

SCI-CONF.COM.UA

WORLD SCIENCE: PROBLEMS, PROSPECTS AND INNOVATIONS

**PROCEEDINGS OF IX INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
MAY 19-21, 2021**

**TORONTO
2021**

WORLD SCIENCE: PROBLEMS, PROSPECTS AND INNOVATIONS

Proceedings of IX International Scientific and Practical Conference
Toronto, Canada
19-21 May 2021

**Toronto, Canada
2021**

UDC 001.1

The 9th International scientific and practical conference “World science: problems, prospects and innovations” (May 19-21, 2021) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2021. 678 p.

ISBN 978-1-4879-3793-5

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // World science: problems, prospects and innovations. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2021. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/ix-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-world-science-problems-prospects-and-innovations-19-21-maya-2021-goda-toronto-kanada-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: toronto@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua/>

©2021 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2021 Perfect Publishing ®

©2021 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

1.	Antonenko V., Amelnytska M. METHODOLOGICAL ASPECTS OF FINANCIAL CONTROL AT THE ENTERPRISE.	12
2.	Boltaev M. S. DESCRIPTION OF THE CIRCUMSTANCES WHICH CAUSED THE INSURED EVENT UNDER THE CONTRACT OF HEALTH INSURANCE.	22
3.	Dudar I. F., Dudar O. O., Bomba M. I., Lytvyn O. F., Korpita H. M. FEATURES OF FORMATION OF WINTER WHEAT YIELD DEPENDING ON THE VARIETY.	28
4.	Fliahin V. K. CLUSTER ANALYSIS OF TOP 4803 IMDB MOVIES DATASET.	32
5.	Gariba Alizade HEYDAR ALIYEV'S COURSE IS SUCCESSFULLY REALIZED.	39
6.	Gorgol N., Sednieva L., Bazian A., Badalov Z., Vorushylo V. DYNAMICS OF CHOLECYSTITIS ACCORDING TO THE PROSECUTOR'S ARCHIVE «ОКЖ ЦЕМД І МК».	47
7.	Goroshko O., Drachuk V., Yurnyuk S. MARKETING ANALYSIS OF HERBAL MEDICINES ON THE PHARMACEUTICAL MARKET.	51
8.	Kozbayeva S. K., Kopzhasarova. U. I. DEVELOPMENT OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF MIDDLE LEVEL STUDENTS BY USING AUTHENTIC AUDIO-VIDEO MATERIALS.	59
9.	Kondratiuk N. V., Polyvanov Ye. A., Sytnyk K. I., Karpenko S. O. NEW PROMISING SOLUTIONS IN FUNCTIONAL BEVERAGES TECHNOLOGY.	69
10.	Lasso F., Polanco D., Lopez P. APPLICATION OF GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEMS TO CREATE A TOURIST HERITAGE IN QUITO.	72
11.	Loietska S. A., Filinovych V. V. THEORETICAL AND PRACTICAL PRINCIPLES OF REALIZATION OF RIGHTS TO THE RESULTS OF INTELLECTUAL (CREATIVE) WORK IN UKRAINE.	79
12.	Lomakina Yu., Ajayakumar ChithraRani Aravind CIRCADIAN RHYTHM IN CYTOKINES ADMINISTRATION.	82
13.	Lopushniak L., Dmytrenko R., Herasym L., Honcharenko V. EXPEDIENCY OF USING THE METHOD OF SOLVING SITUATIONAL PROBLEMS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE HEALTHCARE SPECIALISTS.	85
14.	Lopushniak L., Honcharenko V., Herasym L., Dmytrenko R. USING OF INTERACTIVE TEACHING METHODS IN THE PROCESS OF STUDYING MEDICAL DISCIPLINES IN BUKOVINIAN STATE MEDICAL UNIVERSITY.	89

15.	Nagorna O. CURRENT STATE OF PRESIDENTIAL SETTLEMENT OF ECONOMIC DISPUTES IN UKRAINE.	93
16.	Pobedrya N. S. CONCEPTOSPHERE OF ROCK-POETIC TEXT.	98
17.	Polyashenko S., Iesipov O., Shushlyapin S. DETERMINING THE EFFICIENCY OF HARVESTING MACHINES WITH VEHICLES.	102
18.	Rakhimbaeva G. S., Okhunova Diyora Alisher qizi DIAGNOSTIC VALUE OF STUDY DEHYDROEPIANDROSTERONE SULFATE IN PATIENTS WITH PARKINSON'S DISEASE.	110
19.	Razakova L. S. ОТХОДЫ ХЛОПЧАТНИКА КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ ЭЛЕМЕНТ ТЕПЛОИЗОЛЯЦИОННЫХ МАТЕРИАЛОВ.	112
20.	Rybchak L. V. STUDY OF SELENIUM LEVEL IN HAIR IN PATIENTS WITH NODAL NUTRITION LIVING IN THE CARPATHIAN REGION.	117
21.	Rykov V., Korobkina T. THE INFLUENCE OF MUSIC ON HUMAN.	121
22.	Shahun A., Korobkina T. ANALYSIS OF THE DIFFERENCE BETWEEN CORPORATE CULTURE AND ORGANIZATIONAL CULTURE.	126
23.	Tsvyntarna I. Ya., Yurchyshyn O. M., Fedoriv O. Ye., Melnyk N. A., Sopel O. M., Bilukha A. V. FEATURES OF CHANGES OF THE CIRCULATING IMMUNE COMPLEXES IN EXPERIMENTAL PERIODONTITIS WITH ALTERED BODY REACTIVITY.	129
24.	Абдусалимов Б. Н., Мухиддинова Ирода Илхом кизи, Тешабоева Хушиноза Бехзод кизи, Аскарьянц В. П. ФИЗИОЛОГИЧЕСКАЯ РОЛЬ ГИПОФИЗА И ЕГО ДИСФУНКЦИЯ.	135
25.	Алексиков І. О. РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ АНАЛІЗУ ІНТЕРЕСІВ КОРИСТУВАЧІВ ТА ФОРМУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ МАШИННОГО НАВЧАННЯ.	142
26.	Андросов Є. Д., Алиєва С. В. ВПЛИВ СЕРОТОНІНУ НА НАСТРІЙ ТА ПІЗНАННЯ.	150
27.	Андросов Є. Д., Алиєва С. В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАХВОРЮВАННЯ «КЛЕНОВОГО СИРОПУ» (ЛЕЙЦИНОЗУ).	153
28.	Антонюк О. А. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ТЕОРІЇ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЛЯ ОЦІНКИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ОРГАНІЗМУ СТУДЕНТА- СПОРТСМЕНА ВНЗ ТА ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ.	156

29.	Багирзаде Гулу Ахмед оглы, Кулиев Фикрет Али оглы О РЕАКЦИОННОЙ СПОСОБНОСТИ о-КСИЛОЛА И ЕГО 4- ГАЛОГЕНЗАМЕЩЕННЫХ ПРИ ГЕТЕРОГЕННО-КАТАЛИТИЧЕСКОМ ОКИСЛИТЕЛЬНОМ АММОЛИЗЕ.	161
30.	Бачинська М. В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.	171
31.	Бесараб О. М. ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ОСМИСЛЕННЯ РОЛІ ЖІНКИ В ЕВОЛЮЦІЇ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ ТВОРЧОСТІ Ш. БРОНТЕ.	181
32.	Блужан Т. В. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА.	183
33.	Бриліцький В. І. МОРФОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ І СЕЧІ ТА КЛІНІЧНА КАРТИНА ЗА ГОСТРОГО НЕФРИТУ У СОБАК.	190
34.	Бриляк К. І. ЧИСЛОВИЙ КОД В ПОЛЬСЬКІЙ ПАРЕМІОЛОГІЇ.	194
35.	Бровко О. А. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.	199
36.	Булик Т. С., Буратинська Д. М., Прокопчук Є., Луєвич Л. ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ЛІПІДОГРАМІ, ЯК ПРЕДИКТОР ПРЕЕКЛАМПСІЇ У ЖІНОК ІЗ ОЖИРІННЯМ.	205
37.	Булик Т. С., Мельниченко М. І., Мороз Б. С., Псарюк Ю. Ю. ОЦІНКА ЕМОЦІЙНОГО СТАТУСУ ТА ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ У ВАГІТНИХ З ПАТОЛОГІЧНОЮ ПРИБАВКОЮ ВАГИ.	209
38.	Бутик В. Л. КЛІНІЧНІ ОЗНАКИ ТА ГЕМАТОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ У ТЕЛЯТ ЗА РАХІТУ.	212
39.	Васютинська Л. А. ФІНАНСУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЕКТІВ НА ЗАСАДАХ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: МОЖЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ.	215
40.	Галунець Н. І. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	221
41.	Гапоненко О. М., Іванов Є. О. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАУЗАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.	230
42.	Герасимчук Т. В., Губарєва О. С. ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ (ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ).	236

43.	Грановська І. В. ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ.	241
44.	Грись А. М., Войтенко Ю. В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ АРТ-ТЕРАПЕВТА.	245
45.	Грись А. М., Хроменко О. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ФРУСТРАЦІЇ У БЕЗРОБІТНИХ.	251
46.	Грицай І. О., Артеменко Д. С. РОЛЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У РОЗШИРЕННІ ПОВНОВАЖЕНЬ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ.	258
47.	Датхаев У. М., Сатмбекова Д. К., Слямжанова Н. Т. РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ НА ПРИМЕРЕ СУЛТАНАТА ОМАН.	262
48.	Джога О. В. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИРОБНИЧО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.	271
49.	Долінна Є. О. РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ АНАЛІЗУ МУЗИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КОРИСТУВАЧІВ ТА ПЕРЕДБАЧЕННЯ ПОПУЛЯРНОСТІ МУЗИЧНОЇ ДОРІЖКИ МЕТОДАМИ МАШИННОГО НАВЧАННЯ.	277
50.	Дорохіна Г. І., Кириченко Т. Ю. ОСНОВИ СТРУКТУРНОЇ МОДЕЛІ МЕРЕЖІ СМІТТЄПЕРЕРОБНИХ КОМПЛЕКСІВ.	285
51.	Єланська О. О. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ- КАРАТИСТІВ ДО ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	292
52.	Журавльова Є. О. STARTER ЯК ОСНОВА ЗАНЯТТЯ З МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.	296
53.	Исломова Д. А. ИЗ ИСТОРИИ ПЕРЕВОДОВ И ПЕРЕВОДЧИКОВ.	299
54.	Іліка В. В., Гарвасюк О. В. ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕХАНІЗМІ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ-МЕДИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПАТОМОРФОЛОГІЯ».	306
55.	Кравченко В. О., Кравченко Ю. А. ЗВ'ЯЗОК АНІЗОТРОПНОГО МАГНІТОРЕЗИСТИВНОГО ЕФЕКТУ В ТОНКОПЛІВКОВИХ МАТЕРІАЛАХ З ДОМЕННОЮ СТРУКТУРОЮ.	312
56.	Кисіль А. П. НАПРЯМКИ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «МК «АНТАРЕС».	321
57.	Кисільова І. Ю., Іпат'юк М. І. ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙН У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ.	324

58.	Кісенко О. С., Драгоненко А. О. АКЦІЇ ПРОТЕСТУ ЯК ФОРМА ВТРУЧАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ.	331
59.	Кіш Н. В., Кіш В. В. ІННОВАЦІЙНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ.	338
60.	Коган А. В., Твердохліб А. І. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АВТОМАТИЧНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ КОДУ З ВИКОРИСТАННЯМ МАШИННОГО НАВЧАННЯ.	342
61.	Кокоуров П. В. ВОПРОСЫ ПРАВА В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.	350
62.	Комісарчук Ю. А., Занько М. Я. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.	354
63.	Костюк Я. Р. ВИДИ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ.	360
64.	Лось В. О., Гараніна А. В. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ВВП.	369
65.	Людвик В. Д., Юзипович О. М. ВИДИ СПІВУЧАСНИКІВ.	373
66.	Людвик В. Д., Франделиус Є. А. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ОБМЕЖЕНОЇ ОСУДНОСТІ.	388
67.	Мамедова М. М., Давидов П. Г. ФЕНОМЕН ФІЛОСОФІЯ ЗДОРОВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.	393
68.	Марчик В. І., Брусило А. О., Настенко І. В. ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ШКОЛЯРІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ.	403
69.	Маланюк В. Я. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОЕКТНА ГРАФІКА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ДИЗАЙН СЕРЕДОВИЩА».	407
70.	Маслюк В., Зульфїгаров А. СТАН ПОВІТРЯНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ ТА МЕТОДИ БОРотьБИ З ЙОГО ЗАБРУДНЕННЯМ.	412
71.	Медвідь Л. В., Стаднік Н. В. СТРУКТУРА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА.	415
72.	Медяник В. А., Коптєвський О. В. ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ.	423

73.	Мельник Т. М., Пилипчук І. І. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ПОРЯДОК ОБІГУ ГОРІЛЧАНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ.	427
74.	Мелякова Ю. В., Жданенко С. Б. СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМИ: ВІД СЕМАНТИКИ ДО МОВИ ТІЛА.	433
75.	Минько Е. Н. SPECIFICITY OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE FOR ART STUDENTS.	444
76.	Мороз І. М. НАУКОВІ ЗДОБУТКИ ТА ПЛАНИ І.КРИП'ЯКЕВИЧА 1950-1960-ИХ РР. ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЙОГО ЛИСТУВАННЯ З В.ГОЛОБУЦЬКИМ.	448
77.	Муханова О. М. ІНОЗЕМНА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ.	454
78.	Набиева Н. С. ФРЭНСИС ГЛОДВИН ПЕРЕВОДЧИК «ГУЛИСТАН» - А СААДИИ ШИРАЗИ НА АНГЛІЙСКОМ ЯЗЫКЕ.	457
79.	Наточій А. Д., Усатенко В. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА НАВЧАЛЬНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ НА РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.	463
80.	Олексін Ю. П., Кочубей А. В., Сокаль В. А., Якубовська С. С. СУЧАСНІ ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.	466
81.	Петрова Є. С., Макаренко Д. О., Гарячий Є. В. ВИПАДОК ПЕРЕЛОМУ ОСНОВИ ЧЕРЕПА, УСКЛАДНЕНИЙ ПОВІТРЯНОЮ ЕМБОЛІЄЮ.	476
82.	Півень Н. М. МОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО НАПРЯМУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.	479
83.	Процак Т. В., Забродська О. С., Хованець К. Р. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА В ЧАС КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ.	483
84.	Поспелов А. С. КАВАЛЕРИЯ НЕОФИЦИАЛЬНЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАНИЙ АЗИИ И АФРИКИ В ВОЕННЫХ КОНФЛИКТАХ 1975- 1996 ГГ.	491
85.	Потеряхин А. А., Ковтун Е. Н., Ковтун Е. В., Козлова Ю. Н. ТРЕНИРОВОЧНЫЙ ПРОЦЕСС И ИТОГИ ВЫСТУПЛЕНИЯ КИКБОКСЕРОВ НА ОТКРЫТОМ ТУРНИРЕ 2021 ГОДА.	501
86.	Рибалкін А. О., Слободян В. Д. ПРАВОВА ДОПОМОГА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.	505

87.	Рогова Н. В., Мащенко А. О. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЮ «ДВОРИК» У МІСТІ ЧЕРНІВЦІ ЗА РАХУНОК ІННОВАЦІЙ.	511
88.	Рогова Н. В., Сабов О. Ю. РОЗРОБКИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОТЕЛЮ.	515
89.	Рогова Н. В., Хлюст В. О. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЮ У М. ЧЕРНІВЦІ ЗА РАХУНОК ІННОВАЦІЙ.	518
90.	Савченко І. С. ОМОНІМІЯ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.	521
91.	Садыкова Х. К., Бабохужаев А. С. ОПТИМИЗАЦІЯ КОМПЛЕКСНЫХ МЕТОДОВ ЛЕЧЕНИЯ БОЛЬНЫХ НЕВРАЛГИЕЙ ТРОЙНИЧНОГО НЕРВА.	527
92.	Семчук Я. М., Лялюк-Вітер Г. Д., Камаєва І. О. ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОБ'ЄКТІВ НАФТОГАЗОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ.	530
93.	Ситник І. В. ЮВІЛЕЙНІ ПОДІЇ, ПРИСВЯЧЕНІ 100-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНИЦІ ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ.	534
94.	Слітюк О. О., Марченко О. В. ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ДИЗАЙНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВІДЕОІГОР.	540
95.	Смілянська М. В., Перемот С. Д., Кузік Л. О. ТУБЕРКУЛЬОЗ ТА COVID-19 – ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ ТА ВИКЛИК МАЙБУТНЬОГО.	548
96.	Смоляр А. В., Наливайко Л. Р. ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗГЛЯДУ СПРАВ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДІ УКРАЇНИ.	554
97.	Стукалова К. С. ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОЇ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» КЛІЄНТІВ.	558
98.	Сувонкулов Б. ЖЮЛЬ ВЕРН - ОДИН ИЗ ОСНОВОПОЛОЖНИКОВ МИРОВЫХ ФАНТАСТИЧЕСКИХ РОМАНОВ.	564
99.	Сухорабський Д. К. РЕКЛАМА НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ.	575
100.	Терентьев О. О., Горбатюк Є. В., Дацун О. О., Данилов М. А. ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ТЕСТУВАННЯ НЕЙРОННОЇ МЕРЕЖІ СИСТЕМИ ДІАГНОСТИКИ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ БУДІВЕЛЬ.	580

101.	<i>Ткач В. В., Решетнікова Л. Ю., Петрусяк Т. В.</i> ЦІКАВІ ЗАДАЧКИ В БРАЗИЛЬСЬКОМУ СТИЛІ НА ТЕМУ «МОЛЬ. КІЛЬКІСТЬ РЕЧОВИНИ».	590
102.	<i>Туровцева Н. М., Бредіхіна Ю. Л., Красіна Н. О., Дмитренко Д. О.</i> БАГАТОРІЧНІ РОСЛИНИ ДЛЯ КОНТЕЙНЕРНОГО ОЗЕЛЕНЕННЯ.	594
103.	<i>Тукач-Сколот М. Г., Видавская-Сколот А. Г., Видавская-Сколот А. О.</i> ВОССОЗДАНИЕ БОГОМ-ТВОРЦОМ – БОЖЬИХ ЦЕНТРОСОМ И БОЖЬИХ ЯДЕР КЛЕТОК.	600
104.	<i>Фатальчук А. В., Бойко В. М., Блінов Ю. С., Корчицький В. В., Комарницький І. А.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.	613
105.	<i>Фролова Д. О., Дерюшева К. С., Дехтярьова О. О.</i> ВПЛИВ ХАРЧУВАННЯ НА ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.	621
106.	<i>Хортецька Т. В., Смойловська Г. П., Єренко О. К., Малюгіна О. О.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДУ МАКРО-ТА МІКРОЕЛЕМЕНТІВ ЛІОФІЛЬНОГО ЕКСТРАКТУ З ЛИСТЯ ТА ЛРС PLANTAGO ALTISSIMA L.	626
107.	<i>Хоменко Е. Н., Неханевич О. Б., Симонова С. А.</i> ВЫРАЖЕННОСТЬ СТРЕССОУСТОЙЧИВОСТИ И СТРЕССА У ПОДРОСТКОВ-ВЫПУСКНИКОВ.	633
108.	<i>Циганок І. Б.</i> МЕТАФОРИ З КОМПОНЕНТОМ ХРОМАТИЗМОМ У МОВОТВОРЧОСТІ В. ВИХОДЦЕВА.	641
109.	<i>Чопенко В. С.</i> ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНІ ФУНКЦІЇ ІНТЕР-ТА МЕТАТЕКСТУАЛЬНОСТІ В РОМАНІ МАРГАРЕТ ЕТВУД «СЛІПИЙ УБИВЦЯ».	644
110.	<i>Шкарупа Н. С., Коломоєць Т. Г.</i> РОЗВИТОК ІГРОВОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ПРОГУЛЯНОК.	654
111.	<i>Шмідт В. Є., Ліхоузова Т. А.</i> МОДЕЛІ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.	658
112.	<i>Шпак І. А., Непочатова А. С.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ РЫНКА ТРУДА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО КРИЗИСА.	663
113.	<i>Шостак Л. Г., Кошарна А. С.</i> АНАЛІЗ СПОЖИВЧИХ ПЕРЕВАГ ПРИ ВИБОРІ β-АДРЕНОБЛОКАТОРІВ ПРИ ЛІКУВАННІ ГІПЕРТОНІЇ.	667
114.	<i>Юдіна Е. О.</i> ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИ ЕКОЛОГІЇ. ЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ.	675

**METHODOLOGICAL ASPECTS OF FINANCIAL
CONTROL AT THE ENTERPRISE**

Antonenko Valentina

Ph.D., Associate Professor,

Associate Professor of the Department

Management and financial and economic security

Amelnytska Mariia

applicant majoring in Finance, Banking and Insurance

Donetsk National Technical University,

Pokrovsk, Ukraine

Abstract: The article reveals the essence of financial controlling as an important factor in improving the efficiency of financial and economic activities of enterprises; features of the organization of financial controlling are investigated; its subject-object and subject structure, as well as classification features are highlighted. The main functions and principles of financial controlling are systematized, which allow to study it both in terms of regulation and from the standpoint of implementation of monitoring, communication, preventive, warning and incentive processes.

Keywords: financial controlling, controlling, management decisions, control, financial activity

The formation of an effective mechanism of financial control of modern enterprises in today's conditions is becoming a mandatory and important task of financial policy. It is well-known that obtaining reliable and complete information about the activities of individual enterprises, organizations and institutions allows to organize control over their functioning in order to develop long-term development strategies.

However, according to experts' evaluation, the existing system of financial control at modern domestic enterprises is characterized by certain contradictions and has a number of shortcomings. Given the underestimation of the importance of financial controlling and the presence of certain crises in the domestic economy, as well as inefficient spending of budget funds, the problem of forming an effective system of financial controlling in domestic enterprises needs a priority solution.

Therefore, it seems appropriate to explore and analyse ways to improve the efficiency of the financial controlling system in enterprises.

In the domestic scientific and methodological literature, theoretical and methodological aspects of financial controlling are given enough attention, in particular in the works of I. Basantsov, T. Vasilieva, N. Vyhovska, M. Kucheryavenko, L. Odintsova, V. Mitrofanov, V. Pikhotsky, L. Savchenko, I. Stefanyuk, D. Savchuk, F. Freiberg. The diversity of scientists' opinions on the nature and components of financial controlling in the enterprise makes it appropriate to study its substantive form, to determine its inherent properties and components.

The purpose of the study is to diagnose the components and features of financial controlling in the enterprise.

Presentation of the main material of the study with a full justification of the obtained scientific results. The main purpose of financial controlling is to ensure long-term stable operation of the enterprise, the conceptual idea - to compare real indicators with the planned ones, and the implementation on its basis of the necessary adjustment of financial processes. In the scientific literature, we can identify various points of view on the content of financial controlling (Table 1).

Studies of the use of the definition of "financial controlling" have shown that some scholars identify financial controlling with controlling business processes, which include in the areas of financial controlling and logistics, and production and sales, and so on. Obviously, almost all business processes are related to finance and it is necessary to determine the financial capabilities and efficiency of their flow, the consolidation of the functions of controllers reduces the effectiveness of management decisions. Other researchers define financial controlling as a specific activity related

exclusively to business financing (granting and repaying loans, raising capital), auditing financial activities, and the use of financial instruments.

Table 1

The essence of financial controlling in the works of various scientists [3-6]

Author	Definition
As the controlling of business processes	
F. Freiberg	Financial controlling is a subsystem of enterprise controlling, the purpose of which is to ensure the optimal level of financial balance of the business entity, maximize the cost of capital and profit
T. Vasilieva	Financial controlling should be defined as a holistic system of methods of planning, accounting, analysis and control, which operates on quantitative indicators and provides support to financial management in the enterprise to achieve the goal of its activities for the most efficient use of financial resources
O. Tereshchenko	Financial controlling is a special self-regulating system of methods and tools, which is aimed at functional support of financial management of the enterprise and includes information support, planning, coordination, control and internal consulting
As the specific function of financial activity management	
D. Khan, H. Khunhenberh	Financial controlling realizes the main monetary goal of the company - optimizes financial results by maximizing profits and cost of capital while maintaining stable liquidity and solvency of the enterprise
O. Kokovikhina	Financial controlling - a controlling subsystem that performs result-oriented financial management of the enterprise through the use of methods and tools of financial management, ensuring a continuous flow of internal and external information for management decisions
V. Odnovolyk	Financial controlling is a set of functions to ensure a stable financial condition of the enterprise: liquidity and solvency. Financial controlling is an integrated subsystem for ensuring the adoption of sound and motivated management decisions, which is based on the use of methods of financial planning, financial control and financial analysis

The implementation of the financial controlling system in the enterprise and its improvement should correspond to the classic management cycle PDCA (Plan - Do - Check - Act), which provides continuous improvement of processes in the enterprise. Provided that the basis is the mentioned cycle, the process of improving the system of financial controlling at the enterprise should be presented in the form of a diagram (fig. 1).

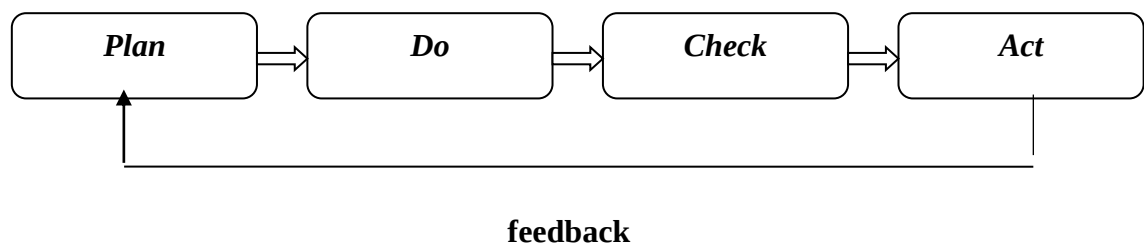

Fig. 1. The process of improving the functioning of the financial controlling system at the enterprise

The essence and nature of the definition of "financial controlling" in terms of a systematic understanding of its nature allows us to distinguish its subject-object and subject structure.

The subjects of financial controlling include enterprises, organizations, institutions and other controlling bodies, which on the basis of the legislative acts in force in Ukraine and in accordance with the established powers carry out verification of compliance with financial norms and standards over the objects of financial control. The peculiarity of the controlling body as an entity is that it can also be the object of financial control for others.

The object of financial controlling can be enterprises, institutions, organizations, as well as individuals who are checked for compliance with the processes of formation, distribution, redistribution and use of financial resources and property management. Sometimes scientists consider management decisions, business and financial transactions as the object of controlling.

The subject of financial controlling can be a specific object to which control actions are directed, namely: the methodological apparatus of the process responsible for conducting financial controlling.

Usually the subject of financial control is the activity of the objects of financial controlling and its separate aspects.

Thus, at the enterprise level, the subject of financial controlling is a set of financial and economic operations and processes related to the reproduction of means of production, distribution, redistribution and sale of products, reproduction and expansion of production assets.

The application of a systematic approach in the study of methodological

aspects of financial controlling requires the establishment of methods or means of influence, namely the types, forms, methods, functions, principles, which relate to the components of financial controlling. At the same time, the system of financial control should include ensuring its functioning, i.e. communicative, organizational, personnel, institutional, methodological and informational.

A characteristic feature of financial control is that, regardless of the stage of its implementation, it has a systemic purpose, and therefore aimed at achieving a specific goal and objectives.

The formation of a scientifically sound classification of types and forms of financial controlling is a key element of its rational methodology and organization, as it solves the problem of both theoretical and applied aspects of economic and financial development of the enterprise.

At the same time, most scholars classify financial controlling using different criteria, which leads to differences in the interpretation of the essence of different economic categories.

The opinion of economists is unanimous that the division of financial control by types, forms, methods, as well as the separation of its functions and principles is of great theoretical and practical importance [2].

Under the methods of financial control is understood as a set of tools or actions of theoretical and practical direction, focused on its organization. Thus, the methods of financial control are the formed methods (techniques), the application of which is aimed at the implementation of its functions by the relevant entities.

The analysis of scientific approaches to the classification of financial controlling by types allowed to single out the most common of them (Table 2).

The implementation of the classification of financial controlling by the above types ensures their close relationship, while complementing each other, these types of species provide a continuous nature of financial controlling.

Table 2**Types of financial controlling [3 - 5]**

Classification feature	Varieties of financial controlling
According to the entities, exercising control	- state, - audit, - departmental, - domestic, - public
According to the content	- budget, - tax, - currency, - credit, - insurance, - investment
According to the level of control measures	- national, - branch, - regional, - object
According to the nature of relationship	- controlling subjects, - controlling objects
According to the information resources	- documentary, - actual
According to the target direction of control actions	- strategic, - tactical
According to the place of implementation	- on-site control, - remote
According to the division of controlling entities that carry out controlling	- direct - representative

The functions of financial controlling act as a manifestation of its essence in practical application. There is no single approach among scientists to determine the types of financial controlling functions. According to [4], the functions of observation, cognitive, information-analytical, preventive, mobilizing, as well as the functions of promoting the activities of economic entities and providing recommendations for action and improvement of the management system are distinguished. At the same time, the author in [5] identifies the following functions: informational, analytical, stabilizing, law enforcement, preventive and educational. In [3], financial controlling most fully reveals its essence only through informational, preventive and mobilizing functions.

Analysis of the views of scientists on the understanding of the functions of financial controlling allows their systematization:

- search - allows you to search for factors that have a negative impact on the object of financial control in order to take further measures to eliminate or correct the threatening situation;

- mobilizing - aimed at identifying not only negative but also positive effects on the object of financial control, as well as finding the preconditions for their occurrence;

- informational - provides information as a result of control and management decisions to determine measures that will positively affect the object of controlling in accordance with the established norms of current legislation;

- analytical - provides a thorough analysis, study and processing of information obtained during the control activities in order to make the necessary decisions in accordance with the defined purpose and objectives of financial controlling;

- organizational - aimed at organizing the formation and practical application of measures to improve the activities of regulatory authorities, which involves the use of instruments of state coercion;

- stabilizing - ensures the improvement of financial and economic activities of enterprises, as well as the application of measures to identify internal reserves of production for the growth of financial resources;

- communication - aimed at establishing, maintaining and developing a system of public communications that arise in the process of financial controlling;

- ethical - promotes the development, implementation and observance of ethical norms and standards of activity of persons working in the field of financial controlling.

The proposed approach to the systematization of financial controlling functions allows to expand the content of its traditional understanding not only in terms of its regulation, but also from the standpoint of implementation of monitoring, communication, prevention, warning and incentive processes. The principles of financial controlling are understood as a set of rules and regulations aimed at

organizing control procedures in general. The most general principles of financial controlling are the principles of legality, hierarchy, subordination of the subjects of financial controlling to the rule of law. In accordance with international practice and, in particular, the Lima Declaration highlights the principles of independence of the subjects of financial controlling, which is provided at the legislative level; independence of financial controlling as a sign of modern democracy; synergies of current and actual financial controlling; openness of financial controlling and observance of the principle of publicity; internal and external controlling to ensure effective interaction of the general mechanism of financial controlling.

Analysis of the views of domestic and foreign scholars on the understanding of the principles of financial control allowed to systematize them:

- legality - the activities of regulatory authorities must comply with current legislation, which defines their functions, rights, duties and responsibilities;
- objectivity - the results of financial controlling must be independent of any influence of the entity or certain conditions or circumstances;
- systematic - covers the whole set of the process of financial control to ensure it at all stages of the movement of funds in the financial and production spheres by creating an appropriate organizational control system;
- liability - determines the impact of measures of a positive nature in the case of conscientious work and measures of a negative nature: from remarks about errors in work to the application of disciplinary sanctions - for unscrupulous activities;
- regularity - provides for the implementation of control measures by all regulatory authorities on the basis of regularity in the time governing the control process;
- prevention - provides for early control in order to prevent significant deviations of the actual implementation of the financial process from the established norms;
- coordination - involves the coordination of activities of regulatory authorities in order to prevent duplication of inspections and unnecessary distraction of employees of controlled units or departments;

- separation of functions and powers - is the absence of duplication in the activities of financial controlling bodies;

- effect activity - aimed at ensuring the timeliness and completeness of detection of deviations from the specified parameter, finding the causes and culprits, as well as prompt correction of errors that caused negative consequences, as well as compensation for material damage;

- confidentiality - confidentiality of the information received as a result of the carried-out control.

Within the classification features of methods or means of financial controlling, it is advisable to distribute it by supply components, namely using:

- communicative support, which means actions' coordination of controlling bodies with subjects of controlling, state bodies and the public;

- organizational support in the form of structural organization of the subjects of financial controlling, standardization of control measures, comparison of their results;

- staffing - the unity of the subjects of financial controlling on personnel policy issues; level of professional training;

- institutional support in the form of a clear structure of departmental subordination, the presence of priority between the specially created bodies, the presence of the concept of defining the bodies of financial controlling, the scope of their activities, the strategy of reform and development of finance;

- methodological support, which contains the standardization of methodological recommendations for the organization and conduct of financial control, registration of its results, evaluation of the effectiveness of the activities of controlling bodies;

- information support, which means the creation of the Program of informatization, the state information-analytical system, a single information system for the detection of violations in the financial sphere.

Conclusions. Financial controlling is an integral part of the effective implementation of financial and economic activities of enterprises, aimed at providing regulatory authorities with reliable information on the accumulation and

use of financial resources by enterprises in order to implement timely, adequate and appropriate measures.

REFERENCES:

1. Improving Organizational Performance and Governance How the COSO Frameworks Can Help [Electronic resource]. Access mode :<http://www.coso.org/documents/2014-2-10 - SO%20Thought%20Paper.pdf>
2. Brealey, R. A., and S. C. Myers. Principles of Corporate Finance , 6th ed. New York: Mc-Graw Hill, 2000. – 264 p.
3. Піхоцький В.Ф. Фінансовий контроль як одна з найважливіших функцій державного управління. // Трансформація бюджетної та податкової системи України. Фінансова система України. Збірник наукових праць. Острог. Національний університет Острозька академія. 2010. - Випуск 15. - С. 63-71.
4. Савчук Д. Фінансовий контролінг на підприємстві в період економічної кризи. Ринок цінних паперів України. - 2012. - № 12. - С. 91-96.
5. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: монографія. Ірпінь : Академія ДПС України, 2011. - 408 с.
6. Іщенко Н. А. Фінансовий контролінг в системі управління фінансовою діяльністю підприємства // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2012. - Вип. 22(1). - С. 227-232.

DESCRIPTION OF THE CIRCUMSTANCES WHICH CAUSED THE INSURED EVENT UNDER THE CONTRACT OF HEALTH INSURANCE

Boltaev Mansurjon Sotivoldievich

Head of the Department of the Specialized Branch
of the Tashkent State University of Law,
Candidate of Legal Sciences, docent

Annotation: The article discusses the possibilities to fill the gaps in legislation and doctrine regarding the concept of a health insurance contract. The definition of an insurance contract, an insured event and its features in relation to other types of insurance is given. Today, in our country, medical insurance is the only way to get medical care at the proper quality level. An insured event means an event that is provided for by the insurance contract and may occur. The article is devoted to the analysis of the state of the market for accident insurance services. The relevance of the study is determined by the fact that insurance is an integral attribute of a civilized society, which allows maintaining income security in adverse situations.

Keywords: insured event, legal fact, insurance relationship, medical examination, health insurance contract.

An insured event is an important element of an insurance relationship. An insured event as a special legal fact is an event that leads to the creation, change or termination of an insurance relationship, the occurrence or non-occurrence of which does not depend on the will of the parties to the insurance contract. Usually, an insured event includes various natural phenomena, force majeure, the so-called force majeure in contractual relations, as well as various events that may be associated with human health.

Of course, the insured event will have its own characteristics depending on the type and subject of insurance. For example, the subject of a property insurance contract is defined as property risk, business risk and civil liability, in which case the

contract includes events that are considered damage to a specific object as an insured event. In a health insurance contract, an insured event is a deterioration in the health of the insured person or the need to provide medical assistance in the cases and to the extent specified in the contract.

An insured event means an event that is provided for by the insurance contract and may occur. An insured event is sometimes called an insured risk. The term "insurance risk" can be used in different senses.

In most cases, the insurance risk is defined as:

1) An event and a series of events as a result of which the insurer must fulfill its main obligation - a situation in which the insurer must pay insurance indemnity (sum insured).

2) The likelihood of a risk is insurance against the possibility of this risk.

3) The level of liability of the insurer for one or more insurance.

Any insurance contract clearly spelled out the cases in which the insurer must pay insurance compensation upon the occurrence of an insured event [1].

In our opinion, along with the term "insurance risk", the term "insurance quotes" is also used in some places. This is because "insurance quotes" are also considered probable in the future.

In a health insurance contract, an insured event is recognized as "the need to provide medical assistance to the insured during the term of the insurance contract in connection with illness, disability, occupational disease or other damage to health." In this case, a complex structure develops as an insured event, and the insured event is a combination of several events that are interconnected in the form of a certain chain, and not only the state of damage to the employee's health.

If we look at the "chain" of these events, the first condition that is recognized as an insured event is that the insured person needs medical assistance or medical intervention in the event of a possible accident. In other words, an insured event is an illness, disability, occupational disease of the insured person or other damage to health in any life situation [2].

It would also be wrong to link the "deterioration of health requiring medical

intervention”, defined in the health insurance contract as the basis for the occurrence of an insured event, only with the “list and volume of diseases” specified in the contract. This is because “identifying the need for medical care for recovery or treatment with only a list of certain types of diseases casts doubt on the importance and necessity of health insurance. Of course, in this case, the insured event is determined by the list of circumstances provided for in the contract, and only the occurrence of a situation in this area is considered an insured event. However, it is wrong to apply this approach to health insurance. After all, the purpose of health insurance is to cover the costs of restoring the health of the insured with the insurance money, and it does not matter in which case medical assistance is necessary to restore health.

Article 953 of the Civil Code: it is defined as “if the insured event occurred due to the intent of the policyholder, beneficiary or the insured person, except if deliberate actions were committed by them in a state of necessary defense or extreme necessity”.

According to this requirement for an insured event, the insured event is important when deciding on the payment of insurance compensation. Therefore, the reasons for the occurrence of the insured event are ascertained by special bodies, and on the basis of the relevant conclusions, a decision is made on the payment of insurance compensation. For example, when an insured person is injured under a personal insurance contract, a medical opinion is required on the extent of the injury, its causes and future consequences. Sometimes the insured may suffer major damage not as a result of an accident, but as a result of its consequences. A medical report is essential to identify such cases.

Thus, the degree of incapacity for work of the insured person due to an occupational injury, if he is an employee and the insurer is an employer, is determined by the Medical and Labor Examination Board (MLEB).

Simultaneously with the determination of the degree of occupational disability, if there are grounds for MLEB, the corresponding disability group is determined and the victim's need for additional types of assistance is determined.

At the same time, the degree of "disability", which is the main criterion for determining wages, which is included in the list of losses caused to the employee through the fault of a third party and subject to compensation by the insurer, plays an important role in determining the amount of liability. For example, Articles 104-1-5 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan qualify a socially dangerous act of a person depending on the degree of disability and determine the degree of his guilt.

If, as a result of intentional serious bodily injury posing a threat to life during an accident, loss of vision, speech, hearing or limb or complete loss of function, mental illness or general health disorder, at least thirty-three percent of intentional infliction of serious harm to health, - are punished with imprisonment for a term of three to five years (Article 104 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan). Intentional bodily injury that is not dangerous to life at the time of infliction and did not entail the consequences provided for in Article 104 of this Code, but caused a long-term health disorder lasting more than twenty-one days, but not more than four months, or a significant permanent loss of general working capacity from ten to thirty three percent, is punishable by compulsory community service up to three hundred and sixty hours or correctional labor up to three years, or restriction of liberty from one to three years or imprisonment up to three years (Article 105 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan).

The main purpose of health insurance is to cover the costs of medical care necessary to restore the health of the insured person. In this case, insurance companies will reimburse the costs incurred for restoring the health of the insured person - in the amount and in the manner prescribed by the health insurance contract concluded with the insured. In the current legislation, the amount paid by insurance companies upon the occurrence of an insured event is called insurance money and compensation [3].

In our opinion, compensation for damage is made in accordance with the provisions of paragraph 2 of Chapter 57 of the Civil Code of the Republic of Uzbekistan. This is due to the fact that the exact aspects that must be taken into

account when compensating for damage to the life and health of a citizen, and the procedure for calculating the amount of damage are detailed and detailed in the Civil Code.

Article 1006 of the Civil Code states that in case of disability or other damage to the health of a citizen, the victim may or may receive lost wages (income), as well as additional costs incurred as a result of injury, including treatment, supplementation, purchase of medicines, prosthetics, care, sanatorium treatment, purchase of special vehicles, training in other professions, if it is established that the victim needs these types of assistance and care and is not entitled to them free of charge, shall be reimbursed. This is due to the fact that in the event of harm to health, the restoration of health and many related property rights are subject to compensation [4].

The rule of this article “If it is determined that these types of assistance and care need these types of assistance and they are not eligible for free remuneration, compensation must be reimbursed,” to some extent related to the relationship of compulsory civil liability insurance. employer. This is due to the fact that a certain part of the damage caused to the employee is covered by the compulsory insurance contract.

In addition, the damage includes the loss of wages, but in determining the lost wages (income), a disability pension [5] assigned to the victim due to disability or other health damage, as well as other types of pensions, benefits and other benefits before and after the application damage. health. Such payments are not accounted for and do not lead to a decrease in the amount of losses (they are not included in the account of losses). The compensation does not include the salary (income) received after causing harm to the victim's health (part 2 of article 1006 of the Civil Code of the Republic of Uzbekistan). It should be noted that the insurer, upon request, receives documents and opinions from law enforcement agencies, courts, medical, seismological, veterinary, hydrometeorological and other organizations related to the accident, and also independently determines the causes, condition and amount of damage to the victim or recipient.

In conclusion, the circumstances that should be considered an insured event in a health insurance contract should be related to the fact that the insured person needs medical assistance in any case, and not with a list of diseases that the insured person may suffer from. In this case, the amount of compensation should be determined in such a way that the amount of compensation for the costs associated with the treatment of the insured person is not limited to the amount of insurance money, but also refers to his full treatment.

REFERENCES:

1. Civil law. Part II.-Tashkent: Ilm-Ziyo, 2008.-533 p.
2. Shinkarenko I.E. Liability insurance - Moscow., 1999.-135 p.
3. Dedikov S. Beneficiaries under civil liability insurance contracts // Economy and law. 2009.-No.5.-P.7-27.
4. Civil law. Part Two: Textbook / Ed. A.G. Kalpina.-M.: Jurist. 2000.-522 p.
5. Merezhkina M.S. Problems of legislative regulation of compensation for harm caused to the life of a citizen // Jurist.2006.№3.-C.18.

UDK: 633:111.1

**FEATURES OF FORMATION OF WINTER WHEAT YIELD
DEPENDING ON THE VARIETY**

Dudar Ivan Francovych

Candidate of Agricultural Sciences, docent,

Dudar Olha Omelianivna

senior lecturer,

Bomba Margarita Ivanivna

Candidate of Agricultural Sciences, docent,

Lytvyn Olha Fedorivna

Candidate of Agricultural Sciences, docent,

Korpita Hanna Mykhaylivna

Candidate of Agricultural Sciences, senior lecturer

Abstract: The results of research on the formation of yield and quality indicators of grain of different origins of winter wheat varieties of Ukrainian selection are presented. As a result of the conducted researches it is established that for conditions of economy the most suitable grade of soft winter wheat according to a complex estimation is the Natalka grade.

Key words: wheat, variety, yield, quality, cultivation technology.

The basis of agricultural production is grain farming. To increase and stabilize grain production in Ukraine, considerable attention is paid to increasing the yield of winter wheat. Due to the increased demand for food grain, it is grown in all soil and climatic zones. High-quality grain is obtained only on the basis of development and implementation of modern technologies for growing winter wheat, which may reduce the impact of the negative effects of abiotic and biotic factors [2, p. 26].

A significant reserve for increasing yields, improving grain quality, and increasing the efficient use of material and technical resources are the varietal

characteristics of plants, their genetic potential [3, p. 333; 4, p. 76].

The study of the peculiarities of the formation of grain productivity by these varieties in different conditions can increase the gross grain harvest and improve its quality without additional costs.

All the productive potential of winter wheat can be realized only with the right choice of variety for certain meteorological and soil conditions.

The value of winter wheat grain yield is determined by plant density and productive stems, ear graininess, grain weight from one ear, as well as the weight of 1000 grains [5, p. 21].

Therefore, studies to study the influence of varietal characteristics of winter wheat plants on yield data and quality indicators are relevant.

The purpose of our experiments was to study the peculiarities of the formation of productivity of varieties Podolianka, Smuglianka, Bohdana, Natalka.

The experiments were established in accordance with the generally accepted methods and guidelines for conducting field experiments with cereals [1].

The soil of the experimental site is dark gray podzolic light loam. The reaction of the soil solution is close to neutral, the pH of the salt extract is 5.9. The estimated area of the plots is 50 m², the experiment is repeated three times. Predecessor - annual grasses. Tillage consisted of peeling to a depth of 10–12 cm and after three weeks of plowing to a depth of 25 cm.

The LK-4 combiner was used for pre-sowing tillage. Sowing was carried out in late September. Crop care included: autumn weed control (Maraphon - 4 l / ha); protection against lodging at the beginning of the phase of exit tube (morphoregulator Medaks Top -1.0 l / ha); protection against diseases at the beginning of the phase of exit tube (Kapalo -1.5 l / ha), in the flag leaf phase (Abacus -1.5 l / ha), in the flowering phase (Adexar SE Plus -1.5 l / ha); protection against pests was carried out with insecticide Fastak (0.15 l / ha) in the phase of exit tube and Bi-58 new (1.5 l / ha) in the phase of the flag leaf.

According to the results of research we have established the growth, development and yield of winter wheat depending on the variety (Fig. 1).

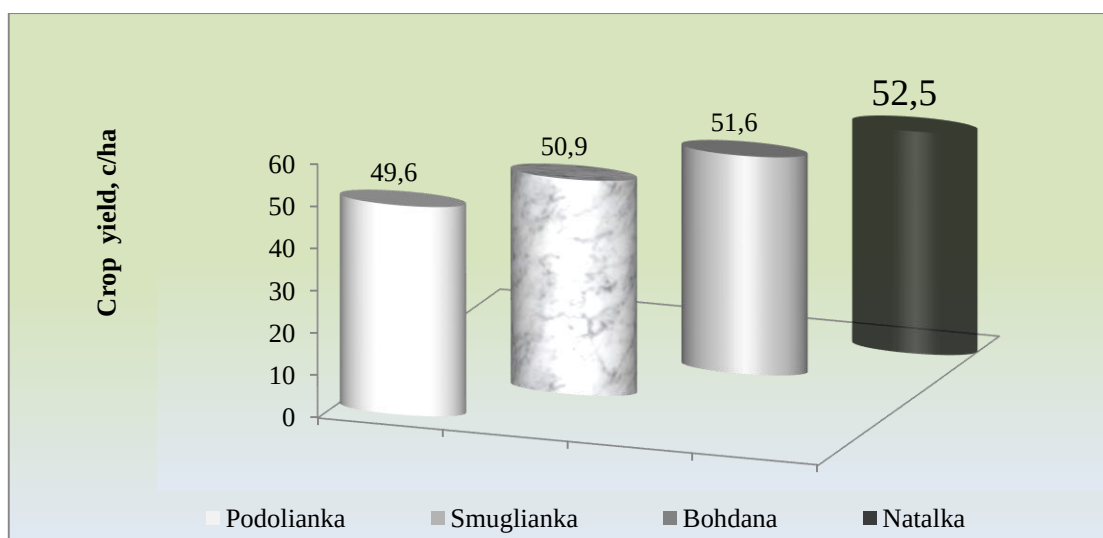

Fig. 1. The average grain yield of winter wheat depending on the variety, 2018-2020.

The highest grain yield was obtained in the variant where the Natalka variety was grown - 52.5 c / ha, which provided a significant excess of yield (2.9 c / ha) to control (Podolianka variety).

In the variant where the Bohdana variety was grown, the grain yield was 51.6 c / ha. High grain yield is mainly due to high yield structure. In the structure of winter wheat varieties, the largest number of productive stems, the number of spikelets and the number of grains from the ear were in the Natalka variety.

We studied the nature of grain - one of the main indicators of quality. The basic condition of the nature of winter wheat grain is 755 g / l. It can be used as a certificate of flour milling.

The highest grain yield was in the fourth variant and was 791 g / l, while in the second and third variants of the study, where the varieties Smuglianka and Bohdana were sown, it was 775 and 780 g / l, respectively.

Therefore, the variety is a reliable factor in increasing the yield and grain quality of winter wheat. The best yield and nature of grain were in the variety Natalka.

BIBLIOGRAPHY

1. Mudrak A.A., Filatov V.O., Nestor S.M. Optymizatsiya pryyomiv vyroshchuvannya pshenytsi ozymoyi za riznykh poperednykiv u vyrobnychkykh posivakh v umovakh Stepu Ukrayiny. Problemy konstruyuvannya, vyrobnytstva ta ekspluatatsiyi sil's'kohospodars'koyi tekhniky: materialy X Mizhnar. nauk.-prakt. konf. 5-6 nov. 2015. Kirovohrad, 2015. P. 26-28.
2. Panfilova A.V., Hamayunova V.V. Formuvannya nadzemnoyi masy sortiv pshenytsi ozymoyi zalezho vid optymizatsiyi zhyvlennya v umovakh Pivdennoho Stepu Ukrayiny. Visnyk L'vivs'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu. Ahronomiya. 2018. № 22 (1). P. 332–339.
3. Sovremennyye podkhody k uvelicheniyu effektivnosti udobreniy pod sel'skokhozyaystvennyye kul'tury v zemledelii Yuzhnoy Stepi Ukrainy / Gamayunova V.V. i dr. Puti povysheniya effektivnosti oroshayemogo zemledeliya. FGBNU «RosNIIPM». 2015. Vyp. 4 (60). P. 75-80.
4. Panchenko T.V., Pokotylo I.A. Zmina hustoty roslyn pshenytsi ozymoyi u period vehetatsiyi zalezho vid lanky sivozminy v umovakh doslidnoho polya NVTs BNAU. Suchasni problemy vedennya sil's'koho hospodarstva ta pidhotovky fakhivtsiv ahrarnoho profilyu: tezy dopovidey Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 15 feb. 2018. Bila Tserkva: BNAU, 2018. P. 21-22.
5. Dospekhov B.A. Metodika polevogo opyta (s osnovami statisticheskoy obrabotki rezul'tatov issledovaniy). M.: Agropromizdat, 1985. 351 p.

CLUSTER ANALYSIS OF TOP 4803 IMDB MOVIES DATASET

Fliahin Vladyslav Konstantinovich

Student

Kharkiv National University of Radio Electronics

Kharkiv, Ukraine

Annotation: the results of this research is to determine which factors are severe for movies. Clustering analysis was used to find dependencies between movies characteristics (such as: budget, popularity, runtime, average vote, revenue, vote count). During article you will see figures to enhance you understanding.

Keywords: clustering, K-Means, python, imdb, movies, panda.

K-Means is probably the most well-known clustering algorithm. It's taught in a lot of introductory data science and machine learning classes. It's easy to understand and implement in code!

1. To begin, we first select a number of classes/groups to use and randomly initialize their respective center points. To figure out the number of classes to use, it's good to take a quick look at the data and try to identify any distinct groupings. The center points are vectors of the same length as each data point vector and are the "X's" in the graphic above.

2. Each data point is classified by computing the distance between that point and each group center, and then classifying the point to be in the group whose center is closest to it.

3. Based on these classified points, we recompute the group center by taking the mean of all the vectors in the group.

4. Repeat these steps for a set number of iterations or until the group centers don't change much between iterations. You can also opt to randomly initialize the group centers a few times, and then select the run that looks like it provided the

best results.

K-Means has the advantage that it's pretty fast, as all we're really doing is computing the distances between points and group centers; very few computations! It thus has a linear complexity $O(n)$.

On the other hand, K-Means has a couple of disadvantages. Firstly, you have to select how many groups/classes there are. This isn't always trivial and ideally with a clustering algorithm we'd want it to figure those out for us because the point of it is to gain some insight from the data. K-means also starts with a random choice of cluster centers and therefore it may yield different clustering results on different runs of the algorithm. Thus, the results may not be repeatable and lack consistency. Other cluster methods are more consistent.

This dataset consists of top 4803 IMDb movies with info: budget, genres, homepage, id, keywords, original language, original title, overview, popularity, production companies, production countries, release date, revenue, runtime, spoken languages, status, tagline, title, vote average, vote count.

But for our clustering we will delete all non-number attributes. As a result we will have such an attributes: budget, popularity, revenue, runtime, vote average, vote count.

Preparing dataset

Firstly, we have to read data from 'movies_csv.csv' (fig. 1):

```
import pandas as pd
movies_data = pd.read_csv('movies_csv.csv')
movies_data.head()
```

Fig. 1 – Reading data

Secondly, we have to delete all non-number columns (fig. 2):

```

movies_data = movies_data.drop('genres', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('homepage', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('keywords', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('overview', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('production_companies', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('production_countries', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('spoken_languages', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('original_language', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('original_title', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('status', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('tagline', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('title', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('release_date', axis=1)
movies_data = movies_data.drop('id', axis=1)
movies_data.head()

```

Fig. 2 – Deleting all non-number columns

We will see top-5 rows from dataset after changes (fig. 3):

	budget	popularity	revenue	runtime	vote_average	vote_count
0	2370000000	150.437577	2787965087	162.0	7.2	11800
1	3000000000	139.082615	961000000	169.0	6.9	4500
2	2450000000	107.376788	880674609	148.0	6.3	4466
3	2500000000	112.312950	1084939099	165.0	7.6	9106
4	2600000000	43.926995	284139100	132.0	6.1	2124

Fig. 3 – Top 5 after changes

Now we have to standardize our data in a way that every column has mean = 0, and standard deviation = 1. We have to do it cause k-means needs standardized data on input.

Standardization function [1, p.341-378]:

$$z = \frac{x - \mu}{\sigma}$$

Where:

$$\mu = \frac{1}{n} \sum_{i=0}^n x_i$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \mu)^2}$$

Code for standardization (fig. 4):

```
from sklearn.preprocessing import StandardScaler
import numpy as np
x = movies_data.values[:, :]
x = np.nan_to_num(x)
Clus_dataSet = StandardScaler().fit_transform(x)
Clus_dataSet
```

Fig. 4 – Standardization

As a result, we will have such an array (fig. 5):

```
array([[ 5.10718073,  4.05318294, 16.61570877, ...,  0.92745062,
        8.99972924,  0.24002881],
       [ 6.65440223,  3.69625836,  5.39633119, ...,  0.67629694,
        3.08619976,  0.24002881],
       [ 5.3036533 ,  2.69963777,  4.90305363, ...,  0.17398959,
        3.05865729,  0.24002881],
       ...,
       [-0.71331921, -0.63017043, -0.50516191, ...,  0.76001483,
        -0.5542662 , -0.58520982],
       [-0.71331921, -0.64863652, -0.50516191, ..., -0.32831776,
        -0.55345613, -0.58520982],
       [-0.71331921, -0.61491246, -0.50516191, ...,  0.17398959,
        -0.54616547, -0.58520982]])
```

Fig. 5 – Array after standardization

K-means clustering on dataset

We are using K-Means library for this research (fig. 6):

```
from sklearn.cluster import KMeans
clusterNum = 4
k_means = KMeans(init='k-means++', n_clusters=clusterNum, n_init=12)
k_means.fit(x)
labels = k_means.labels_
```

Fig. 6 – Using K-Means

We can ‘group by’ data by classes and get such a result (fig. 7):

	budget	popularity	revenue	runtime	vote_average	vote_count	count
Clus_km							
0	1.376383e+07	12.038496	1.660212e+07	103.946292	5.962227	275.057370	3521.0
1	1.020409e+08	62.808395	4.144602e+08	117.133333	6.633333	2834.628070	285.0
2	5.306325e+07	35.304756	1.532758e+08	112.608981	6.345455	1174.290252	913.0
3	1.608631e+08	127.456421	9.354739e+08	132.488095	6.950000	5555.285714	84.0

Fig. 7 – Grouping

As we see, we have classes based on all columns.

With such class distribution we can use it on websites to group movies on

categories depends on their 'You have to watch it' value. Of course we can change classes number, but we will use 4.

Now let's consider plots depends on this dataset and try to distinguish classes (fig. 8-12):

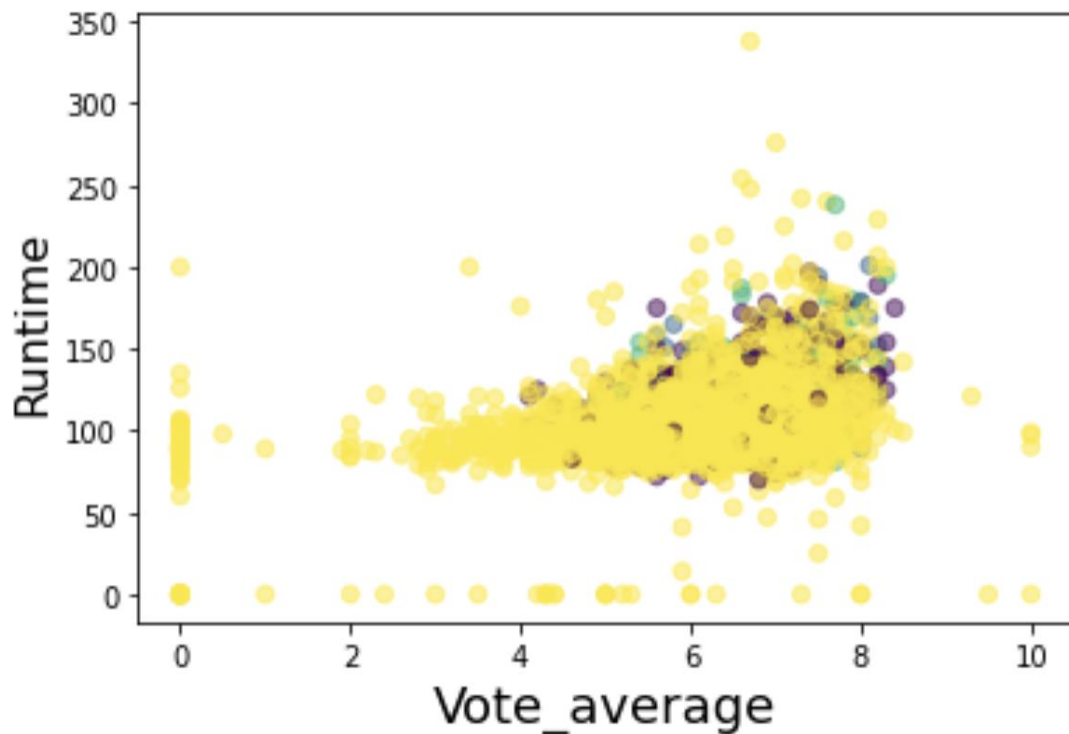

Fig. 8 – Runtime and Vote_average

As we see, 'vote_average' doesn't depend on 'runtime'. And at all there is no connection between this two values.

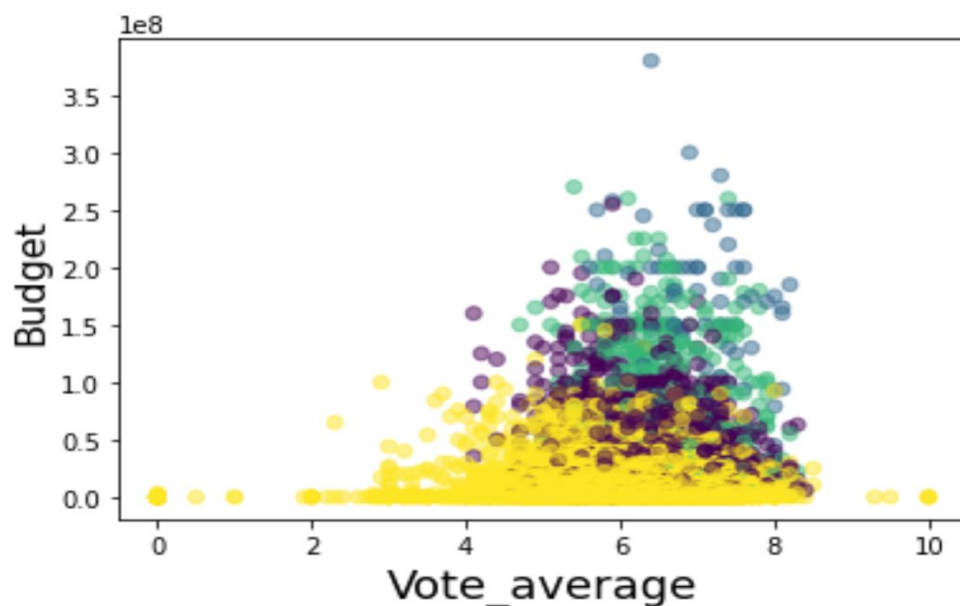

Fig. 9 – Budget and Vote_average

As we see, connection is the same as in the previous plot.

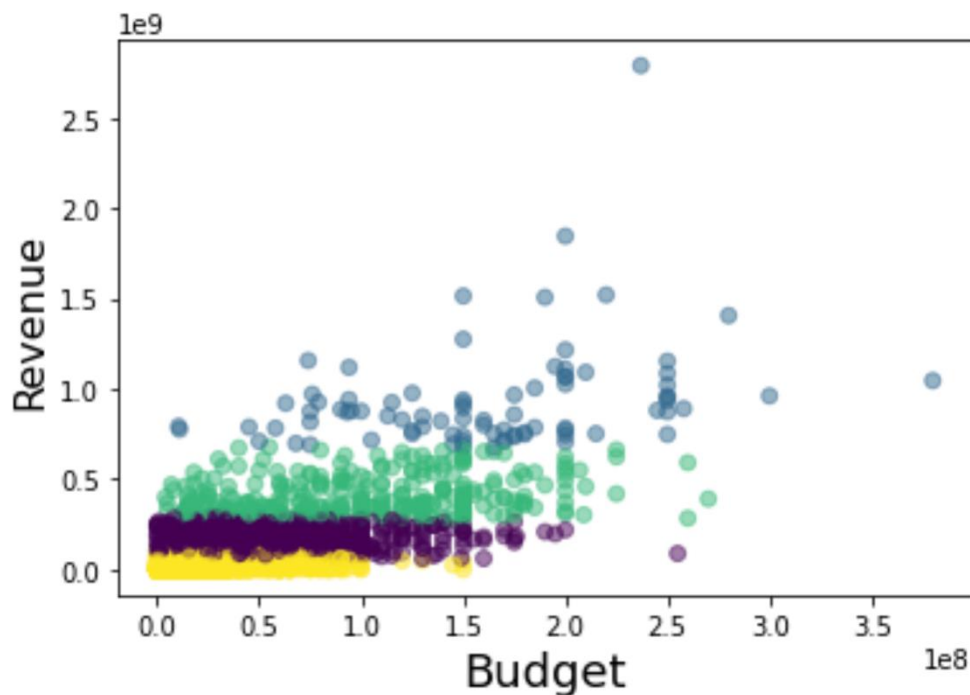

Fig. 10 – Revenue and Budget

As we see, one of the primary criteria for clustering was ‘revenue’. Cause we can precisely distinguish classes using their revenue value.

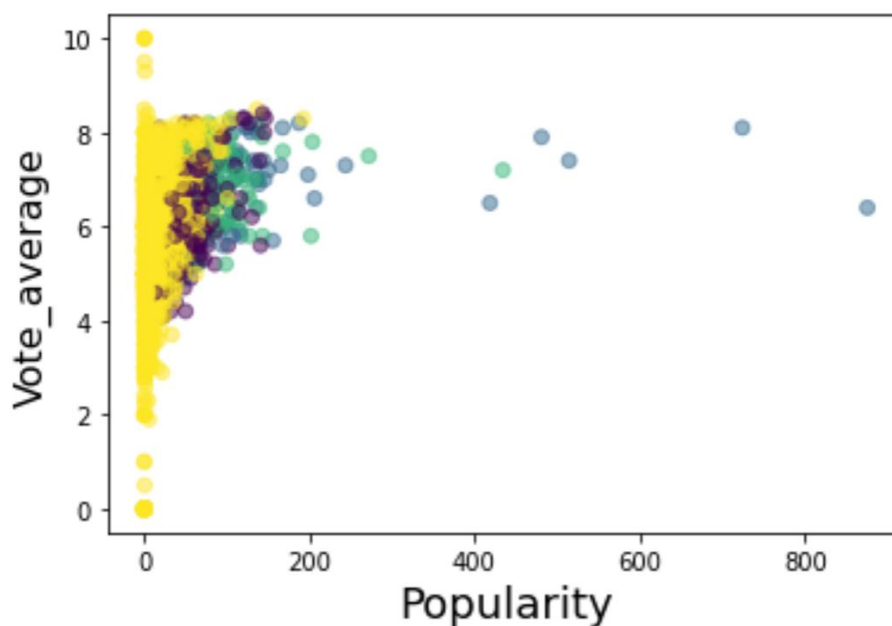

Fig. 11 – Vote_average and Popularity

As we see, classes are also depends on the ‘popularity’ value, but not as strong as from ‘revenue’ value.

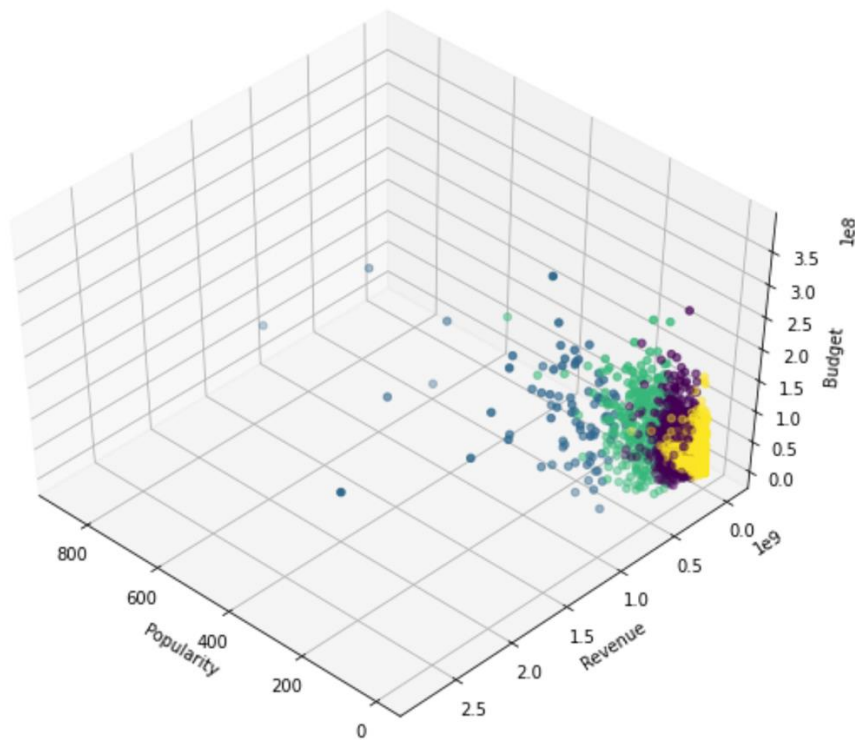

Fig. 12 – Popularity, Revenue and Budget

As we see, here we can take a look on the class distribution in 3D.

Conclusions In this article, we knew basic things about cluster analysis, its programming realization in Python, and a bit about working with ‘csv’ datasets. Here is a link <https://drive.google.com/drive/folders/1uo2LtNHfHrBt0tqJGBeFYQuaug8al1It?usp=sharing> to google collab file with movies dataset for your own researches in this theme. Good luck!

REFERENCES

1. Kriegel, Hans-Peter; Schubert, Erich; Zimek, Arthur (2016). "The (black) art of runtime evaluation: Are we comparing algorithms or implementations?". Knowledge and Information Systems.

HEYDAR ALIYEV'S COURSE IS SUCCESSFULLY REALIZED

Gariba Alizade

The authors of socio-economic, political and cultural life led by President Ilham Aliyev. In the article on the basis of factual data to analyze the implementations of state programs of social and economic development of regions of the republic.

Keywords Country scienceazerbaijan President Republic Oil

Ilham Aliyev was born in Baku in 1961. He graduated from International Relations University in Moscow. He is a candidate of historical sciences, the head of Azerbaijan National Olympics Comity. He knows the Azerbaijani, English French, Turkish and Russian languages perfectly. He was selected the first mayor of the chairman of New Azerbaijan Party, and a deputy according to the list of New Azerbaijan Party on November the 5th in 2000. He has been a member of permanent Committee of International and Inter-parliamentary Relations, supervisor of Azerbaijani membership in European Council Parliament Asssembly, a vice-president of ECPA and a member of Bureou. He was appointed Prime Minister of Azerbaijan Republic on August the 4th in 2003 and then chosen the president of Azerbaijan Republic by earning nation's support in the elections on October the 15th in 2003.

He is married, and has 3 children.

The president Ilham Aliyev works more widely and decisivly in political arena. He has an ability of making every step, saying the required word in time. Of course, his his moral qualities – high intellect, cultural level, being restraint, outlook, his speaking fluently, sincerity and modesty are one of his attracted and beloved features.

As Azerbaijani, the president Ilham Aliyev doesn't want the country depend on any other states. He always consider the essential goal to strengthen political independence and never ignores geopolitical interests of the state along with taking into accountant the realities. Additionally, he approaches the improvement of state

through historical experience. He prefers multiparty in political improvement. He believes in resulting with improvement of all fields of society through establishing democratic values. Liberalism and reformism are peculiar to his political line (9,8).

Ilham Aliyev pays attention on strengthening the free ownership to strengthen and establish the democracy in society improving. “ The social-economic improvement Program of regions of Azerbaijan Republic in 2009-2013’s” is in the center of attention. So it is one of the main goals of Ilham Aliyev to open a way to economic initiatives, to assist its development by all means (6,23).

The president Ilham Aliyev is a new breath in politics. It is very important for him people’s line of defending their political and economic freedom. Because the implementation of these principles gives impetus to the development of all areas of the country. He is opposed to harsh methods in the state administration. He prefers using the real political, economic and social control methods. It is obviously seems that Ilham Aliyev got benefits from Heydar Aliyev school in this field.

Yes, today Azerbaijan is led by a politician president Ilham Aliyev who got benefits from Heydar Aliyev brilliance, who is proper to new and modern conditions, and who has specific political intellectual potential. The young - leading part of our society are actively involved in the development of Azerbaijan, in strengthening of democratic processes.

The president Ilham Aliyev said in “ The 4th Form of Azerbaijan Young” (in October, 2005) : “ I am so glad that Azerbaijani youth participate actively in the political part of our country,...the young should go forward with more confidence, the young should be given more space in relevant state and government bodies, they should be trusted”. (6,57)

Ilham Aliyev is an indispensable leader of a mature politician army who is a student of the school of our great leader Heydar Aliyev. Now he works successfully in a political sphere. Being familiar enough to political processes in the world as well as prospects for development Ilham Aliyev speaks to the famous politicians and businessmen of leading countries of the world in their languages, represents our country in a high level everywhere, in various forums, creates sympathy to

Azerbaijan everywhere. This should be seen as one of the noteworthy success. All these show that İlham Aliyev's limits of creating mission will extend and will cover all regions. Having an invaluable role in the development of our national economy and in the political-social life of Azerbaijan Republic İlham Aliyev was known as a mature political-public figure. İlham Aliyev who loves sincerely Azerbaijani people and government, works tirelessly for the prosperity of it lives and creates his most brilliant period of his life. Our great leader, outstanding personality Heydar Aliyev said nice: " Due to his knowledge, intelligent, experience, as well as his human qualities İlham Aliyev has taken his own place in the political life of Azerbaijan." (7, 27-28).

"The state Program of socio-economic development of regions of the Azerbaijan Republic" was accepted on February the 11th in 2004. (2, 1).

On September 20th in 1994 the treatment about the mutual work of "Azeri", "Chirag", "Gunashli" fields in Azeri sector of the Caspian Sea. This contract entered into the history as " Contract of history". This contract was signed by Azerbaijan, the USA, Great Britain, Russia, Turkey, Norway, Japan and 13 the hugest oil companies of Saudi Arabia.

30 contracts were signed with 41 oil companies of 19 countries of the world after the " Contract of century". According to the signed oil contracts 57.6 billion dollar of 64 billion dollars for development of Azerbaijan oil industry are paid on development of sea fields and seeking on prospecting structures- on carrying out exploration works. Currence received from oil selling is gathered in State Oil Fund of Azerbaijan Republic founded by our great leader Heydar Aliyev and it is directed to improve the welfare of our people.

The president İlham Aliyev said: " We obtained hundreds of million dollars in cash and other disbursements. It is right said that Azerbaijan will obtain more than 100 million dollars from oil selling depending on the level of oil selling price in the world. The queston arises, where this money will be spent? I consider that, it must be correct. The public have a right to know how much it brings profit and where this profit will be spent. The verdict was decided about establishment of the oil fund by

the president of Azerbaijan. Such kind of oil funds were established in all countries- Saudi Arabia, Norway and in many countries. What's the purpose and meaning of this fund? Incomes will be gathered in this fund received from the oil selling, and some parts of it will be spent on different social programs, closing of the budget deficit or investment program. That's why a big investment program must be prepared in Azerbaijan. We and the whole public should know to which fields this money must be directed and where and which income this might bring from. Of course, these will be out of the rights of State Oil Company. The government will define this. I consider that, this money must be directed to improvement of people's financial situation, scholarships must be increased. At the same time this income should be put in various economic sectors in a form of investment. For establishing this the government should give a hand to owners." (3, 70).

The relations of Azerbaijan Republic with countries of world union are getting wider and deeper. Baku-Novorossiysk oil pipeline was given to use in 1997. In 1997 on April 17th Baku-Supsa, in 1999 Baku-Tiflis-Jeihan pipelines were builded. The interstate contract about "Main Export Oil Pipeline" was signed. On September 18th in 2002 oil pipeline of Baku-Tiflis-Jeihan was founded with attendance of great leader Heydar Aliyev, the presidents of Turkey and Georgia in Sangachal terminal in Baku.

On July 13rd in 2006 there was hold grand opening ceremony of Baku-Tiflis-Jeihan oil pipeline. This was named after Heydar Aliyev. At this grand ceremony the president I. Aliyev said: "There was international cooperation in the construction of this project: three countries- Turkey, Georgia, Azerbaijan, foreign oil companies, financial institutions, local experts, workers, oilmen, lawyers ... New ways and opportunities opened in front of Azerbaijan by launching this pipeline. Azerbaijan is becoming an important country exporting oil". (3, 72). National oil strategy founded by "Contract of century" is getting more successes. The decisions made in the field of agriculture will allow our farmers to work more effectively. Creation of the company "Agrolizing" shows that there is great attention to this area too. Agricultural equipment which is worth 250 million manats will be bought via the company "Agrolizing" in 2006-2009. It is one of the most important issues for improving

agriculture. The lack of equipment, its being old, or being in desrepair cause big problems. The acquisition of new equipment and giving this equipment to farmers in a credit system will lead to revival in agriculture.

The president İlham Aliyev said that, we would solve all the challenges in a framework of social-financial improvement of regions of State Program by 2009, 2004 is a good example in this respect, as we consider. This shows that we do not set unrealistic plans. We have never deceived people and will not deceive with populist promises. One of the most important issues for every country is a high level of trust between the government and the people. This is a very important issue. We have won this trust, we feel it, and of course do not want to lose it. In order not to lose it, we should work well, we should work nobly. We should fulfill all our promises, upcoming programs successfully.

We had a lot of programs in various fields in 2004. All of our issues were solved towards foreign policy. I do not want to say much about it, everything is obvious. All the promises made in the humanitarian field are realized. I always said that, we were faithful to the principles of market economy and Azerbaijan would develop in this direction, at the same time social issues would be constantly paid attention. Social programs are always in the center of attention and increased minimum wage several times, pensions and other social relations confirm this.

Certainly, all the measures taken in the direction of regions in 2004 serve a purpose that all the planned issues resolved. Of Course, there were difficulties and problems. It is natural. Everything is possible in a life. Taken as a whole, analysing 2008, we see that all the issues were resolved. But along with all this, the development of non-oil sector, creation of new jobs in the regions are important from the point of different view, directions. First of all people are provided with jobs, on the other hand it happens in the manufacturing sector. And this is the emergence of local and new production, which serves to Azerbaijan. Paid taxes increase our budget. This is a chain process. We should have a comprehensive approach to this. Influence of each job is strong in different directions.

The president Ilham Aliyev said that, 2008 was successful for Azerbaijan in general. The challenges in front of us in all spheres have been realized. Azerbaijan is developing successfully in all directions. At the same time in all other areas our country has managed its policy independently and upcoming issues were resolved. There is a progress in the direction of development of our citizens life standards, foreign policy, in the field of field of social issues and in the direction of economic development. I do not repeat the numbers here, they already have been said and the increase is high in 2008. (6, 32-33).

Very important steps have been taken towards the development of our economy. Implementation of regional development programs, other programs must continue to be resolved. Infrastructure projects will be implemented more rapidly. You know that there must be factors to make Azerbaijan develop in a comprehensive and dynamic way. In the first place infrastructure should develop. Our national leader Heydar Aliyev gave an axceptional importance to streghening cooperation with the countries of world community,to provide peace among people, security and territorial integrity of Azerbaijan Republic, expanding the friendship and mutual assistance with islamic and turkic speaking states.

The head of our state Ilham Aliyev continues this policy successfully.

Now Azerbaijan Republic has close economic,scientific, humanitarian and cultural relations with the USA, Great Britain, France, Japan, China, Russia, Turkey, etc. The most important issue of Azerbaijan Republic in the foreign policy is the withdrawal of armenian aggressors from the occupied lands and to ensure territorial integrity of our country. The UN Security Council adopted resolution number 822, 853, 874 and 884 on the withdrawal of armenian armed forces from the occupied Azerbaijani lands, But due to non constructive position of the armenian leadership, some countries double standards approach to this momentous question the problem remains unsolved.

But the president Ilham Aliyev continues his multifeatured activities on this field. Mr.Ilham Aliyev showed that negotiations had being taken over the years on the settlement of the Armenian-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict. But,

unfortunately, we still have not come to any result. No results have been achieved during the meeting of the president I. Aliyev with S.Sargysyan, and again on October 9th in 2009 the meeting of I. Aliyev with S.Sargysan and the president of Russian Federation D.Medvedev in Kushinyov. The president showed that we have to solve all these issues. Territorial integrity of Azerbaijan must be fully provided.

In the foreign policy of Azerbaijan, one of the significant events is IX summit of heads of turkic speaking countries held in Nakhchivan- on October 2nd-3rd in 2009. President OF Turkey Abdullah Gul, President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev, President of Azerbaijan Ilham Aliyev, President of Kyrgyzstan Kurmanbek Bakiyev and the deputy of chairman of the Cabinet of Ministers of Turkmenistan Khydyr Sapariliyev attended at the meeting. Of course, the Nakhchivan summit will strengthen the unity of turkic countries. At the summit presidents showed the signing of Nakhchivan declaration and establishment of the Cooperation Council of turkic-speaking countries is an important event in ensuring stability and security in the region.

Economic potential of Azerbaijan is strengthened every year, implemented economic reforms, have turned our country into a reliable partner of developed countries. Despite the global economic crisis, the ensuring of sustainable development of Azerbaijan economy was reflected in the reports of international organizations. Based on labor market efficiency of state governance, infrastructure, macroeconomic stability, financial markets and the level of perfection and other criteria like these prepared by “ Global Competitiveness Report” of the world economic forum for 2009-2010 Azerbaijan has risen to 51st place among 133 countries and 1st place among CIS countries. According to these ranks in this report Turkey is 61th, Russia is 63th, Kazakhstan is 67th, Ukraine is 82th, Georgia is 90.(98.səh.12).

Achieved successes that Azerbaijan got make its economic power increase and it is strengthened its worthy place in the world community.

REFERENCES:

1. Ilham Aliyev. Our common goal is to create an economically and politically powerful independent Azerbaijan. "Azerbaijan" newspaper. March the 15th, 1997
2. Ilham Aliyev. Azerbaijan's Caspian oil. M., 2003
3. Azerbaijan's economic potential is strengthening year by year. "Azerbaijan" newspaper. November the 1st, 2009.
4. The 2nd congress of the world Azerbaijanis. Baku. March the 16th, 2006
5. Abbasov Ali. Synergistic management of philosophy. B., 2006.
6. Aydın Gasımov (Deputy Minister of Justice of Azerbaijan Republic, major-general) Hope for the future of the people (The revival of XXI century. 2003, November, 69)
7. Bakhtiyar Sadıgov (mp) The process of building an independent should be written as a part of history. (The revival of XXI century. 2003, November, 69)
8. Hafız Pashayev. To the rise. B., 2009.
9. Mehdiyev Ramiz. The experience of building an independent state in Azerbaijan: successes, problems and perspectives. (The revival of XXI century, №40.2001). Reviewer: Kh. Ibrahimov Extract from protocol no.3 from the meeting of 23.11.2009 of the department of Azerbaijan history of AUL.

**DYNAMICS OF CHOLECYSTITIS
ACCORDING TO THE PROSECUTOR'S ARCHIVE
«ОКЛ ЦЕМД І МК»**

Gorgol Natalia

Candidate of Medical Sciences

Sednieva Liudmila

Bazian Aida

Badalov Zaur

Vorushylo Vladyslav

students

Kharkiv National Medical University

Department of Pathological Anatomy

Analysis of the incidence of cholecystitis for the period 2018-2020 indicates small fluctuations in both total indicators and indicators in groups of men and women in different years. In general, there is a prevalence of this pathology among men (table 1).

Table 1

Dynamics of cholecystitis

according to the archives of the prosector «ОКЛ ЦЕМД і МК»

Year	Total patients (abs., 100%)	Men (abs., %)	Women (abs., %)
2018	394	237 (60%)	157 (40%)
2019	425	264 (62%)	161 (38%)
2020	282	135 (48%)	147 (52%)
Total	1101	636	465

Patients were divided into age groups: groups of patients under 18 years of age, 19-25, 26-35, 36-45, 46-55 years and a group of patients over 55 years. The lowest incidence of pathology was observed in the group of patients younger than 18 years. In the future, its frequency increases with increasing age of patients, reaching a

maximum in the group of patients older than 55 years. This pattern was maintained in each of the years of the entire study period (Table 2).

Analysis of the frequency of clinical and morphological forms of cholecystitis showed that acute forms prevailed in all years (table 2).

Among acute cholecystitis, phlegmonous was the most common, simple cholecystitis was the second most common, and calculous and gangrenous cholecystitis, as well as phlegmonous and phlegmonous-ulcerative forms complicated by pericholecystitis, were on the third position with approximately the same frequency.

In the chronic course of the disease, the most common was chronic cholecystitis, and the second most common was calculous cholecystitis (Table 4).

Table 2

Dynamics of morbidity by years, by age and sex according to the archives of the prosecutor «ОКЛ ЦЕМД i МК»

Year	Age of patients											
	<18		19-25		26-35		36-45		46-55		> 55	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
2018	2	1	8	5	20	17	33	24	59	29	115	81
	1%	1%	3%	3%	9%	11%	14%	15%	25%	18%	48%	52%
	3(1%)		13(3%)		37(9%)		57(15%)		88(22%)		196(50%)	
2019	3	1	11	6	25	18	42	25	64	29	119	82
	1%	1%	4%	4%	10%	11%	16%	15%	24%	18%	45%	51%
	4(1%)		17(4%)		43(10%)		67(16%)		93(22%)		201(47%)	
2020	1	2	5	7	12	17	17	14	25	22	75	85
	1%	2%	4%	5%	9%	11%	12%	9%	19%	15%	55%	58%
	3(1%)		12 (4%)		29(10%)		31(11%)		47(17%)		160(57%)	
Total	6	4	24	18	57	52	92	63	148	80	309	248
	1%	1%	4%	4%	9%	11%	14%	14%	23%	17%	49%	53%
	10(1%)		42(4%)		109(10%)		155(14%)		228(21%)		557(50%)	

Table 3**The dynamics of the incidence of acute forms of cholecystitis**

Form of acute cholecystitis	2018		2019		2020	
	M	F	M	F	M	F
Acute cholecystitis (acute catarrhal)	19 (8%)	10 (7%)	30 (12%)	16 (8%)	17 (13%)	16 (11%)
Phlegmonous cholecystitis	66 (28%)	33 (20%)	61 (23%)	35 (22%)	19 (15%)	20 (13%)
Phlegmonous ulcerative cholecystitis	2 (1%)	1 (1%)	3 (1%)	1 (1%)	8 (6%)	5 (4%)
Phlegmonous cholecystitis with pericholecystitis	4 (2%)	2 (1%)	5 (2%)	3 (2%)	5 (4%)	9 (6%)
Phlegmonous ulcerative cholecystitis with pericholecystitis	12 (5%)	10 (6%)	13 (5%)	9 (6%)	5 (4%)	9 (6%)
Gangrenous cholecystitis	11 (5%)	8 (5%)	12 (5%)	7 (3%)	3 (2%)	4 (3%)
Phlegmonous gangrenous cholecystitis	8 (3%)	5 (3%)	7 (3%)	4 (3%)	10 (7%)	14 (9%)
Phlegmonous calculous cholecystitis	9 (4%)	5 (3%)	10 (4%)	6 (3%)	2 (2%)	2 (1%)
Phlegmonous ulcerative calculous cholecystitis	2 (1%)	3 (2%)	3 (1%)	2 (1%)	2 (2%)	1 (1%)
Total calculous forms	11 (5%)	8 (5%)	13 (5%)	8 (4%)	4 (4%)	3 (2%)
Total	133 (63%)	77 (37%)	144 (63%)	83 (37%)	71 (47%)	80 (53%)
	Подсчитать как и в хроническом					

Table 4**The dynamics of the incidence of chronic forms of cholecystitis**

Form of chronic cholecystitis	2018		2019		2020	
	M	F	M	F	M	F
Chronic cholecystitis	75 (31%)	55 (35%)	80 (30%)	56 (35%)	41 (30%)	40 (25%)
Chronic ulcerative cholecystitis	4 (2%)	1 (1%)	5 (2%)	2 (1%)	3 (2%)	1 (1%)
Chronic polypous cholecystitis	5 (2%)	2 (2%)	6 (2%)	4 (2%)	3 (2%)	5 (3%)
Chronic cholecystitis with exacerbation	5 (2%)	3 (2%)	6 (2%)	4 (3%)	11 (8%)	16 (11%)
Chronic calculous cholecystitis	15 (6%)	19 (12%)	22 (8%)	13 (8%)	5 (4%)	6 (5%)
Total	104 (56%)	80 (44%)	119 (60%)	79 (40%)	63 (48%)	68 (52%)
	184(47%)		198(47%)		131(47%)	

Conclusions:

1. According to the analysis, cholecystitis occurs in men more often than in women. As the age of patients increases, the number of patients with cholecystitis increases.

2. In the structure of the pathology there is a predominance of acute forms of cholecystitis throughout the study period.

3. The decrease in the number of patients with acute and chronic forms of cholecystitis in 2020 may reflect a decrease in operational activity in the current epidemiological situation.

It is planned to continue studying the frequency of this pathology in the coming years, which will allow a deeper analysis.

**MARKETING ANALYSIS OF HERBAL MEDICINES ON THE
PHARMACEUTICAL MARKET**

Goroshko Olexandra

PhD, associate professor,

Drachuk Vira

PhD, associate professor

Yurnyuk Svyatoslava

Assistant

Bukovinian State Medical University

Chernivtsi, Ukraine

Summary. One of the areas of specific treatment and prevention of diseases is herbal medicine. Among the therapeutic factors of phytotherapy can be distinguished psychotherapeutic and pharmacological groups. The aim of the work was to conduct a study of the segment of herbal drugs presented on the domestic pharmaceutical market to substantiate the feasibility of developing new herbal medicines. Taking into account the statistics of morbidity in adulthood and childhood, the following segments of the pharmaceutical market were selected for work: herbal medicines used for the treatment of cardiovascular diseases, including sedatives; drugs that affect the gastrointestinal tract; antiparasitic drugs. Given all the benefits of herbal medicine, it can be argued that the treatment of medicinal herbal materials is a component of traditional medicine.

Key words. herbal medicine, marketing analysis, medicinal plants, pharmaceutical market, dosage forms.

The number of drugs in the pharmaceutical market is growing every year, however, neither the range nor the latest treatment technologies reduce the number of incurable diseases, but rather lead to the use of more drugs or the transition of the

disease to a chronic form. On the another hand, polypragmasy leads to medications complications due to the development of adverse reactions[1,p.57]. One of the directions of a specific method of treatment and prevention of diseases is phytotherapy with herbal medicines, which is considered as a process of meaningful use of environmental factors and mobilization of self-regulation mechanisms for full or partial restoration of structural and functional disorders, adaptation to environmental changes. Only as a result of the total therapeutic effect can a therapeutic vector be formed. Among the therapeutic factors of phytotherapy can be distinguished psychotherapeutic and pharmacological groups [2,p.182].

Psychotherapeutic action is formed and occurs at the initial period of communication with the patient. Psychotherapeutic treatment factors are preferred, which include trust in herbal remedies, bioenergy information action and the factor that depends on the doctor's pharmacist - the patient's attitude to treatment. Another group of therapeutic factors - pharmacological, which is manifested in a variety of pharmacological action in contrast to chemotherapy.

Advantages and prospects of using herbal medicines were considered in the scientific works of R. Konechna, V. Novikov (for the treatment of diabetes) [3, p. 65], A. Subatova (in dental practice) [4,p.191], I. Zupanets (for atherosclerosis) [5,19], D. Baranovich (in complex therapy of tuberculosis) [6,p. 16], T. Garnykh (in the treatment of acute respiratory diseases) [7,p. 303], T. Voznesenska and I. Dubinin (in pediatrics) and others [9,p.182].

Interest in herbal medicines is constantly growing and the introduction of natural remedies or dosage forms made from medicinal plant raw materials remains relevant in medical practice.

The purpose of the work is to conduct a study of the segment of herbal medicines represented in the domestic pharmaceutical market to justify the feasibility of developing new herbal medicines.

Materials and methods. The analysis was performed using secondary information – the electronic version of the information retrieval system "Directory of Medicines", approved for use in Ukraine, the electronic version of the information

retrieval system "State Register of Medicines of Ukraine", the Compendium and the range of pharmacies in Bukovyna region.

The study used methods of marketing analysis of the range of drugs and statistical processing of the data.

Realization of the defined purpose provided performance of intermediate tasks:

- analysis of information on morbidity in Ukraine;
- analysis of information sources and formation of the list of drugs for further research;
- structural analysis of the range of drugs by classification, production feature, number of active substances or substances, type of dosage form.

Presentation of the main research material. According to the State Statistics Service of Ukraine, the first place among the causes of mortality is occupied by cardiovascular diseases, the second and third places are occupied by cancer and external causes, and in the top 5 main causes - diseases of the digestive system and respiratory diseases.

According to the State Statistics Committee, the highest incidence is observed among children aged 0–6 years (11.86% per thousand of the relevant population), among children aged 7–14 years (2.29 %) and 15–17 years (1.86%). The first place in the structure of morbidity of children in the first year of life was taken by almost the same diseases, but among the leaders are also some infectious and parasitic diseases (3.9%).

It is almost impossible to analyze the whole market, so taking into account the statistics of morbidity in adulthood and children, we have chosen the following segments of the pharmaceutical market:

- Herbal medicines for the treatment of cardiovascular diseases, including sedatives;
- Drugs that affect the gastrointestinal tract;
- antiparasitic drugs.

Therefore, the first to use for analysis drugs of plant origin for the treatment of

cardiovascular disease. The flora of Ukraine is rich in medicinal plants that are used to treat cardiovascular diseases as a stand-alone or in combination therapy, including those that have a sedative effect. In total, there are more than 40 plants, of which the effect of 15 plants has been studied and proven. The most popular of these are *Mentha piperita*, *Valeriana officinalis*, *Melissa officinalis*, *Adonis vernalis*, *Leonurus cardiaca*, *Crataégus*, *Chamomilla recutita*, *Hypericum perforatum*, *Lavandula* and others. These plants have an effect on the central nervous system, improve cardiovascular function, slow down respiration and heart rate. They are often prepared in the form of complex, combining *Leonurus cardiaca*, *Mentha piperita*, *Humulus lupulus*; *Origanum vulgare* and *Valeriana officinalis*; *Chamomilla recutita*, *Mentha piperita*, *Foeniculum vulgare*, *Carum carvi* and *Valeriana officinalis*, etc., however, most often use herbal medicines with the active component of *Valeriana officinalis*, *Leonurus cardiaca* and *Crataegus*, the actual analysis of which has become our task.

Monopreparations are represented by preparations of *Valeriana officinalis* and *Leonurus cardiaca*, and the combined means most often include *Melissa officinalis*, *Mentha piperita*, *Passiflora incarnata*, *Valeriana officinalis*, *Humulus lupulus*, *Leonurus cardiaca* and *Tilia cordata*.

Monopreparations of *Leonurus cardiaca* are presented only in a pack/filter packs - 3 preparations. However, these types of medicinal plants are part of multicomponent sedative drugs, so they are widely used in this direction.

According to the scientific literature in the pharmaceutical market of Ukraine registered more than 230 trade names for medicinal plant raw materials: of which hawthorn drugs are 42% monocomponent drugs, 58% are combined, among sedatives and hypnotics found that herbal monopreparations accounted for 41% of the total number of registered drugs, and combined dietary supplements of mild sedative action - 59%

Offers to the Ukrainian pharmaceutical market come from pharmaceutical manufacturers from 4 countries, the share of Ukrainian manufacturers is the largest and is 48%, Germany - 12%; Poland - 5%; USA, Czech Republic, Slovenia, France -

3% each; Latvia, Turkey, Canada, Hungary, Finland, Belarus - 1% each, the Netherlands - 2%, the other 4%.

These drugs are represented by such dosage forms as tinctures 25%, tablets - 20%, capsules - 18%, syrups 5%, granules 2%, oral drops 8%, and fees 10%, teas 6% other 5%.

Among them, the largest pharmaceutical manufacturers by number of drugs are: PPC "Fitopharm", PPC "Halychpharm", PPC Pharmaceutical Factory "Viola", PPC "Lubnipharm", PPC "Kyivmedpreparat", PPC "Borschagivsky CPE".

Today, digestive diseases are the third most common of the various diseases and require special attention due to the increasing number of gastrointestinal patients and a significant impact on public health.

In the treatment of diseases of the gastrointestinal tract there is a need to use medicinal plants in almost the entire spectrum of pharmacological action, as the correction of the condition and other systems. The composition of drugs includes plants with the following pharmacological effects: analgesic, astringent, choleric, hemostatic, anti-inflammatory, wound healing, antispasmodic, stimulating the secretion of digestive glands. Plants used to treat diseases of the digestive system include *Origanum vulgare*, *Panax ginseng*, *Centaurea erythraea*, *Hypericum*, *Plantago major*, *Linum catharticum*, *Chamomilla recutita*, *Pimpinella anisum*, *Carum carvi*, *Foeniculum vulgare*, *Coriandrum sativum*, *Acorus calamus*, *Helichrysum arenarium*, *Frangula*, *Artemisia absinthium*, *Hippophaë rhamnoides*, *Tanacetum vulgare*, *Linum* and others. Given such an extensive group of analysis, we conducted the manufacturer's company, based on domestic drugs.

A large share of the production of drugs of plant origin for use in gastrointestinal diseases belongs to domestic producers (87%), of which almost 50% are monocomponent drugs.

The range of herbal medicines is provided by almost 17 domestic producers, among which the leader is "Liktravy" (25%), "Lubnipharm" (12%), "Ternopharm" (10%), "Viola" (7%), "Biolik" (6) , "Galichpharm" (5), others produce up to 1% of the range of herbal preparations used in gastrointestinal diseases.

The next step was to study the range of drugs by dosage form, among the available tablets 16%, suppositories 7%), drops 11%, liquid extracts 8%, medicinal plant raw materials 20%), collections of medicinal plants 10%).

Given the urgency of the problem of parasitic diseases, for prophylactic purposes it is advisable to use herbal medicine, given the complexity of the action due to biologically active substances of plants, the lack of toxicity in contrast to synthetic antiparasitic drugs.

Analysis of registered anthelmintic drugs showed that the majority of drugs in the study segment - 22 drugs (95.6%) - prescription drugs. Over-the-counter medications include 1 drug (tansy flowers).

Plants such as *Dianthus*, *Elettaria cardamomum*, *Zingiber officinale*, *Allium sativum*, *Urtica dioica*, *Datura stramonium*, *Artemisia absinthium*, *Acorus calamus*, *Laurus*, *Cucurbita*, *Tanacetum vulgare*, *Hypericum perforatum*, *Juglans regia* and others have antiparasitic effects. We analyzed the range of drugs, dietary supplements and medicinal plant raw materials available on the Ukrainian market. According to the work, 102 trade names in various dosage forms have been identified, one-component food additives occupy 18.63%, and combined 81.37%. The composition of the combined means includes plants with laxative, tonic, anti-inflammatory effect, which will have a wider impact on the body as a whole. The ratio of the share in the production of antiparasitic drugs is approximately the same, domestic producers - 48.04%, foreign manufacturers - 51.96%.

The main factors that stimulate the growth of sales of phytopreparations are highlighted. According to pharmacists opinion, the most important properties of herbal medicines that affect the purpose of the drug are: cost of the drug, efficacy, country of manufacture, no side effects, dosage form and dosage, method of application and ease of use. However, the pharmaceutical professional must support consumer demand, determine their needs and influence the procurement decision-making process.

Phytotherapy is used at different stages of the disease: at the initial stage of the disease can be the main method of treatment; in the midst of the disease can be used

as a supplement to enhance the effect of the main drug, as well as to increase the protective forces of the human body; at the stage of reversal of the disease and convalescence, phytotherapeutic agents take the place of the main method of treatment, promoting rapid recovery, preventing the transition of the disease to a chronic form, gradually displacing synthetic drugs.

Conclusions. Given all the benefits of herbal medicine, it can be argued that the method of treatment with medicinal plant raw materials is a component of traditional medicine. However, herbal medicine requires a serious scientific approach, because self-treatment does not lead to positive results.

Prospects for further research. Phytotherapy is a promising area in the field of prevention, so it is promising in the future, as preventive medicine is now the basis of health systems in the most developed countries, and investment in this area is recognized as the most effective of all investments in the health industry. More than a century ago, the famous surgeon M. Pirogov claimed that the future belongs to preventive medicine.

BIBLIOGRAPHY

1. Kotsalou, E. "Polypharmacy in Elderly People: Epidemiology, Consequences and Prevention Strategies". International journal of endocrinology (Ukraine), vol. 17, no. 1, Apr. 2021, pp. 56-62,
2. Ежнед М.А., Горошко О.М., Захарчук О.І., Матушак М.Р., Михайлюк Н.В. Фітотерапія як одна із складових фармакотерапії. Ліки – людині. Сучасні проблеми фармакотерапії і признаЛ 56 чення лікарських засобів»: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 березня 2020 року) / у 2-х т. – Х. : НФаУ, 2020. – Т. 1. – С.181-186.
3. Конечна Р. Т. Фітозасоби лікування цукрового діабету. Хімія, технологія речовин та їх засто сування / Р. Т. Конечна, В. П. Новіков. – Вид-во Нац. університету «Львів. Політехніка», 2008. – С. 64-69.
4. Субанова А.А. Фитотерапия в стоматологии // Вестник КРСУ. - 2016. - Том 16, № 3. – С. 190-194

5. Атеросклероз: лікувально-профілактичні можливості фітозасобів / І. А. Зупанець, А. Таттїс, С. К. Шебеко, І. А. Отрішко, А. С. Шаламай, О. О. Добровольний // Клінічна фармація. - 2016. - Т. 20, № 3. - С. 18-22.
6. Фітозасоби в комплексній терапії туберкульозу / Д. Б. Баранович, С. В. Василюк, Г. Б. Шиян, Г. М. Хоміцька, Н. Я. Монька, В. І. Лубенець, В. П. Новіков // Актуальні проблеми синтезу і створення нових біологічно активних сполук та фармацевтичних препаратів : матеріали доп. та зб. наук. ст. нац. наук.-техн. інтернет-конф. з міжнар. участю, присвяч. 90-річчю каф. технології біол. актив. сполук, фармації та біотехнології Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 23–25 квіт. 2013 р., Львів / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Львів. нац. мед. ун-т ім. Д. Галицького. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. – С. 16–17.
7. Сучасна фітотерапія : навч. посіб. / С. В. Гарна, І. М. Владимірова, Н. Б. Бурд та ін. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2016. – 580 с.
8. Антигельмінтні властивості лікарських рослин / С. І. Дубінін, О. В. Клепець, О. Б. Рябушко [та ін.] // Клінічна та експериментальна патологія. – 2020. – Т.19, № 3 (73). – С. 177–184.

DEVELOPMENT OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF MIDDLE LEVEL STUDENTS BY USING AUTHENTIC AUDIO-VIDEO MATERIALS

Kozbayeva Sholpan Kakenovna

Student

E.A. Buketov University of Karaganda

Kopzhasarova.U. I.

Ph.D.,

Associate Professor

E.A. Buketov University of Karaganda

Annotation: The article is devoted to the peculiarities of the development of the socio-cultural competence of middle-level schoolchildren through the use of authentic audio-video materials.

The article examines the current situation in teaching English in schools of the Republic of Kazakhstan from the point of view of sociocultural competence, describes the content and features of sociocultural competence and its impact on the language skills of schoolchildren.

The work reveals the role of authentic audio-video materials in the formation and development of the socio-cultural competence of middle-level students, their types are determined, in addition, a practical experiment at school is given to determine the effectiveness of students' knowledge and skills, the results of which testify to the positive impact of the formation of personal, linguistic and sociocultural qualities of middle school students.

Key words: socio-cultural competence, authentic audio-video materials, English, middle level.

Introduction The sociocultural approach to teaching a foreign language is studying national history, traditions and culture and is an essential element of education in secondary school.

The development of sociocultural abilities in English lessons contributes to familiarizing with the culture of the country of the target language.

The relevance of the investigated problem of sociocultural competence is that the development of sociocultural competencies plays a significant role in foreign language education. The study of foreign cultures, outstanding writers, poets, and scientists is significant for forming sociocultural knowledge, skills, and skills to further develop children's intercultural communicative competence in secondary school.

The purpose of the article is to investigate the development of the sociocultural competence of middle-level students through the use of authentic audio-video materials in foreign language classes.

In using adapted materials and artificially modelled languages in the educational process, students cannot be fully prepared for the actual conditions of intercultural communication. Only original, authentic materials solve this problem and help students immerse themselves in the real world of foreign languages. Thus, it seems appropriate to introduce the learning process authentic audio and video material of the country of the target language to improve the sociocultural knowledge of students.

Main part In Kazakhstan and on a global scale, English is becoming more and more popular - one of the languages of intercultural communication. Today, knowledge of the English language in Kazakhstan is a mandatory requirement for studying abroad and a determining factor in the competitiveness of young specialists in the international labour market. The English language has become a condition for successful entry into the world economy and is regarded as one of the main priorities of national policy.

Recently, teaching foreign languages in Kazakhstan has undergone many significant changes. The reform and modernization of the education system entailed a change in the purpose and content of foreign language education using authentic audio-video materials. Therefore, the study of the socio-cultural component in teaching English is a significant factor in its successful mastery.

The process of learning a foreign language is the practice of sociocultural competencies. Because each new word, each new grammatical structure or unit of expression reflects a foreign culture, conditioned by public consciousness. Sociocultural competence is associated with:

- international cooperation and communication with people, including everyday communication;
- linguistic and cultural self-identification of a person;
- intercultural exchange, including the use of new information and communication technologies;
- multicultural reality and multilingual context.

Researchers of sociocultural competence define it as the possession of knowledge of the sociocultural context of the language and the experience of applying this knowledge in the process of communication [4, p. 51]. V.V. Safonova considers sociocultural competence as the ability to compare joint linguistic and cultural communities, interpret intercultural differences and accordingly influence the violation of intercultural interaction [3, p. 20].

Sociocultural knowledge and skills are formed as a result of the assimilation of the sociocultural context of education. The sociocultural context of language education has been studied by domestic and foreign scientists (S.S. Kunanbaeva, P.V. Sysoev, R. Richterikh, V.V. Safonova, V.V. Molchanovsky, N.D. Galskova, Z.N. Nikitenko, G. Neuner and others). Most of these researchers focus on the sociocultural context of language learning, such as knowledge, skills and abilities. To determine the structure of the sociocultural elements of language education, it is necessary to highlight the structure of cultural phenomena. In our understanding, culture is a rare and vital form of education of educational content since the primary function of education is to pass on and preserve its cultural heritage to the next generation and achieve future development [5, p. 59].

Sociocultural competence is formed in intercultural communication, while the peculiarities of culture, as the speaker's emotional state and national peculiarities, must be taken into account.

In the process of improving sociocultural knowledge and skills:

1) The volume of linguistic and regional knowledge and issues in intercultural communication are expanding, taking into account the details of the chosen profile.

2) The knowledge about the countries of the target language, their science and culture, historic and modern reality, public figures, their position in world society, world culture is deepening, and knowledge about the native culture is expanding.

As noted above, one of the most effective ways to develop the sociocultural knowledge and skills of secondary school students is to use authentic audio and video materials. Audio-video materials are a kind of cultural portrait of the country.

Methodology Authentic audio-video material is a predefined audio or video recording (visual and audio sequence or their combination) for native speakers. It includes verbal and non-verbal information from social life and presents language as a professional means of communication in a natural environment.

The advantage of audio-video materials is that they combine different aspects of speech interaction instead of printed text. They have helpful educational and developmental value [7, p. 42]. In addition to the content side of communication, audio and video materials capture audiovisual information about the event's venue, the appearance and the non-verbal behaviour of the communication participants in a particular situation.

Using audio video in the classroom can help solve problems:

- increasing motivation to learn;
- activation of trainees;
- independent work of students;
- improving the quality of students' knowledge [8, p. nineteen].

There are various classifications of audio-video materials in modern science, which suggest grouping these authentic materials according to certain factors. The most common types according to the category of OI Barmenkova, E. Ilchenko: [9, p. 21], [10, p. 31]

1) By type of video:

- Authentic (videos created by native speakers, not for educational

purposes);

- educational (artificially created video material for solving a specific academic problem).

2) By the channel of receiving information:

- authentic video material (visual recognition of information): tables, graphs, diagrams, letters, printed text (monologues, dialogues, polylogues, etc.);

- authentic audio material (sound information): audio recordings of poems, stories, songs, fairy tales, rhymes, conversations, radio broadcasts;

- authentic audiovisual material (visual and auditory perception): recordings of television programs and video materials, films.

3) According to the presentation:

- authentic material presented with the help of technical materials: video materials (TV shows, shows, etc.), computer programs, Internet resources, etc

4) For use in the educational process:

- standard materials for teaching communication (formal and informal dialogue): interviews, questionnaires, polls, telephone conversations;

- predefined materials (social, linguistic and cultural) to form basic knowledge: video materials, newspaper texts.

5) By role in the educational process:

- basic materials that can form the basis of educational topics, for example, textbooks;

- supporting materials: diagrams, graphs, statistical tables;

- additional electronic resources, mobile applications, internet resources, conferences.

The use of video develops various aspects of the student's mental activity, primarily attention and memory. For example, when watching a movie, students must make some effort to understand its content.

The video material stimulates interest, gives examples of imitation (speech and behaviour in specific situations of communication), expands the knowledge of students about the country of the studied language, as well as about themselves, using

the interests of students motivates them to improve their understanding of a foreign language.

Requirements for audio-video materials for the formation of sociocultural competence are as follows:

- the reliability of the materials used;
- an abundance of information;
- the novelty of data for the recipient;
- modernity and historicism;

When using audio-video materials in foreign language classes, it is necessary to consider:

- students' interests, tastes and preferences;
- compliance of speech with the literary norms of the foreign language;
- the regional and linguistic meaning of the material;

It is necessary to select the use of teaching materials by the level of proficiency in a foreign language by the student (taking into account the principles of accessibility and practicality), and also use the organization of the selected material according to the directions of topics and increasing complexity [11, p. 34].

Currently, there is a growing need for cultural studies in foreign languages. Schoolchildren gain access to materials in a foreign language via the Internet, communicate with native speakers, listen to music, and get acquainted with the country's culture of the target language.

Working with authentic audio-video materials plays an essential role to comparing the culture of the target language with the culture of the native country.

Results and analysis To prove the effectiveness of authentic audio-video materials as a means of forming the socio-cultural competence of middle school students in teaching English in the sixth grade, a study was carried out for two months. In one subgroup, the control group, the classes were conducted according to the curriculum traditionally, without authentic audio-video materials. In another experimental group, classes were driven by the same curriculum, but various authentic audio-video materials were used to familiarize and integrate the studied

socio-cultural material. At the end of the experiment, the data on performance and general language skills development in both groups were compared.

Before and after the experiment, a questionnaire was conducted among 6th-grade students to identify the formation of socio-cultural competence. The survey included questions on the knowledge of verbal and non-verbal forms of speech, the national culture of the countries of the target language, the economic and political situation of the nations, attractions, history, geography, celebrities.

The survey included three blocks: communication and etiquette, culture and traditions and knowledge of the language:

1. Communication and etiquette

- 1) Are you considered towards people of a different nationality?
- 2) Do you have any difficulties when communicating with strangers of a different nationality?
- 3) Do you find words easily when communicating with strangers?
- 4) Do you use non-verbal communication techniques when speaking in English (facial expressions, gestures)?

2. Culture and traditions

- 5) Do you study the culture of the country of the target language?
- 6) Do you understand humorous stories and jokes in English?
- 7) Do you know the traditions of the English?
- 8) Do you like to learn something new about language and culture?

3. Knowledge of the language

- 9) Do you make a lot of mistakes in the grammar of the English language?
- 10) Do you read literature in English?
- 11) Would you like to communicate with a foreigner in his language?
- 12) Can you recognize modern English slang and fixed phrases in the text?

Each block included 4 questions to which it was necessary to give answers “always” – 3 points, “often” – 2 points, “sometimes” – 1 point, “never” – 0 points.

Interpretation of the results of the questionnaire was carried out according to the following scheme:

- High level of sociolinguistic competence - 28-36 points
- The average level of sociolinguistic competence - 14-27 points
- Low level of sociolinguistic competence - 0-13 points

After the survey, it turned out that most of the children in both groups of the 6th grade have a low level of sociolinguistic competence since they scored from 5 to 13 points - only 10 people in the control group and 9 students in the experimental group. The average level was shown by 5 students in the control group and 6 in the experimental group - from 14 to 20 points.

These results show the need for work to increase the level of sociolinguistic competence, namely, work on the development of language skills, the development of grammatical and lexical exercises, the development of speaking and listening, and reading and writing. The experiment was carried out using authentic video and audio materials. They are a clear example of how to behave in an English-speaking environment, suitable for studying slang and idiomatic expressions, culture, traditions, verbal and non-verbal communication between people.

At the end of the study, the students were asked to retake the questionnaire, as a result of which it turned out that the students from the control group showed almost the same results as at the beginning of the experiment.

Pupils of the 6th grade in the experimental group significantly improved their indicators: 4 students had a low level instead of 9 - from 8 to 13 points, an average level of sociolinguistic competence was shown by 9 students - they scored from 16 to 26 points, and two students had a high level - 29 and 31 points.

The experiment showed that using authentic audio-video materials in lessons helps to effectively master the linguistic structure and general communication skills, learn the culture and traditions of the country of the target language, study etiquette, verbal, and non-verbal manifestations of the language. Lessons become more exciting, students take part in all activities and take the initiative in them. And most importantly, they are not afraid to use English in any situation and even make

mistakes. They learn more about the language they are studying, its unique vocabulary, grammatical constructions, culture, traditions, slang and stable phrases, idiomatic expressions.

Conclusion Based on the experiment, authentic audio-video materials develop the socio-cultural competence of middle-level schoolchildren and also solve problems that correspond to the principles of an integrated approach to teaching. It is found that original audio and visual materials are practical tools. Children get an idea of the reality of life, traditions, and languages of English-speaking countries. The use of video contributes to the personalization of learning and the development of motivation for children's foreign language speech activity. Changes in the impression and emotional impact of the authentic material form a personal attitude towards what the student hears and perceives.

REFERENCES

- 1 State program for the development of education in the Republic of Kazakhstan for 2011-2020. [Electronic resource]. - - URL: <http://www.government.kz/ru/programmy/2254-gosudarstvennaya-programma-razvitiya-obrazovaniya-respubliki-kazakhstan-na-2011-2020-gody.html> / (date of access: 08.01.2021)
- 2 Safonova V. V. Socio-cultural approach to teaching a foreign language as a specialty: Author's abstract. doc. dissertation. - M., 2011.
- 3 Zhetpisbaeva B.A. Theoretical and methodological foundations of multilingual education: Author's abstract. dis. ... Dr. ped. Science. Karaganda, 2009 .- - 42 p.
- 4 Sysoev P.V. Cultural self-determination of students in the conditions of linguistic multicultural education. / P.V. Sysoev // Foreign languages at school, 2004. - No. 4. - 197 p.
- 5 Kunanbaeva S.S. Strategic guidelines for higher foreign language education / S.S. Kunanbaeva, Almaty, 2014 .-- 208 p.
- 6 Pochinok TV Formation of socio-cultural competence as the basis of

intercultural communication // Foreign languages at school, 2007. - №7. - from. 37-40.

7 Tumanova A.B. The linguistic picture of the world in the artistic discourse of a bilingual writer: Author's abstract. dis. Cand. philol. Sciences: - Almaty, 2008.

8 Kosacheva I., Kosacheva Yu. Using authentic video courses in teaching English // First September. English / I. Kosacheva, 2012. - №3. - 143 p.

9 Barmenkova O.I. Video lessons in the system of teaching foreign speech // Foreign languages at school, 2011. - № 3. - 274 p.

10 Ilchenko E.A. Using video in English lessons // September 1st. English language, 2010. - №9. - 194 p.

11 Kopzhasarova U.I. Development of foreign language professional communicative competence among students of the specialty "International Law" / U.I. Kopzhasarova, N. Stanchu, A.S. Mustafina // Bulletin of Karaganda University. Series Pedagogy, 2018. - No. 2.34-42.

**NEW PROMISING SOLUTIONS IN FUNCTIONAL
BEVERAGES TECHNOLOGY**

Kondratiuk Nataliia Vyacheslavovna

Candidate of technical sciences, Associate Professor

Polyvanov Yehor Andriyovych

Sytnyk Kateryna Ihorivna

Karpenko Sergiy Oleksandrovish

Students

Oles Honchar Dnipro National University

Dnipro, Ukraine

Abstract: The article considers the possibility of using sucralose and the mix of biologically active substances in the composition of functional drinks. The organoleptic indicators of the quality of functional drinks with plant extracts have been studied. The range of rational introduction was established and the conclusion was made that drinks produced with the use of sucralose have high consumer properties and low calorie content. This opens up prospects for further expanding the range of functional drinks containing biologically active components, both in the form of powders and in liquid form.

Keywords: sucralose, beverages, functional foods, health food

The technology of functional food products is currently based on modern approaches associated with the need to reduce calorie content. The issue of reducing the amount of sugar in beverages is especially acute at the international level. The solution to this issue lies in the use of sweeteners. Special attention is given to safe additives that are intact to chemical processes in aqueous media with a low pH and a high content of biologically active substances contained in plant extracts, hydrolysates, special mixtures, etc.

* Work was carried out with the support of LLC "BioLight" (Dnipro, Ukraine)
Official website: <https://biolight.com.ua/>

The technology of using compositions with a high content of biologically active substances was tested in the production of beverages with increased biological and physiological value, in which sucralose was chosen as a sweetening agent.

Sucralose is an E 955 food additive that acts as a sweetener in many food systems, especially in beverages. It is calorie-free and has a sweetness of 600.

Two types of functional drinks have been developed: dry water-soluble and liquid. When developing formulations, a rational physiological amount of active and essential substances was selected. Experimentally investigated the organoleptic characteristics of drinks after dissolution for dry forms and after pasteurization for liquid forms. Dosages of biologically active substances not exceeding 50% of the recommended daily intake have been tested.

Based on the principles of gastronomic engineering, by acting on taste buds, approaches have been implemented to neutralize bitter, salty and sour tastes corresponding to certain types of biologically active substances, enhancing the tastes of kokumi and umami. The umami taste was creating using the derived ratios of sucralose: organic acids with the participation of sweet taste enhancers of various natures. The taste of kokumi was set by flavors and water-soluble polysaccharides containing uronic acids (pectin, hyaluronic acid, xanthan).

Both forms of drinks were made using traditional technologies:

1. Dry form: mixing of powders and dosing into packaging containers;
2. Liquid form: preparation of aqueous media, pasteurization with hydrocolloids, introduction of dry compositions with biologically active substances, homogenization, filling into packaging containers under aseptic conditions at a temperature of 72 ± 3 ° C.

The color of the finished drinks of both forms was regulated by the addition of natural dyes: pear peel extract (yellow), carmine (red), chlorophyllin (green), water-soluble beta-carotene (cloudy orange).

These products were presented at the tasting of the company LCC "BioLight".

Liquid forms - in the form of shots. Dry forms - with a total weight of 5 g, taking into account dilution in water per 100 ml. The tastings were carried out in accordance with the principles of tasting analysis in a closed way. The respondents rated the products on a five-point scale: appearance, texture, color, smell, taste. The overall point assessment of the products is 1.0 - 3.0 points in comparison with the control samples - foreign analogs of the products.

It was determined that extracts made from domestic raw materials and introduced in recommended dosages have good solubility, but in some compositions they impair the taste due to the high content of flavoring substances in the recommended volume. Based on the data obtained, operational technological decisions were made on the production of liquid forms of the developed products with an increase in the volume of packaging units: 80, 100, 120, 150, 200 ml. Due to this, the flavor saturation decreased and the finished product had high organoleptic characteristics without reducing the amount of biologically active substances with the recommended effective dosage. In the case of water-soluble beverage powders, it was recommended to increase the dilution volume with water to 150 ml. Larger volumes for a single use were not considered.

The analysis of the results indicates that the drinks produced with the use of BAS and sucralose compositions have high consumer properties, nutritional value and low calorie content, which opens up prospects for further expanding the range of such products.

**APPLICATION OF GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEMS TO
CREATE A TOURIST HERITAGE IN QUITO**

Lasso Freddy

Master in Environmental Systems

Tecnológico de Monterrey, México

Teacher of UTE University, Quito, Ecuador

Polanco Daniela

Postgraduate candidate in Economics,

UESOR University,

Юго-Западный государственный университет,

Federación Rusa.

Teacher of UTE University, Quito, Ecuador

Lopez Paola

Master in socio-environmental studies,

FLACSO, Ecuador

Teacher of UTE University, Quito, Ecuador

Abstract: This study focuses on the analysis and planning of tourist heritage in the La Floresta area of Quito, for which georeferenced information systems were used. The result is a georeferenced database that can be entered continuously and density maps to identify areas of the highest and least impact area, which will provide a landmark for the city of Quito.

Keywords: Tourist geography, geographic information system, tourist density, Quito-Ecuador, tourist system

Tourism is an activity linked to the geographical area, however, the main problem in the study of the city in terms of tourism is the little or no geo-referenced information on the territory. Although there is general information presented in a

macro way, it is unknown what is available with respect to tourist heritage in a more detailed way. According to Boullón (2006) [1], the tourist heritage is made up of attractions, plant, infrastructure and tourist superstructure. These components are essential for the construction of a defined and organized tourist space.

Under this context, the present study focuses on the neighborhood of La Floresta, which belongs to the Eugenio Espejo zonal administration and is located within the urban parish Mariscal Sucre [2]. It has a population of 5758 according to the 2010 census [3]. This neighborhood is one of the oldest in the city and where several recreation and food sites have been established for national and foreign tourists. For this reason, it is important to carry out a geographical study so that the tourist development of the neighborhood is organized and there are no negative impacts on the territory as has happened with other tourist sectors in Quito.

Methodology As a background, the classification tables presented by Boullón on tourist heritage in his book were taken into account. "Planning of the tourist space", in addition to the tourist attractions manual of the Ministry of Tourism 2018 [4], for the classification of georeferenced points.

The proposed research was divided into two phases. The first and fundamental one was the collection of geographic data that are already georeferenced in the open government platform of the municipality of Quito, as well as the field work with the use of two tools: GPS (Garmin Gpsmap 64s) [5] to mark the locations of attractions, equipment and infrastructure and the Google Earth Pro-2020 software, to corroborate the measurements of the coordinates taken. All the geographic information collected was taken under the universal transversal Mercator coordinate system (UTM).

The second phase is the construction of cartography based on the collection of data in field work. The criteria for the application of the guidelines established within the national catalog of geographic objects of Ecuador that seeks to standardize the production and management of the information generated were taken into account [6]. The tools of the ArcMap software version 10.6-2017 [7] were used for the creation of shapefiles, geodatabases, and mapping.

Results Once the methodological work was developed, a total of 3

cartographic results were obtained: Attractions (Map 1), equipment (Map 2), infrastructure such as thematic maps (map 3) The result of the first map shows a total of 33 elements that could be considered cultural attractions according to the classification of the Ministry of Tourism.

Map 1.

The Classification is framed within cultural attractions, COD 1 (coding according to the type of attraction), framed within architectural attractions and among those that are divided into several subtypes.

Table 1

Categorization of Attractions in the La Floresta neighborhood

Type	COD	Subtype	Name
Architecture	8	Public space	Navarro Park
			Miravalle Park
			Nameless Park
	1	Historical / Vernacular	Marian Church of Jesus
			Evangelical Lutheran Church
			7th Heaven Adventist Church
			Jehovah's Witnesses
	2	Cultural Infrastructure	Atuczara Gallery
			La Plazuela, Hybrid cultural laboratory & Aldean
			Ayauma cultural space
			Art Gallery n.24
			Wampra Arte Bar
			Ocho y medio Movie theater
			Cafetina Gallery Restaurant
			Pacarina Engraving workshop
			Las siete cruces
			Incine
			Artik UIO
			Casa Toledo Cultural center
			Trude Sojka Casa cultural
			La ortiga Urban ideology
	7	Monuments	Abraham Lincoln
			General José Artigas
			Reina Isabel La Católica
			Mural Cultura del Maíz
			Mural Simón Bolívar
	4	Other Architectural Infrastructures	5 Universities
			La Floresta Market

Prepared by: Freddy Lasso

Within the public space, the Parque Navarro, popularly known as the park "de las tripas", is taken into account as a strong gastronomic link that the neighborhood has, with its proximity, despite the fact that this site is located in La Vicentina neighborhood (Table 1)

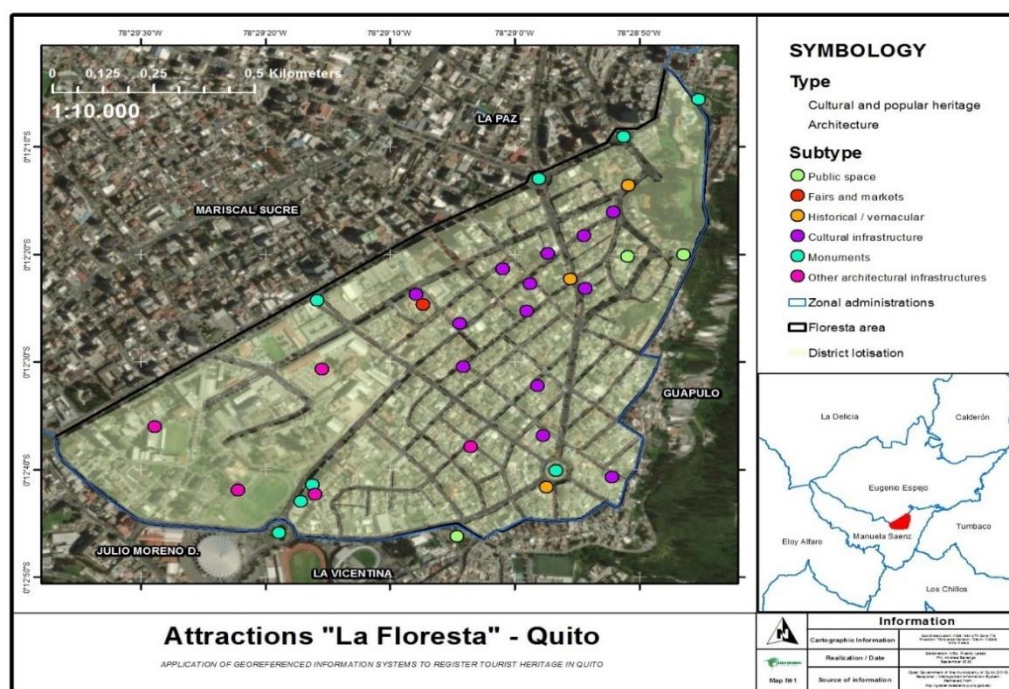

Figure 1. Georeferenced tourist attractions of the La Floresta neighborhood.

Map 2.

The result of the second map shows a total of 132 elements that are considered part of the tourist equipment and plant that La Floresta neighborhood has. The Classification is framed within the fifth point of the 2018 Ministry of Tourism classification methodology. The classification obtained is presented in the table 2:

Table 2

Categorization of Equipment in the La Floresta neighborhood

Type	Subtype	Amount
Food and drinks	Coffee shops	15
	Restaurants	92
Accommodation	lodging house	4
	Hotel	7
Other services	Travel agency	3
	Store / Commerce	10
	Health	1

Prepared by: Freddy Lasso

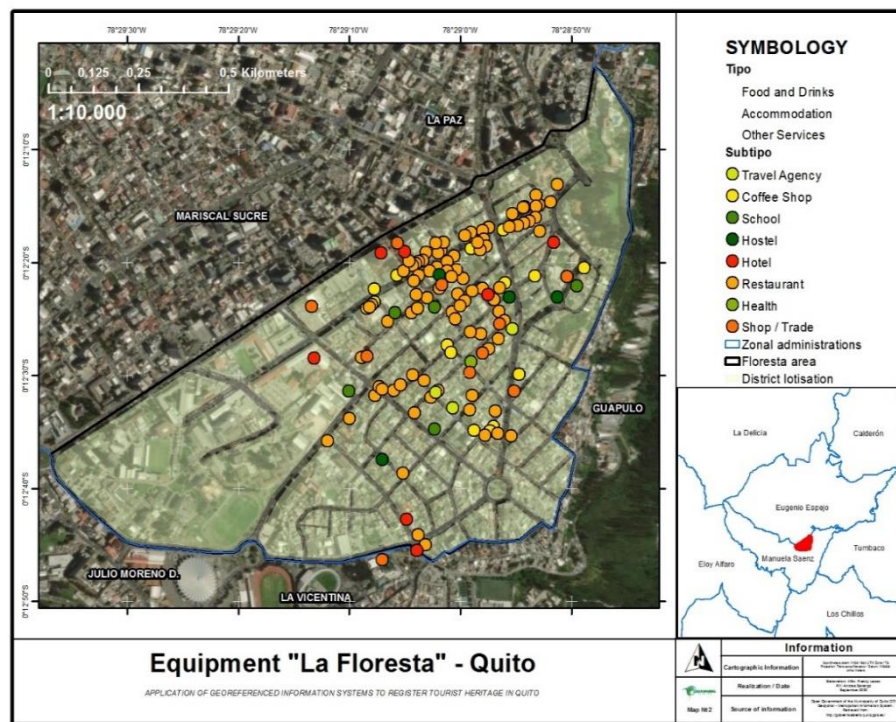

Figure 2. Georeferenced tourist equipment of the La Floresta neighborhood
Map 3.

The result of the third map shows a total of 7 elements considered part of the vital infrastructure for a tourist activity. Among the outstanding characteristics, it is worth mentioning the “Mi Calle” or Zona 30 project, which seeks to regulate vehicular speed to respect pedestrians, and where flowerpots and structures were installed, which reduce the space for vehicle circulation within Barrio La Floresta [8]. The classification obtained is presented in the table 3:

Table 3

Tourist infrastructure of La Floresta neighborhood

Type	Subtype	Amount
Buses	Stops	21
	Bus operators that circulate in the neighborhood	19 into 24 routes
Bike	Bici Q stops	1
	Bike paths that cross the neighborhood	2
Cab	Private taxi parking within the neighborhood	6
Parking lot	Blue Zone	17 ways
Projects	My Street - Zone 30	4 streets

Prepared by: Freddy Lasso

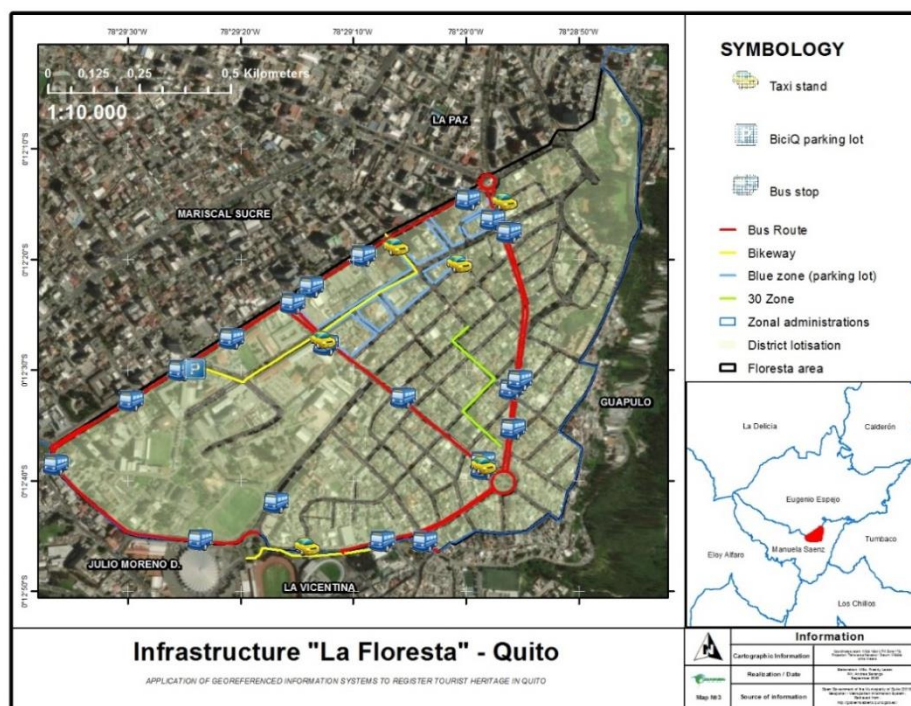

Figure 3. Georeferenced tourist infrastructure of La Floresta neighborhood

Conclusions 165 locations are georeferenced divided into attractions and tourist plant. 33 items considered attractive were found. These are classified under the MINTUR guidelines within the type of architecture and divided into: Public space, historical / vernacular, cultural infrastructure, monuments and other Architectural Infrastructures. Within the tourist plant, 132 elements were georeferenced, divided into food and beverages (107), accommodation (11) and other services (14).

Within the important tourist infrastructure, a length of 1290 meters corresponding to a public bicycle lane was identified, as well as 450 meters of “calle project” - zone 30. There were 21 bus stops, 24 routes and 19 operators that circulate through the neighborhood. The places located for the blue zone and 6 taxi ranks were also established.

The influence of georeferenced attractions shows that the entire territorial extension can have the opportunity to develop a tourist product that can be based on two themes: Culture and gastronomic diversity.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCES

1. Boullón, R. Planificación del espacio turístico. [Book] – M: Trillas, 2006. – 247 c.
2. Gobierno Abierto del Municipio de Quito. *Geoportal-Sistema Metropolitano de Información*. [Electronic resource] – Access mode: http://gobiernoabierto.quito.gob.ec/?page_id=7363 (circulation date 20.08.2020)
3. INEC. *Censo de Población y Vivienda*. Instituto Nacional de Estadísticas y Censos. [Electronic resource] – Access mode: <https://www.ecuadorencifras.gob.ec/base-de-datos-censo-de-poblacion-y-vivienda-2010/> (circulation date 10.01.2021)
4. Ministerio de Turismo. *Manual Metodología para Jerarquización de Atractivos y Generación de Espacios Turísticos*. [Book] – M: Ministerio de Turismo. 2018.
5. ArcGIS Resources. *Introducción a SIG*. [Electronic resource] – Access mode <https://resources.arcgis.com/es/help/getting-started/articles/026n0000000t000000.htm> (circulation date 20.08.2020)
6. ArcMap (versión 10.6). Environmental Systems Research Institute (ESRI). [Book] – M: ESRI. 2017
7. Secretaría Nacional de Planificación y Desarrollo. *Catálogo Nacional de Objetos Geográficos Versión 2.0*. [Book] – M: SENPLADES. 2013
8. Empresa Pública Metropolitana de Movilidad y Obras Públicas. *Boletín de prensa No. 188*. [Electronic resource] – Access mode: <http://www.epmmop.gob.ec/epmmop/noticias/boletines/item/2273-el-proyecto-%E2%80%9Cmi-calle%E2%80%9D-de-la-floresta-se-ejecut%C3%B3-con-%C3%A9xito.html> (circulation date 20.08.2020)

THEORETICAL AND PRACTICAL PRINCIPLES OF REALIZATION OF RIGHTS TO THE RESULTS OF INTELLECTUAL (CREATIVE) WORK IN UKRAINE

Loietska Svetlana Andriyivna

student,

Faculty of Law,

National Aviation University, Kyiv

Scientific adviser:

Filinovych V. V.

Phd in Law, Senior Lecturer

Protection of intellectual property rights and legally protected interests is carried out in the manner prescribed by law, ie with the use of appropriate forms, means and methods of protection.

There are 25 agreements administered by WIPO, which are divided into three separate groups and are listed in the order in which they are listed on the WIPO website. Ukraine is a party to only certain agreements.

Among the areas of activity that are designed to develop were also national presentations of intellectual property rights protection regimes. An example of the latter is the organization of a system to combat counterfeiting. In this sense, the experience of Spain, which has pioneered the creation of a coordinated organizational system for combating counterfeit products at both national and EU level, is informative. In particular, on the basis of this coordination system, the OEPM has made significant efforts to disseminate information on the problem of counterfeit production and its negative consequences by preparing research, conducting campaigns and organizing special days [2, c. 57-91].

In general, the protection of intellectual property rights and legally protected interests is carried out by the court. The bulk of such disputes are heard by local courts. If both participants in the disputed legal relationship are legal entities, the

dispute that arose between them is subject to the commercial court. With the consent of the parties to the legal relationship in the field of intellectual property, the dispute between them may be referred to arbitration. Disputes between individuals are considered by local courts.

In a market economy, the issue of protection of rights to inventions, utility models and other objects of patent rights is relevant. The protection of the rights and legitimate interests of inventors and patent owners means the measures provided by law for their recognition and restoration, cessation of offenses, application of liability to violators, as well as the mechanism of practical implementation of these measures. The administrative procedure for protection consists in filing objections by interested persons to the Chamber on Patent Disputes of the Federal Executive Body for Intellectual Property. The procedure for filing and reviewing objections by the Chamber basically coincides with the procedure of judicial appeal. Protection of the rights of authors and patent owners is carried out using the methods provided by current legislation [1, c. 275-296].

Judicial protection of rights is the most perfect for establishing the truth, so the judicial order is the main form of protection of rights to industrial property [2, c. 273-344].

In cases of industrial property relations (except for disputes over claims for recognition of authorship or co-authorship), the author is released from the obligation to prove his authorship, which is recognized by him, until it is refuted. It should be noted that in Ukraine it is common practice to involve forensic experts in the consideration of disputes over the violation of industrial property rights, who examine the case materials provided by the court and provide the conclusions of forensic examination. An analysis of the current legislation of Ukraine on the protection of rights to inventions, utility models and industrial designs leads to the conclusion that it provides the patent owner with protection of rights to the extent required [3, c. 90].

The rapid pace of international trade, which strengthens the interconnectedness of economic systems and the known consequences of ineffective protection at the

level of national legal systems, will push countries to rethink the nature and ways to improve the protection of intellectual property rights, including civil law. As international trade and economic activity expands, the implications and use of intellectual property beyond national borders are also becoming increasingly relevant [3, с.224-225]. Disputes related to the violation of the rights of authors and patent owners, protected by civil law, arise from contractual or non-contractual relations. According to the analysis of case law, non-contractual violations are more common, and as for violations of the terms of contracts in the field of industrial property, they are due to the fact that the parties usually neglect the obligation to comply with the law when concluding such contracts [1, с. 392-393].

Summarizing the above, we believe that the experience of European countries in developing a system of protection of intellectual property rights is of great importance for Ukraine. After all, our state now faces the task of reforming the national system of legal protection of intellectual property, and significantly increase the level of protection of intellectual property rights to fulfill all international obligations, ensure an adequate level of protection of intellectual property rights on the Internet, provide a vector national development strategies, as well as to ensure the increase of their positions in the international rankings of innovation environment and investment attractiveness.

REFERENCES:

1. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. — 696 с.
2. Світличний О.П. Право інтелектуальної власності: Підручник. — Вид. 2, змін. і доп. / О. П. Світличний. — К.: НУБіП України, 2016. — 355 с.
3. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів / В. О. Семків, Р. С. Шандра. — Львів: Галицький друкар, 2015. — 280 с.

CIRCADIAN RHYTHM IN CYTOKINES ADMINISTRATION

Lomakina Yuliia

PhD, associate professor

Department of Medical Biology and Genetics

Ajayakumar ChithraRani Aravind

student

Bukovinian State Medical University

Chernivtsi, Ukraine

Introduction. Cytokines are substances that are secreted by certain cells of the immune system and have an effect on other cells. Cytokines include interferon, interleukin and growth factors. Cytokines are a large group of proteins, peptides or glycoproteins. They are a category of signalling molecules that mediate and regulate immunity, inflammation and haematopoiesis.

Circadian rhythm is a natural cycle of physical, mental, and behaviour changes that body goes through in 24 hours. Circadian rhythms are mostly affected by light and darkness. They are controlled by a small area in the middle of the brain. They are often called “body’s clock”. They are widely observed in plants, animals, fungi and cyanobacteria. Circadian regulation of cytokines involved in inflammatory diseases.

Aim. To know about different kinds of cytokines and their administration, uses of cytokine, their influence on sleep, circadian regulation of cytokines in inflammatory diseases and link between cytokine and circadian rhythm.

Results and discussion. Types of cytokines includes:

1. Interleukins. They are glycoproteins which plays major role in activation and differentiation of immune cells. They also regulate cell growth and motility. They are first expressed by leukocytes and later produced by other body cells.

There are many types of interleukins- interleukin-1(IL-1) to interleukin-40(IL-40). Circadian rhythm of Interleukin-6 administration will be at peak throughout night (also early morning) and will be low throughout day. Circadian rhythm of IL-8

administration will be at peak during day time i.e., several hours after wake time.

2. Interferon. It is the body's most rapidly produced and important defence against virus. They fight against bacterial and parasitic infections, inhibit cell division and promote differentiation of cells. They are proteins. 3 types of interferons are there: Type I interferons, Type II interferons, Type III interferons. Circadian rhythm of Type I interferons administration in peripheral blood mononuclear cells (PBMC) will be at peak at night. Circadian rhythm of Type II interferons administration in peripheral blood mononuclear cells will show downregulation within 48h and recovered within another 48h.

3. Chemokines. They are a group of small cytokines or signalling proteins secreted by cells. They have the ability to induce directed chemotaxis in nearby responsive cells, so they are called chemotactic cytokines. They help in cell migration through veins from blood to tissues and vice versa.

Types of chemokines:- CXC, CC, CX3C and XC.

Circadian rhythm of chemokine administration will be at peak during night (around the time of habitual sleep).

4. Tumour necrosis factor. It is a small protein used by the immune system for cell signalling. If macrophages detect an infection, they release TNF to alert other immune system cells as part of an inflammatory response. Types of tumour necrosis factor: Tumour necrosis factor1, Tumour necrosis factor6, Tumour necrosis factor25, Tumour necrosis factor10A, Tumour necrosis factor10B.

Circadian rhythm of tumour necrosis factor administration will be at peak during the early night.

The pro-inflammatory cytokines are produced by activated macrophages and are involved in the regulation of inflammatory reactions. Pro-inflammatory cytokines include IL-1, IL-6 and TNF. Patients with RA exhibit increased joint stiffness and it is well established that immunologic disease markers associated with RA show time-of-day variation.

IL6 has been identified as strongly rhythmic in patients with RA, with elevated levels early in the morning.

Conclusions: Circadian rhythms are important in determining the sleeping and feeding patterns of all animals, including human beings. Cytokines plays a major role in inhibiting infection while some cytokines can make the disease worse. Cytokines are usually released at night; some of them help to promote sleep. Certain cytokines increases when we have infection or when we are under stress. Sleeplessness may decrease the production of some protective cytokines.

**EXPEDIENCY OF USING THE METHOD OF SOLVING SITUATIONAL
PROBLEMS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE
HEALTHCARE SPECIALISTS**

Lopushniak Lesia

Assistan

Dmytrenko Roman

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor

Herasym Lalita

Honcharenko Valentina

Assistant

Bukovinian State Medical University

Chernivtsi, Ukraine

Resume. The main task of education in Ukraine today is to meet the standards of highly developed countries and achieve certain results that will demonstrate competitiveness in a single professional world space.

Medical education should provide high-quality training of healthcare professionals who are required not only to have a perfect command of the specialty, but also to have competence in solving complex ethical issues, the ability to adapt to new changes, understanding the basics of insurance, economics, law, and communication in business language.

It is the formation of a new type of specialists that will ensure the achievement of high indicators of public health of the nation, which is one of the main directions of the State Strategic Policy.

Awareness of the high public importance of Public Health adds new directions to the medical education process, a practical example of which is the introduction of new training programs for training specialists in various specialties of the field of knowledge “health care”.

Key words: method, training, preparation, student, medicine.

The aim of the study is to analyze the educational potential of the method of solving situational problems and exercises in the formation of professional literacy of future health care specialists.

Materials and methods – theoretical: analysis of scientific literature to determine the state of development of the problem under study; practical: surveys, conversations, observations, case studies, testing to identify the feasibility of using and analyzing situational tasks in the professional training of future health care specialists.

The results obtained. Public health is based on certain principles and values that are used in solving ethical issues (individual health and society, biomedical research), in introducing appropriate preventive measures for health improvement and applying high-quality standards for providing medical services, in answering questions of Biological Safety and biological protection [1, 2].

Effective activity in the field of healthcare implies the ability of a specialist to quickly adapt to a new situation, perform their functions in both normal and extreme conditions, analyze and instantly make decisions, solve complex atypical tasks, predict the consequences of their actions, etc. such skills and abilities, as practice shows, can be developed only in conditions as close as possible to reality, that is, on the example of specific situations, using situational training methods in professional education.

The main feature of the method of solving situational problems and exercises is that the student, having all the necessary data, cannot get results directly from cognitive tasks. To do this, it is necessary to transform this data and independently perform a number of practical and mental operations with them in a certain sequence.

The methodology for developing situational tasks is based on certain steps and the formation of cases:

Step 1. Select the competencies that we want to evaluate;

Step 2. formulates the plot line (situation);

- Step 3. describes what causes the problem;
- Step 4. state what the conflict or problem is;
- Step 5. Ask questions and formulate tasks.

So that the student can easily understand the essence of the situation, and most importantly-their task, the case usually consists of three main blocks:

- description (plot, participants, problem);
- an incentive to act (an incentive to make a decision);
- formulation of the task (s).

The method allows you to better understand the purpose of the lesson; successfully conduct motivation; facilitate the study of material on a discipline based on the principles of ethics and deontology, as the doctrine of moral norms and rules that determine complex issues of the value of human life, the moral aspects of intervention in human reproduction , problems of transplantology, ethical issues in conducting biomedical research, knowledge of regulatory documents on the protection of human rights and preferences in connection with the use of achievements in biology, medicine; ethical problems of dual-use biotechnologies, and others.

Conclusions.

Thus, the analysis and solution of situational problems in the training of future health care specialists creates conditions for intellectual development and self-realization of the individual, allows you to model professional situations, evaluate the actions of colleagues and their own studies, and immerse yourself in the real atmosphere of collective cooperation.

Knowledge and skills, when learned in a professional context, acquire personal content for students and are transformed into components of professional culture. The use of situational modeling methods in the formation of the professional culture of future healthcare professionals is quite appropriate and effective.

LIST OF REFERENCES:

1. Борисенко А.В. Громадське здоров'я в світі та Україні. Травень 2020 р. Електронний ресурс. Режим доступу: http://cgz.vn.ua/problematika-gromadskogo-zdorovya/problematika-gromadskogo-zdorovya_445.html
2. Федько О.А. Основні принципи забезпечення здорового способу життя. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 5. Електронний журнал. Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=134>

UDC 378.147.091.32:61:378.4(477.85)

**USING OF INTERACTIVE TEACHING METHODS IN THE PROCESS OF
STUDYING MEDICAL DISCIPLINES IN BUKOVINIAN
STATE MEDICAL UNIVERSITY**

Lopushniak Lesia

Honcharenko Valentina

Herasym Lalita

Assistan

Dmytrenko Roman

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor

Bukovinian State Medical University

Chernivtsi, Ukraine

Summary. The growing demands on the quality of education in higher education establishments in accordance with the “National Training Program” require the use of new teaching methods and tools. For successful professional training of highly qualified specialists in the new socio-economic conditions, the priority is the student's personality, the ability to make independent decisions, with their subsequent implementation. Education becomes personality-oriented. Today, the main methodological innovations in higher education are associated with the use of interactive teaching methods based on the principles of interaction, student activity, reliance on collective experience, mandatory feedback.

The main task of education in Ukraine is to meet the standards of highly developed countries and achieve certain results that will demonstrate competitiveness in a single professional world space. Medical education should provide high-quality training of health professionals who must not only master the specialty, but master the competencies of complex ethical issues, the ability to adapt to new changes, understanding the basics of insurance, economics, law, communication in business.

Key words: method, teaching, training, student, medicine.

Introduction. The processes of globalization, democratization and informatization that are taking place in society today determine the requirements for professional training of future health professionals. Applicants for higher education must not only master the system of scientific knowledge, but also be able to perceive and use in practice new progressive ideas, possess self-study skills, perform professional tasks, take responsibility for making effective decisions to solve non-standard professional situations, be competitive in the labor market. Interactive learning is one of the modern areas of active socio-psychological learning, which is more consistent with the psychological characteristics and pedagogical patterns of adult learning and is based on the principles of partnership and interaction. During active learning, students become subjects of educational activities, enter into a dialogue with the teacher, take an active part in the cognitive process, performing creative, exploratory, problem tasks in pairs or groups.

The aim of the study was to study the effectiveness of the method of “business game”, as one of the methods of interactive learning, in the study of disciplines “Human Anatomy” and “Dentistry”.

Materials and methods: theoretical: analysis of scientific literature to determine the state of development of the researched problem; practical: surveys, interviews, observations, testing to identify the feasibility of introducing interactive teaching methods in the system of studying disciplines “Human Anatomy” and “Dentistry”.

The results obtained. The analysis of scientific psychological and pedagogical literature allowed to determine that the sources of active activity of subjects of educational process lie in their motives and needs, comfortable educational environment, creative character of educational and cognitive activity, competitiveness, game character of carrying out employment, emotional influence of the specified factors and, directly, teacher's personality, forms of relationships and interaction of participants in the educational process [1, 2, 3]. In the process of interactive learning, the role and place of the teacher changes significantly: from a translator of knowledge and methods of activity, he becomes a designer of the

individual trajectory of intellectual and personal development of future professionals. Among the most important competencies that a future healthcare professional should master are: the ability to act within agreed goals and objectives; coordinate their actions with the actions of the partner, taking into account the opinion of another; to compromise, to be able to self-improvement, if knowledge does not meet modern requirements. Focusing on the competence approach in education and the principles of interactive learning: dialogic interaction, cooperation, cooperation, game and training organization of learning – Bukovinian State Medical University uses interactive forms of classes – business and role-playing games, solving specific situations, psychological training and etc. Thus, when teaching the disciplines “Human Anatomy” and “Dentistry” during practical classes, a role play is used, during which future specialists must solve situational problems and establish the cause (anatomical preconditions, clinical course options, somatic condition of patients) of a certain pathological condition. the patient. As the results of the educational process have shown, during the business game, higher education seekers, playing roles, made their own decisions, in the process of which the formation of skills of professional behavior in the team. During the game, future experts systematized theoretical knowledge, solving certain practical problems. All students were active participants in the process of cognition, forming professional thinking on the basis of dynamically created and solved by joint actions of learning situations, there was a high level of mutual activity of students, emotional and psychological unity of participants.

Conclusions. Thus, the use of interactive methods in the training of future professionals creates conditions for intellectual development and self-realization of the individual. Business game, as a method of interactive learning, allows to consider the problem in conditions close to real, future professionals have the opportunity to see the situation from the inside, improve the ability to interact with other people, make independent decisions, receive continuous feedback.

LIST OF REFERENCES.

1. Фаріна Я.О. Суб'єктивні чинники переходу об'єкту педагогічного впливу у вищій школі в суб'єкт освітнього процесу. Мультиверсум. 2009. Вип. 77. С. 233 – 243.
2. Макар Л.М. Сутність освітнього середовища в педагогічному процесі. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 30 (83). С. 229 – 236.
3. Виговська С.В., Пабат В.В. Теоретико-методологічні підходи у трактуванні поняття «активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів»: історико-педагогічний аспект. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер.: Педагогіка. 2014. № 3. С. 160–165.

CURRENT STATE OF PRESIDENTIAL SETTLEMENT OF ECONOMIC DISPUTES IN UKRAINE

Nagorna Olena

(Lecturer, of Civil Law and Process Department

Faculty Training Specialists

for Criminal Police Units of Dnipropetrovsk

State University of Internal Affairs)

This scientific article is devoted to the disclosure of the relationship between the rules of substantive and procedural law of pre-trial settlement of commercial disputes. It is determined that by their legal nature the relations from the pre-trial (claim) settlement of a commercial dispute are material, not procedural. In our opinion, the regulation of the procedure for pre-trial settlement of commercial disputes should not be limited to the scope of Art. 222 of the Commercial Code of Ukraine, and should be determined by a separate section in order to clearly establish the procedure for realization of economic and legal liability (procedure and deadlines for filing and reviewing the claim, notification of the applicant on the results of the claim). The norms of the Commercial Procedural Code of Ukraine should be aimed exclusively at regulating the mandatory procedure for commercial litigation by an authorized judicial body. We believe that the establishment of a mandatory pre-trial settlement of the dispute by law limits the possibility of exercising the right to judicial protection. Key words: economic disputes, pre-trial settlement, claim, court.

Key words: commercial dispute, disputes, pre-trial settlement, judicial protection, claim

Formulation of the problem. Pre-trial dispute resolution is used to resolve disputes, in particular, on economic and business relations. The purpose of preliminary settlement of economic disputes is to eliminate or prevent the negative

impact of counterparties on economic activity. The most important feature of pre-trial settlement of commercial disputes is the consolidation of the relevant process in both procedural and material sources. In this sense, the adoption of a new version of the Commercial Code of Ukraine of October 3, 2017 (hereinafter - the Code of Civil Procedure of Ukraine) [1] obliges scientists to reconsider the theoretical basis for understanding the pre-trial procedure for commercial disputes.

The purpose of the article is to reveal the relationship between the rules of substantive and procedural law of pre-trial settlement of commercial disputes.

Presentation of the main material of the article. Prior to the amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine of October 3, 2017, the provisions on pre-trial settlement of commercial disputes were contained in Articles 5-11 of Section 2 of the Code of Civil Procedure of Ukraine. There is no such section in the "new" version of the Code of Civil Procedure of Ukraine, but the general principles of pre-trial settlement of commercial disputes are enshrined in two parts of Art. 19 Code of Civil Procedure of Ukraine [1].

A pre-trial dispute resolution is a series of measures taken by a party whose rights have been violated to resolve a dispute directly with a party who violates property rights or interests.

In general, pre-trial dispute resolution is a system of measures taken by enterprises and organizations to resolve a dispute directly in court. Such settlement includes not only the filing of claims and other claims against the other party, but also the consideration and voluntary satisfaction of the claims of the claimant, within the limits of legality and reasonableness.

The main rule of application of pre-trial settlement of commercial disputes, set out in Article 5 of the CPC before the amendments in 2017, was the application by the parties of pre-trial settlement of commercial disputes specified in the agreement concluded between them.

It was also important that the pre-trial settlement of commercial disputes did not cover disputes related to the invalidation of contracts, disputes related to the invalidation of actions of government agencies and other entities, companies and

organizations that did not comply with the law and who violate rights of companies and organizations.

Part 1 of Art. 19 of the "new" Code of Civil Procedure of Ukraine changes this rule from "everything that is not prohibited by law" to "everything that is not mandatory", stipulating that the parties take measures to resolve the dispute in court by mutual consent or in cases where such measures are required by law [1].

As a result of amendments to the Commercial Procedure Code of Ukraine, the pre-trial dispute resolution process has become a right, not an obligation. The obligation to apply may be applied only at the request of the parties, which may be enshrined in the contract only in the form of a reservation that disputes between them in connection with the conclusion, termination and implementation of this Agreement may be referred to commercial court, but only in compliance with the procedure for pre-trial settlement of the dispute.

Since then, disputes over the need for renewal or the lack of mandatory pre-trial settlement of economic disputes have not subsided. For the most part, both scholars and practitioners advocate the voluntary nature of pre-trial settlement of commercial disputes [2, p.211].

However, for example, GV Yampilsky considered that he did not agree with the conclusion of the Constitutional Court of Ukraine on the pre-trial settlement of commercial disputes, noting that the law provides for the possibility of concluding a disputed substantive legal agreement on compliance in case of dispute. the previous procedure for its resolution, the introduction of such a procedure by law in some categories of cases does not contradict the constitutional right to protection, because after its observance obstacles to recourse to court will be removed.

The scientist emphasizes that in the Code of Civil Procedure of Ukraine the legislator sets many preconditions for applying to the commercial court, such as: payment of court fees (Article 45 of the Code of Civil Procedure of Ukraine) or sending a copy of the statement of claim and attached documents to the other party.) - these conditions are mandatory and, of course, do not restrict the person in the implementation of his procedural right [3, p. 134].

By their legal nature, the relations from the pre-trial (claim) settlement of a commercial dispute are material, not procedural.

The current version of Art. 222 of the Civil Code of Ukraine "Pre-trial procedure for the implementation of economic and legal liability" establishes this procedure as the right of business entities to resolve conflict situations at their own discretion by filing a claim.

However, the regulation of the procedure for pre-trial settlement of commercial disputes should not be limited to the scope of Art. 222 of the Civil Code of Ukraine, and should be determined by a separate section of the Civil Code of Ukraine in order to clearly establish the procedure for economic and legal liability (procedure and deadlines for filing and reviewing claims, notification of the applicant on the results of claims).

As for the Code of Civil Procedure of Ukraine, its norms should be aimed exclusively at regulating the mandatory procedure for commercial litigation by an authorized judicial body. In this regard, the Code of Civil Procedure of Ukraine should exclude Art. 19, which regulates the general principles of pre-trial settlement of commercial disputes, as well as the provisions of the Code of Civil Procedure, which contain the possibility of refusing to initiate legal proceedings due to non-compliance with the mandatory pre-trial procedure for resolving commercial disputes (paragraph 6 part 3 of Article 162). 6 part 5 of Article 174 of the Code of Civil Procedure of Ukraine).

Conclusions In conclusion, it should be noted that the exclusion from the Code of Civil Procedure of the section on pre-trial settlement of commercial disputes is quite controversial, because on the one hand the legislator wanted to relieve the judiciary by allowing companies to resolve various disputes, and on the other hand, these actions caused chaos., because now the procedure for pre-trial settlement of disputes is quite vague and can be interpreted differently, which entails further trial in any case.

REFERENCES:

1. Господарський процесуальний кодекс України, № 1798-XII від 06.11.1993, в редакції від 16.08.2020 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 26.12.2020 р.)
2. Бобкова А.Г. Господарське право: практикум, А.Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю.О. Моїсєєв, Ю.М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків: Право, 2018. 592 с.
3. Вінник О.М. Господарське право. Курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

CONCEPTOSPHERE OF ROCK-POETIC TEXT

Pobedrya Nikita Sergeevich

Master's degree student

E.A. Buketov University of Karaganda

Abstract: this article deals with the generalization of knowledge on the history of modern literature, because rock is undoubtedly already part of it. The study is also addressed to all those interested in rock and want more details about the artistic world of favorite songs. Attempts have been made to define rock poetry as one of the literary genres. The cognitive potential of rock poetry text is also explored.

Since the rock-poetic text is a phenomenon of linguoculture, its epicenter is the main linguoculturological unit-the concept. We talk about concepts in rock lyrics in the context of the distinctive features of this type of lyrics. It seems quite logical to us that the discursive space of a rock-poetic text is conditioned, and in some cases even dictated, by the set of concepts that are most clearly expressed in rock-poetic texts. In this regard, it is important to investigate the influence of intentional concepts on the mechanism of generating rock-poetic discourse. Thus, we proceed in our research from the postulate that the concept generates a discourse.

Key words: rock poetry, genre, concept, linguistics, cognitology.

By its linguistic and cultural nature, the concept is an ambiguous and multi-layered phenomenon, and therefore science, due to the incomplete study of this phenomenon, is not yet able to give it a universal definition. Philologists and linguoculturologists have given quite a large number of definitions of the concept. It is noteworthy that it is brought closer to the lexical and semantic field (E. A. Kudinova), interpreted as a clot of culture (Yu. S. Stepanov), atomic model of a separate fragment of the national-cultural mental picture of the world," file " of consciousness (S. A. Kosharnaya). A concept is an information construct that exists

in the mind, explaining the ability to translate thoughts from one language to another using the realities that exist in both cultures. In view of this ability, there is a convergence in the scientific community of the concept with the concept, or rather, with its "symbolic image" (M. A. Andreyanova), "ordinary figurative concept" (N. F. Alefirenko). In our opinion, an equality sign is impossible between a concept and a concept simply because a concept is essentially syncretic: it is both a judgment, a concept, and a representation.

The concept in the context of rock text research is understood by us as a complex, multi-layered mental formation consisting of several layers:

- a layer of imagery expressed in ethno-cultural representations of a particular phenomenon;
- the conceptual layer that represents the concept itself;
- semiological layer, implying the sign component of the phenomenon.

Despite the fact that the concept as a scientific construct has a long history and belongs to the era of medieval conceptualism, the study of concepts in rock texts is an innovation of the last decade. However, today we have already formed some idea of the system of concepts of Russian rock poetry, we have identified the most frequently studied and not at all affected fields; we have outlined the ways in which "ordinary figurative concepts" wander "from text to text, from author to author."

Many researchers have made attempts to define the types of concepts, to divide them into groups. So, A. P. Babushkin, speaking about the types of concepts, distinguishes between mental pictures, schemes, hyperonyms, frames, insights, scenarios, kaleidoscopic concepts. N. N. Boldyrev distinguishes between concrete-sensory images, representations, schemes, concepts, prototypes, propositions, frames, scripts or scripts, gestalts. S. G. Vorkachev distinguishes concepts of the highest level (duty, happiness, love, conscience) and ordinary concepts. [1] Slyshkin distinguishes primary and secondary concepts, metaconcepts (which are formed as a result of understanding the products of previous conceptualization and in which the reflection of a native speaker is realized, as well as proportional, formed, forming, marginal and rudimentary linguistic and cultural concepts. V. I. Karasik distinguishes between

parametric and nonparametric concepts (regulatives and non-regulatives).

It should be noted that the main base for us, containing research on the concepts of rock poetry, was the specialized magazine "Russian Rock Poetry: text and context", published annually in Tver. The magazine specializes in publishing scientific articles covering issues and problems of Russian rock poetry. Works devoted to the concepts of rock text, as a rule, have a relatively small volume – up to 10 pages. Within such a volume, it is not possible to systematically describe the concept sphere of Russian rock poetry. Researchers talk about one or more concepts that are realized in the work of one or more rock authors. We set a broader goal – to understand how much the concept sphere of rock-poetic text has been studied and to describe the system of concepts that form the concept sphere of rock texts, using the example of the creativity of the Russian authors chosen for the analysis of different periods of rock culture.

The following works of linguists, who in one way or another touch upon the question of concepts, are involved in the research: "Features of the concept of "Freedom" in Russian rock poetry" (S. V. Stepanovich, E. N. Chueva), "Art worlds 70-80s: figurative coding of time concepts in rock poetry" (N. Nezhdanova), "The concept of "Revelation" in the album "Come Home" by the group "New Jerusalem", "The concept of "Death" in the work of Yanka Diaghileva" (V. V. Bagicheva, N. V. Bagicheva), "The concept of fun in the work of E. Letov" (O. Yu. Novitskaya), "The concept of "Sky" in the poetic work of the rock group "Night Snipers"» (M. B. Voroshilova), "The Concept of the Motherland in the works of Yu. Shevchuk» (O. A. Markelova), "Death" and "Suicide" as the dominant concepts of Russian rock culture" (Hieromonk Grigory), "The Sun of B. Grebenshchikov in the "Favorite Songs of Ramses IV"" (S. Y. Tolokonnikova). A major dissertation study of concepts is presented by a single fact: "Conceptualization of the sky and celestial bodies in rock poetry (based on the texts of K. Kinchev and V. Tsoi)"[2] (E. G. Gulyaev), while the study considers one type of concepts in the works of two authors.

Thus, we can conclude that the understanding of the conceptosphere of Russian rock poetry is still amorphous. The range of identified basic concepts is small:

"Freedom", "Time", "Revelation", "Heaven", "Heavenly bodies", "Fun", "Homeland", "Death" and "Suicide".[3]

REFERENCES:

1. Русская рок-поэзия: текст и контекст [Электронный ресурс]: сб. науч. тр. / ФГБОУ ВПО «УрГПУ». – Электрон. науч. журн. – Екатеринбург; Тверь, 2016. – Вып. 16. – 307 с.

2. Крылова М.Н. Рок-поэзия как современная форма существования поэзии: стилистические особенности текста. <https://cyberleninka.ru/article/n/rok-poeziya-kak-sovremennaya-forma-suschestvovaniya-poezii-stilisticheski>

3 <https://www.google.com/search?q=rock+poetry&oq=rock+hjetry&aqs=chrome169i57j0l7.8892j1j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

**DETERMINING THE EFFICIENCY OF HARVESTING
MACHINES WITH VEHICLES**

Polyashenko Sergey

Candidate of Technical Science,
Associate professor

Iesipov Oleksandr

Candidate of Technical Science,
Associate professor

Shushlyapin Sergey

Candidate of Technical Science,
Associate professor

Kharkiv Petro Vasylenko National
Technical University of Agriculture.
Moskovskii avenue, 45, Kharkiv, Ukraine,

Abstract: The joint work of the harvesting machine with the transport is considered on the basis of the theory of the queuing system, identifying the transport with the incoming flow of demand, and the harvesting machine - with the service channel. This approach is used to calculate the parameters of cyclic transport systems for harvesting machines. Formulas for calculating the required number of vehicles to ensure the smooth operation of the harvesting complex are obtained. The probability and average downtime of the harvesting machine in anticipation of vehicles using the theory of queuing in flow or transshipment methods of harvesting are determined.

Key words: harvesting complex, vehicle, sugar beet, queuing system theory.

Introduction Mass harvesting of sugar beet is carried out with group use of harvesting complexes of machines included in the harvesting and transport detachment. The work is organized so that all harvested beets during the day were

taken to the beet collection points. Failure to comply with this condition leads to significant crop losses, reducing the technological quality of raw materials [1, 2]. The need for vehicles for the export of root crops in the technological process of harvesting beets is of great importance.

Analysis of recent research Resource savings in the agricultural sector depend primarily on the mechanism of improving the efficiency of machine use, and those are directly related to large areas of land use. The quantitative composition of the machine-tractor fleet in works [3, 4] was determined on the basis of annual plans of mechanized works. The initial data in this case are the structure of sown areas for the planned and subsequent years (crop rotation) and technological maps of cultivation of planned crops [5]. In [6] the formation of the machine-tractor fleet is carried out on the basis of technological needs. This approach allows to determine the type of machine-tractor fleet, taking into account the agronomic requirements for the cultivation of different crops. In [6] the nomogram for calculation of technological need in agricultural machinery from productivity and volume of production is presented.

Formulation of the purpose of research The purpose of the work is to ensure the smooth operation of the harvesting complex in the technological process of harvesting.

Research results The process of harvesting by harvesting machine and loading it for sending to the consumer consists of the following components (Fig. 1): a_1 - harvesting and loading it into the vehicle; a_2 - approach of the next vehicle under the harvesting machine; a_3 - transportation of the harvested crop and access to the place of unloading; a_4 - waiting for unloading; a_5 - unloading of the vehicle; a_6 - departure of the vehicle from the place of unloading and moving to the harvesting machine; a_7 - waiting for their turn to load the harvest. Terms of performance of works: $t_1...t_7$ - random sizes; Beginning and end of relevant work: $A_0, A_1...A_7$.

harvesting. We assume that the transport to the harvesting machine forms an incoming simple flow of requirements with the following service discipline: the transport came under load, found the harvesting machine working with transport, waiting its turn, ie such a system is SMO with unlimited waiting time. The efficiency of the system under the accepted assumptions will take place in other conditions than those adopted [10]. The characteristic of the input stream is its density (intensity):

$$\lambda = \frac{1}{\bar{t}_1 + \bar{t}_2 + \bar{t}_p},$$

where $\bar{t}_1, \bar{t}_2, \bar{t}_p$ - the corresponding average values.

The law of time distribution t_{zap} within the framework of the simplest theory of SMO is accepted as indicative. In this case, the maintenance parameter of the harvesting machine is equal to $\mu = \frac{1}{\bar{t}_{zan}}$.

Possible states of this system:

- K - the harvesting machine serves the transport, $K = 1, 2, \dots$, and in the queue for service waiting, idle, $(K-1)$ units of transport.
- 0 - the harvesting machine is idle (blocked) waiting for transport.

Composing differential equations for the probability of states P of the considered system, we obtain for the stationary case taking into account the normalizing condition the system:

$$\left. \begin{aligned} -(\mu + \lambda)P_{1K} + \mu P_{1,K-1} + \lambda P_{2,0} &= 0; \\ \sum_{i=0}^K P_{1,i} + P_{2,0} &= 1 \end{aligned} \right\}. \quad (2)$$

Solution (2) depends on the system parameter $\alpha = \frac{\mu}{\lambda} = \frac{\bar{t}_1 + \bar{t}_2 + \bar{t}_p}{\bar{t}_{zan}}$, taking into account which formula (1) can be represented as $K = 1 + \alpha$.

$$\text{where } P_{0,i} = \begin{cases} \frac{(\alpha-1)\alpha^K}{(\alpha^{K+1}-1)} \text{ при } \alpha > 1 \text{ и } \alpha < 1 \\ \frac{1}{(K+1)} \text{ при } \alpha = 1. \end{cases} \quad (3)$$

The dependence on $P_{\bar{o},n}$ the parameter α is shown in Fig. 2. Its analysis shows that with increasing α $P_{\bar{o},n}$ increases for all discrete values of K , asymptotically striving for 1. With the same α with increasing K decreases $P_{\bar{o},n}$, and starting with $K \geq 2$ and $\alpha \geq 2$, this decrease is almost insignificant. At the same with increasing K decreases, and starting with and this decrease is almost insignificant. To assess the efficiency of the harvesting machine with transport, we will use the criterion of the cost of operation of this system. As such a criterion we take the following (specific) costs, determined by the formula:

$$F_{np} = \frac{1}{W} (a + bK) + \frac{1}{W_{cm}} (\gamma_m + \gamma_1 K), \quad (4)$$

where $W = BV\tau_{\bar{o}}$ and $W = BV\tau_{1cm}$ - respectively, the operational and variable performance of the harvesting machine (here B - the width of the capture of the harvesting machine);

V - speed of the harvesting machine; $\tau_{\bar{o}}$ and τ_{1cm} - respectively, the coefficients of use of operational and variable operating time of the machine, which also take into account its downtime waiting for transport;

a, b - coefficients that take into account the wholesale prices of machines, fuel costs, regulatory deductions for the renovation of the harvesting machine and transport, respectively, are determined by known formulas;

γ_i, γ_1 - respectively hourly rates of the combine operator and tractor driver.

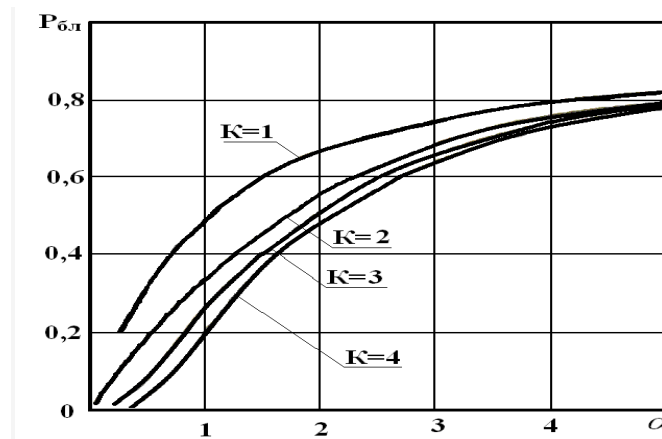

Fig. 2 Ability to lock the harvesting machine due to lack of transport

According to the work [11] and

$$\tau_{\text{с}} = \frac{\bar{T}_1^{\text{с}}}{\bar{T}_1 + \bar{T}_{\text{ож}}^{\text{с}}} \text{ и } \tau_{\text{см}} = \frac{\bar{T}_1^{\text{с}}}{\bar{T}_2 + \bar{T}_{\text{ож}}^{\text{с}}},$$

where $\bar{T}_1^{\text{с}}$ - the average main operating time of the machine;

$\bar{T}_1, \bar{T}_2$ - the sum of the average values of the component operating hours included in the average operating and variable operating hours, respectively;

$\bar{T}_{\text{ож}}^{\text{с}} = P_{\text{ож}} \cdot T$ - the average downtime of the machine in anticipation of transport (here T - the accounting time of the machine).

$$\text{Marking } m = \frac{T}{\bar{T}_1^{\text{с}}}, m_1 = \frac{\bar{T}_1}{\bar{T}_1^{\text{с}}}, m_2 = \frac{\bar{T}_2}{\bar{T}_1^{\text{с}}},$$

and $m > m_1 > m_2$,

$$\text{we receive } W = \frac{BV}{m_1 + mP_{\text{ож}}} \text{ и } W_{\text{см}} = \frac{BV}{m_2 + mP_{\text{ож}}}.$$

Taking into account these expressions, we minimize $F_{\text{нп}}$ and determine the required number of vehicles for the beet harvester K^* . When $\alpha > 1$ and $\alpha < 1$ K^* is a positive solution of the equation:

$$\begin{aligned} & \alpha^{2\kappa} [(m_1 b + m_2 \gamma_{\text{мп}}) \alpha^2 + m(b + \gamma_{\text{мп}})(\alpha - 1)\alpha] + (m_1 b + m_2 \gamma_{\text{мп}}) - \\ & - \alpha^{\kappa} \{ 2(m_1 b + m_2 \gamma_{\text{мп}}) \alpha + m(b + \gamma_{\text{мп}})(\alpha - 1) + \\ & + m(\alpha - 1)[(a + \gamma_{\text{мп}}) + (b + \gamma_{\text{мп}})K] \ln \alpha \} \end{aligned}$$

When $\alpha < 1$ K^* determined by the formula:

$$K^* = \frac{-(m_1 b + m_2 \gamma_{\text{мп}}) \pm \sqrt{(m_1 b + m_2 \gamma_{\text{мп}})^2 - (m_1 b + m_2 \gamma_{\text{мп}})[(m_1 b + m_2 \gamma_{\text{мп}}) + m(b + \gamma_{\text{мп}} - a - \gamma_{\text{с}})]}}{(m_1 b + m_2 \gamma_{\text{мп}})}$$

The dependence K^* of the machine KS-6 on the parameter α is shown in Fig. 3. Its analysis shows that for all cases studied, the maximum number of vehicles required at $\alpha = 1$. Consideration of the dependences shown in Fig. 3, shows that when $\alpha < 1,5$ K^* significantly exceeds these values determined by formula (1). The corresponding K^* values of $F_{\text{нп}}^*$ are much smaller than $F_{\text{нп}}$ for K which calculated by formula (1).

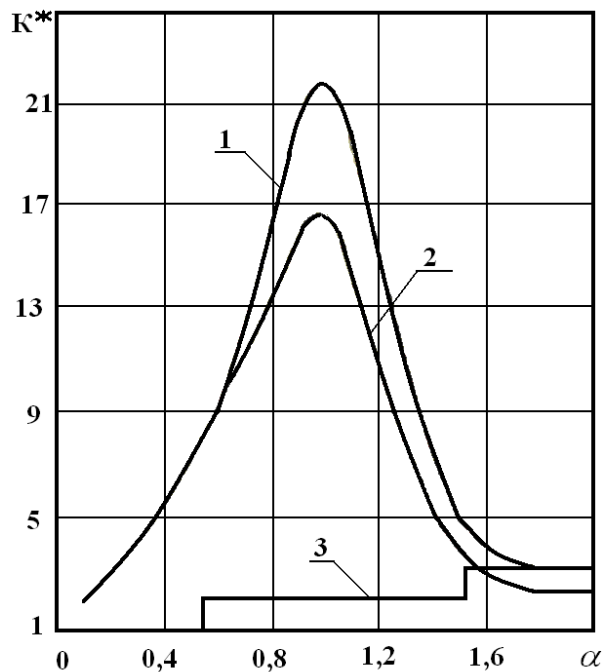

Fig. 3 Dependence of the required number of vehicles to the harvesting machine on the parameter α at $m = 2, m = 0,05, m = 0,03$:

1 - ZIL-MMZ cars; 2 - MTZ-80 tractor with 2PTS-4-887A trailer; 3 - rounded values of K , calculated by formula (1)

Conclusions. Formulas for calculating the required number of vehicles to ensure the smooth operation of the harvesting complex are obtained. The probability and average downtime of the harvesting machine in anticipation of vehicles using the theory of queuing in flow or transshipment methods of harvesting are determined.

REFERENCES

1. Handbook on the operation of beet-harvesting complexes / A.M. Mazurenko, I.I. Rusanov, V.I. Sukhomlin and others; Ed. A.M. Mazurenko. - K.: Harvest, 1984. - 128 p.
2. Dovidnik buryakova. - K., Harvest, 1975 – 224 p.
3. V.I. Melnik, S.A. Chigrina The need for technology as a function of specialization and the size of the economy // Tractors and agricultural machines – 2009, No. 4, p. 8... 12.
4. V.I. Melnik et al. Optimal completing of units // Technics in agriculture – 2006, No. 6, p. 12... 15.

5. Technological picture of the development of the Sylkospodar cultures / Shmakov M.V. et al. Kharkiv: HDTUSG. 2001 .-- 173 p.
6. V.I. Aniskin et al. Technological aspects of the formation of a tractor park // Tractors and agricultural machines –2001, No. 11, p. 2 ... 7.
7. Industry guidelines and reference materials for determining the economic efficiency of new equipment in the tractor and agricultural sector. mechanical engineering. - M.: TSNIITEItraktoroselkhoz mash, 1978, part 2, - 62 p.
8. Kleinrock L. Queuing Theory - M.: Mechanical Engineering, 1979, - 242 p.
9. Exact Solution for Cyclic Transport Systems - Journal of Agricultural Engineering Research, 1973, v. 18, - p. 217-230.
10. Gnedenko B.V., Kovalenko I.N. Lectures on the theory of queuing. - Kiev: KVIRTU, 1963 - 156s.
11. Polyashenko S.A., Esipov A.V., Polyashenko V.S. Evaluation of the efficiency of the harvesting machine with vehicles // Bulletin of the Kharkiv National Technical University of the Silk State Prize // Zb. sciences. Ave Vip. 75, t.1 - Kharkiv, KhNTUSG - 2009 - p. 75-81.

**DIAGNOSTIC VALUE OF STUDY DEHYDROEPIANDROSTERONE
SULFATE IN PATIENTS WITH PARKINSON'S DISEASE**

Rakhimbaeva Gulnara Sattarovna

Professor

Okhunova Diyora Alisher qizi

Master degree

Tashkent medical academy

Tashkent, Uzbekistan

Introduction Parkinson's disease (PD) is one of the most common neurological diseases and is very common in old age. According to epidemiological data, this disease develops in at least 1% of people over 65 years of age. According to population studies, dementia occurs in 20-40% of patients with PD. The strongest risk factor for dementia in PD is the elderly and senile age of the patient. According to recently published data from a Scandinavian study, the risk of dementia when patients reach old and old age is close to 80%.

Aim of our study was to compare the level of dehydroepiandrosterone sulfate (DHEA-S) in blood plasma in patients with PD with dementia in the later stages of this disease.

Material and methods. We examined 60 patients with PD, who were divided into 30 patients depending on the presence or absence of dementia. As a control, we also examined on a voluntary basis 30 healthy persons recognized as such by a special commission. Thus, patients with cognitive impairments were defined by us as the main group, and in the absence of non-motor manifestations of PD, in particular, dementia, the comparison group. Serum dehydroepiandrosterone sulfate values were obtained, the state of cognitive function was assessed using the following scales: MMSE, MOCA.

Results and discussion. Analysis of the distribution of the mean value of the

blood biomarker in the examined patients and healthy individuals revealed the following feature. Investigation of the level of dehydroepiandrosterone sulfate progressively decreased, reaching its minimum value in patients of the main group. The comparative group in this case occupied a borderline value.

Dehydroepiandrosterone (DHEA), another important endogenous antigluocorticoid, has procognitive properties. According to the results of the study, it was found that a decrease in DHEAS by 40-50% indicated the development of chronic cerebral ischemia in the patient, a 10-fold decrease in DHEAS made it possible to establish the development of an early form of the disease, while a decrease in more than 10 times about the developed Alzheimer's disease.

Conclusion. The diagnostic efficacy of neurosteroids, including the level of dehydroepiandrosterone sulfate in the blood serum of patients, was established for the early diagnosis of dementia and monitoring the effectiveness of therapy, identifying a risk group in PD.

SECONDARY COTTON PRODUCTS AS AN EFFECTIVE ELEMENT OF THERMAL INSULATION MATERIALS

Razakova Laylo Sayfieвна

Lecturer of the joint educational program
Tashkent Chemical-technological institute

Annotation: This paper discusses the use of secondary cotton products (cotton stalks) as raw materials for the production of thermal insulating materials. The usage of cotton stalks can reduce energy consumption and increase the efficiency and environmental protection of production.

Key words: cotton stalks raw materials, thermal insulation materials, economics of raw materials, environmental protection.

One of the leading places in the economy of Uzbekistan is occupied by the production of cotton and its processed products. Uzbekistan produces about 3% of the world's cotton. World cotton production is growing moderately. For example, in 2018-2019 production increased to 25,752 thousand tons. The leading positions in the production of raw cotton are taken by China and India. These countries in average produce about 23% of world cotton production. The United States of America produces 16.5% and Brazil produces 8% of the world's cotton. [1].

After the harvest of raw cotton, a large amount of secondary cotton products remains. The processing of those products is one of the ways to save raw materials and protect the environment.

The secondary resources of processing industries such as cotton flaps, sunflower baskets, cabbage leaves, apple and grape pomace, fruit seeds, etc. often remain unused. Some of them can be used for preparation of animal food. Others, for example, sunflower baskets are simply burned. The attention of scientists has always been drawn to the development of technologies that ensure the use of secondary

agricultural resources.

One of the main areas for the use of agricultural secondary products is their use as a raw material for the production of effective building materials using energy-saving technologies. This is especially important for areas that have agricultural secondary products and are deficient in readily available building materials. An important task is to increase the use of materials with a low bulk density and the required strength of lightweight structures in order to reduce the mass of constructions, reduce the cost of transportation and installation costs.

The volume of processed raw materials and the secondary products is increasing all over the world. Currently, the production of secondary products is increased sharply. Therefore, the idea of the integrated use of secondary resources is widely discussed throughout the world. In the future, industrial production will increasingly be based on annually renewable and secondary material resources.

The national economic complex of the republic puts forward an urgent need for the rational use of natural raw materials and the disposal of secondary products and waste from various industries. Given the importance of this problem, the Republic of Uzbekistan adopted the Law "On Waste" [2].

One of the promising areas for the use of agricultural secondary products is their use as a raw material for the production of effective building materials using energy-saving technologies, which is especially important for areas that have agricultural waste and are deficient in readily available building materials. In this regard, the use of dry cotton stalks in a specially processed form will be a relevant and promising direction.

On the modern scale the development of the production of materials for construction requires the involvement of more and more raw materials and materials in the economic turnover. The depletion of raw materials observed in recent years makes it necessary to search for the possibility of obtaining products from industrial secondary products with minimal costs. One of the important directions in the development of the national economy of the Republic of Uzbekistan, especially in the context of the transition to a market economy, is the maximum use of secondary

resources.

According to the existing classification, agricultural second products also includes the following: straw, stalks of corn, sunflower, cotton, tobacco, sunflower baskets, cut branches of fruit trees, grapevines, etc. Agricultural secondary products in industry can serve as a renewable source of raw materials for the manufacture of building materials for enclosing structures in construction. An increase in their use will not only provide construction with additional raw materials and expand the range of local building materials and products. Also it will be the conservation and rational use of natural materials. This fact is a certified environmental solution that contributes to the improvement of the environment, savings, fuel and energy resources, capital costs, transportation costs and ensures a decrease in the cost of manufactured products.

In Uzbekistan, about 50% of the population lives in rural areas [3] and therefore the need for the construction of low-rise buildings using local raw materials is becoming the most urgent. Creation and improvement are a symbol of the development and prosperity of the country. Therefore, it is necessary to pay special attention to the production of affordable and high-quality building materials, comprehensive support of the relevant business entities [4].

Due to the energy saving policy, the current state of the construction market reflects a positive trend towards the creation of new thermal insulation materials. In conditions of a critical rise in the cost of energy resources, the provision of the necessary indicators of thermal resistance predetermines the widespread use of thermal insulation materials.

The main direction of the development strategy is reflected in resource conservation and environmental protection. One of the ways to solve the issue of saving resources is the processing of agricultural secondary products to obtain products in demand [5].

In conditions of constant extraction of non-renewable natural fuel resources, their exhaustion occurs. Saving energy resources is possible through effective thermal protection of heat supply and consumption facilities.

One of the effective areas of waste processing is the manufacture of heat-insulating materials and products based on organic fillers and mineral binders, by enterprises of the construction industry, forestry and woodworking industries. Research in this area is based on the development of new and improvement of existing technologies for modern production of thermal insulation materials. Accordingly, the development of new thermal insulation materials based on wood filler is one of the important tasks of the woodworking industry

The peculiarities of rural construction lie in the dispersion and remoteness of objects in relation to their production base. At the same time, the dominant position is occupied by the problem of reducing labor costs directly at the construction site. The most common types of raw materials in rural construction in Uzbekistan are clays and loams, wood.

Modern production depends on the country's mineral and raw material potential. In this regard, the problems of the effectiveness of building materials are of particular relevance. If we touch upon the issues of using this potential, then they irreversibly lead to the depletion of natural resources, which has a negative impact on the ecological state of the natural environment. As for the development of the building materials industry, it is closely related to the attraction of effective natural resources in the circulation of the national economy in the context of the economic development of natural resources.

Rural construction is distinguished by a wide possibility of using local raw materials and accumulated waste in the production of building materials and its expands the range of building materials, products and structures in its own base of rural construction.

One of the ways of efficient and cost-effective use of cotton stalks is the production of both heat-insulating and heat-insulating-structural building materials on their basis. The effectiveness of this approach also lies in the use of a simple and available technology that does not require relatively large values of capital investment and energy costs.

REFERENCE

1. State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics. URL: <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/agriculture-2>
2. Law of the Republic of Uzbekistan “On Waste” URL: <https://lex.uz/docs/44872?ONDATE=05.01.2011%2000>
3. State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics URL: <https://www.stat.uz/ru/60-poleznaya-informatsiya/5902-naselenie-uzbekistana>
4. Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan “On measures to further improve the business environment and improve the system of support for entrepreneurship in the country”. URL: <https://lex.uz/docs/4602234>
5. *Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan* “On measures on creation on modern capacities on production of particleboards from cotton stalks” URL: https://lex.uz/pages/forpda.aspx?lact_id=3032596&ONDATE=26.09.2016%2000

**STUDY OF SELENIUM LEVEL IN HAIR IN PATIENTS WITH NODAL
NUTRITION LIVING IN THE CARPATHIAN REGION**

Rybchak Liliya Volodymyrivna

Clinical Ph.D. Candidate of the Endocrinology Department

Ivano-Frankivsk National Medical University

2 Halytska str., Ivano-Frankivsk city, Ukraine

Summary The 53 residents of the Carpathian region have been examined within the framework of given study. The patients were divided into such groups: group I – having no thyroid pathology - control group (n = 24), group II - patients with diagnosed nodular goiter - study group (n = 29). As shown by the research performed, the ioduria median was in the examined patients of the control group, 81,5 mg/l, in the study group of patients with nodular goiter 66,4 mg/l. In patients with nodular goiter the reduced level of selenium ($p < 0,05$) was found in hair. In the examined patients with nodular goiter, the median value of selenium in hair it was 0,18 mg/g as compared with the corresponding indices in the control group. The relative risk (RR) of nodular goiter development at low selenium content in hair was 1,4 mg/g ($p < 0,1-0,2$).

Key words: nodular goiter, thyroid gland, iodine deficiency, urinary iodine excretion, microelements, relative risk of disease.

Introduction. A nodular goiter (NG) is an assembled clinical concept that includes all formations of the thyroid gland (TG) with different morphological structure [1, p.86]. Apart from iodine deficiency, a nodular goiter is also provoked by the deficiency of other microelements and disproportion in their correlation. The risk of developing a nodular goiter increases due to the deficiency of zinc, iron, calcium, copper, selenium and other components [2, p.64]. The importance of selenium in iodine metabolism has been also proved. Their insufficiency adversely affects the

thyroid function. The numerous fundamental studies in biochemistry, molecular pharmacology of microelements have shown: both prevention and treatment of iodine deficiency conditions cannot but be related to the close connection of iodine metabolism with metabolism of other micronutrients, which are iodine synergists by their action [3, p.203]. When discussing the contribution of microelement imbalance in goiter formation, the particular attention is paid to selenium (Se) [4, p.637].

The research purpose: recovery of selenium levels in hair in patients with nodular goiter living in the Carpathian region with various degrees of iodine deficiency and their importance in nodular goiter development.

Materials and methods.

53 people aged from 20 to 68 years old were examined: 24 – in the control group (15 women and 9 men) aged from 32 to 64 years old, 29 – in the study group (18 women and 11 men) aged from 25 to 57 years old with diagnosed nodular goiter.

The iodine study in urine of patients of the Carpathian region was carried out at the Department of Epidemiology of Endocrine Diseases of State Establishment "V.P. Komisarenko Institute for Endocrinology & Metabolism of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine", which is included in the EQUIP International Program and constantly undergoes external quality control at the CDC Atlanta Center (USA), using the Sandell-Koltoff cerium-arsenite method in the Dunn modification [5, p.38]. The research results were interpreted according to World Health Organization criteria [6, p.542].

The ultrasound examinations of thyroid gland were performed on the SWE device (ACUSONS2000 - 2013). The size of the thyroid gland was determined according to Brunn's recommendations. When estimating the thyroid volumes in adults, the limit values were used - 13 cm³ for women and 15 cm³ for men.

The determination of microelement content in hair - zinc, copper and selenium content by the atomic-absorption method, as well as the determination of microelement content in blood - zinc, copper and selenium content by the competitive immune-enzyme analysis using the atomic absorption spectrophotometer AA - 7000 Shimadzu at the Bioelementology Centre of the Ivano-Frankivsk National Medical

University (Director of the Center - Doctor of Biological Sciences, Professor Ersteniuk Hanna Mykhailivna). The lower and upper limits of normal content of selenium in hair were for 0,2 – 2,5 mg/l.

Results and their discussion.

The studies performed have shown that the iodurija median in the patients of control group was 100,45 [65,8-135,1] mg/l, in the study group of patients with nodular goiter it was 81,5 [138-25] mg/l. Thus, if comparing with the control group, the condition of iodine supply in the group of patients with nodular goiter is significantly lower (Fig. 1).

In the control group, the median value of thyrohlobulin (Tg) was 49,0 [38,45-59,48] mg/l. The Tg median in the study group was 19,78 [11,25-38,96] mg/l. It means that the Tg level in the group with nodular goiter significantly differed from the one in the control group. The TTH level in all groups did not exceed the level of 4 mmole/l (see Tabl.1). Referring to the results of ultrasound studies, the median of thyroid size in patients with nodular goiter was 19,78 [16,76-22,8] cm³; the index in the control group was 12,18 [10,49-13,87] cm³.

Table 1. Indices of thyroid status and ioduria in the examined population of the Carpathian region.

Index	Control group (n – 50)	Nodular goiter (n – 20)
Ioduria [mg/l]	100,4 [65,8-135,1]	81,5 [138-25]
Tg [mg/l]	49,0 [38,45-59,68]	25,1 [11,25-38,96]*
Thyroid volume [cm ³]	12,1 [10,49-13,87]	19,78 [16,76-22,8]
Thyrotropic hormone (TTH) [mmole/ml]	1,53 [1,96-2,1]	1,42 [0,96-1,88]

**P<0,05 as compared with the control according to the Mann Whitney Test.*

The median value of selenium content in hair of patients of the control group was 1,2 [2,4-0,045] µg/g and in patients with nodular goiter the selenium content in hair was 0,18 [0,36-0,018] µg/g, which is significantly lower (p<0,05 according to the Mann-Whitney test) if compared with the control group.

Conclusions

1. The patients with nodular goiter had mild iodine deficiency, which was

indicated by the median values of ioduria in patients with nodular goiter – 81,5 µg/l while in control group this value was 100,45 µg/l.

2. Based on the results of microelement study in hair in the group of patients with nodular goiter the reduced selenium content was revealed therein in comparison with the control group.

REFERENCES

1. Palamarchuk A.V. Vlasenko M.V. Diagnostics and treatment of benign forms of nodular goiter. Problems of endocrine pathology. 2017; 4:86-97.
2. Turchyna S.I. Vitamin and microelement complexes and treatment of diffuse nontoxic goiter. International Journal of Endocrinology. 2018; 14 (1):59-6.
3. The EU-thyroid Consortium: The Krakow Declaration on Iodine: Tasks and responsibilities for prevention programs target in iodine deficiency disorders. EurThyroid J. 2018; 7:201–4.
4. Skrypnyk N.V. Topical issues of thyroid diseases and other endocrine pathology. Endocrinology. 2015; 20, (3):636-643.

THE INFLUENCE OF MUSIC ON HUMAN

Rykov Vladyslav

Bachelor of 2 years of study

Kharkiv National University of Radio Electronics

Kharkiv, Ukraine

Supervisor:

Korobkina Tatiana

Ph.D. in Philosophical Sciences,

Associate Professor, Professor of Philosophy Department

Kharkiv National University of Radio Electronics

Kharkiv, Ukraine

Summary: In modern life, due to the rapid pace of development, a person needs to perceive and process large amounts of information to "keep up everywhere and everything." If you live at this rate, the human body does not withstand long and you can get psychological illnesses such as burnout or depression. Music helps a person to distract from life's worries and anxieties, as well as to tune in to a positive mood, and music therapy is used in the treatment of mental and behavioral disorders.

Keywords: music, music therapy, psychology, psychotherapy, psychological trauma, well-being, treatment

The aim of the work is to research the influence of music on the psychological state of man and to show the effectiveness of music therapy in the treatment of various diseases.

In ancient times, Pythagoras, Aristotle and Plato argued that music affects the physiological and mental state of human. In the early 19th century, the French physician Esquirol used music therapy in psychiatric institutions. In the modern world, music therapy is actively used in rehabilitation centers, as well as computer

technology [1; 2].

Music has a much bigger impact on our lives than you can imagine. Music is an art, thanks to which it is the embodiment of artistic images, specially organized in time. It has a special effect on a person's mental activity, thanks to which different parts of the brain are activated, motives and texts are memorized. Different melodies and rhythms cause different emotional reactions. Wherever we are, we are constantly accompanied by music. Any music is a sound wave, its influence can be divided into physical and psychophysiological. The information received through sound receptors is the most significant. This leads to clear emotions and feelings [3]. "Musical energy" absorbs and normalizes the rhythm of breathing, pulse, blood pressure and relieves muscle tension. The following points are especially important when you perceive music:

1. Volume

The volume of sound forces the brain to focus on certain things or helps to "get out" of their own experiences and distract. But high volume causes unbearable auditory stress. It provokes depression, other mental disorders, sometimes memory loss, complete or partial hearing loss.

2. Duration

The duration of listening to music is individual for each person.

3. Tonality

The mood and direction of the music depend on the tonality.

4. Rhythm

Rhythm is one of the strongest ways to affect the human body. It cause various changes that occur in the brain. Excess of both high and low frequencies seriously injures the brain. Frequent cases of dementia, depression, suicide or fear, claustrophobia is especially common. Skillfully selected music affects human activity, contributing to such a rhythmic restructuring of the body, in which physiological processes are more efficient. Positive emotional arousal with the sound of pleasant melodies enhances attention, activates the central nervous system, stimulates mental activity, increases human performance.

For example, with an adequate perception by the listener of energetic major moderately loud music and melodic, quiet, moderately slow, major and minor music has a sedative effect [4].

Music therapy is a psychotherapeutic method based on the healing effect of music on the psychological state of man. The most common indications to appointment for music therapy are: functional diseases of the nervous system, neurosis, neurasthenia, fatigue, insomnia, some mental diseases, schizophrenic disorders, cardiovascular diseases, diseases of the gastrointestinal tract, respiratory system, genitourinary system, Alzheimer's syndrome, developmental delay, stuttering and so on. Music therapy is prescribed without age or gender restrictions. Depending on the diagnosis and the general condition of the patient, music therapy methods can be used alone or in combination with other treatments. Meta-analyzes have shown the effectiveness of music therapy in the treatment of various diseases [5]. There are three main forms of music therapy: receptive, active, integrative [6, c. 274].

Receptive music therapy (passive) differs in that the patient in the process of music therapy session does not take an active part in it, taking the position of a simple listener:

- musical communication (listening to music together);
- musical response (aimed at achieving catharsis);
- musical regulation (reduces mental stress).

Active music therapy. One of the most effective forms of psychotherapeutic influence is writing music (fantasizing). Methods of music therapy are based on active work with music material:

- music playback;
- improvisations with the help of voice;
- improvisation with a musical instrument.

Integrative music therapy, along with music, uses the possibilities of other arts: drawing to music, musical-moving games, pantomime, plastic dramatization to music, creation of poems, stories after listening to music and other creative forms.

The functions of a music therapist are to conduct music therapy sessions, based

on previously studied data of clinical diagnosis, focusing on the physical, emotional, social and psychological needs of the patient. The average duration of the session is from 30 to 45 minutes. The total number of sessions depends on the diagnosis, the individual condition of the patient and other factors. It usually takes 10 to 20 visits to a music therapy room. This room should have good sound insulation, comfortable furniture so that the patient can feel comfortable during the session. It is preferable to conduct sessions without headphones. In the process of treatment, micro-headphones can be used, which are attached to acupuncture points and have oscillating effects [7].

The main therapeutic functions of music:

1. Influence psycho-vegetative processes, treat of insomnia, neurosis, depression, improve digestion, affect hormonal metabolism.

2. Development of intuition, speed and imagery of thinking.

Develop of communicative abilities and skills of interpersonal communication. Music, helping to liberate, activates interpersonal communication, helps to overcome communication barriers. According to the perception of music, people are divided into dependent and sensitive. For the first group melodic background is an acoustic drug, due to which a person loses the feeling of loneliness and fear. And for the second type of people, music is unpleasant. They prefer silence. But absolute silence is destructive for a person, because in the noise insulation the sense of reality is lost, the pulse decreases and depression occurs.

4. Music helps to resolve intra-personal conflicts. Classical music has the greatest therapeutic effect, which normalizes the heart rhythm and increases the level of immunoglobulin in the blood. This is due to the fact that the rhythms of classical music and the rhythms of the human heart coincide, which has a beneficial effect on all body functions. Music therapists insist that healing tunes for patients should be selected individually [8].

Music is one of the effective ways to eliminate mental disorders in humans. Patients are involved in a variety of forms of work, including listening to therapeutic instrumental music, movement to music, improvisation, and therapeutic singing. In general, music therapy is the systematic use of music to achieve a non-musical result

when music is used to correct physical, psychological, cognitive and social functions. Music therapy has the right to exist and practice in the world as an effective way to treat many diseases without interfering with the human body.

REFERENCES:

1. Shusharjan, S.V. Music therapy and the reserves of the human body. - M., 1998.- 363 p. [RUS]
2. Dedinskaya, E.P. Music therapy in clinical practice // E.P. Dedinskaya, K.A. Shcherbinin // Musical psychology and psychotherapy. - 2008 - No. 2. - 112-117 p. [RUS]
3. Chernigovskaya TV // What happens to the brain when we listen to music, and how does it help to train memory? [Electronic resource]. URL: <https://paperpaper.ru/chto-proishodit-s-mozgom-kogda-myslusha/> (date of the application 15.04.2021). [RUS]
4. Shusharjan, S.V. Health by notes // S.V. Shusharjan - M., 1994. - 190 p. [PYC]
5. Witusik A., Pietras T., Music therapy as a complementary form of therapy for mental disorders, © 2019MEDPRESS, [Electronic resource]. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31945027> (date of the application 16.04.2021)
6. Karvasarsky B. D. Music therapy // Psychotherapeutic encyclopedia / SPb.: Peter, 2000. [RUS]
7. A. Pontvik // On some basic problems on music therapy according to Aleks Pontvik [Electronic resource] // National Library of Medicine // URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/5607817/> (date of the application 15.04.2021)
8. Sandra L Siedliecki, Marion Good // Effect of music on power, pain, depression and disability [Electronic resource] // National Library of Medicine // URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16722953/> (date of the application 15.04.2021)

**ANALYSIS OF THE DIFFERENCE BETWEEN CORPORATE CULTURE
AND ORGANIZATIONAL CULTURE**

Shahun Artem

Student

Korobkina Tatiana

Ph.D. in Philosophical Sciences, Associate Professor

Professor of Philosophy Department

Kharkiv National University of Radio Electronics

Kharkiv, Ukraine

Annotation: In the article, the concepts of culture, organization, corporation, organizational and corporate culture were analyzed. The importance of organizational and corporate culture was indicated. The difference between organizational and corporate culture was disclosed. Arguments regarding the relevance of the separation of the concepts of corporate and organizational culture were given.

Keywords: culture, organizational culture, corporate culture, management, psychology of management.

The study of organizations, namely, their structure and fundamental rules, as well as the behavior of people in them, have always been a topic for discussion in scientific spheres. When researching this issue in the early twentieth century, the concepts of "corporate culture" and "organizational culture" began to appear. However, both at their very appearance and in most current scientific works, these concepts are considered interchangeable and synonymous. In this article, a different approach to these concepts is examined: corporate and organizational cultures are considered separately, the main differences are highlighted.

For a correct consideration, first of all, the term "culture" should be analyzed. it Having regarded most common definitions, we consider it possible to dwell on the

following: in a broad sense, culture is a historically conditioned dynamic complex of forms, principles, methods, and results of active creative activity of people constantly renewing in all spheres of social life [1].

Considering the differences between corporate and organizational cultures, it is necessary to introduce and define the concepts of "corporation" and "organization". D. Shevchenko gives the concept of organization as “purposeful pooling of resources to achieve certain goals and objectives” [2, p. 191]. Rychkova points out that F. Brockhaus and I. Efron defined the corporation as a common name for many types of unions with an internal organization, uniting the members of the union into a single whole, being the subject of rights and obligations, a legal entity [3, p. 2].

Thus, it can be seen that the concept of corporation employs the concept of an organization, expanding it. Further consideration of the above comparison will be based on these definitions.

Organizational culture is a certain set of collective basic rules that were developed as a result of the interaction of a certain number of people with the external and internal environment and are valuable (necessary for assimilation and use in specific interactions and processes). Scholz writes that organizational culture is the implicit, invisible, and informal consciousness of the organization, which controls the consciousness of people and, in turn, is itself formed under the influence of their behavior [4, p. 111]. That is, the main thing when considering organizational culture is its locality and subconsciousness of the implementation of the rules laid down in it.

Sharkov points out that corporate culture differs from organizational culture on a much larger scale, an expanded zone of influence that permeates a huge social environment, and, most importantly, corporate consciousness and action [5, p. 86]. Developing this idea and relying on the foregoing definition of a corporation, we can conclude about the broader influence of corporate culture - it has an impact on all employees in a given field of activity, determining their responsibility and overall social significance.

Thus, it can be argued that the corporate culture includes a certain number of organizational cultures from different companies that are in the same industry

(engaged in one type of business). Also, since the corporation has a wider range of influence, its culture has a more complex social structure as well.

Going deeper into the analysis of these concepts, we can say that the main difference is the following - any organization can be considered as a social system, however, no organization can be considered as a corporation (due to a reduced circle of influence). So, an organization cannot have a significant impact on the policy of the entire state, on the development of national culture, while the corporation can. As stated above, the corporation has a wider range of influence on society and figures in a particular sphere, which can be reflected in the general principle of doing business in the state and its foundations.

We can conclude about the relevance of the issue of considering the concepts of organizational culture and corporate culture as independent phenomena that intersect in some elements (i.e., mission, working conditions, etc.). Since the number of organizations and corporations is increasing due to constant technological progress, there is a need for further study of this issue for more accurate definitions of these concepts and, as a result, more effective management within them.

REFERENCES

1. Культура и её формы. [Электронный ресурс] URL :<https://foxford.ru/wiki/obshchestvoznaniye/kultura-i-ee-formy>.
2. Шевченко Д. А. Реклама. Маркетинг. PR: учеб. – справ. пособие / Д. А. Шевченко. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: «РГГУ», 2014. – С. 191.
3. А. А. Рычкова. Корпоративная культура современной компании. Генезис и тенденции развития – 2015 – С. 2.
4. Шольц К. Организационная культура: между иллюзией и реальностью // Международный журнал «Проблемы теории и практики управления». – 1995. – № 3. – С. 111.
5. Шарков Ф. И., Прохоров Я. М., Родионов А. Л. Корпоративная культура в системе общественных связей и отношений. – М., 2002. – С. 86.

**FEATURES OF CHANGES OF THE CIRCULATING IMMUNE
COMPLEXES IN EXPERIMENTAL PERIODONTITIS WITH ALTERED
BODY REACTIVITY**

Tsvyntarna Iryna Yaroslavivna

PhD in Medicine, Assistant Professor,

Yurchyshyn Oksana Mykhaylivna

PhD in Medicine, Associate Professor,

Fedoriv Olha Yevhenivna

PhD in Biology, Associate Professor,

Melnyk Nataliia Anatoliivna

PhD in Medicine, Senior Lecturer,

Sopel Olha Mykolaivna

PhD in Medicine, Associate Professor,

Bilukha Anastasiya Viktorivna

PhD Student, Assistant Professor,

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University,

Ternopil City, Ukraine

Summary. According to modern notions, periodontitis is an inflammatory-dystrophic process that is accompanied by the destruction of bone tissue of the alveolar process of the jaws. This is facilitated by endogenous and exogenous factors. [1, p. 10; 2, p. 8; 3, p. 4; 4, p. 29; 5, p. 118]. Endogenous factors are mainly systemic and concomitant diseases of the body, low level of dental awareness and lack of adequate prevention [6, p. 7; 7, p. 112]. Exogenous factors include microbial plaque, chronic trauma (poor quality or outdated orthopedic and orthodontic structures, overhanging fillings, disappearance of contact points due to pathological abrasion of hard tissues of the teeth, displacement of the tooth or its incorrect position, trauma as a result of chronic overload absence of a certain group of teeth or diseases of the

temporomandibular joint [8, p. 113; 9, p. 1139]. Scientists have studied that one of the main provoking factors in the development of periodontitis is microbial invasion. Thanks to the research of our and foreign colleagues not only the composition and quantity of normal and pathogenic oral microflora were established, but also periodontopathogenic strains such as *Revotella intermedia*, *Tannerella forsythensis*, *Treponema denticola*, *Actinobacillus actinomycetemcomitans*, *Porphyromonas gingivalis*, *Eikenella corrodens* were established. These strains are especially active, according to research, in the development of aggressive and rapid forms of periodontitis, compared with chronic periodontitis [10, p. 151; 11, p. 210; 12, p. 11]. It is known that the presence and number of circulating immune complexes(CIC) in the blood characterizes the body's immune response to stimuli, in particular shows the activity and productivity of immunoglobulins. Immunoglobulin neutralization of antigens is a physiological process, which, in fact, is accompanied by the formation of the CIC. However, under certain conditions, CICs can accumulate in blood vessels, become fixed there, and cause an inflammatory reaction again.

Key words: experimental periodontitis, types of inflammatory reactions, circulating immune complexes.

Introduction: To date, it is proven that the leading factor in the development and progression of various diseases is not the cause of the pathological condition, but disorders caused by altered, enhanced, or, conversely, weakened immune processes in the body. There is growing evidence that any disease occurs against the background of altered individual immune proteins and their complexes. One of the indicators of the state of the body's immune system is the level of circulating immune complexes in the blood. Prolonged circulation of immune complexes in the body with a slight increase in their level leads to their accumulation in tissues, increased aggregation and adhesion of platelets, which causes disruption of blood microcirculation and obliteration of blood vessels, damage and necrosis of tissues. CICs are pathogenic in the induction and maintenance of many immunoinflammatory processes.

Materials and research methods. The experiments were performed on 120 white nonlinear male rats weighing 180 - 210 g. The experimental animals were divided into four groups. The first group included 12 animals that formed an intact group (control group), the remaining 108 animals were divided into three groups, and each group was divided into three subgroups, each of which had 12 animals. Periodontitis in animals was simulated by applying a silk ligature in the gingival sulcus for seven days. Animals were removed from the experiment on the 7th, 10th and 14th day after ligation. Under anesthesia in animals, the tooth-gingival connection between the gums and the surface of the lower teeth was dissected with a scalpel by dissecting the gingival papilla into vestibular and oral parts and exfoliating them with a trowel.

After the destruction of the gingival junction and dissection of the interdental gingival papilla, a ligature was applied in the form of an "eight" around the necks of the central lower teeth and fixed to the gums on the vestibular and oral sides, for better fixation. Thus, chronic mechanical trauma was inflicted, and retention points were created for dental plaque, which initiates the development of inflammation and destruction of periodontal tissues.

Results. In a study of a group of animals with a normergic type of inflammatory response, we found that the CIC was elevated throughout the experiment. Thus, on the seventh day the level of the CIC increased 1.6 times, on the tenth day - 2.1 times and on the fourteenth day - twice. In the group of animals with hypoergic type of inflammatory reaction, these indicators also differed significantly from the control.

On the seventh day of the study, the level of the CIC increased 1.4 times, on the tenth day - 2 times, and on the fourteenth day - 2.2 times. The data given in table 1 show that in the group of animals with a hyperergic type of inflammatory reaction there is a rapid increase in indicators, namely on the seventh day of the study 1.9 times, on the tenth - 2 times and on the fourteenth - 2.2 times.

Table 1

Changes of the level of circulating immune complexes in the blood of animals with different types of inflammation in periodontitis ($M \pm m$)

The type of inflammatory reaction	Control (n=12)	7 th day of experiment (n=12)	10 th day of experiment (n=12)	14 th day of experiment (n=12)
Normoergic	$64,9 \pm 0,046$	$106,7 \pm 4,86^*$	$133,9 \pm 2,18^*$	$130,33 \pm 1,93^*$
Hypoergic	$64,9 \pm 0,046$	$92,5 \pm 5,76^*$	$116,5 \pm 7,31^*$	$141,8 \pm 9,74^*$
Hyperergic	$64,9 \pm 0,046$	$120,4 \pm 5,68^*$	$130,4 \pm 6,46^*$	$140,3 \pm 6,41^*$

Notes

These results differ significantly from those of the control group of animals

* – ($p < 0,01$).

The level of CEC in the serum depends on a number of factors, in particular the activity of B-lymphocytes to produce immunoglobulins. The fact that with the development of hyperergic inflammation in the periodontium, the concentration of CIC exceeded the control values almost twice, indicates increased activity of B-lymphocytes in the later stages of the experiment.

According to the obtained data, the maximum level of CIC in the blood of animals with normoergic types of inflammation occurs on the tenth day of the experiment, and with hyperergic and hypoergic types of inflammation occurs on the fourteenth day.

As we can see CIC increase in all groups of animals. It is important that in the normoergic type of inflammation the dynamics of the CIC content was the lowest. And with the hypoergic type of inflammation on the fourteenth day has the maximum rate of all studied groups, which is evidence of a violation of their elimination in this group.

REFERENCES

1. Niklaus P. Land. Periodontal health / Niklaus P. Land, P. Mark Bartold // Journal of Periodontology. – 2018. – 89 (Suppl 1). – P. S 9 – S 16.

2. Denis F. Kinane, Panagota G. Stathopoulou, Panos N. Papapanou. Periodontal diseases. – Diseases Primers. – 2017. – V 3. – P. 1 – 14.
3. Zuhair S. Natto, Randa H. Abu Ahmad, Lina T. Alsharif, Hanan F. Alrowithi, Nabil F. Bissada. – Chronic Periodontitis. Case definitions and confounders in periodontal research: a systemic assessment. – BioMed Research International. – 2018. – V. 43. – P. 1 – 9.
4. Biloklytska G. F., Kopchak O. V. Optimization of method for obtaining preparations to conduct PRP injection therapy / G. F. Biloklytska, O. V. Kopchak, V. A. Dieiev, N. I. Rozdobudko / Biloklytska G. F., Kopchak O. V. // Stomatologia Wspolczesna. – 2017. – V. 24, № 3. – P. 28 – 31.
5. Biloklytska G. F., Kopchak O. V. Ultrastructural changes of the periodontium soft tissues in patients with general periodontitis and underlying cardiovascular disease. – Stomatologia Wspolczesna. – 2018. - № 2. – P. 17 – 22.
6. Kashivska R. S. Activity dynamics of liver secretory enzymes in the blood serum of the patients with generalized periodontitis on a background of hepatobiliary system chronic pathology under the influence of combined treatment / R. S. Kashivska, M. M. Rozhko, G. M. Melnychuk, V. G. Mishchuk // The Pharma Innovation Journal. – 2015. – Vol. 4 (9). – P. 6 – 9.
7. Junk – Seok Lee. Periodontal healing by periodontal ligament fiber with or without cells: A precilical study of the decellularized periodontal ligament in a tooth replantation model / Junk – Seok Lee, Seul-Ki Kim, Reinhard Gruber, Chang – Sung Kim // Journal of Periodontology. – 2020. – V. 91. – P. 110 – 119.
8. Yousef A. Aljehani. Risk factors of periodontal disease: review of the literature / Yousef A. Aljehani // International Journal of Dentistry. – 2014. – V. 1. – P. 111 – 119.
9. Eija Kononen. Periodontitis: a multifaceted diseases of tooth – supporting tissues / Eija Kononen, Mervi Gursoy, Ulvi Kaharman Gursoy // Journal of Clinical Medicine. – 2019. – V. 8. – P. 1135 – 1147.
10. Yurchyshyn O.M., Komissarova O.S., Fartushok T.V., Palytsia L.M., Lokai B.A. Cardiovascular system indicators in the primary school-aged

children during the adaptation to educational loads in the region with iodine deficiency // Світ медицини та біології – 2020. – No 1 (71) – С. 149-153.

11.Белоклицкая Г. Ф., Горгаль К. О. Ведущие местные факторы риска в развитии воспалительных заболеваний пародонта у лиц молодого возраста // Стоматология. Эстетика. Инновации. – 2017. – № 2. – С. 203 – 214.

12.Силенко Ю. І., Хребор М. В. Клінічні та біохімічні показники у білих щурів при лікуванні експериментального генералізованого пародонтиту / Силенко Ю. І., Хребор М. В., Силенко Г. М., Писаренко О. А. // Український стоматологічний альманах. – 2018. – № 1. – С. 9 – 13.

ФИЗИОЛОГИЧЕСКАЯ РОЛЬ ГИПОФИЗА И ЕГО ДИСФУНКЦИЯ

Абдусалимов Бобир Нодирович

студент.

Ташкентский Педиатрический Медицинский

Институт. г. Ташкент.

Мухиддинова Ирода Илхом кизи

студентка.

Ташкентский Педиатрический Медицинский

Институт. г. Ташкент.

Тешабоева Хушноза Бехзод кизи

студентка.

Ташкентский Педиатрический Медицинский

Институт. г. Ташкент.

Научный руководитель:

Аскарьянц В. П.

доцент

кафедры фармакологии, физиологии.

Ташкентский Педиатрический Медицинский

Институт. г. Ташкент.

Гипофиз является очень важной железой внутренней секреции. Он располагается на нижней поверхности головного мозга, в гипофизарной ямке турецкого седла клиновидной кости. Отросток твёрдой мозговой оболочки – диафрагма седла – отделяет гипофиз от полости черепа. Воронка соединяет гипофиз с гипоталамусом.

Снаружи тело гипофиза покрыто соединительнотканной капсулой. Размеры гипофиза достаточно индивидуальны (10-17) x 16 x (5-10) мм, масса у мужчин составляет около 0,5-0,6 г, у женщин – около 0,6-0,7 г. Будучи анатомически единым образованием, гипофиз делится на две доли. Передняя

доля (аденогипофиз) крупнее, она занимает 70-80% всей массы гипофиза и включает три части: дистальную, бугорную и промежуточную. В задней доле (нейрогипофиз) различают нервную часть и воронку.

Физиологическая роль гипофиза обуславливает особенности его кровоснабжения. Нижние гипофизарные артерии отходят от внутренних сонных артерий. Верхние гипофизарные артерии отходят от сосудов артериального круга, направляются к серому бугру и воронке, где образуют между собой анастомоз и распадаются на капилляры, проникающие в ткань. На этих капиллярах заканчиваются разветвления аксонов нейросекреторных клеток гипоталамуса, образуя синапсы. Здесь нейросекрет выделяется в кровь. Из петель этой сети формируются воротные вены, идущие по бугорковой части к передней доле гипофиза, где переходят в широкие синусоидные капилляры. Эти капилляры образуют вторичную гемокапиллярную сеть, оплетающую группы секреторных клеток. Капилляры вторичной сети, сливаясь, образуют выносящие вены, по которым кровь (с гормонами передней доли) выносится из гипофиза. Задняя доля гипофиза снабжается кровью в основном за счёт нижних гипофизарных артерий. Между верхними и нижними артериями существуют анастомозы.

Как показывают авторы литературы, что большинство заболеваний гипоталамуса и гипофиза встречается относительно редко, в связи с чем не только больные, но и многие врачи плохо знакомы с их проявлениями, методами диагностики, тактикой лечения, а самое главное, с методами реабилитации (в том числе и психологической). Невысокая частота встречаемости подобного рода заболеваний, однако, не умаляет значимости проблем, встающих перед конкретным больным. В настоящее время созданы и активно функционируют школы по обучению методам самоконтроля больных с сахарным диабетом, рядом других хронических заболеваний. Назрела необходимость создания подобных школ для больных с гипоталамо-гипофизарными заболеваниями, поскольку грамотное проведение заместительной терапии, в которой нуждается подавляющее большинство

пациентов после проведения различных вмешательств на гипофизе, значительно повышает качество их жизни.

Зарубежными авторами отмечен тот факт, что школы для больных с гипоталамо-гипофизарными заболеваниями уже созданы и успешно функционируют в Западной Европе, в частности в Великобритании. Эти школы помогают больным с болезнью Иценко—Кушинга, пролактиномами, акромегалией, несхарным диабетом, гипофизарным нанизмом, пангипопитуитаризмом. Во время занятий больные знакомятся с анатомо-физиологическими особенностями гипоталамо-гипофизарной системы, ее связью с периферическими эндокринными железами, им разъясняют основные клинические проявления их заболевания, методы его диагностики и лечения. Больным рассказывают о значении некоторых терминов, применяемых лечащими врачами при описании их заболевания, а также о возможных побочных эффектах принимаемых ими лекарственных препаратов.

Применение высокоразрешающей компьютерной техники (компьютерной или магнитно-резонансной томография) позволяет выявлять аденомы гипофиза диаметром около трех миллиметров почти у 20,0% здоровых людей.

По данным же эпидемиологических исследований, распространённость клинических случаев аденом гипофиза не превышает 1,6 на 100000 человек населения. Аденомы гипофиза (АГ) по морфологическим данным — это доброкачественные и медленно прогрессирующие опухоли, но их рост сопровождается эндокринными, неврологическими нарушениями, повышенным артериальным давлением, что и является причиной обращения пациентов за медицинской помощью.

Ранняя диагностика аденом гипофиза является чрезвычайно важной с точки зрения алгоритма оказания специализированной помощи.

Тем не менее, к настоящему моменту не существует алгоритма коррекции гормональных нарушений у больных с АГ в раннем и отдаленном послеоперационных периодах, между тем, именно последние в значительной степени определяют их качество жизни. Не выяснены причины

продолженного роста опухоли и определяющие его факторы, а также тактика хирургического или консервативного лечения в данных случаях. Широко обсуждается, несмотря на доказанную в ряде работ эффективность, целесообразность применения лучевого лечения при гигантских АГ в связи с большим количеством осложнений.

Среди большого количества существующих классификаций АГ отсутствуют классификации, отражающие в полной мере размеры опухоли, пути ее распространения, характер роста, гормональную активность, что представляет определенные трудности для формирования развернутого клинического диагноза, тактики хирургического лечения и коррекции гормональных нарушений. Широко обсуждается, несмотря на доказанную в ряде работ эффективность, целесообразность применения лучевого лечения при гигантских АГ в связи с большим количеством осложнений.

Специалистами этой области отмечено, что аденома гипофиза (АГ) представляет собой опухоль эндокринной системы, проявлением которой служит гипер- или гипосекреция гормонов передней доли гипофиза, а также клинические симптомы, вызванные воздействием новообразования на окружающие область анатомические структуры. Среди интракраниальных опухолей аденомы гипофиза занимают 3-е место, составляя от 7,3% до 18 % всех верифицированных опухолей мозга и поражая лиц преимущественно работоспособного возраста, на который приходится около 75% всех случаев заболевания .

Опухоли гипофиза в 95,7 % являются доброкачественными и медленно растущими, но развитие у пациентов нейроофтальмологических и эндокринологических нарушений, а в ряде случаев очаговых неврологических симптомов вызывает необходимость принятия решения о возможности оперативного, лучевого или иных методов лечения .

По данным Yatavelli RKR, Bhusal K предлагается следующая характеристика размеров опухоли. Так, они указывают, что пролактиномы могут быть отнесены как микро пролактинома (меньший, чем 10 мм),

макропролактинома (больше, чем 10 мм) или гигантская пролактинома (больше, чем 4 см).

Специалистами отмечен тот факт, что хирургия данной патологии развивается в течение нескольких десятилетий. В последние годы улучшение результатов комплексного обследования больных АГ (радиоиммунное определение гормонов сыворотки крови; использование тестов для определения того или иного вида гормональной недостаточности; КТ и МРТ; развитие оптической техники и микрохирургии, и др.) позволили значительно улучшить результаты оперативного лечения. Расширилась возможность более радикального удаления опухолей при одновременном снижении послеоперационной летальности. Однако, несмотря на достигнутые успехи, проблема лечения больных АГ далека от своего разрешения .

По современным представлениям, основанным на достижениях молекулярной биологии, аденомы гипофиза являются продуктом моноклональной пролиферации генетически трансформированных соматических клеток . Однако развитие опухоли гипофиза - многоэтапный процесс, в который вовлекаются, наряду с соматическими мутациями в гипофизарных клетках, многие другие дополнительные факторы - гормональные, аутокринные и паракринные. Важными патогенетическими факторами, участвующими в туморогенезе в гипофизе, являются гормоны гипоталамуса, нейромедиаторы и факторы роста .

Вместе с тем следует подчеркнуть, что нарушения гипоталамической регуляции и другие указанные факторы в отличие от онкогенных мутаций скорее всего лишь способствуют развитию опухоли гипофиза, но не являются ее непосредственной причиной. Поскольку доказано, что клетки гипофиза способны вырабатывать различные ростовые факторы, в том числе основной фактор роста фибробластов, обладающий мощным митогенным и ангиогенным потенциалом, и имеют соответствующие рецепторы , возможность участия ростовых факторов в патогенезе гипофизарных опухолей не вызывает сомнения.

Среди большого количества существующих классификаций АГ отсутствуют классификации, отражающие в полной мере размеры опухоли, пути ее распространения, характер роста, гормональную активность, что представляет определенные трудности для формирования развернутого клинического диагноза, тактики хирургического лечения и коррекции гормональных нарушений . Широко обсуждается, несмотря на доказанную в ряде работ эффективность, целесообразность применения лучевого лечения при гигантских АГ в связи с большим количеством осложнений .

В заключении литературного анализа можно сказать о значимости дальнейшего изучения этой проблемы в целом в медицине.

ЛИТЕРАТУРА

1.Айламазян Э.К. Гинекология от пубертата до постменопаузы: Практич. руководство для врачей / Айламазян Э.К., Потин В.В., Тарасова М.А.; Ред. Айламазян Э.К. М., 2004. - 448с.

2.Дедов И.И. Гипогонадотропный гипогонадизм у женщин/ Дедов И.И., Марова Е.И., Иловайская А.И., Манченко О.В. // Акуш. и гНН.-2001.-N 3.- С.12-16.

3.Рустамова М.С. Пролактиновые нарушения и их роль в формировании репродуктивного здоровья женщин: Автореф. дисс. . д-ра мед. наук. — Душанбе, 2003.-42 с.

4. Савицкий Г.А. Биомеханика физиологической и патологической родовой схватки / Савицкий Г.А, Савицкий А.Г. СПб.: Элби, 2003. -287с.

5.Бондарь, И.А. Проблемы диагностики аденом гипофиза / И.А. Бондарь, И.П. Рогова // Актуальные проблемы нейроэндокринологии: материалы III Всерос. науч.-практ. конф. М., 2003. — С. 248.

6.Брызгалина, С.М. Тиреоидный статус и репродуктивное здоровье жительниц промышленного города при сочетанном действии природных и техногенных факторов: дис. . д-ра мед. наук / С.М. Брызгалина. Новосибирск, 2004. - 234 с.

7. Bronstein M.D. Medical management of pituitary adenomas: the special case of management of the pregnant woman. / Bronstein M.D., Salgado L.R. // Pituitary. 2002. - Vol. 5. - P. 99-107

8. Essais O. Efficacy and safety of bromocriptine in the treatment of macroprolactinomas / Essais O., Bouguerra R., Hamzaoui J. // Ann. Endocrinol (Paris). - 2002. - Vol. 63 (6 Pt 1). - P. 524-531.

9. CBTRUS. Statistical report: primary brain tumors in the United States, 1998-2002. Chicago: The Central Brain Tumor Registry of the United States, 2005.

10. Ciccarelli, A. The epidemiology of prolactinomas / A. Ciccarelli, A.F. Daly, A. Beckers // Pituitary. 2005. - Vol. 8. - P. 3-6.

**РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ АНАЛІЗУ ІНТЕРЕСІВ КОРИСТУВАЧІВ ТА
ФОРМУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ
МАШИННОГО НАВЧАННЯ**

Алексиков Ігор Олександрович

Студент магістратури 1 курс

Національний технічний університет України

"Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Анотація: У статті розглянуто кроки розв'язання задачі аналізу інтересів користувачів та формування рекомендацій з використанням машинного навчання. У першій часті проведено аналіз можливих соціальних мереж для отримання повідомлень, якими діляться користувачі. У другій частині статті розглянуто методи лінгвістичного аналізу людської мови. У третій статті представлений порівняння різних видів реалізацій рекомендаційних систем.

Ключові слова: комп'ютерна лінгвістика, машинне навчання, соціальні мережі, людська мова, рекомендаційні системи, повідомлення.

Вступ Соціальна оцінка людини завжди була важливою, бо саме це допомагає побудувати відношення між людьми, краще визначити спільні цілі, побажання, риси характеру. Завдяки цьому людина може визначити, як їй краще будувати діалог з будь ким для здобуття поставленої мети. Це може бути ділові відношення або соціальні, отримати вигідні контракти або повагу серед деякого колу людей. Зазвичай не всі люди можуть швидко дати соціальну оцінку іншій людині, спираючись лише на незначну кількість спілкування, особливо, коли людина шукає когось для співпраці або коли людина шукає когось схожого за інтересами для постійного спілкування.

У статті розглянуто методи розв'язання задачі аналізу інтересів користувачів та формування рекомендацій. Інтереси користувачів формуються згідно їх повідомлень у соціальних мережах. Для розв'язання задачі використовується інструменти машинного навчання.

Опис задачі Задача полягає в тому, щоб розробити алгоритм послідовності дій при аналізі повідомлень користувача соціальної мережі та рекомендацій користувачів згідно інтересів. Системи подібного роду є актуальними у комерційній сфері, коли важливо привабити користувача до системи, тим самим збільшити свої доходи.

Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити основні риси характеру та інтереси людей, розробити рекомендаційну систему, яка буде надавати список кандидатів близьких за вподобаннями.

Для вирішення поставленої задачі необхідно розглянути три етапи її реалізації:

1. Отримання повідомлень людей із соціальної мережі.
2. Визначення методу аналізу повідомлень людей.
3. Визначення методу для надання рекомендацій користувачам системи.

Джерело даних

На першому етапі необхідно визначити, яку соціальну мережу можна використати як джерело даних для аналізу. Розглянуто такі відомі варіанти: Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn. Для аналізу обрано такі критерії:

1. Кількість активних користувачів. Цей критерій є важливим для того, щоб залучати більшу кількість користувачів для майбутнього використання системи.
2. Компактні повідомлення. Повідомлення на сторінках у соціальних мережах мають велику цінність, коли вони лаконічно сформовані. Деякі соціальні мережі роблять обмеження на кількість символів, що спонукає користувача коротко формулювати свою думку.
3. Широкопрофільність соціальної мережі. Важливо мати соціальну

мережу, яка охоплює в собі користувачів з різними інтересами, з різних сфер діяльності. Надання інформації для людей з різними інтересами допомагає привабити більше користувачів.

4. Доступне API для отримання даних та їх аналізу. Для автоматизації та швидкого аналізу великої кількості даних необхідно мати швидкий та простий доступ до даних користувачів.

5. Можливість пошуку повідомлень за ключовими словами допомагає простіше класифікувати користувачів за їх висловами.

6. Більшість повідомлень складають текст. Поставлена задача охоплює саме аналіз тексту, тому необхідно звернути увагу на вміст більшості повідомлень у соціальних мережах.

Таблиця 1

Порівняння соціальних мереж

Критерій	Facebook	Twitter	Instagram	LinkedIn
Кількість активних користувачів (мільйонів) [1][2]	2 740	353	1 221	310
Компактні повідомлення	-	+	+	-
Широкопрофільна соціальна мережа	+	+	+	-
Доступне API для отримання даних та їх аналізу	+	+	+	+
Можливість пошуку повідомлень за ключовими словами	-	+	-	-
Більшість повідомлень складають текст	-	+	-	+

За таблицею 1 видно, що більше всього для дослідження підходить Twitter. Незважаючи на те, що кількість активних користувачів найбільша у Facebook, Twitter має необхідні та зручні інструменти для отримання даних для подальшого аналізу.

Методи для вирішення задачі аналізу повідомлень

Для визначення та аналізу соціальних характеристик людини вже існують

інструменти, які постійно модернізуються. Для вирішення подібних задач зазвичай використовують методи комп'ютерної лінгвістики. У статтях описані підходи, як правильно проводити підготовку тексту до аналізу, якими методами краще будувати математичну модель для класифікацій майбутніх вхідних текстових даних.

Наприклад, у роботі [3, с.7] докладно розглянуто з чого необхідно починати лінгвістичний аналіз речень людини. Автор звертає увагу на те, що синтаксис, структура побудови речення може вказувати на те, звідки людина, якого регіону тієї чи іншої країни, навіть не зважаючи на те, на якій вона мові розмовляє. Автор наводить приклад графу побудування речення, що допомагає визначити частини речення для синтаксичного розбору та подальшого аналізу. У роботі також звертається увага на кожен частину речення, бо автор вважає, що мова є повним відображенням свідомості людини, тому мова дає можливість проаналізувати характер людини, її звички або місце перебування. Побудова синтаксичного графу значно може полегшити аналіз, а саме оцінка слів згідно синтаксичної та логічної послідовності. Автор звертає увагу на те, що на даний час створення машини, яка спроможна розмовляти з людиною як людина неможливо, через те, що алгоритми є складними та займають багато часу для виконання, а отже працюють дуже повільно. Але автор пропонує свій підхід до обробки великих даних людської мови та перекладу цих даних на мову машини. У даній статті приділяється багато уваги перекладу тексту з людської мови на мову машини, але недостатньо інформації про те, як краще зберігати дані для більшої швидкості обробки даних, яку технологію краще для цього використовувати. У статті відсутній опис повного циклу роботи з людською мовою методами машинного навчання, присутні лише теоретичні відомості без практичного застосування та аналізу результатів.

У статтях [4, с.10] [5, с.59] покроково розглядається як краще працювати із необробленими даними. Автор пропонує таку послідовність дій:

1. Токенізація.
2. Лематизація.

3. Позначення частин мови.
4. Синтаксичний розбір.
5. Будування математичної моделі.

Відзначається, що лінгвістичний аналіз на даний час спроможний оброблювати речення людей, але не розуміти їх змісту. Автор звертає увагу на те, що лінгвістичний аналіз є динамічним, цьому причиною є політична діяльність, технологічний розвиток, демографічні зміни и так далі. У роботі також розглянуто важливість логічної та синтаксичної побудови речення та запропоновано алгоритми обробки та розпізнавання шаблонів.

Автори розглядають методи аналізу, але не звертають увагу на тонкощі роботи алгоритму, вони розглядають повний цикл обробки людської мови, але не приводять приклади технологій, які можуть бути використані при роботі з текстом, кращі практики зберігання та швидкого доступу до великих об'ємів даних.

Методи для вирішення задачі рекомендації

Третім етапом розглянуто алгоритми використання рекомендаційних систем та загальні методи розв'язання подібних задач.

Математична модель даної задачі представляє собою опис конкретного об'єкту, його характеристики, основні властивості, визначення найближчих об'єктів за векторами параметрів:

$$\bar{v} = (a_1, a_2, \dots, a_n) \quad (1)$$

У поставленій задачі: об'єкти – це люди, а вектор параметрів – це набір інтересів та рис характеру. Така модель є стохастичною через те, що деякі інтереси людей є незмінними, а інші можуть змінюватися в залежності від деяких подій, таких як зміна моди або політичних подій.

Поставлена задача зводиться до визначення близькості векторів параметрів об'єктів. Для розв'язання таких задач використовується колаборативна фільтрація [6, с.9] [7, с.12]. Це один з методів побудови прогнозів в рекомендаційних системах, який використовує відомі переваги (оцінки) групи користувачів для прогнозування невідомих переваг іншого

користувача [8, с.8] [9, с.15]. Його основне допущення полягає в наступному: ті, хто однаково оцінював будь-які предмети в минулому, схильні давати схожі оцінки інших предметів і в майбутньому. Наприклад, за допомогою колаборативної фільтрації музичний додаток здатний прогнозувати, яка музика сподобається користувачу, маючи неповний список його переваг (симпатій і антипатій). Прогнози складаються індивідуально для кожного користувача, хоча використана інформація зібрана від багатьох учасників. Тим самим колаборативна фільтрація відрізняється від більш простого підходу, що дає усереднену оцінку для кожного об'єкта інтересу, наприклад, що базується на кількості поданих за нього голосів.

Для розв'язання поставленої задачі можна використовувати такі методи колаборативною фільтрації:

- заснований на сусідстві;
- заснований на моделі;
- гібридний.

У підході заснованому на сусідстві для активного користувача підбирається підгрупа користувачів схожих з ним. Комбінація ваг і оцінок підгрупи використовується для прогнозу оцінок активного користувача. У даного підходу можна виділити наступні основні кроки:

1. Присвоїти вагу кожному користувачеві з урахуванням схожості його оцінок і активного користувача.

2. Вибрати кілька користувачів, які мають максимальну вагу, тобто максимально схожі на активного користувача. Дана група користувачів і називається сусідами.

3. Обчислити оцінки активного користувача для неоцінених їм предметів з урахуванням ваг і оцінок сусідів.

Підхід заснований на моделі надає рекомендації, вимірюючи параметри статистичних моделей для оцінок користувачів, побудованих за допомогою таких методів як, метод байесовських мереж, кластеризації, латентної семантичної моделі (сингулярне розкладання, імовірнісний латентний

семантичний аналіз, прихований розподіл Діріхле і марковський процес прийняття рішень). Моделі розробляються з використанням інтелектуального аналізу даних, алгоритмів машинного навчання, щоб знайти закономірності на основі навчальних даних. Кількість параметрів в моделі може бути зменшено в залежності від типу за допомогою методу головних компонент.

Цей підхід є більш комплексним і дає більш точні прогнози, так як допомагає розкрити латентні фактори, що пояснюють спостережувані оцінки. Даний підхід має ряд переваг. Він обробляє розріджені матриці краще, ніж підхід заснований на сусідстві, що в свою чергу допомагає з масштабістю великих наборів даних. Недоліки цього підходу полягають в «дорогому» створенні моделі. Необхідний компроміс між точністю і розміром моделі, так як можна втратити корисну інформацію в зв'язку з скороченням моделей.

Гібридний підхід об'єднує в собі підхід заснований на сусідстві і заснований на моделі, є найпоширенішим при розробці рекомендаційних систем для комерційних сайтів, так як він допомагає подолати обмеження початкового оригінального підходу (заснованого на сусідстві) і поліпшити якість прогнозів. Цей підхід також дозволяє подолати проблему розрідженості даних і втрати інформації. Однак даний підхід складний і доріг в реалізації і застосуванні.

У результаті дослідження буде визначено, який алгоритм варто використовувати на кожному етапі дослідження. Оцінка найкращого алгоритму буде визначена по таким критеріям:

1. Швидкість роботи алгоритму.
2. Кількість оперативної пам'яті необхідної для роботи алгоритмів.
3. Кількість пам'яті жорсткого накопичувача для роботи алгоритму та збереження даних.

Висновки

Оцінка людини є дуже складною та комплексною задачею, яка включає в себе незлічиму кількість характеристик та їх властивостей. Але існують математичні методи, завдяки яким можна автоматизувати аналіз людей,

використовуючи загальнодоступні повідомлення у соціальних мережах

Вирішення поставленої задачі зводиться до основних трьох етапів: збір даних, обробка та аналіз повідомлень та будівництва рекомендаційної системи. Для кожного етапу є варіанти послідовності дій, які можуть під час практичного дослідження привести до різних результатів.

ПОСИЛАННЯ

1. Н. Tankovska, «Most popular social networks worldwide as of January 2021, ranked by number of active users» – [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>, 2021.
2. Salman Aslam, «Linkedin by the Numbers: Stats, Demographics & Fun Facts» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.omnicoreagency.com/linkedin-statistics/> , 2021.
3. Zhaorong Zong, Changchun Hong «On Application of Natural Language Processing in Machine Translation», 2018. с.6-10.
4. M Uma, V Sneha, G Sneha, J Bhuvana, B Bharathi «Formation of SQL from Natural Language Query using NLP», 2019. с. 9-12.
5. Teodorescu M.H. «Machine Learning Methods for Strategy Research». HBS Working Paper 18-011. Harvard Business School, 2017. с. 55-60.
6. Qusai Abuein and Ali Shatnawi «Trusted recommendation system based on level of trust(TRS_LoT)», 2017. с. 7-12.
7. Zheng Chen, Xueyue Liu, Li Shang , «Improved course recommendation algorithm based on collaborative filtering», 2020. с. 10-12.
8. Youngki Park, Sungchan Park, Sang-goo Lee, Woosung Jung «Fast Collaborative Filtering with a k-nearest neighbor graph», 2014. с.5-8.
9. Sabanaz Sirajuddin Peerzade, «Web service recommendation using PCC based collaborative filtering», 2017. с. 11-17.

ВПЛИВ СЕРОТОНІНУ НА НАСТРІЙ ТА ПІЗНАННЯ

Андросов Євген Дмитрович

к.мед.н,доцент

Алиєва Сусана Відадіївна

Студент

Харківський національний медичний університет

м. Харків, Україна

Анотація:Триптофан – незамінна амінокислота, що міститься в багатьох білкових продуктах, включаючи м'ясо, молочні продукти, фрукти та насіння. Прийом їжі з високим глікемічним індексом і глікемічним навантаженням також збільшує рівень триптофану, який в плазмі визначається балансом між споживанням їжі та його виведенням із плазми, як частина його важливої ролі в біосинтезі білка. Окрім своєї ролі в утворенні білка, триптофан є попередником ряду метаболітів, зокрема, серотоніну, який є предметом цього дослідження.

Ключові слова: серотонін, триптофан, серотонінергічні рецептори, пізнання, настрій

Синтез серотоніну відбувається на периферії всередині нейронів кишечника та ентерохромафінових клітин, а також центрально в межах нейронів у стовбурі мозку. Щоб відбулося центральне вироблення серотоніну, спочатку триптофан повинен отримати доступ до центральної нервової системи (ЦНС) через гематоенцефалічний бар'єр. Потрапляючи в ЦНС, триптофан гідроксильовується до 5-гідрокситриптофану ферментом триптофан-гідроксилазою, що обмежує швидкість у синтезі серотоніну в мозку. Після цього відбувається подальше декарбоксилювання із залученням ферменту L-декарбоксилази ароматичної кислоти, наслідком чого є утворення серотоніну. Розпад серотоніну відбувається за допомогою моноаміноксидази типу А та

альдегіддегідрогенази до кінцевого продукту – 5-гідроксііндолоцтової кислоти [1, с. 357].

Усі, крім одного, підтипи багатьох рецепторів серотоніну – це метаботропні рецептори, пов'язані з білками G. Виявлено декілька рецепторів серотоніну з сімействами рецепторів від 5-HT₁ до 5-HT₇. 5-HT₃рецептор є унікальним серед відомих на сьогоднішній день підтипів серотонінергічних рецепторів тим, що належить до іонотропного сімейства іонних каналів із лігандом. Серотонінергічні нейрони іннервують великі ділянки мозку людини, причому більшість іннервацій виникає з ядер нижнього стовбура мозку, які розташовані в різних місцях. Завдяки цій дифузній мережі в ЦНС серотонін модулює широкий спектр функцій, включаючи сон, контроль апетиту та температури, а також предмет цього дослідження – настрій та пізнання.

Знижений настрій є одним з основних симптомів депресії, афективного розладу, який є основною причиною інвалідності в усьому світі, вражаючи приблизно 20% населення світу. Основними терапевтичними засобами для лікування депресії є антидепресанти, переважно селективні інгібітори зворотного захоплення серотоніну або комбіновані інгібітори зворотного захоплення серотоніну / норадреналіну. Вважається, що механізм цих ліків частково зумовлений підвищенням синаптичних рівнів моноамінів, головним чином серотоніну та норадреналіну та подальшою активацією серотонінергічних і норадренергічних постсинаптичних та авторецепторів.

Вплив серотоніну на настрій досліджували за допомогою техніки гострого виснаження триптофану, коли зниження дієтичного рівня триптофану спричиняє зниження рівня серотоніну в мозку, що дозволяє проводити аналіз серотонінозалежної поведінки.

Серотонінергічна система відіграє певну роль у поведінці, яка передбачає високий когнітивний попит. Рецептори серотоніну знаходяться в областях мозку, що беруть участь у навчанні та пам'яті, включаючи кору, мигдалину та гіпокамп. Відомо, що введення відповідних агоністів рецепторів запобігає погіршенню пам'яті та полегшує навчання в ситуаціях, що пов'язані з високим

когнітивним попитом. На відміну від них, антагоністи рецепторів для 5-HT_{2A}, 5-HT_{2C} і 5-HT₄, або агоністи для 5-HT_{1A}, 5-HT₃ і 5-HT_{1B}, як правило, мають протилежний вплив на пам'ять та навчання [2,3,4].

Чи відіграє роль серотонін у модуляції когнітивних функцій через специфічні ефекти на навчання, пам'ять та виконавчу функцію, досі не зрозуміло. Це може бути частково пов'язано з різною роллю різних підтипів рецепторів серотоніну в пізнанні. Однак зниження рівня серотоніну в ЦНС шляхом виснаження триптофану експериментально дозволило деяке з'ясування ролі серотоніну в різних режимах навчання.

Отже, зазначені експериментальні маніпуляції з рівнем триптофану дозволяють зрозуміти вплив серотоніну на настрій та пізнання. Зменшений рівень серотоніну сприяє зниженню стану настрою, однак це має узгоджуватися з біологічними або генетичними маніпуляціями, створюючи схильність, яка взаємодіє зі зменшенням серотоніну для зниження настрою. Крім того, зменшення вмісту серотоніну призводить до когнітивних порушень, включаючи повідомлення про дефіцит словесних міркувань, епізодичної та робочої пам'яті, тоді як, навпаки, добавки триптофану позитивно впливають на увагу та пам'ять. Цікаво, що емоційна обробка, модифікація пам'яті, яка лежить в основі емоцій, гальмується в осіб, які страждають депресією.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Berger M, Gray JA, Roth BL. The expanded biology of serotonin. *Ann. Rev. Med.* 2009;60: pp.355-366.
2. Meneses A. 5-HT system and cognition. *Neurosci. Biobehav.R.* 2015;23: pp. 1111-1125.
3. Buhot MC, Martin S, Segu L. Role of serotonin in memory impairment. *Ann. Med.* 2008;32: pp. 210-221.
4. Ogren SO, Eriksson TM, Elvander-Tottie E, D'Addario C, Ekstrom JC, Svenningsson P, Meister B, Kehr J, Stiedl O. The role of 5-HT(1A) receptors in learning and memory. *Behav. Brain Res.* 2016;195: pp. 54-77.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХВОРЮВАННЯ «КЛЕНОВОГО СИРОПУ» (ЛЕЙЦИНОЗУ)

Андросов Євген Дмитрович

к.мед.н,доцент

Алиєва Сусана Відадіївна

Студент

Харківський національний медичний університет

м. Харків, Україна

Анотація: Хвороба кленового сиропу являє собою розлад, що зачіпає аліфатичні амінокислоти. В основі хвороби лежить дефіцит дегідрогеназного комплексу альфа-кетокислот з розгалуженим ланцюгом, що здійснює другий етап катаболізму трьох амінокислот: лейцину, ізолейцину і валіну. Дефіцит характеризується затримкою психомоторного розвитку, дистрофією і запахом кленового сиропу сечі.

Ключові слова: хвороба «кленового сиропу», лейциноз, скринінг новонароджених, алоізолейцин, амінокислоти з розгалуженим ланцюгом

Хвороба «кленового сиропу» – це вроджена помилка метаболізму, спричинена дефектом ферментного комплексу мітохондрій– дегідрогенази α -кетокислот з розгалуженим ланцюгом, що призводить до підвищення вмісту останніх і самих попередників (амінокислот валіну, лейцину й ізолейцину) у плазмі, а потім і в сечі, вироблення маркера хвороби – алоізолейцину [1, с.938]. Розрізняють п'ять форм лейцинозу: класичну, проміжну, інтермітуючу, тіамін-залежну і Е3-дефіцитну, що відрізняються один від одного тяжкістю клінічних симптомів.

Катаболізм амінокислот з розгалуженим ланцюгом є важливим для нормального фізіологічного функціонування організму. Перший крок

передбачає перетворення лейцину, ізолейцину та валіну у відповідні α -кетокислоти з розгалуженим ланцюгом за допомогою амінотрансферази в мітохондріях. На другому етапі під дією дегідрогенази розгалуженого ланцюга відбувається спочатку окисне декарбоксилювання α -кетокислот з утворенням відповідних ацил-КоА-тіоефіри, а потім – дегідрогенування останніх з перетворенням в α , β -ненасичені ацил-КоА-тіоефіри, які вже катаболізують своїм специфічним шляхом до ацетоацетату, ацетил-КоА та сукциніл-КоА. Вищезгаданий комплекс складається з декількох компонентів, включаючи субодиниці E1 α , E1 β , E2 та E3. Підвищений рівень амінокислот з розгалуженим ланцюгом в організмі через дефекти цих компонентів спричиняє лейциноз, що призводить до різних симптомів, включаючи порушення функції імунної системи, скелетних м'язів і центральної нервової системи. Порушення метаболізму зазначених амінокислот може спричинити порушення в синтезі глутамату, що призводить до різних неврологічних проблем у пацієнтів. Контроль концентрації цих амінокислот у плазмі крові є ключовим для запобігання цим симптомам. Крім того, накопичення лейцину є надзвичайно нейротоксичним. Підвищений рівень лейцину може впливати на водний гомеостаз у підкірковій сірій речовині, викликаючи набряк у мозку, змінювати гомеостаз азоту, що ще більше знижує рівень глутамату, збільшує окислювальний стрес і конкурує з іншими важливими амінокислотами ЦНС. Крім того, є дані, що α -кетоізокапронова кислота, проміжний продукт метаболізму лейцину, є основним нейротоксином, що сприяє розвитку енцефалопатичного синдрому [2, с.337].

У цілому, підозра на лейцинозу новонародженого може бути пов'язана з наявністю захворювання і/чи відхилень у результаті неонатального скринінгового тесту. Характерний для цього захворювання кленовий сиропоподібний запах, як правило, може бути виявлений вже через 12 годин після народження. У пацієнтів на хворобу кленового сиропу вміст лейцину, ізолейцину й валіну в плазмі зазвичай підвищений, але може бути нормальним і навіть зниженим.

Незважаючи на рідкість захворювання, наявність проявів неврологічної симптоматики в дітей на першому році життя визначає необхідність проведення диференціальної діагностики на лейциноз. Запізнена діагностика й тривала метаболічна декомпенсація призводять до незворотних змін і значно погіршують прогноз. У більшості випадків пацієнти з лейцинозом потребують паліативної допомоги. Разом з тим на сьогодні з'явилися можливості використання спеціалізованих продуктів харчування й розроблені клінічні рекомендації з діагностики та лікування даної патології, що істотно полегшує роботу лікаря.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Lang CH, Lynch CJ, Vary TC. BCATm deficiency ameliorates endotoxin-induced decrease in muscle protein synthesis and improves survival in septic mice. *Am J Physiol Regul Integr Comp Physiol*. 2010; 299(3): pp. 935–944
2. Strauss KA, Wardley B, Robinson D, et al. Classical maple syrup urine disease and brain development: principles of management and formula design. *Mol Genet Metab*. 2010;99(4): pp. 333–345.

**ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ТЕОРІЇ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЛЯ
ОЦІНКИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ОРГАНІЗМУ СТУДЕНТА-
СПОРТСМЕНА ВНЗ ТА ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**

Антонюк Оксана Анатоліївна

старший викладач

Київський національний університет

будівництва і архітектури

м. Київ, Україна

Анотація: у роботі обґрунтований метод оцінки функціонального стану організму студента-спортсмена вищого навчального закладу (ВНЗ) технічного профілю та фізичного здоров'я людини. Використаний метод аналізу ієрархій (MAI), котрий відноситься до сім'ї методів теорії прийняття рішень.

Ключові слова: обґрунтування, оцінка, функціональний стан, організм, студент-спортсмен, вищий навчальний заклад технічного профілю, фізичне здоров'я людини, метод аналізу ієрархій, теорія прийняття рішень.

У результаті досліджень, що вже тривалий час проводяться у сфері оцінки функціонального стану організму (спортсмена) (ФСОС) та фізичного здоров'я людини (ФЗЛ) з'явилися альтернативні способи комп'ютерної (масової) оцінки: статистичний та експертний.

При застосуванні статистичного підходу реалізується адаптація інструментів регресійного аналізу для цілей масової оцінки ФСОС та ФЗЛ. У кінцевих розрахунках застосовується функція, котра відображає залежність функціонального стану/фізичного здоров'я від багатьох факторів. При застосуванні експертного підходу до оцінки ФСОС та ФЗЛ реалізується, по суті, експертна (часто доволі суб'єктивна) оцінка (у балах). Якщо даних для статистичного аналізу небагато чи вони недостовірні. – побудова об'єктивної

регресійної моделі ФСОС чи ФЗЛ стає неможливою. Задачу до того ж ускладнює і якісна природа окремих характеристик функціонального стану (ФС) та фізичного здоров'я (ФЗ). У такій ситуації для проведення оцінки ФСОС та ФЗЛ доцільно використовувати методи теорії прийняття рішень. Саме у них використовуються елементи багатокритеріального аналізу та синтезу, що моделюють процес вибору фахівцем (експертом) найкращої альтернативи з декількох. На відміну від статистичного підходу, методи теорії прийняття рішень не вимагають розробки та калібрування досить складного математичного апарату. Саме метод аналізу ієрархій (МАІ), застосований у даній роботі, відноситься до сім'ї методів теорії прийняття рішень [1,2] і дозволяє розв'язувати задачі з вибору найкращих альтернатив, планування та прогнозування ФС й ФЗ в умовах ризику та невизначеності (при прогнозуванні можливості показати найкращий результат у спорті або перебувати у стані відносного ФЗ довготривалий наперед визначений термін часу).

У відповідності до МАІ у ієрархії завжди присутні групи внутрішніх та зовнішніх параметрів ФСОС та ФЗЛ, за котрими експерт здійснює порівняння.

На відміну від класичного (первісного) виду ієрархії, у неї введений додатковий рівень, на котрому здійснюють поділ факторів на внутрішні і зовнішні. При цьому переслідують дві цілі: зменшити число характеристик ФСОС та ФЗЛ у групах до кількості, котру здатний аналізувати експерт, а також ранжування груп критеріїв для підвищення об'єктивності оцінок ФС та ФЗ. На наступному етапі необхідно заповнити матриці парних порівнянь. У кожній з них порівнюються елементи одного рівня ієрархії ФСОС чи ФЗЛ, що належать одному елементу – «батькові». Правило заповнення таких матриць полягає у наступному. Якщо елемент F_i домінує над елементом F_j , то клітина матриці, яка відповідає рядку i та стовпчику j , заповнюється цілим числом (степенем зверхності), а клітина, яка відповідає рядку j та стовпчику i , заповнюється оберненим до нього числом (див. Табл. 1). При опитуванні експертів слід задавати їм питання такого типу: «Які параметри сильніше впливають на ФСОС чи ФЗЛ – внутрішні чи зовнішні? Як сильно виражена

дана зверхність?», «Зробіть оцінку її у термінах шкали» і т.п. зазвичай експертам пропонують використовувати шкалу «1 – 9» (див. Табл. 2), оскільки вона дозволяє зручно формалізувати судження людини й отримати мінімальне середньоквадратичне відхилення у розрахунках.

Таблиця 1.

Таблиця парних порівнянь груп ФСОС та ФЗЛ

Які параметри у більшій степені визначають гомеостаз?		
	Параметри БАТ, пов'язаної з окремим органом	Параметри органів
Параметри біологічно активної точки (БАТ), пов'язаної з окремим органом	1	1/7
Параметри органів	7	1

Таблиця 2.

Шкала відношень переваг (степенів значущості)

Шкала «1 – 9»	Степінь переваги
1	Рівна важливість
3	Помірна зверхність одного варіанту над іншим
5	Суттєва чи сильна зверхність
7	Значна зверхність
9	Абсолютна зверхність
2;4;6;8	Проміжні рішення між двома сусідніми судженнями

Оскільки відчуття людини неможливо відобразити точною формулою, то у практичних задачах оцінки ФСОС чи ФЗЛ кількість (кардинальна) та транзитивна (порядкова) узгодженість суджень зазвичай порушуються. Розрахунок індексів та відношень однорідності допомагає виявити та розв'язати таку проблему. Індекс однорідності (ІО) розраховується за формулою:

$$IO = (\lambda - n)/(n - 1), \quad (1)$$

де λ – власне число матриці парних порівнянь; n – порядок матриці.

Відношення узгодженості (ВУ):

$$BU = IO / M(IO), \quad (2)$$

де $M(IO)$ – математичне очікування індексу однорідності. Як правило, використовуються стандартні середні значення даного індексу (ВУ), розраховані статистичними методами для матриць різних порядків. У якості прийнятних використовують значення $ВУ_j, j = (\overline{0,10})$. Інакше можна казати про суттєве порушення логічності суджень.

Іноді у випадку некомпетентності експерта подібним чином виявити порушення не вдається (матриця узгоджена лише формально). Тому для підвищення достовірності оцінок ФСОС чи ФЗЛ залучають якомога більшу кількість експертів, думку (точку зору) котрих слід ранжувати, виходячи із накопиченого досвіду. Після перевірки узгодженості розраховуються вектори пріоритетів всіх вузлів – «батьків» ієрархій. Для визначення ваги кожного з дочірніх елементів використовується формула середньої геометричної:

$$w_j' = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n a_{ij}'}, \quad (3)$$

де a_{ij}' – степінь зверхності i -го елемента над j -м, n – кількість дочірніх елементів.

Далі ваги елементів нормуються:

$$\overline{w_j'} = \frac{w_j'}{\sum_{j=1}^m w_j'}, \quad (4)$$

де $\overline{w_j'}$ – нормована вага j -го елемента, m – кількість елементів.

Наступний етап – ієрархічний синтез для визначення зведеного (підсумкового) вектору пріоритетів альтернатив (оцінок ФСОС чи ФЗЛ) відносно фокусу ієрархії.

$$\overline{w_i} = \sum_{j=1}^k (\overline{w_i})^j \cdot \overline{f}^j, \quad (5)$$

де $\overline{w_i}$ – i -те значення вектору пріоритету; $\overline{w_i}^j$ – нормована вага значення j -го параметру i -ої альтернативи (конкретної оцінки ФСОС чи ФЗЛ); $\overline{f}^j$ – нормована вага параметру j ; k – кількість альтернатив (конкретних оцінок

ФСОС чи ФЗЛ).

Таким чином, використовуючи проміжні результати (вектори пріоритетів зовнішніх та внутрішніх параметрів), можна отримати вектор пріоритетів альтернатив, який утримує в собі кількісні оцінки зверхності кожного з об'єктів дослідження (конкретних ФСОС чи ФЗЛ). Крім того, слід зазначити, що до сильних сторін МАІ можна віднести наступні: ефективну роботу з неповною, нечіткою інформацією [1-3] про ФСОС/ФЗЛ; можливість всеохоплюючого, найбільш повного обліку параметрів (кожний конкретний студент-спортсмен/людина розглядається як унікальний (а) й неповторний (б), що узгоджується із дійсністю); зручність представлення й обробки якісних параметрів за допомогою порядкових шкал; відносна простота розрахунків, що сприяє ефективній реалізації методик у вигляді комп'ютерних програм.

Все це дозволяє стверджувати, що найбільш ефективно застосування у оцінці ФСОС чи ФЗЛ методи прийняття рішень (зокрема, МАІ) знаходять для спортсменів-початківців, котрі, зокрема, займаються у різних спортивних секціях ВНЗ технічного профілю, коли організм людини (студента-спортсмена) ще знаходиться на стадії розвитку. Інший варіант – оцінка ФСОС чи ФЗЛ нестандартних, рідкісних об'єктів дослідження (видатних спортсменів найвищої кваліфікації (чемпіонів світу, Європи, олімпійських чемпіонів та призерів Олімпіад тощо) або людей, котрі перенесли захворювання рідкісної природи).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Глибовець М.М., Олецький О.В. Штучний інтелект. - К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2002. - 366с.
2. Костробій П.П., Рижа І.А. Математичне моделювання в умовах невизначеності. - Львів: Растр – 7, 2018. – 162с.
3. Заде Л. Понятие о лингвистической переменной и её применение к принятию приближённых решений. – М.: Мир, 1976. – 167с.

**О РЕАКЦИОННОЙ СПОСОБНОСТИ О-КСИЛОЛА И ЕГО 4-
ГАЛОГЕНЗАМЕЩЕННЫХ ПРИ ГЕТЕРОГЕННО-КАТАЛИТИЧЕСКОМ
ОКИСЛИТЕЛЬНОМ АММОНОЛИЗЕ**

Багирзаде Гулу Ахмед оглы

к.х.н., доцент

Кулиев Фикрет Али оглы

д.х.н., профессор

Азербайджанский медицинский университет

г. Баку, Азербайджан

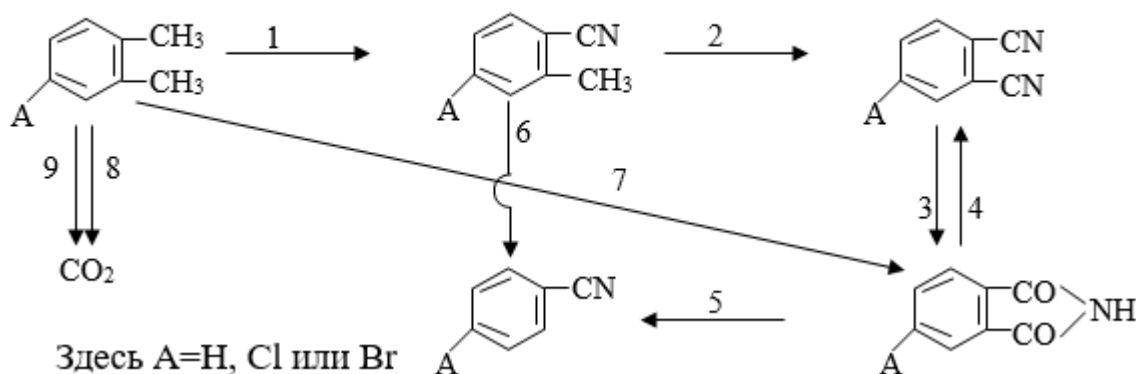
Аннотация: Обсуждены данные опираясь на электронные эффекты галогенных атомов и шкалы их характеризующие, в основе которого лежит принцип ЛСЭ, т.е. аддитивность действия электронных эффектов заместителей, проявляющихся только в рамках одной реакционной серии, что определяло однотипность лимитирующей стадии и полярных эффектов (ρ - σ связанные между собой величин) в этом сложном процессе. Показано, что основным путем активации указанных соединений в реакциях окислительного аммонолиза на оксидном катализаторе является гетеролитический разрыв боковой С-Н-связи, расположенной в α -положении к ароматическому ядру с формированием соответствующих карбанионов, для которых в отличие от процессов, идущих по радикальному механизму, практически характерен принцип ЛСЭ в рамках одной реакционной серии.

Ключевые слова: окислительный аммонолиз, конверсия, о-ксилол, 4-хлор-о-ксилол, 4-бром-о-ксилол.

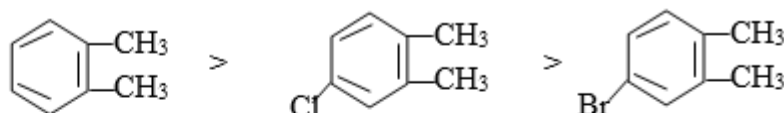
Целью настоящей работы является сравнение реакционной способности о-ксилола, его 4-хлор– и 4-бромзамещенных при парофазном окислительном аммонолизе [1, с. 47]. Гетерогенная каталитическая реакция окислительного

аммонолиза о-ксилола, его 4-хлор– и 4- бромзамещенных как многостадийный процесс идёт по двум реакционным центрам [2, с. 66]. При этом на процесс накладывается реакция нуклеофильного замещения. В связи с этим можно отразить эти многоступенчатые параллельно-последовательные реакции в следующей схеме [3, с. 902], поясняющей химизм процесса (схема 1).

Схема 1

Изучение процессов окислительного аммонолиза 4-галогензамещенных о-ксилола на V–Sb–Bi–Zr/ γ -Al₂O₃–оксидном катализаторе показало, что введение в ароматическое ядро о-ксилола атома как хлора, так и брома отрицательно влияет на их реакционную способность:

Суммарная скорость,

W, ммоль/г·час

0, 84

0, 79

0, 73

Конверсия, %

96, 42

91, 22

84, 22

Для оценки реакционной способности использованы величины суммарных скоростей превращения или конверсии субстратов, определенные в одинаковых условиях: температура 673 К, время контакта 0,91 с, мольное соотношение исходного вещества: воздух:аммиак=1:30:50. Изучение реакции окислительного аммонолиза о-ксилола и его 4-галогензамещенных проводилось в безградиентном проточном реакторе с виброожиженным слоем оксидного катализатора V-Sb-Bi-Zr/ γ -Al₂O₃ при атмосферном давлении. Применение дифференциального реактора позволило обеспечить изотермичность слоя катализатора и непосредственно из экспериментальных

данных получать скорости реакций, не прибегая к каким-либо косвенным методам, искажающим полученные экспериментальные результаты. В связи с этим, проведению кинетических измерений предшествовали опыты по проверке нами условий выполнения безградиентности по температуре и концентрации, а также отсутствия влияния материала реактора, процессов массопереноса и гомогенных стадий на наблюдаемые скорости для каждого исходного сырья, что согласуется с данными [1, с. 47]. В том числе, для выяснения влияния диффузии в порах оксидного катализатора, была проведена серия экспериментов по варьированию размеров гранул оксидного катализатора для каждого субстрата (табл. 1).

Таблица 1

Влияние размеров гранул оксидного катализатора на скорость превращения субстрата при $T=693\text{K}$, $\tau=0,27\text{с}$, $P_{\text{суб}}^0=1,33\text{ кПа}$, $P_{\text{O}_2}^0=8,37\text{ кПа}$, $P_{\text{NH}_3}^0=33,20\text{ кПа}$

Субстрат	Размер гранул, мм	W, ммоль/г·час
о-Ксилол	0,1-0,4	2,70
	0,5-0,8	2,64
	0,8-1,5	2,77
4-Хлор-о-ксилол	0,1-0,4	2,25
	0,5-0,8	2,18
	0,8-1,5	2,30
4-Бром-о-ксилол	0,1-0,4	2,02
	0,5-0,8	1,96
	0,8-1,5	2,09

Результаты экспериментов для каждого субстрата доказывают отсутствие внутридиффузионных осложнений и протекание реакции в кинетической области. Поэтому, в изученном интервале температур парофазный окислительный аммонолиз каждого субстрата протекает по гетерогенной схеме. По этой причине в дальнейшем не вводились поправки в измеряемые скорости. Из вышесказанного вытекает, что при окислительном аммонолизе о-ксилола и его 4-галогензамещенных лимитирующая стадия является однотипной, т.е. в целом процессы происходят в кинетической области. Кроме того, большинство исследователей склоняются к мысли, что первичные взаимодействия

алкилароматических соединений с оксидным катализатором в условиях окислительного аммонолиза сопровождаются разрывом боковой С-Н-связи, находящейся в α -положении к ароматическому ядру. Несмотря на то, что характер этих взаимодействий может быть разным, из них гетеролитический разрыв С-Н-связей с протонизацией водорода и образованием соответствующих алкилароматических карбанионов является основным путем активации указанных соединений в реакциях окислительного аммонолиза на не модифицированном [4, с. 101] и модифицированном [5, с. 896] V-Sb-Bi-/ γ -Al₂O₃-оксидном катализаторе. Действительно, выполненный [6, с. 99] анализ данных по реакциям дегидрирования, изомеризации и дейтериеводородному изотопному обмену показал, что на металлических катализаторах наиболее распространена гомолитическая диссоциация С-Н-связи, в то время как на оксидных системах более вероятен гетеролитический разрыв. Следовательно, первичное взаимодействие каждого субстрата с поверхностью имеет кислотно-основной характер и осуществляется путем отрыва на нуклеофильном центре металлоксидного катализатора протона от молекулы исходного сырья (СН-кислоты) с образованием поверхностных соединений анионного типа. В окислительном аммонолизе 4-хлор-о-ксилола при хемосорбции происходит активация метильных групп в такой же последовательности, как у 4-бром-о-ксилола [7, с. 23], т.е. превращается первой пара-метильная группа, второй – мета-метильная группа по отношению к заместителям атома хлора [2, с. 66].

Нами [8, с. 212] изучены механизмы окислительного аммонолиза о- и п-ксилолов на катализаторе Л-8-У и показано, что происходит диссоциативная адсорбция как исходного ксилола, так и промежуточного толунитрила с образованием активированного комплекса. Такой же механизм предложен нами и для окислительного аммонолиза о-ксилола и его 4-замещенных на модифицированных ванадийсодержащих сложнооксидных катализаторах, в том числе V-Sb-Bi-Zr/ γ -Al₂O₃ – оксидном катализаторе, т.е. лимитирующей стадией в реакции окислительного аммонолиза указанных субстратов является диссоциативная адсорбция каждого исходного сырья с образованием общего

активированного комплекса, распад которого в зависимости от условия проведения реакции приводит к получению как соответствующего динитрила, так и имида [9, с. 107].

С другой стороны, важно отметить, что в органической химии широко используются так называемые корреляционные уравнения, позволяющие представить зависимость констант скорости или равновесия от строения органических соединений [10, с. 228]. Здесь термин «реакционная серия» обозначает совокупность реакций, объединенных по признаку участия в однотипном химическом процессе. Отдельные представители серии различаются между собой одним или большим числом признаков, варьирующих в пределах данной серии. В простейшем случае в качестве переменного рассматривается только один из таких признаков, например, заместитель в одном из реагентов, в том числе субстрата. Все изменения, связанные с рассматриваемой реакцией, касаются только реакционного центра и их качественный характер не зависит от природы заместителя. Однако количественная характеристика такого однотипного процесса, например, значение константы скорости зависит от заместителя. При неизменности как самого процесса, так и всех условий его протекания величина количественной характеристики находится в однозначной зависимости от заместителя. Наиболее важные корреляционные уравнения можно использовать для установления количественных зависимостей констант скорости от строения заместителя [10, с. 228]. В настоящее время еще не создана какая-либо общая и точная теория полярных влияний на скорости реакций. Однако полярные влияния заместителей на свободную энергию реакции или на свободную энергию активации некоторых реакций могут быть с некоторым приближением аддитивными или пропорциональными [11, с. 988]. Известно, что общая свободная энергия каждой молекулы определяет ее физические константы (температуру кипения, плавления, растворимость и т.д.) [12, с. 179]. В [11, с. 995] показано, что Гаммет и Буркхардт независимо друг от друга открыли, что различия, вносимые мета- или пара-заместителями в логарифмы констант

равновесия или констант скоростей реакций в боковой цепи ароматических веществ, пропорциональны для любых двух таких реакций. Оба исследователя признали, что этой зависимости удовлетворяют лишь мета- и пара-заместители в бензольном кольце, и указали, что орто-заместители не подчиняются общей закономерности. Оба автора подчеркивали эмпирический характер зависимости. В книге [11, с. 996] показано, что в 1940 г. Гаммет представил зависимость, установленную им и Буркхардтом, в таком виде, в каком она обычно с тех пор и используется:

$$\log k - \log k_0 = \rho(\log K - \log K_0) \quad (1)$$

где ρ —константа, зависящая только от условий реакции, а множитель $\log(K/K_0)$ зависит только от природы заместителя и обозначается символом σ . Тогда уравнение (1) может быть представлено следующим выражением:

$$\log \frac{k}{k_0} = \rho\sigma \quad (2)$$

где разность δ_σ соответствует различию между данным заместителем и водородом, взятым в качестве стандарта (последний обозначается нулевым индексом). Учитывая вышеизложенное, на рисунке 1 представлена зависимость логарифма соотношения констант скоростей окислительного аммонолиза п-замещенных о-ксилолов и самого о-ксилола от резонансных постоянных (σ^+) п-заместителей. На представленном графике (рис.1) наклон прямой линии соответствует значениям ρ .

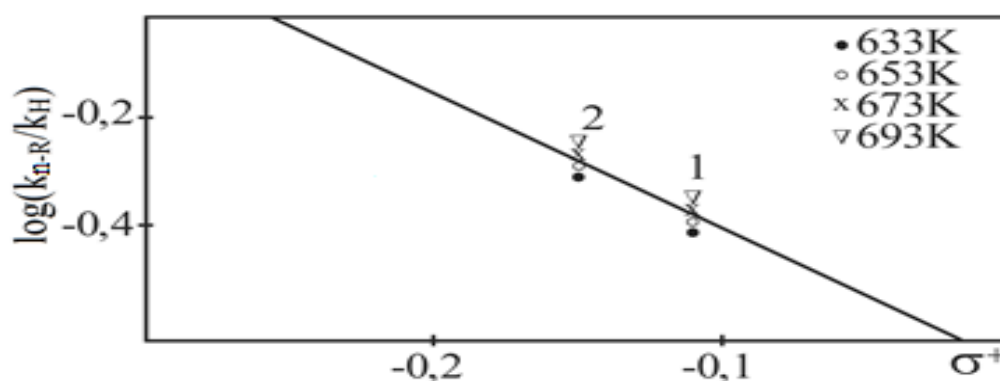

Рис.1. Зависимость $\log(k_{n-R}/k_H)$ от σ^+ для пара-заместителей при окислительном аммонолизе о-ксилолов при различных температурах: 1—Br ; 2—Cl.

Важно добавить, что в процессе окислительного аммонолиза о-ксилола и его 4-галогензамещенных на V-Sb-Bi-Zr/ γ -Al₂O₃-оксидном катализаторе кинетический контроль однотипный и поэтому применимость принципа линейности свободных энергий (ЛСЭ), т.е. правомочность применения ρ - σ анализа или аддитивность действия электронных эффектов заместителей в рамках одной реакционной серии выполняется. Как известно, принцип ЛСЭ базируется на константах заместителей (индукционных, резонансных, стерических), полученных в реакциях нуклеофильного и (или) электрофильного замещения, поэтому радикальные (ион-радикальные) процессы плохо описываются с привлечением ρ - σ анализа. В настоящее время суммарное влияние заместителей на реакционный центр принято подразделять на индукционную, резонансную и стерическую составляющие, т.е. влиянии пространственного строения молекул на их реакционную способность охватывают в современной органической химии большой круг самых разнообразных по своей природе механизмов. Кстати, учитывая отсутствие влияния в пара-положении стерического фактора, действия которого для фенильного заместителя перенесена из кинетической области на предшествующие адсорбционную стадии [1, с. 49], в результате чего исключен этот заместитель из реакционной серии. Кроме того, следует отметить, что в молекулах 4-хлор- и 4-бром-о-ксилола все заместители относятся к заместителям первого рода, т.е. они повышают электронную плотность в ароматического кольца. Исключение представляют только галогены (в том числе, хлор и бром), которые являясь заместителями первого рода, все-таки понижают электронную плотность в бензольном кольце [13, с. 126]. Это объясняется своеобразным соотношением между характером индуктивного (J) и мезомерного (M) эффекта галогенов. Обладая $-I$ -эффектом, галогены оттягивают электронную плотность из ядра, одновременно, они за счет свободной электронной пары, обладая $+M$ -эффектом (эффект сопряжения) повышают электронную плотность в орто- и пара-положении, чем и обеспечивается принадлежность галогенов к заместителям первого рода.

Следовательно, в молекулах 4-хлор- и 4-бром-о-ксилола, несмотря на наличие отрицательного индуктивного эффекта галогена, электронная плотность в бензольном ядре повышается вследствие решающего влияния эффекта сопряжения (+M) свободной пары электронов галогена с делокализованными π -электронами кольца [14, с. 289], что затрудняет отрыв протона в результате гетеролитической диссоциации метильной C-H связи, т.е. замедляет мягкую активацию углеводорода. Это и подтверждается меньшей реакционной способностью 4-хлор- и 4-бром-о-ксилола по сравнению с о-ксилолом. Что касается большей реакционной способностью 4-хлор-о-ксилола по сравнению с 4-бром-о-ксилолом, то важно отметить, что это связано с $-I_{Cl} > -I_{Br}$ за счет большей электроотрицательности атома хлора чем атома брома. Действительно, в молекуле как 4-хлор-о-ксилола, так и 4-бром-о-ксилола из трех заместителей первого рода, два – атом галогена и пара-метильная группа по отношению к галогену действуют согласованно – они за счет $-I_{Hal}$ – и $+I_{CH_3}$ – эффекта, соответственно направляют отрицательный заряд в орто- и пара-положения как $+M_{Hal}$ -эффект, однако действуя против последнего эффекта, индуктивные эффекты смещают электронную плотность в сторону более электроотрицательного атома галогена.

Таким образом, сравнение полученных данных для процесса парофазного окислительного аммонолиза галогенпроизводных о-ксилола указывает, что нахождение в 4-положении в молекуле о-ксилола в качестве заместителей атома хлора и брома отрицательно влияет как на реакционную способность (суммарную скорость превращения или конверсию), так и на выход продуктов (имида или динитрила). Обобщены данные опираясь на электронные эффекты заместителей и шкалы, их характеризующие (т.е. константы эффектов: стерические, индукционные и сопряжения). Как видно в основе такого подхода лежит принцип ЛСЭ, т.е. аддитивность действия электронных эффектов заместителей, которое проявляется только в рамках одной реакционной серии, что должна характеризовать однотипность лимитирующей стадии и электронных эффектов (ρ - σ связанные между собой величины) в этом сложном

процессе, включающем очень большое число стадий. Поскольку окислительные процессы (и особенно гетерогенные) очень часто проходят по радикальному механизму, для которых принцип ЛСЭ в рамках одной реакционной серии практически не характерен, то важно отметить, что при окислительном аммонолизе указанных соединений в системе более вероятен гетеролитический разрыв боковой С-Н-связи, расположенной в α -положении к бензольному кольцу с формированием соответствующих карбанионов.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Багирзаде Г.А. О реакционной способности о-ксилола и его 4-замещенных при гетерогенно-каталитическом окислительном аммонолизе // Известия вузов. Химия и хим. технология. – 2009. – Т.52. – Вып.12. – С. 47–49.
2. Багирзаде Г.А., Кулиев Ф.А. Изучение реакции парового окислительного аммонолиза 4-хлор-о-ксилола на окисдных катализаторах // Сборник тезисы докладов V Международной конференции «Техническая химия. От теории к практике». – Пермь. – 2016. – С. 66.
3. Багирзаде Г. А., Тагиев Д. Б. Кинетика окислительного аммонолиза 4-бром-о-ксилола V. получения 4-бромфталонитрила // Журнал общей химии. – 2014. – Т. 84. – Вып. 6. – С. 902-907.
4. Ризаев Р.Г., Мамедов Э.А., Шейнин В.Е., Висловский В.П. Гетерогенный катализ в производстве ароматических нитрилов. – Баку. – Элм, –1992. – 240 с.
5. Багирзаде Г. А., Тагиев Д. Б. Кинетика окислительного аммонолиза 4-бром-о-ксилола IV. Механизм образования продуктов реакции // Журнал общей химии. – 2014. – Т. 84. – Вып. 6. – С. 896-901.
6. Соколовский В.Д. В кн.: Проблемы кинетики и катализа. – М. – Наука, 1985. – Т.19. – С. 99-119.
7. Багирзаде Г.А. О последовательности активации метильных групп 4-фенил- и 4-бром-о-ксилолов при гетерогенно-каталитическом окислительном аммонолизе // Известия вузов. Химия и хим. технология. – 2012. – Т. 55. – Вып.

5. – С. 23-27.

8. Ризаев Р.Г., Шейнин В.Е., Багирзаде Г.А. // «Кинетика-4». Материалы четвертой Всесоюзной конференции по кинетике гетерогенно-каталитических реакций. – Ярославль. – М. – Наука, – 1988. – С. 212-214.

9. Багирзаде Г.А., Шейнин В.Е. / Материалы конференции посвященной столетнему юбилею академика Г.Б.Шахтахтинского. – Баку. – 2000. – С.107.

10. Пальм В.А. Введение в теоретическую органическую химию. – М. – Высшая школа, – 1974. – 446 с.

11. Ингольд К. Теоретические основы органической химии. – М. – Мир, – 1973. – 1056 с.

12. Грандберг И.И. Органическая химия. – М. – Дрофа, – 2001. – 672 с.

13. Потапов В.М. Органическая химия. Пособие для учителя. 3-е изд., перераб. – М. – Просвещение, –1983. –367 с.

14. Артеменко А.И. Органическая химия. – М. – Высшая школа, –1980. – 440 с.

УДК: 376.112.4

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Бачинська Марина Володимирівна

кандидат педагогічних наук,

викладач вищої категорії

викладач соціальних

дисциплін Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного

соціально-економічного коледжу

Кам'янець-Подільського державного

інклюзивного інституту

м. Кам'янець-Подільський, Україна

Анотація. В статті висвітлено важливість виявлення й розвитку обдарованості в учнівської й студентської молоді в умовах інклюзивного освітнього процесу. Подано характеристику провідним технологіям розвитку обдарованості підростуючих особистостей. Визначено методи, засоби, прийоми роботи з одарованою молоддю. Зазначено на перспективах розвитку обдарованості в Україні.

Ключові слова: учнівська молодь, студентська молодь, освітній процес, обдарованість, інклюзивна освіта.

Вступ. Проблема обдарованості на даний період є досить актуальною, особливо якщо вона стосується дітей з обмеженими можливостями. Це насамперед пов'язано з потребою суспільства в неординарних творчих особистостях. На практиці одним з важливих питань є соціальний захист обдарованих дітей за допомогою створення сприятливих умов для їх розвитку. Тому раннє виявлення, навчання і виховання обдарованих і талановитих дітей є

одним із головних завдань удосконалення системи освіти.

У наш час проблема навчання та підтримки розвитку обдарованих дітей та молоді виявляється у недостатності прийнятих законодавчих документів та чіткості в організації щодо виявлення та надання підтримки для учнівської молоді з особливими потребами. Необхідність соціально-педагогічної підтримки обдарованих осіб зумовлено дією економічних, соціальних та гуманістичних факторів. У соціальному плані загальновизнаним є той факт, що ефективна освіта обдарованої учнівської молоді – це важливий компонент системи їхньої соціалізації та інтеграції в сучасний суспільний прогрес.

Перш за все необхідно зазначити, що значна частина обдарованих дітей та молоді в Україні залишається невиявленою, оскільки використовувані методи не завжди дозволяють діагностувати приховану обдарованість. Виявлення і розвиток обдарованості в дітей з особливими потребами — важливий як для педагогів, так і для батьків. Тому перед психологами та соціальними педагогами постає проблема виховання творчої особистості, збереження обдарованості, сприяння розвитку здібностей, виховання талановитих людей.

Питаннями вивчення обдарованості протягом останніх десятиліть цікавились різні вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та інші. Вони присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання в закладах загальної середньої освіти, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм. Аналіз підходів до діагностики творчих здібностей учнівської молоді висвітлено у працях Г. Айзенка, Ю. Гільбуха, Л. Фрідмана та ін. Соціально педагогічними проблемами підтримки й адаптації обдарованих дітей та молоді займалися І. Зверева, А. Капська, І. Козубовська, С. Марченко, І. Мигович та ін. Однак, комплексне дослідження проблеми виявлення і розвитку обдарованості молодих людей з інвалідністю у працях даних вчених виявлено недостатньо.

Проте буває, що недостатній рівень психологічної підготовки педагогів та

їх компетентності щодо вибору ефективних технологій для роботи з дітьми, що виявляють нестандартність у поведінці і мисленні, призводить до неадекватної оцінки їх особистісних якостей і всієї їхньої діяльності. Адже обдаровані діти, зокрема з обмеженими можливостями, є найбільш чутливі до оцінки їхньої діяльності, поведінки і мислення, більш сприйнятливі до сенсорних стимулів і краще розуміють відносини і зв'язки, потребують допомоги дорослих, відчують потреби в особливій увазі і керівництві.

Це й зумовило вибір теми нашого наукового дослідження. Метою якого є дослідження перспективних технологій для роботи з обдарованими дітьми в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Основна частина. Акцентуємо увагу на тому, що в сучасних умовах виникає проблема особистісної самореалізації і професійного самовизначення обдарованих дітей в нових соціально-економічних умовах, і в зв'язку з цим варто виявляти і сприяти розвитку природних завдатків дітей на кожному з рівнів освітньо-виховного процесу, а також надавати адресну підтримку кожній талановитій дитині. Актуальність даної теми зумовлюється необхідністю створення сприятливих умов для соціально-педагогічної підтримки обдарованих особистостей, серед яких і молоді з особливими освітніми потребами. Передусім це удосконалення професійно-педагогічної підготовки вчителів, викладачів, соціальних педагогів і психологів.

Слід зазначити, що для ефективної взаємодії в інклюзивному середовищі навчального закладу та сім'ї робота з обдарованою дитиною з особливими освітніми потребами має спрямовуватися на досягнення головної мети – забезпечити сприятливі умови для розвитку її творчих здібностей, обдарувань, самореалізації та самоствердження. Але потрібно слідкувати, щоб допомога та підтримка з боку фахівців та батьків не перевищувала необхідну, інакше дитина стане занадто залежною від неї [1].

Важливим аспектом у наданні соціально- педагогічної підтримки є те, що вся робота з обдарованими особами ведеться у тісному контакті психолога з науково-педагогічними працівниками та батьками обдарованої особи. У цій

співпраці можна виділити такі напрямки [1, с. 51 змінити номер]:

1. Контроль за нервово-фізичним навантаженням, створеним діяльністю і вимогами вихователів, педагогічних працівників і батьків. Обдароване молоде покоління часто зовні досить стійке до перевантажень, і дорослим важко перебороти спокусу вкласти в неї якнайбільше інформації. Тим часом, перевантаження для неї так само небезпечні, як і для будь-якої іншої особи.

2. Консультативна і просвітницька робота з дорослими, яка має численні завдання: важливо стежити за тим, щоб дорослі не «експлуатували» здібності підростаючої особистості на шкоду іншим її інтересам. Тому психологові необхідно обстоювати її інтереси як особистості.

3. Варто орієнтувати дорослих на цілісний розвиток підростаючої особистості, зокрема тих сторін її психіки, в яких вона не виявляє себе по-особливому яскраво.

4. Консультативна допомога психолога повинна бути спрямована на вироблення науково-педагогічними працівниками та батьками стилю ефективного спілкування з обдарованою підростаючою особою, адекватної оцінки її вчинків, розуміння її поведінкових проявів.

Нами було досліджено й виявлено такі дієві напрями роботи з обдарованими підростаючими особистостями:

1. Особливе завдання — формування навичок продуктивної навчальної діяльності, режимних моментів життя.

2. Спеціальна психологічна робота, яка зазнає різних психологічних труднощів. Часто не обходиться й без психокорекційної роботи, спрямованої на розв'язання внутрішніх психологічних конфліктів, зняття тривожності, страхів, агресивності.

3. Ще один напрямок роботи — це соціально-психологічне навчання підростаючої особи. Воно спрямоване на розширення діапазону її поведінкових реакцій, корекцію усталених форм поведінки. Суттєве значення має також робота з усвідомленням особистості з інвалідністю своєї обдарованості [3 змінити номер].

Тому, роботу соціального педагога з обдарованими дітьми в інклюзивному середовищі можна в цілому охарактеризувати як підтримуючу та психопрофілактичну.

При цьому Е. Циганкова виділяє такі її напрямки [5, с. 54-65] змінити номер:

- контроль за нервово-фізичним навантаженням обдарованої учнівської молоді;
- консультативна і просвітницька робота з дорослими, спрямована на вироблення педагогами і батьками стилю ефективного спілкування з обдарованою дитиною, адекватної оцінки її вчинків, розуміння її поведінкових проявів;
- робота з питань цілісності в розвитку обдарованої особи , зокрема тих
 - сторін її психіки, її «Я»- концепції, у яких вона не виявляє себе яскраво;
- методична допомога педагогам у підготовці і реалізації індивідуальної програми навчання обдарованої особи;
- тренінгова робота, що спрямована на розвиток самосвідомості, широкого і поглибленого розуміння своїх здібностей і можливостей.

Соціально-педагогічна підтримка являє собою надання допомоги особистості у процесі соціалізації з метою розкриття та розвитку її можливостей. Вона орієнтована на створення умов для подолання індивідом труднощів в інтелектуальному, моральному, емоційно-вольовому, психологічному розвитку, визначення інтересів і потреб, шляхів подолання проблем, що допомагає досягти бажаних результатів у різних сферах життєдіяльності [4 с.133 змінити номер].

Організаційно-педагогічними умовами роботи з обдарованими підростаючими особами в інклюзивних закладах є [2 змінити номер]:

1. Дотримання основних принципів соціально-педагогічної роботи.
2. Організація навчально-виховного та розвивального середовища.
3. Створення позитивного соціального середовища.

4. Професійна підготовка та обмін досвідом щодо роботи з обдарованими особами та ін.

Зауважимо, що наведені організаційно-педагогічні умови роботи з обдарованою учнівською молоддю слід підтримувати комплексно.

Досліджено, що в межах соціальної роботи з обдарованими дітьми в інклюзивному середовищі перспективними для використання є наступні технології [5]:

1. Координаційні технології. Здійснюється організація роботи із створення і керівництва діяльністю експериментальних майданчиків для роботи з обдарованими дітьми, організація і проведення масових заходів, науково-практичних конференцій. Забезпечується вдосконалення нормативно-правової бази, Надається інформація щодо правової бази для роботи з обдарованими дітьми. Забезпечується координація діяльності з реалізації цільових програм в роботі з обдарованими дітьми та молоддю.

2. Інформаційні технології. Забезпечується формування інформаційних баз даних про талановитих і обдарованих дітей шкільного віку, банків методичних матеріалів для роботи з обдарованими дітьми. Запроваджується консультаційна підтримка, що передбачає інформування батьків і педагогів з питань, пов'язаних з виявленням, розвитком і підтримкою обдарованих дітей. Залучається увага громадськості, засобів масової інформації: публікації в періодиці, позначення проблем обдарованих дітей на відкритих конференціях, семінарах, використання мережі Інтернет для поширення інформації про специфіку навчання обдарованих дітей, методики, особливості психології і т.д.; створення мережевих співтовариств користувачів Інтернету, що займаються обдарованістю.

3. Діагностичні технології. Створюються науково-дослідні школи з різних навчальних дисциплін, інтелектуальні клуби для молодшого, середнього і старшого шкільного віку, запроваджуються інші форми позашкільної організації освітньої діяльності, проводяться олімпіади, конкурси, фестивалі. Організуються профільні табори, творчі зміни, навчально-тренувальні збори,

науково-дослідні заходи в літніх таборах.

4. Розвиваючі технології: створення навчального середовища, школи для обдарованих дітей. Здійснюється створення, розвиток і підтримка освітніх установ, що забезпечують цілеспрямовану роботу з обдарованими дітьми: створюються очно-заочні школи, організовуються ліцейські класи (спрямованість освітнього процесу не тільки на засвоєння знань, а й на розвиток здібностей мислення, засвоєння універсальних способів отримання знань, оволодіння способами наукового дослідження, усвідомлення учнем своєї індивідуальності, розуміння ним загальнолюдських культурних цінностей); забезпечується залучення вищих навчальних закладів у систематичну роботу з обдарованими дітьми (заходи з професійної орієнтації учнів).

Психологічний супровід обдарованих дітей передбачає: раннє виявлення обдарованих дітей; забезпечення психічного та психологічного здоров'я обдарованих дітей, що навчаються за спеціальними програмами; створення системи психологічного супроводу педагогічного та навчального процесів; впровадження системи відстеження розвитку дитячих здібностей, закономірностей їх динаміки, побудови набору можливих індивідуальних траєкторій розвитку; надання своєчасної психологічної підтримки батькам обдарованих дітей [5].

Варто зазначити, що однією з соціально-педагогічних умов, яка передбачає формування в обдарованих дітей з особливими освітніми потребами навиків соціалізації, є взаємодія сім'ї та школи. Саме узгодженість дій освітніх інститутів та сім'ї є тою основою, що сприяє успішній адаптації обдарованих «особливих дітей» до соціального середовища, і розглядаються нами як основа, що забезпечує ефективність реалізації соціально-педагогічних технологій роботи з обдарованими дітьми з особливими освітніми потребами. Неодмінною умовою взаємодії сім'ї і школи в роботі з обдарованими дітьми з інвалідністю є врахування педагогами і батьками фізичних, вікових, психологічних та індивідуальних особливостей обдарованих учнів. Адже будь-який вплив на особистість, як стверджує Г. Сорока, здійснюється через її індивідуальні

особливості, темперамент, своєрідність характеру, здібності, інтереси, нахили, що дозволяє вибирати найбільш ефективні шляхи взаємодії особистості з навколишнім світом [4].

Нами було досліджено, що також до складових технологій розвитку обдарованих учнів у складі змішаного учнівського колективу також варто віднести такі:

1) На початку вивчення теми задля ознайомлення вчителя з навчальними потребами обдарованих дітей їм надається змога спробувати розв'язати декілька найскладніших вправ, перш ніж виконувати решту завдання. Якщо діти з ними успішно впораються, то здобувають рівень «А», після чого їм дозволяється використати час, що залишився, для заняття тим видом діяльності, який є, на їхню думку, цікавіший і потрібніший, звісно, під контролем учителя. Цей метод можна використовувати на різних уроках: математиці, мові, читанні, метою яких є закріплення умінь і навичок на практиці під час вивчення якогось правила, поняття.

2) Ущільнення навчальної програми, адже обдаровані діти швидше засвоюють програмовий матеріал, ніж їх ровесники, тому в них часто залишається багато вільного часу. Тому учням пропонується «відкуповувати» шкільний час, який вчителі планують для вивчення нового матеріалу. Перед тим, як розпочати ущільнення, потрібно визначити здібності, які мають певні учні, і довіряти досягненням, які вони здобули, самостійно навчаючись. Потім треба вирішити, як використовувати «вільний час», щоб це не стало тягарем для обдарованих дітей, для їхніх однокласників чи вчителя. Програма може бути ущільнена лише в тих її частинах, де учні мають міцні знання, уміння та навички [3].

Зауважимо, ефективність роботи щодо розвитку творчого потенціалу у школярів в інклюзивному закладі передбачає також створення емоційної, доброзичливої атмосфери в процесі виконання учнями будь-яких творчих завдань; організацію діяльності учнів з розв'язання творчих завдань з опорою на їхні інтереси, потреби, потенційні можливості, здібності тощо; пробудження в

кожного школяра дослідницької активності, поглиблення інтересу до творчої діяльності, спонукання до успішних дій та досягнення поставленої навчальної мети [6].

Висновки. Отже, виходячи із вищенаведеного матеріалу хочемо зазначити що процес взаємодії сім'ї і школи у роботі з обдарованими дітьми з особливими потребами в інклюзивному середовищі є ефективним за таких соціально-педагогічних умов як системного, послідовного процесу взаємодії сім'ї та інклюзивного освітнього закладу; забезпечення партнерських стосунків в процесі взаємодії; педагогічної компетентності педагогів і батьків обдарованих дітей з особливими освітніми потребами; формування мотивації до взаємодії; застосування інноваційних форм та інтерактивних методів взаємодії у позакласній роботі; визначення добровільності та особистісно-мотиваційного характеру включення батьків, педагогів та соціального оточення до їх взаємодії. Також важливим аспектом є те, що знання фізіологічних, психологічних та індивідуальних особливостей обдарованої дитини з особливими освітніми потребами сприяє визначенню конкретних виховних завдань, вдалій побудові процесу взаємодії, де б дитина могла виявити свої можливості, здібності, творчий потенціал, набутти почуття власної гідності та значущості, самовизначитись, а також самореалізуватись у суспільстві.

Особлива роль у підтримці творчої обдарованості є виконання таких завдань як задоволення потреб вихованців, слухачів та тих, які навчаються, у творчій самореалізації; створення сприятливих умов для їхнього творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку; створення комплексних цілісних умов підтримки здібних талановитих особистостей в умовах інклюзивного освітньо-виховного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1.1 Марченко О. Інноваційні технології як засіб розвитку обдарованих дітей. Електронний ресурс. URL: <https://s-marchenko.blogspot.com/2016/10/blog-post.html>.

2.2 Особливості роботи з обдарованими дітьми в позашкільному

навчальному закладі. *Збірник «Грані науково-технічної творчості Запорізької області»*. № 1. 2017. Електронний ресурс. URL: http://www.grani.in.ua/wp-content/uploads/2018/10/visnik1_2017.pdf.

3.3 Рензулли Дж., Рис О. Модель обогащающего школьного обучения. Основные концепции одаренности и творчества (под ред. Д.Б. Богоявленской). Москва. 1997.

4.4 Сорока Г.І. Сучасні виховні системи та технології : навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО. Харків, 2002. 128 с.

5. (3!) Соціально-педагогічна підтримка обдарованості в умовах загальноосвітньої школи. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/4478/1/%D0%9E%D0%B1%D0%B4%D0%B0%D1%80.pdf>.

6. (4!) Соціально-педагогічна підтримка обдарованих дітей в умовах загальноосвітньої школи. *Наукові пошуки: Збірник наукових праць молодих учених*. URL: <https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/2-9.pdf>

7.5 Технології соціальної роботи з обдарованими дітьми та молоддю. URL: https://pidru4niki.com/73055/sotsiologiya/tehnologiyi_sotsialnoyi_roboti_obdarovanimi_ditmi_moloddyu.

8.6 Технології соціальної роботи: Навчальний посібник з грифом МОН України. / О.А. Агарков, Д.Ю. Арабаджієв, Т.В. Єрохіна, В.В. Кузьмін, І.В.Мещан, В.М. Попович. Запоріжжя: вид. комплекс АТ «Мотор-Січ», 2015. 487 с.

9. (2!) О.П. Хіміч, Т.В. Амброзьяк. Організаційно-педагогічні умови роботи з обдарованими дітьми О.П. Хіміч, Т.В. Амброзьяк. URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/46807>.

10. (5!) Циганкова Е. Обдарованість як проблема. *Психопрофілактика*. Київ : Редакції загальнопедагогічних газет, 2003. С. 54-65.

11. (1)! . Червонна Т. Обдаровані діти: Діагностика та супровід / Упоряд. Т. Червонна. Київ: Шк. світ, 2008. 128 с.

ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ОСМИСЛЕННЯ РОЛІ ЖІНКИ В ЕВОЛЮЦІЇ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ ТВОРЧОСТІ Ш.БРОНТЕ

Бесараб Олена Миколаївна

к. ф. н., доцент

Дніпровський національний університет

м. Дніпро, Україна

Анотація: Досліджено втілення трансформації соціальної ролі жінки в еволюції жіночих образів Ш.Бронте. Очевидним стає зв'язок цієї еволюції зі змінами у соціальному статусі жінки, у її світосприйнятті та самоусвідомленні себе як особистості.

Ключові слова: жіночі образи, еволюція образу, роль жінки, призначення жінки, творчість Ш.Бронте

Перший етап творчості Бронте – написання її ранніх творів (Енґріанські історії) проходить під впливом романтизму, натхненний особистістю і творчістю Байрона і характеризується символіко-метафорічним втіленням свободи без співвіднесеності з будь-яким соціальним статусом. У цілому персонажі перших творів юнацького циклу Ш. Бронте сприймаються як романтичні герої-символи і постають або «ангелами у плоті», або «втіленням зла». Ш. Бронте, дотримуючись романтичних канонів, не акцентує увагу на соціальному контексті буття. Героїні ранніх творів належать до тих типів, що знайомі з романтичної літератури, які або очікують щастя, не маючи можливості самостійно що-небудь змінити у своїй долі (Марина, Мері, Мерієн), або герой Ш. Бронте, втративши кохану, не закінчує життя самогубством, а шукає спокою в далеких країнах, у мистецтві, поезії, що є суто романтичною «втечею» від думок і обставин, які обтяжують життя.

Перші романи зрілої творчості «Вчитель» та «Джейн Ейр» створювалися

в роки найгострішої класової боротьби в Англії, у роки чартизму, що сколихнув самі широкі верстви англійського народу. Творчість Бронте, як і всієї «блискучої плеяди англійських романістів» досягла виключної соціальної гостроти завдяки зображенню робочого руху. Чартизм знайшов своє відображення і в такому значущому літературному явищі, як англійський реалістичний соціальний роман. У такому соціально-історичному контексті роман став важливою віхою в історії боротьби за жіночу рівноправність. Хоча поки не політичну рівність – виборчих прав для жінок не вимагали навіть чартисти, – але рівність жінки з чоловіком у трудовій діяльності та сім'ю.

У європейському суспільстві починається відродження процесу боротьби за права жінки, осмислення її соціальної ролі. Це квінтесенція жінки безправної, яка ще не є рівноправною, але й вже не служниця. Роман «Джейн Ейр» дає змогу жінці задуматися про своє соціальне самовизначення. Джен Ейр постає як палка й сильна натура, носителька стихійного протесту проти всякого гноблення.

«Шерлі» створений у період колонізації, індустріалізації і це привносить нові акценти у роль, яку може приймати на себе жінка. У романі «Містечко» зі своїми героїнями (опосередковано через них) Ш.Б. осмислює наскільки далеко може зайти жінка та розуміє, при цьому, що природним призначенням жінки все ж є будинок і родина. Отже, це своєрідний гімн domesticity, одна з головних цінностей, які проголошували вікторіанці. Так зі змінами потреб, устоїв суспільства та історико-політичною ситуацією еволюціонує й героїня Бронте, але в ній перемагає все таки «англійка».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бесараб О.М. Деякі аспекти кореляції еволюції. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Зб. наук. праць. Серія: «Філологія». Вип. 16. Одеса, 2015. С. 75-77.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

Блужан Тетяна Валеріївна

методист з виховної роботи
навчально-методичного відділу
координації освітньої діяльності
та професійного розвитку
Сумського ОІППО
м. Суми

*Щоб зберегти землю, природу,
Треба її полюбити,
Щоб полюбити, треба пізнати.
Пізнавши – неможливо не полюбити.
М. Пришвін*

Анотація: У статті розглянуті підходи до формування в учнів екологічної компетентності. Визначено, що екологічне виховання школярів має здійснюватись в системі: сім'я – заклад дошкільної освіти – заклад загальної середньої освіти.

Ключові слова: екологія, екологічна компетентність, екологічне виховання, екологічна освіта, екологічна спрямованість, знання, уміння, заклад загальної середньої освіти.

Вступ. Сучасні масштаби екологічних змін створюють реальну загрозу для життя людей. Забруднення атмосферного повітря у багатьох містах України досягло критичного рівня. Катастрофічний стан навколишнього середовища, що нині вже істотно визначає здоров'я людей, тривалість їхнього життя, саму можливість стабільного існування, спонукає щоб всі – дорослі і діти – стали на шлях співробітництва з природою [1].

В умовах загострення екологічної кризи в Україні і її сьогодишньої орієнтації на природоохоронну політику та входження в загальноєвропейську світову систему екологічної безпеки надзвичайно важливу роль має відігравати ефективне екологічне виховання дітей.

Головним завданням екологічної освіти сучасного закладу загальної середньої освіти можна вважати:

- ✓ засвоєння наукових знань про взаємозв'язок природи, суспільства і людської діяльності;
- ✓ розуміння багатогранної цінності природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема;
- ✓ оволодіння нормами правильної поведінки в природному середовищі;
- ✓ розвиток потреби спілкування з природою;
- ✓ активізація діяльності щодо охорони й поліпшення навколишнього середовища.

Екологічне виховання це вже не лише формування відповідних знань і вмінь у взаємодії людини та природи, а й розвиток засобами педагогічних технологій компетентностей особистості, спеціальних знань, ціннісних норм та орієнтацій щодо усвідомлення екологічної цінності природного середовища у його нерозривній єдності з людиною.

Ключовою метою екологічного виховання на уроках і в позанавчальний час є формування відповідального та дбайливого ставлення до природи, що базується на:

- екологічній свідомості та самосвідомості
- формуванні стійкої потреби власного свідомого дотримання екологічних принципів природокористування
- розвитку навичок екологічної культури
- активній участі в суспільно корисній праці з захисту, догляду та оптимізації стану довкілля
- пропаганді в найширших межах екологічних знань

➤ активній діяльності з вивчення та охорони природи своєї місцевості.

Результатом екологічного виховання є презентація учнем:

- чітко сформованої екологічної культури
- розвинутої екологічної свідомості.

Ключовими принципами екологічного виховання слід назвати:

- міждисциплінарний інтеграційний підхід у процесі формування екологічної культури учнів
- систематичність та безперервність екологічної освіти школярів у процесі всіх основних видів діяльності у школі — пізнавальної, ігрової, трудової, спортивної тощо
- єдність інтелектуальної та емоційно-вольової сфер у діяльності учнів із вивчення та поліпшення стану навколишнього середовища
- взаємозв'язок локальних, регіональних, національних та світових екологічних проблем
- прогностичність, що передбачає відповідальність за збереження середовища життя для майбутніх поколінь.

Головні результати екологічного виховання – вміння осмислювати екологічні явища в світі, висловлювати власні незалежні судження про стан природи, розумно й адекватно взаємодіяти з нею [2]. Кінцевим конкретним результатом екологічного виховання випускників школи мають стати: системні знання про екологічні закономірності та проблеми людства і ймовірні шляхи їх розв'язання розуміння необхідності докорінних змін у процесі взаємодії людини з природою з метою її відновлення, виявлення адекватної громадянської позиції щодо випадків порушень в сфері охорони природи недопущення власних порушень правил поведінки в природному середовищі ведення здорового способу життя через обмеження деяких окремих шкідливих видів продуктів, намагання раціонально харчуватися, зменшення витрат матеріальних та енергетичних ресурсів, прагнення до зменшення кількості побутових відходів, відсутність шкідливих звичок посиljena з власної ініціативи

участь в екологічній діяльності на всіх рівнях.

Плекати і виховувати екологічні знання, компетентності, навички необхідно ще з раннього дитинства, і школа тут має вести перед.

Тому доцільно вирізнити етапи розвитку екологічного виховання залежно від віку учнів:

Початкова ланка

Екологічне виховання молодших школярів розпочинають заходами, спрямованими на:

- безпосереднє спілкування з природою
- спостереження за процесами в живій та неживій природі
- милування красою природи
- навчання доходити на основі спостережень висновків про недопустимість нанесення шкоди природі.

Ключовими формами екологічного виховання учнів в початковій школі є: виховні бесіди, лекції, години спілкування з природою, формування календарів природи та інші форми відповідної роботи в ході самих уроків навчальні тематичні екскурсії, походи, експедиції в рамках вивчення навчальних дисциплін «Я у світі», «Природознавство» безпосередньо весь екологічно-просвітницький потенціал навчальних дисциплін «Я у світі», «Природознавство» посилює участь молодших школярів у загальношкільних екологічних акціях типу «Посади дерево», «Збудуй годівничку для птахів» тощо, різноманітні ігри та ігрові ситуації на екологічну тематику, поведені вчителями під час рухливих перерв чи після уроків, участь в екологічних конкурсах, фото та відео робіт, малюнків, плакатів, композицій на відповідну тематику.

Середня ланка У 5-9-х класах передбачають такі моменти екологічного виховання:

- накопичення знань про об'єкти живої та неживої природи, закономірності розвитку та функціонування екосистем
- аналіз та прогнозування екологічних ситуацій в регіоні

-закріплення певних нормативних правил поведінки у довкіллі.

Разом з тим серед учнів середньої ланки варто:

-поглиблювати і розширювати знання про явища й закони природи

- розкривати причини й наслідки екологічної кризи сучасності

-обґрунтувати шляхи збереження природних комплексів для майбутніх поколінь.

Ключовими предметами, на яких в першу чергу проводять екологічне виховання в 5-9-х класах, є: біологія, географія, хімія, фізика. На цьому етапі доцільно застосовувати такі форми екологічного виховання: проведення тематичних виховних годин на екологічну тематику (бесід, диспутів, лекцій, заочних екскурсій, відео екскурсій та ін.), весь екологічно-просвітницький потенціал навчальних дисциплін «Природознавство», «Біологія», участь у різноманітних конкурсах, вікторинах, заходах на екологічну тематику, природоохоронних акціях (малюнки, вірші, ілюстрації, композиції, фотоматеріали та ін.), створення та робота різноманітних екологічних гуртків, учнівських груп, розробка проєктів на теми захисту довкілля, проведення екологічних рейдів з очищення лісосмуг, берегів річок та озер, прилеглої до школи території, шкільної дослідної ділянки тощо.

Надзвичайно важливу роль у формуванні екологічної культури школярів середньої ланки відіграє також класний керівник. Якщо він сам звертає велику увагу на екологічне виховання, опікується ним та намагається прищепити своїм вихованцям любов і повагу до природи, – успіх забезпечений.

Старша ланка В 10-11-х класах учні вже мають набути достатньо сформованих знань, умінь та компетентностей у сфері природоохоронної діяльності. Виходячи з такого твердження, форми екологічного виховання та природоохоронної діяльності мають бути складними, наукоємними, цікавими та практичними.

Наприклад, лекцію екологічної тематики учні найкраще сприймуть, якщо її проведе запрошений учений, працівник лабораторії, лікар, юрист, агротехнік, еколог. Тематики можуть бути: «Еволюція взаємовідносин людини й природного

середовища», «Популяційні аспекти розвитку людства», «Демографічні проблеми України», «Правові аспекти охорони навколишнього природного середовища» – один із важливих компонентів біосфери Землі.

Висновки. Отже, головними результатами дієвого екологічного виховання старшокласників є сукупність таких понять, як:

«екологічна спрямованість» – екологічні інтереси, ціннісні орієнтації та мотиви та установки на самореалізацію та самовдосконалення в сфері екології, потреби, що відображають формування відповідних екологічних установок;

«система знань, умінь та навичок» – наявність відповідних екологічних знань, використання свого розуму та ерудиції для досягнення найвищих результатів у сфері охорони довкілля, вдосконалення відповідних навичок;

«розвинені екологічні здібності» – подальший розвиток і вдосконалення екологічних здібностей, особистісних якостей та спрямованості особистості старшого школяра в його екологічній діяльності, вироблення ним власного стилю в сфері охорони довкілля;

«творчий потенціал» – творче переосмислення, проектування, усвідомлення необхідності екологічної самореалізації, впевненість у власних можливостях щодо здійснення екологічних заходів, вміння прогнозувати результати власних екологічних дій [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Екологічне виховання в закладі загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/2304-ekologichne-vihovannya-v-zaklad-zagalno-seredno-osvti> (Дата звернення 12.05.2021);

2. Екологічне виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vilne.school.org.ua/ekologichne-vihovannya-18-16-30-19-05-2018/> (Дата звернення 12.05.2021);

3. Проблема формування екологічного виховання старшокласників у процесі профільного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjG8_fkiZDwAhWxlYsKHXXCCEQQFjAAegQIAxAD&url=http%3A%2F%2Fwww.irbisnbuy.gov.ua%2Fcgi_bin%2Firbis_nbuy%2Fcgirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FNivoo_2015_2_5.pdf&usg=AOvVaw2zFizVzovc5yvNmoJRZYt5 (Дата звернення 12.05.2021).

МОРФОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ І СЕЧІ ТА КЛІНІЧНА КАРТИНА ЗА ГОСТРОГО НЕФРИТУ У СОБАК

Бриліцький В'ячеслав Ігорович

студент

Поліський національний університет

м. Житомир, Україна

Анотація: Встановлено зміну окремих морфологічних показників крові і сечі, а також основні клінічні симптоми за гострого перебігу нефриту у собак. З'ясовано, що за гострого нефриту температура тіла у хворих тварин перевищувала референтні показники в середньому на 0,73 градусів за Цельсієм, виникала спрага, болючість нирок, олігурія. В крові хворих тварин зростав показник загальної кількості лейкоцитів, що на 4,9 рази перевищував норму та показник ШОЕ – у 2,9 рази. У сечі за гострого нефриту знаходили білок, глюкозу, збільшення рН і відносної густини.

Ключові слова: собаки, лейкоцитоз, гострий нефрит, олігурія, протеїнурія, глюкозурія.

У клініках ветеринарної медицини України на сьогодні реєструється часто у собак патологія органів сечовиділення. Нерідко проблема виникає у наслідок порушення умов утримання, годівлі та відсутності належної профілактики щодо інфекційних та інвазійних хвороб [1, с. 23]. Серед захворювань нирок – 57% припадає на нефрити [2, с. 127]. Ураховуючи це, перед лікарями ветеринарної медицини постає питання своєчасного виявлення захворювання та з'ясування перебігу патологічного процесу для забезпечення досконалого лікування із відновленням морфо-функціонального стану нирок.

Метою роботи було з'ясувати основні клінічні симптоми та морфологічні показники крові і сечі у собак з ознаками нефриту. У роботі матеріалом

служували статевозрілі собаки різних порід з ознаками розладу діяльності сечовидільної системи та клінічно здорові тварини за принципом аналогії однієї статі (кобелі). У процесі виконання роботи було обстежено 54 особини собак з ознаками захворювань органів системи сечовиділення, серед яких у 14 було встановлено попередній діагноз гострий нефрит. Використовували клінічні та морфологічні методи дослідження.

Робота виконувалась на базі навчально-науково-виробничої клініки ветеринарної медицини Поліського національного університету. Клінічним дослідженням було встановлено у хворих собак зниження апетиту, олігурію, гіподинамію та скованість рухів, особливо тазових кінцівок. Температура тіла у 100% хворих тварин перевищувала фізіологічні межі.

Середній показник ректальної температури тіла становив $39,73 \pm 1,34$ градусів за Цельсієм. У клінічно здорових тварин такий показник дорівнював $38,62 \pm 0,23$ градусів за Цельсієм. За бімануальної пальпації черева і перкусії ділянки попереку у хворих тварин діагностували різкий біль (гостре черево). Слизові оболонки були блідо-рожеві з ціанотичним відтінком. У хворих пацієнтів також діагностували брадикардію і тахіпное.

Характерними ознаками у хворих собак, що вказують на патологію органів сечовиділення були олігурія, зміна кольору сечі і болючість ділянки нирок. Клінічний прояв ознак у хворих тварин свідчить про розвиток гострого запального процесу, котрий виник на тлі динамічних функціональних змін в нирках, що характеризується вище описаними симптомами.

Морфологічним дослідження крові у 100% хворих собак було встановлено збільшення загальної кількості лейкоцитів, що в середньому становило $16,92 \pm 2,13$ Г/л (табл. 1). Середній показник швидкості осідання еритроцитів (ШОЕ) у хворих становив $17,74 \pm 2,67$ мм/год (табл. 1). Слід зазначити, що даний показник перевищував нормальні значення у 100% дослідних собак.

Таблиця 1**Морфологічні показники крові собак за гострого нефриту ($M \pm m$)**

№ з/п	Показники	Хворі тварини, (n = 14)	Клінічно здорові тварини, (n = 10)
1	Еритроцити, Т/л	7,56±0,63	6,94±0,35
2	Гемоглобін, г/л	160,85±2,5	164,4±5,07
3	Гематокрит, %	39,82±3,76	40,8±5,62
4	ШОЕ, мм/год	17,74±2,67***	3,25±0,12
5	Лейкоцити, Г/л	16,92±2,13***	9,4±1,15

Примітка. Тут і нижче у таблицях – *** - $p < 0,001$; ** - $p < 0,01$; * - $p < 0,05$ (де p – показник достовірності).

У мазку крові хворих було діагностовано нейтрофілію із зміщенням ядра ліворуч, моноцитоз та лімфоцитопенію (табл. 2). Решта морфологічних показників крові суттєво не вирізнялась у порівнянні з клінічно здоровими тваринами (табл. 2). Дані морфологічних показників крові хворих тварин вказують на розвиток гострого запального процесу.

Таблиця 2**Лейкоцитарна формула крові собак за гострого нефриту ($M \pm m$)**

1	Базофіли, %	0	0
2	Еозинофіли, %	4,32±0,067	3,78±0,05
3	Нейтрофіли:		
-	Юні, %	1,13±0,003*	0
-	Паличкаядерні, %	9,65±0,62**	5,44±0,32
-	Сегментноядерні, %	68,8±3,21*	64,7±3,24
4	Лімфоцити, %	11,7±1,74***	29,6±4,73
5	Моноцити, %	7,53±0,27**	4,23±0,25

Лабораторними дослідженням сечі хворих собак на нефрит було встановлено збільшення відносної густини і водневого показника у порівнянні з клінічно здоровими тваринами (табл. 3). Вміст білку у сечі хворих тварин перевищував норму (протеїнурія) і в середньому становив 1,8±0,004 г/л (табл. 3). Окрім цього у хворих собак було діагностовано глюкозурію, де середній показник становив 5,21±0,17 ммоль/л (табл. 3).

Таблиця 3

Деякі морфологічні показники сечі хворих собак за гострого нефриту (M±m)

№ з/п	Показники	Хворі тварини, (n = 14)	Клінічно здорові тварини, (n = 10)
1	Відносна густина	1,070±0,001***	1,040±0,001
2	Показник РН	7,12±0,06	6,25±0,041
3	Білок, г/л	1,8±0,004***	—
4	Глюкоза, ммоль/л	5,21±0,17***	—

Отже, за гострого нефриту у собак динамічно розвивається патологічний процес, що характеризується зміною референтних показників клінічного стану, що характеризуються пригніченням загального стану собак, болючістю нирок, підвищенням температури тіла, зменшенням діурезу; у крові виявили лейкоцитоз, збільшення ШОЕ, регенераторну нейтрофілію, моноцитоз і лімфоцитопенію. Дослідженням сечі діагностували протеїнурію, глюкозурію, збільшення відносної густини та водневого показнику.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Внутрішні хвороби тварин : підручник / В.І. Левченко та ін.; за ред. В.І. Левченка. Біла Церква : БДАУ, 2001. Ч. 2. С. 22–23.
2. Морозов Д. В. Діагностика хронічного гломерулонефриту в собак. *Вісник Полтавської державної аграрної академії. ПДАА*. 2010. № 2. С. 31–34.

ЧИСЛОВИЙ КОД В ПОЛЬСЬКІЙ ПАРЕМІОЛОГІЇ

Бриляк Катерина Ігорівна

Студентка

Педагогічний університет ім. Івана Франка

м. Дрогобич, Україна

Анотація: пареміологія є темою, до інтерпретуванні якої звернулось багато дослідників, вона є неоднозначною та захоплюючою. В історії українських та польських досліджень існують праці про дефініцію «пареміології», її складові, використання паремій у повсякденному та у творчому житті, тематику та класифікацію. Новизною цього дослідження є інтерпретація пареміології із ще недослідженої сторони для українського реципієнта, а саме у віднайденні числового коду у польських пареміях, їх значенні.

Ключові слова: пареміологія, паремія, прислів'я, приказка, народний вислів, числовий код.

Пареміологія є дисципліною, яка відкриває нам традиції і особливості народів. Складові пареміології є логічними ствердженнями, спостереженнями, фактами, повчаннями, до них належать: прислів'я, приказки, народні вислови, загадки, небилиці, нісенітниці, примовки, повір'я, анекдоти, крилаті вислови, забобони, каламбури, приповідки, дотепи, застереження та ін. В українській та польській пареміології найбільш поширеними та вживаними є прислів'я і приказки. Не існує чіткої відмінності між цими мовними одиницями, проте деякі мовознавці зазначають, що приказки відображають незавершену думку, в той час коли прислів'я є завершеними та логічними висловами. За своєю структурою, приказки є коротшими від прислів'їв. Інші науковці повідомляють, що прислів'я можуть мати і переносне і пряме значення, натомість приказки

лише пряме. За своїми стилістичними забарвленнями, прислів'я є написані простою, лаконічною і зрозумілою мовою, зате приказки у своєму підтексті відображають іронію, недомовленість або перебільшення. За своєю сферою вживання, приказки частіше використовуються задля красномовства та забарвлення мовлення. Прислів'я несуть у собі моральний,глибокий підтекст, на відміну від приказок.

Паремії є широкоживаними елементами, адже їх використовують не лише у повсякденному, професійному житті, а у літературній творчості. Вони несуть в собі особливе значення,тому завдяки вживанню таких висловів ми можемо чітко передати сенс і значення свого висловлювання. Тематикою паремій можуть бути різні періоди життя людини, які зв'язані з її родиною, релігією,поведінкою, цінностями, звичаями, зокрема із природою, мовою, історичними фактами.

Варто зазначити, що існують такі класифікації паремій за різними чинниками: алфавітна, тематична, генетична, класифікація за ключовими словами.

Ще зі стародавніх часів число було символом божественного порядку, таємничими ключами до гармонії Всесвіту, які могли б розкрити принципи створення світу, його особливості,частини. За допомогою символу числа можна визначити не лише якусь певну кількість, а й ідею та значення. Кожне число має свій особливий характер і дефініцію.

Розглянемо найпопулярніші польські паремії, в основі яких є числівник один.

“Ciekawość to pierwszy stopień do piekła – zbytnie interesowanie się tym, co nie powinno kogoś obchodzić, może mieć złe skutki.”[7,c.27].

“Jedna jaskółka wiosn nie czyni – jeśli coś się zdarzy raz, to nie znaczy, że tak będzie zawsze.” [7,c.38].

“Ktoś mówi jednym głosem – ktoś wyraża taką samą opinię na jakiś temat.”[12].

“Pierwsze koty za płoty – pierwsze trudności mamy już za sobą.”[12].

Наступним розглянемо числівник два у польських пареміях.

“Dwa grzyby w barszcz – niepotrzebne nagromadzenie rzeczy, spraw lub osób, które się dublują lub razem są nie do pogodzenia.”[12].

“Gdzie dwóch Polaków, tam trzy różne poglądy – Polacy są narodem kłótliwym, w którym trudno o jednomysłność.”[12].

“Ktoś łapie dwie sroki za ogon – ktoś zajmuje się wieloma sprawami w tym samym czasie.”[12].

“Na dwoje babka wróżyła – trudno przewidzieć, w którym - z dwóch różnych kierunków - rozwinie się sytuacja.”[12].

“Nie czyń drugiemu, co tobie niemiło” – nie należy komuś robić tego, czego sami nie chcielibyśmy doznać od innych.”[11].

Дальше проаналізуємо народні вислови із цифрою три.

“Do trzech razy sztuka – 1. Jeśli się dwukrotnie poniosło porażkę, to może za trzecim razem się uda, 2. Jeśli się coś komuś udało dwa razy, to prawdopodobnie za trzecim razem szczęście już mu nie dopisze.”[12].

“Dorzucić swoje trzy grosze – dorzucić słowa lub działania uznawane w danej sytuacji za ingerencję wbrew woli zainteresowanych.”[12].

“Gość i ryba trzeciego dnia cuchnie – zbyt długie korzystanie z czyjejś gościny jest uciążliwe dla gospodarzy.”[12].

Наступними до розгляду є польські паремії із числівником чотири.

“Czterej jeźdźcy Apokalipsy – wojna, zaraza, głód i śmierć przedstawiane w postaci czterech rycerzy na koniach.”[12].

“Dzielić włos na czworo – doszukiwać się na siłę problemów tam, gdzie ich nie ma.” [12].

“Koń ma cztery nogi i też się potknie – nie ma ludzi nieomylnych, każdy może się pomylić i popełnić błąd.”[12].

“Ktoś zamknął się w czterech ścianach – ktoś przestał wychodzić z domu i zaczął unikać kontaktów z innymi ludźmi.”[12].

Черговим числівником для дослідження у пареміях є п'ять.

“Piąte koło u wozu – osoba lub rzecz, która jest gdzieś zupełnie zbędna i tylko

в чымś przeszkadza.”[12].

“Piąte przez dziesiąte – niedokładnie, nie w całości i nie ze wszystkimi szczegółami.”[12].

Розглянемо польські паремії із цифрою шість в основі.

“Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść – jeśli zbyt dużo osób wykonuje jakąś pracę, to zamierzone zadanie nie zostaje dobrze wykonane.”[12].

Проаналізуємо вислови із числівником сім.

“Ktoś/coś wygląda jak siedem nieszczęść – ktoś lub coś wygląda bardzo kiepsko, niekorzystnie pod jakimś względem.”[12].

Розглянемо польські паремії із числом сто.

“Na sto dwa – w sposób bardzo udany pod jakimś względem i zasługujący w związku z tym na pozytywną ocenę.”[12].

“Na sto procent – tak, że w wiadomych okolicznościach nie można było bardziej.”[12].

Досліджуючи “Ілюстрований словник” Малгожати Бялек[7], “Великий словник польської мови”[12] і словник польської мови “Державне наукове видавництво”[11], варто зауважити, що найчастіше вживаними у польській пареміології є числівники від одного до семи, а особливо один, два та три. Число сто також є присутнє у прислів’ях і приказках. У польських пареміях є використані не лише кількісні числівники, а й порядкові та збірні. Кожне число у народних висловах має своє певне значення, тому замінивши його якимось іншим було б не коректно та не зрозуміло.

Отже, ми можемо зробити загальний висновок, що пареміологія – це наука, в основі якої є вивчення паремій, основними з яких є прислів’я та приказки. Існують різні класифікації пареміології, зважаючи на конкретні складові паремій. Тематикою паремій може бути і побутове життя суспільства, і історичне, і культурне, і релігійне, і наукове. Числовий код є важливим показником у польських пареміях, адже він несе в собі таємне та особливе значення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ковальська Н. Семантико-стилістичні функції паремій: Теоретичний аспект // Культура народів Причорномор'я. — 2004. — № 47. — С. 22-28.
2. Коцюба З. Паремії як об'єкт етнолінгвопсихологічного дослідження. - [в:] «Мовознавство», 2009 №2
3. Крайчанська Г. Фразеологія у польських пареміологічних та лексикографічних джерелах. – Проблеми слов'янознавства 2002. Вип.52. С.168–178
4. Лисиченко Л. А. До питань про місце фразеологічних одиниць комунікативного типу в фразеологічній системі // Л. А. Лисиченко // Питання фразеології східнослов'янських мов. — К.; Наук, думка, 1972. — С. 44-45
5. Рогач О. Типи паремій та принципи їхньої класифікації .- Науковий журнал. № 7/2017
6. Юськів Б. Паремійна картина світу : проблеми дослідження . – Studia Ukrainica Posnaniensia, vol. I : 2013, pp. 67-73.
7. Białek M. Ilustrowany słownik przysłów.- Kraków: Wydawnictwo GREG, 2012. — 88 s.
8. Komorowska E., Ignatowicz-Skowrońska J., Krzanowska A., Walter H. Numerologia we frazeologii i paremiologii.- Szczecin : Volumina.pl Daniel Krzanowski, 2017
9. Krzywicka-Ustrzycka A. Funkcje i przykłady przysłów, sentencji i pieśni jako wzorce poezji ludowej w powieści historycznej Otczyj switylnyk Romana Fedoriwa.- Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2013
10. Partyka J. Przysłowie, aforyzm, sentencja. Definicje małych form literackich w perspektywie komparatystycznej.- Teksty drugie 2019, nr 2, s. 32–41
11. Słownik języka polskiego PWN .-[Електронний ресурс] - <https://sjp.pwn.pl/>(режим доступу 06.05.2021).
12. Wielki słownik języka polskiego .-[Електронний ресурс] - <https://wsjp.pl/index.php?pwh=0> (режим доступу 17.05.2021).

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Бровко Олексій Андрійович

студент

Приватне акціонерне товариство

«вищий навчальний заклад»

Міжрегіональна академія управління персоналом

Навчально-науковий інститут міжнародних

відносин і соціальних наук

м. Київ, Україна

Анотація: Розглянута проблематика адаптації студентів до умов навчання у вищій школі, дослідження та удосконалення системи навчання, пропонуються методи вдосконалення діяльності практичного психолога з підвищення адаптивних навиків студентів I курсу у вищій школі.

Ключові слова: адаптація, дезадаптація, вища школа, студенти, психокорекція.

Дослідження теорії та практики роботи практичного психолога у вищій школі зі точки зору його діяльності з підвищення адаптивних навиків студентів, дало змогу зробити наступні висновки:

Теоретичний аналіз проблеми психологічної і соціально-психологічної адаптації людини дозволив визначити психологічну адаптацію як процес встановлення оптимальної відповідності особистості її навколишнього середовища в ході здійснення властивої людині діяльності.

Цей процес дозволяє індивідууму задовольняти актуальні потреби і реалізовувати пов'язані з ними значимі цілі (при збереженні психічного і фізичного здоров'я), забезпечуючи водночас відповідність психічної діяльності

людини, її поведінки вимогам середовища.

Соціально-психологічна адаптація – це своєрідна інтегральна форма суб'єктної активності, яка є результатом виходу суб'єкта за межі об'єктивних вимог діяльності. Особлива роль в процесі адаптації студента вищої школи належить як його адаптивним властивостям, вмінню сприймати й аналізувати ситуацію навчання та життєдіяльності, так і бажанню, готовності, вмінню реалізувати свої задуми в конкретній практичній діяльності.

Зовнішні (нові умови, життєві обставини, дії оточуючих людей тощо) і внутрішні (індивідуально-типологічні, особистісні) чинники здійснюють вплив на процес адаптації студента вищої школи не безпосередньо, а через структурні компоненти “Я-образу” особистості. Причини, що впливають на ускладнення адаптивної діяльності у вищій школі, зумовлюють і формування психічного новоутворення – відкриття внутрішнього “Я”, усвідомлення своєї унікальності та неповторності.

Адаптивна діяльність особистості включає такі взаємопов'язані компоненти: змістовно-інформаційний, когнітивний, цільовий, мотиваційно-потребовий, емоційний, комунікативний, результативний, оцінний, поведінковий, корекційний. Співвідношення взаємозв'язку між цими компонентами визначають якість адаптації.

Внутрішні чинники успішності адаптації пов'язані з особливостями темпераменту та ознаками адаптивності: особистісний самоконтроль, індивідуальна саморегуляція, сензитивність, самореалізація, інтелектуальна активність, психодинамічна ергічність і пластичність, здібності до досягнення.

Рівень адаптації студента ІІ курсу вищої школи залежить як від його індивідуальних властивостей, так і від особливостей розвитку: а) когнітивного (рівень інтегруючої та диференціюючої складності “Я-образу”, особистісна рефлексія, саморегуляція); б) емоційно-оцінного (рівень тривожності, рівень розвитку самооцінки вольових якостей, самоповаги, самооцінки загальної психічної активності, самоактуалізації, емоційне ставлення при формуванні стратегії вирішення як складної ситуації, так і стратегії життєвої перспективи

(образи “Я-минуле”, “Я-тепер”, “Я-майбутнє”) та в) поведінкового (інтернальні-екстернальні якості локусу контролю поведінки, основні форми взаємодії у конфліктних ситуаціях) компонентів.

Основними чинниками, що ускладнюють соціально-психологічну адаптацію студентів у вищій школі, є: стійкість інфантильних рис особистості, переважання рис незрілості над тенденцією вікового розвитку; вираженість психічної нестійкості, афектної збудливості, розгальмованості потягів; несприятливі середовищні умови, специфічно патогенні для певного варіанту порушень поведінки; раннє виникнення мікросоціальної і педагогічної занедбаності.

Аналіз динаміки індивідуальних коефіцієнтів тривожності з урахуваннями індивідуально-характерологічних особливостей особистості дозволив визначити терміни й успішність первинної психологічної адаптації обстежуваних, це, зокрема, дозволило виділити три групи однотипних за характером (періодичністю зростання й убуття коефіцієнта тривожності) і етапністю залежності: із тенденцією до стійкої адаптації (тип 1); із тенденцією до нестійкої адаптації (тип 2); із тенденцією до дезадаптації (тип 3).

Результати дослідження тривожності свідчать про те, що студенти знаходяться в емоційній напрузі, відчувають дискомфорт, страхи. Такі негативні стани впливають на їх емоційно-вольову сферу, концепцію “Яі-образу”, стають джерелом дисгармонії, гальмують та порушують процес адаптації, спричиняють дезадаптацію.

Було отримані результати, які показали первинне наростання тривожності пов'язане зі недостатньою ефективністю використовуваних у цей період інтропсихічних механізмів (захистів).

Це обумовлено невідповідністю реальної обстановки сформованим очікуванням, продовженням дії завчасних установок, аї також впливом на психологічний стан студентів обмежень, заборон, відриву від звичного оточення і спілкування.

Було визначено, що група із тенденцією дої стійкої адаптації має

підвищену гіпертимність та підвищену циклотимічність, група із тенденцією до нестійкої адаптації – підвищену гіпертимність та знижену емотивність, група із тенденцією до дезадаптації – підвищені неврівноваженість і демонстративність.

Проаналізувавши результати дослідження, маємо підстави вважати, що внутрішні та зовнішні фактори певною мірою впливають на активізацію та прискорення у студентів І курсу вищої школи процесу адаптації до нових умов навчання. Тому питання активізації та прискорення процесу їх адаптації вимагає не лише теоретичного, але й практичного вирішення.

З метою підвищення адаптивних навиків студентів І курсу вищої школи можливо сформулювати основні принципи роботи практичного психолога з неповно адаптованими та дезадапованими студентами на консультативному та психокорекційному етапах. Найбільш ефективними в ході психокорекції виявилися методи, що включають елементи психотехнічних, рольових, ділових ігорі та вправ, психодрами.

Метою системи психокорекційних заходів прискорення соціально-психологічної адаптації студентів до умов навчання у вищій школі є активізація і прискорення соціально-психологічної адаптації. Адаптивно-розвивальна програма психокорекції в цілому успішно впливає на формування адекватного рівня образу “Я” неповно адаптованих та дезадапованих студентів І курсу вищої школи всіх досліджуваних груп, зовнішні форми поведінки й реагування при складних ситуаціях та активізує і прискорює процес соціально-психологічної адаптації студентів І курсу вищої школи до нових умов навчання.

Групи тренінгу дають можливість формувати адаптаційні здібності, профілювати можливий розвиток адаптаційного процесу шляхом псевдоадаптації і дезадаптації.

Основними напрямками діяльності практичного психолога з підвищення адаптивних навиків студентів І курсу у вищій школі можна вважати:

- дослідження та складання практичних рекомендацій щодо

удосконалення системи навчання, оптимізації соціально-психологічного клімату колективу, вирішенню міжособистісних конфліктів, усунення джерелі дезадаптації, зниження рівня тривожності та стресорності;

➤ відбір і застосування засобів, які дозволяють створити умови, стимулюючи позитивні зміни у відносинах і сприяють оволодінню способами продуктивної взаємодії;

➤ корекційна робота, що пов'язана з використанням методів активної групової взаємодії, соціально-психологічного тренінгу (рольових ігор, диспутів, дискусій тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдюкова Н.В. Психологічні особливості соціалізації сучасного підлітка: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.05 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2000. — 16 с.

2. Аболин Л.М. Психологические механизмы эмоциональной устойчивости человека. — Казанск, 1987. — 167 с.

3. Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учеб. пособие для студ. вузов. — М.: Academia, 1999. — 672 с.

4. Адлер Ад. Практика и теория индивидуальной психологии / А.М. Боковиков (пер.). — М., 1995. — 296 с.

5. Александровский Ю.А. Состояния психической дезадаптации и их компенсация. — М.: Наука, 1976. — 214 с.

6. Алиева М.А., Гришанович Т.В., Лобанова Л.В., Травникова Н.Г., Трошихина Е.Г. Тренинг развития жизненных целей: (Программа психологического содействия успешной адаптации) / Е.Г. Трошихина (ред.). — СПб.: Речь, 2001. — 215 с.

7. Андреева Г.М. Социальная психология: Учеб. для вузов. — М.: Аспект Пресс, 2000. — 375 с.

8. Антонова Е.В. Основы тренинговых технологий: Учеб. пособие. — Обнинск: ИАТЭ, 2000. — 60 с.

9. Артюшин Г.М. Тестовий контроль як фактор активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів // Практич. психологія та соц. робота. - 2001. - №6. - С. 50-51.
10. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности. – М.: Мир, 1976. – 112 с.

ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ЛІПІДОГРАМИ, ЯК ПРЕДИКТОР ПРЕЕКЛАМПСІЇ У ЖІНОК ІЗ ОЖИРІННЯМ

Булик Тетяна Сергіївна

К.мед.н., доцент

Буратинська Дарія Михайлівна

Прокопчук Євгенія

Луєвич Людмила

Лікарі-інтерни III року навчання

Кафедра акушерства та гінекології

Буковинський державний медичний університет

Ожиріння – це складне нейроендокринне й метаболічне захворювання, яке спричиняє значну кількість розладів у репродуктивній системі.

Проблема надмірної маси тіла, ожиріння й метаболічних порушень, притаманних їм, актуальна не лише з позиції гінекологічних проблем. Усе більшу увагу привертає ожиріння вагітних, кількість яких в економічно розвинених країнах досягає 15,5-26,9 % і постійно збільшується.

Незважаючи на постійне вдосконалення системи антенатального спостереження та родопомочі досі не існують індивідуально розроблені алгоритми ведення вагітності та пологів у жінок із ожирінням та надмірною вагою, у зв'язку з чим актуальність цієї проблеми набуває особливу значущість [1].

У разі настання вагітності в жінок із надмірною масою тіла та ожирінням лікарі стикаються з рядом ускладнень: загроза переривання вагітності, нерідко синдром затримки росту плода, виникнення гіпертензивних розладів під час вагітності. Особливу увагу приділити ускладненням вагітності у жінок з ожирінням, яке зустрічається найчастіше - гіпертензивні розлади вагітних та пре еклампсія [2]. Незважаючи на доведену роль ожиріння в патогенезі акушерських ускладнень, проблема потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження: дослідити зміни ліпідного профілю у жінок з ожирінням для формування предикторів прееклампсії..

Об'єкт дослідження: ліпідний профіль у вагітних жінок з ожирінням

Суб'єкт дослідження: вагітні жінки з ожирінням та прееклампсією

Матеріали та методи: проведено аналіз зразків сироватки крові вагітних жінок, яких спостерігали з моменту постановки на облік в жіночій консультації. Забір крові проводили в I триместрі. Для визначення показників ліпідного профілю в сироватці крові використовували діагностичні набори реагентів фірми PZ CORMAY S.A. після відповідної калібровки кожного методу на автоматичному аналізаторі ACCENT-200PIGEN.

Загальний холестерин (ЗХ), тригліцериди (ТГ), ліпопротеїни високої щільності (ЛПВЩ), ліпопротеїни низької щільності (ЛПНЩ) визначали за загальноприйнятою методикою, ліпопротеїни дуже низької щільності (ЛПДНЩ) розраховували за формулою Фридвальда: $ЛПДНЩ = ТГ / 2,2$. Розрахунок коефіцієнта атерогенності (КА) вираховували за наступною формулою: $КА = (ТХ - HDL-c) / HDL-c$, де ТХ – рівні загального холестерину; HDL-c-концентрація ліпопротеїнів високої щільності.

Дизайн дослідження: критеріями включення були - вік 19–40 років (середній вік жінок досліджуваних груп складав $29,6 \pm 0,6$ років), вагітність живим одним плодом, що настала без застосування допоміжних репродуктивних технологій, інформована згода на проведення дослідження протягом всього періоду гестації, відсутність тяжкої соматичної патології; критерії виключення - наявність високого ризику розвитку прееклампсії; багатоплідна вагітність, фетальні аномалії та аномальний каріотип; звичне невиношування.

До основної групи увійшло 15 пацієток (I група з I ст. ожиріння – 10 вагітних, II група з II ступенем ожиріння – 5 жінок), контрольну групу склали – 20 вагітних з нормальним індексом маси тіла.

Результати. Середній вік жінок I групи складав $31,0 \pm 0,7$; II групи – $28,3 \pm 0,7$; в контрольній - $28 \pm 0,5$ років. Статистичне опрацювання матеріалів

дослідження показало, що 63,8 % жінок основної групи мали пізню маніфестацію преєклампсії (≥ 37 тижнів вагітності), тоді як 37,2 % жінок – ранню (< 37 тижнів). Передчасні пологорозрішення - 26 % від всієї кількості жінок з пре еклампсією. Із групи жінок з розвитком преєклампсії у 9,3 % – вагітність ускладнилась затримкою росту плода; плацентарними порушеннями (сповільнений та патологічний кровотік в артеріях пуповини) - у 7 % вагітних; розвитком помірного багатоводдя – у 2,3 % жінок. Пологорозрішення кесарським розтином 42 % у групі жінок з пре еклампсією.

Під час проведення комплексу досліджень продемонстровано прояви дисбалансу ліпопротеїнів у жінок із ожирінням, що проявляється гіпертригліцеридемією з переважанням атерогенних фракцій (ЛПНЩ), які стимулюють надмірне накопичення ліпідів в ендотелії. Внаслідок цього поступово ушкоджуються клітинні мембрани ендотеліоцитів і пригнічується синтез ферментів, необхідних для секреції вазодилаторів. У жінок із ожирінням, вагітність яких ускладнюється розвитком клінічної картини ПЕ, вже з I, але більш виражено з II триместру, задовго до її клінічної маніфестації, відбуваються виражені порушення ліпідного обміну, що проявляються у підвищенні атерогенного потенціал сироватки крові переважно за рахунок ТГ і ЛПНЩ із поступовим зменшенням рівнів ЛПВЩ.

Ризики розвитку тяжких форм ПЕ підвищуються зі зростанням концентрації ТГ у сироватці крові вагітних жінок із ожирінням. Проведене дослідження показало, що ризик розвитку ПЕ підвищується при показника ТГ $> 1,73$ ммоль/л із можливим формуванням тяжких її форм при рівнях ТГ $> 1,86$ ммоль/л, визначених у I триместрі вагітності.

Визначення показників ліпідограми у I триместрі вагітності може стати прогностичним показником розвитку ПЕ та віддалених серцево-судинні та метаболічні наслідки, але потребує подальшого вичення на чисельніших вибірках.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Pfaller B., Siu S.C., D'Souza R. et al. Impact of Obesity on Outcomes of Pregnancy in Women With Heart Disease. – 2021 - J. Am. Coll .Cardiol. Mar, 77 (10): 1317–1326.
2. Wendling P. (2021) Obesity: A ‘Double Hit’ in Pregnant Women With Heart Disease. - 2021.- Medscape, March 10.

ОЦІНКА ЕМОЦІЙНОГО СТАТУСУ ТА ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ У ВАГІТНИХ З ПАТОЛОГІЧНОЮ ПРИБАВКОЮ ВАГИ

Булик Тетяна Сергіївна

К.мед.н., доцент

Мельниченко Марія Іванівна

Мороз Богдана Станіславівна

Псарюк Юрій Юрійович

Лікарі - інтерни III року навчання

Кафедра акушерства та гінекології

Буковинський державний медичний університет

Анотація. Авторами проведено оцінку емоційного статусу та особливостей харчової поведінки жінок з патологічною прибавкою ваги. Оцінювання здійснювалось у післяпологовому періоді. За результатами опрацювання опитувальника виявлено переважання рис тривожного типу у більш ніж половини вагітних ($56.4 \pm 1.3 \%$) на відміну від групи контролю, у яких переважно оптимальний тип ($68.4 \pm 2.8 \%$).

Ключові слова: вагітність, патологічна прибавка ваги, емоційний статус, харчова поведінка

Основними завданнями сучасного акушерства, поряд із зниженням материнської та перинатальної смертності, є покращення здоров'я майбутньої мами, плода та новонародженого. В останні десятиліття однією з провідних тем, що турбують лікарів всього світу, в тому числі акушерів-гінекологів, є метаболічні порушення. В науковій літературі проблема «метаболічні порушення і вагітність» в основному розглядалася в контексті вагітність і ожиріння або цукровий/гестаційний діабет [1]. На сьогоднішній момент не виділені маркери причинно-наслідкових зв'язків у формуванні патологічного відхилення маси тіла та відсутні уніфіковані методологічні підходи до ведення

такої вагітності у випадку нормальної маси тіла, тому пошук науковий продовжується.

Патологічну масу тіла під час вагітності набирають від 20 до 40 % жінок з прегравідарним дефіцитом маси тіла, 35-40 % - із нормальною вагою та понад 40 % - з вихідною надмірною масою тіла та ожирінням. Важливим аспектом є асоційовані проблеми – як найближчі, так і віддалені. При недостатньому збільшенні маси тіла зростає ризик недоношеності та народження дитини з низькою масою тіла, а при надмірному збільшується частота прееклампсії, аномалій скоротливої діяльності матки, оперативного розродження, макросомії. Надлишкова надбавка маси тіла веде до надмірного накопичення жирової тканини, сповільненню її післяпологової редукції з високим ризиком розвитку метаболічних та кардіоваскулярних ускладнень в подальшому [2].

Мета дослідження: вивчити емоційний статус та особливості харчової поведінки жінок з патологічною прибавкою ваги в період вагітності. Предмет дослідження: клініко-анамнестичні дані, індекс маси тіла, перебіг вагітності, пологів, післяпологового періоду, анкети для оцінки емоційного статусу та харчової поведінки.

Дизайн дослідження: група контролю- 22 вагітні з нормальною масою тіла; основна група - 23 вагітних з патологічною прибавкою ваги. Усі жінки до вагітності мали ІМТ 18,5 -25. Критерії виключення: передчасні пологи, вік до 18 років, не старше 40 років; багатоплідна вагітність, важка екстрагенітальна патологія.

Матеріали та методи:

1. Медична документація (форма № N111/о).
 2. Діагностику індивідуального психоемоційного стану проводили за шкалою тривожності Ч. Д. Спілберга-Б. А. Халіна.
 3. Оцінку ступеня харчової поведінки здійснювали на основі опитувальника частоти харчування.
 4. Усі дослідження проводились у післяпологових відділеннях.
- Усі вагітні спостерігались у відповідності до наказу №477 МОЗ України.

Результати. Прибавка ваги у досліджуваних групах: І група (основна) - 15.6 +/- 2.4 кг ($p < 0.001$), ІІ група (контролю) -10.3 +/- 2.8 кг. Набір ваги не залежить від віку жінки. Надмірна прибавка ваги тіла у 2.1 рази частіше виникає у жінок з розладами менструального циклу, що може свідчити про залежність між цими двома явищами. Прослідковується спадковий характер патологічної прибавки ваги. Аналізуючи сімейний анамнез жінок прийшли до висновку, що батьки мають надмірну вагу, то жінка набирає у 3, 2 рази частіше патологічну вагу.

Оцінка психоемоційного стану: у жінок з патологічною прибавкою ваги за результатами опрацювання опитувальника виявлено переважання рис тривожного типу у більш ніж половини вагітних (56.4 +/- 1.3 %) на відміну від групи контролю, у яких переважно оптимальний тип (68.4 +/- 2.8 %).

Оцінка харчової поведінки. Високий ступінь харчової поведінки збільшує шанси на набір рекомендованої ваги у 3.8 рази порівняно з вагітними з низькою ступінню харчової поведінки. За результатами опитування лише 64% вагітних після бесіди з лікарем про правила харчування намагались з різним успіхом дотримуватись рекомендацій. Решта 36% абсолютно не цікавилися цими питаннями. Отримані дані свідчать про низьку мотивацію до змін способу життя, тому потребує більш активної роботи зі сторони перинатолога та сімейного лікаря.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бессесен Д. Г. Избыточный вес и ожирение / Д. Г. Бессесен, Р. Кушнер ; [пер. с англ.] – М. : БИНОМ, 2004. – 239 с.
2. Wendling P. Obesity: A ‘Double Hit’ in Pregnant Women With Heart Disease.- 2021 Medscape, March 10.

КЛІНІЧНІ ОЗНАКИ ТА ГЕМАТОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ У ТЕЛЯТ ЗА РАХІТУ

Бутик Віктор Леонідович

студент

Поліський національний університет

м. Житомир, Україна

Анотація: Дослідженням встановлено, що клінічним проявом рахіту у телят було пригнічення загального стану, відставання у розвитку, гіподинамію, залежування, зниження апетиту, викривлення кісток грудних і тазових кінцівок, деформацію суглобів, розлади травлення. Гематологічними дослідженнями за рахіту діагностували гіпохромемію, еритроцитопенію, збільшення ШОЕ, зниження середнього показника гематокриту.

Ключові слова: телята, рахіт, гіподинамія, еритроцитопенія, деформація суглобів, викривлення кісток, еритроцитопенія.

В умовах сьогодення за інтенсивного виробництва, розведення і ведення тваринництва, виникають прояви ендокринної патології. Цьому сприяють незбалансована годівля, порушення утримання, відсутність моціону і належних профілактичних заходів. Окрім того, на територіях України значно поширені ендемічні хвороби, що зумовлені недостатнім вмістом у ґрунтах, водних джерелах і рослинах рухомих форм біотичних мікроелементів, або надлишком їх антагоністів [1, с. 257]. Ендемічні хвороби тварин ще називають геохімічними ензоотіями. Найпоширенішою із цих захворювань є рахіт у молодняку, зокрема у телят різного віку.

У нашій роботі було відібрано 12 голів телят 60 добового віку з ознаками порушення органів опорно-рухового апарату. Клінічним дослідженням дослідних телят було встановлено, що вони мали оптимальну температуру тіла,

референтні показники пульсу та дихання. Проте у 11 голів (91,6%) відмічали дерматити. Серед них у 7 телят (63,6%) діагностували гіподинамію, залежування, малу активність, знижений апетит, анемічність слизових оболонок. У 100 % дослідних тварин виявляли викривлення тазових кінцівок, а у 8 телят (67%) деформацію та збільшення скакальних та карпальних суглобів. Окрім цього у 5 особин (41,6%) виявляли болючість кінцівок.

Аналіз окремих гематологічних показників показав, що у 100 % тварин вміст гемоглобіну був нижче за фізіологічні показники (гемоглобінемія), де середній показник становив $92,3 \pm 3,2$ г/л (табл. 1). Показник кількості еритроцитів був меншим на 2,2 рази у порівнянні із контрольною групою тварин (табл. 1). Варто вказати, що у 100 % тварин даний показник був нижчим референтних значень (еритроцитопенія). Загальна кількість лейкоцитів у телят за рахіту мала достовірно ($p < 0,05$) вищі значення у порівнянні з контролем (табл. 1). Показник гематокриту був достовірно нижчим у порівнянні із здоровими тваринами. У телят хворих на рахіт середній показник ШОЕ теж вирізнявся від такого у клінічно здорових тварин і був на 2,09 рази вищим (табл. 1).

Таблиця 1

Морфологічні показники крові теля за рахіту ($M \pm m$)

№ з/п	Показники	Хворі тварини, (n = 12)	Клінічно здорові тварини, (n = 20)
1	Еритроцити, Т/л	$4,52 \pm 0,24^{**}$	$6,72 \pm 0,2$
2	Гемоглобін, г/л	$92,3 \pm 3,2^*$	$125,8 \pm 2,4$
3	Гематокрит, %	$26,35 \pm 3,76^{**}$	$33,8 \pm 2,8$
4	ШОЕ, мм/год	$2,32 \pm 2,67^{***}$	$0,85 \pm 0,12$
5	Лейкоцити, Г/л	$9,42 \pm 1,9^*$	$7,33 \pm 0,65$

Примітка: *** - $p < 0,001$; ** - $p < 0,01$; * - $p < 0,05$ – показник достовірності.

Отже, у хворих телят за рахіту основними клінічними проявами було відставання в рості і розвитку, малорухливість, викривлення кісток грудних і

тазових кінцівок, деформація і збільшення суглобів, куйовдження шерсті, алопеції, в'ялий апетит. Гематологічні показники вказують на хронічний прояв даного захворювання, що характеризується анемією та збільшенням показника швидкості осідання еритроцитів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Внутрішні незаразні хвороби тварин: підручник. 2-ге вид., доп. / М.О.Судаков та ін.; за ред. М. О. Судакова. К.: Мета, 2002. С. 249–268.

ФІНАНСУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЕКТІВ НА ЗАСАДАХ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: МОЖЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ

Васютинська Людмила Анатоліївна

к.е.н., доцент

Одеський регіональний інститут

державного управління НАДУ

при Президентові України

Вступ. Сучасні умови розвитку економіки України на тлі наслідків пандемії та продовженням воєнних дій на сході держави визначаються зниженням ділової та інвестиційної активності. Ситуація, що склалася мала негативні наслідки для розвитку реального сектору економіки. За основними економічними показниками Державної служби статистики [1] у 2020 році виробництво у галузі промисловості знизилося на 5,2%, у сільському господарстві – на 11,5%, падіння вантажних перевезень склало 10,6%, а пасажирських – 39,7 %. За таких умов українська економічна політика має спрямовуватися на пошук дієвих механізмів, що забезпечать економічне зростання. Одним з напрямків вирішення окреслених проблем є переорієнтація економіки України на використання і розвиток ресурсозберігаючих та наукоємних технологій. Такі зміни потребують переоснащення інфраструктурного забезпечення регіонального виробництва. Однак складність питання полягає у тому, що фінансування таких проектів для українського бюджету є практично непід'ємним, а залучення інвестиційних ресурсів для таких цілей на регіональному рівні – проблематичним. Виходячи з того, що кожне явлення характеризується подвійністю виявлення, то можна знайти потенційно позитивні аспекти для вирішення цього питання. Зокрема, одним з виходів може стати пошук нових стратегічних партнерів, базуючись не на мобілізаційній, а ринковій моделі через застосування бюджетно-податкового

механізму, механізму грошово-кредитної політики і партнерства держави та приватного капіталу.

Мета роботи. Метою роботи є визначення можливостей фінансування інфраструктурних проектів на засадах публічно-приватного партнерства, окреслення проблематики їх реалізації в Україні та надання пропозицій щодо вирішення визначених проблем.

Матеріали і методи. У процесі дослідження використовувався значний обсяг інформаційних джерел, а саме: законодавчі акти, що регулюють відносини публічно-приватного партнерства, матеріали профільних та періодичних видань, статистична інформація та інші матеріали, на яких базується дослідження. Отримані результати засновувалися на таких методах дослідження, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, діалектичний аналіз, а також методи порівняння і вимірювання.

Результати і обговорення. Сьогоднішні тенденції української економіки ставлять завдання, вирішення яких в рамках традиційних підходів знайти досить складно, а в ряді випадків взагалі неможливо. Одним із способів вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням фінансування розвитку інфраструктури, і, зокрема, реалізації концепції ефективної держави, є публічно-приватне партнерство (ППП).

Налагоджена інфраструктура будь-якої території – це необхідна умова її стійкого розвитку, виходячи з таких потреб: а) потреби забезпечення сфери виробництва і сфери послуг; б) потреби забезпечення якості життя населення.

І тут виникає одне з найскладніших питань розвитку інфраструктури – питання фінансування. Як зазначає більшість дослідників, в даний час у зв'язку з непростими економічними умовами ні держава, ні приватний сектор не зацікавлені у великих вкладеннях фінансових коштів. Але з іншого боку, вкладення коштів в інфраструктуру в ситуації економічної кризи набагато надійніше і доцільніше. І з цієї позиції механізм державно-приватного партнерства може розвиватися навіть в умовах кризи і стає одним з основоположних інструментів для розвитку регіональної і муніципальної

економіки, а також виступати в якості того механізму, який буде не тільки залучати інвестиції, а й підвищувати якість послуг, що надаються населенню.

Якщо підходити до розуміння сутності публічно-приватного партнерства в контексті державної політики фінансового забезпечення економічного зростання, то використання механізму ППП у фінансуванні інфраструктурних проектів виправдано з огляду на забезпечення соціально-економічного зростання. З точки зору ресурсного підходу ця необхідність зумовлена і пов'язана з основною метою існування та функціонування ППП як засобу інтенсифікації економічному розвитку країни в умовах переходу до інноваційної економіки за рахунок об'єднання грошово-фінансових коштів приватних корпорацій і публічної влади для реалізації суспільно значимих проектів з найменшими ризиками і витратами.

Розвиток публічно-приватного партнерства для суспільства і економіки є важливим, перш за все, тому, що механізм його організації базується на принципі консолідації фінансових ресурсів у різних секторах економіки (публічного та приватного), галузях економіки, у межах різних територій і сфер діяльності з метою вирішення суспільно-значущих проблем. Отже, налагоджена система відносин між публічною владою і приватним партнером позитивно впливає на розвиток усіх підсистем національної економіки.

Для розуміння перспектив розвитку проектного фінансування об'єктів інфраструктури доцільно розглянути співвідношення ефективності варіантів фінансування кожного з партнерів, опираючись на методи порівняння ефективності та методи інвестиційного аналізу.

При порівняльному аналізі ефективності необхідно враховувати, що бізнес потребує прибутковості проекту, а для держави основним завданням виступає забезпечення необхідних зовнішніх ефектів. При реалізації переважної більшості інфраструктурних проектів модернізації, розвитку або будівництва інфраструктури в якості особи – замовника будівництва в нашій країні традиційно розглядається держава, а відтак, залучення додаткових ресурсів приватного сектора має визначатися як чинник, що сприяє збільшенню

ефективності державних вкладень (інвестицій).

Вкладення державних коштів в розвиток інфраструктури передбачає надходження доходів, що формуються, безпосередньо, внаслідок експлуатації певного інфраструктурного об'єкту (наприклад, платня за проїзд, електроенергію, водопостачання тощо). При цьому витрати на поточну експлуатацію інфраструктурного об'єкта компенсуються бюджетними платежами. Підрядник визначається через проведення тендеру за критерієм співвідношення «втрата – якість». Термін реалізації проекту, як правило, дорівнює терміну служби побудованої інфраструктури. Світовий досвід доводить, що такий механізм є досить дієвим.

Не дивлячись на значні можливості і вигоди реалізації інфраструктурних проектів на засадах PPP, українські реалії не демонструють позитивних зрушень. Так, станом на 01.01.2021 на умовах PPP укладено 192 договори, з яких реалізується 39 (29 – концесійних договорів, 6 - договорів про спільну діяльність, 4 - інші договори), 153 договорів не реалізується (118 – не виконується, 35 розірвані / закінчився термін дії) [2].

Якщо порівнювати динаміку до попереднього року, то кількість укладених договорів збільшилася на 5 од., а кількість реалізованих договорів збільшилася на 13 од., (у тому числі зростання концесійних договорів слало 5; кількість договорів про спільну діяльність – 10; кількість інших договорів знизилася на 2). Кількість нереалізованих договорів зросла на 18 од. (у тому числі невиконаних договорів збільшилось на 5 од.; кількість розірваних договорів та таких, що закінчився термін дії зросла на 13 од.).

Як видно, тенденції розвитку взаємодії держави і бізнесу є досить невтішними та потребують вивчення причин такого стану, для забезпечення дієвості механізму PPP.

Як свідчать дані Світового банку, проекти PPP реалізуються виключно українськими компаніями. Залучень інвестицій від міжнародних компаній не спостерігається. Крім того, понад 20% проектів не пов'язані з наданням суспільних благ. Як правило, фінансове забезпечення PPP проектів

здійснюється або на основі бюджетних інвестицій або через державні гарантії [3].

Українська практика укладання договорів ППП демонструє досить негативні мотиви щодо представників влади, так їх приватних партнерів. Саме цим пояснюються такі невтішні результати. Ініціація проектів здійснюється з низкою невідповідностей з боку обох партнерів, адже їх цілі часто не збігаються. Приватний партнер прагне отримати якомога більше пільг і гарантій від держави, а публічний партнер найчастіше не володіє ситуацією та, крім того, має місце корупційна складова, зокрема щодо вибору партнера.

У підтвердженні висунутої тези є сенс звернути увагу на результати моніторингу, проведеного у рамках програми «Галузевий контроль», який дозволив з'ясувати, що для 69% компаній визначальним фактором є якість підготовки ТЕО. Наступний впливовий чинник – це фінансування та технічна підтримка МФО [4]. Для розуміння необхідності фінансового забезпечення інфраструктурного проекту на засадах ППП потрібно спочатку визначити його цінність для суспільства, а лише наступним кроком здійснювати інвестиційний аналіз та оцінювати фінансові та комерційні ризики проекту. Таким чином, ТЕО є основою для фінансування проекту, але ціль проекту має бути підтверджена реальними потребами суспільства та вигодами, які воно отримає у наслідок реалізації проекту. У цьому контексті варто звернути увагу на експертизу проекту, яка має бути кваліфікованою, доцільною і обґрунтованою.

Висновки. Співпраця публічної влади, бізнесу та громад у контексті ППП дозволить досягти спільну ціль – підвищити якість життя населення держави. Суспільні вигоди від реалізації інфраструктурних проектів є досить тривалими у часі, що обґрунтовує доцільність їх реалізації як з боку приватного партнера з огляду на понесені витрати, так і з боку держави, виходячи з позицій доступності і якості суспільних благ. Проте ситуація, що склалася в Україні не сприяє розвитку ППП. Існуючі бар'єри економічного, організаційного та правового характеру гальмують реалізацію інфраструктурних проектів. Необґрунтована висока їх вартість, низька ефективність, бюрократичні

перепони, конфлікт інтересів партнерів – основні деструктивні чинники, які підвищують ризики реалізації інфраструктурного проекту. Пропозиції щодо вирішення окресленої проблематики полягають у наступному:

- реалізація проектів має здійснюватися у прозорому середовищі з налагодженим зворотним зв'язком з огляду на звітність та дотримання прав споживачів;
- бюджет проекту повинен складатися, виходячи з прогнозів грошових потоків в пролонгації відповідно до термінів окупності і термінів реалізації проекту, враховуючи чинник інфляції;
- контроль за використанням коштів, вкладених в інфраструктурний проект, а також аудит ефективності необхідно проводити на постійній основі з залученням органів державного контролю та аудиту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційний сайт Казначейської служби України URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/pro-kaznachejstvo> (дата звернення 26.04.2021).
2. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства країни. Стан здійснення ДПП в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini> дата звернення (11.05.2021).
3. Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства: Постанова КМУ від 11 квітня 2011 р. № 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2011-%D0%BF>
4. Быстрицкая О. Государственно-частное партнерство в сфере инфраструктуры: как в Украине применить мировой опыт. Материалы междунар. науч-практ. конф. «Инфраструктурные проекты ГЧП в Восточной Европе, на Кавказе и в Центральной Азии» 28.09.2018. Киев. 2018. URL: https://cfts.org.ua/articles/gosudarstvenno_chastnoe_partnerstvo_v_sfere_infrastruktury_kak_v_ukraine_primenit_mirovoy_opyt_1458.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Галунець Наталія Іванівна

асистент кафедри публічного управління
та адміністрування і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв, Україна

В роботі розглянуто форми міжнародного співробітництва аграрних підприємств у сфері інноваційної діяльності. Авторами виокремлено основні проблеми розвитку інноваційної діяльності аграрних підприємств. Обґрунтовано, що за сучасних умов міжнародне співробітництво передбачає проведення спільних досліджень, у результаті яких планується розробка інновацій. При цьому до процесу розробки інновацій зазвичай залучаються найбільш кваліфіковані у відповідній сфері фахівці з різних країн світу. Інновації, отримані в результаті дослідницької діяльності, позитивно впливають на інноваційний розвиток кожної держави, у межах якої дана інновація впроваджується на практиці.

Ключові слова: аграрний сектор, форми співробітництва, програми, проекти, консорціуми

В умовах активізації євроінтеграції міжнародне співробітництво у сфері науки, технологій та інновацій постійно розширюється. Аграрний сектор економіки держави потенційно є високорентабельним та привабливим для вкладання інвестицій у його розвиток. При цьому інноваційний розвиток аграрного сектору необхідний сьогодні, як ніколи. Слід відмітити, що за сучасних умов підвищення конкурентоспроможності та продуктивності аграрного виробництва є однією з головних цілей аграрної політики України.

Тому інтенсифікація використання досягнень науково-технічного прогресу та зростання інтелектуалізації основних факторів виробництва дозволить матеріалізувати нові ідеї наукових досліджень, що забезпечить конкурентоспроможність вітчизняної аграрної продукції на світовому продовольчому ринку. У цьому зв'язку розвиток міжнародного співробітництва у сфері інноваційної діяльності є одним із пріоритетів державної політики країни [2].

До основних проблем формування і розвитку інноваційного процесу у аграрному секторі відносяться наступні:

- значні відмінності регіонів країни за природно-кліматичними умовами і спеціалізації виробництва;
- різноманітність видів сільськогосподарської продукції, продуктів її переробки, істотна різниця в технології обробки продукції, утримуванні и годівлі тварин;
- велика різниця в періодах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки;
- наявність великої різноманітності типів виробництва за різними організаційно-правовими формами та формами власності, розмірами, спеціалізації, підпорядкованості, кооперації тощо;
- велика залежність технологій виробництва в сільському господарстві від дорожньо-транспортних мереж, віддаленості від постачальницьких центрів і ринків збуту продукції і інших факторів;
- відособленість сільськогосподарських товаровиробників, віддаленість від інформаційно-консультаційних служб і організацій, які виробляють науково-технічну продукцію;
- різний соціально-освітній рівень робітників сільського господарства;
- відсутність чіткого і науково-обумовленого організаційно-економічного механізму передачі досягнень науки сільськогосподарським товаровиробникам і як наслідок, суттєве відставання галузі по освоєнню інновацій у виробництві [3].

Дослідження наукової літератури показало, що важливим інструментом подолання зазначених проблем і посилення конкурентних переваг вітчизняного аграрного сектору, є налагодження та розширення масштабів міжнародного співробітництва у сфері інноваційної діяльності [1-7].

Міжнародне співробітництво – це процес взаємодії двох або декількох акторів (країн, підприємств), у якому виключається застосування збройного насильства і домінують спільні пошуки реалізації загальних інтересів. Традиційно відносини співробітництва містять у собі двосторонню і багатосторонню дипломатію, укладання різноманітного роду альянсів і угод, що передбачають взаємну координацію політичних ліній: наприклад, із метою спільного врегулювання конфліктів, забезпечення спільної безпеки або розв'язання інших питань, що представляють спільний інтерес для всіх сторін, які беруть в цьому участь [7].

Співробітництво в інноваційній сфері відносно недавно було виділено як окремий напрям міжнародної співпраці. Його виокремлення пов'язано з пріоритетами розвитку сучасних технологій, від яких значною мірою залежить економічний і соціальний прогрес людської цивілізації [4]. Нині технологічне удосконалення аграрного виробництва розглядається, з одного боку, як вирішальний чинник забезпечення конкурентоспроможності країн на світовій арені, а з іншого боку, воно спонукає до об'єднання зусиль в науково-інноваційній діяльності, здатної суттєво прискорити отримання нових знань і перетворити їх на передові технології в аграрному секторі.

Протягом останніх десятиріч масштаби, рівень активності та різноманітність видів міжнародного співробітництва у сфері інноваційної діяльності зазнали суттєвих змін та значно розширились. Основні форми міжнародного співробітництва у сфері інноваційної діяльності представлено наступним чином[1]:

- інноваційні проекти міжнародного співробітництва;
- консорціуми університетів, основою яких є: спільні дослідження, взаємне визнання дипломів, міжнародні конференції та семінари,

співробітництво з іноземними підприємствами;

- міжнародні програми, які в себе включають: співробітництво у сфері вищої освіти, дослідницька діяльність, впровадження інновацій;
- інноваційні підприємства.

Спільна робота представників різних країн світу над інноваційним проектом є найбільш поширеною формою міжнародного співробітництва. Особливістю роботи суб'єктів інноваційної діяльності у рамках спільного інноваційного проекту є її довготривалий характер, що дозволяє встановити міцні ділові стосунки, які після завершення проекту поглиблюються і розширюються. Ще однією перевагою є розроблення і постійне вдосконалення механізмів обміну інноваціями, досвідом, знаннями, навиками у сфері інноваційної діяльності.

Ключова форма міжнародного співробітництва, головною метою якої є інноваційний розвиток країни, реалізується шляхом розробки та подальшого впровадження міжнародних проектів.

В аграрному секторі пріоритетними напрями інноваційної діяльності представляються, зокрема, розробки, пов'язані з генетичними селекційними дослідженнями, біотехнологією, включаючи екологічні медичні і соціальні аспекти їх виживання; питання модернізації матеріально-технічної бази аграрного виробництва, що дозволяє забезпечити оптимальні терміни і способи обробітку прибирання, переробки, зберігання і реалізації основних видів продовольчої продукції цілях збереження якості і мінімізації витрат тощо [2].

Міжнародні проекти інноваційного характеру можуть орієнтуватись не тільки на розробку та впровадження кардинальних змін, а й на реалізацію певних вдосконалень в об'єкт проекту і/або в процес його функціонування [4]. На практиці міжнародні проекти інноваційного характеру, переважно орієнтовані на вдосконалення (поліпшення) властивостей і діяльності об'єкту проекту, що зумовлено нижчим рівнем ризику, вартості та складності міжнародних проектів.

Наступною формою міжнародного співробітництва, націленого на

забезпечення інноваційного розвитку країни, є консорціями університетів, які являють об'єднання університетів, окремих структурних підрозділів, або ж навіть окремих учених. Основними причинами створення консорціумів закладами вищої освіти є:

- активізація міжнародної інноваційної діяльності,
- підвищення рейтингу та іміджу університету;
- входження у міжнародне наукове співтовариство;
- участь у масштабних інноваційних проектах;
- можливість доступу до світового досвіду;
- залучення іноземних студентів.

Основною перевагою консорціуму ВНЗ є об'єднання зусиль учених різних університетів, забезпечує отримання високоякісних результатів спільної діяльності у сфері інноваційної діяльності. Нині досить поширеною тенденцією у діяльності консорціумів університетів є розробка і впровадження спільних навчальних програм з підготовки фахівців у сфері інноваційної діяльності. До розробки подібних навчальних програм залучається кваліфікований професорсько-викладацький персонал університетів різних країн світу. У процесі розробки спільних навчальних програм враховуються особливості інноваційної діяльності у всіх державах, університети яких входять до складу консорціуму. Роль спільних навчальних програм інноваційного характеру в забезпеченні інноваційного розвитку країн, у яких подібні програми впроваджуються, полягає у тому, що завдяки їх реалізації студенти ВНЗ здобувають знання та переймають досвід фахівців (теоретиків і практиків) сфери інноваційної діяльності.

Консорціуми університетів можуть мати різні організаційно-правові форми:

1. Асоціація – форма, прийнятна для класичних ВНЗ; практично єдина легітимна форма створення об'єднань університетів, яка однак не завжди є генератором інноваційних змін в освіті.

2. Регіональний навчальний округ – зазвичай викликає інтерес в аспекті

створення науково-технологічних парків.

3. Корпорація – заснування даної форми активно обговорюється у науковій літературі та освітній політиці, однак ВНЗ і досі не можуть створювати об'єднання юридично самостійних організацій.

Ще одним видом міжнародного співробітництва ВНЗ є організація та проведення міжнародних науково-практичних конференцій, які орієнтовані на обговорення актуальних питань інноваційного розвитку. Регулярне проведення подібних заходів цілком спроможне чинити суттєвий вплив на інноваційний розвиток країни [4].

В даний час більшість вітчизняних аграрних закладів освіти проводять свою міжнародну співпрацю за наступними напрямками:

- реалізація міжнародних освітніх і дослідницьких програм і проектів;
- організація стажувань та практики за кордоном для студентів, аспірантів і викладачів університету;
- участь у міжнародному процесі інтеграції аграрних вищих шкіл у світове освітнє співтовариство;
- проведення міжнародних наукових конференцій та семінарів;
- навчання та стажування іноземних студентів, аспірантів і фахівців;
- залучення міжнародних інвестицій у розвиток університету;
- діяльність у рамках багатосторонніх або двосторонніх договорів з університетами та іншими науково-освітніми установами.

Найбільш поширеною формою міжнародного співробітництва закладів вищої освіти є діяльність саме дослідницького характеру, що протягом останніх років набула значно ширшого визнання, оскільки спостерігається залучення до неї представників ряду 547 країн з різних континентів. При цьому науково-освітнє міжнародне співробітництво передбачає зазвичай проведення спільних фундаментальних і прикладних досліджень, у результаті яких планується розробка і подальше впровадження інновацій.

Географічне розташування України, розміри її території, чисельність населення, природні ресурси в поєднанні з потенційними можливостями в

науковій, економічній та інших сферах суспільного життя дало їй змогу й право мати статус одного з найвпливовіших членів Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО). Співробітництво нашої держави з ФАО є доволі активним: Україна – член багатьох робочих органів цієї організації й бере участь у її заходах. ФАО організовує майданчик, форум для досягнення прогресу в багатьох областях. Навіть у високорозвинених країнах існує великий розрив між рівнем наукових технологій та їх застосуванням на місцях. ФАО проводить якусь політику згладжування даних невідповідностей. Робота такого роду особливо корисна для слаборозвинених країн. Організація дозволяє вводити у виробництво нові сорти насіння і нові методи внесення в ґрунт добрив, що сприяє збільшенню виробництва (випуску) продовольства в значній мірі і у відносно короткий термін. ФАО організовує освітні та технічні заходи, які допомагають навчити зайнятих у сільському господарстві ефективно використовувати новітні технології, оснащувати парк обладнання за останнім словом техніки. Організація має унікальний досвід у галузі використання ноу-хау і нових агропромислових технологій, виведення і вирощування високоврожайних, посухостійких рослинних культур, боротьби з шкідниками та хворобами. Довгостроковий проект боротьби з голодом здійснюється за допомогою ФАО в рамках програми "World Food Programme". Виконання програм має важливе значення для країн-експортерів продовольчих товарів в умовах запеклої конкуренції у сфері міжнародної торгівлі і гострої боротьби за ринки збуту. Співпраця з ФАО має сповна використовуватись урядом України під час реалізації національної програми в інноваційній галузі та підвищення ефективності функціонування аграрного сектору економіки на основі внесення пропозицій щодо розробки і вдосконалення нормативно-правових актів. Пріоритети повинні віддаватися перш за все міжнародним програмам під егідою ЄС. Механізми і конкретні пропозиції щодо участі в них розроблено досить детально. Конкретизація форм і напрямків співробітництва в інноваційній сфері має бути здійснена прийняттям відповідних нормативних актів. Стосовно співробітництва з ЄС завдання полягає в ініціюванні нових

програм на умовах, що існували й існують у ЄС для країн Центральної та Східної Європи. Це дозволить не тільки залучати більш значні кошти до виконання НДДКР та інноваційних проектів, але і розширити спектр співробітництва між українськими та зарубіжними організаціями. Крім того, необхідно суворіше дотримуватися виконання зобов'язань держави з фінансування українських частин спільних проектів. Для цього подібне фінансування могло б бути включене окремим рядком до так званих “захищених” статей бюджету.

Податкова політика держави стосовно участі в міжнародних проектах також має відповідати міжнародним стандартам, тобто відповідні трансфери не повинні обкладатися податками як виробнича діяльність. Важливим завданням є формування нормативно-правової бази забезпечення рівноправного входження України в науково-технологічний простір країн Європи та світу. Нормативно-правова база повинна формуватися у відповідності з тенденціями, що спостерігаються у світі. Україна приєдналася до більшості існуючих угод та конвенцій у сфері захисту інтелектуальної власності, ноу-хау тощо.

Отже, на сьогоднішній день не викликає жодних сумнівів твердження про те, що навіть найрозвиненіша і найбагатша країна світу неспроможна забезпечити успішний розвиток інноваційної діяльності держави виключно власними зусиллями, мається на увазі, абсолютно самостійно, без контактів з іншими країнами, без залучення світового досвіду. Міжнародне співробітництво аграрних підприємств у сфері інноваційної діяльності неодмінно призведе до саморозвитку його учасників: і окремих суб'єктів інноваційної діяльності, і країни загалом. Ефективне міжнародне співробітництво у сфері інноваційної діяльності з конкретними іноземними партнерами спонукає до розширення масштабів спільної роботи. Не менш важливою є зважена та поміркована участь держави у процесах міжнародного співробітництва аграрних підприємств у сфері інноваційної діяльності, завдяки чому підвищується рівень позитивного впливу міжнародної діяльності на інноваційний розвиток країни в цілому. Положення щодо розвитку науково-

технічного співробітництва повинні, як правило, входити до нових угод, що укладає Україна із зарубіжними країнами та міжнародними організаціями, зокрема в економічній сфері. Таким чином, можемо констатувати, що за сучасних умов неодмінною складовою ефективної реалізації інноваційної діяльності аграрних підприємств являється міжнародне співробітництво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Каленюк І. С. Переваги міжнародного інноваційного співробітництва / І. С. Каленюк Н. І. Холявко // Чернігівський науковий часопис ЧДІЕУ. Серія 1, Економіка і управління : електронний збірник наукових праць. – Чернігів : ЧДІЕУ, 2011. – № 1(1). – С.45-54
2. Кириленко, І. Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи : монографія / І. Г. Кириленко. - К. : ННЦ ІАЕ, 2005. - 452 с
3. Кот О.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення / О.В. Кот // Проблеми науки. - 2009. - № 9. - С. 30 - 36.
4. Марчук Л.П. Міжнародне співробітництво України в науково-інноваційній сфері Науково-теоретичний фаховий журнал “Вісник аграрної науки Причорномор’я” Миколаївського державного аграрного університету. Редкол.: В.С. Шебанін (гол. ред.) та ін. — Миколаїв, 2009. Випуск 2(49). – 2010. – С.48-57
5. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. / П.П. Микитюк – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 295 с.
6. Сиротюк Г.В. Перспективи розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі / Г.В. Сиротюк // Таврійський державний агротехнологічний університет. – 2011. -№ 3. – С. 240 – 246.
7. Сімків Л.Є. Основи економічної теорії: Конспект лекцій. / Л.Є. Сімків, Р.Б. Данилейчук, С.Я. Кісь, І.І. Проданова, О.С. Яцюк. – Івано-Франківськ, 2006.

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАУЗАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Гапоненко Олександра Миколаївна

студентка

Іванов Євген Олександрович

старший викладач

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

Анотація: в статті розглянуті особливості вживання дієслів, що мають каузативне значення в англійській мові. Було здійснено їх класифікацію на групи згідно граматичної побудови та способів вживання в мові. Синтаксичні, семантичні, лексичні та стилістичні характеристики каузативних конструкцій були досліджені.

Ключові слова: каузативна конструкція, об'єкт каузації, допоміжне каузативне дієслово, каузація.

Для вираження опосередкованої каузації в англійській мові широко використовуються синтаксичні конструкції типу *to have smb. do smth.* і *to make smb. do smth.* (обидві конструкції граматично синонімічні і переводяться як: змусити кого-небудь зробити що-небудь), які викликають неоднозначне трактування з боку лінгвістів. Справа в тому, що дані конструкції і синонімічні їм структури типу *to cause smb. to do smth.* / *спонукати кого-небудь робити що-небудь*, *to order smb. to do smth.* / *наказати комусь що-небудь зробити* включають в себе інфінітив, який наче відкриває подвійну предикацію. Дієслова, що мають найбільш каузативне значення в англійській мові це дієслова *let, make, cause, get, have* [3]. Однак подальший аналіз матеріалу на прикладі твору «Острів скарбів» Р. Стівенсона показує, що синтаксичні,

семантичні, лексичні та стилістичні характеристики каузативних конструкцій з цими дієсловами відрізняються.

Перш за все варто зазначити, що в англійській мові каузативні конструкції функціонують у чотирьох різновидах:

1) напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + інфінітив (to order, to force, to command).

Наприклад: *'...but sometimes he would call for glasses round, and force all the trembling company to listen to his stories or bear a chorus to his singing'* [6];

2) допоміжне каузативне дієслово (to have/ to get) + об'єкт каузації + інфінітив.

Наприклад: *'...and, to tell you the truth, I should like to get it put in safety'* [6];

3) допоміжне каузативне дієслово (to have/ to get) + об'єкт каузації + Participle I/II.

Наприклад: *'...and if I catch a breath of complaint against you, if it's only for a piece of incivility like to-night's, I'll take effectual means to have you hunted down and routed out of this. Let that suffice'* [6];

4) напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + прийменник + іменник.

Наприклад: *'The squire and I were both peering over his shoulder as he opened it, for Doctor Livesey had kindly motioned me to come round from the side-table, where I had been eating, to enjoy the sport of the search'* [6].

Дієслово to cause відрізняється від таких дієслів, як, наприклад, to make, to have тим, що може виражати як «маніпулятивну» каузацію, тобто фізичне маніпулювання суб'єктом або об'єктом для здійснення події (Р. Стівенсон взагалі не використовував цю конструкцію у своєму творі, тому ось інший приклад: *'John stood the child up. John moved the chair. I did not make the child stand up, but I caused him to stand up'*), так і «директивну» каузацію, яку, в основному, висловлюють такі каузативні зв'язкові дієслова, як let, make, get, have (*John made Bill move. John got Bill to stand up. John had the child stand up*).

Приклади показують, що в контекстах з такими дієсловами, як *let, make, get, have* виражається більш специфічне каузативне значення, ніж в реченнях з словом *cause* [2].

Наступне дієслово – *to allow smb. to do smth.* «Дозволити комусь робити щось». Таке значення характерно для таких конструкцій з цим дієсловом: *let smb. do smth., let smb. have smth.; to allow a person or animal to leave a place where they have been kept* «дозволити людині або тварині покинути місце, де їх утримували (де вони перебували)». Це значення характерно для таких конструкцій як: *to let smb. go, to tell someone smth., let smb. know.*

Автор доволі часто використовував цю конструкцію у своїй роботі у творі: *‘... and we and the people who came about our house soon learned to let him be’, ‘He had taken me aside one day and promised me a silver fourpenny on the first of every month if I would only keep my ‘weather eye open for a seafaring man with one leg,’ and let him know the moment he appeared’, ‘One of the cocks of his hat having fallen down, he let it hang from that day forth, though it was a great annoyance when it blew’, ‘... if I catch a breath of complaint against you, if it's only for a piece of incivility like to-night's, I'll take effectual means to have you hunted down and routed out of this. Let that suffice’, ‘Farther I could not move her, for the bridge was too low to let me do more than crawl below it. So there we had to stay – my mother almost entirely exposed, and both of us within earshot of the inn’, ‘... but I mean to keep Jim Hawkins here to sleep at my house, and, with your permission, I propose we should have up the cold pie, and let him sup’, ‘Here you comes and tells me of it plain; and here I let him give us all the slip before my blessed deadlights!’* [6].

Неозброєним оком можна помітити, що використання каузативного дієслова *to let* дуже розповсюджене явище. Напевно, саме через свою функціональну різноманітність ця конструкція є найбільш вживаною не лише в художній літературі.

Каузативне значення дієслова *to make*: *cause a state / situation* «бути причиною стану / ситуації» – *to cause a particular state or situation or make smth.*

happen. Таке значення характерно для наступних конструкцій з цим дієсловом: make smb. do smth.; make smb. / smth.; що характерно для таких поєднань дієслова make з іменниками, як: make trouble / a noise / a mess, etc. А також force smb. to do smth. «змусити когось щось зробити», to force someone to do smth., or force smth. to happen: make smb. do smth., be made to do smth. Прикладами використання такого значення можуть бути: *'The guineas, too, were about the scarcest, and it was with these only that my mother knew how to make her count', 'Master Pew's dead, when all's done; not that I regret it, but he's dead, you see, and people will make it out against an officer of his Majesty's revenue, if make it out they can'* [6].

Дієслово to get неодноразово ставало об'єктом різних досліджень, оскільки це дієслово відіграє дуже важливу роль в системі англійської мови. За даними Д. Байбер, вживання цього дієслова сягає 3400 випадків на 1000000 слів, а серед 12 найбільш уживаних дієслів сучасної англійської мови дієслово to get знаходиться на другому місці: say, get, go, know, think, see, make, come, take, want, give, mean. Це пояснюється тим, що досліджуване дієслово відноситься до слів широкої семантики і характеризується високим ступенем лексичної абстракції [2].

К.А. Горшкова відзначає, що це дієслово має широке сигніфікативне значення здатне «включати в свій смисловий обсяг будь-лексичне значення будь-якого слова того ж морфологічного класу». На думку С.А. Лещинського, інваріантним значенням to get є значення «зміна стану» [2]. Дієслово get, так само, як і дієслово keep, займають особливе місце в системі широкозначності дієслів, що пов'язано, в першу чергу, з їх походженням і еволюцією. Однак відсутні дослідження, в яких дієслово to get розглядається як каузативна зв'язка в комплексі з іншими дієсловами аналогічної семантики. Р. Стівенсон використав лише один раз це дієслово, використовуючи схему з допоміжним каузативним дієсловом: *'...and, to tell you the truth, I should like to get it put in safety'* [6].

Дієслово to have протягом історії англійської мови значно розширило

сферу свого вживання і «розсунув кордони кола, центром якого є його суб'єкт» [2]. У це коло завжди входили неживі предмети (have a house), люди (have friends), якості (have modesty). Потім в нього увійшли дії суб'єкта, як потенційні (have to write), так і вже здійснені ним (have written). Розширення сфери навколо суб'єкта *have* не обмежилася окремими предметами і діями – в неї можуть зараз входити і цілі події, що відбуваються з волі суб'єкта або проти неї, що зачіпають його інтереси, наприклад: *She had him wash the car* «Вона змусила його помити машину»; *He had his clothes cleaned* «Йому почистили одяг» і т.д.

Розширення сполучуваності дієслова *have* відбилося на його семантичній структурі: помітно скоротилася питома вага його первісної семантики володіння. Найяскравіше вона проявляється при поєднанні з конкретними іменниками, денотат яких представляє типові об'єкти володіння. Відносини між людьми, що описуються за допомогою *have*, володінням не є (have friends, enemies, neighbours), але їх можна представити як метафорично подібні з володінням і тому допускають семантичні перенесення [3].

Інша точка зору на семантику дієслова *have* представлена в роботах Р. Ленекера. Відповідно до неї розширення сполучуваності та нерозривно з ним пов'язане розширення семантики у цього дієслова збіглися з типологічною перебудовою англійської мови, одним з проявів якої стало формування аналітичних лексем, що вимагають розгортання мікросистеми широкозначності дієслів. Дієслово *have* увійшло в неї і відповідно перебудував свою семантичну структуру, в якій істотно підвищився рівень абстракції вихідного значення при збереженні семантичного єдності дієслова у всіх його вживаннях. Нове, широке значення можна узагальнити як входження референтів доповнень до *have* – предметів, якостей, дій, подій – в сферу, центром якої є суб'єкт дієслова [4].

Значення *to have* в каузативній системі – *to effect* «впливати» – *to cause a particular result* «зумовити певний результат»; *make smb. do smth.* 'змушувати когось щось робити». Незважаючи те, що хоч дієслово і розширило коло свого функціоналу, його досить рідко можна зустріти в художній літературі, про що свідчить наступний єдиний приклад використання в творі «Острів скарбів»:

'Here I have this confounded son of a Dutchman sitting in my own house, drinking of my own rum!' [6].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Английские каузативные конструкции с фразовыми глаголами разных групп. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://research-journal.org/languages/anglijskie-kauzativnye-konstrukcii-s-frazovymi-glagolamiraznyx-grupp/>
2. Ящук О.Л. Феномен каузативних конструкцій в англійській мові, їх переклад на українську мову. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology411/linguisticsand-foreign-languages-in-the-world-today-411/10713-411-0338>
3. Causative [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Causative>
4. Causative constructions in modern English [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://konfist.fl.kpi.ua/node/2084>
5. Models of Causation and the Semantics of Causal Verbs [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/9051267_Models_of_Causation_and_the_Semantics_of_Causal_Verbs
6. Роберт Луїс Стівенсон. Острів Скарбів [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/stevenson__treasure_island__ua.htm

УДК 378.147:004.007.2

**ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ДО
ПРОФЕСІЙНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ
(ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ)**

Герасимчук Тетяна Володимирівна

к. п. н., доцент

Харківський національний
автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна

Губарєва Ольга Семенівна

к. психол. н., доцент

Харківський національний
автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна

Анотація: Інноваційні процеси, що відбуваються в світі сьогодні, зумовлюють перегляд норм підготовки спеціалістів, форм організації навчання, модернізацію методик викладання у відповідності до нових вимог.

Орієнтація вузівського курсу на формування у студентів немовних спеціальностей умінь різних видів професійного спілкування з використанням іноземної мови вимагає вирішення цілого ряду питань, що стосуються оптимальної організації процесу навчання згідно сучасних вимог, реальних умов викладання та реалізації принципу безперервної освіти.

Ключові слова: професійна діяльність, комунікативна компетентність, безперервна освіта, мультимедійні засоби, викладання іноземної мови

Метою навчання іноземної мови майбутніх фахівців має бути поєднання оволодіння основною спеціалізацією студентів із використанням іноземної мови, тому для немовних університетів основною метою викладання іноземної

мови має бути: розвиток професійних навичок спілкування з стимулювати потребу студентів у вивченні іноземної мови., культурною, професійно конкурентоспроможною та успішною людиною.

Тому вивчення іноземних мов у нелінгвістичних галузях має комунікативну та професійну спрямованість. Професійна спрямованість викладання іноземних мов представляє для студентів низку завдань для розвитку професійних навичок, а саме оволодіння професійним та вузьким словниковим запасом, оволодіння комунікативними навичками професійного спілкування, формулювання власного бачення іноземної мови у професійних проблемах.

Свідоме вивчення іноземної мови для набуття професійно орієнтованих компетентностей з іноземних мов є запорукою подальшої професіоналізації та подальшої самоосвіти, що забезпечить майбутньому спеціалісту діалог із іноземними партнерами та здатність спілкуватися з партнерами, обмінюватися інформацією та співпрацювати результати.

Ми вважаємо, що одним із пріоритетних напрямів оптимізації та індивідуалізації подальшої мовної освіти, підвищення ефективності управління освітніми процесами у відповідних навчальних закладах є створення або модернізація програм та педагогічне та методичне забезпечення.

Навчально-методичні комплекси враховують реальні потреби в освіті та предметах для їх подальшої освітньої діяльності та професійної кар'єри. При створенні навчально-методичних комплексів набувають значення не лише технічне обслуговування, а й навчальні засоби, принципи організації навчальної діяльності учнів.

Підручники, наочні посібники, аудіо- та відеоматеріали, комп'ютерні засоби дозволяють моделювати іншомовне середовище та підтримують спілкування іноземною мовою. Мультимедійні носії можна використовувати під час роботи в класі та в позакласній роботі.

Комп'ютерні технології створюють віртуальне навчальне середовище, яке можна створити, щоб мати власну пам'ять про те, що робили учні. Користувач

може використовувати ІКТ для отримання інформації про зміст та способи роботи з джерелом інформації та може ефективно використовувати зміст цього джерела. Доповнити інформаційний потенціал вищезазначеного інформаційно-комунікаційного середовища можливо шляхом створення мультимедійних додатків в освітніх мережах.

Можливість вибору будь-якої інформації з великого джерела інформації та з різних режимів роботи дуже важлива. Матеріали з Інтернету можна використовувати на всіх етапах викладання англійської мови, що відіграє особливо важливу роль в організації самостійної роботи учнів. Інтернет є величезним джерелом ресурсів для викладання англійської мови та навіть історії та культури країни, де навчаються студенти. Інтернет забезпечує величезне інформаційне поле, яке містить різноманітну інформацію і, що дуже важливо, різні засоби поживлення сприйняття інформації: графіку, звук, відео. Крім того, Інтернет-ресурси потрібні для отримання нової, достовірної інформації, для перевірки знань учнів і, звичайно, для створення реального мовного середовища (у міжнародних телекомунікаційних проектах, аудіо- та відеоконференцій), що сприяє природній потребі спілкуватися в Англійська та підвищення мотивації. Якщо ви використовуєте Інтернет-ресурси для викладання англійської мови, зазвичай використовуйте сторінки, які не містять орфографічних, граматичних чи інших помилок.

З метою створення мовного середовища особлива увага приділяється місцям міжнародного спілкування з молоддю (www.Sharedtalk.com, Livemocha.com та ін.). Для активізації самостійної роботи з освітніми Інтернет-ресурсами різних структур вчитель повинен шукати та відбирати необхідні Інтернет-ресурси з їх точними адресами та навчати учнів працювати з обраними Інтернет-ресурсами. Необхідно оцінити, наскільки обрані ресурси будуть відповідати мовному та культурному рівню певної групи студентів. Важливим критерієм при відборі матеріалу є також його актуальність, ступінь новизни, пристосованість до учня та культурне різноманіття обраної інформації. Емпіричні дослідження показали, що проблеми навчальних текстів

та пов'язані з ними завдання можуть звужити та розширити соціокультурний простір. Посилання на пошукові системи також є перевагою, що полегшує відбір необхідної інформації та економить час. Рациональне використання відео- та аудіоматеріалів може суттєво сприяти засвоєнню сприйняття англійської мови та її підготовці до ситуацій реального спілкування, тому важливо застосовувати законну тактику управління процесом, тобто підбирати або розробляти вправи для виконання конкретного завдання.

Крім того, існує також потреба у постійній підтримці у формі консультацій, керівництва чи навчання. Наприклад, під час роботи з матеріалами на веб-сайті BBC «Вивчення англійської мови» (www.bbc.co.uk) вам потрібно пояснити, як виконувати граматичні завдання, при роботі з підручниками вказати, який із підручників, пропонується на цьому сайті, у вас є слухати тощо. Служба Word надає можливість не лише читати, але й слухати новини, а студент навіть може вибрати відповідний рівень володіння англійською мовою. Під час роботи з такими навчальними матеріалами вам потрібно буде ввести адреси сайту в Internet Explorer прочитайте інформацію про сайт. за допомогою спеціального програмного забезпечення для створення Інтернет-навчальних ресурсів ви можете скористатися Провідником мережі знань (KNE) і слідувати інструкціям щодо їх створення. можливість реалізувати різні типи інформаційної взаємодії, а також можливість працювати в різних режимах Інтернету: електронна пошта, Інтернет-чат, телеконференції, відеоконференції, технологія Push, World Wide Web, віддалений доступ (Telnet), файл передача).

Серед багатьох видів самостійної роботи студентів творчі завдання описують як основні види роботи при вивченні іноземної мови - розробку проектів, написання ділової кореспонденції (електронної пошти, заміток, ділових листів,) звітів, есе чи навіть перекладу віршів . з іноземної мови на рідну. Творча робота не лише стимулює розвиток індивідуальних навичок самостійного вивчення предмета. Під час самостійного виконання завдання (від поставлення запитання до аналізу отриманих результатів) підвищується інтерес

учня до навчального матеріалу та бажання застосовувати набуті знання в різних ситуаціях спілкування.

Через особливості викладання іноземної мови в інших мовних університетах неможливо уникнути проблем, з якими стикаються викладачі іноземних мов, відсутності або низької мотивації студентів до вивчення цієї мови. У сучасному світі, коли всі розуміють важливість знання іноземних мов, студенти не можуть усвідомити важливість вивчення мови для подальшого успішного працевлаштування та кар'єрного зростання. Але на практиці деякі студенти не готові докласти жодних зусиль.

Тому робота вчителя - знайти ефективні шляхи підвищення мотивації учнів. Як показує практика, вивчення як мови, так і її використання через мову є більш продуктивним, оскільки воно непомітно привертає студентів до навчального процесу завдяки зацікавленості, викликаній змістом запропонованих матеріалів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Співаковський О. В., Шерман М. І., Стратонов В. М., Лапінський В. В. Інформаційні технології в юридичній діяльності: базовий курс : навч. посіб. Херсон : ХДУ, 2012. 223 с.
2. Шерман М. І. Професійна комп'ютерно-інформаційна підготовка майбутніх слідчих у вищих навчальних закладах МВС України: монографія. Херсон : Олді-плюс, 2008. 416с.
3. Gray A. (2013). Brilliant Social Media. Pearson Education.
4. George D. R. & Dellasega, C. (2011). Use of social media in graduate-level medical humanities education: two pilot studies from Penn State College of Medicine. Medical teacher, 33(8), e429-e434.
5. Mathew N. & Dohery-Poirier M. (2000). Using the World Wide Web to enhance classroom instruction.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Грановська Інна Володимирівна

к.е.н. ст. викладач кафедри
кафедра фінансів, обліку і оподаткування
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ
імені Григорія Сковороди»

Анотація: в статті розглянуто оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, які перебувають на загальній системі оподаткування, виявлено їх особливості та проблеми в податковому навантаженні, що заважають їх ефективному розвитку.

Ключові слова: податки, податкова система, оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, ПДВ, податок на прибуток, податок на майно, рентну плату за спеціальне використання води.

Український аграрний сектор є важливою системоутворюючою сферою у виробництві, який в умовах нестабільної економіки потребує підтримки держави, яка проявляється в податкових інструментах і важелях. Виважена економічна політика держави через систему оподаткування має створювати сприятливі умови для ефективної економічної діяльності, нарощування ресурсного потенціалу, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, поліпшення соціальних умов для населення, що дозволить сільськогосподарським товаровиробникам функціонувати у економічно сприятливих умовах для забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції, незважаючи на вплив зовнішніх факторів. Проте, особливості оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств, в українському законодавстві враховані недостатньо, що відповідно зумовлює нерівномірне

податкове навантаження в розрізі різних категорій сільськогосподарських товаровиробників та потребує подальшого дослідження.

У відповідності до українського законодавства оподаткування діяльність сільськогосподарських товаровиробників здійснюється за загальною, або спрощеною системою оподаткування. Сільськогосподарські товаровиробники, які обирають загальну систему оподаткування, зобов'язані сплачувати такі податки: податок на прибуток, податок на додану вартість, податок на майно, рентну плату за спеціальне використання води.

Одним із основних податків у загальній системі оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників виступає податок на прибуток, який сплачується за ставкою 18%. Об'єктом оподаткування відповідно до Податкового кодексу України виступає «прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, які виникають на різниці» [1].

Оподаткування податком на прибуток діяльності сільськогосподарських підприємств має певну особливість. Так, статтею 137 Податкового кодексу України (ПКУ) визначено, що підприємства, дохід яких за попередній звітний рік від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва становить понад 50% загального доходу підприємства можуть обрати річний звітний період, який починається 1 липня поточного звітного року, а закінчується 30 червня наступного звітного року [2, с.175].

Не менш важливим податком у загальній системі оподаткування для сільськогосподарського підприємства виступає податок на додану вартість (ПДВ), який почав сплачуватися «автоматично» без необхідності подання заяви, закриття додаткових електронних рахунків, подання податкової звітності з ПДВ, реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування з 01.01.2017 р. Спеціальний режим оподаткування ПДВ розглядався засобом державної

підтримки розвитку аграрної сфери. Тому з метою певної компенсації можливих втрат від скасування спеціального режиму ПДВ було прийнято можливість надання допомоги, що має назву «Бюджетна дотація для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції».

Право на бюджетну дотацію для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції мають товаровиробники, основною діяльністю яких є постачання сільськогосподарських товарів, вироблених ними на власних або орендованих основних засобах, якщо питома вага вартості сільськогосподарських товарів становить не менше ніж 75% від вартості всіх товарів, поставлених ними протягом попередніх 12 послідовних звітних податкових періодів сукупно, які здійснюють види діяльності, визначені п. 16-1.3 ст. 16-1 зазначеного Закону. Таке право розповсюджується лише на платників ПДВ. Якщо платник ПДВ скасував реєстрацію сільськогосподарського товаровиробника, то він виключається з Реєстру отримувачів бюджетної дотації [3, с. 5].

Новелою оподаткування сільськогосподарських товаровиробників ПДВ є те, що згідно з п. 63 підрозд. 2 розд. XX ПКУ, тимчасово звільняються від оподаткування ПДВ операції з вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту: з 01.09.2018 р. до 31.12.2021 р. соєвих бобів; з 01.01.2020 р. до 31.12.2021 р. насіння свиріпи або ріпаку. Наведені положення не поширюються на сільськогосподарські підприємства – виробників соєвих бобів та насіння свиріпи чи ріпаку, вирощених ними на землях сільськогосподарського призначення, які перебувають у власності таких товаровиробників чи в їхньому постійному користуванні або використовуються ними на правах оренди [3, с. 8]. Отже, сільськогосподарські виробники, які самостійно виростили зазначені культури та експортують їх, а тому мають право на відшкодування ПДВ. Проте, на нашу думку, це стосується лише великих та середніх підприємств, оскільки малі господарства через невеликий розмір партій не зможуть самостійно експортувати вирощену сою, будуть

змушені продавати в межах країни ринку за заниженою ціною. Земельний податок є складовою плати за землю і входить до податку на майно. Цей податок є ключовим для агробізнесу, оскільки розвиток жодної галузі сільського господарства неможливий без використання землі сільськогосподарського призначення. Основою для визначення розміру земельного податку є нормативна грошова оцінка землі, яка підлягає щорічній індексації. Якщо індекс споживчих цін перевищує 115%, такий індекс застосовується зі значенням 115 (ст. 289 ПКУ).

Ставки земельного податку встановлюються органами місцевого самоврядування, які до 25 грудня року, що передує звітному, подають відповідному контролюючому органу за місцезнаходженням земельної ділянки рішення щодо ставок земельного податку та наданих пільг зі сплати земельного податку юридичним та/або фізичним особам за встановленою формою [3, с. 7].

Конкретні ставки земельного податку можуть встановлюватися в межах ставок податку для сільськогосподарських угідь, нормативну грошову оцінку яких проведено. Ставки встановлюються у розмірі не менше ніж 0,3% та не більше ніж 1% від їх нормативної грошової оцінки. Для сільськогосподарських угідь, розташованих за межами населених пунктів, нормативну грошову оцінку яких не проведено – не менше ніж 0,3% та не більше ніж 5% від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі в області (ст. 274, 277 ПКУ). Зазначені розміри ставок земельного податку були встановлені у грудні 2016 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 28.03. 2021)

1. Сидоренко Р.В. Оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств: сучасний стан та перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 12(2). С. 173-176.

2. Навальнєв О. Оподаткування агробізнесу: останні новели. *Митне право*. 2018. Вип. 43-44. С. 5-8.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ АРТ-ТЕРАПЕВТА

Грись Антоніна Михайлівна

доктор психол. наук, професор

Войтенко Юлія Вікторівна

Студентка ВНЗ МАУП

Навчально-науковий інститут міжнародних
відносин і соціальних наук, м. Київ, Україна

Анотація: В даній статті висвітлено ключові аспекти дослідження для дипломної роботи відповідної теми. Актуальність дослідження була зумовлена швидкими темпами розвитку науково-технічного прогресу, постійним виникненням та оновленням інформації, появою нових трендів в сфері навчання та розвитку сучасного суспільства. Загалом питанням становлення та розвитку фахівців присвятили дослідження такі вітчизняні вчені, як: В. Л. Зливков (поняття ідентичності та ідентифікації фахівця), М.М. Павлюк, О.Л. Шопша, (психологічне благополуччя як передумова розвитку особистісної самостійності майбутнього фахівця), Є.Л. Вознесенська (особливості та перспективи розвитку арт-терапії) та ін. Також різним аспектам професійного розвитку фахівців присвятили свої праці зарубіжні вчені, зокрема: Г. Вільфінг (Австрія), М. Баркер, М. Доуел, С. Шадлоу (Велика Британія), Ф. Зайбель, Д. Герінг та ін.

Ключові слова: арт-терапія, розвиток, арт-терапевт, компетенція

Сьогодні, в умовах діджиталізації та інтеграції сучасного суспільства, на перший план виходять необхідність людини швидко адаптуватись до існуючих змін, постійно розвиваючи свої особистісні та професійні якості. У цьому контексті людина охоплює не тільки формальну, неформальну та інформальну освіту, зокрема базову освіту, додаткові курси, перепідготовку та підвищення

кваліфікації, а також саморозвиток і самоосвіту, що набуває, на даний час, особливої актуальності.

Загалом, питання професійного чи особистісного розвитку не є новим, але воно посідає чільне місце в системі будь-якої освіти та донині залишається предметом дослідження різних науковців та практиків. Актуальним питанням виступає поняття «розвиток», що є для багатьох складним та неоднозначним для розуміння. Найбільш загально поняття розвитку, можна визначити так: «розвиток – це специфічний процес зміни, результатом якого є виникнення якісного нового, поступальний процес сходження від нижчого до вищого, від простого до складного». Так, наприклад, відомий український психолог Г. Костюк, підкреслюючи складність механізму розвитку зазначав, що «розвиток — це безперервний процес, який виявляється у кількісних змінах людської істоти, тобто збільшення одних і зменшення інших ознак (фізичних, фізіологічних, психічних тощо). Однак все не зводиться до кількісних змін, до зростання того, що вже є, а включає ще і якісні зміни. Кількісні зміни зумовлюють виникнення нових якостей, тобто ознак, властивостей, які утворюються в ході самого розвитку, і зникнення старих». [4, с. 44].

В процесі становлення та розвитку арт-терапевта важливе місце посідає розвиток його професійної компетентності, особистісної ініціативи та творчого ставлення до вирішення проблем. Професійний розвиток арт-терапевта вимагає наявності якісної моделі компетенцій для розв'язання відповідних психологічних проблем. Але, важливо розуміти, що життя не обмежується лише професійною діяльністю і арт-терапевт, як будь-який інший фахівець, – це, насамперед, особистість, яка виконує різноманітні соціальні ролі і функції. І однією із найважливіших детермінант саморозвитку є її ставлення до самої себе. І закономірно припустити, що реалізація особистісного потенціалу особистості можлива за умови її адекватного самоставлення та розуміння своїх психологічних станів, принципів, особливостей формування розвитку, індивідуальних психічних властивостей, що зумовлюють специфіку поведінки, діяльності, спілкування та все, що може знаходитися в центрі уваги

психологічних питань.

Вимоги, що висуваються до професійного розвитку арт-терапевта у порівнянні з більшістю професій, мають низку специфічних особливостей як до вибору наявних діагностичних та психотерапевтичних методик, так і до використання усього спектра напрацювань як вітчизняної, так і світової психологічної думки.

Звернення до професійного розвитку арт-терапевта на теренах нашого сьогодення напрям психотерапевтичної діяльності – арт-терапії, основною метою якої полягає в гармонізації розвитку особистості через самовираження і самопізнання.

За визначенням О. Л. Вознесенської, арт-терапія (від лат. *Ars* - мистецтво та від грец. *Therapies* - лікування) є одним із напрямків психології та психотерапії, що допомагає формувати емоційну стабільність та відновлювати психологічне здоров'я пацієнтів завдяки творчості [3, с. 10]. Як результат, арт-терапевт - це фахівець, який використовує творчість у терапевтичних цілях.

Актуальність цього напрямку визнана багатьма вченими в галузі психологічної науки. Так, напрям арт-терапії та застосування практичних арт-технологій розглядали такі автори як А.І.Копитін, Б.Д.Карвасарський, Л.Д.Лебедєва, О.В.Тараріна, О.Л.Вознесенська, Л.А.Калініна та інші.

Сьогодні арт-терапія активно розвивається, використовується в терапевтичних цілях для вирішення діагностичних, корекційних, психотерапевтичних проблем та вважається одним з найбільш безпечних методів, що застосовується психологами та психотерапевтами. Арт-терапія - це методологічна основа, що поєднує досягнення наукової думки та досвід мистецтва, людський інтелект та почуття, роздуми та діяльність. І все частіше арт-терапію використовують не лише в клінічних цілях, але як профілактичне середовище для розвитку здорового світогляду та способу життя.

Інтенсивний розвиток арт-терапії в Україні не випадковий. Методи арт-терапії близькі до менталітету українців, який характеризується орієнтацією на емоційний та образний досвід, а не на раціональне вирішення внутрішніх

психічних конфліктів [2, с. 114]. Архаїчні форми мистецтва - як прообраз сучасної арт-терапії - збереглися в українському народному мистецтві, що характеризується наївністю, прямою ефективністю, мовою підсвідомості, значенням символів [1, с. 6].

З метою вивчення психологічних особливостей особистості арт-терапевта нами було проведене дослідження. Усі досліджувані були розподілені на 2 групи: група 1 - психотерапевти-представники різних напрямків (психоаналіз, гештальт, КПТ, група 2 - арт-терапевти. Загалом в дослідженні взяло участь 48 чоловік. Ми виявляли рівень емоційного інтелекту за діагностикою емоційного інтелекту Н Холла, досліджували дві мотиваційні тенденції, співвідносні з потребою афіліації: прагнення до людей і боязнь бути відкинутими за допомогою Теста мотивів афіліації (Mehrabian Affiliation Tendency Questionnaire, MAFF), виявляли схильність до конфліктності і агресивності за методикою «Особистісна агресивність і конфліктність» Е. П. Ільїна і П. А. Ковальова, досліджували рівень самооцінки за допомогою Тесту «Самооцінка».

Було встановлено, що у арт-терапевтів інтегративний рівень емоційного інтелекту має більш виокі показники у порівнянні з результатами психотерапевтів інших різних напрямків. У арт-терапевтів значно вищі результати за шкалою «емоційна обізнаність», респонденти мають більш високий ступінь знання про власний внутрішній світ у порівнянні з психотерапевтами інших напрямків. З'ясовано, що арт-терапевти володіють емоційною відхідливістю, емоційною гнучкістю, для них властивий більший самоконтроль. У арт-терапевтів показники за шкалою «емпатія» були на досить високому рівні. Шкала «розпізнавання емоцій інших людей» виявила середній рівень у більшості арт-терапевтів та середній рівень вміння впливати на емоційний стан інших людей. У арт-терапевтів прагнення до людей і боязнь бути відторгненими знаходиться на середньому рівні. У арт-терапевтів виявлено достатній рівень позитивної агресивності, спрямованої на відстоювання власної позиції і власної гідності, невисокий рівень конфліктності. Більшість арт-терапевтів у дослідженні виявили оптимальну,

адекватну самооцінку. Вони правильно співвідносять свої можливості і здібності. Досить критично ставляться до себе. Прагнуть реально дивитися на свої невдачі і успіхи, ставити перед собою досяжні цілі, які можна здійснити на ділі. Оцінюючи досягнуте, вони враховують не лише свою думку, але і прагнуть передбачити, як до цього віднесуться інші люди: товариші і близькі.

Внаслідок проведення психокорекційної програми у психотерапевтів підвищився рівень позитивної агресивності, яка була заниженою. Позитивна агресивність спрямована на прийняття активної ролі у конфліктах, відстоювання власної позиції, донесення своїх переконань до співрозмовника, висловлювання власних потреб та побажань. Натомість, знизився рівень негативної агресивності, яка є деструктивною, і проявляється в мстивості, запальності, дратівливості, конфліктності, нетерпимості до інших, схильності до образ. Також у психотерапевтів підвищився рівень усвідомлення та правомірності власної агресії, який був заниженим майже у всіх сферах життя. Це дозволить більш конструктивно виражати агресію та спрямовувати її на зміну оточуючої ситуації, яка не влаштовує особистість.

Таким чином, психотерапевти стали краще оцінювати самих себе, власні здібності, етичні якості та вчинки. Це покращило їх взаємини з оточенням, критичність, вимогливість до себе, відношення до успіхів та невдач.

Отже, використання мистецьких технологій у навчанні та підтримці професійного розвитку арт-терапевтів дозволяє задуматися над своїм рухом у розвитку професії, проаналізувати свої особистісні особливості, діагностувати рівень професійної обізнаності про себе та його складові. У творчій атмосфері арт-терапевтичної роботи індивідуальність кожного виражається відкрито, спонтанно, природно, об'єктивуються професійні якості та характеристики фахівця.

Таким чином, актуальність дослідження обумовлена практичним запитом сучасного суспільного розвитку, потребами психологічних служб та розвиваючих центрів, а також логікою подальшого наукового пізнання генезису та уявлень про розвиток професійних чи особистісних компетенцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрумова А.Г. Анализ состояний психологического кризиса и их динамика//Психологический журнал, Том 6 1985 №6. С. 107-115.
2. Александрівський А, Соціально-стресові розлади //Огляд психіатрії та медичної психології ім.В.М.Бехтерева. 1992. - №2. - С.5-10.
3. Вознесенська О.Л., Мова Л.В. Арт-терапія в роботі практичного психолога: використання арт-технологій в освіті. – К.: Шкільний світ, 2007. – 120 с.
4. Костюк, Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – К. : Рад. шк., 1989. – 608 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ФРУСТРАЦІЇ У БЕЗРОБІТНИХ

Грись Антоніна Михайлівна

д. п.н., професор

Хроменко Олена Вікторівна

студент

Міжрегіональна Академія Управління Персоналом

м.Київ Україна

Анотація: проблема безробіття та його наслідків. Вивчення фрустрації, як окремого психологічного феномену у безробітних. Безробіття приводить до формування у людини відчуття тривоги, апатії і страху, різкому зниженню життєвого потенціалу, фрустрації. Для подолання явища соціальної фрустрації, пропонується програма, побудована згідно з моделлю активного навчання.

Ключові слова: безробіття, фрустрація, психічний стан, методи подолання.

Проблема безробіття та його наслідків вже довгий час залишається однією з найскладніших й найактуальніших питань соціальної сфери багатьох сучасних суспільств.

Втрата роботи – це завжди стресовий період в житті, викликаний змінами звичних соціальних умов, втратою значущих взаємовідносин та невизначеністю майбутнього. Людина в цей час стикається зі стресом, розчаруванням, безнадійністю, апатією, в тому числі переживає стан фрустрації.

Вивчення фрустрації як окремого психологічного феномену у безробітних, неі мало широкого поширення. Поняття фрустрації зачіпалося ві світлі лише інших психологічних феноменів, наприклад, такихі як агресія (дослідники Доллард, Бандура та інші) і стрес (Сельє, Лазарус). Термін "фрустрація" використовувався в багаточисельних теоріях, концепціях,

гіпотезах, що стосуються проблем мотивації, емоцій, поведінки, діяльності індивіда.

Інколи, стан фрустрації супроводиться різними негативними переживаннями: розчаруванням, роздратуванням, тривогою, відчаєм, озлобленістю і ін. Їх енергетика спонукає активно діяти інтелект, але він не знаходить виходу зі ситуації, тому що перешкоди і труднощі об'єктивної непереборні, в результаті емоційна напруга ще більше посилюється. Людина повинна була б поводитися раціонально — або знизити свої домагання, або змиритися зі труднощами, або перестати думати про те її про інше, але вона не в змозі обірвати виниклу енергетичну зв'язку між інтелектом її емоціями. Вона опиняється в психологічному стресі.

Стані фрустрації негативно впливає на життєдіяльність організму, поступово підточує його сили, ослабляє нервову систему. Усунення фрустраційних обставин зазвичай знімає нервову напругу. Фрустрирована ж особа буває неприємна в спілкуванні, вона реагує на те, що відбувається в рамках свого дисфункціонального стереотипу емоційної поведінки — некомунікабельного, енергетично-інформаційно переобтяженого. Фрустрирована людина зазвичай видає себе жорсткою експресією, схильністю зривати зло на партнерах, грубістю, недобррозичливим зверненням.

Безробіття – це не лише серйозне соціальне явище і вантаж для економіки країни, але і показник, який говорить про «здоров'я» економіки країни і її благополуччя.

Ситуацію безробіття можна розглядати як стресову ситуацію, що викликає загрозу біологічному, соціальному і особистісному існуванню людини. Перебування в такому стані приводить до формування у людині відчуття тривоги, апатії і страху, пов'язаних зі невпевненістю в майбутньому, різкому зниженню життєвого потенціалу, фрустрації.

Відмінність у виборі стратегії поведінки людини, яка втратила роботу, виражається в тому, що одні вважають себе відповідальним, а інші не діють, чекаючи допомоги зі боку.

За даними соціологічних досліджень, із збільшенням терміну безробіття психічний стан людини погіршується. В разі втрати роботи людина відчуває занепокоєння і тривогу – ці емоції вказують на наявність першої фази стресового стану. При збільшенні періоду безробіття стан стресу переходить з фази тривоги (смутні невизначені відчуття загрози фізичній і психологічній цілісності людини) у фазу напруги захисних сил організму (особа активно бореться за підвищення рівня своєї соціально-психологічної адаптації, мобілізуючи для цього всі свої можливості). При подальшій дії стресових чинників настає фаза виснаження, що супроводиться зниженням адаптаційних можливостей людини.

За результатами соціологічних досліджень, що проводилися, серед хронічних безробітних можна сказати, що основними причинами, що утрудняють працевлаштування цих людей, є обмежена кількість пропонуєваних вакансій і їх невідповідність побажанням і можливостям безробітних [6, с. 40].

У зв'язку із збільшенням терміну безробіття спостерігається посилення психологічного дискомфорту людей, пропадає бажання пошуку роботи. В той же час фахівцями служби зайнятості наголошується, що з'являється категорія хронічних безробітних, яких влаштовує стан речей, що склався. Їх влаштовує відсутність вакансій: вони використовують службу зайнятості як спосіб накопичення загального трудового стажу, здобуття допомоги з безробіття і безкоштовного медичного обслуговування.

Українська дослідниця Падашуля Е.І. в своїй монографії «Безробіття. Психосоціальні аспекти» приводить результати свого дослідження безробітних і розглядає проблему безробіття через призму адаптації людини.

Також необхідно приділити увагу вивченню такого явища як особистісна фрустрація. Втрата роботи, зниження соціального статусу робить більш травмуючий вплив на людей. Так втрата статусу знижує позитивне прийняття Я-образу на 33,3%, збільшує негативне відношення до роботи на 100%, тим самим знижуючи мотиваційну сферу. У цій ситуації людина схильна переносити (психологічний захист) свої проблеми на тих, що оточують,

збільшуючи їх негативне сприйняття на 62,5%. Така складна (проблемна) психологічна ситуація міняє значущість власної сім'ї, збільшуючи негативне відношення до неї на 6,3%.

Безробітні поряд з фрустрацією схильні до тривоги, і, як показує дане дослідження, чим нижче соціальна страта, тим вище рівень тривоги, чимі старше вік, тим тривога менша, жінки більші схильні до тривоги, ніж чоловіки.

Фрустраційна поведінка не обов'язково позбавлена всякої цілеспрямованості, усередині себе вона може містити деяку мету (скажімо, якомога сильніше уразити суперника у фрустраційно спровокованій сварці). Важливе те, що досягнення цієї мети позбавлене сенсу відносно вихідної мети або мотиву даної ситуації.

Фрустрація виконує для організму захисну функцію, створюючи нову мотивацію, направлену на подолання перешкоди, тобто стресової ситуації, і на дорозі реалізації вихідних мотивів.

Аналіз наукових публікацій показує, що фрустрація як складне і мало вивчене явище залучала увагу багатьох дослідників. І хоча вклад цих учених у вивчення фрустрації незаперечний, єдиної погодженої теорії доки не створено, її ця проблема вимагає подальшого теоретичного і практичного дослідження.

Дослідження показують, що люди, які мають статус безробітних, знаходяться на самих нижніх соціальних щаблях і більше за всіх схильні до стресів, станів фрустрації, тривожності.

Фрустрації супроводжується такими станами як тривожність. Наслідками фрустрації є агресивність та конфліктність, що разом зі тривожністю не сприяють соціальній адаптації. Нехтування засобами подолання цих станів, їх профілактикою веде до хронічного безробіття, підвищення соціальної напруженості, зниження соціального настрою, загострення хронічних хвороб або психосоматичними реакціями.

Вважаємо доцільним зробити доступною психологічну та психотерапевтичну допомогу для безробітних в індивідуальній формі.

Також, подалі перелічені заходи будуть сприяти подоланню фрустрації

та супутніх явищ, позитивно впливати на соціальну адаптацію безробітних, створять умови для отримання необхідної психологічної підтримки в процесі спілкування як з боку таких же безробітних, так і з боку держави.

Дої ефективних методів та технік, які може використовувати психолог в подоланні фрустрації, агресивності та конфліктності у безробітних є рольова гра, арт-терапія, методи саморегуляції, когнітивно-поведінкової терапії, візуалізація, медитація. Задачі психолога: встановлення оптимального контакту; створення безпечної атмосфери; залучення клієнта до співпраці; створення умови для взаємодії в групі, фасилітація; передача нових знань; створення мотивації до змін; закріплення досягнутих результатів роботи.

Для подолання явища соціальної фрустрації, пропонується програма, побудовану згідно з моделлю активного навчання, а саме: актуалізація наявного досвіду і знань учасників тренінгу; аналіз досвіду, визначення стійких моделей поведінки, формулювання проблем, постановка завдань; додавання нових знань із зовнішніх джерел, залучення експертів, вивчення теоретичної бази; тренування нових навичок, вироблення стратегії і планування дій; вживання нових знань, навичок і умінь на практиці.

Для виконання поставлених завдань можна використати вправи, спрямовані на зниження тривожності, зменшення конфліктності, безкомпромісності, гарячності, уразливості, нетерпимості до думки інших людей. Були використані вправи для опанування навичками опису поведінки іншої людини, комунікації почуттів, активного слухання, конфронтації, знаходження компромісу, впевненої поведінки. Були використані рольові ігри, в яких учасники тренувалися формулювати прохання, відмову, тренувалися проводити співбесіду, та бути у ролі апліканта.

Треба пам'ятати, що робота з безробітними, що знаходяться в стані фрустрації вимагає виконання певних умов: коротше завдання, частіше перерви; побудова учбово-тренувального процесу від простого до складного – переходити до складніших завдань лише після того, як закріплений успіх; посилення зворотного зв'язку – після кожного завдання повідомляти про

результаті його виконання; максимальна визначеність зовнішніх оцінок з акцентом на позитивні сторони результату; використання розтягнутого алгоритму – кожне робоче завдання розбити на складові частини, детально розібрати, дати точні інструкції; зниження рівня робочої напруги – уникати критики, осуду, але і надмірного позитивного емоційного підкріплення діяльності; уникнення ситуації змагання, переважно змагання з самим собою за принципом «сьогодні краще, ніж вчора»; організації роботи так, щоб людина періодично досягала успіху, що сприяє підвищенню упевненості в собі; уникнення вчення і роботи в групах осіб, що істотно перевершують людину по здібностям і професійному рівню; створення установки не стільки на результат, скільки на процес, способи і засоби виконання завдання; періодична пропозиція завдань підкреслено гіпотетичного характеру, в яких немає невірних рішень.

Також рекомендуємо організовувати при центрах зайнятості, або в учбових закладах, де проходять перенавчання безробітні, клуби спілкування для безробітних, робити в них тематичні заняття та допомогати тренувати та вдосконалювати ті навички, що вони отримали протягом учбового процесу.

Основними темами, для таких занять, можуть бути такі як: «Стрес і способи реагування на нього», «Робота з емоціями», «Роль її вплив конфліктів на особисту і професійну ефективність», «Стили поведінки і конструктивні способи вирішення конфліктів», «Розвиток комунікативних навиків і формування позитивного іміджу», «Система постановки цілей і побудови індивідуального плану по їх досягненню».

Активна життєва позиція кожного громадянина у реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників перед будь-якими результатами професійної діяльності передбачає формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за власну та колективну безпеку, засвоєння теоретичних знань та здобуття практичних вмінь із забезпечення здорових та безпечних умов праці у різних сферах професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бассин Ф. В. О "силе Я" и "психологической защите". – Вопросы философии, 1969, №2, с.118-125.
2. Бассин Ф. В. "Значащие" переживания и проблема собственно-психологической закономерности. – Вопросы психологии 1972, №3, с.105-124.
3. Додонов Б. Г. Эмоция как ценность. – М.: Политиздат, – 1978. – 272 с.
4. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы, эмоции. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1971. – 38 с.
5. Разумов Р. С. Эмоциональные реакции и эмоциональный стресс. – В кн.: Эмоциональный стресс в условиях нормы и патологии человека. Л., 1976, гл. I, с.5-32.
6. Селье Г. Стресс без дистресса. – М.: Прогресс, 1979. – 125 с.

РОЛЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У РОЗШИРЕННІ ПОВНОВАЖЕНЬ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Грицай Ірина Олегівна

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Артеменко Дар'я Сергіївна

студентка II курсу юридичного факультету

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Анотація. У статті досліджено місце та роль децентралізації у розширенні повноважень органів місцевої влади. Визначено, що важливість проблеми зумовлена тим, що ефективність діяльності органів місцевого самоврядування, а отже, і добробуту територіальних громад та держави в цілому безпосередньо залежить від характеру правовідносин та розподілу повноважень між різними рівнями уряд.

Ключові слова: децентралізація, органи місцевого самоврядування, повноваження, влада, право.

Фундаментальним напрямом розвитку України є зміцнення засад демократичної, правової та соціальної держави і громадянського суспільства, яке можливе через налагодження комунікації та співробітництва у системі «держава-регіон-територіальна громада». З метою врегулювання зазначених питань, в Україні провадиться реформа децентралізації влади, яка, до того ж, є важливим аспектом для інтеграції нашої держави до Європейського Співтовариства.

Різні аспекти децентралізації, а також становлення, розвитку і реформування місцевого самоврядування в Україні, досліджували такі вчені,

як: О. Батанов, Т. Барановська, П. Біленчук, В. Борденюк, Ю. Битяк, А. Бучинська, В. Гладій, Г. Полосніченко, Ю. Делія, П. Діхтієвський, І. Дробуш, В. Кампо, А. Колодій, Т. Коломоєць, В. Колпаков, Н. Кондрацька, М. Корнієнко, В. Кравченко, А. Крусян, О. Кузьменко, В. Куйбіда, П. Любченко, Л. Наливайко, І. Охоцький, О. Петришин, С. Шевчук, та ін.

Одним із найважливіших напрямів конституційної та адміністративної модернізації суспільного ладу України є децентралізація публічної влади відповідно до європейських правових стандартів, оскільки надання регіональному та муніципальному рівням публічного управління максимального обсягу повноважень та реальних можливостей їх реалізації є наслідком створення ефективної моделі публічного управління, що поєднує державний, регіональний та муніципальний рівень вирішення єдиних суспільно важливих завдань [5, с. 101]. Конституційна модель організації державної виконавчої влади в Україні недосконала, оскільки місцеві державні адміністрації існують не лише з метою здійснення контрольно-наглядових функцій над органами місцевого самоврядування, а й мають повноваження щодо управління відповідними територіями. Досі триває пошук найбільш оптимального способу взаємодії цих двох систем місцевих органів влади.

Важливість цієї проблеми зумовлена тим, що ефективність діяльності органів місцевого самоврядування, а отже, і добробуту територіальних громад та держави в цілому безпосередньо залежить від характеру правовідносин та розподілу повноважень між різними рівнями уряд. Тому вирішення цього питання має велике значення.

Розподіл функцій між місцевою виконавчою та місцевою владою має враховувати їх суспільне значення. Розподіл цих функцій має передусім ґрунтуватися на визначенні особливостей цілей державного управління та місцевого самоврядування [1, с. 48]. Визначення місцевого самоврядування як правильної та реальної здатності окремих громад самостійно та під їх відповідальність вирішувати проблеми місцевого значення в рамках чинного законодавства дає ключ до розподілу виконавчих функцій уряду та місцевого

самоврядування.

Децентралізація є однією з форм розвитку демократії, що одночасно зберігає єдність держави та її інститутів і розширює можливості місцевого самоврядування. Вона має на меті активізувати населення для забезпечення власних потреб, звужити сферу державного впливу на суспільство, зменшити видатки на утримання держапарату. Даний процес сприяє прямому народовладдю, адже передбачає передачу управління ряду справ локального рівня безпосередньо в руки заінтересованих осіб [4]. Отже, можемо зазначити, що зазначені реформаційні процеси сприяють побудові розвиненого громадянського суспільства.

Децентралізація становить сукупність реформ, спрямованих на вдосконалення систем політичного та державного управління, покращення добробуту громадян та розширення повноважень місцевого самоврядування як найважливішої складової конституційного ладу в державі. Вона включає як політичний, так і адміністративний аспекти [2]. До того ж, вона може бути територіальною, що включає передачу влади з центрального міста на інші території, а може бути функціональною, тобто передача повноважень від головного органу будь-якого міністерства, відомства чи підрозділу Кабінету Міністрів України на нижчі рівні органів державної влади.

На думку вчених, одним з найбільш ефективних типів для нашої держави є демократична децентралізація, під час якої виконання завдань та функцій державного управління місцевими органам влади здійснюється шляхом голосування населенням (територіальними громадами) відповідних територіальних одиниць [3, с. 24]. Якщо такі повноваження передаватимуться на рівні областей та районів, це буде регіональне самоврядування, а на рівні міст, сіл та селищ (територіальних громад) - місцеве самоврядування

Процес децентралізації спрямований на подолання надмірної централізації влади, неефективної організації місцевого самоврядування та організаційно-правових проблем діяльності місцевого самоврядування. Однак, на сучасному етапі увагу має бути зосереджено на забезпеченні втілення

принципу субсидіарної участі як засобу подолання конфлікту інтересів між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, який спричиняється пануванням підходу делегування у визначенні значної частини повноважень органів місцевого самоврядування. Принцип субсидіарної участі має стати основою для забезпечення розподілу повноважень під час реформування територіальної організації влади, залучення громадян до прийняття управлінських рішень. Для зміцнення позицій місцевого самоврядування важливим є закріпити цей принцип у профільному законі, запровадження якого слугуватиме механізмом стримування централізації.

Отже, децентралізація відкриває значні перспективи для забезпечення спроможності місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення, а посилення ролі місцевої влади допоможе надати місцевим громадам можливості забезпечити громадянам високу якість життя завдяки повному використанню місцевих ресурсів та широкому залученню всіх громадян до вирішення місцевих проблем.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Весперіс С. З., Решетняк Я. В. Децентралізація: проблеми новосформованих об'єднаних територіальних громад. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 19. С. 46-50.
2. Концепція реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
3. Крегул Ю. Реформування місцевого самоврядування в Україні. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 17–27.
4. Макаров Г. В. Очікувані ризики у процесі децентралізації влади в Україні. Аналітична записка. НІСД. URL: www.niss.gov.ua/articles/1021/
5. Юркевич І. Децентралізація та реформування місцевого самоврядування в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 3 (11). С. 100-104.

УДК 615.1

**РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ
НА ПРИМЕРЕ СУЛТАНАТА ОМАН**

Датхаев Убайдилла Махамбетович

д.фарм.н., профессор

Сатмбекова Динара Канатовна

PhD

Слямжанова Назерке Төлеуханқызы

Магистрант

НАО «Казахский Национальный Медицинский Университет

имени С.Д. Асфендиярова»

г. Алматы, Казахстан

Аннотация: Нерациональное использование лекарственных средств является серьезной проблемой во всех странах. По оценке ВОЗ, более половины всех лекарственных средств неправильно назначаются, отпускаются или продаются, а половина всех пациентов, получающих лекарственные средства, неправильно принимают их. Чрезмерное, недостаточное или неправильное использование лекарств приводит к расточительному расходованию ограниченных ресурсов и возникновению широко распространенных угроз для здоровья.

Ключевые слова: лекарственные средства, рациональное использование лекарственных средств

Что такое ответственное употребление ЛС?

Термин «ответственное использование ЛС» подразумевает, что действия, возможности и существующие ресурсы системы здравоохранения имеют право содействовать рациональному и своевременному приему ЛС пациентами, что обеспечит достичь максимальный лечебный эффект.

Это описание дополняет и не предназначено для замены определения ВОЗ рационального использования лекарственных средств: “Использование ЛС рационально (целесообразно, правильно, корректно), когда пациенты получают соответствующие лекарства в дозах, соответствующих их индивидуальным потребностям, в течение соответствующего периода времени и с наименьшими затратами как для них, так и для населения. Нерациональное (неуместное, неправильное, некорректное) использование ЛС - это когда одно или несколько из вышеперечисленных условий не выполняются.” [1].

Системы здравоохранения стремятся предоставлять своим гражданам высококачественную медицинскую помощь по приемлемым ценам. Решения лидеров системы здравоохранения оптимизировать скудные ресурсы. В некоторых странах высокий уровень долга и дефицит бюджета имеют высокий приоритет для здравоохранения. В других странах были проведены оценки технологий здравоохранения для оказания помощи в обеспечении всеобщего охвата медицинской помощью.

Использование лекарств является критическим фактором эффективности системы здравоохранения. С одной стороны, расходы на лекарства составляют до одной пятой всех расходов на здравоохранение или даже больше в некоторых странах. (Например, вакцины), так как они могут быть более дорогостоящими для вмешательства. Тем не менее, лекарствами часто злоупотребляют (например, антибиотики), что приводит к серьезным побочным эффектам и плохим последствиям для здоровья.

Как упоминалось выше, «ответственное использование ЛС» означает, что пациенты должны принимать правильные лекарства в нужное время, использовать их надлежащим образом и получать от них пользу. Этот технический отчет иллюстрирует убедительные примеры политики на национальном уровне, осуществляемой для содействия ответственному использованию лекарственных средств. Каждое тематическое исследование сопровождается стратегическими и тактическими рекомендациями, которые могли бы выполнять министры здравоохранения других стран и регионов мира.

Большое внимание уделяется врачам, фармацевтам и пациентам в качестве ключевых заинтересованных сторон. Эта «downstream» направленность на доставку ЛС признает, что функционирующая система доставки является необходимым условием для выполнения рекомендаций настоящего доклада. Здесь «дозаторы» - «dispensers» не ограничиваются фармацевтами: хотя квалифицированные фармацевты лучше всех могут управлять распространением ЛС, поддерживая врачей в их выборе ЛС при назначении рецептов и пациентов в образовании и влиянии на их поведение, ориентированном на повышение качества здоровья, руководства не должны недооценивать роль «уполномоченных нефармацевтических дистрибьюторов ЛС» играют важную роль в рациональном использовании ЛС в краткосрочных перспективах. Адекватное обучение и обеспечение квалифицированными медицинскими работниками, в частности, фармацевтами, имеет важное значение для более ответственного использования лекарственных средств и должно стать приоритетом в укреплении систем здравоохранения.

Помимо людских ресурсов, возможности, которые должны быть в системе здравоохранения для обеспечения успешного выполнения рекомендаций, варьируются от надежной и устойчивой системы снабжения до надежного контроля качества и надлежащего финансирования здравоохранения. Другими фундаментальными проблемами в системе здравоохранения являются высокие расходы и фрагментация оказания медицинской помощи.

Министерству здравоохранения нет необходимости владеть каждым этапом процесса. Хорошее регулирование рынка наряду с государственно-частным партнерством и частным вкладом лежит в основе достижения ответственного использования лекарственных средств. С другой стороны, нерегулируемое, ориентированное на получение прибыли медицинское обслуживание от отдельных лиц или учреждений может серьезно поставить под угрозу усилия политики общественного здравоохранения. Важное значение, придаваемое этим докладом универсальному охвату медико-санитарной

помощью при строгом правительственном руководстве, соответствует резолюции WHA 58.33 Пятьдесят восьмой сессии Всемирной ассамблеи здравоохранения 2005 года, которая способствует устойчивому финансированию здравоохранения, всеобщему охвату и социальному медицинскому страхованию для достижения наивысшего достижимого уровня здоровья [1].

Концепция ВОЗ по основным лекарственным средствам была разработана более 35 лет назад и с тех пор превратилась в мощный инструмент содействия обеспечению справедливости в области здравоохранения в глобальном масштабе. Основные лекарственные средства - это те, которые удовлетворяют приоритетные потребности населения в области здравоохранения и отбираются с должным учетом актуальности для общественного здравоохранения, доказательств эффективности и безопасности, а также, по возможности, экономической эффективности. Кроме того, основные лекарственные средства должны быть доступны в любое время в достаточных количествах, в соответствующих лекарственных формах, с гарантированной качественной и адекватной информацией, и по цене, которую может позволить себе каждый человек и общество.

Последний типовой перечень основных лекарственных средств ВОЗ является общедоступным и включает более 350 лекарств. Этот перечень регулярно обновляется и сегодня используется многими правительствами развивающихся стран в качестве основы (через их Национальные перечни основных лекарственных средств) для закупок, поставок и использования лекарственных средств для системы здравоохранения. Хотя медицинские работники в странах с высоким уровнем дохода могут быть не знакомы с термином Типовой список ВОЗ из основных лекарственных средств подавляющее большинство развитых стран используют списки приоритетных лекарственных средств, которые имитируют этот Типовой список ВОЗ [2].

В этой главе рассматривается роль правительств в определении, закупке и поставке перечня приоритетных лекарственных средств на национальном

уровне с обращением особого внимания развивающимся странам. Определение и продвижение ограниченного перечня приоритетных лекарственных средств стимулирует научно обоснованную медицинскую практику и оптимизирует эффективность расходов на лекарства. Кроме того, обязательство правительства обеспечить доступ к основным лекарствам естественным образом сокращают использование устаревших или неоптимальных лекарств и могут улучшить результаты лечения для здоровья и избежать ненужных расходов на лекарства с недоказанной эффективностью. Поэтому правительства должны взять на себя обязательство уделять приоритетное внимание основным лекарственным средствам, поощрять и осуществлять политику целевого доступа и возмещения расходов.

Национальная политика в области медицины должна основываться на концепции основных лекарственных средств. Истории болезни в этой главе иллюстрируют, как правительства двух стран добились замечательных результатов, уделив приоритетное внимание доступу к лекарствам и возмещению расходов: Оман улучшил использование лекарств путем ограничения доступа в государственных учреждениях здравоохранения к определенному перечню приоритетных (позже называемых "основными") лекарственных средств. Аналогичным образом, Бразилия стремится расширить доступ к приоритетным лекарственным средствам (которые являются частью основных лекарственных средств) путем создания общенациональной аптечной программы, которая предоставляет эти лекарства по отдельным показаниям по низким или бесплатным ценам [2].

Первоначально в Омане не было четкой национальной политики по обеспечению безопасных и эффективных лекарств для населения, а медицинские работники находились за пределами страны [3]. Из-за этого разнообразного фона и обучения назначенные лекарства были непоследовательны. Таким образом, обеспечение наличия соответствующих лекарств и их правильного использования было проблемой.

В целях обеспечения качества, безопасности и эффективности основных

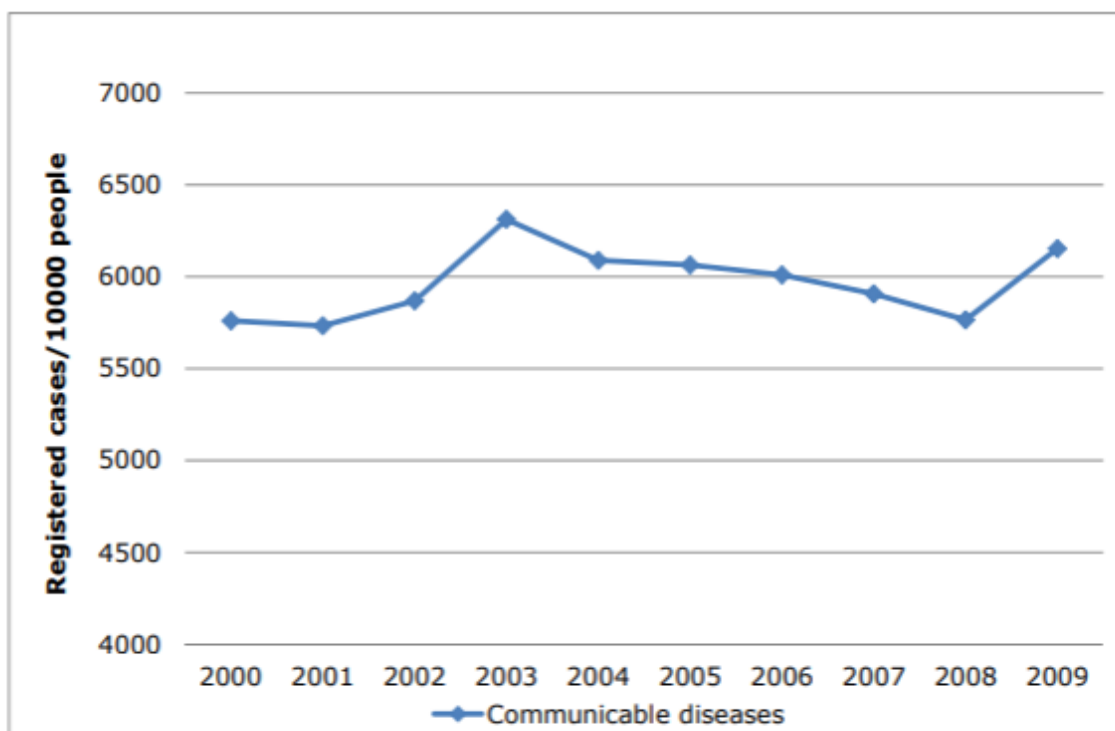
лекарственных средств по доступной цене в Омане султанат в 2000 году принял национальное медицинское вмешательство, направленное на определение приоритетов основных лекарственных средств, назначаемых по государственному каналу [4].

Чтобы обеспечить сотрудничество и поддержку всех ключевых заинтересованных сторон в этих национальных усилиях, Султанат привлек врачей, фармацевтов и пациентов отдельно [3]. В 2002 году Оман выступил спонсором серии курсов по пропаганде рационального употребления лекарств (RDU), которая состояла из двух интенсивных двухнедельных учебных программ, охватывающих все аспекты совершенствования использования лекарственных средств. Эти курсы были разработаны для обучения ключевых лиц, выписывающих рецепты, по вопросам национальной политики в области лекарственных средств и готовящегося национального формуляра Омана. Более того, с 2001 года рациональное использование лекарственных средств стало обязательным требованием к окончательному обследованию врача общей практики.

Особое внимание было также уделено подготовке фармацевтов. Для них было разработано учебное пособие с практическими примерами и предложениями, чтобы помочь врачам, назначающим лекарства, быть более ответственными в использовании лекарств. Это руководство было опубликовано в 2004 году, и за его осуществлением последовала серия семинаров по всей стране. Рекомендации были специально разработаны с учетом потребностей и нюансов ситуации в области здравоохранения в Омане.

В 2011 году была начата кампания по просвещению общественности с целью информирования широкой общественности о преимуществах более ответственного использования лекарств в их домах под названием "Мое здоровье заключается в надлежащем использовании лекарств". Кампания состояла из серии рекламных объявлений в средствах массовой информации и публичных мероприятий, направленных на повышение осведомленности о преимуществах новой национальной политики в области лекарственных

средств. Первый этап кампании по просвещению общественности завершен, и в настоящее время готовится доклад Министерства здравоохранения об успехе этой инициативы [2].

Source: Annual health reports, Ministry of Health of the Sultanate of Oman

Рис.1. Амбулаторная заболеваемость инфекционными заболеваниями, 2000-2009 гг.

На рисунке 1 показано, что более ответственное использование лекарственных средств не оказало негативного влияния на бремя болезней, поскольку амбулаторная заболеваемость инфекционными заболеваниями (косвенный показатель заболеваемости, которую можно предотвратить с помощью лекарств) существенно не изменилась после 2003 года [5].

Экономические выгоды от уделения повышенного внимания основным лекарственным средствам очевидны из расходов на лекарства после 2003 года, когда был опубликован Национальный формуляр Омана и осуществлялось большинство программ привлечения заинтересованных сторон. На рисунке 2 показано сравнение фактических расходов на лекарства в процентах от общих расходов на здравоохранение в период с 2000 по 2009 год с их прогнозируемым значением, основанным на средних расходах на лекарства в период с 1995 по

2003 год: более ответственный подход к использованию лекарств последовательно сэкономил 10-20% прогнозируемых расходов на лекарства в период с 2003 по 2009 год [5].

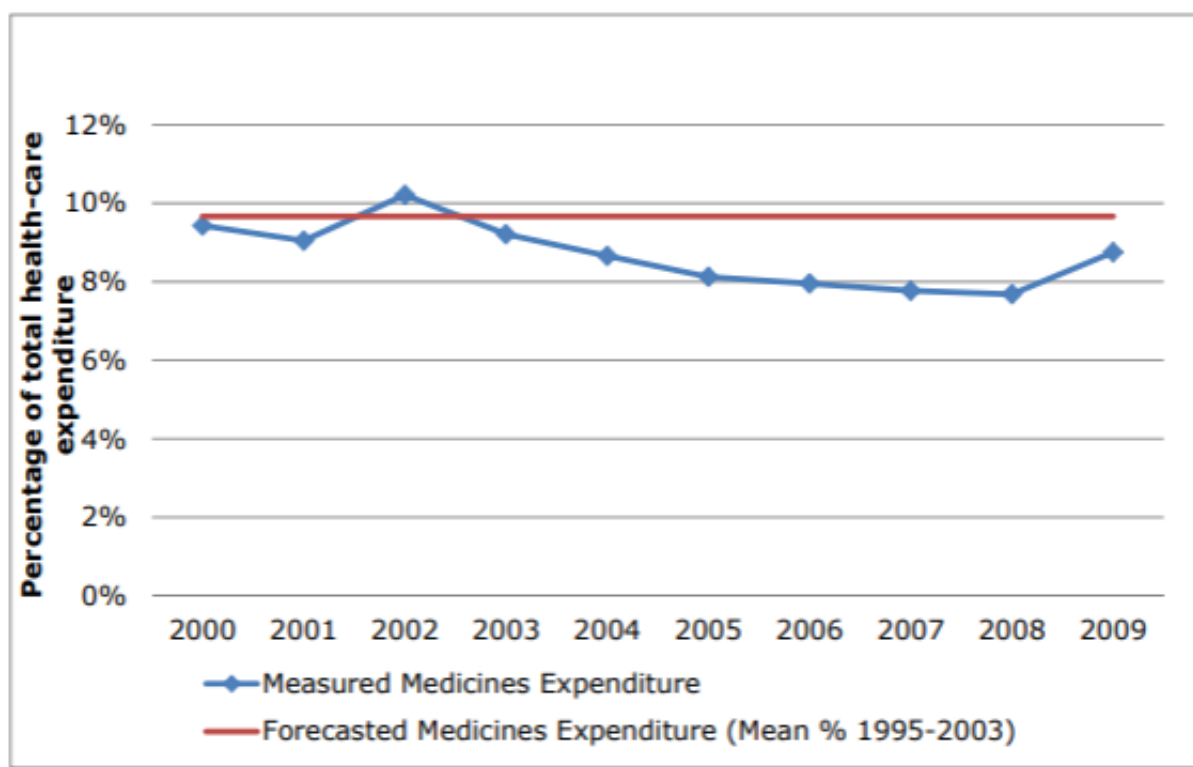

Рис.2. Измеренные и прогнозируемые расходы на лекарства, 2000-2009 гг.

Реформа политики в области медицины и реализация Национального перечня основных лекарственных средств прошли гладко благодаря системе общественного здравоохранения, которая была построена в предыдущие десятилетия. Национальный справочник по Оману был обновлен и расширен в 2009 году. В частном секторе потребление основных лекарственных средств было не таким значительным; однако это составляет менее 10% от общего объема медицинских услуг. Еще одним фактором успеха этого вмешательства стало участие ключевых заинтересованных сторон. Без сильных и устойчивых образовательных усилий, направленных на врачей, лиц, назначающих лекарства, и пациентов, вмешательство могло бы рассматриваться как простая процедура сокращения расходов.

Создание хорошо разработанного и внедренного перечня основных лекарственных средств позволило Султанату обеспечить наличие безопасных и эффективных лекарственных средств и в то же время получить значительные

экономические выгоды от улучшения контроля за расходами на лекарства. Кроме того, очевидно, что эти достижения не были достигнуты за счет возросшего бремени болезней. Опыт Омана показывает, как определение приоритетов лекарственных средств на национальном уровне может сыграть важную роль в поддержке более ответственного использования лекарственных средств.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Holloway K, van Dijk L. Rational use of medicines. Chapter in: The world medicines situation 2011, 3rd ed. Geneva, World Health Organization, 2011. Available at: http://who.int/medicines/areas/policy/world_medicines_situation/en/index.html
2. The Pursuit of Responsible Use of Medicines: Sharing and Learning from Country Experiences. WHO. 2012. Available at: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/75828/WHO_EMP_MAR_2012.3_eng.pdf
3. RUM in Oman: Who? Why? How? Muscat, Directorate of Rational Use of Medicines, Ministry of Health, Sultanate of Oman, 2011.
4. Oman National Drug Policy: Aims, present situation and future policy recommendations. Muscat, Ministry of Health, Sultanate of Oman, 2000. Available at: <http://apps.who.int/medicinedocs/en/m/abstract/Js17793en/>
5. Annual healthcare reports 2003-2009. Muscat, Ministry of Health, Sultanate of Oman
<http://www.moh.gov.om/>

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИРОБНИЧО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Джога Ольга Валентинівна

аспірант

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини, Україна

Анотація: Стаття присвячена проблемі підготовки педагогів професійного навчання у галузі харчових технологій. Виявлено невідповідність знань та вмінь майбутніх педагогічних кадрів професійної (професійно-технічної) освіти потребам економіки та суспільства. Акцентовано увагу на виробничо-технологічну підготовку бакалаврів у вищих педагогічних закладах та її вплив на подальшу професійну діяльність. Розглядаються педагогічні умови, спрямовані на покращення підготовки викладачів спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання. Внесені пропозиції, що враховують особливості освітнього процесу у форматі дистанційного навчання,

Ключові слова: підготовка бакалаврів харчового профілю, підготовка педагогів професійного навчання, професійна підготовка інженерів-педагогів для закладів професійної (професійно-технічної) освіти, виробничо-технологічна підготовка викладачів спеціальних дисциплін, реформування професійної освіти.

Глибокі соціально-економічні, виробничі та технологічні перетворення, що відбуваються в Україні, вимагають нових підходів до системи підготовки фахівців в різних галузях виробництва і пошуку нових ефективних форм організації освітнього процесу. Актуальною залишається проблема вдосконалення освіти, її перебудова у контексті вимог, викладених в

програмно-нормативних та концептуальних документах: Законах України «Про освіту» [1], Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року [2] та ін. У цих документах зазначається, що основною проблемою, яка потребує розв'язання, є невідповідність підготовки кваліфікованих кадрів потребам національної економіки та суспільства. Зазначена проблема вимагає реформування професійної (професійно-технічної) освіти, підвищення її якості, залученням до освітнього процесу висококваліфікованих працівників виробництва та сфери послуг, сертифікацію педагогічних працівників у сфері професійної (професійно-технічної) освіти [2].

Аналіз досвіду практичної діяльності педагогічних закладів вищої освіти у контексті досліджуваної проблеми дав змогу дійти висновку, що виробничо-технологічна підготовка бакалаврів харчових технологій ще не стала невід'ємною напрямком професійної підготовки у педагогічних закладах вищої освіти. Процес виробничо-технологічної підготовки фахівців у педагогічних закладах вищої освіти має складний характер та визначається вимогами до фахівців, які закладені у Стандарті вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 01 – «Освіта / Педагогіка» для спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Метою підготовки фахівців означеного рівня визначено формування та розвиток загальних і професійних компетентностей в галузі професійної освіти, що направлені на здобуття студентом рівня бакалавр та надання освіти в сфері харчових технологій із широким доступом до працевлаштування у професійних навчальних закладах та на підприємствах харчової промисловості [3].

Розвиток економіки країни неможливий без збільшення кількості та вдосконалення якості підготовки фахівців початкової і середньої ланки, а отже, і педагогів початкових і середніх професійних освітніх закладів, які здійснюють їх підготовку. У зв'язку з цим в останнє десятиліття значно зросла кількість закладів освіти, в яких здійснюється підготовка майбутніх педагогів

професійного навчання тієї чи іншої галузі. Професійна освіта у педагогічних закладах вищої освіти має свою специфіку, адже у своїй структурі має ознаки власне педагогічної та професійної освіти. Вона значно відрізняється від інженерної освіти у технічних закладах, так і від педагогічної в її традиційному розумінні. Модернізація системи професійної освіти, спрямована на реалізацію компетентнісного підходу, тому в структурі майбутньої професійної діяльності студентів у педагогічних закладах вищої освіти значна увага приділяється виробничо-технологічній діяльності, яка передбачає готовність вирішувати професійні завдання в умовах зміни технологій та виробництва.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що значна кількість студентів не мають професійно-орієнтованих мотивів для навчання саме за обраною спеціальністю; результати проведених тестувань та контрольних робіт засвідчили недостатній рівень науково-теоретичних знань про технології виробництва, контроль і оцінку якості виробленого продукту.

Виявлені недоліки у виробничо-технологічній готовності бакалаврів харчових технологій зумовили необхідність розробки педагогічних умов, спрямованих на їх подолання та підвищення ефективності їхньої підготовки у педагогічних закладах вищої освіти. На основі опрацювання наукових-методичних та психолого-педагогічних джерел визначено педагогічні умови та враховані сучасні підходи до підготовки фахівців у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема: необхідність формування мотивації; засвоєння сукупності необхідних знань, умінь, навичок; підвищення професійної майстерності.

На основі переліку компетентностей випускника рівня бакалавр, програмних результатів навчання, визначених у Стандарті [3], результатів констатувального етапу дослідження визначаємо такі педагогічні умови виробничо-технологічної підготовки бакалаврів харчових технологій у педагогічних закладах вищої освіти: позитивна мотивація до реалізації індивідуальної освітньої траєкторії та набуття досвіду практичної діяльності; інтеграція технологічних та виробничих знань у змісті дисциплін професійної

підготовки та вільного вибору; розробка системи різнорівневих завдань для удосконалення змісту і організації практичної підготовки.

Обґрунтуємо доцільність їх упровадження в практику підготовки та дидактичні принципи їх реалізації.

В умовах необхідності здійснення освітнього процесу у форматі дистанційного навчання, методика виробничо-технологічної підготовки істотно відрізняється від традиційних технологій навчання і в основному опирається на самостійне вивчення курсу студентом, причому значна частина роботи викладача перекладається на комп'ютер та Інтернет. Тому позитивна мотивація до реалізації індивідуальної освітньої траєкторії та набуття досвіду практичної діяльності (самостійно та спільно із викладачами) сприяє визначенню персонального шляху реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання [1].

Мета індивідуальної освітньої траєкторії полягає в більш серйозній підготовці студента в межах його інтересів, підвищення його конкурентоспроможності на ринку праці [4, с. 150]. Формування і зміцнення стійкого інтересу до знань – одна з найбільш актуальних проблем сучасної педагогіки. Головними дидактичними чинниками зміцнення пізнавального інтересу є: максимальна опора на активну розумову діяльність студентів; відповідність навчального процесу оптимальному рівню розвитку студентів; забезпечення позитивного емоційного тону навчального процесу [5]. Важливим джерелом формування і розвитку пізнавального інтересу є самостійна навчальна діяльність студентів. Для вдосконалення цієї діяльності у контексті виробничо-технологічної підготовки використано метод демонстраційних прикладів.

Інтеграція технологічних та виробничих знань у змісті дисциплін

професійної підготовки та вільного вибору передбачає відбір та структурування змісту дисциплін у вигляді освітніх модулів, що включають інваріантну та варіативну частини.

Для реалізації цієї умови здійснено відбір та структурування змісту дисциплін у вигляді освітніх модулів, що включають інваріантну частину (заснована на змісті освітньої програми та вимог стандарту), та варіативну (засновану на використанні харчових технологій на виробництвах), зокрема дисциплін: «Технологія виробництва продукції громадського харчування»; «Організація та обслуговування в закладах ресторанного господарства».

Розробка системи різнорівневих завдань для удосконалення змісту і організації практичної підготовки акцентує увагу на використанні проблемних завдань, практикумів, лабораторно-практичних робіт, що відображають майбутню професійну діяльність бакалаврів харчових технологій. Різнорівневі завдання, які використовуються для реалізації цієї педагогічної умови, передбачають лаконічно сформульовану ситуацію, що вимагає швидкого і правильного аналізу, оперативного вирішення, пошуку виходу із ситуації. Це дозволяє розвивати у студентів аналітичні навички під час вирішення виробничих завдань, сприяє оптимальному використанню отриманої інформації, виробляє самостійність і ініціативність у рішеннях, допомагає сформулювати переконаність у необхідності як виробничих, так і технологічних знань. До таких завдань відносимо ситуації-ілюстрації, ситуації-вправи, ситуації-оцінки, ситуації-проблеми. У процесі навчання використовуються завдання трьох рівнів складності, розраховані на репродуктивну, продуктивну і продуктивно-творчу діяльність.

Вважаємо, що реалізація зазначених педагогічних умов дозволить усунути причини недостатнього рівня виробничо-технологічної готовності бакалаврів харчових технологій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.09.2020).
2. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text> (дата звернення 16.09.2020).
3. Стандарт вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта / Педагогіка», спеціальність 015 – «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-015-B.pdf> (дата звернення 16.10.2020).
4. Шаров С., Шарова Т. Формування індивідуальної освітньої траєкторії студента засобами інформаційної системи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. № 2 (19), 2017. С. 149–154.
5. Васько О., Кругова А. Готовність студентів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 4 (58), 2016. С. 207–213.

**РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ АНАЛІЗУ МУЗИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ
КОРИСТУВАЧІВ ТА ПЕРЕДБАЧЕННЯ ПОПУЛЯРНОСТІ МУЗИЧНОЇ
ДОРІЖКИ МЕТОДАМИ МАШИННОГО НАВЧАННЯ**

Долінна Єлизавета Олександрівна

Студентка магістратури 1ий курс
Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського"
м. Київ, Україна

Анотація: У статті розглянуті кроки розв'язання задачі аналізу музичних інтересів користувачів та передбачення популярності музичної доріжки методами машинного навчання. У першій частині розглянуто музичні платформи, які можна використовувати для отримання даних та їх аналізу. У другій частині розглянуті можливі характеристики аудіосигналів та методи їх отримання. У третій частині розглянуті методи оцінки на передбачення популярності для анонімної музичної доріжки.

Ключові слова: машинне навчання, аудіосигнал, музика, передбачення, популярність, нейронна мережа.

Вступ Музика супроводжує значну частину людського життя. Вона може змінювати настрій, надихати, посилювати почуття або враження; допомогти налаштуватись на якусь справу або навпаки відволіктись. Люди використовують музику для залучення клієнтів до своїх закладів, для посилення враження від кіно або реклами. Тому в наш час важливо вміти швидко аналізувати тренди популярності музичної культури та вчасно реагувати на них.

Музика не тільки складає розважальну частину людського життя. Існують

досліди [1, с.3] [2, с.7], де було проведено ряд експериментів впливу музики на людей, які мають захворювання мозку, та на здорових людях, щоб порівняти вплив та зміни у самопочутті. Виявилось, що музика певної тональності має лікувальний вплив. Автори відмічають, що завдяки експериментам у людей було помічено зменшення збудження, тривожність, депресія та поведінкові симптоми (наприклад, апатія). Помічено, що люди часто використовують музику для регулювання настрою, зменшення самотності та викликання спогади, сприяючи їх почуттю самоідентичності, соціальні належність.

За своєю структурою музика являє собою набір хвиль, які мають різну частоту. Завдяки накладанню різних хвиль ми отримуємо мелодію, яка може подобатись людині або навпаки відлякувати.

У даній статті буде розглянуто кроки дослідження та методи розв'язання задачі аналізу музичних інтересів користувачів та передбачення популярності музичної доріжки методами машинного навчання.

Опис задачі

Основна задача полягає в тому, щоб розробити послідовність дій при аналізі музичної доріжки та її популярність серед користувачів музичної платформи. Дана задача є актуальна у музичній сфері, її розв'язання допоможе музикантам краще розуміти, що подобається більшості слухачів музики, аналізувати свою музичну доріжку до її публікації та корегування для залучення більшої кількості слухачів.

Мета дослідження включає в себе визначення основних характеристик музичної доріжки, пошук відповідних залежностей характеристик від вподобань користувачів та аналіз методів машинного навчання для передбачення популярності невідомої музичної доріжки.

Для вирішення поставленої задачі необхідно дослідити такі етапи:

1. Вибір та аналіз існуючих музичних платформ. Перевірка даних, які надає платформа та можливість їх автоматизованої викачки.
2. Аналіз існуючих методів отримання характеристик музичної доріжки.

3. Визначення методу пошуку залежності популярності музичної доріжки від її характеристик та будування системи передбачення популярності.

Дані для аналізу

На першому етапі дослідження проаналізовано існуючі музичні платформи, які можна використати як джерело даних. Для порівняння обрано такі платформи:

- Last.fm,
- Spotify,
- iTunes,
- Deezer,
- SoundCloud.

Ці музичні платформи є найбільш популярними у світі[3, с.4] [4, с.5]. У таблиці 1 відображено порівняльна характеристика музичних платформ.

Таблиця 1

Порівняння музичних платформ

Характеристика	Last.fm	Spotify	iTunes	Deezer	SoundCloud
Кількість користувачів (мільйонів)	170	180	50	14	175
Документоване та доступне API	+	+	+	+	+
Можливість отримати музичну доріжку або її частину	+	+	-	+	+
Можливість отримати додаткові характеристики музичної доріжки	-	+	-	+	-
Можливість отримати популярність або оцінку музичною доріжки	-	+	-	+	+

Серед усіх музичних платформ найбільш розвинуті для розробників та аналітиків є Spotify та Deezer, але, завдяки високій популярності, Spotify є кращою платформою для проведення аналізу.

Методи для вирішення задачі аналізу музичної доріжки

Аналіз музичних вподобань є дуже актуальним предметом для дослідження останнє десятиліття. Дослідники намагається знайти

закономірність вподобань людей від набору звукових хвиль. У дослідженнях [4, с. 3][5, с. 4] автори відзначають, що такі великі компанії, як Apple, Google, Amazon постійно вдосконалюють свої музичні платформи, щоб підвищити популярність, залучити більшу кількість користувачів. Автори розглядають класичну задачу класифікацію музики, а саме класифікацію музикальних доріжок за їх стилем (джаз, рок, поп, блюз та інші). У статті розглянуто такі основні методи отримання характеристики музикальної доріжки:

- Mel-Frequency Cepstral Coefficients (MFCCs),
- Time Domain Zero Crossings,
- Spectral Rolloff,
- Flux.

Автори звертають увагу, що MFCC є універсальною характеристикою для аналізу музичних доріжок. Під час застосування Mel-Frequency Cepstral Coefficients (MFCCs) аудіосигнал розділяється на кадри, проводиться pre-emphasis фільтрація і віконне зважування, виконується швидке перетворення Фур'є, далі спектр пропускається через набір трикутних фільтрів, розташованих рівномірно на мел-шкалі. Це призводить до більшої щільності фільтрів в області низьких частот і меншої щільності в області високих частот, що відображає чутливість сприйняття звукових сигналів людським вухом. Таким чином, основна інформація «знімається» з аудіо сигналу в області низьких частот, що є найбільш доречною ознакою звукових сигналів. Далі відліки переводяться в кепстральний простір за допомогою дискретного косинусного перетворення. Mel-Frequency Cepstral Coefficients (MFCCs) має такі основні математичні етапи:

1. Застосування перетворення Фур'є:

$$X_a[k] = \sum_{n=0}^{N-1} x[n] e^{\frac{-2\pi i}{N}kn}, \quad (1)$$

де $0 \leq k < N$, N – довжина чисельного ряду, x – чисельний ряд.

2. Отримаємо фільтри, використовуючи віконні функції:

$$H = \begin{cases} 0, k < f[m-1] \\ \frac{(k-f[m-1])}{(f[m]-f[m-1])}, f[m-1] \leq k < f[m] \\ \frac{(f[m+1]-k)}{(f[m+1]-f[m])}, f[m] \leq k \leq f[m+1] \\ 0, k > f[m+1] \end{cases} \quad (2)$$

для якого частоти $f[m]$ отримуємо за формулою:

$$f[m] = \left(\frac{N}{F_s}\right) B^{-1}(B(f_1) + m \frac{B(f_h) - B(f_1)}{M+1}), \quad (3)$$

де B - перетворення значення частоти в мел-шкалу:

$$B^{-1}(b) = 700(\exp\left(\frac{b}{1125}\right) - 1). \quad (4)$$

3. Обчислення енергії для кожного вікна:

$$S[m] = \ln(\sum_{k=0}^{N-1} |X_a[k]|^2 H_m[k]), \quad 0 \leq m < M. \quad (5)$$

4. Застосування дискретного косинусного перетворення:

$$c[n] = \sum_{m=0}^{M-1} S[m] \cos\left(\frac{\pi n(m+\frac{1}{2})}{M}\right), \quad 0 \leq n < M. \quad (6)$$

Після визначення та вирахування характеристик аудіосигналу автори у статтях [6, с.2][7, с.5] пропонують застосувати згорткову нейронну мережу (рис.1).

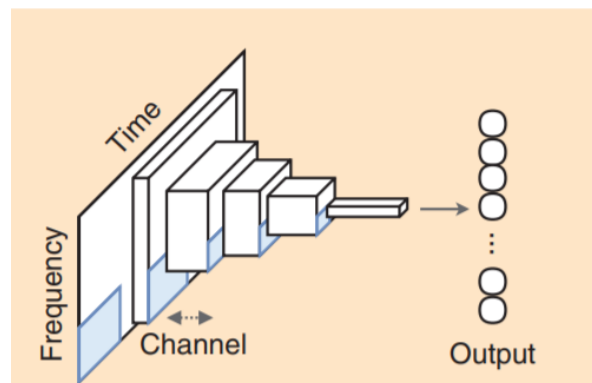

Рис. 1. Архітектура згорткової нейронної мережи

Основна ідея згорткової нейронної мережі полягає у тому, що на вході ми маємо мел-частоти музичного твору. Під час роботи мережа виділяє шаблони частотних послідовностей для певного класу та на виході видає ідентифікаційний номер класу, до якого музичний твір належить.

У статті докладно описані існуючі різновиди згорткових нейронних мереж, тонкощі їх застосування та інструменти, які надають вже готові рішення

для використання, але не розглядаються варіанти використання інших методів машинного навчання.

Автор статті [8, с.7] робить аналіз популярності музичних творів в залежності від часу. Відзначається, що пік популярності музичного твору відбувається на протязі 2-3 тижнів після публікації. Виділяється, що розподіл кількості прослуховувань від часу має вид нормального розподілу або близького до нього. Автор проводить аналіз залежності кількості слухачів від таких характеристик, як використання різних нот та їх поєднання, ритму, тембру у різних виконавців та у різний період часу (1970, 1980, 1990, 2000, 2010 десятиліття). У статті наводиться багато результатів дослідження, але не проводиться аналіз можливості передбачення або оцінки популярності музичного твору до його публікації у наш час.

Стаття [9, с.22] містить опис повного циклу розробки системи класифікації музичної доріжки за музичним класом. Архітектура рішення зображена на рис.2.

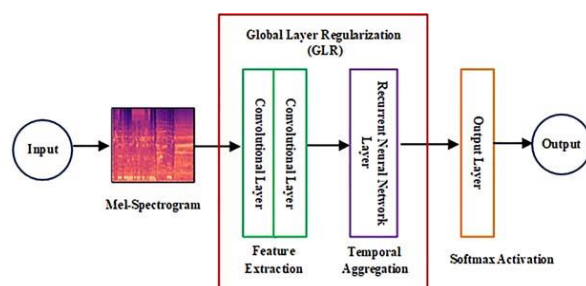

Рис. 2. Архітектура перетворення, аналізу та класифікації аудіосигналу

Як і у попередніх статтях пропонується використовувати mfcc метод для отримання характеристики аудіосигналу. На наступному етапі автори пропонують застосувати регуляційний шар, який є комбінацією двох типів нейронних мереж: згорточної та рекурентної. Згорточна мережа представляє шар, який формує послідовність шаблонів музичних частот. Наступним етапом рекурентна мережа приймає послідовність шаблонів та будує залежності для різних класів, де основний акцент приділяється послідовності. Останній шар формує класифікаційний шар. Який робить висновки в кінці обробки сигналу, через які ваги нейронних мереж було зроблено шлях. На виході з системи

отримуємо номер класу, до якого належить анонімний аудіосигнал.

Автори проводять докладний аналіз можливих характерів аудіосигналу, існуючі методи класифікацій та їх архітектурні рішення. Наводиться багато теоретичного та статистичного матеріалу, але автори не пропонують існуючі програмні інструменти для вирішення подібних задач.

Висновки

Музична індустрія є одною з популярніших, складно знайти людину, яка не має відношення до музики. Існує багато досліджень, де експерти намагаються знайти залежності звукових коливань від вподобань слухачів, щоб використовувати ці знання у комерційних цілях, а саме залучення нових слухачів та утримання існуючих.

У даній статті розглянуто етапи отримання набору аудіосигналів з їх популярністю, аналізу музичної доріжки, розв'язання схожих задач та результати досліджень. Більшість авторів рекомендують використовувати Mel-Frequency Cepstral Coefficients (MFCCs) для отримання характеристики музичної доріжки, а саме мел-частоти. На наступному етапі існує два основних методи, які пропонуються у статтях: згорточна або рекурентна нейронні мережі. Також представлена архітектура їх комбінації.

ПОСИЛАННЯ

1. Goncalo T. Barradas, Patrik N. Juslin, Sergi Bermudez i Badia, 2020 – 2021, «Emotional Reactions to Music in Dementia Patients and Healthy Controls: Differential Responding Depends on the Mechanism», «SAGE journals», с. 2-5.
2. David M. Greenberg, Ehud Bodner, Amit Shrira, Kai R. Fricke, 2019 – 2021, «Decreasing Stress Through a Spatial Audio and Immersive 3D Environment: A Pilot Study With Implications for Clinical and Medical Settings», «SAGE journals», с. 6-8.
3. Jed Ng, 2019-2019, «Top 10 Music APIs: Spotify, SoundCloud, iTunes and more», «Medium», с. 2-10.
4. Juhan Nam, Keunwoo Choi, Jongpil Lee, Szu-Yu Chou, Yi-Hsuan

Yang, 2018-2019, «Deep Learning for Audio-Based Music Classification and Tagging: Teaching Computers to Distinguish Rock from Bach», « IEEE Signal Processing Magazine», c. 3-7.

5. Rhythm Bhatia, Saumya Srivastava, Vandan Bhatia, Manpreet Singh, 2018-2019, Analysis of Audio Features for Music Representation», «2018 7th International Conference on Reliability, Infocom Technologies and Optimization (Trends and Future Directions) (ICRITO)», c. 4-6.

6. Chandanpreet Kaur, Ravi Kumar, 2017-2018, « Study and analysis of feature based automatic music genre classification using Gaussian mixture model», «2017 International Conference on Inventive Computing and Informatics (ICICI) », c. 2-4.

7. Beici Liang, Minwei Gu, 2020-2020, « Music Genre Classification Using Transfer Learning», «2020 IEEE Conference on Multimedia Information Processing and Retrieval (MIPR)», c. 3-6.

8. Junghyuk Lee, Jong-Seok Lee, 2018-2018, «Music Popularity: Metrics, Characteristics, and Audio-Based Prediction», « IEEE Transactions on Multimedia», c. 6-10.

9. Mohsin Ashraf, Guohua Geng, Xiaofeng Wang, Farooq Ahmad, Fazeel Abid, 2020-2020, «A Globally Regularized Joint Neural Architecture for Music Classification», « IEEE Access», c. 20-150.

ОСНОВИ СТРУКТУРНОЇ МОДЕЛІ МЕРЕЖІ СМІТТЕПЕРЕРОБНИХ КОМПЛЕКСІВ

Дорохіна Ганна Ігорівна

к. арх., доцент,

Кириченко Тарас Юрійович

архітектор, магістр архітектури

Київський національний університет

будівництва і архітектури

Анотація: в статті розглянуто сучасний стан сміттепереробки в Україні. На основі гексагональних решіток та загальних правил мережі обслуговування розроблено структурну модель мережі даного типу закладів та дані рекомендації стосовно їх розміщення.

Ключові слова: сміттепереробний, сміттєспалювальний завод, комплекс, тверді побутові відходи, сортувальні станції, мережа, структурна модель.

Вступ. За сучасних умов розвитку великих міст України та інших країн світу одним із найважливіших питань та практичних завдань є переробка та утилізація промислових та побутових відходів. Зі зв'язком збільшення вироблення продукції, що виникає з пропорційним зростанням запитів населення, кількість сміття збільшується, а запит не має гідного вирішення у багатьох країнах світу. Україна так само потрапила в даний перелік.

На разі в Україні функціонує 3 сміттепереробних комплекси: завод “Енергія” у місті Києві, Бортницька станція аерації та Рівненський сміттепереробний завод. Чотири заводи заплановано побудувати за найближчі 10 років (див. рис.1). Кольори на карті від світло-зеленого до багряного демонструють найбільші полігони та звалища в Україні, їх кількість надто перевищує нормовану. Європейським союзом встановлено не більше 500 полігонів на країну, в Україні цифра сягає 6.5 тис., що за площею є

Сміттєпереробний завод «Енергія» - єдина сміттєспалювальна структура, що працює в Україні на даний момент

6,5 тис. санкціонованих полігонів

35 тис. нелегальних сміттєзвалищ

12 тис. м²

30 тис. м²

2% території України

25% полігонів не відповідають нормам екологічної безпеки

Норма ЄС - не більше 500 полігонів на країну

17 млн. тонн сміття в Україні вивозиться щорічно (полюбовно, промислового, викидів)

Утилізується лише до 5% побутового сміття та до 30% промислового

60% мешканців приватних будинків не мають доступу до централізованого вивезення відходів

Полігон №5 у Підгірних - не найбільше сміттєзвалище в Україні. За рік на нього звозять понад 450 тисяч тонн відходів.

Полігон №6 великогабаритних та побутових відходів

Полігон №16

Сміттєпереробний завод у м. Рівному - не працює через недосконалість закону

Бортницька станція аерації

Найбільші полігони та звалища сміття в області, га

0-5 5-10 10-15 15-20 20-25 25-30 30-40 40-70 >70

14 - кількість стихійних звалищ в області

Ціль. Грамотне управління відходами допоможе вирішити проблему зменшення кількості сміттєзвалищ на території України. Одним із пріоритетних напрямків розвитку сучасної науки, техніки та інновацій є створення ресурсозберігаючих систем, заснованих на формуванні будівельних та промислових структурних галузей для переробки та знешкодження відходів. Досвід розвинених країн показав, що можна досягти великих економічних, екологічних та соціальних впливів шляхом формування відходів промисловості та їх переробки у складову екологічної, соціальної та економічної інфраструктури країни.

286

пластику дозволить зекономити 3 120 л нафти та 5 780 кВт енергії, 1т. скла зекономить 650 кг піску, 186 кг соди та 200 кг вапняку, 17 дерев дозволяє зберегти тонна переробленого паперу (див. рис 2).

Вдала державна модель управління відходами повинна включати в себе процеси захоронення спалювання та переробки сміття. Для ефективного управління левову частку мають складати процеси спалювання та переробки. Виключення можуть складати лише небезпечні та медичні відходи.

В даному випадку для того щоб вирішити завдання управління відходами 3-х існуючих сміттєпереробних комплексів та 4х запланованих не достатньо. Саме тому пропонується розробити структурну модель мережі даного типу об'єктів.

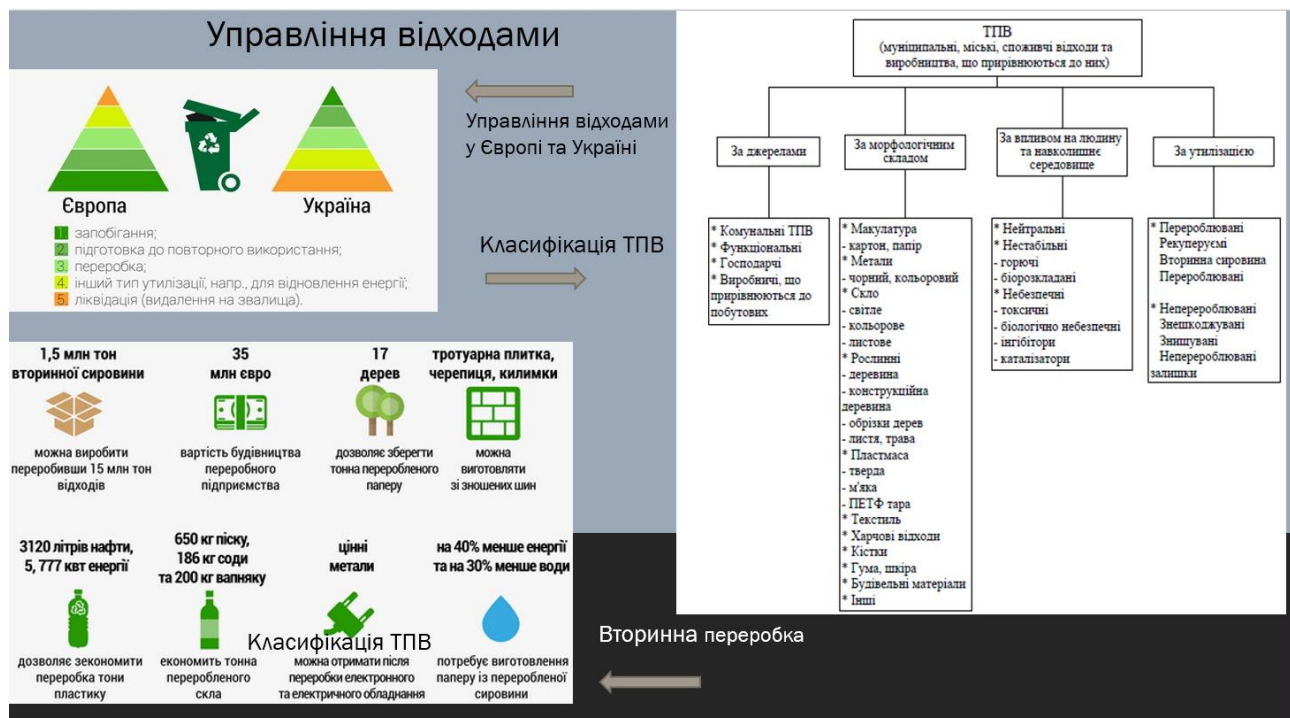

Рис. 2. Управління відходами. Інфографіка важливості вторинної переробки [1]; класифікація твердих побутових відходів [2].

Матеріали та методи. Для збору та обробки інформації проаналізовано сучасний світовий досвід проектування сміттєпереробних комплексів, на рисунку 3 представлені найпередовіші технологічні будівлі з переробки сміття.

Сміттєпереробний завод місті Больцано, в Італії, побудований у 2012 році, завод в місті Роскілле, Данія, побудований в 2013 році, та 2 культурно-просвітницьких центри: Копенхіл, в Копенгагені та завод по переробці біомаси

Світовий досвід проектування сміттєпереробних комплексів

Назва: Сміттєпереробний завод в Болоньї
Місце розташування: Болонья (Італія)
Рік: 2013 р.
Архітектор: Clea Claudio Lucchin & architetti associate

Сміттєспалювальний завод «KARA Novera»

Назва: «Atageti Balken», завод з гірськолижним комплексом
Місце розташування: Копенгаген (Данія)
Рік: 2020 р.
Архітектор: BIG

Завод по переробці біомаси і науковий парк «Lifetime Recycling Village»

1. Біомасний завод
 2. Науковий парк
 3. Житловий комплекс
 4. Школа
 5. Спортивний комплекс
 6. Парк
 7. Дороги
 8. Зона озеленення
 9. Зона для прогулянок
 10. Зона для велосипедів
 11. Зона для автомобілів
 12. Зона для громадського транспорту
 13. Зона для пішоходів
 14. Зона для велосипедистів
 15. Зона для автомобілів
 16. Зона для громадського транспорту
 17. Зона для пішоходів
 18. Зона для велосипедистів
 19. Зона для автомобілів
 20. Зона для громадського транспорту
 21. Зона для пішоходів
 22. Зона для велосипедистів
 23. Зона для автомобілів
 24. Зона для громадського транспорту
 25. Зона для пішоходів
 26. Зона для велосипедистів
 27. Зона для автомобілів
 28. Зона для громадського транспорту
 29. Зона для пішоходів
 30. Зона для велосипедистів
 31. Зона для автомобілів
 32. Зона для громадського транспорту
 33. Зона для пішоходів
 34. Зона для велосипедистів
 35. Зона для автомобілів
 36. Зона для громадського транспорту
 37. Зона для пішоходів
 38. Зона для велосипедистів
 39. Зона для автомобілів
 40. Зона для громадського транспорту
 41. Зона для пішоходів
 42. Зона для велосипедистів
 43. Зона для автомобілів
 44. Зона для громадського транспорту
 45. Зона для пішоходів
 46. Зона для велосипедистів
 47. Зона для автомобілів
 48. Зона для громадського транспорту
 49. Зона для пішоходів
 50. Зона для велосипедистів
 51. Зона для автомобілів
 52. Зона для громадського транспорту
 53. Зона для пішоходів
 54. Зона для велосипедистів
 55. Зона для автомобілів
 56. Зона для громадського транспорту
 57. Зона для пішоходів
 58. Зона для велосипедистів
 59. Зона для автомобілів
 60. Зона для громадського транспорту
 61. Зона для пішоходів
 62. Зона для велосипедистів
 63. Зона для автомобілів
 64. Зона для громадського транспорту
 65. Зона для пішоходів
 66. Зона для велосипедистів
 67. Зона для автомобілів
 68. Зона для громадського транспорту
 69. Зона для пішоходів
 70. Зона для велосипедистів
 71. Зона для автомобілів
 72. Зона для громадського транспорту
 73. Зона для пішоходів
 74. Зона для велосипедистів
 75. Зона для автомобілів
 76. Зона для громадського транспорту
 77. Зона для пішоходів
 78. Зона для велосипедистів
 79. Зона для автомобілів
 80. Зона для громадського транспорту
 81. Зона для пішоходів
 82. Зона для велосипедистів
 83. Зона для автомобілів
 84. Зона для громадського транспорту
 85. Зона для пішоходів
 86. Зона для велосипедистів
 87. Зона для автомобілів
 88. Зона для громадського транспорту
 89. Зона для пішоходів
 90. Зона для велосипедистів
 91. Зона для автомобілів
 92. Зона для громадського транспорту
 93. Зона для пішоходів
 94. Зона для велосипедистів
 95. Зона для автомобілів
 96. Зона для громадського транспорту
 97. Зона для пішоходів
 98. Зона для велосипедистів
 99. Зона для автомобілів
 100. Зона для громадського транспорту

Зібрана інформація по світовому досвіду проектування систематизована у вигляді класифікації можливих елементів структурної моделі. Полігони можна поділити на: полігони для твердих побутових відходів (далі ТПВ) та сховища небезпечних відходів. Сміттєспалювальні заводи можна поділити на 3 основні типи: спалювання стічних вод і ТПВ; спалювання залишкових відходів; спалювання ТПВ із виробленням енергії. Сміттєпереробні на 2 типи: переробку біомаси та відходів тваринного походження та переробку стічних вод і ТПВ.

Результати та обговорення. Оскільки сміттєспалювальні заводи мають розміщуватись в промисловій зоні неподалік від електростанцій за основу структурної моделі [7] була взята мережа електростанцій України. Найбільші сміттєспалювальні заводи рекомендується розміщувати на околиці великих міст та поряд з великими електростанціями. Інша умова наближеність заводів до сировини, транспортування сміття не має займати більше 1 год. Це, як і вся інша економічна діяльність, обумовлено задоволенням потреб поселення, які зазвичай залежать від місця виробництва послуги до даного поселення [8 с. 87]. Тому менші за розмірами сміттєпереробні заводи та станції, виходячи з теорії "центрального місця" німецького географа Вальтера Крісталлера [8] пропонується розміщувати у формі гексагональних решіток з радіусом доступності до 100 км. Тобто, між заводами або сортувальними станціями відстань не має перевищувати 200 км.

Виходячи з потреб організації мережі зроблена проектна пропозиція, що може розміщуватись біля великих міст та потужних електростанцій: сміттєсортувальний, сміттєспалювальний комплекс на 4 технологічні лінії, загальною потужністю до 1 млн. тон переробки ТПВ на рік. Площа забудови 1,35 га. Будівельний об'єм 115 тис м³. Загальна кількість співробітників 428 чол.

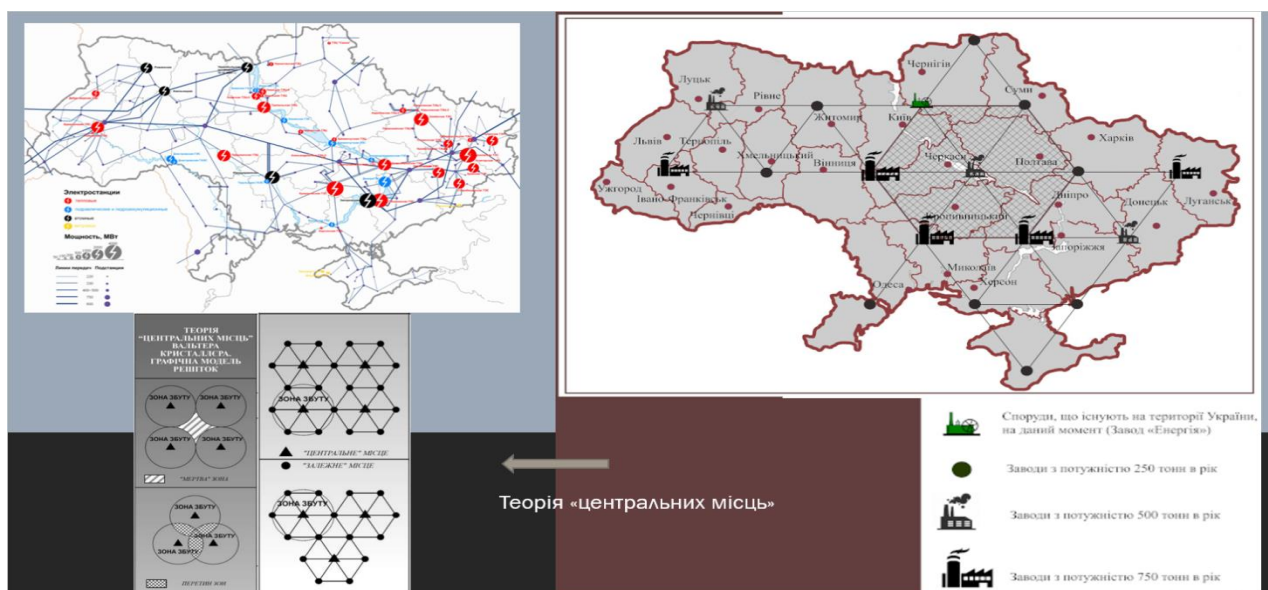

Рис. 4. Структурна модель мережі сміттєпереробних комплексів

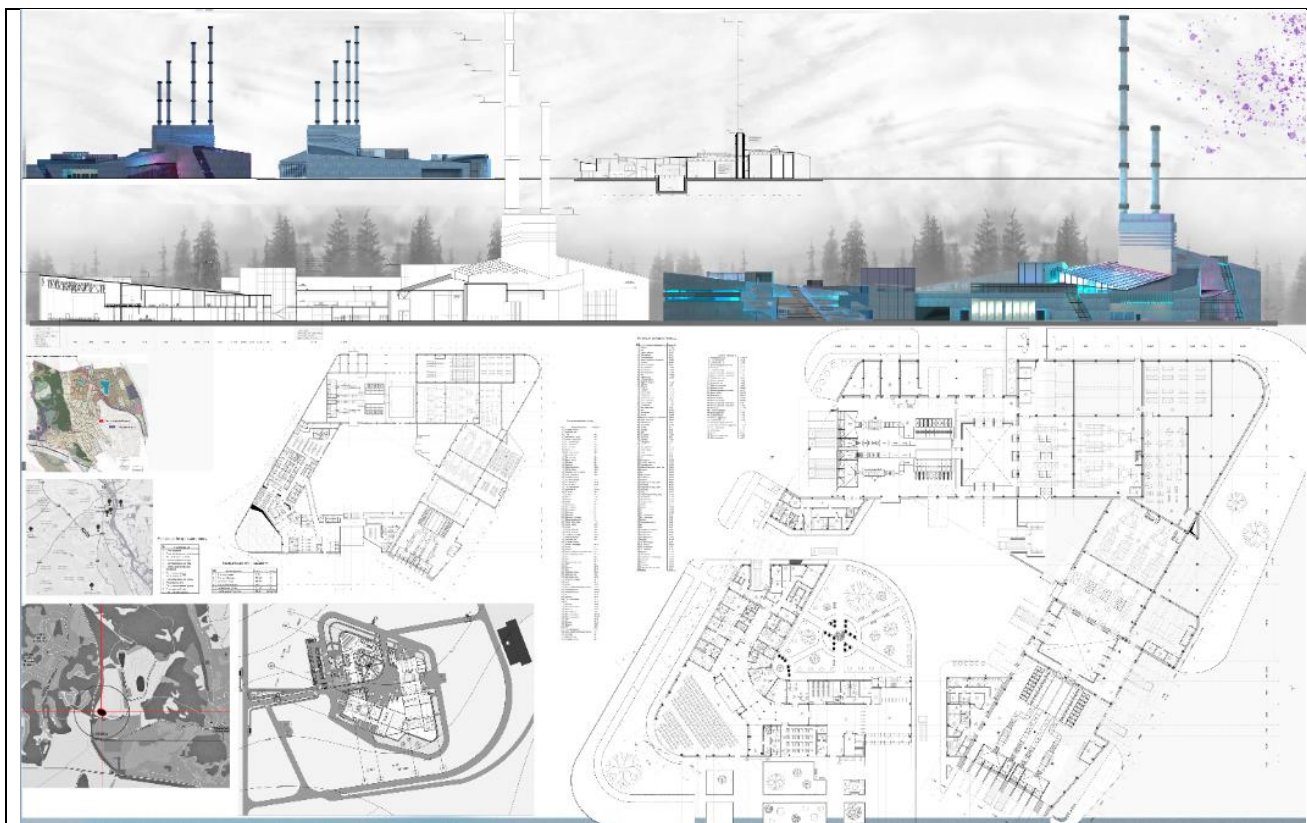

Рис. 5. Проектна пропозиція сміттесортувального, спалювального заводу.

Висновки. Створення регіональної системної структури сміттєпереробних комплексів в Україні є єдиним заходом для підвищення екологізації державної політики стосовно сміттєпереробки в країні та вирішення економічних питань галузі. В цьому випадку структурна модель мережі закладів допоможе рівномірно розмістити об'єкти та забезпечити попит всіх без виключення населених пунктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тиждень Європейська правда, стаття «Мусорить по-європейски: что должна изменить Украина», [Електронний ресурс] : http://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2015/11/16/7040585/view_print/
2. Ніканоров С. О., Закордонний досвід формування будівель та споруд сміттєпереробних комплексів, Архітектурний вісник КНУБА. - 2014. - Вип. 4. - С. 241-249
3. Photo credit: Oskar Da Riz Waste-To-Energy Plant. Bolzano Sud, Italy:

InterGalva. The international Galvanizing Conference, 2015. URL: <https://www.intergalva.com/awards/awards2015/awards2015waste-to-energy-plant/>

4. Amager Resource Center, Копенгаген, Данія. URL: <https://www.zinco.ru/amager-resource-center-%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD-%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F/>

5. ICDP Architects. Lifetime Recycling Village. Newton Mearns, Glasgow. URL: <https://www.icdparchitects.com/lifetime-recycling-village>

6. Erick van Egeraat Builds the New Roskilde Incineration Line. URL: <https://bustler.net/news/1790/erick-van-egeraat-builds-the-new-roskilde-incineration-line>

7. Дорохіна Г.І. Принципова структурна модель мережі фізкультурно-оздоровчих закладів для людей з обмеженими фізичними можливостями / Ганна Ігорівна Дорохіна // Містобудування та територіальне планування. – К.: КНУБА, 2010. – Вип. 36. – С. 121 – 126.

8. Дорохіна Г. І. Архітектурно-планувальна організація фізкультурно-оздоровчих закладів для людей з обмеженими фізичними можливостями: дис. кандидата архітектури: 18.00.02 / Дорохіна Ганна Ігорівна. – К., 2013. – 244 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-КАРАТИСТІВ ДО ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Єланська Олександра Олександрівна

викладач

Національна металургійна академія України

м. Дніпро, Україна

Анотація: Під час підготовки та виступах на змаганнях важливе місце займає питання розвитку вміння керувати своїми емоціями, мобілізуватися у певний момент та здатність концентрувати увагу в екстремальній ситуації.

Психічний стан спортсмена визначається рівнем психологічної підготовленості; він є вкрай важливим і необхідним для досягнення високого рівня майстерності [1].

Ключові слова: психологічна підготовка, фізична підготовка, психологічні якості, карате, психоемоційна напруга

Одним з основних аспектів загально-психологічної проблеми розвитку властивостей і здібностей студентів-каратистів на основі психічних процесів та певних станів є проблема формування його психічних якостей. Методика викладання карате спрямована на виховання трьох складових: «син» - моральні якості, дух, сила волі, психологічна врівноваженість та стійкість; «таї» - фізична кондиція, сила, витривалість; «вадза» - технічна майстерність [2].

Утворення стійких психічних якостей на основі психічних процесів освітлювалися багатьма авторами з різних сторін:

- як наслідок генералізації узагальнення процесів;
- як наслідок синтезування різноманітних процесів однієї модальності;
- як результат засвоєння дії внаслідок повторення рухових вправ.

Головною метою контролю є оптимізація процесу підготовки та змагальної діяльності спортсменів-студентів на основі об'єктивної оцінки різних сторін їх підготовленості та функціональних можливостей найважливіших систем організму. Ця мета має змогу реалізуватися шляхом вирішення різноманітних окремих задач, які пов'язані з оцінкою стану студента-спортсмена, рівня його підготовленості, виконання планів підготовки та ефективної змагальної діяльності [3].

Карате висуває надзвичайно високі вимоги до психологічної підготовленості особистості. Адже сучасний поєдинок в карате характеризується високою психоемоційною напругою. При цьому швидкість реагування спортсмена, в умовах миттєвої зміни змагальних ситуацій, залежить від реального оцінювання. Особливе місце займає розвиток простих і складних реакцій під час підготовки студента-каратиста [1].

Високий рівень підготовки студентів-каратистів обумовлює постійні фізичні та психічні навантаження, таким чином підвищуються вимоги до рівня розвитку психічних якостей, пізнавальної сфери особистості, а саме концентрації уваги, сформованості уявлення, мислення суб'єктів навчально-тренувального та змагального процесів [4].

Мислення каратиста проходить в умовах, що постійно змінюються на фоні морфофункціонального напруження і характеризується здатністю приймати миттєві рішення та вмінням швидко реалізовувати технічний арсенал. Мислення каратиста носить наочно-дієвий характер, базується на знаннях техніки та тактики карате, потребує швидкого реагування та миттєвого прийняття правильних рішень для реалізації поставленої мети і вимагає прояву вольових якостей [5].

Впровадження в даному дослідженні спеціальної психологічної підготовки передбачає здатність студента-каратиста миттєво реагувати в екстремальних умовах змагальної діяльності, застосовуючи увесь технічний арсенал, спираючись на тактичну підготовку та вміння раціонально використовувати відведений час.

Під час проведення спеціальної психологічної підготовки отримали наступні результати:

- після психологічної підготовки студент-каратист виявляє бажання побути на самоті та сконцентруватися перед поєдинком;
- спостерігаються позитивні зрушення в емоційній сфері;
- проявляються індивідуальні якості особистості;
- усвідомлення відповідальності за свої дії;
- зростання впевненості, сміливості та схильності до ризику;
- збільшення ступеню контролю за своїми діями та поведінкою суперника.

Висновки. Результати дослідження показують необхідність проведення з каратистами спеціальної психологічної підготовки, яка спрямована на підвищення саморегуляції, зниженню репресивності, тривожності та підвищенню самооцінки. Нехтування психологічною підготовкою під час навчально-тренувального процесу може призвести до зниження результативності спортсмена або цілого ряду невдач під час виступів.

Таким чином у майбутньому є доцільним розробити психологічні корекції негативних змін, що можуть виникати у психіці каратистів під час змагальної або тренувальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. М. Гончерюк. Психологічна підготовка спортсмена дзюдоїста. *Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 12-13 квітня 2012 р. Дніпропетровськ, 2012. С. 62-64.*
2. Каштанов Н. Канони каратэ: формирование духовности средствами каратэ до. Ростов н/Д: Феникс, 2007. 240 с.
3. Наумец Е., Залойло В. Социально-психологический контроль в учебно-тренировочном процессе студентов-спортсменов, специализирующихся на мини-футболе. *Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах*

кредитно-модульної системи навчання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 12-13 квітня 2012 р. Дніпропетровськ, 2012. С. 165-168.

4. Гуменюк Н.П., Клименко В.В. Психология физического воспитания и спорта.-К.: Вища школа, 1985.

5. Богдан І.О. : [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://scholar.google.ru/citations?user=HCxcW3QAAAAJ&hl=ru>

STARTER ЯК ОСНОВА ЗАНЯТТЯ З МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Журавльова Єлизавета Олександрівна

асистент

Херсонська державна морська академія

м. Херсон, Україна

Анотація: У статті розкрито значимість етапу Starter на заняттях із морської англійської мови, наведено приклад використання аудіоматеріалів на початку заняття, що є засобом введення здобувачів вищої освіти у процес іншомовної комунікації та подальшого вивчення фахового матеріалу іноземною мовою.

Ключові слова: Starter, морська англійська мова, здобувач вищої освіти, відео- та аудіоматеріал, діяльність.

Важливим етапом будь-якого заняття є його початок. Від того, як викладач почне заняття, залежить увесь подальший хід заняття та його продуктивність. Уведення в урок, або, так званий, Starter є етапом «розігріву» здобувачів вищої освіти, перед основною навчальною роботою. Особливої уваги потребують стартери на заняттях із морської англійської мови, оскільки викладачеві необхідно не лише залучити здобувачів в активне спілкування іноземною мовою, створити позитивну атмосферу взаємного спілкування, презентувати тему уроку та зацікавити темою студентів, а й організувати процес так, щоб останні вільно висловлювали свої думки, послуговуючись морською англійською мовою. У якості стартера на заняттях із англійської мови викладачі можуть використовувати наступні завдання: brainstorming, discussion (pics, news, etc.), games, quizzes, audios, videos, explaining etc. Чим більш активні, цікаві та різноманітні завдання на етапі Starter, тим простіше здобувачам «влитися» в освітній процес і комфортно себе почувати за умови

комунікації нерідною мовою.

Ключовими аспектами успішного стартера є наступні:

- ✓ лаконічність (3-5 хвилин);
- ✓ послідовність;
- ✓ динамічність;
- ✓ логічність;
- ✓ активізація різних видів діяльності.

Доречним на етапі Starter є використання відео- та аудіоматеріалів, що можуть бути додатковим ресурсом інформації за фахом, стосуватися певних соціальних проблем, або ж просто мати розважальний характер. Застосування відео- та аудіоматеріалів на заняттях із морської англійської мови дає викладачеві можливість залучити здобувачів до сприйняття автентичного мовлення, що надалі полегшує сприйняття здобувачами мовлення представників різних національностей, в умовах роботи зі змішаним екіпажем судна, під час практики, або ж безпосередньо за основним місцем роботи.

Для прикладу використання аудіоматеріалів на занятті з морської англійської мови, з теми «Calling the Master», візьмемо за основу стартера пісню британської рок-групи «The Beatles» «Help!».

Після прослуховування пісні, здобувачам

Рис. 1. «The Beatles «Help!» необхідно відповісти на наступні запитання:

1. *What is this song about?*
2. *In what situations do you need someone`s help?*
3. *What did you do when hesitating as to proper decision?*

Не маючи поняття про тему заняття, здобувачі відповідають на

запитання, спираючись на власний досвід та систему накопичених знань і умінь, і лише після того, як викладач оголошує тему заняття, починають пов'язувати назву, тему та слова пісні із темою заняття. На підсвідомому рівні здобувачі проводять паралель між словами пісні «*Help! I need somebody, help! Not just anybody, Help! You know I need someone, help!*» [2] і темою заняття «*Calling the Master*», оскільки впевнені, що значення дієслова help – «*to make it possible or easier for someone to do something, by doing part of the work yourself or by providing advice, money, support*» [1], безпосередньо пов'язане із переліком ситуацій, під час яких вахтовий офіцер повинен викликати капітана судна на навігаційний місток за певних умов, задля уникнення будь-якої загрози для судна та екіпажу.

Такий Starter активізує два види діяльності: аудіювання (здобувачі сприймають на слух слова пісні) та говоріння (відповіді на запитання до прослуханої пісні є комунікативним продуктом діяльності здобувачів).

Отже, Starter – це один із ключових моментів на занятті з морської англійської мови, адже під час визначення стартера до заняття з певної теми, викладач ставить перед собою наступні цілі: створити комфортну атмосферу на занятті, залучити здобувачів вищої освіти до комунікативного процесу, налаштувати студентів на вивчення нової теми та ввести їх в процес іншомовної комунікації. Вдало підібраний Starter допомагає здобувачам вищої освіти (особливо таким, хто має низький рівень володіння іноземною мовою) почувати себе комфортно на занятті, не боятися вступати в комунікацію іноземною мовою, а також є етапом підготовки до вивчення фахового матеріалу англійською мовою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. The Beatles. Help! URL: <https://www.amalgama-lab.com/songs/b/beatles/help.html> (дата звернення: 15.05.2021).
2. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (дата звернення: 13.05.2021).

ИЗ ИСТОРИИ ПЕРЕВОДОВ И ПЕРЕВОДЧИКОВ

Исломова Дилноза Аюбджоновна

старший преподаватель кафедры

английского языка,

Таджикский педагогический институт

в городе Пенджикент.

Пенджикент, Таджикистан

Перевод - это один из инструментов культурной жизни народов и наций, двустороннее движение, служащее мостом для передачи культурных концепций между двумя языками. Писатель Джалал Икромӣ отмечает, что: «Работа по переводу - это работа дружбы и близости, во время которой писатель и переводчик становятся близкими и дружелюбными, а плоды их работы также укрепляют дружбу между двумя народами».

Перевод - это своего рода обмен идеями и культурой. Это означает, что посредством перевода культура и идеи одного народа и нации передаются другому народу или нации.

Действительно, перевод был и будет важнейшим средством обмена национальными и международными идеями, знакомства с жизнью и культурой друг друга и сближения народов мира. В самом деле, важно сделать великие политические, социальные, научные, технические, художественные учебники доступными для широкой публики посредством перевода и тем самым познакомить читателей с литературой и искусством других братских народов и мировой культурой.

Перевод - один из древнейших видов деятельности человека, и установить точную дату его возникновения невозможно. Можно сказать, что в первых человеческих обществах, наряду с формированием индивидуальных обществ и появлением языковых различий, люди пришли в сферу деятельности, задачей которой было установление речевого общения между людьми, не

понимавшими язык друг друга. Наряду с появлением письменности и письма среди многоязычных народов и среди представителей этих народов появились люди, которые переводили официальные религиозные и деловые тексты с одного языка на другой, тем самым выполняя важную социальную задачу по установлению культурного общения между носителями языка. выполняется по-разному.

Возникновение понятия перевода и его лексико-терминологического значения неразрывно связано с формированием и эволюцией истории каждого народа и выражается в разных терминах на разных языках мира. В английском языке ряд европейских языков переводится как «перевод», что означает передачу значения с одного языка на другой, а его корень происходит от латинского слова «transferra» (перевод) в мафиозной форме «translatus». ". есть. В некоторых европейских языках, включая французский и английский, слова «drogman» и «drogoman» используются для обозначения «переводчик», «переводчик» и «рассказчик» текста с одного языка на другой [4, с. 11]. Понятие перевода в современной лингвистике. В. Федоров пояснил: «... переводить, то есть полно и точно отразить идею с единством формы и смысла средствами описательного языка с одного языка на другой» [10, с. 11]. Прежде всего, это означает, что перевод (интерпретация, модификация) осуществляется не только в пределах одного языка, но и между двумя разными по структуре языками. Во-вторых, перевод должен передавать полное значение исходного текста. Полнота и глубина сохраняют перевод от любых подделок, переделок, ошибок [9, с. 59].

Исторические документы не указывают, когда и кем впервые появился переводчик. Однако очевидно, что после изобретения письма перевод также нашел свое место среди племен Ветхого Завета и использовался как одно из средств общения. Конечно, это не означает, что до появления каллиграфии не было перевода, но для подтверждения этой идеи и ответа на этот вопрос необходимо совместное и совместное исследование древних лингвистов, археологов и историков.

Известно, что жизнь и выживание не могут быть реализованы без перевода, и человеческое желание быть в курсе мыслей, идей и взглядов других народов и наций растёт день ото дня, и рост этих тенденций делает роль перевода даже более важной. Основываясь на открытиях археологов и исторических исследованиях, можно сказать, что Восток был пределом перевода.

Хабиб Ахрори отмечает, что «Основной закон перевода предусматривает три условия: знание переводимого материала, знание исходного языка произведения и хорошее знание родного языка». Излишне говорить, что знание отличается от знания. То есть переводчик должен уметь переходить с одного языка на другой, а также свободно владеть обоими языками - языком оригинала и языком перевода. Можно сделать вывод, что процесс перевода состоит из двух частей: во-первых, понимание переводимого произведения, а во-вторых, умение выразить его на своём родном языке. Понять переводимое произведение - значит знать суть произведения. При переводе художественной литературы важно знать реальность, жизнь, образ жизни, изображённые в произведении, и перевод должен занимать место произведения. Для этого переводчик должен сначала уметь прочесть оригинальное произведение, то есть полностью понять идейную и эмоциональную основу произведения. Таким образом, перевод имеет большое политическое и образовательное значение. Переводимая литература, наряду с оригинальной литературой, объединяет произведения искусства с литературой и вносит значительный вклад в развитие науки, культуры и цивилизации [9, с. 50-51].

Перевод как отрасль лингвистики имеет свои законы, правила, условия и процессы. Специалисты в этой области А. С. Бархударов, А. В. Фёдоров, А. Д. Швейцария, W. Н. Комиссаров создали ценные научные труды по искусству перевода и усовершенствовали его теорию во всех отношениях. А.Ф. Федоров по поводу определения перевода отмечал, что перевод - это полное и правильное выражение того, что уже выражено на другом языке посредством одного языка [5, с. 10]. Основоположники теории перевода русского народа Л.С. Бархударов

предложил следующее определение: «Перевод - это процесс преобразования речи одного языка в речь другого с сохранением смысла» [7, с. 8]. Другой эксперт, И. Р. Гальпери, говорит, что перевод - это передача информации или самой информации, которая отражается в речи исходного языка с помощью средств другого языка. По мнению Г. В. Кушанского «перевод как одна из важнейших форм общения опирается прежде всего на полную передачу и взаимосвязь языка исходного текста, в которых важны социальные и культурные аспекты языка» [9, с.10].

При переводе с одного языка на другой, чтобы полностью и четко выразить идею, переводчик должен четко объяснять предмет, добавляя слова и фразы. Во-вторых, перевод должен передавать полное значение исходного текста. Полнота и глубина перевода защищает от любых фальсификаций, исправлений, ошибок.

Русский исследователь Я.И. Рецкер подозревает, что перевод - это воссоздание оригинала на другом языке с сохранением содержания и стиля оригинального текста. В этом переводе повествование отличается от повествования тем, что повествование может передать содержание оригинальной иностранной версии, которая опускает несущественные компоненты и не уделяет внимания стилю создания. При переводе воссозданное содержание и стиль обретают новое содержание и стиль на другом языке, что характерно для переводимого языка [2, с. 45].

Сорокин Ю. А. считает, что в художественном переводе не важно, насколько точно переданы детали, важно, как переведенный текст воспринимает эмоции, какой образ формируется в сознании читателей. При чтении оригинала оба должны соответствовать эмоциям и изображениям. Основная цель перевода художественного произведения - адекватно передать все богатство авторского языка - стиля, эмоций и культурной ценности. Произведения искусства - это форма художественного существования, отражающая мир со всей сложностью взаимоотношений с человеком и со всем его эстетическим богатством [3, с. 36].

Перевод - это форма языкового посредничества, при которой все внимание сосредоточено на исходном тексте. Задача перевода - обеспечить такую связь между языками, при которой полученный текст может полностью заменить исходный текст как средство общения и быть идентичным ему.

Перевод оригинального текста должен быть идентичным и равным в следующих отношениях:

Функциональная идентичность перевода оригинальному тексту (основные особенности) отражается в том, что перевод приписывается автору оригинального текста, публикуется с его именем, рецензируется, цитируется.

Идентичность содержания и перевода выражается в том, что в глазах владельцев языка перевода он полностью отражает содержание текста произведения и обязательно отражает содержание и средства другого языка.

Сходство структуры перевода с исходным текстом означает, что, с точки зрения владельцев целевого языка, он выражает исходный текст не только полностью, но и подробно. Предполагается, что переводчик точно передает структуру и порядок выражения содержания текста произведения, не позволяет себе что-либо изменить, исключить или добавить. Количество и содержание глав и подразделов в исходном тексте и переводе должны соответствовать [4, с.19].

Переведенное произведение знакомит в первую очередь с писателем, а затем с иностранным обществом с уровнем знаний и культуры нации. Поэтому важнейшим условием успешного перевода является его художественный вкус и степень близости оригинальному тексту.

При переводе произведения искусства иногда не совпадают смысловой диапазон слов, грамматические средства выражения, синтаксическая структура предложений, терминология. Слова и часто предложения не переводятся, но в других смыслах, по-разному. Советские индуистские ученые, специалисты по переводческой работе И. Солнцев, А. С. Бархударов упомянул три метода перевода: потерю, сложение и замену [3, 2]. Хабиб Ахрори подчеркивает, что в теории художественного перевода есть понятия «потеря» и «подстановка», то

есть, поскольку некоторые лексические элементы нельзя перевести буквально, правильно, что они теряются или заменяются словами или словами. слова, работа. Там, где «потеря» неизбежна, помогает «замена». При условии, что «утрата» заменяет «замену» и не мешает духу работы [9, с. 511].

Перевод - это выражение мысли, и для выражения мысли его нужно четко понимать до конца. Каждый писатель и творец изображает объект изображения во всех его аспектах, во всех его цветах и оттенках, во всех его тонкостях. Переводчик тоже должен представить себя в той же творческой ситуации, что и писатель, и снова увидеть объект изображения глазами автора произведения. Когда мы говорим о художественном переводе, мы имеем в виду творческий перевод, отражающий образную речь автора произведения со всеми его мыслями, чувствами и образами на другом языке.

Обзор приведенных выше правил доказывает, что значение слова «перевод» очень широкое, и как наука это трехмерное, многогранное явление. Как ученый и специалист в области перевода из Америки Ю. Наида шутит: «Чем больше авторов будет заниматься переводом, тем больше правил».

Перевод играет важную роль в культурном развитии человека и дает представление о его образе жизни, истории, литературе и других достижениях. Поэтому мы знакомимся с жизнью и образом мышления других людей, их культурой и традициями, знакомимся с их обычаями и традициями.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Александрова О.А. Лексические трудности перевода с английского на русский: теория и практика / О.Л. Александрова. - Великий Новгород, 2012.
- Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. –М.: Наука, 1974. - 345 с.
2. Андрей Г. А. Убежденные буквалисты. Из истории художественного перевода в СССР 1920-1960 гг. / Г. А. Андрей.: Москва; 2013. -177 с.
3. Антон П. Проблемы художественного перевода. П. Антон.: Выше. школа, 1980. - 199 с.
4. Бархударов, А. С. Язык и перевод. - М., 1975. - 240 с.

5. Илюшкина М. Ю. Теория перевода: основные понятия и проблемы / М. Ю. Илюшкина. - М.: Екатеринбург: Изд-во Урал. в, 2015. - 84 с.
6. Муллоджанова, З. Оригинальный стиль и перевод - Душанбе, 1977. - 136 с.
7. Роль перевода в политической, экономической и культурной жизни: Сборник материалов Республиканской научно-практической конференции / Турсунов Ф. М, Сохибназарова Х. Т. - Душанбе, 2018. - 298 с.
8. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. Лингвистические проблемы / А.В. Фёдоров. - М.: Филология три, 2002. - 416 с.
9. Хамробоев Н. А. Этапы становления и эволюции переводческого движения в VIII - XIV вв. / Хамробоев Н. А. - Худжанд: Нури Марифат, 2019. - 464с.
10. Шарифов Х. Теория прозы. / Х. Шарифов - Душанбе, 2004. - 241 с.

УДК 378.147: 616-091

**ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕХАНІЗМІ
ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ МАЙБУТНІМИ
ФАХІВЦЯМИ-МЕДИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «ПАТОМОРФОЛОГІЯ»**

Іліка Віталій Валер'янович

Гарвасюк Олександра Василівна

к.мед.н., асистент

Буковинський державний медичний університет

м. Чернівці, Україна

Анотація: дана наукова публікація присвячена обґрунтуванню вагомого значення інновацій в механізмі покращенню якості освіти здобувачів освіти на прикладі досвіду викладання дисципліни «Патоморфологія» для майбутніх фахівців-медиків. Виявлено шляхи впливу інноваційних технологій та методів навчання на ефективність засвоєння знань студентами, їх виховання та розвиток особистісного потенціалу. Відзначено також вплив застосування означених технологій на самого педагога, який проявляється в потребі його професійного зростання, стимулювання його активності у досягненні професійного акме.

Ключові слова: інновації в педагогіці, інтерактивні технології, викладання патоморфології.

Процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій сприятиме переходу системи освіти до якісно іншого стану, за якого підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти. Тому, що педагогічна інновація є нововведенням в педагогічну діяльність, зміни у змісті та технології навчання і виховання, які мають на меті підвищення їх ефективності [1, с.18; 2,

с. 65]. Влучно уточнює В. І. Загвязинський: нове в педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [3, с. 5].

Інноваційна діяльність спонукає викладачів шукати нові способи освітньої діяльності й методи взаємодії з особистістю студента, які б гарантували високий результат. Сучасного творчого педагога не можуть задовольнити технології, які гарантують лише отримання предметних знань; метод «запам'ятай та повтори» з готовим алгоритмом дій варто змінити на метод пошуку, проектування, вирішення життєвих ситуацій. Студент повинен вміти здобувати знання та вміти застосувати їх для розв'язання завдань. Завдяки використанню інноваційних технологій педагог створює такі педагогічні умови, за яких студент сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність. Як наслідок, нові технології активізують пошукову роботу студентів, формують їх зацікавленість, стимулюють образне, асоціативне, логічне мислення, роблять процес навчання ефективним.

У цілому використання інноваційних технологій спонукає студентів самостійно оволодівати знаннями, виховувати відповідальну особистість, здатну до самоосвіти й саморозвитку, що вміє критично мислити й активно діяти в ситуаціях, які зазнали соціальних змін. Має рацію О. А. Дубасенюк, відзначаючи, що специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в оновлюваних ситуаціях [4, с. 12-28].

Наприклад, в педагогічній практиці нами активно та успішно використовуються наступні інновації: інтегроване навчання, технології групової навчальної діяльності, особистісно-орієнтоване навчання,

інформаційні та мультимедійні технології навчання, інтерактивні технології ситуативного моделювання та дискусійних питань, проектні технології, тощо.

Особливу увагу хочемо зацентрувати на методиках колективних навчальних занять із створенням ситуації взаємонавчання, ігрових методиках та методиках проектів. Щодо останніх відзначимо, що під час вивчення «Патоморфології» систематично застосовуються методика мозкового штурму для обговорення всією групою учасників, так і в малих групах певних проблем навчальної дисципліни, зокрема опису макро- та мікропрепаратів, під час якого відбувається формування якомога більше ідей на задану тему протягом обмеженого періоду часу. Це сприяє ініціюванню когнітивних процесів, примушує думати студентів, спонукає їх проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки, вчить бути толерантним до думок інших. Крім того, як влучно акцентують А. Д. Дюдюн та співавтори, що мозковий штурм дає можливість об'єднати в процесі пошуку рішень дуже різних людей, а якщо групі вдається знайти рішення, то її учасники зазвичай стають стійкими прихильниками його реалізації [5, с. 165].

Доволі ефективно використовується кейс-метод (ситуаційний аналіз) – обговорення реальних ситуацій, які стосуються актуальної теми. Ситуації формулюються у формі тестових завдань, зміст яких описує реальну патологію, яка мала місце в житті, або гіпотетично могла мати місце. Завдання студентів – провести аналіз реальних ситуацій, визначати в них ключові проблемні питання, формулювати ідеї щодо їх можливого розв'язання. Спільними зусиллями група студентів аналізує ситуацію-case, що виникає при конкретному положенні справ, і виробляє практичне рішення; після закінчення відбувається оцінка запропонованих алгоритмів і вибір кращого рішення поставленої проблеми. Вказаний метод використовують як педагогічний прийом, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії, він дає змогу оптимально поєднувати теорію й практику, формує професійно необхідний комплекс компетентностей, допомагає розвивати творче незалежне мислення студентів, що є досить важливим при підготовці висококваліфікованого

фахівця.

Цілком поділяємо позицію Г. А. Рідкодубської, згідно якої застосування кейс-методу з одного боку, стимулює індивідуальну активність студентів, формує позитивну мотивацію до навчання, забезпечує високу ефективність освітнього процесу, формує професійно необхідні компетенції, а з іншого – дає можливість самому викладачеві самовдосконалюватися, по іншому сприймати оточуючий світ та постійно розвивати власний творчий потенціал [6, с. 249].

Затребуваною є методика ділових ігор. Так, приміром нами проводяться наступні: «Круглий стіл» – при інтерпретації навчальних мікропрепаратів визначення патологій гіпоталамо-гіпофізарної системи, пухлин, що сприяє осмисленому реагуванні студентів не лише на візуальні макроскопічні характеристики виявленої патології, а й на опис мікроскопічних проявів різноманітних патологічних процесів, які діагностує лікар патологоанатом; імітаційна гра за темою «Етичні аспекти спеціальності лікаря патологоанатома» – спрямована на моделювання потенційно можливих ситуацій на практиці задля засвоєння правил спілкування з родичами померлого; ситуаційна гра «Муляж протоколу розтину померлого», спрямована на засвоєння алгоритму проведення аутопсії, оформлення протоку розтину та засвоєння правил формулювання моно – і полікаузального патологоанатомічного діагнозу та інші. Застосування ділових ігор під час навчання дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, врахувати реалії сьогодення, приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати за досить обмежений час. У спеціально створених умовах студент «проробляє» найрізноманітніші життєві ситуації, які дають йому змогу сформулювати світогляд, відстояти свою позицію, підготувати до майбутньої професійної діяльності.

Періодично застосовується на заняттях робота в малих групах, яка дає всім студентам можливість брати участь у роботі, практикувати навички співробітництва, міжособистісного спілкування, що часто буває неможливо у

великому колективі. Досліджуючи проблему спільної навчальної діяльності, вчені наголошують на тому, що робота у малих групах 1) породжує інтерактивне мовлення; 2) стимулює відповідальність та автономність студента; 3) є кроком до індивідуалізації навчання; 4) створює емоційно позитивний клімат, який забезпечує почуття безпеки [7, с. с. 178-179]. Так, працюючи у малих групах, зазвичай мовчазні студенти стають активними учасниками комунікативної взаємодії, долаючи власну сором'язливість і страх критики та несхвалення з боку товаришів. В умовах взаємонавчання студенти допомагають один одному інтелектуально та емоційно і, відповідно, легше долають труднощі, які виникають на їхньому шляху.

Отже, підсумовуючи відзначимо, що використання інновацій в освітньому процесі сприятиме покращенню якості освіти студентів завдяки активізації їх пошукової роботи, формуванню вмінь самостійного оволодіння знаннями, вихованню самостійної особистості, здатної до самоосвіти та саморозвитку, стимулюванню образного, асоціативного, логічного мислення. Систематичне застосування інновацій не тільки сприяє підвищенню фахової компетентності здобувача освіти, а й висуває особливі вимоги до педагога, веде до його професійного зростання, адже стимулює його активність у досягненні професійного акме. Все це робить процес викладання-навчання цікавим та ефективним.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 2-ге вид., допов. Київ, Академвидав. 2012. 352 с.
2. Поляков С. Д. Педагогическая инноватика: от идеи до практики. М.: Педагогический поиск, 2007. 167 с.
3. Загвязинский В. И. Инновационные процессы в образовании и педагогическая наука. Инновационные процессы в образовании : сб. науч. тр. Тюмень, 1990. С. 5-14.
4. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті:

інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12-28.

5. Дюдюн А. Д. Можливість застосування сучасних інноваційних технологій у процесі викладання медичних ВУЗів – на прикладі використання методу «мозкового штурму». Дерматовенерология. Косметология. Сексопатология. 2012. № 1-4. С. 163-171.

6. Рідкодубська Г. А. Кейс метод у процесі підготовки до професійної мобільності майбутніх працівників соціальної сфери. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2017. Вип. 80 (2). С. 246-250.

7. Brown H. D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. 2-nd edition. Pearson Education, Inc., 2000. P.176-191.

ЗВ'ЯЗОК АНІЗОТРОПНОГО МАГНІТОРЕЗИСТИВНОГО ЕФЕКТУ В ТОНКОПЛІВКОВИХ МАТЕРІАЛАХ З ДОМЕННОЮ СТРУКТУРОЮ

Кравченко Володимир Олексійович

к.ф.-м.н., ст. викладач

Сумський національний аграрний університет,

м.Суми, Україна

Кравченко Юлія Анатоліївна

к.ф.-м.н., ст. викладач

Сумський державний університет,

м.Суми, Україна

Анотація: В роботі розглянуто результати дослідження ефекту анізотропного магнітоопору (AMR) в плівках пермалою 50Н, який є одним з матеріалів для виготовлення магнітних датчиків. Показано зв'язок зміни опору з процесами перебудови магнітної доменної структури плівки. Вказано на можливість застосування залежності опору зразка в магнітному полі для оцінки параметрів магнітних датчиків.

Ключові слова: магнітний датчик, анізотропний магнітоопір, доменна структура, коерцитивна сила, поле насичення.

В сучасних системах автоматизації датчики є одними з основних елементів ланцюжка "датчик – пристрій керування - виконавчий пристрій – керований об'єкт. Основні види класифікації датчиків – за вимірюваним параметром (датчики тиску, витрати, концентрації, рівня, температури, переміщення, вібрації тощо) чи за принципом дії (механічні, оптичні, ємнісні, п'єзоелектричні і магнітні та ін.) Магнітні датчики широко застосовуються в різноманітних сферах: в банкоматах, детекторах валют, апаратах для зчитування даних магнітної смуги на карті, магнітних сканерах, комп'ютерах,

стільникових телефонах. У машинобудуванні та автомобілебудуванні вони використовуються як датчики положення, кута, для визначення швидкості, положення обертового вала електродвигуна. Використання магнітних датчиків в електроенергетиці пов'язане з задачами безконтактного визначення струмів та вимірюванням магнітних полів.

Сучасна промисловість має досить широкий спектр інформаційно-вимірювальних пристроїв і систем, побудованих на основі різних магніторезистивних ефектів. Серед них можна виділити наступні:

- фізичний і геометричний ефекти магнітоопору;
- гігантський магніторезистивний (GMR) ефект;
- магніторезистивний ефект спін-залежного тунелювання (SDT-ефект);
- анізотропний магніторезистивний ефект (AMR-ефект).

Серед цих ефектів на сьогодні найбільше поширення в області побудови прецизійних магнітних датчиків має отримав AMR-ефект. Така ситуація, в першу чергу, пов'язана з властивими цим датчикам якостями: високою роздільною здатністю, високою чутливістю, можливістю лінеаризації вихідної характеристики датчика в робочому діапазоні, чутливістю до знаку вимірюваного магнітного поля, відносно широким частотним діапазон (до 1000 Гц), широким діапазоном робочих температур ($-60 \dots + 150 \text{ }^{\circ}\text{C}$), низьким опором. Крім цього, до переваг AMR-датчиків можна віднести малі масогабаритні показники, високу технологічність виробництва, відносно низьку вартість, високі показники надійності і терміну експлуатації. Все це вигідно виділяє цей тип магнітних датчиків серед аналогічних пристроїв і значно розширює області і перспективи їх застосування.

AMR-ефект був відкритий у 1856 р В. Томсоном (лордом Кельвіном), а складна кількісна теорія ефекту була в цілому побудована в середині XX століття. AMR-ефект є за своєю природою квантово-механічним і полягає в зміні опору зразка феромагнітного матеріалу в залежності від кута між напрямком вектора намагніченості зразка і напрямком протікання електричного

струму, а також від величини індукції магнітного поля. Крім цього, суттєвим є і те, під яким кутом тече струм по відношенню до деякого виділеного напрямку кристалічної решітки монокристалічного зразка, яке називають віссю легкого намагнічування (уздовж нього початково орієнтовані магнітні домени). Напрямок осі легкого намагнічування задається при виготовленні датчика методом осадження з підмагнічуванням.

Для створення магніторезисторів як магніточутливі елементи датчиків використовують тонкі плівки феромагнітних металів і сплавів (найчастіше пермалою) з метою збільшення швидкодії, завадостійкості, чутливості магнітних сенсорів, одержання великого опору та одноосьової анізотропії. При цьому товщина плівки в AMR-датчиках становить лише кілька десятків нанометрів. За цих умов плівка є однодоменною за товщиною, а вектор намагніченості лежить в площині плівки і може здійснювати поворот лише в цій площині. При цьому однодоменність за товщиною не означає однодоменність на всій площі плівки, хоча в деяких випадках ця ситуація реалізується.

В якості підкладки при виготовленні магніторезистивних елементів використовуються кремній, скло або кераміка. Останнім часом найчастіше використовується кремній, оскільки це дозволяє інтегрувати на єдину підкладку, крім магніторезистора, інші схемні напівпровідникові елементи.

Перпендикулярно осі легкого намагнічування (але також в площині плівки) в пермалої лежить вісь важкого намагнічування.

Фізичною причиною виникнення AMR-ефекту є спін-орбітальна взаємодія електронів, що приводить до їх спін-залежного розсіювання, яке має анізотропний характер і залежить від орієнтації струму і намагніченості. Це призводить до різної середньої довжини вільного пробігу електронів з різними спінами при різних кутах між струмом і намагніченістю, а зміна довжини вільного пробігу проявляється як зміна питомого електричного опору зразка феромагнетику.

Магніторезистивні датчики мають високу чутливість і дозволяють

вимірювати незначні зміни магнітного поля. Ці датчики знайшли своє застосування в магнітометрах, магнітних сканерах, вимірах слабких полів, навігації, компенсації поля Землі, електронних і цифрових компасах, датчиках повороту, переміщення та акселерометрах.

AMR-датчики функціонують в двох режимах. В першому датчики працюють в режимі насичення і призначені для вимірювання повороту напрямку вектора напруженості зовнішнього магнітного поля (на цьому базується робота датчиків кута повороту), в другому величина напруженості зовнішнього магнітного поля менша значення, достатнього для насичення. Такий режим називають ненасиченим. Він використовується для побудови порогових та лінійних AMR-датчиків (датчиків з лінійною передавальною характеристикою).

Гістерезис (залежність $M(H)$) при AMR-ефекті також носить анізотропний характер: він зникає вздовж напрямку осі важкого намагнічування і яскраво виражений уздовж осі легкого намагнічування при напрямку струму, що збігається з цією віссю.

В режимі насичення напрямки векторів H і M збігаються. При цьому, вимірюючи напрямок вектора M , можна визначити напрямок вектора зовнішнього поля H .

При довільному куті α між вектором намагніченості M та струмом зовнішнє магнітне поле з напруженістю H змінює базовий (мінімальний) опір плівки. На рис. 1 показано залежність зміни опору відносно мінімального як функції кута α для насиченого режиму.

Форма експериментальної кривої $\Delta R(\alpha)$ для насиченого режиму добре описується формулою:

$$\Delta R(\alpha) = \Delta R_{\max} \cos^2 \alpha,$$

де $\Delta R_{\max}$ – максимальна зміна опору, яка досягається при $\alpha=90^\circ$.

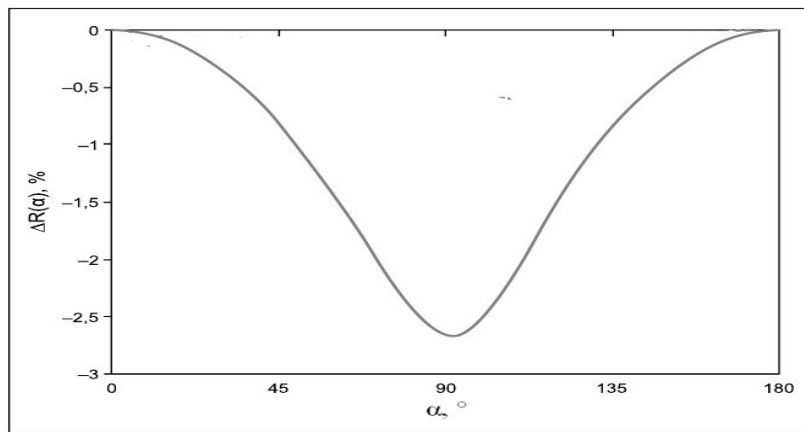

Рис. 1. Залежність зміни опору AMR-датчика в режимі насичення від кута між вектором напруженості магнітного поля і струмом

Зміна опору плівки при цьому описується формулою [1]:

$$R = R_0 + \Delta R_{\max} \cos^2 \alpha.$$

При повороті H в напрямку збільшення α опір зразка зменшується.

Якщо зовнішнє поле H за модулем не досягає значення, потрібного для насичення, то виміряна форма кривої $\Delta R(\alpha)$ відрізняється від наведеної. Цю залежність не можна використати для вимірювання напрямку магнітного поля, однак за нею можна визначати величину зовнішнього поля.

У випадку відносно слабких полів для повністю розмагніченого зразка спостерігається збільшення опору при паралельній орієнтації векторів струму та індукції (або напруженості) зовнішнього магнітного поля і зменшення – для взаємно перпендикулярного їх розташування. Після досягнення насичення в області парапроцесу опір феромагнетика повинен зменшуватися для обох конфігурацій [2]. Наявність спонтанної намагніченості зразка та гістерезису перемагнічення ускладнює характер залежності опору від величини зовнішнього магнітного поля (рис.2).

Характерною особливістю для повздовжнього і поперечного ефекту магнітоопору плівок пермалою 50Н (сплав FeNi з вмістом Fe 50%) є немонотонний характер зміни опору в залежності від напруженості зовнішнього поля. На польових залежностях величини магнітоопору $\Delta R/R(0)$ (рис. 2) спостерігаються екстремуми (мінімум - для повздовжнього магнітоопору, максимум – для поперечного), які пов'язані з процесами

перемагнічування плівки. Про це свідчить той факт, що при повторному намагнічуванні плівки в тому ж напрямку екстремум не спостерігається, а опір монотонно збільшується або зменшується, виходячи на насичення. Прийнято вважати [3], що величина напруженості зовнішнього поля, при якій спостерігається екстремум, рівна коерцитивній силі H_c зразка. При зменшенні величини поля до нуля плівка має деяку залишкову намагніченість i , як наслідок, для одержання мінімального опору потрібно прикласти поле зворотної полярності, щоб розмагнітити зразок.

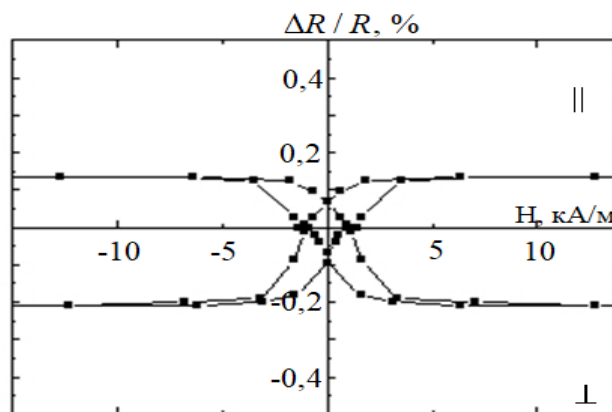

Рис. 2. Залежність опору плівок пермалою FeNi (вміст Fe≈50%) від напруженості зовнішнього магнітного поля.

Зважаючи на взаємозв'язок польової залежності опору плівок з процесами їх перемагнічування авторами було проведено дослідження доменної структури плівок FeNi та її зміни в процесі намагнічування зразка з одночасним виимірюванням магнітоопору плівок (рис. 3). Для спостереження доменної структури плівок застосовувався магнітооптичний ефект Керра, який полягає в повороті на деякий кут ϕ площини поляризації світла при відбиванні від поверхні намагніченого феромагнетика. За рахунок різного кута повороту площини поляризації світла сусідніми доменами (в залежності від орієнтації їх магнітного поля) спостерігається світловий контраст між областями з різною намагніченістю [4]. На жаль, цей світловий контраст невеликий, бо в цілому світло, відбите від поверхні металу, не плоско-, а еліптично поляризоване.

При збільшенні напруженості магнітного поля до величини H_c (рис. 3, ділянка $A-B$) доменна структура плівки не зазнає видимих змін. При

подальшому збільшенні величини зовнішнього магнітного поля на краях плівки спостерігається поява клиновидних з доменів протилежною (порівняно з наявними в плівці) полярністю намагніченості. Саме в цей момент опір зразка при повздовжньому МО має найменше значення.

Збільшення поля призводить до росту "нових" доменів, які поступово заповнюють площу плівки, проростаючи від її країв до центру (точка С). В подальшому "нові" домени зникають (точка D), а в плівці залишаються лише невеликі доменні острівці "старої" магнітної структури. Наступне збільшення поля приводить до повного їх зникнення (точка E) і переходу плівки в однодомений стан з протилежною початковою намагніченістю. Починаючи з цього моменту опір плівки практично перестає змінюватися (ділянка E-F) і виходить на насичення або навіть починає зменшуватися (аналогічно залежності масивного матеріалу в області парапроцесу).

При зворотному зменшенні напруженості магнітного поля до нуля перебудови доменної структури не спостерігається, а опір плівки зменшується, не повторюючи при цьому "прямий" (при зростанні напруженості магнітного поля) хід залежності $R(H)$ (рис.3 – пунктирна лінія). Таким чином, гістерезис магнітоопору пов'язаний зі зміною доменної структури плівки.

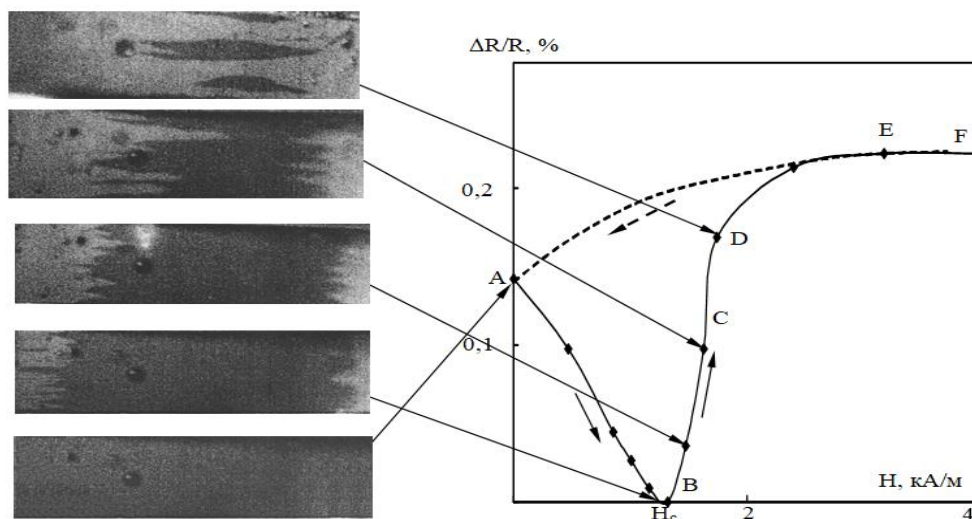

Рис. 3. Зв'язок повздовжнього магнітоопору та доменної структури для плівки пермалою 50Н

Разом з тим такий взаємозв'язок зміни опору і доменної структури

показує, що визначене за екстремумом на залежності $\Delta R/R(0)$ значення H_c є дещо заниженим, оскільки повністю розмагнічений стан плівки відповідає тій точці на середній частині ділянки В-Е, де площа протилежно намагнічених доменів однакова. Враховуючи різкий характер збільшення опору на цій ділянці та малий діапазон зміни напруженості магнітного поля, у якому відбувається перемагнічення, можна прийняти це значення напруженості магнітного поля за H_c . Однак, як відзначалося в роботі [5], точне співпадання величини H_c , одержаної з магніторезистивних вимірювань, та значення величини H_c , одержане прямими магнітними вимірюваннями можливе лише для плівок з прямокутною петлею гістерезису.

Якщо зменшити напруженість магнітного поля, не доводячи плівку до магнітного насичення, то її доменна структура зберігається в тому стані, який відповідав максимальному значенню напруженості магнітного поля, (тобто в плівці існують домени обох орієнтацій), і цей стан може зберігатись тривалий час. Для переведення такої плівки в однодомений стан її потрібно намагнітити до насичення в одному чи іншому напрямку.

Таким чином, експериментальне вивчення AMR-ефекту в тонких плівках в сукупності з дослідженням доменної структури плівки вказує на тісний взаємозв'язок цих факторів. Для пояснення характеру зміни опору феромагнітної плівки в магнітному полі, що є важливим при створенні датчиків на AMR-ефекті (особливо при їх роботі в ненасиченому режимі), необхідно враховувати цей взаємозв'язок. Разом з цим вивчення зміни електричного опору в магнітному полі дає можливість оцінки ряду магнітних параметрів матеріалу, зокрема, його коерцитивної сили та поля, необхідного для насичення феромагнетика.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисов А. Современные АМР-датчики для детектирования скорости, положения и слабых магнитных полей // Компоненты и технологии.- 2006.- №7.- С.65-70.

2. Вонсовский С.В. Магнетизм. / Вонсовский С.В. – М: Наука, 1971. – 1032 с.
3. Буравихин В.А. Практикум по магнетизму: уч. пособие / Буравихин В.А., Шелковников В.Н., Карабанова В.П. – М.: Высшая школа, 1979. - 197 с.
4. Сучасні методи дослідження речовини. Спеціальний фізичний практикум: навч. посіб. / [Лобода В.Б, Іваній В.С., Хурсенко С.М. та ін.]; за заг. ред. доц. В.Б. Лободи. – Суми: Університетська книга, 2010. – 259 с.
5. Буравихин В.А. Физика магнитных пленок / В.А. Буравихин, В.С. Христосенко. - [вып. 1]. - Иркутск: типография №1 Иркутского областного управления по печати, 1967. - 304 с.

**НАПРЯМКИ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ
ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «МК «АНТАРЕС»**

Кисіль Анна Павлівна

Студентка 4 курсу

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Анотація: Сьогодні більшість підприємств не відчуває необхідного рівня прибутковості та конкурентоспроможності. Прибутковість є головним чинником, який показує його розвиток, адже, без належного рівня прибутковості підприємство може зрештою банкрутувати. У статті розглянути прибутковість діяльності ТОВ «МК «АНТАРЕС», а також шляхи для підвищення даного показника.

Ключові слова: прибутковість, рентабельність, прибуток, ефективність, фінансовий результат.

Головним завданням кожного підприємства будь-якої форми власності це отримання прибутку. Адже, чим більший прибуток, тим більше можливостей у компанії в майбутньому: відновлення основних засобів, розробка нових виробничих програм, видів діяльності, тощо.

Фінансовим результатом господарської діяльності підприємства виступає прибутковість, яка характеризується абсолютним (прибуток) та відносним показником (показники рентабельності).

С. В. Мочерний розглядає прибутковість з двох аспектів: по-перше, як прибутковість усього підприємства щодо всього авансованого капіталу, яка визначається нормою прибутку; по-друге, як прибутковість виготовлення

окремої партії товарів, яка вимірюється відношенням прибутку до собівартості товарів [1, с. 684].

Тому, прибутковість – показник, який відтворює діяльність підприємства з точки зору здатності приносити прибуток. Рентабельність – це величина, яка описує ефективність роботи підприємства, що виражається отриманням прибутку.

ТОВ «МК «АНТАРЕС» - компанія, яка займається виробництвом титану, механічних фільтрів та біо-фільтрів, торгівлею енергоносіями, будівництвом житлових та нежитлових будівель.

Отже, розглянемо рентабельність показників для ТОВ «МК «АНТАРЕС» (табл. 1), а також шляхи підвищення прибутковості для нього.

Таблиця 1

Динаміка показників рентабельності ТОВ «МК «АНТАРЕС»

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Рентабельність продажів, %	-0,09	-0,08	-0,42
Рентабельність активів, %	-0,02	-0,03	-0,04
Рентабельність власного капіталу, %	-0,07	0,09	-0,17
Рентабельність продукції, %	0,09	0,08	0,33

Коефіцієнт рентабельності активів характеризує ефективність використання активів підприємства має бути більшим від нуля. У 2018-2020 роках у підприємства ТОВ «МК «АНТАРЕС» цей показник взагалі від’ємний протягом всього періоду, тобто підприємство неефективно використовує активи.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу є від’ємним у 2018 та 2020 році, тому ефективність вкладення коштів дуже низька, тільки у 2019 році вона досягла позитивного значення.

Прибутковість діяльності ТОВ «МК «АНТАРЕС» від основної діяльності характеризує коефіцієнт рентабельності продукції. Цей показник є додатнім протягом трьох років, але дуже низьким. У 2020 році показник становив 0,33.

Аналіз рентабельності підприємства свідчить, що вкладення коштів не призвело до ефективного і раціонального їх використання.

Взагалі, одним з базових елементів процесу управління прибутком є розробка декількох варіантів рішення тактичних і стратегічних завдань, а також можливість моделювання альтернативних варіантів в рамках концепції інтегрування процесу управління прибутком в загальну систему управління підприємством. Під резервами зростання прибутку, а разом з тим і удосконалення системи управління формуванням прибутковості на ТОВ «МК «АНТАРЕС», розуміються кількісні можливості збільшення прибутку різними способами, а саме завдяки:

1. Нарощенню обсягів виробництва і реалізації продукції,
2. Зниженню собівартості продукції.
3. Поліпшенню якості продукції
4. Продажу зайвого устаткування та іншого майна або здачі його в оренду.
5. Удосконаленню продукції із середнім рівнем рентабельності та ліквідації низькорентабельної.

Таким чином, нами було визначено, що на ТОВ «МК «АНТАРЕС», існує ряд проблем, котрі суперечать його ефективному функціонуванню, а, зокрема, збільшення прибутковості підприємства. З огляду на це, було виокремлено ряд основних проблем, які аналізованому підприємству варто усунути першочергово. Запропоновано заходи та нововведення для збільшення прибутку на підприємстві. Швидке піднесення інноваційних технологій лиття легких кольорових металів вимагає інноваційного розвитку підприємств відповідної галузі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мочерний С.В., Устенко О.А. Основи економічної теорії: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ. Видавничий центр «Академія». 2017. – С. 607-691.

ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙН У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Кисільова Інна Юріївна

к.ф.-м.н., доцент,

Іпатько Маргарита Ігорівна

Студент

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Анотація: Статтю присвячено визначенню важливості технології блокчейн у розрізі її функціонування у державному та, зокрема, фінансовому секторі. У цій статті визначене поняття блокчейну та його основні категорії. Визначено суть та функціональність її використання у різних сферах життєдіяльності людини. Окреслено основні принципи, на яких формується робота даної технології у загальному її розумінні та з урахуванням проблематики її функціонування у фінансовому секторі країни. Сформульовані специфічні проблеми, які можуть виникнути у процесі використання технології блокчейн як основної платформи збереження та захисту фінансової інформації на державному рівні. Запропоновані ідеї щодо врегулювання, стабілізації або усунення основних недосконалостей системи з погляду фінансової сфери. Наведено приблизний час та специфіку адаптації фінансової системи України до впровадження технології блокчейн як основної платформи.

Ключові слова: технологія блокчейн, Біткоїн, фінанси, фінансова система, фінансовий сектор економіки, впровадження, транзакції.

Технологічний прогрес з кожним роком нарощує свої обороти, створюючи нові можливості у всіх сферах життєдіяльності людини. Прикладом цього є створення цифрової валюти, криптовалюти та її субпродуктів. Через стрімкий рух технологічного прогресу під його вплив підпадають все більше

галузей людського життя, знаходячи для себе кращі альтернативи у нових технологічних рішеннях. Фінансовий сектор економіки має багато слабких місць через свою застарілу систему, яка функціонує доволі давно. Усі дані відносно проведених операцій мають загрозу зміни та фальсифікації. Такі обставини не можуть надавати сприятливий характер для розвитку економіки, а тому, як і у більшості інших сфер людської діяльності, проводиться невпинний пошук альтернативних можливостей вдосконалення саме цієї ланки. Саме через велику кількість перспектив та переваг блокчейн можна розглядати як технологічне рішення цієї проблеми та можливість подальшого стрімкого розвитку економіки при його впровадженні.

Основною метою статті є проаналізувати потребу фінансової сфери у розвитку та нововведеннях з боку ІТ-технологій та сформулювати критерії планомірного введення технології блокчейн у фінансову сферу України.

Термін криптовалюта у сучасному його розумінні виник завдяки розробці платіжної системи «Біткоін», яку у 2009 році презентував світу Сатосі Накамото (на даний час до сих пір достеменно не відомо чи розробник є єдиним автором, чи під цим псевдонімом виступає група розробників, оскільки він(вони) захотіли залишитися невідомими).

Основою системи «Біткоін» є її технологія блокчейн, яка виступає її основою та базою даних. Блокчейн - це багатофункціональна і багаторівнева інформаційна технологія, призначена для надійного обліку різних активів. Потенційно ця технологія охоплює всі без винятку сфери економічної діяльності і має безліч областей застосування. У їх числі: фінанси, економіка і грошові розрахунки, а також операції з матеріальними (реальна власність, нерухомість, автомобілі тощо) і нематеріальними (права голосування, ідеї, репутація, наміри, медичні дані, особиста інформація тощо) активами. Блокчейн створює нові можливості з пошуку, організації, оцінки та передачі будь-яких дискретних одиниць.

По суті, це нова організаційна парадигма для координації будь-якого виду людської діяльності.[1]

Умовно технологія блокчейн поділяється на три категорії:

- Блокчейн 1.0 - являє собою валюту (криптовалюта застосовується в різних додатках, що мають відношення до грошей, наприклад, системи переказів і цифрових платежів);
- Блокчейн 2.0 - це контракти (цілі класи економічних, ринкових і фінансових додатків, які працюють із різними типами фінансових інструментів: з акціями, облігаціями, розумними активами і розумними контрактами);
- Блокчейн 3.0 - це додатки, сфера застосування яких виходить за рамки грошових розрахунків, фінансів і ринків (сфери державного управління, охорони здоров'я, освіти, культури).[2]

Суть цієї технології полягає у ефективному розподіленні ресурсів. Блокчейн має безліч переваг як система і база даних, що дозволяє їй мати використання майже у всіх сферах життя людини (економіка, державне та муніципальне управління, соціальна сфера тощо)[3].

Принцип роботи блокчейну – криптографічний ланцюг з послідовно створених та зашифрованих блоків, які несуть у собі інформацію про проведені операції.

Особливості цієї технології є дуже вдалим для застосування блокчейну як базової платформи фінансової системи держави. До цих ознак відносяться[4]:

- Прозорість та надійність системи. Сама схема створення і групування інформації у блокчейні являє собою відкриту базу даних, де зберігаються всі записи про проведені транзакції, контракти й угоди. Також у ній неможливо змінити чи замінити якусь інформацію після її формування в блок, а це унеможливорює фальсифікацію даних. Така надійність та фіксованість даних сформована тим, що кожен наступний блок інформації не може почати формуватися до закриття попереднього і містить у собі 2 ключі – свого та ключа попереднього блоку;
- Відсутність головного серверу та децентралізованість. Кожен учасник блокчейну, який має достатньо системної пам'яті для зберігання усіх

даних блокчейну (блокчейн біткоіна станом на 23.07.2018 важив вже понад 200 Гб, а додаткова «вага» за рік може сягати від 25 до 100 Гб) – є його рівноправним сервером зі своїм унікальним ключем доступу до інформації по всім збереженим транзакціям, що унеможливорює злам та хакерську атаку на систему;

- **Безмежність** (теоретична). За умовами організаціями та особливостями формування можливо висунути ідеологію, що блокчейн є безмежним і його можна порівняти з суперкомп'ютером, але на практиці є деяка обмеженість – обов'язково повинна виконуватись умова наявності декількох обчислювальних пристроїв (щоб у жодного об'єм потужностей не перевищував 50% від загальної суми потрібної для даного блокчейна).

У кінці 2016 року Федеральна резервна система США опублікувала звіт у якому йшлося про можливості введення блокчейн-технології в платежі та операційне управління державою.

У цьому звіті, зокрема, вказано декілька суттєвих питань, які, якщо їх не вирішити, можуть унеможливити використання технології на державному рівні:

- **Майбутні масштаби.** Зважаючи на кількість транзакцій, що проводяться щодня, та технологію накопичення даних у блокчейні, можливо прогнозувати, що дуже швидко після введення технології постане питання місць збереження такого великого масиву даних;

- **Невідворотність операцій.** У фінансовій діяльності можливість відворотності будь-якої операції є важливим фактором протидії проти шахрайства, але, спираючись на основи технології блокчейн і неможливість відмінити транзакцію, це спричинить ряд проблем стосовно протидії шахрайству з грошовими операціями;

- **Пропускний рівень системи.** Окрім великого об'єму інформації перед технічним аспектом впровадження блокчейну постає питання пропускних можливостей кожного серверу – всі сервери повинні одночасно зберігати у собі інформацію про транзакції для безперервної і злагодженої

роботи системи [5].

Також важливим для введення блокчейну в фінансовий сектор є правильний вибір механізму (алгоритму) його роботи. На сьогоднішній день двома найвідомішими алгоритмами блокчейну є PoW (Proof of Work), який являє собою алгоритм виконаної роботи, та PoS (Proof of Stake) – алгоритм підтверджених доль.

Популярнішим є PoW, він використовується у системі Bitcoin, але має головний недолік – ціну. За кожну операцію збирається комісія через використання великих потужностей для їх обробки. Сам по собі Pow є так званою «офісною звітністю» бо складає звіти про виконані операції за аналогічним до офісної бухгалтерії принципом.

Через недоліки в витратах на основі Pow був створений алгоритм Pos. Здійснення і підтвердження транзакцій відбуватиметься без активної участі обчислювальної техніки, а завдяки активним монетам на гаманцях. Однак у алгоритму є істотні недоліки - можливо проведення дублюючих транзакцій[6].

Оптимальним варіантом алгоритму для блокчейн може бути поєднання PoS і PoW. Але, на жаль, поки що цей механізм не доопрацьований, хоча і використовується в деяких альткоїнах: KATZcoin, Blackcoin, Espers.

Також, звертаючи увагу на євроінтеграційні процеси в Україні, ще навесні 2018 року постало питання про розвиток і поширення блокчейн технологій в країнах Євросоюзу. Тим самим 9 квітня 2018 року 22 країни – учасники ЄС підписали декларацію про створення Європейського партнерства в сфері технологій блокчейн та DLT, обмін досвідом та знаннями в нормативній і технічній сферах[7]. Було заплановано підготовку запуску єдиних для ЄС додатків з використанням технології розподілених реєстрів для державного і приватного секторів. Як зазначено в угоді між країнами Євросоюзу, перші транскордонні акції повинні бути проведені наприкінці 2019 року. [8]. За 2018 рік на розвиток технології блокчейн Єврокомісія витратила понад € 350 млн.

Висновки. Підсумовуючи усі дані відносно функціоналу та способів впровадження технології блокчейн у фінансовий сектор економіки країни і

загалом як галузі можна зробити висновки, що дана система має потужний потенціал для впровадження в будь-яку сферу пов'язану з обміном та накопиченням даних, але саме для використання на загальнодержавному рівні вона має зазнати деяких істотних змін.

Зокрема, такими змінами повинні виступати:

- створення розвинутого поєднання PoS і PoW, яке поєднувало б у собі відсутність дублювання транзакцій та менші витрати на обробку даних дало би утворення ідеального для введення в фінансовий сектор алгоритму системи блокчейн;
- розміщення потужних захищених серверів на території України, які могли б витримувати навантаження великого потоку інформації і мали б достатній об'єм пам'яті для збереження усієї інформації про проведені операції;
- підтримка великих пропускних потужностей у офіційних серверів заради безперервної цілодобової підтримки процесу здійснення транзакцій через блокчейн;
- розробка надійної декількарівневої системи підтвердження проведення операцій з метою уникнення помилкових операцій оскільки технологія блокчейн не має функції відворотності транзакцій.

Також важливим аспектом є те, що на перехід від звичної і загальноприйнятої, у широкому її розумінні, фінансової системи до альтернативного варіанту на основі технології блокчейн потрібен час. Для освоєння та введення блокчейну на загальнодержавний рівень потрібно приблизно 5-7 років впровадження її як допоміжної або тестової моделі (за основу взято середньостатистичний час переходу та адаптації населення до нових технологій).

Отже, добігаючи підсумків можна сказати, що технологія блокчейн є дуже багатофункціональною та перспективною не тільки у IT-сфері, а і у багатьох сферах життя людини, але для активного її впровадження система повинна вдосконалити декілька своїх технічних аспектів заради досягнення універсальності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Блокчейн: Схема новой экономики / Мелани Свон : [перевод с английского]. — Москва : Издательство «Олимп–Бизнес», 2019. — 240 с.
2. 13. Свон М. Блокчейн: Схема новой экономики. М.: Олимп-Бизнес, 2017. 240 с.
3. Винья Пол. Эпоха криптовалют. Как биткоин и блокчейн меняют мировой экономический порядок. Москва: Изд-во «Манн, Иванов и Фербер», 2017 (2018). 429 с.
4. Ledger Technology: beyond block chain. A report by the UK Government Chief Scientific Adviser / Government Office for Science, 2018. – URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/492972/gs-16-1-distributed-ledger-technology.pdf
5. Соловьев А. Блокчейн: подводные камни // Открытые системы. СУБД. 2016. № 4. URL: <http://www.osp.ru/os/2016/04/13050987/>
6. Литвинова Д. А. Использование blockchain в банковской системе // Экономика, управление, финансы: материалы VII Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, февраль 2019 г.). – Краснодар: Новация, 2019. – С. 40–44. – URL: <https://moluch.ru/conf/econ/archive/220/11860/>
7. Ющенко Н.Л. Блокчейн-технології в посиленні технологічного потенціалу України. Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку в умовах інституційних перетворень глобального середовища: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 28–29 вересня 2018 р.). Одеса: ОНУ, 2018. С. 188–190
8. Пресс служба Еврокомиссии. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/area/press_ru.

**АКЦІЇ ПРОТЕСТУ ЯК ФОРМА ВТРУЧАННЯ
У ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ**

Кісенко Олексій Сергійович

Студент

Центральноукраїнський державний

педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

м. Кропивницький, Україна.

Науковий керівник:

Драгоненко Анна Олександрівна

к. ю. н., доцент, доцент кафедри

державно-правових

дисциплін та адміністративного права

Центральноукраїнський державний

педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

м. Кропивницький, Україна

Анотація. У статті з'ясовано сутність акцій протесту, організованих з метою тиску на суд, як однієї із форм вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 376 Кримінального кодексу України, а саме втручання у діяльність судових органів, проаналізовано нормативно-правову базу, національну і міжнародну практику. Визначено співвідношення між конституційною свободою мирних зборів та правом на справедливий суд. Запропоновано шлях вирішення проблеми.

Ключові слова: акції протесту, мітинги, втручання у діяльність судових органів, тиск на суд, правосуддя, свобода зібрань.

Однією із заporук побудови і функціонування правової держави є незалежність судової гілки влади. В Україні історично склалася недовіра до усіх державних інститутів, що з часом лише закріплювалася у суспільній думці. Водночас, останнє десятиліття стало періодом безпрецедентної активності громадянського суспільства у всіх сферах публічного життя, зокрема і у галузі правосуддя, з метою громадського контролю за діяльністю органів влади. Разом із тим, такий громадський контроль усе частіше набуває неконтрольованого та протиправного характеру, що спричиняє негативні наслідки для суспільства, шкодить авторитету держави та перешкоджає справедливому та об'єктивному розгляду судових справ.

Актуальність теми пов'язана із збільшенням кількості протестних акцій, які організовуються і проводяться з метою тиску на суд та примушування його до ухвалення конкретного рішення у справі, а також необхідністю знаходження шляхів вирішення цієї ситуації.

Втручання у діяльність судових органів як кримінальному правопорушенню приділяли увагу у своїх працях С. Аскеров, Є.Бунін, Є.Блажівський, Г.Бершов, С. Дідик, Є. Кархут, О.Кваша, С. Мальцев, В. Плукар, Н. Отчак, Н. Сібільова, В. Сташис, М. Хавронюк та інші. Незважаючи на це, питання акцій протесту як формі здійснення цього правопорушення не отримало необхідної уваги ані від наукової спільноти, ані від законодавців. Окрім того, не вироблено й усталеної судової практики у справах щодо вчинення цього злочину.

Стаття 39 Конституції гарантує громадянам право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [1]. Такі масові заходи можуть проводитися незалежно від мети, у тому числі й задля вираження громадянської позиції щодо обвинувачуваного, інших учасників судового процесу, процесуальних дій або конкретних суспільних відносин, обставини яких досліджуються у судовому засіданні.

Стаття 126 Конституції України визначає: «Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється» [1]. На виконання цього положення, стаття 376 Кримінального кодексу України встановлює: «Втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення - карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців» [2]. Наведені положення національного законодавства однозначно вказують, що вплив на суд з метою схилення або примушування до прийняття певного рішення або з будь якою іншою метою, пов'язаною із виконанням суддею своїх службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням правосуддя. Такий зміст правових норм видається нам занадто широким, що значно утруднює виявлення такого правопорушення, фактично покладаючи його на особистий розсуд судді як спеціального потерпілого. Аналізуючи диспозицію статті, доходимо висновку про те, що обов'язковим елементом суб'єктивної сторони є мета, яка фактично і вказує на сутність діяння як кримінально караного, при цьому спосіб значення не має.

Виходячи з вищенаведеного, необхідно встановити співвідношення права на мирні зібрання та гарантій незалежності судової влади як складової права на справедливий суд у контексті проведення акцій протесту з приводу здійснення правосуддя. Реалізація одного з цих прав не повинна перешкоджати здійсненню іншого права, тобто проведення протестів не може спрямовуватися на перешкоджання здійснення правосуддя у встановленому законом порядку, а також вплив на суд. Щодо цього прецедентним є Рішення Вищої ради правосуддя № 3245/0/15-17 від 11.10.2017, у якому зазначено: «...статтею 39 Конституції України гарантовано право громадянам збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Втім, реалізація такого права не може бути безмежною, а тим більше – використана з метою, що суперечить закладеним у статті 10 Конвенції

та статті 39 Конституції України принципам» [3].

Спираючись на викладене, вважаємо, що проведення акцій протесту, спрямованих на вплив на суд, є зловживанням правом, оскільки хоча формально й відбувається у межах закону, проте спрямовується на порушення суспільних цінностей та принципів правосуддя, у першу чергу справедливості й об'єктивності, а відтак несуть суспільно негативні наслідки. У ході таких акцій можуть здійснюватися і самостійні правопорушення, проте вже сам факт проведення тягне за собою психологічний тиск на суддів, оскільки тим чи іншим чином схиляє до прийняття рішення не лише на основі фактів, встановлених під час судового процесу, а й з огляду на реакцію мітингувальників щодо вирішення провадження по суті, у тому числі переймаючись власною безпекою, загроза якій може створюватися учасниками акції.

Вища рада правосуддя як суб'єкт розгляду скарг суддів на втручання у діяльність судових органів не здійснювала узагальнення практики щодо розгляду таких скарг, тому однозначно і безсумнівно виявити факт втручання не видається можливим. Аналіз окремих рішень також не дає змоги встановити що саме є таким втручанням, оскільки вони містять висновки, що протирічать один одному. Так у Рішенні Вищої ради правосуддя № 3245/0/15-17 від 11.10.2017 основною підставою визнання дій громадських активістів втручанням у діяльність судових органів вказується цілеспрямований характер масової акції на підтримку однієї із сторін під будівлею суду, в ході якої активісти «розмістили клітку з написом «Ваша честь, у тюрмі гроші не потрібні», розсипали навколо неї купюри у вигляді доларів та, прикриваючись плакатами, викрикували на адресу суду «ганьба», принижуючи таким чином авторитет судової влади. Внаслідок зазначених обставин було створено несприятливі умови для роботи працівників апарату та суддів господарського суду Тернопільської області й апеляційного суду Тернопільської області, а також здійснено психологічний тиск на них» [3].

Водночас, протилежна позиція міститься у Рішенні Вищої ради

правосуддя № 3458/0/15-17 від 26.10.2017, яким суддям Гребінківського районного суду відмовлено у вжитті заходів для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. За фабулою, під приміщенням суду проводилась акція протесту членами громадської організації, які викрикували гасла стверджувального характеру про те, що діяльність колегії суддів щодо здійснення правосуддя у зазначеній справі, зокрема як суддів, є незаконною, обвинувачений невинний, а також висловлювались на адресу колегії, називаючи суддів та головуючого організованим злочинним угрупованням, яке вчиняє злочини в рамках вказаного кримінального провадження. Відео із вказаними висловлюваннями було розміщено на сторінці громадської організації у соціальній мережі для публічного перегляду. З приводу цього, Вища рада правосуддя вказує: «Судді, які ухвалюють рішення іменем України та є публічними особами, при виконанні своїх обов'язків повинні враховувати інтерес до них з боку суспільства та право інших осіб висловлювати свої оціночні судження стосовно здійснення правосуддя, а також розрізняти спроби втручання в їхню діяльність із здійснення правосуддя та вираження іншими особами своїх думок, припущень, критики на адресу суддів» [4].

Аналіз наведених рішень дозволяє стверджувати, що єдиний системний підхід до визначення діянь як таких, що становлять склад кримінального правопорушення, передбаченого ст.376 КК України, відсутній, оскільки за наявності усіх підстав, на яких ґрунтується Рішення ВРП № 3245/0/15-17 від 11.10.2017, діяння, описані у Рішенні ВРП № 3458/0/15-17 від 26.10.2017, які на наше переконання носять більш грубий характер, втручанням у діяльність судових органів не вважаються.

Зарубіжні країни також зустрічаються із проблемою тиску на суд шляхом проведення мітингів, акцій, демонстрацій, пікетів тощо. Зразковим вважаємо рішення Верховного суду Сполучених Штатів Америки щодо конституційності заборони демонстрації, встановлення чи перенесення прапорів, банерів та плакатів біля будівлі суду. Згідно із рішенням, уряд може встановити «розумні» обмеження на свободу слова. За законодавством Великої Британії, для мітингу

біля будівлі суду необхідний дозвіл поліції, а сам мітинг може бути примусово припинений поліцейськими в інтересах громадського порядку [5, С.2-3].

Українське законодавство жодним чином не регулює питання проведення акцій протесту біля будівель судів та інших державних органів, що й є основною причиною виникнення проблеми, яка досліджується. Проте до Верховної Ради України внесено Проект закону «Про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель суду». Ми вважаємо пропозицію автора законопроекту у частині заборони проведення мітингів на відстані ближче ніж 50 метрів від будівлі суду необхідною і доцільною для врегулювання суспільних відносин у цій галузі, оскільки таке обмеження дозволяє громадянам реалізувати своє право на мирні зібрання, не перешкоджаючи здійсненню правосуддя.

Узагальнюючи вищевикладене, доходимо висновку, що мітинги, акції протесту, маніфестації, пікети та інші масові зібрання можуть виступати однією із форм втручання у діяльність судових органів, якщо вони організовані і проведені з метою впливу на суд, спонукання судді до прийняття відповідного рішення та іншого схиляння до певної позиції. Проблема потребує подальшого дослідження та ґрунтового законодавчого регулювання. Найбільш доцільним шляхом врегулювання такої суспільно негативної ситуації є обмеження можливості проведення протестів безпосередньо біля будівлі суду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv#n4240> (дата звернення: 22.04.2021).

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 22.04.2021).

3. Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді господарського суду Тернопільської області Стадник М.С. : Рішення Вищої ради правосуддя

№3245/0/15-17 від 11.07.2017. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/5429> (дата звернення: 24.04.2021).

4. Про відмову у вжитті заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленнями суддів Гребінківського районного суду Полтавської області Федорак Л.М., Татіщевої Я.В., Шевченко В.М. : Рішення Вищої ради правосуддя №3458/0/15-17 від 26.10.2017. URL: http://www.vru.gov.ua/content/act/3458_26.10_.2017_.docx (дата звернення: 24.04.2021).

5. Законодавчий порядок урегулювання акцій протесту біля будівель судів у США та окремих країнах Європи» : Інформаційна довідка. Київ : Інформаційно-дослідницький центр Верховної ради України, 2020. URL: https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/piblications/zakonodavchyy_por_yadok_uregulyuvannya_akciy_protestu_bilya_budivel_sudiv_u_sshi_ta_okremyh_krayinah_yevropy_1.pdf (дата звернення: 25.04.2021).

6. «Про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель суду» : Проект Закону України №3291 від 30.03.2020. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/60269> (дата звернення: 27.04.2021).

УДК 378

ІННОВАЦІЙНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ

Кіш Надія Василівна

канд.пед.наук, доцент

Кіш Віктор Вікторович

студент

Ужгородський національний університет

м.Ужгород, Україна

Анотація: Перехід освіти на застосування нових інформаційних технологій сприяє розкриттю і розвитку індивідуальних особливостей майбутніх фахівців та формуванню у них пізнавальних здібностей, прагненню до самореалізації та самовдосконалення, а також постійному, динамічному оновленню змісту, форм і методів навчального процесу.

Ключові слова: інформаційні технології, навчальний процес, програмоване навчання, інформатизація освіти, майбутні фахівці

Відмінною рисою сучасного періоду світового розвитку є перенесення центру ваги в суспільному розподілі праці зі сфери матеріального виробництва в галузь отримання, переробки, зберігання, подання і використання інформації.

Сьогодні проблеми інформації займають уми людей самих різних професій. Про інформацію кажуть і ті, хто її створює, і ті, хто її споживає, і ті, хто її досліджує за родом своєї діяльності. Оскільки будь-яка діяльність людини починається з навчання, то і в цю сферу з повним правом вторгається комп'ютер.

Формуються нові інформаційні технології, що вводять в ужиток методи збору, зберігання, обробки, передачі та подання інформації.

Інформованість стає важливою ланкою в розвитку інформаційної свідомості людини, вона сприяє професійній і громадській орієнтації людини, становленню її як всебічно, гармонійно розвиненої особистості, допомагає найбільш повному розкриттю її природних сил і обдарувань. Тому слід визнати глибоко обґрунтованою одну з задач вдосконалення освіти, яка полягає в тому, щоб озброїти майбутніх фахівців знаннями і навичками використання сучасних комп'ютерних та інформаційних технологій. При цьому необхідно дати всім студентам не просто утилітарні знання про використання сучасних персональних комп'ютерів і інформаційних технологій і перспективи їх розвитку, а вміння грамотно їх застосовувати для ефективного вирішення професійно значущих завдань у подальшій, професійної діяльності.

Зростання потреб в інформації та збільшення потоків інформації в людській діяльності зумовлює появу інформаційних засобів, що сприяють більш якісній обробці потоку інформації, необхідної для професійної діяльності. Інформаційні засоби в освіті студентів, порядок і особливості їх використання, наявність зворотного зв'язку, що дозволяє коригувати навчальну програму, об'єднуються одним загальним терміном – інформаційні технології.

Інформаційні технології – це процес підготовки і передачі інформації, кого навчають за допомогою комп'ютера з відповідним технічним та програмним забезпеченням.

Інформаційні технології включають: програмоване навчання, інтелектуальне навчання, експертні системи, гіпертекст, мультимедіа, демонстрації, які повинні застосовуватися в залежності від навчальних цілей і ситуацій.

Таким чином, із розвитком комп'ютерних та інформаційних технологій «входить» поняття «інформатизація освіти», яке розглядається як підготовка випускника до повноцінного життя в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства. Інформатизація освіти пов'язана зі створенням випереджаючої науково-методичної бази, перепідготовкою працюючих і підготовкою нового покоління педагогів, розвитком необхідної матеріально-

технічної бази, становленням нової культури педагогічної праці. Хід цього процесу характеризується трьома етапами.

Перший етап: - масове освоєння на рівні управління технікою засобів нових інформаційних технологій і перш за все – комп'ютерів і їх периферійних пристроїв суб'єктами освітнього процесу; - дослідницька робота по їх педагогічному освоєнню, розвитку раніше знайдених, але непридатних при традиційній технології навчання методів і організаційних форм навчальної роботи, пошук нових складових змісту освіти; - розвиток необхідної матеріально-технічної бази (комп'ютерних лабораторій, мультимедіа-кабінетів, засобів телекомунікацій і т.д.); - апробація і впровадження автоматизованої системи навчання гуманітарних предметів.

Другий етап: активне освоєння і впровадження засобів нових інформаційних технологій у традиційні навчальні дисципліни і на цій основі – масове освоєння педагогами нових методів і організаційних форм навчальної роботи;

-розробка і поступове освоєння систем навчально-методичного забезпечення (програмно-методичних комплексів, комп'ютерних курсів), що включають програмні засоби для ЕОМ, різні відео-та аудіоматеріали, тексти для майбутніх спеціалістів і методичні матеріали для педагогів. При вивченні "комп'ютерних курсів" традиційні організаційні форми і методи навчання вільно поєднуються з індивідуальними, груповими і лекційними формами роботи.

Третій етап: зміна змісту безперервної освіти на всіх його щаблях, яка характерна за декількома напрямками: - перший напрямок пов'язаний із становленням навчальних дисциплін, що забезпечують загальноосвітню і професійну підготовку майбутніх фахівців у галузі інформатики; - другий напрямок – із розширенням використання засобів інформатизації, застосування яких стає нормою в усіх напрямках людської діяльності. Цей процес тягне за собою зміну предметного змісту всіх навчальних дисциплін на всіх рівнях освіти.

-третій напрямок пов'язаний із глибинним впливом інформатизації на цілі навчання.

Належить виробити якісно нову модель підготовки учасників майбутнього "інформаційного суспільства", для яких здатність до комп'ютерних комунікацій, активне оволодіння науковою картиною світу, гнучка функціональна зміна характеру праці, відповідальна громадянська позиція, творче мислення і розвинена планетарна свідомість стануть очевидною життєвою необхідністю.

Таким чином, вимоги щодо підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх фахівців повинні пред'являтися не тільки до вдосконалення методів під час проведення навчального процесу, а також і їх раціональної організації, тобто інноваційного підходу до організації та ведення освітнього процесу, впровадження в освітній процес нових інформаційних технологій [1].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гущина О.М. Система инновационных информационных технологий в формировании профессиональной компетенции учителя (На примере подготовки учителя изобразительного искусства: автореф. дис.... канд. пед. наук. – Тольяти., 2003. – 24с.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АВТОМАТИЧНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ КОДУ З ВИКОРИСТАННЯМ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Коган Алла Вікторівна

к.т.н., доцент

Твердохліб Андрій Ігорович

Студент

Національний технічний університет України

"Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

У статті розглянуто методи розв'язання задачі автоматичної генерації коду з використанням машинного навчання. Описано доменну мову її операторів і структури програм написаних на ній. Розглянуто методи представлення інформації, що застосовуються в процесі обробки природної мови, а також їх застосування в даній задачі.

Ключові слова: нейронна мережа, автоматична генерація коду, обробка природної мови, машинне навчання, доменна мова.

В 1950 р. Алан Тьюрінг оприлюднивши статтю «Обчислювальні машини та інтелект» поклав основу для розвитку Штучного Інтелекту. В ній він також задався питанням «Чи можуть такі машини мислити?», і тому розробив певне тестування для визначення інтелектуальності комп'ютерних систем [1, с. 37].

На сьогоднішній день використання штучного інтелекту є дуже перспективним і активно розвивається.

За звітом PWC і CBInsights, інвестування стартапів тематики штучного інтелекту в 2011 склало 282 млн доларів, в 2015 це число було 2,388 млрд доларів. Чисельність стартапів тематики штучного інтелекту в 2011 році

складала 67, а в 2015 - уже 397 [2, с. 63].

Розвиток нейронних мереж і масовість їх розробки та використання призвели до бажання навчити одну програму створювати нові.

Останнім часом з'явився великий інтерес до програмних моделей нейронних мереж (Graves et al., 2014; Weston et al., 2015; Kurach et al., 2015; Joulin & Mikolov, 2015; Grefenstette et al., 2015; Sukhbaatar). et al., 2015; Neelakantan et al., 2016 року; Kaiser & Sutskever, 2016 року; Reed & de Freitas, 2016 року; Zaremba et al., 2016 року; Graves et al., 2016). Але жоден з вище перелічених не може писати програми, тобто вони не створюють зрозумілий людині вихідний код [3, с. 1].

У статті розглянуто методи розв'язання задачі автоматичної генерації коду з використанням машинного навчання. Задачею є використання відомих підходів розробки систем автоматичної генерації коду з використанням машинного навчання, а саме застосування підходу відкидання непотрібних змінних, спроба використати конфліктний метод синтезу програм, а також тестування навчання за допомогою змагальних нейронних мереж.

Мета дослідження - це підвищення ефективності: підвищення об'єму програм та швидкості автоматичної генерації коду .

Це є задачею, для якої складно створити алгоритм і виділити певні кроки. Кожна окрема програма потребує свого набору операторів і способу вирішення. Для розв'язання поставленої задачі в більшості випадків використовують нейронну мережу. В системі DeerpCoder нейронна мережа використовується для прогнозування тих операторів, які вірогідно мають бути в згенерованій програмі. Повнофункціональні мови програмування мають великий об'єм операторів і правил їх функціонування, що значно ускладнює пошук і синтез програм. Для даної задачі авторами статті 2016 року [3, с. 2] пропонується своя доменна мова, яка в подальшому використовувалася іншими авторами, що займалися даною задачею. Програма в даній доменній мові це набір послідовних функцій ,виклик кожної функції ініціалізує змінну. Ця змінна може бути або цілим числом, або цілочисленим масивом. Результат програми є

результат виклику останньої функції.

Функції в даній доменній мові поділяються на функції першого порядку, функції вищого порядку і ламбди.

До функцій першого порядку належать функції: Head, Last, Take, Drop, Access, Minimum, Maximum, Reverse, Sort, Sum. Ці функції слугують для отримання першого елемента ,отримання останнього елемента , отримання усіченого масиву, відкидання частини масиву, доступ до певного елемента масиву, знаходження мінімуму ,знаходження максимуму, отримання масиву в оборненому порядку, сортування масиву в непадному порядку, отримання суми елементів масиву відповідно.

До функцій вищого порядку належать функції : Map, filter, count, zipwith, scanl1. Дані функції використовуються для операцій над елементами масиву. Необхідним параметром для цих функцій є одна з функцій класу лямба.

Лямбди використовуються як уточнюючі параметри для функцій вищого порядку. Для функції Map досутпними лямбдами є +1, -1, *2, /2, *(-1), **2, *3, /3,*4, /4. Для Filter і Count використовуються такі лямбди предикати >0, <0, %2==0, %2==1, тобто предикати для визначення чи число є додатнім , чи від'ємним, чи парним, чи не парним. Для функцій Zipwith і Scanl1 доступні лямбди +, -, *, min, max.

Представлення даних є дуже важливим етапом в обробці з допомогою нейронної мережі, так як від цього залежить ефективність.

В даній задачі нейронна мережа використовується для аналізу залежностей між вхідними і вихідними даними в прикладах і прогнозуванні функцій, які вірогідніше потрібні для синтезу програми, яка при обробці вхідних даних буде повертати вихідні дані ідентичні до пприкладу.Представлення даних є дуже важливим етапом, так як від цього етапа залежить ефективність визначення патернів і залежностей. Властивості чисел ,їх залежність між собою нагадують залежність між словами та значення слів, тому застосування способи представлення даних, які використовуються в методах обробки природніх мов є застосовні в даному випадку.

Для системи важливим є тип вхідних даних : ціле число, цілочислений масив, чи порожній масив(відсутність даних). В даному випадку використовуються one-hot кодування [4]. Тип даних кодується вектором нулів, в якому єдина одиниця стоїть по тому індексу який клас кодується. Для цілого числа вектор виглядає $[1,0]$, для цілочисельного масиву $[0,1]$, порожній масив(відсутність даних) $[0,0]$.

Featurize representation використовується для кодування слів, за допомогою вектору, який описує певні властивості [5]. Це представлення дозволяє нейронній мережі визначати ієрархію і відношення слів в процесі навчання. Вектори, що описують слова формуються у «вбудовану» матрицю. Індекс слова в словнику відповідає індексу вектора властивостей у «вбудованій» матриці. Цей принцип використано для представлення чисел в системі. Це дозволило DeepCoder визначати числа, як парні від'ємні, парні додатні, не парні від'ємні, не парні додатні, нуль, пусте значення(відсутність числа в масиві) [3, с. 15-16].

Вхідні і вихідні дані спочатку доповнюються до певного фіксованого розміру L , тому що вхідні шари нейронної мережі розраховуються на певний фіксований розмір. В роботі 2016 року цей процес виконаний за допомогою методу pad бібліотеки numpy, елементи що додаються до початкового масива є спеціальними значеннями, що в системі визначаються як відсутні.

Закодований тип вхідних даних приєднується до вхідних даних закодованих за допомогою вбудованої матриці, теж саме відповідно до вихідних даних.

Після чого відбувається обробка 5 прикладів вхідних і вихідних даних за допомогою нейронної мережі.

Таке кодування дозволяє уникнути складних для навчання рекурентних нейронних мереж.

В рекурентній нейронній мережі при підрахуванні активації нейрона використовується його минулий стан [7, с. 31], що значно ускладнює процес навчання.

В системі, що розглядається кожен з прикладів вхідних та вихідних даних проходить через 3 шарову нейронну мережу. Кожен шар складається з 256 сигмоїдних нейронів.

Результатом роботи нейронної мережі є вектор розмірності 34, що відповідає кількості функцій в доменній мові. Кожен елемент вектору відповідає вірогідності знаходження функції в синтезованій програмі.

Вектор прогнозу використовується в алгоритмі пошуку в глибину. Алгоритм формує програму фіксованого розміру T . Починається з того, що вибирається перша функція, що входить в потенційне рішення, далі рекурсивно переглядаються всі способи заповнення програми до розміру T . Варіанти функцій беруться в певному порядку, в даному випадку функції беруться в порядку вірогідності спрогнозованої нейронною мережею, від найвірогідніших до менш вірогідних. Якщо рішення не знайдене, то підбирається наступний варіант першої функції програми і процес повторюється.

Послідовна структура програм в доменній мові дозволяє при пошуку в глибину дозволяє кешувати результат обрахунку набору функцій, що пришвидшує роботу.

Рішенням вважається синтезована програма, що задовільняє всі 5 прикладів вхідних-вихідних даних.

Недоліками даної системи є навчання з вчителем, розмір програм є обмеженим малим числом. При знаходженні в синтезованій програмі двох і більше функцій вищого-порядку, призводить до ускладнення пошуку лямбд для даних функцій. Залежність нейронної мережі від структури доменної мови накладає обмеження на використання системи.

В 2018 році автори статті пропонують систему орієнтовану на пошук конфліктів. Авторами пропонується новий конфліктний метод синтезу програм, здатний вчитися на помилках минулого. В помилковій програмі система визначає основну причину конфлікту і вивчає нові леми, щоб запобігти таким помилкам у майбутньому [8, с. 420].

Розглядається інший підхід ніж в DeepCoder. Крім того, їхній метод може синтезувати програми за будь-яким довільним DSL і не обмежений будь-яким конкретним доменом додатку [8, с. 421]. Розроблена архітектура, яка повинна навчатися визначати конфліктність певних блоків, а далі використовувати зроблені висновки в подальшій роботі.

Цікавим і важливим фактом є те, що система Neo здатна виводити певні лема і далі використовувати їх у роботі. А також, що система не прив'язана до певного DSL і може приймати як аргумент граматику і семантику цієї DSL.

В публікації описано, що на момент написання статті було реалізовано універсальний програмний синтезатор в стилі CDCL під назвою Neo і оцінено його в двох різних областях застосування, а саме в обробці даних в R і функціональному програмуванні над списками.

Також в тому ж році опубліковано іншу статтю, в якій автори роблять висновки про недоліки підходу в DeepCoder. Їм вдалося позбавитись недоліків архітектури DeepCoder, а саме кількість можливих рішень зростає експоненційно зі збільшенням довжини програми, що унеможливає визначення рішення на основі глобальних властивостей [9, с. 1]. Основна ідея у використанні двох нейронних мереж. Одна використовується для прогнозування оператора і операндів, друга нейронна мережа відповідає за прогноз непотрібних змінних.

Авторами було запропоновано спосіб вирішення даного питання шляхом використання нейронних мереж для відкидання непотрібних змінних.

Також дані показують, що ця система має набагато більшу точність у порівнюванні з DeepCoder, хоча на певних розмірностях програм має великий час виконання.

В даній статі розглянуто задачу автоматичної генерації коду з використанням машинного навчання. Детально розглянуто розроблену в 2016 році доменну мову, що використовувалась для опису програм, розглянуто структуру програм і процес виконання програм написаних на цій доменній мові. Розглянуто способи представлення даних області обробки природних мов

за допомогою нейронних мереж, які також використовуються авторами при вирішенні даної задачі.

Проаналізовано представлення даних в нейронну мережу DeepCoder, а також її будову і переваги зумовлені використанням кодувань.

Розглянуто декілька статей, автори яких ставили за мету покращення системи DeepCoder.

В більшості робіт нейронні мережі навчаються на певних спеціально підготовлених прикладах. Підбір групи прикладів для навчання займає багато часу і є нелегким процесом. Буде перевірено чи використання змагальних рекурентних мереж могло би значно полегшити дану процедуру.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. МАТВІЙЧУК, А. Можливості та перспективи створення штучного інтелекту. Вісник НАН України, 2011.
2. ПЧЕЛЯНСЬКИЙ, Д. П.; ВОІНОВА, С. А. Штучний інтелект: перспективи та тенденції розвитку. Automation of technological and business processes, 2019, 11.3: 59-64.
3. BALOG, Matej, et al. Deepcoder: Learning to write programs. arXiv preprint arXiv:1611.01989, 2016.
4. Rakhmanberdiev, N., 2018. Word Representation in Natural Language Processing Part I. [online] towards data science. Available at: <<https://towardsdatascience.com/word-representation-in-natural-language-processing-part-i-e4cd54fed3d4>>.
5. Rakhmanberdieva, N., 2018. Word Representation in Natural Language Processing Part II. [online] towards data science. Available at: <<https://towardsdatascience.com/word-representation-in-natural-language-processing-part-ii-1aee2094e08a>>.
6. NIELSEN, Michael A. Neural networks and deep learning. San Francisco, CA: Determination press, 2015.
7. SOLEIMANY, Eva. Deep Sequence Modeling, Recurrent Neural

8. FENG, Yu, et al. Program synthesis using conflict-driven learning. ACM SIGPLAN Notices, 2018, 53.4: 420-435.
9. ZOHAR, Amit; WOLF, Lior. Automatic program synthesis of long programs with a learned garbage collector. arXiv preprint arXiv:1809.04682, 2018.

ВОПРОСЫ ПРАВА В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Кокоуров Павел Викторович

Магистрант

Кубанский Государственный Университет

г. Краснодар, Россия

Аннотация: в данной статье рассматриваются правовые вопросы, которые нашли свое отражение в произведениях классической литературы. Актуальность данной темы обусловлена тем, что многие вопросы, которые нашли свое отражение в художественной литературе, тесно переплетаются с юриспруденцией.

Ключевые слова: классические произведения, право, литература, договоры, юриспруденция.

Право является важным источником, так как оно помимо регулирования общественной жизни определенной страны, способствует воспитанию граждан, привитие им определенных ценностей, установок, принципов. Ответы на многие для нас важные правовые вопросы мы можем почерпнуть из произведений классической литературы.

Интересную позицию о влиянии литературы на право высказывает Р.Л. Наумова и И.Б. Милашова.[1,С. 666 – 667] Авторы убеждены, что правовая теория, судебная практика и другие связанные с правом аспекты - все это унаследовано от литературы. Также они убеждены, что литература способствуют обогащению юриста, способствует развитию у него юридического мышления.

Одним из интересных произведений является “Преступление и наказание” Ф. М. Достоевского. С.С. Изюмская [2, С.27 - 28] убеждена, что

именно в этом произведении хорошо раскрыты вопросы судопроизводства. Автор убежден, что в данном произведении описывается время формирования юридической науки, когда было характерно замена “абсолютной” теории наказания “относительной”, предусматривающей исправительное воздействие, определение личной ответственности как чисто юридически, так и с учетом обстоятельств, не зависящих от воли человека.

Илюмская считает, что Достоевский воплотил в романе “Преступление и наказание” свое понимание 60 - х годов. Писатель гуманист проявлял сострадание к тем, к кому были несправедливы и кто был несчастлив, осуждал индивидуалистический эгоизм, жестокость людей, которые были способны переступить через чужую жизнь и горе во имя своих корыстных целей. Достоевский характеризует Раскольникова, как человека, который намеревался оправдать одно убийство тысячью добрых дел. В своей книге автор показывает его безудержный эгоизм, кровавый произвол, который встретил достойный отпор со стороны правосудия и суд вынес Раскольникову справедливый вердикт - каторгу.

В романе дается образ преступника, который совершает “идейное убийство”, проливающий “кровь по совести”. Вопрос заключается в том, каким образом можно квалифицировать данное деяние. Данное преступление можно квалифицировать по ч.1 ст. 105 УК РФ на основании имеющихся данных о преступлении, описанных в романе. Даже его “идея”, которая послужила основанием для убийства, не может рассматриваться, как обстоятельство, смягчающее наказание. [3]

Например, в качестве примера возьмем произведение М. Булгакова “Мастер и Маргарита”. В одном из отрывке произведения упоминается договор купли - продажи, о котором рассказывает Коровьев. Он рассказывает об одном горожанине, который обменивал одни квартиры на другие. А если здесь быть конкретнее, то тут упоминается о договоре купли - продажи недвижимости.

Еще одним показательным произведением является “Брачный контракт” О. Бальзака. В одном из отрывков этого произведения освящен вопрос,

касающийся гражданско - правового договора управления поместья. Согласно данному произведению, отец г -на де Манервиля, уезжая по делам жены в 1790 году, поручил управление своих гасконских поместий честному письмоводителю нотариальной конторы Матиасу. А по возвращении его имени были в полной сохранности и даже давали немалый доход.

Если говорить, например, о договоре поставки товара, то упоминание о нем есть в произведении Э. Базена “Супружеская жизнь”. Отрывок произведения звучит следующим образом: “Мама мне говорила, что есть фирмы, которые, заключая договор на поставки материалов, могут предоставить 80 процентов кредита.

Если говорить про договор аренды, то можно вспомнить произведение “Жена - девочка” М. Рида. В этом произведении упоминается договор аренды. В отрывке произведения сказано, что у М. Тавиша было разочарование, так как он подписал арендный договор сроком на двадцать один год и уплатил полную стоимость арендной платы, поскольку он заключал данную сделку при посредничестве и рекомендации своей супруги, специалиста в этом вопросе.

Таким образом, на основании вышеизложенного, можно сделать вывод, что право имеет тесную взаимосвязь с произведениями художественной литературы, а также берет оттуда свое начало. Мы убеждены, что при составлении законодательства, важно внимательно читать произведения художественной литературы. Это также необходимо обычным гражданам, чтобы, столкнувшись с правовыми реалиями, был какой - то опыт, чтобы разбираться в законодательстве.

Также мы убеждены, что использование данных произведений будет полезно при составлении для студентов юридических вузов определенных правовых задач.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Наумова Р.Л. Гражданско - правовые договоры в произведениях зарубежной и российской литературы: примерные задания для студентов юридических вузов. /Р.Л. Наумова, И.Б. Милашова// Молодой ученый. 2014. №21 (80). С.666 - 667.
2. Изюмская С.С. Вопросы судопроизводства в художественных текстах Ф.М. Достоевского (на материалах произведений “Преступление и наказание”, “Братья Карамазовы”)/Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов, 2020. С. 27 – 28.
3. Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13.06.1996. №63 - ФЗ. / http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/

**ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Комісарчук Юлія Анатоліївна

к.ю.н., доцент

Занько Марія Ярославівна

магістр

Львівський державний університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна

Анотація: досліджено зміст інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, зокрема здійснено аналіз норм кримінального процесуального законодавства щодо його регламентації. Визначено проблемні питання застосування кримінального процесуального законодавства щодо захисту прав та свобод осіб в процесі оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. Окреслено шляхи вирішення зазначених проблем.

Ключові слова: оскарження рішень, дій чи бездіяльності, кримінальне процесуальне законодавство, захист прав та свобод осіб, досудове розслідування, підготовче провадження.

Однією із важливих гарантій захисту прав та свобод особи під час досудового розслідування, є право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача, прокурора та оскарження ухвал слідчого судді. Правозастосовна практика вказує на те, що незважаючи на реформування чинного Кримінально процесуального кодексу (далі КПК) України, залишилися питання, які не знайшли свого нормативного вирішення. Під час досудового

розслідування часто виникають складнощі при застосуванні передбачених законом засобів захисту, через наявні прогалини та колізії правового регулювання. Саме про недосконалість національного законодавства у частині реалізації права на захист свідчить практика Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ), зокрема рішення ЄСПЛ «Кузьменко проти України», «Меріт проти України».

Значну увагу дослідженню проблем оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування приділяли вітчизняні правники та представники зарубіжної правової науки. Вивченню зазначеної проблематики та пошуку механізмів її вирішення присвячені праці таких науковців: О.М. Артамонова, О.К. Антоновича, В.М. Беднарської, В.Д. Берназа, С.В. Белобородова, В.Т. Маляренка, В.І. Чорнобука, С.Л. Шаренко, О.Г. Шило, О.Г. Яновської та інших.

Попри наявність значної кількості наукових досліджень щодо досліджуваної тематики, лишаються проблемні питання забезпечення дієвості процесуального законодавства щодо інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, що негативно позначається на реалізації захисту прав та свобод особи. Однією із таких проблем є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність, якими під час досудового розслідування було завдано шкоди законним правам та інтересам особи у підготовчому провадженні.

Так відповідно до ч. 1 ст. 303 КПК України під час досудового розслідування оскарженню підлягають: 1) бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у не поверненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 КПК України, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений КПК України; 2) рішення слідчого, дізнавача, прокурора про зупинення досудового розслідування; 3) рішення слідчого, дізнавача про

закриття кримінального провадження; 4) рішення прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи; 5) рішення прокурора, слідчого, дізнавача про відмову у визнанні потерпілим; 6) рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора при застосуванні заходів безпеки; 7) рішення слідчого, дізнавача, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій; 8) рішення слідчого, дізнавача, прокурора про зміну порядку досудового розслідування та продовження його згідно з правилами, передбаченими главою 39 КПК України; 9-1) рішення прокурора про відмову в задоволенні скарги на недотримання розумних строків слідчим, дізнавачем, прокурором під час досудового розслідування; 10) повідомлення слідчого, дізнавача, прокурора про підозру після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, але не пізніше закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом; 11) відмова слідчого, дізнавача, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктом 9-1 частини першої статті 284 КПК України.

Відповідно до ч. 2 ст. 303 КПК України скарги на інші рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314-316 КПК України. [1]

Беручи до уваги вищевикладене, вбачається, що законодавцем закріплено вичерпний перелік рішень, дій чи бездіяльності, які підлягають оскарженню під час досудового розслідування, що у науковій літературі сприймається досить критично. Оскільки вважається, що визначений перелік рішень, дій чи бездіяльності, які можливо оскаржити, не є вичерпним. Наприклад, не передбачено можливість оскарження постанови про відновлення досудового розслідування. Законодавець забезпечив тільки повідомлення зацікавлених осіб

про це важливе рішення, їм надсилається копія постанови про відновлення. Але можливості оскарження цього рішення, у разі прийняття його з порушенням вимог законодавства, вони не мають.

Потрібно наголосити на тому, що вдосконалення інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності на стадії досудового розслідування сприятиме підвищенню ефективності правосуддя щодо реалізації права на судовий захист у кримінальному провадженні.

Варто також зазначити, що регламентована ч. 2 ст. 303 КПК України, щодо можливості оскарження інших рішень, дій чи бездіяльності під час підготовчого провадження в суді не може забезпечити ефективний захист прав і свобод особи. Оскільки, час між порушенням законних прав чи свобод особи та судовим розглядом щодо такого порушення може бути таким, що відновлення таких прав та свобод буде неможливим.

Так, наприклад, якщо в житті чи іншому володінні особи було проведено обшук з порушенням норм чинного законодавства, особа не має можливості захистити свої порушені права чи законні інтереси, адже КПК не передбачає можливість оскарження такої дії під час досудового розслідування.

Окрім того, публічно-правовий характер кримінального судочинства викликає необхідність вторгнення держави до сфери приватного життя людини з метою захисту прав та законних інтересів інших осіб, інтересів держави та суспільства. У ряді випадків дії та рішення органів досудового розслідування не стільки зачіпають інтереси осіб, які стають учасниками кримінальних процесуальних відносин, скільки породжують наслідки, які виходять за межі кримінального провадження, суттєво обмежуючи при цьому права та інтереси тих осіб, які не мають безпосереднього відношення до вчиненого кримінального правопорушення. З цього приводу у своєму рішенні у справі «Кузьменко проти України» від 9 березня 17 року ЄСПЛ зазначає, що Уряд не представив жодних доказів того, що заявник, який не був учасником кримінального провадження, в рамках якого було здійснено обшук його квартири, мав право порушити судове провадження за статтею 234 КПК

України або що його скарга, подана відповідно до цієї процедури, може бути негайно розглянута судом. Також не було доведено, що суд мав відповідну компетенцію для відшкодування шкоди по скарзі заявника, у тому числі, при необхідності, шляхом відшкодування збитків або застосування іншого відповідного цивільного засобу правового захисту.

Тому перевірка законності та обґрунтованості такого обмеження тільки в майбутніх судових стадіях процесу може бути не ефективним засобом відновлення порушених прав, у зв'язку із чим об'єктивно необхідним є оперативний механізм дійснення такої перевірки.

Щодо можливості і часу оскарження, В. Вознюк зазначає, що невідкладність оскарження до суду, а відтак і невідкладність судового контролю (перевірки) діянь та рішень органів дізнання та досудового слідства повинне мати місце при наявності суттєвого порушення (обмеження): конституційних прав і свобод особи; її суб'єктивних прав і свобод, поновлення яких у подальшому буде неможливим або утрудненим, а також а відсутності прямого зв'язку між перевіркою законності та обґрунтованості актів органів дізнання та досудового розслідування і тими питаннями, які повинен суд перевірити (вирішувати) при попередньому розгляді кримінальної справи або при розгляді її по суті. [2, с. 7]

На думку, І. В. Гловюк, критерієм встановлення невідкладного судового контролю у КПК України мають бути: порушення найважливіших прав фізичних та юридичних осіб, дозвіл на обмеження яких не дається судом, а також тих прав, які не обмежуються при застосуванні судом заходів процесуального примусу; завдання такої шкоди цим правам, що їх ефективне поновлення на подальших стадіях кримінального процесу буде неможливим або надзвичайно утрудненим; перевірка законності та обґрунтованості дій (бездіяльності), рішень суб'єктів, які ведуть кримінальний процес, не повинна мати прямого зв'язку із тими питаннями, які вирішуються при розгляді справи по суті та постановленні акту правосуддя. [3, с. 113]

Така точка зору обстоюється і в практиці ЄСПЛ. Основною складовою

права на суд є право доступу, в тому розумінні, що особі має бути забезпечена можливість вчасно звернутись до суду для вирішення конкретного питання, і що з боку держави не повинні чинитись правові чи практичні перешкоди для здійснення цього права.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо доцільно вказати відкритий перелік рішень, дій чи бездіяльності, які підлягають оскарженню під час досудового розслідування в законі та враховувати час щодо відновлення прав та свобод між порушенням таких прав та судовим розглядом такого порушення. Адже саме вирішення цих проблем сприятиме підвищенню ефективності реалізації права на судовий захист у досудових стадіях кримінального процесу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 14.05.2021)
2. Вознюк В. Оскарження дій органів досудового слідства. Юридичний вісник України. — 2002. — 23-29 берез. — 7с.
3. Гловюк І.В. Судова діяльність у досудових стадіях кримінального процесу: теорія і практика: монографія. — Одеса. — Фенікс. — 2010. — 232 с.
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кузьменко проти України» від 09 березня 2017 року URL: https://protocol.ua/ua/rishennya_espl_kuzmenko_proti_ukraini/ (дата звернення 15.05.2021).
5. Шило О.Г., Верхогляд-Герасименко О.В., Марочкін О.І. До питання якості кримінального процесуального законодавства, що регулює порядок апеляційного оскарження ухвал слідчого судді. — Питання боротьби зі злочинністю. — 2019. — Вип. 37.
6. Маринів В.І. Деякі проблеми оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування. — Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2019. — Серія.

ВИДИ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Костюк Яна Русланівна

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

Студенка 6-го курсу , магістратура

Фармацевтичний факультет

Актуальність. В контексті дослідження інноваційної стратегії доцільно сконцентрувати увагу на її видах та етапах формування.

Аналіз попередників. Види та етапи формування інноваційної стратегії розвитку фармацевтичних підприємств у своїх роботах досліджували Антонюк Л.Л.[2], Балдинюк А.Г.[3], Дорошенко Г.О.[4], Комков Н.І.[5], Лендел О.М.[6] та ін.

Метою статті є аналіз видів та етапів формування інноваційної стратегії розвитку фармацевтичних підприємств.

Основна частина. У процесі формування інноваційної стратегії потрібно визначити її види. За час дослідження інноваційних стратегій виокремлено доволі велику когорту видів стратегій, які мають власні ознаки та властивості.

Так, М.Г.Михайлов [7, с. 39] класифікує інноваційні стратегії за рівнями управління: - інституціональні (на рівні суб'єктів господарювання, підприємств); - центральні (на рівні країни, народного господарства) – метод сприяння розвитку економіки, коли на зовнішні умови функціонування суб'єктів господарювання здійснюється такий вплив, що дає змогу прискорити технічний розвиток і підвищити рівень економічної ефективності. Метою центральної (національної) інноваційної стратегії є створення умов для стійкого економічного зростання, виходу інноваційної продукції на внутрішній і зовнішній ринки, заміщення імпортової продукції на внутрішньому ринку за рахунок високого технологічного рівня та конкурентоспроможності виробництва.

Вибір виду інноваційної стратегії залежить від цілей, ресурсів, зовнішнього і внутрішнього середовища тощо. Інноваційну стратегію суб'єктів господарювання зазвичай визначають завдяки таким головним чинникам: технологічний рівень (інноваційний потенціал), рівень унікальності продукції, ринкова позиція організації тощо. На підґрунті цих чинників формують класифікатори інноваційних стратегій для вибору найоптимальнішої альтернативи [8, с. 6].

Відповідно до цілей розвитку виділяють такі інноваційні стратегії на рівні країни (відповідно до моделі формування, типів інноваційної політики, інноваційного розвитку загалом) [4, с.3]: стратегія «нарощення»; стратегія «запозичення»; стратегія «переносу».

Л.Л.Антонюк [2, с.20] у разі виокремлення макроінноваційних стратегій припускає врахування різних аспектів державного управління інноваціями. М. Комков [5, с.13] обґрунтував підхід до визначення інноваційно-активних стратегій на макро- та мезорівні, який відштовхується від виділення у технологічній структурі економіки таких елементів: ресурсів, енергоносіїв та енергії; інноваційних галузей; обробних галузей; галузей виробництва кінцевої продукції та виробничої інфраструктури.

Варто виділити інноваційні стратегії на макрорівні залежно від акценту, який робиться на забезпечення та розвитку національної та регіональних інноваційних стратегій (НІС і РІС): розроблення платформи, формування та втілення забезпечення розвитку НІС, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки; вироблення платформи, створення та реалізація забезпечення розвитку РІС, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіонів і національної економіки загалом. На мезорівні також виділяють «піонерну стратегію» (форма розвитку, коли регіон формує напрям поступу у сфері науки і технологій, соціального стандарту споживання), «традиційну стратегію», стратегію «наздоганяльного розвитку» (форма розвитку, за якої освоюються технологічні досягнення та інститути, поступ відбувається завдяки масштабному залученню технологій і знань) [6, с.

Інноваційні стратегії країн, регіонів мають відмінні між собою риси, зумовлені низкою чинників, ґрунтуючись на своєму інноваційному, науковотехнічному та інших потенціалах; видами та напрямом державної, регіональної політики з врахуванням соціально-економічного положення та перспективи розвитку країни, територій; підтримкою передових позицій у сфері виробництва та продажу технологій, продукції з більшості напрямів НТП, збільшення своєї частки на ринку (для розвинутих країн) або прагненням до виходу на ринок високотехнологічної продукції із певною продукцією (для країн, що розвиваються).

Питанням, що пов'язані із типологією інституціональних інноваційних стратегій (мікрорівень), було приділено чимало уваги науковців і виділено значну кількість їх видів, які зазвичай не проводили їх поділ відповідно до певних ознак. Усі розглянуті підходи відбивають різноманітні грані стратегії, не суперечливі між собою, а їхнє комплексне та різнобічне застосування сприяє найповнішому розумінню змісту інноваційної стратегії.

Інноваційні стратегії фармацевтичних компаній значною мірою обумовлюють їх конкурентоспроможність у боротьбі за глобальні ринки. Фармацевтичні підприємства засновують дослідницькі центри в тих регіонах країни, де для цього є кваліфіковані кадри та інші необхідні умови. При цьому, фармацевтичні підприємства можуть суттєво змінювати чи поєднувати різні стратегії розвитку від локальних до глобальних, створюючи геостратегічні альянси чи регіональні виробничі мережі.

Сьогодні на глобальному ринку інновацій фармацевтичні підприємства функціонують у динамічному, агресивному і багатоаспектному конкурентному середовищі.

Ефективне використання інноваційного чинника стало одним з основних конкурентних переваг фармацевтичних підприємств у XXI столітті. Фармацевтичні підприємства мають можливість використовувати таке перспективне інноваційне джерело, як науково-технічний і кадровий потенціал

своїх філій, стимулюючи інноваційні процеси, створюючи стратегічні альянси.

Інноваційна сфера все більше привертає увагу фармацевтичних підприємств, оскільки саме в ній закладаються найбільш істотні конкурентні переваги, які надають довгостроковий вплив на ринок. Розроблені в практиці міжнародного бізнесу стратегії інноваційної діяльності дозволяють сформувати технологічну політику фармацевтичних підприємств у відповідності до ринкової позиції і задач розвитку[1].

Наукова література пропонує наступні етапи розробки інноваційної стратегії підприємства: 1) формулювання цілей інноваційної стратегії; 2) розробка інноваційного задуму; 3) розробка інноваційного проекту; 4) розробка інноваційного плану та інформаційного забезпечення інноваційного процесу.

Нині дедалі більшої актуальності набуває питання формування інноваційної стратегії розвитку підприємства, яка поєднує ґрунтовний моніторинг внутрішнього ресурсного потенціалу підприємства до впровадження інновацій із потенціалом залучення інновацій ззовні шляхом використання зовнішніх ідей та врахування можливостей інноваційної інфраструктури. Сучасний досвід діяльності найбільш успішних підприємств демонструє популярність використання інтегрованих, інтерактивних та мережевих інноваційних моделей розвитку підприємства, які дають можливість максимально розширити можливості розробки інновацій.

При цьому все більш і більш актуальними постають питання розробки ефективних механізмів інноваційного співробітництва всередині фірми і створення мереж, які пов'язують фірму з її оточенням (іншими фірмами, центрами, дослідницькими лабораторіями, організаціями). Крім того, популярності набуває теорія «відкритих інновацій, суть якої полягає у тому, що для стимулювання інноваційної активності підприємствам слід орієнтуватись на зовнішнє середовище, замість концентрування зусиль на пошук інновацій використовуючи внутрішній потенціал [3, с.31].

Аналіз зовнішнього середовища дає змогу отримати ідеї щодо нових потреб ринку або нових технологій, які існують на ринку. Мова йде про

неформальні зв'язки, які існують у компанії. Це і відрізняє ідею впровадження концепції «відкритих інновацій» від концепції впровадження інноваційного співробітництва, інноваційних альянсів у формі цілеспрямованого науковотехнічного співробітництва. Система пошуку відкритих інновацій включає використання усього зовнішнього середовища організації, яке включає не лише споживачів, постачальників, але і осіб, які не є споживачами, фахівців-експертів з інших галузей, зацікавлених осіб, студентство. Узагальнивши, можемо дійти висновку, що розробка інноваційної стратегії сучасного підприємства повинна опиратись на пошук широкого кола можливостей використання інноваційного потенціалу. Це і внутрішні можливості підприємства, і зовнішнє ринкове середовище діяльності підприємства і впровадження інноваційного співробітництва та залучення інноваційної інфраструктури на ринку. Механізм формування інноваційної стратегії має наступний вигляд (рис.1)

Рис. 1.1. Механізм формування інноваційної стратегії підприємства

Джерело: [8, с.4]

Першим етапом розробки інноваційної стратегії підприємства є формулювання місії та цілей підприємства, на якому окреслюється коло майбутніх завдань, які мають бути реалізовані, та визначається позиція щодо напрямів інноваційного розвитку.

Для розробки ефективної стратегії наступним етапом має бути моніторинг внутрішнього середовища діяльності підприємства з метою виявлення поточного інноваційного потенціалу та пошуку можливих джерел розробки інновацій. Інноваційний потенціал підприємства слід

Третім етапом розробки інноваційної стратегії підприємства є аналіз зовнішнього ринкового середовища діяльності підприємства. Система пошуку відкритих інновацій включає використання усього зовнішнього середовища організації, яке включає не лише споживачів, постачальників, але і осіб, які не є споживачами, фахівців-експертів з інших галузей, зацікавлених осіб, студентство.

Четвертим етапом розробки інноваційної стратегії підприємства є моніторинг інноваційної інфраструктури ринку з метою пошуку можливостей реалізації інноваційного співробітництва, яке набуває значних темпів сьогодні у багатьох галузях народного господарства у відповідь на зростаючу конкуренцію на ринках та зростаючі витрати на науково-дослідні роботи. Мова йде про впровадження інноваційного співробітництва, інноваційних альянсів у формі цілеспрямованого науково-технічного співробітництва розробки ефективних механізмів інноваційного співробітництва всередині фірми і створення мереж, які пов'язують фірму з її оточенням[9, с.140].

Сучасними формами інноваційного співробітництва підприємств є наступні: угоди про співпрацю в окремих видах наукової діяльності - «спільна науково-технічна і виробнича діяльність»; створення спільних підприємств; угоди про поглинання новаторських малих підприємств великими компаніями з метою одержання нових технологій; угоди про розподіл витрат на науково-дослідну і дослідно-конструкторську діяльність, виробничого і технологічного досвіду, навчання технічного персоналу, установа і налагодження

устаткування та інше; угоди про розподіл відповідальності між компаніями - засновниками консорціуму; угоди про створення науково-технічних альянсів.

Інноваційні альянси є вагомим інструментом реалізації інноваційної політики підприємств в рамках високотехнологічних галузей. Яскравим прикладом є створення альянсу «Молекулярне проектування у медицині» компаніями «Bayer Schering Pharma AG», «Boehringer Ingelheim Pharma GmbH & Co. KG», «Carl Zeiss AG», «Karl Storz & GmbH Co. KG» і «Siemens AG» з метою пошуку нових засобів діагностики і вивчення біологічних процесів на клітинному та молекулярному рівнях [3, с.102].

П'ятий етап розробки інноваційної стратегії передбачає формування інноваційної стратегії підприємства на основі попереднього моніторингу та ґрунтового аналізу пошуку можливостей залучення внутрішнього та зовнішнього інноваційного потенціалу. Відповідно, можливі наступні способи організації інноваційної діяльності на підприємстві: внутрішня, коли інновація створюється внутрішніми підрозділами підприємства; зовнішня, коли замовлення на створення передається іншим організаціям; венчурна, коли підприємства для реалізації інноваційних проектів створюють дочірні венчурні фірми.

Останній етап розробки інноваційної стратегії підприємства є реалізація інноваційної стратегії та її контроль, який передбачає розробку та прийняття управлінських рішень для функціональних служб підприємства, які б дозволили реалізувати розроблені стратегічні заходи.

Розробка інноваційної стратегії сучасного підприємства повинна опиратись на пошук широкого кола можливостей використання інноваційного потенціалу. Механізм формування інноваційної стратегії підприємства має ґрунтуватись впровадження концепції «відкритих інновацій», яка включає залучення інноваційного потенціалу усього зовнішнього середовища організації.

Висновок. Отже, етапами розробки інноваційної стратегії підприємства є наступні: 1) формулювання місії та цілей підприємства; 2) моніторинг

внутрішнього середовища діяльності підприємства з метою виявлення поточного інноваційного потенціалу та пошуку можливих джерел розробки інновацій; 3) аналіз зовнішнього ринкового середовища діяльності підприємства; 4) моніторинг інноваційної інфраструктури ринку з метою пошуку можливостей реалізації інноваційного співробітництва; 5) формування інноваційної стратегії підприємства; 6) реалізація інноваційної стратегії та її контроль

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз ринку фармацевтики України. 2019 рік. Консалтингова компанія «Pro-Consulting». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanierynka/analiz-rynka-farmaceutiki-2019>
2. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. - 394 с.
3. Балдинюк А. Г. Побудова та реалізація інвестиційних стратегій розвитку підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 12. С. 30-34.
4. Дорошенко Г.О. R&D-проекти як спосіб провадження інноваційної діяльності на підприємстві/ Г.О. Дорошенко// Ефективна економіка.- 2018. - №5 - 6 с.
5. Комков Н. И. Анализ и оценка перспектив перехода к инновационной экономике / Н. И. Комков, С. Ю. Ерошкин, М. В. Кравченко // Проблемы прогнозирования. - 2005. - № 6. - С. 10-26
6. Лендел О. М. Теоретико-методичні аспекти здійснення інвестиційної діяльності в сучасних економічних умовах. Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 18. - С. 83–87
7. Михайлов М. Г. Теоретичні засади інноваційно-інвестиційного підходу до розвитку матеріально-технічної бази підприємств. Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 23. - С. 38-41
8. Пригара О. Ю. Механізм розробки інноваційної стратегії розвитку

інноваційної стратегії розвитку підприємства/ О.Ю. Пригара// Ефективна економіка. - №2. - 2018. - 6 с.

9. Халявінська В. О. Теоретичні засади управління інноваційним розвитком на підприємстві / В. О. Халявінська; наук. кер. С. М. Невмержицька // Наукові розробки молоді на сучасному етапі: тези доповідей XVI Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (27-28 квітня 2017 р., Київ). К.: КНУТД, 2017. - С. 139-140

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ВВП

Лось Віта Олексіївна

к.е.н., доцент

Гараніна Аліна Володимирівна

студентка

Запорізький національний університет,

м. Запоріжжя, Україна

Анотація: Одним із найважливіших макроекономічних показників, який визначає економічне зростання є валовий внутрішній продукт країни. Так, у роботі досліджено вплив капітальних інвестицій на валовий внутрішній продукт країни. Побудовано математичну модель та встановлено лінійну залежність між зазначеними економічними показниками.

Ключові слова: валовий внутрішній продукт, капітальні інвестиції, макроекономічний показник, кореляційний аналіз, коефіцієнт детермінації.

Валовий внутрішній продукт є найважливішим макроекономічним показником розвитку економіки країни та зміни її добробуту. ВВП – це, оцінена в ринкових цінах, загальна вартість товарів та послуг, які були вироблені або надані всередині країни впродовж року з використання факторів виробництва [1]. Чим швидше зростає цей показник, тим швидше покращується рівень життя населення країни.

За даними звіту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, починаючи з 2016 року економіка країни перейшла до поступового відновлення.

За підсумками 2019 року було відзначено збереження ключових макроекономічних показників протягом всього періоду та зростання реального ВВП майже за всіма видами економічної діяльності на 3,2% [2].

На обсяг ВВП впливає багато факторів, однак у 2018-2019 роках зростання підтримувалося за рахунок розширення споживацького та інвестиційного попиту.

Завдяки активності вітчизняних інвесторів обсяг освоєних капітальних інвестицій збільшився у 2019 році на 15,5% [2].

Поняття «капітальні інвестиції» має багато визначень. Так, зважаючи на праці науковців, зокрема К. Паливоди, В. Шевчука, П. Рогожина, І. Бланка, В. Федоренка, А. Гойко, А. Пересади та інших, «капітальні інвестиції» – це вкладання коштів в основні засоби та нематеріальні активи з метою створення, розширення, реконструкції та модернізації основних виробничих фондів та капіталу [3].

Зважаючи на наслідки спричинені пандемією коронавірусу, у 2020 році спостерігалось зменшення інвестицій в капітал на 33% у порівнянні з попереднім роком. Це, в свою чергу, призвело до зниження прогнозного значення ВВП на 4,8% [2].

Отже, чим швидше буде зростання і більше обсяги капітальних інвестицій, тим ефективніше буде відтворювальний процес. Тому, за сучасних умов, актуальним питанням для України є питання активізації інвестиційного процесу з метою структурного та якісного оновлення виробництва.

За даними Державного комітету статистики та Міністерства фінансів України [4, 5] проведемо кореляційний аналіз, щоб оцінити вплив основних факторів на валовий внутрішній продукт.

За результатами аналізу виявлено високу пряму залежність між ВВП та капітальними інвестиціями (коефіцієнт кореляції – 0,933), що лише підтвердило актуальність теми, яка розглядається.

Тож, дослідимо залежність між валовим внутрішнім продуктом та капітальними інвестиціями (рис. 1).

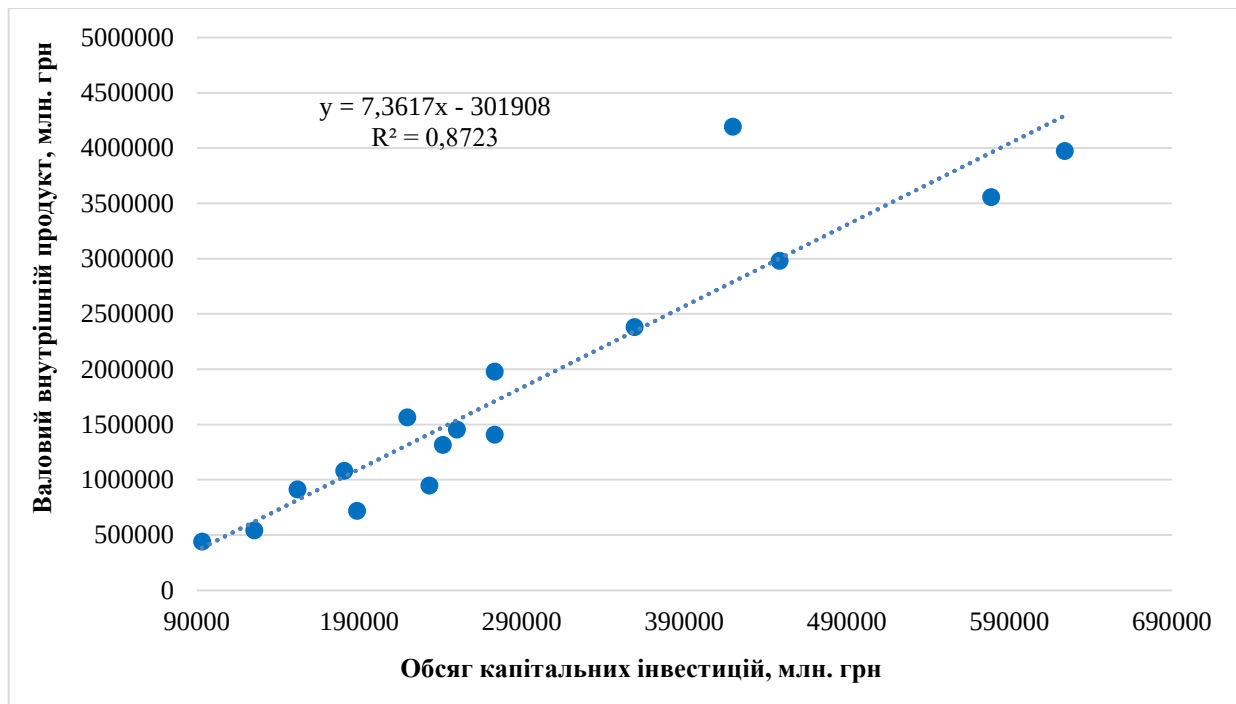

Рис. 1. Залежність ВВП від капітальних інвестицій

У результаті проведених розрахунків нами було отримано наступну математичну модель:

$$Y = 7,36 \cdot x - 301908.$$

Коефіцієнт детермінації моделі становить $R^2 = 0,872$, що свідчить про високу якість моделі та те, що 87,2% вихідних даних описується побудованою моделлю.

У результаті проведених розрахунків, можна зробити висновок, що капітальні інвестиції становлять значний вплив на валовий внутрішній продукт. При зростанні обсягів вкладень зростає й значення ВВП. Так, в 2019 році при збільшенні капітальних інвестицій на 8% [4] обсяг валового внутрішнього продукту зріс на 12% [5].

Зважаючи на нестабільну динаміку та спадаючий характер капітальних інвестицій впродовж останніх років, країна повинна створювати сприятливі умови для інвестування, адже капітальні інвестиції – це фундамент для розвитку підприємств та країни в цілому, це перебудова, якої вона потребує.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Малий І.Й., Радіонова І.Ф., Куценко Т.Ф., Федірко Н.В. та ін. Макроекономіка: базовий електронний текст лекцій. Київ: КНЕУ, 2017. 200 с.
2. Консенсус-прогноз «Україна у 2020-2021 роках: наслідки пандемії». *Періодичне видання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України*. Київ, 2020. №51. 31 с. URL: <https://www.me.gov.ua/>
3. Щерба А.О. Підходи до визначення інвестицій та інвестиційної активності підприємств. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*: зб. наук. пр., Київ: ІЕП НАНУ, 2016. С.160-174.
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. *Мінфін*. URL: <https://minfin.com.ua/>

ВИДИ СПІВУЧАСНИКІВ

Людвик Валентин Дмитрович

Доцент кафедри

Юзипович Олександр Миколайович

Курсант ФПФПКП

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Розділ 1. Співучасть у кримінальному правопорушенні Взагалі в системі норм законодавства України про кримінальну відповідальність інститут співучасті посідає дійсно важливе місце. Для кримінальних правопорушень, які були вчинені у співучасті, є обов'язковими всі ознаки, зазначені у ст. 11 КК України, тобто ознаки суспільної небезпечності, протиправності, винності, а також всі ознаки, передбачені конкретною статтею Особливої частини Кримінального кодексу для складу кримінального правопорушення. Проте, при цьому, співучасть у кримінальному правопорушенні припускає й наявність ознак, які є нехарактерними для злочинів, що вчинені окремими особами. Тому, необхідно визначити поняття співучасті.

При визначенні поняття співучасті в кримінальному правопорушенні розглянемо основні віхи формування поняття співучасті в законодавстві, яке діяло на українських землях в історичному розрізі, оскільки саме історія демонструє яким чином розвивалося дане поняття. Так, згадування про злочини, скоєні групою осіб, присутні і в законодавчому пам'ятнику давньої Русі – Руській Правді, в якій вказується на відповідальність за співучасть у викраденні. Але фактично інститут співучасті починає свою історію з «Соборного уложения», оскільки саме в цьому акті вперше закріплювалися положення про співучасть.

Головним пам'ятником кримінального законодавства XIX століття в Російській імперії являлось «Уложение о наказаниях» 1845 року, яке у виданні

1885 року діяло до Жовтневої революції. В третьому відділі глави V «Уложення» було визначено види співучасті, а також диференційовані співучасники в залежності від певних видів співучасті. Так, «Уложення» 1845 року розрізняло два види співучасті: співучасть без попередньої змови та співучасть із попередньою змовою [1, с. 116].

В Радянському Союзі поняття співучасті закріплювали Керівні засади кримінального права РСФСР. Наведене в даному акті обмежується тільки формою участі в організації та участі у натовпі. Міра покарання, яка визначалась тільки «ступінню небезпеки вчиненого ним діяння», характеризується акцентуацією не на ступені участі у злочині, а на суб'єктах кримінально-правового переслідування та на скоєних ними контрреволюційних діяннях, а саме на «ворогів революції».

Затверджений ВУ ЦВК 23 серпня 1922 року Кримінальний кодекс УРСР також не передбачав поняття співучасті, що негативно позначалось на порядку переслідування та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, яких звинувачували в скоєнні злочину у співучасті. Разом з тим Кримінальний кодекс УРСР 1922 року врахував недоліки вищезазначеного документу стосовно встановлення критеріїв диференціації відповідальності співучасників. Так, в статті 15 зазначалось, що міра покарання кожному із співучасників злочину визначається як ступінню участі, так і ступінню небезпеки злочинця і вчиненого ним злочину [2, с. 15].

Наступний кримінальний кодекс, 1960 року містив визначення співучасті в кримінальному правопорушенні як умисного діяння двох або більше осіб, які вчинили злочин [3, с. 19],

Крім цього, Кримінальний кодекс 1960 року доповнив коло співучасників новою фігурою організатора, давши йому також, як і іншим видам співучасників, чітке визначення. Також був встановлений новий принцип призначення покарання кожному із співучасників у зв'язку зі ступенем та характером участі кожного із них у вчиненні злочину. Даний акт з багато численними доповненнями проіснував на законодавчому рівні до прийняття

Кримінального кодексу України 5 квітня 2001 року.

Відповідно до ст. 26 КК України співучастю у кримінальному правопорушенні є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення [4].

Законодавче визначення поняття «співучасть» включає в себе такі ознаки:

- наявність двох чи більше суб'єктів кримінального правопорушення, які беруть участь у вчиненні одного й того самого умисного кримінального правопорушення;
- спільність їх участі у кримінальному правопорушенні;
- умисний характер діяльності співучасників.

Разом з тим, зауважимо, що в доктрині права є різні визначення поняття співучасті, а тому, питання про поняття співучасті, незважаючи на велику кількість літературних джерел, дотепер належить до дискусійних [5, с. 92].

Вперше найбільш обґрунтоване поняття співучасті у злочині запропонував М.С. Таганцев. На думку видатного дослідника, до співучасті належать лише ті зовсім своєрідні об'єднання злочинців, у яких є солідарна відповідальність усіх за кожного і кожного за всіх, що дозволило вченню про співучасть одержати значення самостійного інституту [6, с. 329].

Разом з тим, констатуємо, що співучасть має важливе значення в кримінальному праві.

1) інститут співучасті включений до КК України для того, щоб на його підставі визначити, як і за що відповідають ті особи, що безпосередньо у вчиненні об'єктивних ознак злочину не брали участі. Наприклад, як відповідає особа, що підмовила іншу вбити потерпілого або дала для цього зброю? Оскільки ця особа безпосередньо вбивства не вчиняла. Однак на підставі норм про співучасть ця особа буде визнана підбурювачем або посібником вбивства і відповідатиме поряд з виконавцем за вчинення даного злочину.

2) об'єднання зусиль двох або більше осіб при вчиненні злочину в принципі підвищує небезпечність самого злочину, полегшує його вчинення і

приховування. Дійсно, коли діють дві або більше Особи, вони підтримують один одного, що, природно, полегшує їм вчинення кримінального правопорушення, дає можливість з більшим успіхом нейтралізувати опір жертви, втекти з місця події, приховати потім здобуте злочинним шляхом майно тощо. Тобто, ось чому в деяких випадках співучасть розглядається як кваліфікуюча обставина, що тягне за собою більш сувору кваліфікацію злочину (наприклад, вчинення крадіжки за попередньою змовою групою осіб - ч. 1 ст. 185), або вважається обтяжуючою обставиною при призначенні покарання (п. 2 ч. 1 ст. 67) [7, с. 314].

Таким чином, можемо зробити висновок, що співучастю у кримінальному правопорушенні є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення

Розділ 2. Теорії класифікації співучасників кримінального правопорушення Розпочинаючи із XVIII ст. виникли та розвиваються три теорії поділу співучасників на види: об'єктивна, суб'єктивна і змішана, залежно від критеріїв, які були покладені в основу класифікації (відповідно: характер виконуваних ролей, зацікавленість у злочинному результаті, обидва критерії у поєднанні).

Як зазначає Р.С. Орловський, хронологічно першими виникли об'єктивні теорії поділу співучасників на види, основоположником яких був А. Фейєрбах. Прихильниками цих теорій були такі видатні вчені, як Грольман, Люден, Миттермайер, Титтманн, Требюсьєн. Суть їх поглядів зводилася до того, що, класифікуючи співучасників на види, вони використовували об'єктивний критерій. Усі об'єктивні теорії умовно розподілялися на дві групи: 1) теорії спричинення, що відмежовували винуватця і пособника в залежності від причинного зв'язку між їх діями та злочинним результатом (Грольман, Титтманн, Фейєрбах) і 2) теорії дії, які розмежовуючи головного винуватця і учасника, в якості класифікаційного критерію, використовували юридичні властивості співучасників (Люден, Миттермайер, Требюсьєн) [8, с. 73].

А. Фейєрбах пропонував головним винуватцем вважати того, чиє діяння є

достатньою причиною злочинного результату. На думку Грольмана, винуватець відрізняється від пособника тим, що його дії є необхідною причиною злочину.

Об'єктивні теорії дії Людена і Миттер-майєра зводились до того, що співучасників необхідно класифікувати на безпосередніх і опосередкованих. Безпосередні своїми діями виконували склад злочину, а опосередковані своїми діями не виконували конкретного складу злочину, а лише сприяли його виконанню. В подальшому ця думка була сприйнята такими представниками німецької школи кримінального права, як Белінг, Вегнер, Гіппель, Ліст, Франк, які створили вчення про рестриктивне поняття виконавця [9, с. 1216]. Отже, виконавцем вважається той, хто вчиняє дії, спрямовані на виконання складу злочину. Підбурювання і пособництво розглядали як такі, що лежать поза складом злочину.

В основу суб'єктивних теорій класифікації співучасників був покладений критерій суб'єктивного ставлення головного винуватця і пособника до вчинюваного злочину. Усі суб'єктивні теорії класифікації співучасників ґрунтувалися на положеннях акцесорної теорії співучасті, відповідно до якої пособник і підбурювач беруть участь в чужому діянні. Аналізуючи це положення через вину співучасників, робили висновок про те, що критерієм відмежування пособника і підбурювача від головного винуватця є їх ставлення до злочину як до чужого діяння.

На думку представників цих теорій, характер участі для класифікації співучасників значення не мали. Усі суб'єктивні теорії класифікації співучасників поділялись на два види: 1) теорії інтересу та 2) теорії наміру.

Розглядаючи теорію інтересу, варто відзначити вагомий внесок судової практики. Так, створений за часів Священної римської імперії, Імперський Верховний суд прийняв рішення, що власноручне виконання діяння само по собі ще не обумовлює виконавства. Разом з тим він визнав зацікавленість в успіху діяння вирішальним «доказом» наявності волі виконавця. В подальшому суд продовжив таку практику, доповнивши її тим, що поряд із власною зацікавленістю в успіху діяння доказом наявності волі виконавця виступають

також «об'єм участі у діянні, панування над діянням і прагнення до панування над діянням». В результаті подібного оновлення теорії правозастосовча практика, маючи справу із власноручним виконанням діяння, як правило, виходить із наявності виконавства. Поняття «воля виконавця» і «воля учасника» збереглися, але у судовій практиці вони застосовуються вже не у первинному своєму значенні, але як ярлик для сукупного оціночного розгляду гетерогенних точок зору (так звана комбінаторна теорія) [10, с. 552].

Суть суб'єктивної теорії інтересу класифікації співучасників полягає в тому, що винуватець зацікавлений в злочині безпосередньо, тоді як у пособника інтерес у вчиненні злочину опосередкований. Головним винуватцем вважався той співучасник, який переслідував власний інтерес, а пособником - особа, яка діяла заради чужого інтересу.

Суб'єктивна теорія наміру у контексті суб'єктивного вчення про виконавця, що сформувалося у результаті практики Імперського Верховного суду, полягає в ідеї про те, що внески окремих співучасників, які полягають в діянні, неможливо поділяти на більш вагомі і менш вагомі, оскільки, наприклад, дії пособника теж необхідні для вчинення спільного діяння. Тому розмежовувати виконавство і співучасть потрібно не по вагомості вкладів у вчинення спільного діяння, а по спрямованості волі співучасників, іншими словами, чи прагнув співучасник (разом із іншими) приймати рішення про вчинення спільного діяння сам чи збирався віддати його на відкуп іншому. Виконавець приймає рішення про вчинення спільного діяння сам і тому розглядає його «як власне». Учасник же підкорюється волі виконавця. Він залишає рішення про вчинення діяння за виконавцем і, відповідно, сприймає його «як чуже». Це вчення розрізняє виконавство і участь не в аспекті спрямованості волі окремого співучасника, але виходячи із змісту плану, що об'єднує вклади у діяння. Виконавцем є учасник, який згідно із загальним планом, який відноситься до об'єктивної сторони складу злочину, приймає (можливо, не самотійно) рішення про вчинення діяння [10, с. 549-551].

Прихильники змішаних теорій критерій класифікації співучасників

бачили в поєднанні об'єктивної та суб'єктивної сфер діяльності злочинців. Різні змішані теорії класифікації співучасників представлені в історії поглядами Бернера, Шютце, Гейера, Ортманна, Гелиннера і інших. А. Лаптев писав, що не існувало однієї змішаної теорії. Він вважав, що лише окремі автори «еклектично» поєднували окремі положення об'єктивної і суб'єктивної теорій, розробляючи свої змішані теорії співучасті [11, с. 11]. Однак ні прибічники об'єктивних, ні прибічники суб'єктивних теорій при визначенні критеріїв класифікації співучасників не ставили перед собою мети довести свою належність до тієї або іншої концепції, а намагалися лише знайти правильне рішення проблеми.

Якщо дореволюційні російські криміналісти дотримувалися різних поглядів з цього питання, а законодавство містило складну систему видів співучасників, яку М.С. Таганцев охарактеризував як вкрай складну і неспроможну, то після 1917 року законодавство, а слідом за ним і теорія кримінального права звернулися виключно до об'єктивної теорії як до такої, що не лише дозволяє більш чітко виділяти окремі види співучасників, але і враховувати при кваліфікації і призначенні покарання характер і ступінь участі кожного у вчиненні злочину. Її прихильниками були Н. Таганцев, А. Лохвицький, С. Будзинський, Й. Хейфец та ін. Відомі були науці російського кримінального права і змішані теорії (А. Жиряев, В. Спасович, М. Сергієвський, Л. Білогриць-Котляревський, С. Шайкевич та ін.).

Основною заслугою об'єктивних теорій класифікації співучасників було встановлення характеру участі особи у вчинюваному діянні в якості критерію поділу співучасників на види, а досягненням суб'єктивних теорій - ідея про те, що при класифікації співучасників необхідно враховувати ставлення співучасника до вчинюваних ним дій. Недоліками цих класифікацій співучасників були буквально використання ідеї акцесорної теорії співучасті про несамотійний характер діянь підбурювача і пособника у суб'єктивних теоріях і надання безумовного характеру об'єктивній або суб'єктивній стороні діяльності співучасника злочину як критерію поділу співучасників на види.

Отож, вищенаведене наводить на висновок, що у різні періоди розвитку кримінально-правової думки увага питанню щодо видів співучасників приділялася по-різному, а законодавець не завжди дотримувався позиції щодо необхідності регламентації видів співучасників та закріплення їх у кримінальному законодавстві.

Розділ 3. Види співучасників за кк України

3.1. Виконавець (співвиконавець) кримінального правопорушення

Співучасниками кримінального правопорушення є виконавець, організатор, підбурювач та пособник. Тому, розглянемо статус кожного із співучасників у вчиненні кримінального правопорушення.

Виконавцем (співвиконавцем) у вчиненні кримінального правопорушення є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила кримінальне правопорушення, передбачене КК України [4]. Таке визначення закріплено в ч. 2 ст. 27 КК України.

Разом з тим, такі дослідники як П.І. Гришаєв, Г.А. Кригер пишуть, що виконавці безпосередньо вчиняючи дії, що утворюють склад кримінального правопорушення, звичайно, займають серед інших співучасників дуже важливе місце. Саме вони втілюють в життя спільний для всіх співучасників злочинний намір [12, с. 141]. Тобто, без виконавця відсутня і співучасть. Особливі умови і форми відповідальності співучасників, - пише далі автор, - можливі тільки в тому випадку, якщо виконавець виконав задуманий співучасниками склад злочину, чи принаймні розпочав його виконання» [13, с. 98-99].

Наведені міркування науковців свідчать про те, що виконавець займає основне, провідне місце в спільно вчинюваному злочині.

Законодавче визначення виконавця кримінального правопорушення передбачене ч. 2 ст. 27 КК України включає в себе три різновиди:

- виконавець - особа, яка безпосередньо вчинила злочин;
- співвиконавець - особа, яка безпосередньо брала участь у вчиненні

злочину спільно з іншими особами (співвиконавцями);

- посередній виконавець - особа, яка вчинила злочин шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності.

Отож перший різновид виконавця - особа, яка безпосередньо вчинила злочин.

Наступний різновид виконавця - це співвиконавець. КК України жодним чином не характеризує співвиконавця злочину, прирівнюючи його фактично до виконавця - тобто до особи, яка безпосередньо вчиняє злочин. Водночас фігура співвиконавця далеко неоднозначна.

Так П.І. Гришаєв, Г.А. Кригер писали, що в кримінальному праві під виконавством розуміється не обов'язково виконання особою всіх дій складу, а безпосередня участь у вчиненні таких дій. Це означає, що особи, які виконали частину дій, що утворюють склад цього злочину або навіть не виконали самостійних дій, які входять до складу, надавали в момент вчинення злочину ту чи іншу допомогу іншим - також повинні розглядатись, як виконавці кримінального правопорушення [12, с. 140].

Інші вчені вказують на таку ознаку співвиконавства, як присутність на місці вчинення кримінального правопорушення [14, с. 14].

Видається, що такі думки є дискусійними, оскільки свідчать про відсутність різниці в діяльності решти співучасників кримінального правопорушення і діяльності співвиконавця у вчиненні кримінального правопорушення.

Третім різновидом виконавця, який вказується в ч. 2 ст. 27 КК України є особа, яка вчинила злочин шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне.

Єдність думок з приводу термінологічного визначення цього різновиду в науці кримінального права відсутня. Одні вчені називають його опосередкованим виконавцем, інші - посереднім виконавцем.

Таким чином, виконавцем (співвиконавцем) визнається особа, яка

повністю або частково вчинила діяння, передбачене статтею або частиною статті Особливої частини КК України.

3.2. Організатор кримінального правопорушення

Взагалі, інститут співучасті сьогодні виступає одним із центральних та безперечно найскладніших інститутів кримінального права [15, с. 52]. Він дозволяє насамперед обґрунтовано притягнути до кримінальної відповідальності не тільки осіб, які вчинили злочин, – виконавців, а й осіб, які є співучасниками і які тією чи іншою мірою причетні до вчинення кримінального правопорушення [16, с. 210].

На нашу думку, однією з центральних із найбільш важливих фігур у співучасті у вчиненні кримінального правопорушення виступає саме його організатор.

Згідно з ч. 3 ст. 27 КК України організатором у вчиненні кримінального правопорушення виступає особа, яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування кримінально протиправної діяльності організованої групи або злочинної організації [4]. Тобто, законодавче визначення фактично визначає організатора одним із ключових співучасників у вчиненні кримінального правопорушення.

Слід зазначити, що кримінальна відповідальність організатора у вчиненні кримінального правопорушення кардинально відрізняється залежно від того, як учинено кримінальне правопорушення.

Зокрема, в простій співучасті (за попередньою змовою чи без неї) або в складі злочинної групи чи організації: у першому випадку, згідно ст. 29 ч. 2 КК України, він має бути покараний згідно з тією статтею Особливої частини кримінального законодавства, котра передбачає відповідальність за злочин, учинений виконавцем. В свою чергу, в другому ж випадку для організатора злочинної групи чи організації вона передбачена ст. 30 ч.1 КК України,

відповідно до якої ця особа підлягає кримінальній відповідальності за всі злочини, вчинені спільниками, при цьому важливою умовою є те, що дані кримінальні правопорушення охоплювалися його умислом. Варто при цьому, дійсно додати, що з усіх співучасників він справедливо зазнає найбільшого покарання, оскільки його дії становлять підвищену небезпеку [4].

Отже, як ми бачимо, організатор є найважливішою особою як у плануванні кримінального правопорушення, так і в керівництві злочинними групуваннями. Це ж підтверджується тим, що з об'єктивної сторони дії організатора злочину характеризується тим, що він є засновником злочинного співтовариства або очолює і об'єднує його учасників, визначає ціль, плани і способи злочинної діяльності співтовариства і згуртовує учасників для вчинення злочину. Виконуючи свою роль, організатори можуть і не вчиняти безпосередньо дій, що утворюють склад злочину [17, с. 63-64].

Організатора кримінального правопорушення відрізняє від інших співучасників, насамперед, ініціатива, виявлена у підготовці до злочину, тобто залучення до злочину інших осіб, активна участь у розробці плану спільної діяльності і можлива активна участь у злочині, вчиненому групою» [18, с. 125]. Таким чином, основною відмінністю ролі виконавця злочину від організатора злочину є характер тих дій, що їх вчиняє кожен із зазначених видів співучасників.

Отже, можемо зробити висновок, що організатором у вчиненні кримінального правопорушення виступає особа, яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатор кримінального правопорушення є однією із ключових фігур у вчиненні кримінального правопорушення.

3.3. Підбурювач до кримінального правопорушення

Звертаємо увагу, що не менш важливою під час вчинення кримінального правопорушення в співучасті є фігура підбурювача, який також має свою особливу функціональну роль. При чому, такі роль можна визначити як

інтелектуальну, оскільки доволі часто підбурювач підштовхує до вчинення кримінального правопорушення виконавця.

Відповідно до ч. 4 ст. 27 КК України підбурювачем у вчиненні кримінального правопорушення являється особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення [4].

Як вказують дослідники, функціональна роль підбурювача у вчиненні кримінального правопорушення є чітко зрозумілою порівняно із іншими співучасниками у його вчинення, зазначає В. Я. Тацій. Дослідник слушно звертає увагу на те, що:

1) на відміну від виконавця, підбурювач фактично й безпосередньо не виконує дій, що утворюють об'єктивну сторону складу злочину. Його роль обмежена лише схилянням співучасника до його вчинення;

2) суттєва відмінність діянь підбурювача полягає в тому, що він учиняє певні дії, які викликають зміни у психіці виконавця, тоді як останній – дії, які викликають зміни в зовнішньому світі;

3) підбурювання – це завжди активна діяльність, тоді як виконавець може вчинити (виконати) злочин і шляхом бездіяльності [19, с. 170].

Ознаки, які відмежовують підбурювача у вчиненні кримінального правопорушення від інших співучасників наступні:

- це особа, яка діє щодо іншого співучасника - особи, наділеної ознаками суб'єкта кримінального правопорушення. Таким чином, дії щодо особи, яка не є суб'єктом кримінального правопорушення (зокрема, внаслідок недосягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, неосудності), не є підбурюванням. У таких випадках має місце так зване опосередковане виконання - той, хто використовує для вчинення злочину особу, яка не може бути визнана співучасником, відповідає як виконавець цього злочину. Іншим же співучасником у вчиненні кримінального правопорушення має визнаватися особа, яка виступає в ролі виконавця, організатора, пособника чи підбурювача;

- дії підбурювача полягають у впливі, внаслідок якого інший співучасник

вчинює злочин. Це, по-перше означає, що внаслідок дій підбурювача особа, яка не мала наміру вчиняти злочин, його вчинює. Тобто вплив підбурювача є успішним, результативним, існує причинний зв'язок між діями підбурювача і наступним вчиненням злочину іншим співучасником. По-друге, під вчиненням злочину іншим співучасником слід розуміти вчинення ним:

- будь-якого діяння, передбаченого статтею Особливої частини чинного КК;

- його злочин може бути закінченим або ж перерваним на стадії готування до злочину або замаху на злочин;

- злочин особи, на яку вплинув підбурювач, вчинений, як уже відзначалося, у ролі співучасника будь-якого виду та у будь-якій формі співучасті (як неорганізований, так і організований);

- вплив підбурювача у вчиненні кримінального правопорушення полягає в умовлянні, підкупі, погрозі, примусі або схилянні до вчинення злочину іншим чином. Тобто підбурювання полягає у впливі на волю та свідомість підбурюваного [11, с. 130].

Таким чином, ми дійшли до висновку, що функціональна роль підбурювача у вчиненні кримінального правопорушення полягає в тому, щоб своєю активною діяльністю схилити свого співучасника вчинити злочин, причому зробити це так, аби з упевненістю знати, що особа дійсно свідомо вирішила взяти участь у такому кримінальному протиправному діянні.

3.4. Пособник кримінального правопорушення

Останнім співучасником, який передбачений КК України є пособник у вчиненні кримінального правопорушення.

Варто зазначити, що поняття пособника у вчиненні кримінального правопорушення відноситься насамперед до суб'єкта кримінального правопорушення та відповідно відображає його специфіку як різновиду співучасника. Пособник є одним із видів суб'єктів, що здійснюють спільну кримінально протиправну діяльність, і тому йому властиві насамперед загальні ознаки суб'єкта кримінального правопорушення – це фізична, осудна особа, яка

досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Проте, при цьому, йому властиві й спеціальні ознаки, які визначаються насамперед тією роллю і значенням, яку відповідно виконує пособник у спільному вчиненні злочину. У науці кримінального права пособництвом визнається суспільно небезпечне діяння пособника, яке розкриває специфіку його ролі в спільному вчиненні злочину, відображає зміст його функцій. Суттю ролі пособника з об'єктивної сторони являється сприяння вчиненню кримінального правопорушення способами, вказаними в кримінальному законі, тобто специфічний вид спільної злочинної діяльності [20, с. 75].

За ч. 5 ст. 27 КК України пособником є особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, знаряддя чи засоби вчинення кримінального правопорушення, сліди кримінального правопорушення чи предмети, здобуті кримінально протиправним шляхом, придбати чи збути такі предмети або іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення [4]. Тобто, із цього визначення слідує, що поняття пособника відноситься до суб'єкта злочину і відображає його специфіку як виду співучасника. Пособник є одним із видів суб'єктів, що здійснюють спільну злочинну діяльність, і тому йому властиві насамперед загальні ознаки суб'єкта злочину - це фізична, осудна особа, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Слід відмітити, що пособництво у вчиненні кримінального правопорушення буває як фізичне, так і інтелектуальне.

Фізичне пособництво, до прикладу, обов'язково характеризується такими діями:

- надання іншому співучаснику кримінального правопорушення засобів або знарядь вчинення кримінального правопорушення. Наприклад, підроблених документів, транспорту для втечі, зброї тощо;
- усунення перешкод для вчинення кримінального правопорушення —

залишення приміщення незачиненим, вимкнення сигналізації, відволікання охоронців тощо [15, с. 179].

В свою чергу, інтелектуальне пособництво у вчиненні кримінального правопорушення виражається у:

- наданні порад, вказівок для вчинення кримінального правопорушення – має місце у випадку, коли особа володіє спеціальними знаннями у певній сфері і свідомо ними ділиться для реалізації злочинного умислу;

- заздалегідь обіцяне приховання злочину, серед якого виділяють переховування самої особи злочинця, знарядь і засобів вчинення злочину, приховання слідів кримінального правопорушення – слідів злому замків, трупа. Також слід відзначити, що заздалегідь не обіцяне приховування не є пособництвом і визнається самостійним кримінальним правопорушенням.

Частина 5 ст. 27 КК України передбачає такий вичерпний перелік форм пособництва:

- надача порад, вказівок;
- надання засобів;
- усунення перешкод;
- заздалегідь дана обіцянка переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, слідів кримінального правопорушення чи предметів, здобутих злочинним шляхом;
- придбання чи збут таких предметів;
- інше сприяння приховуванню кримінального правопорушення [21, с. 151].

Отже, як ми бачимо КК України чітко визначає в яких діях визначається роль пособника у вчиненні кримінального правопорушення. На нашу думку, на відміну від організатора чи виконавця, пособник має в певній мірі менший вплив на вчинення кримінального правопорушення, але при цьому законодавець вважає, що співучасники однаково відповідають за вчинені ними діяння.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ОБМЕЖЕНОЇ ОСУДНОСТІ

Людвик Валентин Дмитрович

доцент кафедри

Франделиус Єдуард Андрійовичем

Курсант ФПФПКП

Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ.

м.Дніпро

Актуальність проблеми осудності в кримінальному праві зумовлена насамперед тим, що вищезазначені категорії торкаються практично найбільш складної сторони суспільного життя та соціальної діяльності людей, а саме - їх здатності бути винними та кримінально відповідальними за свідому та вольову кримінально карану поведінку. Адже проблема осудності - проблема кримінального права, розв'язання якої ґрунтується на закономірностях соціального та природничо-наукового порядку, визначаючих психічну діяльність людини.

Разом з тим, на сьогодні одним із найбільш дискусійних питань у межах проблеми осудності залишається з'ясування суті поняття так звану «обмежену осудність», яка на сьогодні недостатньо досліджена в науці кримінального права та медицині. Практика проведення судово-психіатричних та судово-психологічних експертиз вже давно підтвердила висновок про те, що психічна діяльність людини, зокрема на рівні усвідомлення та вольового контролю, не має чітких переходів. Саме в цьому і полягає проблемний аспект.

Н.А. Орловська пропонує формулу обмеженої осудності розглядати за допомогою трьох критеріїв: медичного, юридичного та клінічного. Як ознаки медичного критерію вона розглядає психічні аномалії, що не становлять чітко структурованої системи, але об'єднуються в єдину групу за загальною ознакою – неглибоким рівнем ураження психіки. Юридичний критерій, на її думку,

умовно поділяється на інтелектуальну та вольову ознаки, які характеризують збережені психічні функції індивіда усвідомлювати своє діяння (інтелектуальна ознака) та керувати ним (вольова ознака). Той факт, що обмежена осудність має місце лише за наявності обмежених психічних здатностей суб'єкта злочину внаслідок психічної аномалії, зумовлює введення в її формулу клінічного критерію, який характеризує міру, ступінь цих втрачених здатностей [1, с. 12–13].

Досліджуючи поняття обмеженої осудності, Т.М. Приходько також розглядає його за трьома критеріями – юридичним, психологічним та медичним. Юридичним критерієм обмеженої осудності є: вчинення (або факт вчинення) суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом, особою, в якій суттєво обмежена здатність усвідомлювати свої діяння та (або) керувати ними внаслідок хронічного або тимчасового хворобливого розладу психічної діяльності (непсихотичного рівня); наявність доказів вчинення його особою, стосовно якої вирішується питання про обмежену осудність. Обов'язковою складовою юридичного критерію науковець вважає виникнення сумніву у судді (слідчого) про психічну здатність особи усвідомлювати свої діяння та керувати ними (про психічне відхилення від норми) [2, с. 35].

Під психологічним критерієм обмеженої осудності розуміється суттєве обмеження (кількісне) у суб'єкта протиправного діяння здатності усвідомлювати свої діяння та (або) керувати ними. Медичним критерієм обмеженої осудності, на думку Т.М. Приходько, є хронічні або тимчасові розлади психічної діяльності (непсихотичного рівня), які проявляються переважно розумовою недостатністю, афективними або вольовими розладами. Інакше кажучи, медичний критерій обмеженої осудності становлять межові психічні розлади (психічні аномалії), суттєвою ознакою яких є обмеження здатності усвідомлювати свої діяння та (або) керувати ними при якісному збереженні критичної функції свідомості [3, с. 4-5].

В свою чергу, Г.В. Назаренко виводить ознаки поняття обмеженої

осудності шляхом його порівняння з поняттям неосудності. Це обумовлюється тим, що, на його думку, обмежена осудність має багато спільного з неосудністю, оскільки їх разом характеризує така ознака медичного критерію як психічний розлад. Подібним, як вважає науковець є юридичний критерій, який проявляється у нездатності віддавати звіт в своїх діяннях або керувати ними. Проте стан психічного розладу при неосудності значно глибший, ніж при обмеженій осудності. Саме таку істотну ознаку як вказівку на незначне послаблення інтелектуально-вольових можливостей особи під час вчинення нею злочину він і пропонує включити до поняття обмеженої осудності [4, с. 150].

На думку О.В. Зайцева, подібність між формулами обмеженої осудності і неосудності полягає в тому, що вони є формулами так званого змішаного типу, тобто містять як медичні, так і юридичні критерії. Подібність між цими поняттями вбачається і в такому медичному критерії, як психічний розлад.

Відмінними ознаками у цих поняттях, як вважається, є формулювання юридичного критерію, оскільки у формулі неосудності юридичний критерій виражається у нездатності особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, а у формулі обмеженої осудності йдеться не про знищення, руйнування тієї або іншої психічної здатності, а тільки про її обмеження значною мірою. Відповідно і тяжкість психічного розладу, що є медичним критерієм обох формул неосудності і обмеженої осудності, розрізняється. При неосудності, на думку О.В. Зайцева, повинна йтися про тяжкий психічний розлад, при обмеженій осудності – про психічний розлад, що не є тяжким [5, с. 140–143].

Таким чином, обмежена осудність – це кримінально-правова категорія, яка характеризує психічний стан особи під час вчинення злочину, обов'язковою ознакою якого (стану) є суттєве обмеження внаслідок хронічного або тимчасового розладу психічної діяльності (непсихотичний рівень) здатності особи усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і/або керувати ними за якісного збереження критичної функції свідомості.

При цьому слід зазначити, що будь-який психічний розлад межового характеру, який не позбавляє особу здатності усвідомлювати та керувати своїми діями, певною мірою обмежує цю здатність, але не будь-який свідчить про обмежену осудність. Іншими словами, обмежена здатність усвідомлювати свої дії або керувати ними за певних хворобливих розладів психіки (непсихотичного рівня), як правило, не повинна ідентифікуватися з обмеженою осудністю. Для визнання особи обмежено осудною недостатньо встановити в неї хворобливий розлад психічної діяльності непсихотичного рівня, потрібно, щоб хворобливі вияви істотно вплинули на поведінку особи і зумовили злочинний характер діяння [6, с. 124].

Таким чином, обмежена осудність не скасовує кримінальної відповідальності, її правова природа полягає у тому, що вона є пом'якшуючою покарання обставиною, що передбачена самостійною нормою Загальної частини КК України. Визнання особи обмежено осудною враховується судом при призначенні покарання і може слугувати підставою для застосування примусових заходів медичного характеру, тобто суд взагалі може відмовитись від призначення покарання особі, визнаної обмежено осудною стосовно вчиненого нею кримінального правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Орловська Н.А. Осудність та її види (порівняльний аналіз законодавства України та інших держав): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Одеса, 2001. 21 с.
2. Пионтковский А.А. Курс советского уголовного права: Часть общая. Преступление: в 6 т. М.: «НАУКА», 1970. Т.2. 534 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид, переробл. та доп. К. : Юридична думка, 2012. 1184 с.
4. Назаренко Г.В. Невменяемость. Уголовно-релевантные психические состояния. СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. 207 с.

5. Зайцев О.В. Обмежена осудність у кримінальному праві України: монографія. Х.: Майдан, 2007. 240 с.

6. Беклеміщев О.В. Деякі проблеми застосування поняття обмеженої осудності у новітньому кримінальному праві України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. №49. 2008 С.122-129.

**ФЕНОМЕН ФІЛОСОФІЯ ЗДОРОВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ
НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Мамедова М. М.

студентка I курсу стоматологічного факультету

Давидов П. Г.

кандидат філософських наук, доцент

Донецький національний медичний університет

м. Краматорськ, Україна

Проаналізовано основні підходи до визначення феномена здоров'я як об'єкта філософських досліджень. Обґрунтовано засади дослідження феномена здоров'я у системі філософського знання.

Ключові слова: феномен здоров'я, філософія здоров'я, методологія.

Актуальність роботи. Показати, що рішення проблем здоров'я людини можливо тільки в тісному взаємозв'язку з філософськими науками та відобразити історичну безперервність вирішення даної проблеми діями медицини і філософських мислителів.

Метою дослідження полягає актуальність проблеми здоров'я людини, та розглянути взаємозв'язок медицини здоров'я і філософії в їх історичному розвитку, а також відобразити сучасний стан даної проблеми та необхідність її розв'язання на основі філософської методології.

Матеріал і методи. Проблема людини і його здоров'я в історії філософії не менш істотна, ніж проблема усвідомлення сенсу його життя. При уявній очевидності здоров'я людини – найскладніші саме по собі життєве явище, бо воно вимагає створення необхідних умов не тільки природно-природного, але і соціально-гуманітарного властивості. здоров'я людини – це не просто його гарне самопочуття, а й творчий настрій на його ж розвиток і вдосконалення.

Завжди вважалося, що бути здоровим людиною – значить спонтанно і надійно адаптуватися до будь-яких змін у зовнішньо природному та соціальному середовищі.

В історії розвитку концепції здоров'я можна виділити античний період, період середньовіччя, новий час, новітній, також сучасність. Розглядаючи хворобу і здоров'я, давньогрецькі лікарі вважали, дані стану залежать від того, як «в людині змішані кров, слиз і жовч (жовта і чорна) ». Про здоров'я можна говорити в тому випадку, якщо «ці частини дотримуються відповідність у взаємному змішуванні щодо сили і кількості, і коли вони краще перемішані» (Гіппократ).

У працях філософів – сучасників Гіппократа – також зустрічається багато міркувань про здоров'я. Так, Платон розглядав здоров'я як «благо», що сприяє духовному задоволенню людини. Крім того, він розглядав його як явище, тотожне гармонії. На думку Аристотеля, здоров'я – це гармонія, чудові душевні і тілесні властивості. Філософ виділив здоров'я в якості основної мети медицини і підкреслював, що «медицина має безмежну мету - абсолютне здоров'я людини», а саме лікарське мистецтво повинно бути направлено на «сприяння здоров'ю», а також і на те, «який спосіб життя вести» [4].

Ф. Бекон (1561-1626) відносив здоров'я до одного з головних людських благ, якими володіє людське тіло. Значну цінність набуває заклик англійського філософа до пізнання людиною власного організму для збереження здоров'я, бо «власні спостереження людини за тим, що йому добре, а що шкідливо, є найкраща медицина для збереження здоров'я».

Р. Декарт (1596-1650) закликав до вивчення особливостей власного організму з метою збереження здоров'я і продовження життя за допомогою медичного знання.

В історії філософії і медицини існувало безліч спроб показати відмінність між здоров'ям і хворобою, але першу спробу їх діалектичного аналізу ми зустрічаємо у Гегеля (1770 - 1831). «Здоров'я, – п вказує Гегель, – є пропорційність між організмом та його початковим буттям; є такий стан, коли

всі органи є текучими в загальному: воно складається у рівномірному співвідношенні органічного до теоретичного, коли для організму немає нічого неорганічного, чого б він не зміг подолати ». Таким чином, перехід з одного якісного стану в інший (з здоров'я у хворобу) Гегель висловив через категорію заходи, відбивши їх діалектичний характер [8].

Таким чином, в період 18-19 століть проблема здоров'я займала важливе місце як в теоретичному плані філософів, так і в роботі лікарів-клініцистів. Концепція здоров'я зазнала подальший розвиток значною мірою завдяки спробам використовувати для його феномена закони діалектики, відкриті Гегелем. Провідною концепцією цього періоду було визнання здоров'я як стану, якісно відмінного від хвороби і тому більш загального, того початкового стану, до збереження якого повинна прагнути медицина.

Визначення здоров'я, існуючі в сучасній медицині, для зручності і аналізу можна умовно розділити на групи в залежності від підходів, що використовуються для їх концептуального обґрунтування.

1. До першої групи можна віднести ті концепції здоров'я, в яких використовується функціонально-біологічний підхід до визначення цього поняття. В даному підході враховується нормальна функція організму на різних рівнях (молекулярному, клітинному, тканинному, органному), нормальний перебіг фізіологічних і біохімічних процесів. Здоров'я, згідно з цими визначеннями, розглядають як «нормальну функціональну здатність організму», а також «готовність кожного внутрішнього органу виконувати всі свої функції», як «динамічний процес збереження і розвитку біологічних, фізіологічних і психічних функцій організму», коли «протягом формоутворення фізіологічних і біохімічних процесів безроздільно підкоряється доцільним біологічним закономірностям». Таким чином, нормальне функціонування організму являє собою свого роду сучасну медичну концепцію здоров'я.

2. До другої групи можна віднести концепції, в яких здоров'я людини розглядається з позиції динамічної рівноваги організму, його функцій і чинників навколишнього середовища. Прихильники такого підходу вважають,

сто здоров'я – такий стан організму, коли функції всіх його органів і систем урівноважені з навколишнім середовищем, така «форма життєдіяльності організму, яка забезпечує йому найбільш досконалі, оптимальні та адекватні умови існування в середовищі». Здоров'я при такому підході є станом динамічним і статичним (гомеостаз) рівновагу організму і середовища, а критерієм оцінки рівноваги є відповідність структури і функцій організму навколишніх умов.

3. У третій групі об'єднуються концепції, до яких здоров'я людини автори розглядають, використовуючи соціально-біологічний підхід. В даному випадку біологічні та соціальні ознаки розглядаються в єдності, хоча соціальним надається пріоритетне значення. Соціальні закономірності для людини і його здоров'я визнаються провідними, визначальними його розвиток як біологічної особини.

4. У концепціях четвертої групи здоров'я використовується адаптаційний підхід в розгляді здоров'я людини. Головним тут виступає здатність організму пристосовуватися до постійно мінливих умов існування в навколишньому середовищі. Так, згідно з визначенням Р.М. Баєвського, здоров'я можна розглядати «як здатність організму адаптуватися до умов навколишнього середовища, вільно взаємодіючи з нею на основі біологічної, психологічної та соціальної сутності людини».

5. До останньої групи можна віднести концепції здоров'я, в основі яких лежить аксіологічний (ціннісний) підхід. Тут здоров'я є, перш за все, цінність для людини, виступає необхідною передумовою для повноцінної, гармонійної життя, задоволення матеріальних і духовних потреб, участі у праці та соціального життя, в економічній, науковій, культурній та інших видів діяльності [5].

Сьогодні в суспільній свідомості отримує підтримку і визнання принципово нова філософсько-методологічна проблема, пов'язана з комплексним вивченням життя людини з метою створення інтегральної теорії здоров'я. Варто визнати, що поки терапевтичні, психологічні та інші концепції

про здоров'я людини не як не зв'язуються у єдину науково теоретичну систему, а це означає, що для побудови єдиної – *інтегральної теорії людини* необхідні нові світоглядні ідеї та погляди, як на природу в цілому та природну сутність людини, його соціально-духовні начала, що визначають зміст творчого характеру життєдіяльності.

Цю непросту задачу – виробити загальну теорію здоров'я людини – пробує розв'язати сьогодні валеологія. Яка активно заявила про себе, як про новий філософський напрямок у медицині здоров'я. За думкою В.В. Колбанова, валеологія стала інтегральною наукою, що представляє собою «сукупність наукових знань про закономірності і механізмах формування, збереження, зміцнення і відтворення здоров'я людини. Сьогодні валеологія – це системно-інтеграційна дисципліна, яка об'єднує воедино основні концепції медицини, психології та філософії про стан і шляхи зміцнення людського здоров'я. Вона націлює суспільство, та й кожну особистість, на розкриття і реалізацію творчого потенціалу як стрижня людського здоров'я.

Відмінність так званої валеологічної медицини від традиційної полягає в тому, що в центрі її – здорова людина. Тому головною її метою є не боротьба з хворобами, розробка рекомендацій щодо зміцненні здоров'я, збільшення його кількості і якості, як кожної окремої людини, так і всієї популяції протягом усього життя. В цьому випадку можна констатувати, що при безумовному збігу кінцевої мети, як медицини хвороб, так і валеології — збереження здоров'я, перша займається вивченням і розпізнаванням хвороб і пошкоджень, а потім шляхом їх лікування намагається це втрачене здоров'я повернути [2].

Крім того, сьогодні, в філософії здоров'я однієї з неопрацьованих проблем залишається проблема забезпечення *громадського здоров'я*. Безумовно, громадське здоров'я складається з індивідуальних рівнів здоров'я, але разом з тим воно ніяк не може розглядатися як їх арифметична сума. При цілком закономірному інтересі до *індивідуального здоров'я людини*, не менше актуальним є і розуміння загальних закономірностей функцій і структури суспільного організму, які також об'єктивно відображають закономірності

вищого системного рівня. Саме узагальнена картина, в яку складається сукупність індивідуальних «здорових», і буде віддзеркаленням громадського здоров'я, що характеризує, з одного боку, можливості або ймовірності для кожної окремої людини прожити довге і здорове творче життя. З іншого боку, ця сукупність буде характеризувати життєздатність всього суспільства як соціального організму (системи), для якого вкрай важливо оптимальне поєднання функціональної активності всіх соціальних і вікових груп населення, оскільки саме від цього залежать об'єктивні можливості і перспективи подальшого розвитку суспільства, захист території, підтримання екологічного та іншого рівноваги [6].

У століття інтелектуальної напруги людям потрібні були нові терапевтичні послуги в сфері функціонування нетрадиційних ідей – ноематерапії (від грец. – об'єкт думки), яка впливає на розум, облагороджує думки людини, думка невіддільна від функціонування мозку, який керує організмом. Цілеспрямовано впливаючи на думки, філософія здатна зміцнювати і піднімати людський дух як концепт здоров'я. Це вища стадія в зміцненні фізичних і духовних можливостей людини. Філософський підхід до ноематерапевтичному осмисленню здоров'я спирається на три моменти: людина – продукт і фрагмент природи, суспільства і самого себе як особистості, а це означає, що джерелом і гарантом його здоров'я є природа, суспільство і сама людина. Філософія шукає шляхи зміцнення духового здоров'я людини, виховуючи в ньому силу волі, впевненість у правоті своєї справи. Звернення до філософського осмислення здоров'я людини означає, що воно розглядається як гуманітарна цінність. Філософський підхід до людини, у якого поряд з природними даними присутні суб'єктивно творчі потенції, дозволяють краще зрозуміти і оцінити саме людський феномен здоров'я. Природничо-наукових знань для оцінки здоров'я людини недостатньо. Потрібні гуманітарні знання, які б доповнили природно-наукове бачення здоров'я розглядом внутрішнього світу людини.

Особливої актуальності ця проблема набуває у зв'язку з психологічними

перевантаженнями сучасної людини (інформаційне перевантаження, стрес, психосоматичні аспекти хвороби і т.д).

Наприклад, проблеми, з якими психосоматика стикається на сучасному етапі, обумовлені кількома причинами: абсолютизацією ролі психологічних факторів у розвитку захворювань, неможливістю безконфліктного поєднання психологічного та медичного підходів в дослідженні, недостатньою увагою, яка приділяється феномену тілесності в психології. Психосоматичне взаємодія можна спостерігати не тільки в ситуації хвороби. Скоріше за, відділення «Я» від тіла відбувається як особливий стан (афект, транс, сон, наркотичне сп'яніння) [7].

Мабуть, головна проблема психосоматики полягає в тому, що вона намагається довести існування явищ, які на інтуїтивному рівні добре знайомі кожному з нас, однак часто ігноруються медициною і наукової психологією. Філософ, який відстоює перевагу духу над матерією, для доказу і поширення своїх ідей зобов'язаний бути тілесним, як і його аудиторія. Набагато простіше переконувати слухачів і читачів, володіючи величній зовнішністю і сильним голосом. Всі релігійні ритуали, від сповіді до поста, є *тілесними практиками*. Ми прийшли в світ як тілесні істоти і саме в такій якості проживаємо відпущені нам роки. Людина переживає себе втіленням в тілі під час будь-якої діяльності. Безперервні зміни тіла, пов'язані з народженням, дорослішанням, вагітністю та пологами, хворобами і травмами, старінням і вмиранням – сприяють безперервним змінам «Я» [1].

Союз філософії та медицини – це гарант здоров'я людини як унікальної гуманітарної цінності. В даний час, мабуть, мало хто візьметься при виникненні хворобливих станів оскаржувати роль тісному взаємозв'язку і взаємозалежності медицини і філософії, тіла (організму), душі (психіки) і розуму (інтелекту). Філософське осмислення порушених тут проблем дозволяє привернути увагу медиків до гуманітарного концепту як фактору поліпшення фізичного і зміцнення духовного здоров'я [7].

Крім того важно зазначити, що будь-яка система охорони здоров'я у світі,

як і зокрема, МОЗ України, стикається з проблемою поєднання законних інтересів окремих індивідів з інтересами соціуму. Прикладом таких проблем є невід'ємне право людини на здоров'я, тобто вона має право погоджуватися, або не погоджуватися на запропоноване лікування, а то й взагалі відмовитися від лікування та профілактики будь яких хвороб.

Яскравим прикладом є рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) яке визнає те, що обов'язкова вакцинація відповідає правовим нормам демократичної держави, яка повинна враховувати індивідуальні та суспільні інтереси. Це рішення було винесено за позовом, поданим групою батьків з Чехії, не згодних з законом про обов'язкові щеплення для дітей дошкільного віку.

Серед тих, що подали позов до ЄСПЛ чехів є оштрафовані за відмову щеплення дітей, а також ті, чийх дітей не прийняли в дитячі сади через відсутність обов'язкових щеплень. Це перше в історії рішення ЄСПЛ у питанні про обов'язкову вакцинацію дітей, з якою бореться невелика, але вкрай активна меншість в багатьох країнах світу. Експерти вважають, що рішення суду може вплинути і на політику вакцинації проти коронавірусу в європейських країнах, хоча позови чеських сімей з пандемією не пов'язані: вони були подані ще в 2013-2015 роках. Сім'ї порахували, що обов'язкові щеплення порушують восьму статтю Європейської конвенції про захист прав людини про право на повагу до приватного і сімейного життя. Суд постановив, що обов'язкова вакцинація дітей хоча і суперечить цій статті, але не порушує її і може вважатися необхідною в демократичному суспільстві, а чеська державна політика враховує інтереси дітей.

Але, Чехія – не єдина країна ЄС з обов'язковою вакцинацією дітей. У минулому році в Німеччині був прийнятий закон про штрафи до 2,5 тис євро (близько 228 тис рублів) для батьків, які відмовляються щепити дітей проти кору. У Франції та Італії після недавньої спалаху кору також були введені обов'язкові щеплення для дітей. В Англії обговорювалися схожі заходи, але до сих пір вакцинація залишається добровільною [3].

Висновок. Таким чином, проблеми здоров'я людини, громадського здоров'я – комплексні проблеми. Тут необхідна участь природних і суспільних наук. Використання філософських знань, зокрема, сприятиме вирішенню ряду актуальних теоретичних і методологічних проблем здоров'я людини: обґрунтування соціальної значущості проблеми здоров'я людини, уточненню використовуваного понятійного апарату, аналізу співвідношення світоглядних і соціальних проблем здоров'я та інших.

Проблема здоров'я людини є однією з найскладніших і актуальних. Філософія з повним правом відносить її до тих сучасних проблем, які прийнято називати глобальними. Однією з найважливіших завдань, які покликані вирішувати науки про людину є розробка проблеми здоров'я як фундаментального права і особливої цінності сучасної цивілізації. Необхідно відзначити не тільки глобальний, а й регіональний аспект проблеми, який реалізується в національних проектах. Проблема цінності здоров'я є не тільки актуальною проблемою сучасності, але це одна з вічних проблем філософії, центром якої є пошук шляхів до збалансованого існування, включаючи гармонію душі і тіла. Все це обумовлює необхідність теоретичного і методологічного осмислення теми здоров'я. Актуальним є розгортання наукових досліджень не тільки на медико-біологічному або психологічному, але і на філософському рівні. У той же час ефективне розв'язання проблеми здоров'я можливо тільки на основі міждисциплінарного підходу, що розробляється в рамках філософії.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.

1. Аммон Г. Психосоматическая терапия. СПб., 2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/9060111/page:2/>
2. Брехман И.И. Валеология – наука о здоровье., М., 1990., 314 л. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/97/21893/>
3. ЄСПЛ визнав обов'язковим вакцинацію дітей в Чехії новини випуск 8.04.21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/ru/espch->

priznal-zakonnoj-objazatelnuju-vakcinaciju-detej-v-chehii/a-57136691

4. Калью П.И. Сущностная характеристика понятия «здоровье» и некоторые вопросы пере стройки здравоохранения., М., 1998, 125л. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<https://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=4842>

5. Лисицын Ю.П., Сахно А.В. Здоровье человека – социальная ценность., М., 1988., 264л. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/triedinaya-meditcina/viewer>

6. Философия здоровья. К.Н., 2009., 21ол. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<https://libcat.ru/knigi/religioznaya-literatura/ezoterika/144661-kacudzo-nishi-filosofiya-zdorovya.html>

7. Философия медицины (под ред. Ю.П.Шевченко) ГЭОТАР-мед., 2004., 420л. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/uchebnye_posobija_uchebniki/shevchenko_ju_1_filosofija_mediciny/27-1-0-2004

8. Хитров Н.Н. Совещание по философским вопросам медицины., М., 1998, 146 л. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kpnpu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/13/2013/11/Ашмарин-Б.А.-Теория-и-методика-физического-воспитания.pdf>

УДК УДК [373.5:331.548](1-22)

ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ШКОЛЯРІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Марчик Валентина Іванівна

к.б.н., доцент,

Брусило Андрій Олександрович

викладач,

Криворізький державний педагогічний університет

Настенко Іван Васильович

директор

Ниво-Трудівська середня школа

Кривий Ріг, Україна

Анотація. Готовність до професійного самовизначення школярів сільської школи як остаточного визначення майбутньої професії, продемонстрували більше половини юнаків 11 класу, проте всі дівчата розглядають два або більше варіантів вибору. У професійному самовизначенню випускників 9 і 11 класів сільської школи і невеликого міста розташованого поруч, не виявлено суттєвих відмінностей.

Ключові слова: професійне самовизначення, випускники, школярі, сільська школа.

Професійне самовизначення це процес орієнтації особистості у професійно-трудовому середовищі, самореалізації її духовних можливостей, формування адекватних професійних намірів і планів та реалістичного образу себе, як професіонала.

У школах розвинених європейських країн та в США допрофільному етапу приділяють дуже велику увагу на відмінну від українських, які не мають широких можливостей вибору, так як навчальні плани та програми чітко

окреслені у відповідних державних освітніх наказах та постановах. Автор підкреслює, що українська школа використовує лише окремі елементи профорієнтаційного спрямування, не враховує потреби країни в кадрах; педагогічні працівники посередньо поінформовані про соціально-професійні орієнтири своїх вихованців, що зумовлює одну із причин низької готовності сучасних школярів до ефективного професійного самовизначення [1].

В дослідженні показано, що про зміст обраної професії та здібності, яких вона потребує від працівника, випускники сільських шкіл практично не мають уявлення. Отже, зазначає автор, не безпідставним є припущення вчених, що сільська школа ще не повною мірою готує учнів до свідомого вибору професії. Результати отримані у дослідженнях професійного самовизначення учнівської молоді в умовах сільської школи, проведених у школах Кам'янець-Подільського району Хмельницької області, показали, що за один семестр до завершення навчання 28,6% випускників не визначаються з вибором професії [2].

У вивченні професійного самовизначення випускників сільських шкіл виявлені такі психологічні особливості: вони обирають професію менш варіативно, орієнтуючись на вибір традиційних професій, уявлення про які у них досить чіткі та повні; майже не вибирають сільськогосподарські професії, оскільки розчаровані обезцінюванням праці людей на селі; орієнтуються переважно на контрактну форму навчання, оскільки вважають себе менш конкурентоздатними порівняно з міськими випускниками; планують здобути освіту за «реальними» спеціальностями, на які легко вступити та в подальшому знайти роботу [3].

Метою роботи стало визначення готовності до професійного самовизначення школярів, які проживають у сільській місцевості.

В дослідженні, що було *проведено у березні 2021 року*, взяли участь учні 9-11 класів Нивотрудівської загальноосвітньої школи I-III ступенів (54 особи) і Апостолівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 (82 особи). У дослідницьку групу увійшли показники школярів, які проживають у селі

Нива Трудова Апостолівського району Дніпропетровської області з населенням близько 4000 мешканців. Показники школярів, які проживають у місті Апостолове Криворізького району Дніпропетровської області з населенням 13,5 тис. мешканців, виконували контрольну функцію.

Респондентам була запропонована анонімна анкета, в якій необхідно було зробити один вибір із трьох стверджень: «не визначився з вибором професії», «розглядаю два і більше варіантів», «остаточно визначився». Варіант вибору ствердження як «остаточно визначився з вибором професії» вважаємо показником сформованої готовності професійного самовизначення.

Отримані результати для порівняння були перераховані у відсотки. Оскільки вибірки були малочисельними, результати не вважаються достовірними, а тільки такими, що окреслюють тенденцію розвитку предмета дослідження.

Аналіз отриманих результатів показав, що у 9 і 11 класах, що є випускними, готовність до професійного самовизначення продемонструвала третина школярів (рис.1). При порівнянні показників готовності до професійного самовизначення школярів досліджуваної групи з показниками контрольної групи не виявлено суттєвих відмінностей.

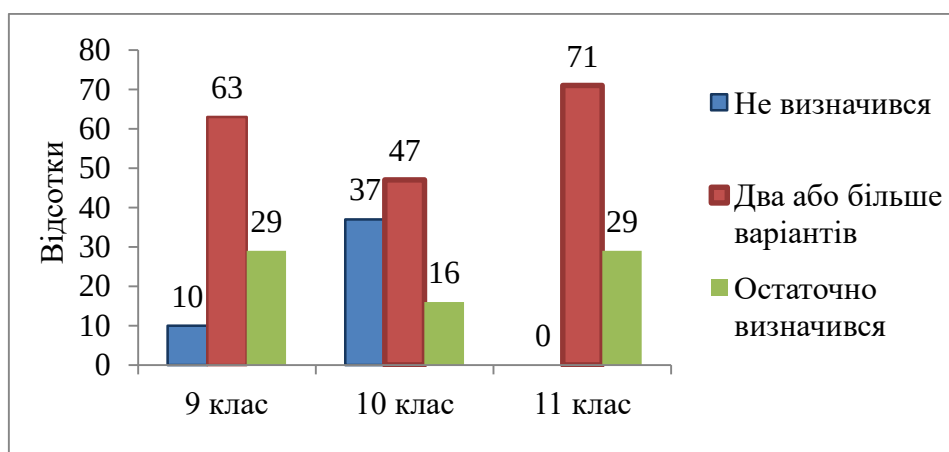

Рис. 1. Професійне самовизначення школярів сільської школи.

Розгляд результатів анкетування серед юнаків і дівчат у випускному 11 класі сільської школи показав, що серед юнаків 43% розглядають два або більше варіантів майбутньої професії, а 57% юнаків визначилися остаточно, в той час як серед дівчат розглядають два або більше варіантів 100% із

опитуваних. У місті Апостолове результати виявлені дещо інакші: у юнаків ці показники дорівнюють 93% і 7%, а у дівчат – по 50%.

Отже, дослідження готовності до професійного самовизначення школярів сільської школи показало, що більше половини юнаків 11 класу визначилися з вибором майбутньої професії, в той час як всі дівчата розглядають два або більше варіантів. В показниках випускників 9 і 11 класів, які остаточно визначилися з вибором професії сільської школи і невеликого міста не виявлено суттєвих відмінностей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Загребнюк Ю. В. Професійне самовизначення учнівської молоді в середніх навчальних закладах США : монографія. Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2021. 159 с.

URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/13580>

2. Столяренко О. Б. Актуальні проблеми професійного самовизначення учнівської молоді в умовах сільської школи. *Профореєнтація: стан і перспективи розвитку*. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. С. 111–115.

URL: http://ipood.com.ua/data/NDR/Programy_zbirnyky/2020_Zbirnyk_Fedor_yshyn.pdf#page=112

3. Федоренко Л. П. Психологічні особливості професійного самовизначення випускників сільських шкіл : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07. Київ, 2020. 311 с.

URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/Д_26.053.10/FEDORE NKO.pdf

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОЕКТНА
ГРАФІКА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ
«ДИЗАЙН СЕРЕДОВИЩА»**

Маланюк Вікторія Ярославівна

К. арх., старший викладач

ПВНЗ «Київський університет культури»

м. Київ, Україна

Анотація: У статті досліджено специфіку викладання навчальної дисципліни «Проектна графіка» для студентів закладів вищої освіти спеціальності 022 «Дизайн», спеціалізації «Дизайн середовища» на прикладі виконання практичного завдання на тему «Трансформація форм природи в об'єкт дизайн-проекування».

Ключові слова: проектна графіка, дизайн середовища, трансформація форм природи, об'єкт дизайн-проекування.

Проектна графіка – дисципліна, в рамках якої студенти засвоюють особливості малювальних прийомів, що використовуються у проектній роботі, навчаються виражати свої ідеї графічними засобами, думати з олівцем у руках. Мета дисципліни – формування у студента образного мислення та вироблення графічних навичок. Проектна графіка включає прийоми технічного рисунка, поліхромного живопису та мистецтва креслення. Особливістю проектної графіки є умовне зображення об'єкта, створеного творчою уявою дизайнера.

До основних завдань даної навчальної дисципліни відносяться:

- оволодіння всіма видами проектної графіки, основою якої є академічний рисунок, що включає до себе: начерк, ескіз, замальовку, короткочасний і довготривалий рисунок;
- ознайомлення з креслярськими інструментами та матеріалами проектної

графіки;

- вивчення видів креслення, правил їх оформлення та побудови шрифтів;
- ознайомлення з складом і змістом проектної документації дизайну середовища, зокрема ландшафтного дизайну;
- вивчення різновидів і методів побудови перспективи;
- формування авторської графічної манери.

Проектна графіка представляє собою універсальну специфічну мову яка є універсальним інструментом проектування, дозволяє досягнути високих результатів у проектуванні та є міждисциплінарним засобом спілкування спеціалістів. Вона дає методологічне представлення об'єкта та процесу художнього проектування і дозволяє вирішувати проектні задачі. Тільки професійне володіння мовою проектної графіки дає дизайнеру можливість володіння універсальним, результативним і дієвим інструментом міждисциплінарного спілкування спеціалістів.

Проблемам історичного розвитку дизайну та дизайн-освіти в цілому, у яких частково розглядається питання графічних засобів моделювання, присвячено роботи В.Я. Даниленка, А.В. Бойчука, В.Л. Глазичева. Питання використання проектної графіки у професійній діяльності дизайнера детально аналізуються у роботах Спічака І.О., Г.М. Бренькової, Л.М. Холмянського. Проблеми професійної підготовки дизайнерів, в цілому, і графічної підготовки зокрема висвітлено у роботах Є.Н. Лазарева, В.Н. Плишевського, О.В. Чернишова. Серед робіт, в яких розглядаються можливості комп'ютерної графіки та методів тривимірного моделювання варто зазначити праці В.І. Замшина, Є. Жердева, Є. Рибнікова, С. Тітова. Інформацію про основні методи, інструменти архітектурної графіки, техніки креслення, способи побудови ортогональних проєкцій і перспективних зображень містить монографія Франсіс Д.К. Чинь [1]. Професійним посібником для дизайнера інтер'єра, що містить велику кількість практичних порад щодо створення проектної документації, обмірів, вибору матеріалів для оздоблення, є праця Д. Гіббс [2].

Нормативно-правова база, що регламентує створення та оформлення проектної документації, представлена низкою документів, зокрема таких, як:

- ГОСТ 2.108-68 ЕСКД. Спецификация (ЕСКД. Специфікація);
- ГОСТ 2.109-73 ЕСКД. Основные требования к чертежам (ЕСКД. Основні вимоги до креслень);
- ДСТУ Б А.2.4-4:2009 СПДБ. Основні вимоги до проектної та робочої документації;
- ДСТУ Б А.2.4-7:2009 СПДБ. Правила виконання архітектурно-будівельних робочих креслень;
- ДСТУ Б А.2.4-10:2009 СПДБ. Правила виконання специфікації обладнання, виробів і матеріалів;
- ДСТУ Б А.2.4-11:2009 СПДБ. Правила виконання ескізних креслень загальних видів нетипових виробів.

У процесі вивчення дисципліни «Проектна графіка» на факультеті мистецтв у ПВНЗ «Київський університет культури» у рамках реалізації робочої програми виконується практичне завдання по темі «Трансформація форм природи в об'єкт дизайн-проекткування». У ході виконання даного завдання перед студентами ставиться мета відпрацювати методику та технічні прийоми зображення, які являють собою результат стилізації різних форм природи (рослини, тварини, людини) з подальшою трансформацією їх у певні об'єкти дизайн-проекткування – меблі, світильники, побутового обладнання тощо.

Кожний об'єкт промислового дизайну володіє низкою характеристик, таких як, об'єм, пропорції, фактура, тональність, кольорова гама. Перед початком виконання завдання необхідно дослідити потреби художнього конструювання і технічні можливості відтворення принципів побудови природних форм в самому процесі проектування. Дослідження сучасного дизайну і художня інтуїція допоможуть вибрати потрібні форми в природі. Також необхідно знати і враховувати в процесі проектування закономірності і

принципи формоутворення живої природи [3, с. 2]. Наступний етап – визначити найбільш сприятливі ракурси для показу як форм природи, обраних у якості прототипів, так і об'єктів дизайн-проектування, створених на їх основі. Робота на площині аркуша паперу починається із визначення композиції, обумовленої основними характеристиками природного прототипу та об'єкта промислового дизайну. Відповідно до попередньо створених ескізів з урахуванням законів лінійної та повітряної перспективи вибудовуються основні зображення. Їх загальна кількість визначається необхідністю представлення максимально повної візуальної інформації про дизайн-проектування.

Технічні прийоми, засоби, інструменти та матеріали виконання даного завдання є досить різноманітними. Роботу можна виконувати у техніці лінійної графіки за допомогою чорної туші і пера, сухого пензлика, кулькової ручки. Прийоми тональної графіки будуть необхідні у випадку, коли треба виразити різноманітні властивості форми, показати співвідношення темного і світлого, контрастного і нюансного, при відсутності яскраво виразних кольорових характеристик. Вона є ефективним засобом показу повітряної перспективи і освітленості. Інструменти, що застосовуються в техніці тональної графіки можна поділити на дві групи: перша група складається з пристосувань, які допомагають покривати поверхню зображення сухим ретушуванням, це – м'які олівці, вугілля, сангіна; друга група інструментів складається з пристосувань, за допомогою яких отримують мокру поверхню зображення – пензлик, фломастер, аерограф.

Дуже виразною є робота на тонованому папері різними кольоровими матеріалами. Це можуть бути пастель, кольорові олівці, гуаш. Вибір тонованого паперу у якості основи дозволяє надати всій роботі відповідного колориту (рис. 1).

Рис. 1. Приклад виконання практичного завдання на тонованому папері

Виконання практичного завдання на тему «Трансформація форм природи в об'єкт дизайн-проектування» дозволяє студентам на практиці ознайомитись з різними видами проектної графіки (лінійною, тональною, кольоровою), оволодіти сучасними технічними прийомами подачі ескізних проектів, розвинути просторову уяву, абстрактне мислення та художній смак. Проектна графіка надає дизайнеру унікальні можливості перетворювати природні прототипи у дизайнерські образи, стимулюючи творчу уяву студента. Володіння основними прийомами та техніками проектної графіки дає можливість дизайнерові показати замовнику на папері свою ідею, концепцію та креслення дизайн-проекту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Чинь Франсис Д.К. Архитектурная графика: пер. с англ. / Франсис Д.К. Чинь. – М.: АСТ: Астрель, 2007. – 215 с.
2. Гиббс Дж. Настольная книга дизайнера / Дж. Гиббс. – М.: БММ АО, 2006. – 112 с.
3. Бастов Г.А., Васильева К.К. Алгоритмизация процесса художественного проектирования аксессуаров костюма с использованием принципов трансформации структуры бионического источника // Научный журнал «Костюмология», 2018 №3, <https://kostumologiya.ru/PDF/01TLKL318.pdf> (доступ свободный). Загл. с экрана.

УДК 614.714; 614.715; 614.72

СТАН ПОВІТРЯНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ З ЙОГО ЗАБРУДНЕННЯМ

Маслюк Вікторія

Студентка 1го курсу

Інженерно-хімічного факультету

НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»

Зульфігаров Артур

Старший викладач, к. х. н.

Кафедра загальної та неорганічної хімії

Хіміко-технологічного факультету

НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»

Анотація: чисте повітря – один з основних факторів, який впливає на здоров'я людей та всього живого на планеті в цілому. Але з кожним роком його рівень забруднення все більшає, що спричиняє багато захворювань дихальних шляхів, екологічні катастрофи тощо. За даними ВООЗ, через забруднення повітря щороку вмирає приблизно 7 мільйонів людей по всьому світу. Така величезна кількість вказує на те що проблема забруднення існує і є досить актуальною для сучасності.

Ключові слова: забруднення повітря, атмосфера, зміна клімату.

За даними 2020 року, Україна посідає 8 місце по забрудненню повітря у Європі та 43 місце у світі. Це показує, що екологічна ситуація в країні погіршується, адже за даними за 2019 рік Україна займала 13 місце по засміченню повітря в Європі. Найбільш забрудненими містами України в основному є обласні центри, та промислові центри, такі як: Маріуполь (індекс забруднення 17,9), у повітрі переважають такі домішки як формальдегід та фенол; Дніпро (індекс забруднення 17,2), у повітрі переважають завислі

речовини, такі як пил, присутні формальдегід та діоксид азоту; Одеса (індекс забрудненості 14,4), у пробах повітря знайдено сірководень ($0,004 \text{ мг/м}^3$), фенол, сажу, фтористий водень, формальдегід; Кам'янське (індекс забруднення 14,3), присутні домішки сірководню ($0,007 \text{ мг/м}^3$), аміаку, фенолу, формальдегіду, а також завислі речовини; Миколаїв (індекс забруднення 13,7); Кривий Ріг (12,7); Херсон (10,5); Київ (9,6), у повітрі знайдені домішки діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду азоту, сірководню ($0,003 \text{ мг/м}^3$), фенолу; Запоріжжя (8,0); Луцьк (7,7). [1] Індекс забруднення вищий за 14 свідчить про дуже високий рівень забруднення, а 7-14 – високий рівень забруднення. Такі показники забруднення обґрунтовуються тим, що у даних містах розташовано найбільше металургійних, хімічних, нафтохімічних, машинобудівних, паливо-енергетичних та гірничих підприємств. Також, оскільки найбільш забрудненими є досить великі міста, то також значне місце займає транспорт, а саме – вихлопні гази, що містять приблизно 200 різних хімічних продуктів згорання палива, більшість з яких є токсичними. Також в Україні існують сховища та звалища, на яких зберігається сміття, що під час розкладання може утворювати небезпечний газ – метан, який отруює повітря та негативно впливає на організм – потрапляючи до нього, а саме у кров, він приєднується до гемоглобіну та сповільнює його рух, і як наслідок людина просто задихається. [2]

Наслідком високого рівня забруднення повітря в Україні є зміна клімату – порівняно з Європою, у нас найбільша швидкість потепління. Але оскільки атмосфера на всій планеті одна, то викиди домішок у повітря впливають на всю Землю, прикладом цього є уже давно відоме явище під назвою «глобальне потепління», тобто створення так званого парникового ефекту на планеті за рахунок збільшення концентрації вуглекислого газу в атмосфері, також в деяких куточках планети зафіксоване таке явище як кислотні дощі, які спричинені тим, що в атмосферу потрапляють пари від підприємств, які потім сполучаються з атмосферою водою утворюючи кислоти і опадають, цим самим зашкоджують не тільки повітря, а і родючості землі, чистоті води.

Для того, щоб зменшити викиди різних домішок в атмосферу нашої планети потрібно вжити деяких заходів, наприклад таких як переробка сміття, це значно зменшить рівень відходів, адже кожна викинута річ може таким чином «оновитись» і отримати «нове життя». Також доречним є використання «зеленої енергії», тобто енергії води (гідро-електростанції), енергії вітру (перетворення енергії вітру в електроенергію за допомогою вітряків), енергії сонця (використання сонячних батарей) замість атомної та теплоенергетики, під час утворення якої в повітря викидається багато пилу та відходів.

Кожна людина може долучитися до того, щоб покращити якість повітря в Україні – варто лише збільшити кількість зелених насаджень (дерев, кущів, квітів тощо) – це допоможе збільшити концентрацію кисню у повітрі. Також потрібно почати сортувати сміття – папір, пластик, скло та біологічні (натуральні) відходи, це значно полегшить процедуру переробки сміття, та може навіть трохи покращити родючість ґрунту (якщо біологічні відходи використовувати як перегній для удобрення землі). Також можна перейти на більш екологічні види транспорту, наприклад, замість поїздки на автобусі чи автомобілі можна взяти велосипед чи електроавтомобіль, або електричний самокат, а якщо дистанція не велика то можна подолати її пішки.

Отже, рівень забруднення повітря потрібно контролювати щоб потім не було глобальних наслідків для всього людства, адже ніхто не хоче існувати в брудному довкіллі. Потрібно піклуватись про атмосферу та майбутнє нашої цивілізації, використовувати природну енергію та відновлювати втрачені рослини, не нехтувати сортуванням сміття, та розуміти що кожна дрібниця може стати причиною глобальної катастрофи.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. <https://bigkyiv.com.ua/rejtyng-ukrayinskyh-mist-za-yakistyu-povitrya-kyuyiv-ne-najbrudnishyj/>
2. <https://sites.google.com/site/problemiekologiiueukraieni/>

СТРУКТУРА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Медвідь Лариса Вікторівна

викладач

Стаднік Надія Вікторівна

к.п.н, старший викладач

Комунальний заклад Київської обласної ради
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж»

Анотація. У статті з'ясовано сутність понять «комунікативна компетентність», «комунікативна компетентність майбутнього соціального педагога», «розвиток комунікативної компетентності майбутнього соціального педагога», «структура комунікативної компетентності майбутніх соціальних педагогів». Визначено структуру комунікативної компетентності майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: комунікативна компетентність, комунікативна компетентність майбутнього соціального педагога, розвиток комунікативної компетентності майбутнього соціального педагога, «структура комунікативної компетентності майбутніх соціальних педагогів».

У процесі аналізу проблеми розвитку комунікативної компетентності (далі – КК) майбутніх соціальних педагогів нами використано положення і результати наукових досліджень, які провели українські науковці В. Боса, Т. Бутенко, Н. Волкова, С. Галецький, Т. Дрозд, О. Застело, І. Ковальчук, І. Когут, Н. Кондратенко, О. Коротун, О. Лахтадир, А. Літвінчук, Л. Манюк, Л. Пляка, С. Симоненко, Н. Соняк, Г. Улунова, І. Чеботарьова, С. Чернова, Ю. Шалівська, О. Яковліва та ін.

На основі проведеного аналізу міжнародних і вітчизняних документів,

праць науковців поняття «комунікативна компетентність» розглядаємо як володіння системними знаннями про норми і типи спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, здатність досягати результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії та виконувати професійні функції.

На підставі аналізу наукової літератури сформульовано визначення комунікативної компетентності майбутнього соціального педагога як інтегральної характеристики, що поєднує динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей для ефективного і кваліфікованого передавання й сприйняття інформації з застосуванням вербальних і невербальних засобів й успішної реалізації професійних функцій з урахуванням специфіки освітньої галузі.

Використовуючи результати наукових досліджень Л. Пляки, Ю. Шалівської, розглядаємо поняття «розвиток комунікативної компетентності майбутнього соціального педагога» як процес становлення і формування мовної / мовленнєвої особистості у процесі взаємодії, комунікації і спілкування її з іншими мовцями в різних мовленнєво-комунікативних ситуаціях (спонтанних, навчально-організованих); включення мовця в різні види мовленнєвої діяльності (навчально-мовленнєвої, комунікативно-мовленнєвої, пізнавально-мовленнєвої та ін.), спрямованими на реалізацію завдань навчання, пізнання, спілкування; що передбачає розвиток професійної самосвідомості фахівців, створення ефективних психолого-педагогічних умов розвитку та використання необхідних принципів, методів і прийомів у навчально-пізнавальній діяльності [5; 11].

Дослідження структури КК майбутніх соціальних педагогів здійснено на основі положень і результатів наукових досліджень Г. Андрєєвої, Т. Бутенко, І. Зимньої, О. Леонтьєва, Л. Орбан-Лембрик, Л. Петровської, Т. Сорочан, І. Чеботарьової, С. Чернової, Ф. Шаркова, О. Шилова.

У роботах І. Зимньої, О. Леонтьєва, Л. Петровської відслідковуємо такі складові структури КК особистості: соціальна сенситивність, спостережливість,

пам'ять і мислення, рефлексивність, емпатія; комунікативні практичні уміння, що забезпечують успішність комунікацій, зокрема: володіння соціальною перцепцією, адекватне моделювання особистості співрозмовника, його емоційного стану за зовнішніми ознаками; вміння вербального і невербального контакту [3; 4; 10]. Дослідник Ю. Караулов визначив КК особистості як структуру, що поєднує шість рівнів: психофізіологічні особливості; соціальні характеристики і статус; культурний фонд особистості, енциклопедичні знання і цінності; мовна компетенція особистості; здатність до успішної комунікації; прагматика особистості [10].

Авторський колектив монографії «Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент» (2018) визначає в понятті «комунікативна компетентність» такі структурні складові: комунікативні здібності, знання, уміння та навички, чуттєвий і соціальний досвід у сфері ділового спілкування; володіння складними комунікативними навичками і вміннями, формування адекватних умінь у нових соціальних структурах, знання культурних норм та обмежень під час спілкування, знання звичаїв, традицій, етикету; дотримання правил пристойності; вихованість, орієнтація в комунікативних засобах, властивих національному менталітету; розуміння і засвоєння норм, цінностей, вербальної та невербальної моделей поведінки в різних культурних практиках [1, с. 392].

КК майбутніх соціальних педагогів є основою виконання ними професійних обов'язків, забезпечує реалізацію професійних ролей у процесі взаємодії із суб'єктами освітнього процесу.

На основі аналізу положень праць Л. Васильченко, Г. Вдовиченко, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, В. Лаврук, В. Луначека, О. Мармази, Т. Сорочан з'ясовано, що структура КК майбутніх соціальних педагогів поєднує комунікативні знання, уміння й навички, якості, які забезпечують ефективну комунікативну діяльність, а саме: співробітництво, ініціативу, здатність до роботи в команді, здатність до оцінювання, комунікативні здібності, вміння вчитися, логічно мислити, правильно відбирати і використовувати інформацію

[7, с. 24; 9].

Структура КК майбутніх соціальних педагогів визначається професійними ролями, які вони виконують. С. Акимов, Т. Сорочан до професійних ролей майбутніх соціальних педагогів відносять ролі комунікатора освітнього процесу, тьютора, модератора, фасилітатора, менеджера, методиста, дослідника, експерта, супервізора, консультанта [8].

Отже, на основі здійсненого аналізу наукової літератури з'ясовано, що структура КК майбутніх соціальних педагогів зумовлена низкою чинників, пов'язаних із мовою, мовленням, комунікативною ситуацією, індивідуальними якостями особистості, професійними ролями комунікантів.

Використовуючи результати наукового дослідження І. Чеботарьової, формулюємо висновок про те, що структура КК майбутніх соціальних педагогів поєднує систему компетентностей, які сприяють ефективному вирішенню ситуацій професійної комунікації, забезпечують здійснення продуктивного обміну інформацією, думками, цінностями, ідеями; володіння ефективними стратегіями і тактиками комунікативної діяльності, технологіями комунікативного лідерства; сформованість їхніх комунікативних якостей [9].

Здійснене нами вивчення наукових досліджень дозволяє визначити *структуру комунікативної компетентності майбутніх соціальних педагогів* як здатність до ефективної професійно доцільної комунікації і спілкування на зовнішньому (з керівництвом, батьками, громадськістю) і внутрішньому рівнях взаємодії (працівники закладу освіти, здобувачі освіти) у процесі виконання трудових функцій.

У нашому дослідженні структура КК майбутніх соціальних педагогів поєднує такі складові: мовна компетентність, здатність до спілкування іноземною мовою, здатність розвивати мовно-комунікативну компетентність у здобувачів освіти, компетентність з використання інформаційно-цифрових технологій, спроможність вирішувати професійні завдання за допомогою комунікації, здатність до професійно-особистісного розвитку на основі використання комунікативних засобів [6].

Охарактеризуємо вищезазначені складові структури КК майбутніх соціальних педагогів. Мовна компетентність як одна зі складових структури КК майбутніх соціальних педагогів передбачає сформованість і розвиток умінь адекватно і доречно користуватися мовою в конкретних ситуаціях, а саме: висловлювати свої думки, бажання, наміри, вимоги засобами української мови, що забезпечує розуміння світу й ефективну взаємодію з оточенням, володіння правилами мовної трансформації. Мовна компетентність поєднує сукупність умінь і навичок, необхідних учаснику мовного співтовариства для мовних контактів з іншими та оволодіння мовою [9].

Здатність до спілкування іноземною мовою є особливо актуальною в умовах інтеграції України в світову спільноту, оскільки змінилася роль іноземних мов у системі освіти, зросла частка такого спілкування у процесі професійної діяльності педагогічних працівників. Політичні, соціально-економічні і культурні трансформації українського суспільства суттєво розширили функції іноземної мови. З'явилися можливості для налагодження професійної взаємодії з іноземними колегами, унаслідок чого іноземна мова перетворилася в базовий елемент сучасної системи освіти. Європейська мовна політика виявляється у розвитку соціально-комунікативних компетентностей особистості, що забезпечує конкурентоспроможність особистості на світовому ринку праці. Згідно з мовною політикою Європейського Союзу, громадянин ЄС має знати три мови: рідну та дві іноземні – «велику» інтернаціональну та «малу». Україна підтримує курс євроінтеграції і реалізує європейську мовну політику [9].

Здатність розвивати мовно-комунікативну компетентність здобувачів освіти реалізується як інтегральна здатність, результат оволодіння фаховими знаннями, сформованість особистісних якостей, мотиваційно-ціннісних орієнтацій та спеціалізоване використання мовлення в освітній діяльності для здійснення ефективної педагогічної взаємодії та розв'язання завдань, пов'язаних із формуванням комунікативної особистості учнів [2].

Компетентність з використання інформаційно-цифрових технологій як

складова структури КК майбутніх соціальних педагогів виявляється у здатності і готовності на основі динамічної комбінації знань, умінь і практичних навичок використовувати інформаційно-комунікаційні і цифрові технології, електронні освітні ресурси для забезпечення доступу до інформації з метою пошуку, визначення, інтеграції, управління, оцінки, створення, продукування і передачі її у процесі освітньої та професійної діяльності.

На нашу думку, компетентність з використання інформаційно-цифрових технологій як складова КК майбутніх соціальних педагогів сприяє удосконаленню знань і навичок використання ІКТ, розвитку інформаційно-комунікаційних здібностей, поширенню практики комунікації в інформаційному просторі, що забезпечує подолання розбіжності між необхідним і наявним рівнем володіння цією компетентністю та підвищення ефективності управління освітнім процесом, якості професійної діяльності [9].

Важливою складовою структури КК майбутніх соціальних педагогів є спроможність вирішувати професійні завдання за допомогою комунікації, що виявляється у володінні технікою спілкування на різних рівнях взаємодії, умінні добирати доцільні засоби комунікації, дотримуватися правил професійного спілкування, попереджати і розв'язувати конфлікти, контролювати емоційно-нестабільні комунікативні ситуації; володінні законами рольової комунікації, прийомами підвищення її ефективності, навичками комунікативної діяльності, технологією комунікативного лідерства; уміння прогнозувати ситуації, обирати відповідний інструментарій та стилістику спілкування, ефективну стратегію і тактику комунікації; володіння поведінковими, вербальними, невербальними технологіями, необхідними для професійного спілкування, публічних виступів [9].

Розвиток КК майбутніх соціальних педагогів передбачає сформованість професійних якостей (відповідальність, вимогливість до себе, самостійність, наполегливість), інформаційної культури, реалізацію власного творчого потенціалу, саморозвиток і самовдосконалення.

Усі складові структури КК майбутніх соціальних педагогів (мовна

компетентність, здатність до спілкування іноземною мовою, здатність розвивати мовно-комунікативну компетентність здобувачів освіти, компетентність з використання інформаційно-цифрових технологій, спроможність вирішувати професійні завдання за допомогою комунікації, здатність до професійно-особистісного розвитку на основі використання комунікативних засобів) мають бути сформованими на достатньому і високому рівнях, що сприятиме забезпеченню розвитку КК майбутніх соціальних педагогів у професійній діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент : кол. монографія / за наук. ред. М. О. Кириченка, Л. М. Сергєєвої. Київ : Інтерсервіс, 2018. 440 с.
2. Дрозд Т. М. Розвиток комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти. дис. ... канд. пед. наук. Вінниця, 2017. 275 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. 2-е изд. Москва : Смысл, Академия. 2005. 352 с.
5. Пляка Л. В. Психологічні особливості розвитку професійної комунікативної компетентності у майбутніх провізорів : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2010. 20 с.
6. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста) : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 року № 2736. URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=8311>.
7. Решетняк Л. О. Підвищення педагогічної майстерності вчителя

літератури в системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2006. 231 с.

8. Сорочан Т. М. Функції і ролі консультантів центрів професійного розвитку педагогічних працівників : *матеріали вебінару ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України. 08 вересня 2020 року*. URL: <https://cutt.ly/3ghnSx2>.

9. Чеботарьова І. О. Формування комунікативної компетентності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури : дис. ... канд. пед. наук. Харків, 2018. 243 с.

10. Чернова С. В. Розвиток комунікативної компетентності офіцерів-прикордонників у процесі підвищення кваліфікації : дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2019. 282 с.

11. Шалівська Ю. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів : дис. ... канд. пед. наук. Рівне, 2018. 315 с.

ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Медяник В. А.

кандидат політичних наук,
доцент кафедри загальноправових дисциплін

Коптєвський О. В.

студент II курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Анотація. У статті досліджено сучасні проблеми міграційного права. Зауважено, що для нашої держави трудова міграція є найбільш розповсюдженою серед її видів протягом тривалого часу, однак детермінанти такої діяльності зазнали змін. Визначено, що у результаті зростаючої конкуренції високоосвічених працівників все більше розширюються масштаби трудової міграції кваліфікованих робітників. У той самий час відбувається високий попит і на вакансії некваліфікованих і низькокваліфікованих працівників.

Ключові слова: глобалізація, міграція, трудова міграція, мігрант, наслідки міграції.

Глобалізаційні процеси, учасником яких є Україна, сприяє розвитку суспільних відносин на міжнародному рівні. Зокрема, це стосується і питання міграції. Так, причинами трудової міграції можуть бути: нестабільний економічний рівень держави, військові дії та їх наслідки, незадовільний рівень гарантованості прав і свобод людини і громадянина тощо. Наслідком такої діяльності є зниження економічного, трудового потенціалу держави, зниження кількості населення тощо. Всі ці аспекти є надзвичайно негативними для

суспільства і держави, тому дослідження проблем такої міграції становить значний інтерес для теоретиків і практиків.

Проблемні питання трудової міграції досліджувались у працях з міжнародного права Е. Аметистова, В. Батюка, А. Довгерта, Л. Лунца; актуальні розробки з цього напрямку науковців Т. Гнатюк, В. Капітан, О. Малиновська, М. Приз, І. Майданік, І. Ховрах, Ю. Гуменюк, Н. Сирочук. Незважаючи на те, що важливі аспекти трудової міграції висвітлені у працях багатьох вчених, окремі проблеми міграційних процесів в Україні в умовах європейської інтеграції потребують додаткового теоретичного та практичного висвітлення.

У процесі глобалізації у розвинених країнах зростає попит на трудових мігрантів. У результаті зростаючої конкуренції високоосвічених працівників все більше розширюються масштаби трудової міграції кваліфікованих робітників. У той самий час відбувається високий попит і на вакансії некваліфікованих і низькокваліфікованих працівників. Використання дешевої робочої сили трудових мігрантів дає змогу роботодавцям залишатися конкурентоспроможними через зниження трудових витрат. Таке явище, з правової точки зору, визнається дискримінацією [4, с. 59]. Україна зіткнулась з міграційними потоками у той час, коли її політична та економічна основи були в умовах кризи. Міграція змінила життя не тільки у регіонах, вона вплинула на людей загалом. Поряд з проблемами війни та агресії активізувались нові негативні явища міграційних процесів. Насамперед нова хвиля відпливу населення за кордон негативно впливає на демографічну ситуацію, яка у поєднанні з умовами війни має катастрофічні наслідки.

Сьогодні точних обсягів трудової міграції з України немає. Однак, безсумнівно обсяги збільшуються. Особливого значення набули професії, які є найбільш прибутковими та інтернаціональними, наприклад, інженер-програміст, яким інші держави та закордонні компанії створюють можливість для такого переїзду та працевлаштування. Якщо порівнювати ці професії із робочими, серед яких: будівельник, слюсар чи сантехнік, то, на даний час, ріст

міграції серед таких спеціальностей призупинився, що обумовлено карантинними обмеженнями у світі та складністю отримання дозвільних документів.

Дослідження проблем міграції ускладнено відсутністю загальнодержавних статистичних даних щодо кількості трудових мігрантів, тому така інформація може бути взята із наукових джерел. Так, як стверджує О. Краузе, за оцінками різних експертів поза межами України на сьогоднішній день перебуває від 2,5 до 5 млн. осіб працездатного віку [3, с. 26]. Натомість за авторською методикою аналізу міграційних процесів Ю. Гуменюка обсяг міграції з України сягає 4,93 млн. осіб [2, с. 281], що становить 24,3 % працездатного населення країни, в якій кожен четвертий 147 є трудовим мігрантом. Якщо до їх кількості додати сезонних і маятникових робітників, то їх кількість може становити 5 млн.

Варто також наголосити, що Україна займає одні із перших позицій за обсягами трудової міграції, а також за рівнем міграційного потенціалу. Так, аналізуючи дані Світового банку, Україну визначають другою країною після Мексики у світі за обсягом міграційного коридору, третьою у списку країн походження мігрантів після Індії та Китаю і четвертою у списку приймаючих країн після Німеччини [1]. Ситуація надзвичайно складна. Якщо детальніше розглядати саме причини, які впливають на прагнення працездатних осіб покинути межі території нашої держави, то це – комплекс політичних, економічних, соціальних, культурно-духовних явищ. Так, не тільки зазначені причини, але й відсутність у державі розвиненого громадянського суспільства, високий рівень корупції, неефективність деяких механізмів охорони і захисту прав і свобод людини і громадянина тощо.

Отже, з кожним роком чисельність українських мігрантів збільшується. Україна по праву вважається однією з найбільших країн-донорів людських ресурсів. Проблема полягає в тому, що в нашій державі не ведеться статистика щодо реальної кількості українських громадян, які перебувають за кордоном. Немає також реальних даних щодо обсягів міграції. Це спотворює картину

міграційних процесів в Україні, унеможливилює ефективне їх регулювання і потребує більшої уваги уряду до цієї проблеми, що і визначає перспективи подальших досліджень. Засобом вирішення зазначених проблем може бути виважена державна міграційна політика, яка дозволить створити якісні умови праці в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Dvell F. Ukraine – Europe's Mexico. Central and East European migration. Research Resources Report 13: Country Profile. URL: [http:// www.compas.ox.ac.uk](http://www.compas.ox.ac.uk).
2. Гуменюк Ю. П. Міжнародна трудова міграція: методологічний та організаційний аспекти: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 619 с
3. Краузе О. Зовнішня трудова міграція населення України. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 2 (27). С. 26 - 34.
4. Павлів-Самойл Н. П. Проблеми міграції у контексті вступу України В ЄС. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2015. № 825. С. 58-62.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ПОРЯДОК ОБІГУ ГОРІЛЧАНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Мельник Тетяна Миколаївна

викладач юридичних дисциплін

Пилипчук Ірина Ігорівна

студентка юридичного відділення

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

м. Тернопіль, Україна

Анотація. У статті розглянуто деякі аспекти виготовлення та порядку обігу горілчаних виробів в Україні, а також його правове врегулювання відповідно до норм чинного національного законодавства. З'ясовано основні причини зростання «тіньового» ринку горілчаних виробів та зроблено висновки щодо боротьби з ним.

Ключові слова: алкогольні напої, слабоалкогольні напої, пиво, пиво безалкогольне, виготовлення алкогольних напоїв, обіг алкогольних напоїв, імпорту, експорт алкогольних напоїв, «тіньовий» ринок, адміністративна відповідальність.

Пияцтво та алкоголізм мають доволі давню свою історію, а люди дізналися про їх негативні наслідки не менш, аніж за 8 000 років до нашої ери. Поява виноградарства та виготовлення керамічного посуду, спричинило для людства неабияку можливість для його виготовлення та зберігання. З часом, з'явилася досить широка правова база щодо регулювання суспільних відносин, пов'язаних із виготовленням та обігом таких товарів. Горілчані вироби завжди були «популярними» й будуть надалі, оскільки вони «примирюють людину з дійсністю», а тому держава повинна дбати про те, аби при постійному попиті на них уникнути різноманітних зловживань під час їх виробництва та продажу.

Слід відмітити, що дослідженнями окремих аспектів розвитку ринку горілчаних виробів займаються як практики, так і науковці-теоретики, серед яких: В. Голик, В. Гончарук, А. Дрига, Л. Деткова, Т. Крушельницька та ін.

Слушно підмітив Циганок Н. О., що за своєю прибутковістю галузь алкогольного виробництва в Україні для державного бюджету займає одне з чільних місць. Проте, за останні роки в національній економіці спостерігаємо парадоксальну ситуацію, коли з одного боку, «статистика фіксує постійне зниження виробництва алкогольних напоїв, а з другого — стабільний, а іноді й зростаючий рівень їх споживання» [1, с. 186].

Вбачаємо, що основними причинами даного парадоксу виступають недосконале законодавство з регулювання та оподаткування підприємств у сфері виробництва й продажу алкоголю, відсутність скоординованої регуляторної державної політики, а також інтенсивне зростання «тіньового» ринку з продажу горілчаних виробів тощо. І хоч на сьогоднішній день в Україні таки існує ряд нормативно-правових актів, які начебто врегульовують відносини щодо таких товарів, проте серед пріоритетних завдань законотворця повинне бути завдання щодо вдосконалення законодавства, яке б детально регулювало відносини, що виникають в процесі руху товарів від виробника до споживача, оскільки, чим багатогранніша та складніша сфера правового впливу, тим складніше створювати для неї досконалий нормативно-правовий регулятор [2].

Визначення терміна «алкогольні напої» наведено у Законі України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» [3]. Так, відповідно до ст. 1 згаданого Закону законодавець дає наступні визначення: «алкогольні напої — продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів з вмістом спирту етилового понад 0,5 відсотка об'ємних одиниць, які зазначені у товарних позиціях 2203, 2204, 2205, 2206 (крім квасу «живого» бродіння), 2208 згідно

з УКТ ЗЕД, а також з вмістом спирту етилового 8,5 відсотка об'ємних одиниць та більше, які зазначені у товарних позиціях 2103 90 30 00, 2106 90 згідно з УКТ ЗЕД;

слабоалкогольні напої – алкогольні напої з вмістом етилового спирту від 0,5 до 8,5 відсотка об'ємних одиниць та екстрактивних речовин не більш як 14,0 г на 100 куб. см, виготовлені на основі водно-спиртової суміші з використанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консервантів, насичені чи ненасичені діоксидом вуглецю;

пиво – насичений діоксидом вуглецю пінистий алкогольний напій із вмістом спирту етилового від 0,5 відсотка об'ємних одиниць, отриманий під час бродіння охмеленого сусла пивними дріжджами, що відноситься до товарної групи УКТ ЗЕД за кодом 2203;

пиво безалкогольне – насичений діоксидом вуглецю пінистий напій, одержаний під час бродіння охмеленого сусла пивними дріжджами з об'ємною часткою спирту не більш як 0,5 відсотка, отриманий шляхом діалізу або переривання головного бродіння, або виготовлення пивного сусла зі зниженою часткою сухих речовин у початковому суслі, що відноситься до товарної групи УКТ ЗЕД за кодом 2202» [3].

Можемо спостерігати, що виробництво і обіг алкогольних напоїв репрезентує широко галузевий процес господарювання, який складається з комерційних операцій що пов'язані з виготовленням підакцизних товарів. А акцизне оподаткування – найважливіша умова дотримання виробництва та обігу алкогольних напоїв. Не менш важливими залишаються і законна реєстрація, належна якість, охорона, безпечність та виконання правил оптової і роздрібної торгівлі такими товарами. Право на виготовлення горілчаних напоїв мають усі суб'єкти господарювання незалежно від форм власності за умови одержання спеціального дозволу чи ліцензії [3]. Це право буде законним, якщо алкогольні напої повинні відповідати вимогам затверджених і зареєстрованих у встановленому законодавством порядку нормативних документів, які діють на території України та відповідають їх вимогам [4].

Виготовлені алкогольні напої підлягають обов'язковому маркуванню, що включає відображення виробниками та імпортерами на алкогольних напоях інформації про законність походження цієї продукції, а також про її відповідність вимогам якості і безпеки для кінцевих споживачів. Незалежно від того чи виробляються алкогольні напої на території України, чи імпортуються позначаються марками акцизного податку, зразки яких затверджуються Кабінетом Міністрів України [5].

Під обігом слід розуміти такі господарські операції як: імпорт, експорт, транспортування, зберігання, оптову і роздрібну торгівлю ними. Загалом наведені операції становлять ланцюг постачання алкогольних напоїв від виробників до продавців, і далі, до кінцевих споживачів цієї продукції. Особливістю обігу алкогольних напоїв є комерційна мета господарської діяльності, одержання доходу від окремих господарських операцій, включених до ланцюга постачання алкогольних напоїв від виробника до кінцевого споживача. За класифікацією обіг можна поділити на оптову та роздрібну, а от особисте споживання не вважається обігом. Імпорт, експорт алкогольних напоїв здійснюється суб'єктами господарювання всіх форм власності без ліцензії. Обіг алкогольними напоями регламентований правилами та здійснюється у спеціально відведених місцях, за фіксованими мінімальними оптово-відпускними і роздрібними цінами, розмір яких встановлюється Постановою КМУ шляхом внесення змін у Додаток до Постанови від 30 жовтня 2008 р. № 957 «Про встановлення розміру мінімальних оптововідпускних і роздрібних цін на окремі види алкогольних напоїв» [5].

Слід згадати й про істотні ознаки незаконного виробництва та обігу алкогольних напоїв як різновиду злочинного підприємництва, до яких варто віднести:

- порушення встановленого порядку ведення господарської діяльності щодо виробництва і поводження з алкогольними напоями;
- умисна форма вини;
- корисливі мотиви;

- спрямованість на одержання незаконних доходів від збуту алкогольних напоїв;

- заподіяння істотної шкоди фінансовим інтересам держави, місцевого самоврядування, а також ставлення під загрозу життя і здоров'я споживачів незаконно виготовлених алкогольних напоїв.

В підсумку слід зазначити, що на рівні адміністративної відповідальності до ст. 156 Кодексу України про адміністративні правопорушення [6] 2 грудня 2020 року були внесені зміни [7], які посилили відповідальність за порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння.

Таким чином, можна дійти висновку, що порядок обігу та виготовлення алкогольних напоїв бере свій початок ще з сивої давнини і активно розвивається, доповнюється, кодифікується та конкретизується в сьогоdnішній день в чітко встановлений нормативно-правових актах. Наслідки незаконного виробництва та обігу горілчаних виробів негативно можуть вплинути на економіку держави, міжнародний авторитет держави, населення та здоров'я громадян держави, інститут сім'ї, та й подальший розвиток держави загалом. А тому першочерговим завданням держави є проведення реформи спиртової галузі, яка давно визріла. Її реалізація буде потужним стимулом для розвитку виробництва. Демоніполізація галузі неодмінно стане двигуном її розвитку – дасть змогу створювати додану вартість всередині країни та робочі місця, вивести левову частку ринку з тіні і наповнити бюджети всіх рівнів податками.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Циганок Р. О. Сучасний стан правового регулювання виробництва та обороту горілчаних виробів в Україні. *Економічна теорія та право*. № 1 (24) 2016. С. 185-196. URL : <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/05/1-185-196.pdf>

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення регулювання виробництва та обігу пива, удосконалення окремих положень щодо продажу пива та інших алкогольних напоїв : Закон України від 22 березня 2018 року № 2376-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 18, ст. 168. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2376-19#top>
3. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1995, № 46, ст. 345. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-вр#Text>
4. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів : Закон України від 6 грудня 2018 року № 2639-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 7, ст. 41. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text>
5. Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2008 р. № 957 : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2011 р. № 819. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2011-п#Text>
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради УРСР*, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження обігу підакцизних товарів, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння та посилення контролю за продажем таких товарів : Закон України від 2 грудня 2020 року № 1019-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2021, № 15, ст. 125. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1019-20#n6>

**СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМИ:
ВІД СЕМАНТИКИ ДО МОВИ ТІЛА**

Мелякова Юлія Василівна

Жданенко Світлана Борисівна

к.ф.н., доценти

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Анотація: Здійснюється проблематизація перформансу як концептуальної моделі функціонування індивіда в культурі гіпермодерну. Дослідження містить звернення до арт-досвіду тілесних актів суб'єкта як демонстрації ним своєї антропологічної автентичності, соціальної значущості, правової повноцінності, гносеологічної активності та політичної волі. Безмовна самопрезентація-перформанс, така, що є альтернативною лінгвістичній презентації, виражає досить обмежений, неповноцінний, проте актуальний, характер існування суб'єкта в сучасному соціальному, правовому, політичному й культурному просторі.

Ключові слова: перформативність, перформанс, агент, мистецтво дії, присутність.

Існування в багаторівневому метапросторі сьогодні вимагає від індивіда неінституціалізованих способів позиціонування і реалізації себе. Це підвищує дослідницький інтерес до можливостей розуму, психіки, тіла, а також альтернативних засобів активності агента; стимулює розробку нових технологій та інструментарію для адаптації людини у гібридному середовищі. Очевидну актуальність на цьому тлі набувають методологічні артикуляції з перформативом і перформансом в якості ефективних соціальних і художніх

практик самовираження індивіда.

Різні техніки акціонізму і динамічної вистави знаходять сьогодні своє застосування не тільки в мистецтві, але й у буденній комунікації, освіті, торгівлі, рекламі, сфері послуг і сервісу, нарешті, в соціальних і політичних практиках, формуючи таким чином перформативну парадигму сучасності.

Однак слід зазначити, що концепція перформативності як універсальної онтологічної, гносеологічної, герменевтичної та аксіологічної установки діяльного суб'єкта гіпермодерну ще не достатньо вивчена і розроблена та не набула цілісного методологічного оформлення.

Будь-яка сфера публічної і приватної діяльності людини, будь-то соціальна, правова, політична, економічна, або сфера мистецтва, має свої концептуальні технологічні та методологічні особливості в реаліях метамодерну, із його специфічною культурною логікою пізнього капіталізму. Однією з сутнісних особливостей метамодерну як актуальної парадигми й методологічної моделі є прагнення позбутися феєрії мовних ігор постмодернізму, що захопила у свій гіперпростір наскрізь синтетичної, ілюзорної граматики та дискурсивності. Метамодерністська онтологія бачить справжнє буття в присутності й динаміці тіл натурального перформансу життя. Перформанс сьогодні грає роль провідної онтологічної, епістемологічної, герменевтичної та антропологічної категорії, одного з ключових концептів постнекласичної філософської і наукової методології, а також ведучої прогресивної техніки в мистецтві.

На зміну апології тексту прийшов тріумф соматичності, а на зміну динаміці наративу – динаміка об'єктів. Спостерігається пріоритет тіла і тілесності, чуттєвої присутності, акціонізму, потенційності, природного права і реальної дії, страждання і задоволення, співучасті й життя.

Метамодерн змінив також природу суб'єктності. Незважаючи на метафоричну констатацію власної «смерті», автор в постмодерні володів абсолютною і необмеженою владою над символічною реальністю тексту. Довільно генеруючи значення й смисли речей, він буквально створював міфи

про дійсність, абсолютно не прагнучи до її справжності та все більше віддаляючись від самої дійсності. Особисто суб'єкт існував як багатошарове утворення перехресних текстів, вже прочитаних та інтерпретованих раніше, проте здатних породжувати все нові смисли і реакції у нових контекстах комунікативного поля. Таким чином, дискурсивне буття суб'єкта постмодерну зовсім не зациклювалося на прообразі символу або знаку і не звирялося з ними. Світ-текст існував як універсум авторських міфів, у той час як антропність суб'єкту виявлялася виключно у його комунікації та обопільному паритетному визнанні взаємної цінності себе та іншого, рівного собі.

У свою чергу, постпостмодернізм ознаменував себе пошуками «втраченої реальності». При цьому під «реальністю» слід розуміти як об'єктивний, так і суб'єктивний вимір буття індивіда. Нові унікальні технологічні можливості інтеріоризації, візуалізації, підвищення фізіологічної функціональності мозку і тіла суб'єкта радикально змінили уявлення про саму реальність [1, с. 119-122]. Тепер вона являє собою не семіотичний симулякр, який «оживає» під час суб'єктивної його інтерпретації, а незалежне дійство, відкрите для сприйняття, відчуття, розуміння, участі. Сучасний суб'єкт позиціонує себе не за допомогою мови, а завдяки *присутності*, через дію або бездіяльність. Мовні акти заміщені фізичними актами самовираження. Змінилося співвідношення мови і дії. Знаки репрезентуються не в тексті, а в перформансі. Смисли, що виникають, більше не втілюються у стійкі [для певного культурного контексту] значення, але апгрейдяться, перезавантажуються, визначаються знову і знову через присутність і участь.

Категорія «перформативність» «перформативний» у метамодерністському контенті втратила свій класичний остіновській сенс [2] – «дієвість висловлювань» – та знайшла трохи інше, майже буквальне значення: техніка тілесної вистави. У даній якості цей термін міцно утвердився в методологічному дискурсі сучасного гуманітарного знання, прийшовши сюди з постнекласичного мистецтва. Перформанс як сучасний метод самовираження, презентації, позиціонування, співучасті, розуміння, інтегрування чітко

висловлює нову діалектику дії і змісту. Інтерпретація усіх вимірів реальності вимагає сьогодні остаточної відмови від лінгвістичної техніки заради техніки мови тіла та перформативних прийомів виразності.

Семантичний симулятивний світ символів та вербально-символічної комунікації відходить у минуле. Лінгвістичні символи, будучи носіями стійких значень, заповнювали простір ідеального буття більш-менш популяризованими міфами. Усі горизонти публічного буття людини – політичний, правовий, етичний, трудовий, ринковий, освітній, культурний – представляли собою сферу поєднаних міфів, майстерне оперування якими демонструвало ту саму деконструкцію – універсальний постмодерністський метод розуміння, пізнання, інтерпретації, комунікації, і самовираження, популярний в семіотиці, логічній семантиці, постструктуралізмі, герменевтиці, гносеології, феноменології та антропології на рубежі міленіуму. Вміла деконструкція підносила її майстра до рівня автономного і незалежного повноправного суб'єкта, що довільно створює прецеденти значень в просвітах між міфами на перехрестях смислових векторів, провокуючи тим самим конфлікти контекстів і породжуючи нові авторські значення. Саме деконструкція гарантувала ідентичність суб'єкта. Однак, простір дискурсу, в якому він перебував, робив ідентичність динамічною і нестійкою, як і сам дискурс.

По суті, семантичне дискурсивне поле до недавнього часу виступало єдиною метареальністю, доступною для розуміння, вивчення, інтеграції, комунікації і буття в цілому. Поза дискурсом суб'єкт не існував взагалі. Артикуляційні практики в дискурсі сприяли утворенню нових смислових зв'язків і, як наслідок, самотворенню індивіда, у той час як гарантією необхідного динамізму виступали інформаційно-технічні можливості і засоби віртуалізації.

Однак, останнім часом концепти суб'єктивності, індивідуальності, самовираження і буття як такого зазнали значних змін. У сучасному контексті індивідуалізація не має прямих конотацій з індивідом. Індивід як цілісний, глибокий, духовний, екзистенціальний, особистісний, асоційований з групою,

більш не існує. Є одиниця, що принципово виокремлена із цілого, фрагмент, діяч, акціоніст, агент, позбавлений цілісності, причетності, солідарності, спорідненості, взаємного визнання, контексту. Антропність розвивається у напрямку *агента*, що залучений до мережевої взаємодії в об'єктивній реальності.

Дискусійним залишається питання про відмінність і актуальність двох категорій – «присутність» і «наявність» – що в рівній мірі характеризують спосіб буття агента. У той час як наявність акцентує на фізичності й матеріальності, присутність передбачає просторово-тілесний вимір, який включає в себе як віртуальну чуттєву тілесність, так і безпосередньо біосоціальне тіло в його рольовій значущості.

В неоматеріалізмі фізичне тіло стало об'єктом підвищеної дослідницької уваги, нарівні з феноменом натовпу, зборів, гендеризму, перформансу, флешмобу й різноманітних тілесних практик. Це має своєю підставою актуальні тенденції трансгуманізму, біополітики та генезис соматичних прав. Концепт *тіла* отримав свій розвиток в сучасній теорії *перформативної суб'єктивності*, обґрунтованої зокрема американськими філософами Дж. Батлер [3; 4], Дж. Дін [5] і Г. Стендінг [6]. Тіло корелює з агентом перформативу/перформансу, або акту/дійства, в якому беруть участь і відбуваються люди-події. В американській «лівій» політичній теорії ця концепція отримала назву «агентний реалізм» (ключове поняття *agency*) [7, с. 97].

Перформативний поворот у сучасній методології цілком очевидний і не викликає сумнівів. Перформативні акти стають способами тілесної комунікації, прояву індивідуальності агентів, створення глобального виміру перформативної множинності, організації різного роду ситуативних, галузевих і споживчих альянсів. Перформативні акти залучають кожного учасника до події та поділяють між ними відповідальність за те, що відбувається. Будучи творцями події, агенти привласнюють їй сенс, як привласнюють і саму подію. Вони втілюють себе не в мові семантичних символів, а в мові тіла, що є автентичним

самовираженням, реанімацією натуральності. Перформативний акт актуалізує тілесність, витісняючи семіотизований досвід матеріально-тілесним. Перформатив, що має потенційно-діяльний характер, відсилає до характерного принципу сучасного концептуального мистецтва: намір у багато разів важливіше виконання. Мета подібного мистецтва – передача самої ідеї, концепції – чистий художній жест. Як висловився в 60-х роках відомий американський художник-мінімаліст С. Левітт: «концептуальне мистецтво розраховане на збудження інтелектуального інтересу глядача і при цьому не зачіпає його душу» [8].

В даному методологічному контексті категорії «перформатив» – «перформативний акт» – «перформанс» в значенні «спровоковане спонтанне дійство, що саморозвивається» відрізняються один від одного лише своїм походженням і прикладним акцентом, а, отже, в рівній мірі доречні в якості онтологічної характеристики публічного. Якщо перформанс бере початок в мистецтві, то перформатив – у структурній лінгвістиці. При цьому головна сентенція обох категорій полягає у їх вказівці на унікальну ситуацію інтеракції як *чистої відкритості* дій, смислів, складу учасників, впливу. Довільність, варіативність, ненавмисність, непередбачуваність, спонтанність і самогенеруємість перформативу/перформансу гарантують суб'єкту більш ефективне входження в комунікацію, ніж це робить наратив, дискурс, центонний діалог або будь-які інші семантичні практики.

Активність чистої речі, пряма мова тіла – стали закономірною поведінковою реакцією на надмірну віртуалізацію реальності, а також домінантність симулятивних практик самовираження. Власне, симуляція як пріоритетний спосіб буття нікуди не зникла, вона просто змінила свій предмет: наратив і дискурс – на тіло і тілесність. Забуття *натури*, або її дефіцит, обумовлені домінуванням цифровий реальності (про що багато писали Ж. Бодрійяр [9], С. Жижек [10] та інші), призвело до «відродження» цієї самої натури у всій її ущербності, але самодостатності, тим більше що спосіб «натуралізації» вибирає сам індивід, оскільки *має на це право*. Вдалою

ілюстрацією до цього є авангардна творчість сучасних художників в жанрі хепенінг, енвайронмент, ассамбляж, інсталяція, акція або перформанс, тобто мистецтво дії, і одночасно аматорські практики самовираження і комунікації, популярні у соціальних мережах, у відеохостингу та мають форму меседжів, лайфхаків, челенджів, а також публічні акти соціально-правового й політичного характеру у вигляді флешмобів, смартмобів, соціомобів, політмобів, демонстрацій і монстрацій.

Повернемося до мистецтва дії, в якому життя і творчість по суті злиті воєдино. У найвищому ступені шокуюча і героїчна (а часом навіть з високим політичним градусом) його форма носить буквальну назву *мистецтво життя* (*living art*). До нещадних, болючих і епатажних його проявів можна віднести радикальний акціонізм: від серії багаторічних акцій тайванського художника Тейчін Сьє [11], що стоїчно переносив багато позбавлень і обмежень фізичного та психологічного характеру, до досвіду російського художника Олега Мавроматті [12], фінальна акція якого («Свій/Чужий») передбачала можливість його смерті в прямому ефірі болгарського телебачення (смертельний розряд струму міг стати результатом онлайн-голосування), а також гучного перформансу в дусі *living art* від солісток групи «Pussy Riot», які кричуще виконали протестантську пісню для панківського кліпу в православному храмі Христа Спасителя (і отримали за це два роки в'язниці).

При цьому відвертий характер публічних перформативних практик найчастіше викликає осуд з боку традиційної семантичної культури, суспільних норм, стандартів і правлячих структур, що зайвий раз доводить обмеженість права на дію в типовому ліберально-демократичному просторі. Так, радикальний концептуалізм О. Мавроматті зустрічає в Росії шалений осуд з боку широкої громадськості та православної церкви. Про це пише російська філософ Д. Філіппова і робить висновок про нерозділеність православ'я і державного патріотизму в сучасному регіональному соціально-політичному кліматі всередині культурно резонуючої релігійної традиції, що говорить про сакралізацію публічного простору в Росії [13].

Протилежною стороною художнього радикалізму можна назвати творчість *абсолютної відсутності*, коли відсутні навіть сам матеріал і тіло, не кажучи вже про витвір. Це когнітивно-енергетична практика чистого спонування до образу. Так, в Нью-Йорку існує Музей невидимого мистецтва MONA (The Museum on Non-Visible Art), де для загального огляду відвідувачам «представлені» порожні стіни або, в кращому випадку, розвішані картинні рами. Глядачам надана можливість самотійно уявити твори мистецтва в силу своєї фантазії, максимум, керуючись короткими описами або назвами «шедеврів», розміщеними на табличках самими художниками. В даному випадку, художник апелює до передбачуваного контексту суб'єктивного art-досвіду кожного глядача. Як бачимо, мистецтво полягає зовсім не у досконалості форми втілення, але в самій *idei*, здатної впливати на почуття глядача; і не важливо, які засоби обере художник для її донесення. Процес інтерпретації символу тут переміщений у суто внутрішній, інтимний простір індивідуальної фантазії.

Такого роду усунення знака свідчить про абсолютний триумф чистого означуваного. Самостійне, відірване від знака і незалежне від нього означуване відмовляється від посередньої симулятивної експлікації себе художніми засобами, вважаючи за краще залишатися первинною недоторканною натурою, що має шанс на суб'єктивне прочитання. Це виробництво феноменологічної тілесності без цифрових технологій. Тільки свідомість може гарантувати нефіксований, незакріплений живий образ мистецтва, що постійно розвивається. Слід також відзначити цілком самотійну роль глядача, що більш не залежить від художника у результатах свого спілкування з мистецтвом. Глядач тут займає головну позицію, оскільки перестає бути цінителем, а стає творцем. Якщо відвертий класичний акціонізм переносить акцент з результату творчості на його процес, то «невидиме» мистецтво – з результату і процесу – на саму ідею творчості й фантазійний посил. Таке справжнє «мистецтво дії» ставить глядача безпосередньо до «верстату» по виробництву як творів, так і їх смислів, що, безсумнівно, розширює діапазон його волі, а також ступінь

активності та відповідальності.

Можна припустити, що подібні виставки «невидимого мистецтва» водночас грають роль безцінних локацій для творчої співпраці й комунікації індивідів. Такі арт-зони виступають «робочою майстернею» (*воркшопом*) для продуктивної взаємодії однодумців, втілюють хайпову тенденцію *нетворкінгу* (коворкінгу, творчих інкубаторів, хабів та антикафе) як креативних зон для синергії мистецтва, бізнесу, громадянської активності та особистих інтересів. Тут генерують ідеї і лобіюють розвиток творчого контингенту. Ці соціальні простори надзвичайно мультифункціональні, відрізняються високою ефективністю групової взаємодії, активністю і самостійністю учасників, доступністю обміну життєвим досвідом і особистими переживаннями, відрізняються тілесною наявністю та живою інтерактивністю, демократизмом, доступністю і, що важливо, рівним правом голосу всіх учасників. В теперішній час іде відчайдушна популяризація такого роду акцій і заходів, що виступають гідною альтернативою спільності мережових груп на основі текстінгу, відеохостінгу і відеоблогінгу за допомогою веб-ресурсів.

У підсумку приходимо до висновку. Закономірна зміна технологічних укладів, культурних епох і політичних моделей у світі незворотно модифікує людину, середовище її проживання та можливості самореалізації. Новітня перспектива ери штучного інтелекту, кіберпанку, забуття демократії та відмови від економічного лібералізму передрікає панування вірту і дефіцит соматички. В таких умовах очевидну актуальність набувають перформативні практики тілесного самовираження людини і семіотика візуального жесту. Самовизначення і самоорганізація людини у ліберально-демократичному світі ґрунтуються на вихідному фундаментальному принципі: я маю право, рівне праву іншого. Даний принцип виправдовує будь-які найсміливіші наміри, ініціативи та результати. Однак, розширення фактичних прав індивіда, при цьому, має дуже відносний характер. Зміна лінгвістично-герменевтичної парадигми перформативною сприяла заміщенню семантичного дискурсу тілесною комунікацією за допомогою вистави, акту, дії, що позбавлені мови.

Акціонізм – це нова конотація стійких смислів; мова тіла як засіб вираження, впливу і взаємодії – закономірний підсумок буття у цифровому контенті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.
2. Остин Дж. Л. Как совершать действия при помощи слов. *Избранное* / пер. с англ. Макеевой Л. Б., Руднева В. П. Москва: Идея-Пресс. Дом интеллектуальной книги, 1999. 332 с.
3. Батлер Дж. Психика власти: теории субъекции. Санкт-Петербург: Алетейя, 2002. 168 с.
4. Батлер Дж. Заметки к перформативной теории собрания. Москва: Ad Marginem Press, 2018. 248 с.
5. Дин Дж. Толпа и публика. *Stasis*. 2017. Т. 5. № 1. С. 220–246.
6. Стендинг Г. Прекариат: новый опасный класс. URL: <https://e-libra.ru/read/508982-prekariat-novyy-opasnyy-klass.html> (дата звернення 08.12.2019).
7. Коваленко І. І., Мелякова Ю. В., Кальницький Е. А. Феномен тілесності в перформативній парадигмі: від зібрання до проблематизації політичного. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2020. № 1 (44). С. 86–119.
8. Скульптурные структуры Сола Левитта. URL: <http://www.lookatme.ru/flow/posts/art-radar/63070-skulpturnyie-strukturyi-sola-levitta> (дата звернення 10.04.2021).
9. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / пер. з фр. В. Ховтун. Київ: “Основи”, 2004. 230 с.
10. Жижек С. Добро пожаловать в пустыню Реального II: Размышления о Всемирном торговом центре – третья версия. URL: <http://anthropology.ru/ru/texts/zizek/reflections.html> (дата звернення 24.08.2016).

11. Крылова Е. Жизнь как пожизненное заключение. URL: <http://moscowartmagazine.com/issue/16/article/223> (дата звернения 23.01.2021).
12. Радикальный акционизм в действии: показательное выступление. *Коммерсантъ*. Власть. 2010. № 46. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/1534790> (дата звернения 24.01.2021).
13. Filippova D. A Sinner or a Criminal? The Judgment of Oleg Mavromatti under Article 282. *Poetics today*. 2020. Vol. 41, Issue 3: SI. P. 437–460.

SPECIFICITY OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE FOR ART STUDENTS

Минько Е. Н.

ГОУ ВПО «Бендерский высший
художественный колледж
им. В. И. Постойкина»
Республика Молдова

Professional-oriented teaching of the English language enables a future designer to obtain skills and knowledge, which provide personal competitiveness and chances of success in professional activity.

Key words: professionally-oriented teaching, foreign language, non-linguistic university, students-designers, language for specific purposes.

Introductions. A future specialist should have a foreign language competence both in everyday life and in their professional activities. Today, graduates of secondary vocational education are required to have good training, professional knowledge, the ability to masterfully approach their work, as well as to have communication skills. Teaching a foreign language in the "Bender Higher Art College named after V. I. Postoykin" has its own characteristic features associated with the future specialty.

Aim. The author uses the theoretical analysis of the research literature and his own experience to trace the specifics of teaching a foreign language to students of the creative direction. The study of the academic discipline "Foreign language" is aimed at forming students not only general subject, but also professional competencies, such are the modern educational standards of secondary special education. At the lectures, students of the specialty 8.54.02.01 "Design" (by industry) get acquainted with the necessary professional vocabulary of the English language, phraseological phrases, terms that are most often found in special literature and in the language of

communication in the specialty, read texts containing special vocabulary, fix grammatical material in dialogic and monological speech. So, for example, in the process of "comprehending" a foreign language, a design student forms and demonstrates both aggregate and professional competencies 2.7: to master the culture of oral and written speech, professional terminology.

Materials and methods. Selection of literature as the main sources of professionally-oriented teaching in a foreign language.

"Foreign language" has integrated links with all academic disciplines studied at the "Bender Higher Art College named after V. I. Postoykin", helping to deepen knowledge in the specialty. When mastering the professionally oriented content of the course, students plunge into the situation of professional activity, interdisciplinary connections, which creates favorable conditions for stimulating the study of a foreign language directly in the chosen specialty.

To enhance the cognitive activity of students, modern pedagogical technologies should be used, thereby providing a differentiated approach to learning, taking into account the individual abilities of students, their level of training, as well as their interests and inclinations.

For the development of communicative competence, a special place is occupied by the Case - study method, the essence of the method is that a group of students, after studying and analyzing the presented situation, tries to offer solutions to this problem and the sequence of events.

For example, when studying the topics "Employment and job search", "Portfolio. My projects", "Color scheme of interior design", "Materials used in the design of the room" students are divided into subgroups, each of which masters the language material at different levels: elementary, basic and creative. Important attention is paid to the preparatory stage.

Students' readiness for the case method is determined by their performance of differentiated tasks. As training exercises, short situational dialogues are used, which are practiced phonetically by the choir, in pairs, individually.

Problem tasks are prepared taking into account the knowledge of students and

are distributed to them in the classroom in accordance with their level of training. Weak students, in addition to the problem card, receive a support card.

Before students begin to perform situational tasks, the teacher introduces them to the customs and norms of speech behavior of the country of the language being studied, explains the difference between the formal and informal style of speech.

Situations for students working at the minimum level can be as follows:

1. Listen to the dialogue "At the customer's" and transmit its content.

2. Imagine that you are a customer. Ask the potential employee about their work experience, color scheme, required materials, deadlines, (using support cards, taking into account the individual characteristics of the student).

3. Compose a similar short dialogue using the reference card.

Today, professionally-oriented teaching of a foreign language is the most important direction in secondary special education. The content of professional-oriented training consists of linguistic and methodological components. In relation to the specialty 8.54.02.01. "Design" (by industry), the linguistic component of English language teaching is represented by texts reflecting this specialty; lexical material in the form of special design vocabulary and corresponding grammatical constructions. The methodological component provides for the ability to work independently with authentic texts and the formation of linguistic and contextual guesses. The texts are selected according to the profile of the students 'training:" Environment design " or "Graphic product design". The course "Environment Design" covers such topics as "Design of residential, public and industrial buildings", "Modern trends in interior design", "Color solutions, textures and materials in interior design". In relation to the direction of "Graphic Product design", work is being done on texts on the following topics: "Computer design", "Color solutions, palette, illustrations", etc. As a glossary of the future profession, design students are offered terms that define the shape, size, color scheme, modern construction and finishing materials, and architectural elements. Students are offered small texts related to the history of the development of environmental design, study parts of buildings, building structures, texts on the history of architecture, chronologically reflecting different styles. In addition to the

content, you should also pay attention to the use of forms and methods of training that can ensure the formation of the necessary professional skills and abilities of the future graduate. Thus, the use of the case method in the classroom, the solution of situational problems in a foreign language in the " Bender Higher Art College named after V. I. Postoykin " implements a communicative orientation in training and a differentiated approach to students contribute to the formation of students not only basic basic, but also professional competencies and thus help to more successfully train future graduates of designers (by industry).

НАУКОВІ ЗДОБУТКИ ТА ПЛАНИ І.КРИП'ЯКЕВИЧА 1950-1960-ИХ РР. ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЙОГО ЛИСТУВАННЯ З В.ГОЛОБУЦЬКИМ

Мороз Інна Миколаївна

к. і. н., доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

Вступ./Introduction. Розвиток історичної науки неможливий без врахування наукового досвіду попередніх поколінь істориків. Видатний український історик, організатор історичної науки І.Крип'якевич (1886-1967) був послідовником київської історичної школи документалістики, одним із найяскравіших представників львівської історичної школи М.Грушевського. Його наукова діяльність, яка є зразком наукової спадковості, формує виклики і майбутнім генераціям істориків.

Мета роботи./Aim. Метою роботи є відтворення внеску І.Крип'якевича як науковця, а також керівника наукових установ й інституцій у розвиток історичної науки кінця 1950-их-1960-их та відслідкування ступеню реалізації його творчих проектів.

Матеріали і методи./Materials and methods. Дослідження виконане на основі листування І.Крип'якевича з київським колегою В.Голобуцьким, що зберігається у Родинному архіві Крип'якевичів. Для розв'язання дослідницьких завдань використано методи аналізу та синтезу, проблемно-хронологічний та біографічний методи.

Результати і обговорення./Results and discussion. Текст листів, з якого взятий фактичний матеріал, підготований нами до друку та чекає на публікацію в редакції київського періодичного видання.

І.Крип'якевич у 1951–1952 рр. завідував відділом історії України Інституту суспільних наук АН УРСР у складі Львівського філіалу АН УРСР. З

1953 по 1962 рр. – був директором Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові (з 1993 р. наукова установа носить ім'я науковця як Інститут українознавства імені І. Крип'якевича АН України (1994 р. – НАН України). У 1958 р. І. Крип'якевич став академіком АН УРСР.

Львівський історик був залучений до відзначення науковою громадськістю УРСР 300-річчя "возз'єднання" України з Росією, зокрема підготовки до друку трьохтомного збірника документів «Воссоединение Украины с Россией. Документы и материалы в трех томах». (М.: Изд-во АН СССР. 1953–1954).

Він здійснював загальне наукове керівництво з підготовки згадуваного документального збірника у Львові, насамперед, відповідав за розшифровку, редагування та переклад документів на російську мову, підбір додаткових матеріалів та підготовку реєстру документів, визначення місця у ньому для коментування та приміток, складання історичної та археографічної передмов.

Ця робота певний час проводилась під кураторством В.Голобуцького, що львівський історик сприймав позитивно, навіть з ентузіазмом: «В бюро відділу суспільних наук у Києві натякали мені, що бажають використати Вас для робіт по 300-річчю, – тепер пишуть мені з Києва, що ця справа здійснюється і Ви повинні очолити це важливе підприємство. Чи це справді так? Моя думка, що Ви повинні погодитися очолити цю роботу» [2, лист 1].

І.Крип'якевич також був координатором роботи у Львові по підготовці до друку рукопису Голінського, запланованого на 1951 р. Інститутом історії України АН УРСР. У Львові проводилось розшифрування, передрук і переклад тексту літопису українською мовою. Так, він у грудневому листі за 1951 р. повідомляв В. Голобуцького: «Для Вашого відома, як зав. відділом археографії: ми закінчили вже копіювання рукопису Голінського і до кінця грудня закінчимо російський переклад цікавіших сторінок» [2, лист 2]. І хоча рукопис не був виданий, копії листів та універсалів Б.Хмельницького з фотокопій рукопису Голінського було видано І.Крип'якевичем та І.Бутичем у 1961 р.

В контексті відзначення 300-річного ювілею Переяславської ради

І.Крип'якевич сподівався на можливість публікації майже готового збірника документів Богдана Хмельницького. У грудні 1951 р. І. Крип'якевич писав до В. Голобуцького: "Я з універсалами Хмельницького стоїчно чекаю вирішення Вашого відділу" [2, лист 2], проте відділ археографії Інституту історії не підтримав цієї ідеї. Її реалізацією зайнялись персонально І.Крип'якевич та київський археограф І.Бутич. Практичним результатом став вихід документального корпусу «Документи Богдана Хмельницького (1648–1657)»

(К.: В-во АН УРСР, 1961. 740 с.).

Паралельно львівський науковець працював над монографією "Богдан Хмельницький". У грудні 1951 р. він повідомляв у листі В.Голобуцькому про закінчення розділу стосовно міст і торгівлі періоду Хмельниччини, зокрема про "деякі нові помічення" щодо руйнування усталеного міського життя козацькими нововведеннями [2, лист 2].

І.Крип'якевич був залучений до підготовки багатотомної "Історії УРСР". В листах до В. Голобуцького вчений постійно цікавився підготовкою багатотомного видання, надсилав свої зауваження і рекомендації стосовно першого тому "Історії УРСР", зокрема щодо його композиції та пропонував свої послуги як співавтора.

І. Крип'якевич розробив тематику і обсяг I тому (своєрідний план-проспект): "Археологи можуть дати не більше 20 аркушів: Общинний лад (його обов'язково треба включити у I том!) – 8 арк., Східні слов'яни – 4 арк., Київська Русь – 5 арк., Період роздрібленості – 3 арк." [2, лист 8].

І.Крип'якевич ставив завдання уніфікувати підходи та стиль написання тому, а також вважав за доцільне залучити до роботи археологів, мистецтвознавців, враховуючи їх специфічні професійні підходи: "Співробітництво з археологами буде нелегке – вони мають свій підхід до проблем, а нам необхідно включити їх в "історичний стиль". Для історії культури треба використати спеціалістів літератури, мистецтва і ін., але і їх необхідно підключити під загальну історичну композицію книги", – писав він у березні 1959 р. [2, лист 8].

З часом І.Крип'якевич доходить висновку, що "самому прийдеться написати майже весь том. Це корисно для композиції книги" [2, лист 8]. "Я поробив вже деякі "шурфи" в окремих питаннях і бачу, що можна буде дати інтересну книгу", – писав він у березні 1959 р. [2, лист 8]. Вчений розумів, що ця робота вимагатиме від нього кілька років.

Підготовка багатотомника тоді призупинилася. Частково цей проект І.Крип'якевич спробував реалізувати у власній монографії "Київська Русь". Проте майже готова робота не була надрукована за життя історика, а побачила світ за нашого упорядкування [1].

Також науковець планував продовжувати дослідження історії культури на західноукраїнських землях у XV–XVIII ст. У 1959 р. він писав: "вважаю потрібним зрушити цю цілину, якої давно ніхто не орав..." [2, лист 6].

Листування розкриває маловідомий факт підготовки під керівництвом І. Крип'якевича "Історично-географічного словника західно-українських земель" на прикладі Львівської області. Програмою максимум було видання загальноукраїнського історико-географічного словника («на початок охопимо територію Львівської області, щоб на практиці перевірити можливість складення такого словника (в майбутньому у всеукраїнському масштабі!) і створити потрібні методи. Керую я, виконавець С. Т. Білецький. Чи не можна б зацікавити питанням іст[орично]-геогр[афічного] словника кого-небудь у Києві (н[а] пр[иклад] М. М. Ткаченка?» [2, лист 6]. Пізніше ця ідея трансформувалась у кон'юнктуру "Історію міст і сіл".

Як свідчить листування з В. Голобуцьким, І. Крип'якевич планував "приватісіме" скласти підручник допоміжних дисциплін [2, лист 6].

Також він планував "зібрати матеріали до повного корпусу українських печаток", "який би включав всі печатки січових полків, паланок" [2, лист 5]. Визнаючи В.Голобуцького визначним знавцем історії Запорозжя, І. Крип'якевич консультувався з ним щодо архівної евристики козацьких сфрагістичних пам'яток, ділився з київським істориком своїми намірами видання альбому всіх запорозьких печаток (городових і січових) і прагнув його

залучити до цього проекту: «Який же інтересний був би альбом всіх запорозьких печаток – городових і січових! Хочу Вас приєднати до цього діла! Яка буде Ваша відповідь?» [2, лист 5].

У І. Крип'якевича викликали інтерес не лише малодосліджені проблеми з козацької сфрагістики, але й пов'язаної з нею геральдики, зокрема існування окремої печатки січового суду, вигляд "герба" Січі та його відмінності від гетьманських печаток. Він також виявляв бажання дослідити печатки "всього низового війська", тобто Січі в різні часи, зокрема сфрагістичні реліквії Дунайського і Чорноморського війська.

Листування проливає світло на підготовку республіканської конференції у Києві з питань розвитку допоміжних історичних дисциплін, яка відбулась 14–15 травня 1959 р., а також на проведення ініційованої І. Крип'якевичем на базі Інституту суспільних наук у Львові 31 січня 1959 р. відповідної спільної наради працівників відділу історії України Інституту суспільних наук, Львівського державного університету ім. І.Франка, архівів, музеїв і наукових бібліотек міста, яка стала її своєрідною репетицією [2, лист 6]. Він пропонує потенційні теми львів'ян на київську конференцію. Сам І.Крип'якевич на республіканській нараді, яка відбулася 14–15 травня 1959 р., виголосив вступну доповідь під назвою “Стан і потреби розвитку допоміжних дисциплін історії в УРСР” [3, с.192].

Львівський історик консультував по темах дисертантів. Так, тему "кандидата в кандидати", якого готував В. Голобуцький "Джерела до історії визвольної ві[й]ни 1648–54", він вважав надто складною та широкою і запропонував інший варіант.

І. Крип'якевич не припиняв патрунувати молодих науковців з Львівського інституту суспільних наук (С. Білецького, В.Грабовецького), науковим керівником яких він був, використовуючи для цього особисті зв'язки, товариські контакти та просив "дружньої допомоги" для них, особисто висловлював подяку за прихильність і підтримку під час захистів дисертацій своїх підопічних (напр. "Дякую Вам паки і паки за Ваші заходи про С. Т.

Білецького – я маю тверду надію, що Вашою могутньою десницею проведете його через бурхливі хвилі обговорень – і критики до тихої пристані захисту!" [2, лист 7], за що І. Крип'якевич обіцяв не забути віддячити йому своїми послугами: "Не відмовляйте мені, а я віддячу Вам коли-небудь вірною службою" [2, лист 4].

Як видно із листів, через хворобу І. Крип'якевич вимушений був відмовлятися від керівництва аспірантами: ("Я вже не веду аспірантури – з похилим віком і поганим здоров'ям і завантаженням важливішими роботами я рішив покінчити з педагогічною роботою та – збираюся на пенсію. Отже пробачте!" [2, лист 3]) та опонування ("Дирекція Інституту просить мене виступити офіційним опонентом – але ізза хвороби не можу, а різні люди не дають мені жити і настоюють" [2, лист 4]).

Висновки./Conclusions. Як видно, не всі плани і проекти були здійснені львівським науковцем, деякі були трансформовані, або й спотворені. Сучасним науковцям варто підхопити передану ним через покоління своєрідну наукову естафету та втілити в життя деякі його нереалізовані, проте актуальні, проекти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Крип'якевич І.П. Київська Русь / Упорядник та автор передмови І.М. Мороз. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2017. – 96 с.
2. Листи І.Крип'якевича до В.Голобуцького // Родинний архів Крип'якевичів. – П. 256.
3. Мороз І. Іван Крип'якевич як ініціатор та організатор створення семінару з архівознавства і спеціальних історичних дисциплін при ЦДІА УРСР у Львові // Студії з архівної справи та документознавства / Держ. архів. служба України, УНДІАСД; [редкол.: С. Г. Кулешов (голов. ред.) та ін.]. – Київ, 2017. – Т. 24/25. – С. 191-203.

ІНОЗЕМНА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Муханова Олена Миколаївна

старший викладач

Національний технічний університет України

"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Анотація: У цій статті розглядається значення навчання професійно орієнтованій іноземній мові в немовному навчальному закладі. Викладання іноземної мови професійного спрямування передбачає формування у студентів здатності до іншомовної комунікації у професійних, ділових та наукових сферах та ситуаціях з урахуванням особливостей професійної діяльності.

Ключові слова: іноземна мова, немовні спеціальності, студенти, професійна підготовка, іншомовна комунікація

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти ставлять нові завдання в сфері професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів. Серед найважливіших - глибокі професійні знання і навички, вміння їх гнучко використовувати, комунікативні навички, творча активність, готовність до постійного саморозвитку. володіння іноземною мовою в обсязі, необхідному для майбутньої професійної діяльності,

Для визначення ефективності професійно-орієнтованого навчання іноземній мові в немовних навчальних закладах існують такі критерії і показники: володіння мовними професійними знаннями; готовність до професійної вербальної взаємодії; готовність до творчої професійної діяльності.

Вивчення іноземної мови повинно бути засобом підвищення рівня освіти, знань за фахом. Специфіка викладання іноземних мов для профілюючих

спеціальностей визначається за такими напрямками: робота над текстами професійно спрямованої тематики; вивчення професійно спрямованих тем для розвитку усного мовлення; вивчення лексики за тематикою відповідної спеціальності; створення навчальних посібників для активізації граматичного та лексичного матеріалу студентів.

Сучасний підхід до викладання професійно-орієнтованої іноземної мови передбачає формування у студентів здатності до іншомовної комунікації у конкретних професійних, ділових та наукових сферах та ситуаціях з урахуванням особливостей професійної діяльності мислення з організацією мотиваційно-стимулюючої та орієнтовно-дослідницької діяльності. Отже, викладання, орієнтоване на професію, базується на потребах студентів, які вивчають іноземну мову, і диктується особливостями їх майбутньої професії чи спеціальності, що, в свою чергу, вимагає володіння іноземною мовою.

Слід зазначити, що на немовних спеціальностях професійно орієнтоване викладання іноземних мов сприяє формуванню, розвитку та перетворенню пізнавальних намірів у професійні навички, які в результаті стануть невід'ємною частиною професійно-пізнавальної діяльності майбутнього спеціаліста.

Вивчення іноземної мови не може обмежуватись лише набуттям іншомовних знань, умінь та навичок, навіть якщо вона використовується творчо. Її використання вимагає знання соціокультурних особливостей мови перекладу, широкого кола вербальної та невербальної комунікації.

Під час вивчення професійно орієнтованої мовної інформації встановлюється зв'язок між прагненням студента здобути знання зі спеціальності та успішністю у вивченні іноземної мови. Іноземна мова в немовному навчальному закладі виступає як ефективний засіб професійної та соціальної орієнтації майбутнього фахівця.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
2. Максименко О. Професійно-орієнтоване навчання іноземних мов як напрям європейської іншомовної освіти / Оксана Максименко // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 2(12). – С. 44–50.
3. Машкіна Л.А. Теоретичні засади особистісно орієнтованого навчання у вищій школі // Л.А. Машкіна. – Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – Вип. 28 (81). – 2013. – С.535-540.

ФРЭНСИС ГЛОДВИН ПЕРЕВОДЧИК «ГУЛИСТАН» - А СААДИИ ШИРАЗИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Набиева Нилуфар Саидджановна

старший преподаватель

кафедры английского языка,

Таджикский педагогический институт

в городе Пенджикент.

Пенджикент, Таджикистан

Аннотация: «Гулистан» шейха Саади Ширази - самое известное произведение на персидском языке, сияющее жемчужиной в вдохновляющих писателей, и многие великие произведения. Влияние произведений Саади на мировую литературу настолько велико, что с момента их создания эти произведения отслеживались и применялись, и в то же время переводились на другие языки.

Ключевые славы: Саади Ширази, «Гулистан», Фрэнсис Глодвин, «Саади на территории мира».

Саади Ширази - один из выдающихся фигур персидской и таджикской литературы, завоевавшая мировое имя и положение в области культуры и литературы. «Гулистан» шейха Саади - самое известное произведение на персидском языке, сияющее жемчужиной в сокровищнице персидской прозы. После того, как это произведение сохранялось на протяжении веков, оно стало любимой книгой персоязычных и вдохновляющих писателей, и многие великие произведения были написаны на его основе. Гулистан Саади широко распространен не только во всех персоязычных регионах, но и среди других народов. Влияние произведений Саади на мировую литературу настолько велико, что с момента их создания эти произведения отслеживались и применялись, и в то же время переводились на другие языки.

Доктор Исмаил Озар в своей книге «Иранская литература в мировой литературе» пишет в разделе «Саади на территории мира», что Андре дю Рьер (1580-1660) впервые написал раздел о Саади в начале 17 века. В начале 17 века он перевел «Гулистан» Саади на французский язык под названием «Империя роз». В предисловии к своему переводу Андре де Рио назвал Саади королем турецкой и персидской поэзии. Этот перевод побудил французов познакомиться с Саади раньше любого другого поэта [15,369].

Хотя перевод Андре де Рио не был лишен недостатков, он был с большим энтузиазмом встречен европейской публикой, которая впервые столкнулась с одним из шедевров персидской и таджикской литературы. Вскоре слава Саади распространилась по Франции, и европейские литературные критики приветствовали его с распростертыми объятиями. Согласно каталогу в книге «Библиография персидской литературы на французском языке», книга переводилась на французский язык девять раз.

В том же веке, когда Андре де Рио опубликовал избранный перевод «Гулистана», его переводы были опубликованы на немецком, латинском и голландском языках.

Через год после французского перевода Фридрих Йохан Оксенбах опубликовал немецкий перевод «Гулистана» под названием «Розенгарт». Следует отметить, что Фридрих Йохан Оксенбах опирался на перевод Андре де Рио и перевел его с французского на немецкий, что сильно отличается от персидского происхождения работы Саади.

Другой перевод Гулистана на латынь, *Rosarium Politikum*, был сделан Джорджем Гентуисом в 1651 году в Амстердаме. Георгий Гентуис перевел Гулистан на латынь и включил персидский текст в свою книгу. *Rosarium Politikum* - это разговорный перевод, который отличается от французского перевода «Империи роз» Андре де Рио. Одной из особенностей перевода Георгия Гентуиса является то, что он упростил исходный текст Гулистана и облегчил изучение персидского языка. Он заключает трудные для понимания слова в круглые скобки, позволяя читателям выбрать слова, которые лучше

всего их описывают.

В 1654 году Адам Олеарий посвятил себя переводу произведений Саади и перевел Гулистан на немецкий язык как «Persianischer Rosenthal» (Персидская долина цветов). Этот перевод был сделан непосредственно с персидского языка, и около трети его было сделано в прозе. Перевод Олеария более точен и определен, чем переводы, упомянутые выше.

Перевод произведений Саади процветал в 18-19 веках и достиг своего пика славы. В 1774 году английский переводчик Стивен Салливан перевел перевод «Гулистана» и сделал его доступным для англоговорящих. В то же время Дуйсберг опубликовал голландский перевод. В 1789 году Оба Гудон в третий раз перевел и опубликовал «Гулистан» Саади во Франции.

Английский перевод 19-го века Гулистана Саади Эдуарда Ричестека был впервые опубликован Кама Шастрой в 1888 году. Ученые высоко оценили перевод Ричестека. Текст перевода Ричестека представляет собой смесь поэзии и прозы, так что английский читатель не может узнать, какие части Саади написал в оригинальном тексте, а какие - в прозе. Однако арабские слова и фразы в тексте переведены одним почерком.

Полный перевод книги «Гулистан» выполнен в Шибхукоре. Фрэнсис Глодвин, который знал любовь и связь многих людей с Саади и имел особую связь с Саади, завершил перевод «Гулистана» на английский язык в 1806 году. Переводчик получал информацию и знания с урду, персидского и арабского языков и был близко знаком с исламской культурой [9,12]. Мало что известно о жизни Фрэнсиса Глодвина. Хорошо известно, что он был одним из офицеров Ост-Индской компании и служил в армии Бенгалии. Во время правления английского вице-короля Индии Уоррен Гастингс преподавал персидский язык в колледже Форт-Уильям. Он также был активным членом Азиатской ассоциации Бенгалии. Последние годы своей жизни он провел в индийском городе Панта, где и умер в 1813 году.

В конце 18 века Фрэнсис Глодвин перевел отрывки из моральных историй Саади в форме книги под названием «Панднома». Его работа

«Персидский писатель на персидском и английском языках» состоит из 12 глав и включает изучение алфавита, персидской грамматики, приятных анекдот и советов Саади. Книга была издана в 1801 году в Калькутте, а затем в Лондоне. В 1798 году он написал книгу под названием «Риторика, просодия на рифму персов», в которой затрагивались темы значения, выражения, рифмы и рифмы в персидской поэзии.

В области культурологии он также является автором нескольких двуязычных и многоязычных культур, наиболее известной из которых является «Краткий и полезный словарь персидских и английских словарей», впервые опубликованный в 1770 году, а второй - в 1880 году под названием *A Compendious Vocabulary* (Английский и персидский). В 1801 году Фрэнсис Глодвин опубликовал в Калькутте двухтомный словарь персидских, индийских и английских словарей.

Переводы Глодвина с персидского на английский включают «Ойин Акбари» Абульфазла Аллами, «Альфози Адвия» Мухаммада Абдуллы Ширази, «Баёни вакоёе» Кашмири, «Панднома» Саади и «Тарихи (История) Бангола» Мунши Салимуллаха, «Гузидаи Джахонгирнома» Мухаммадходи Муътамидхона, «Тутинома» Зиёуддина Нашхаби, «Сафарнома» Ходжа Абдулкарима, «Рисола дар зикри ахкоми ушр ва хиродж ва моликони замин» Амира Хайдара Билгроми и так далее.

Среди всех произведений и переводов Глодвина, перевод Саади «Гулистан» и его словарный запас были широко приняты и переиздавались несколько раз. Перевод «Гулистан» Саади, впервые сохранившийся в Патне 12 января 1806 года, был представлен главнокомандующему Индии Маркиусу Веллизей 1760-1842 гг. Этот перевод издавался неоднократно, в том числе 1806 г. - первое издание, 1808 г. - репродукция, второе издание, 1832 г. - третье издание, 1834 г. - четвертое издание, 1909 г. - пятое издание. Опубликовано в Лондоне и Пакистане, а также в переводе книги «Гулистан: 1968 в Лондоне» Ревина Леви, 1980 и 1988 гг. в Пакистане.

Автор книги в переводе Фрэнсиса Глодвина - Камол Ходжисайд Джавади

так говорит о переводе этого произведения: читатель сидит и ласкает душу, что тоже следует соблюдать при переводе. Очень жаль, что англоговорящий читатель никогда не получит удовольствия, которое персидско-говорящий читатель Саади может получить от перевода этого произведения [9,8].

Цель переводчика, который в основном состоит в том, чтобы перевести суть мысли Саади на английский язык, состоит в том, чтобы потерять красоту слова в переводе, и читатель может получить доступ только к небольшой части слова.

Фрэнсис Глодвин, переводя работу Саади, пытался передать послание Саади очень желательным и понятным способом, в то же время позволяя переводить его на английский. Перевод Глодвина сохраняет атмосферу прозы Саади и, по возможности, выдержан в стиле «Гулистана». Когда дело доходит до интерпретации материала, переводчик проходит через область устного перевода и обращается к вольному переводу, который более точен в случае стихов и стихов. Переводчик постарался передать сообщение Саади на английском очень желательно и понятно и в то же время с разрешения.

Перевод Глодвина уникален и великолепен. Проза Глодвина - это английская проза двухвековой давности, которая иногда близка к стилю классической английской литературы, который отличается от современной английской прозы. Однако, несмотря на то, что в переводе использована древнеанглийская проза, он понятен и не представляет проблем для чтения англоязычными и персидскими читателями.

Благодаря тому, что переводчик был писателем-культурологом и знаком со словарями персидского, арабского и урду, он смог привести различные эквиваленты на английский язык при переводе многих понятий «Гулистан» и слов. Переводчик первым ввел на английский язык некоторые персидские фразы и термины, которые заложили основу для лучшего понимания двух культур.

Глодвин приемлемым образом сформулировал концепции и значения коранических стихов, арабских фраз и пословиц и более или менее успешно

сравнил эти термины, что свидетельствует о его знакомстве с исламскими терминами и концепциями.

В заключении можно сказать, что «Гулистан» Саади Ширази является ярким примером его таланта, и это влиятельное произведение с его содержанием и освещением моральных историй служит источником моральных наставлений для всего человечества и занимает особое место среди лучших произведений человечества. Украшение крыльца Организации Объединенных Наций знаменитым стихом шейха Саади «Люди являются членами тела, являющегося жемчужиной творения», является доказательством его высокого статуса.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Саъдии Шерози. Гулистан. - Душанбе: Маориф ва фарханг (Образование и культура), 2008. –с.231
2. Са'ди. Гулистан. Критический текст / Са'ди; перевод, предисловие и примечания Р.М. Алиева. - М.: Издательство восточной литературы, 1959. – 487 с.
3. Graf S. 197 (Jedes Geheimnis)-199 (wohl vertragen), Olearius Nr. 13-17, S.430 (von to kon).
4. Pirmajmaldin H., Ordoudarim. The study of proper name allusions in English translations of Sa'di's Gulistan// Translation studies, Volume 5, Number 19, 2007.-p. 5-22.
5. The Gulistan or Rose Garen of Sa'di Translated by Edward Rehatsek Edited and with an Introduction by David Rosenbaum.1899.-335 p.
6. The Gulistan or Rose Garden by Shaikh Muslehu'ddin Sa'di of Shiraz Translated by Francis Gladwin and with Introduction and editing by Dr. S.H.S. Kamal Haj Sayyed Javadi.- Alhoda, 2000 .- 435p.
7. The Gulistan or Rose Garden by Shaikh Muslehu'ddin Sa'di of Shiraz. The full vocabulary Persian- English by John Platts and editing by Dr. S.H.S. Kamal Haj Sayyed Javadi. –Alhoda, 2000 .- 362p.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА НАВЧАЛЬНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ НА РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Наточій Анатолій Дмитрович

старший викладач кафедри

Вогневої підготовки

Усатенко Вікторія Вікторівна

курсант н.г. ФЕБ-842

Дніпропетровський державний університет

внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Анотація: Проблематика щодо боротьби зі злочинністю та використання при цьому вогнепальної зброї захищаючи здоров'я та інтереси суспільства. Проблематика підготовки кваліфікованих кадрів які зможуть вправно використовувати вогнепальну зброю. Педагогічна сторона морально-психологічної підготовленості до виконання оперативних і службових завдань в різних умовах правоохоронної діяльності.

Ключові слова: кримінальне право, захист, Національна поліція, Вогнева підготовка, фактори підготовки.

На початку варто відзначити, що криміногенна ситуація в Україні на теперішній момент є загрозливою, ризикованою і небезпечною не тільки для її державних інститутів, а й для всього населення країни.

Право на охорону здоров'я та захист свого життя, здоров'я і майна, а також здоров'я, життя і власності інших може бути реалізовано за допомогою конкретних засобів, в тому числі зброї. І вже тим більше співробітниками Нацполіції, на які, згідно зі ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» покладено завдання щодо забезпечення громадської безпеки та порядку, захист прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, та покладено

місію боротьби зі злочинністю. Важливо, щоб в процесі навчання вогневої підготовки викладач і навчальні заклади створювали умови і моделювали ситуації, які сприятимуть формуванню в учнів незалежно від статі, сміливості і рішучості, впевненості в своїх силах і можливостях.

Прийняття рішення поліцейським в конкретній ситуації здійснюється на підставі не тільки розумових та логічних операцій, але і вгадування намірів злочинця. У цьому випадку дії співробітника в кризових ситуаціях визначаються процесами прогнозування. Розвиток даного психологічного навику яскраво виражає важливість вміти передбачувати наступні дії злочинця, задля їх попередження та подолання [1].

Також важливо охарактеризувати основні труднощі на початковому етапі вивчення «Вогневої підготовки». Відзначимо, що основні з них такі:

- хвилювання на вогневому рубежі;
- почуття небезпеки при поводженні з бойовою зброєю;
- прагнення абсолютно точно позиціонувати приціл в точці прицілювання;
- рефлекс самооборони стрілка на лінії звуку пострілу і віддачі зброї, який проявляється в різкому скороченні задіяних в його змісті групи м'язів.

Варто зазначити, що фізична підготовленість визначається рівнем розвитку необхідних загальних і спеціальних фізичних якостей: швидкості, сили, спритності, витривалості, координації рухів, стійкості до статичних навантажень і перевантажень, а також здатності витримувати навантаження. вплив несприятливих факторів навколишнього середовища. Такий підхід до вивчення тренувань дозволяє регулювати фізичну активність в залежності від статі, віку, фізичних можливостей щоб, з одного боку, домогтися гарних результатів у придбанні навичок, а з іншого - уникнути перевтоми і розвитку стабільного психологічного бар'єру майбутнього правоохоронця.

Педагогічна сторона морально-психологічної підготовленості до виконання оперативних і службових завдань в різних умовах правоохоронної діяльності характеризується організацією і проведенням педагогічних і

методичних заходів освітнього процесу, спрямованих на досягнення цілей такої готовності. Успіх в навчанні співробітника правоохоронних органів забезпечується цілим комплексом особистих якостей і гармонійністю їх взаємодії. Це здатність долати перешкоди, які раптово з'являються; розвиток самовладання і самоконтролю, цілеспрямованості, ініціативності; здатність контролювати себе та вольову стійкість. Дані якості допоможуть чітко та швидко зорієнтуватися у будь-якій стресовій ситуації, яка може виникнути при виконанні особою службових та оперативних завдань [2]. Також слід враховувати, що не варто прискорювати процес навчання і переходити до складних видів стрілецьких вправ, поки не досягнуто стабільних позитивних результатів в початкових вправах. Адже саме прогалини на початковому етапі навчання можуть спричинити подальшу невпевненість як у виконанні стрілецьких вправ, так і в практичній діяльності.

Отже, на завершення слід сказати, що процес вивчення вогневої підготовки залежить від безлічі різних факторів, а саме від психології, фізичної і моральної складової курсанта. В процесі вдосконалення вогневої підготовки майбутніх співробітників поліції, в першу чергу, варто звернути увагу на ці фактори і створити позитивні умови для розвитку майбутніх співробітників органів внутрішніх справ.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Тробюк В. І. Використання інтерактивних методів навчання на заняттях з вогневої підготовки, *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Педагогіка. 2015. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_20 (дата звернення 10.02.2021 р.)
2. Коваль О. Є. Теоретичний аналіз підвищення ефективності методичної майстерності викладачів вогневої підготовки У ВНЗ правоохоронних органів України, *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Педагогіка. 2015. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_4_10 (дата звернення 10.02.2021 р.)

**СУЧАСНІ ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ**

Олексін Юрій Петрович

доктор педагогічних наук, професор

Кочубей Алла Володимирівна

Сокаль Валентина Анатоліївна

Якубовська Світлана Святославівна

Доценти

Національний університет водного господарства

та природокористування

м.Рівне, Україна

Анотація: Порівняльний аналіз основних тенденцій розвитку систем освіти у світовій педагогічній практиці свідчить про незадоволеність багатьох країн світу якістю підготовки майбутніх фахівців, а це, у свою чергу, потребує від студентів високої мотивації та навичок самостійного навчання. Тому вкрай необхідним є питання використання сучасних освітніх технологій, які б забезпечували високопрофесійну підготовку майбутніх фахівців. Наш досвід свідчить, що цей процес базується на інноваційних технологіях навчання, зокрема на використанні мережевих технологій у навчальному процесі та методу проєктів, інтегрованому з інформаційно-комунікаційними технологіями. Ці технології використовуються з метою одержання нової інформації. Вони беруть на себе функції викладача та здобувачів освіти, що є актуальним у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Ключові слова: інтерактивна технологія навчання, мережева взаємодія, методи здійснення навчальної діяльності в мережі.

Поняття "інтерактивний" походить від англ. *interact* (*inter* - взаємний, *act* -

діяти). М. Кларін, розглядаючи проблеми інтерактивного навчання, стверджує, що "це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, що включає конкретні цілі, а саме створення комфортних умов навчання, за допомогою яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сам процес навчання" [6]. Ю. Фокін, розглядаючи використання інтерактивних методів навчання, дає їм таке трактування: "Інтерактивні методи навчання орієнтовані на більш широку взаємодію учнів не тільки з вчителем, а й один з іншим і на домінування активності учнів в процесі навчання" [7]. Він також наголошує на тому, що роль педагога в інтерактивних уроках зводиться до керування діяльністю учнів на досягнення цілей уроку. Викладач також розробляє план заняття (інтерактивні вправи і завдання, у процесі розв'язання яких учень вивчає матеріал).

Основними складниками інтерактивних занять є вправи і завдання, що виконуються здобувачами освіти. Важлива відмінність інтерактивних вправ і завдань від традиційних полягає в тому, що виконуючи їх, здобувачі освіти не стільки закріплюють раніше вивчений матеріал, скільки вивчають новий.

Організуюючи навчальний процес, що спирається на використанні інтерактивних методів навчання, потрібно враховувати включеність до процесу пізнання всіх здобувачів освіти групи. Спільна діяльність означає, що кожен робить свій особистий внесок, у процесі роботи йде обмін знаннями, ідеями, засобами діяльності. Інтерактивні методи можуть застосовуватися під час організації викладачем таких видів праці із здобувачами освіти: організація тематичних занять; формування тимчасових творчих колективів у процесі роботи над навчальним проектом; формування портфоліо здобувача освіти; організація дискусій і обговорень спірних питань, що виникли в колективі; створення освітніх ресурсів (курсів лекцій, тренінгових матеріалів, дипломних робіт, творчих робіт, аудіо- і відеоматеріалів та ін.).

Однією із дієвих інтерактивних технологій навчання є мережева взаємодія здобувачів освіти у навчальному процесі. Сьогодні неможливо уявити освітній простір навчального закладу без використання ІКТ, що

відкривають принципово нові можливості для навчання, спілкування та ін. Із цією метою в навчальних закладах створюється внутрішня корпоративна мережа з виходом в Інтернет, що дає можливість технічного забезпечення навчання в мережі, готувати та стимулювати викладачів і здобувачів освіти до мережевої взаємодії, активної роботи в мережевих спільнотах та ініціативах. Відповідно до цього необхідно розробити активні форми навчання здобувачів освіти у даному напрямі.

До певних методів здійснення навчальної діяльності в мережі, можна віднести: електронну пошту, форум, чат, тести, опитування, Веб-квести, Блоги, Блог-квести, дистанційні курси, теле- і відеоконференції. Усі події, що відбуваються в спільноті, можуть надсилатися зареєстрованому учаснику за допомогою електронних листів.

Форум - засіб для обговорення проблеми, що цікавить [5, с. 190]. Схема проведення форуму полягає в тому, що визначається тема, у межах якої здійснюється обговорення. Після вступу учасник заходить на форум і залишає власні повідомлення, що дає можливість кожному здійснювати обговорення будь-яких питань.

Чат - це програмний засіб, спеціально створений для спілкування в реальному часі [5, с. 194]. Це колективний сервіс, що реалізує колективне спілкування здобувачів освіти у реальному часі у вигляді обміну доступних всім присутнім у даному часі користувачів тестових рядків.

Відеоконференція - це спосіб обміну відеозображеннями, звуком і даними між двома або більшою кількістю об'єктів, обладнаних відповідними програмними комплексами [5, с. 27]. Відеоконференції використовуються в процесі здійснення семінарів, конференцій, дистанційних курсів. У процесі проведення відеоконференції здійснюється ефект присутності. Веб-квест у педагогіці- проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси Інтернет [1, с. 110].

Веб-квести - організовані засоби Веб-технологій у середовищі WWW. Вони спрямовані на розвиток у студентів навичок аналітичного і творчого

мислення. Викладач має володіти високим рівнем предметної та інформаційно-комунікаційної компетентності. Веб-квест поєднує в собі ідеї проектного методу та ігрових технологій у середовищі WWW засобами Веб-технологій.

За своєю суттю, основою Веб-квестів є проектна методика, що орієнтована на самостійну діяльність здобувачів освіти - індивідуальну, парну, групову, яка здійснюється за певний проміжок часу.

Проектна діяльність найбільш ефективна, якщо вона пов'язана з програмним матеріалом, значно розширюючи і поглиблюючи знання здобувачів освіти у процесі роботи над проектом. Метод проектів завжди передбачає розв'язання проблеми, що, як правило, не обмежується однією темою. Здобувачі освіти розв'язують проблему, знаходять раціональні способи розв'язку, переконливі аргументи, що доводять правильність обраного шляху.

Блог - це Веб-сайт, основна мета якого - регулярно добавляти записи, зображення або мультимедіа [4, с. 20]. Блог дозволяє здобувачам освіти зосередитися на створенні нового контенту, не заглиблюючись у технічні проблеми його публікації. Ідея спілкування через блог вирішує багато проблем. Обмін інформацією і напрацюваннями, обговорення, можливість дати здобувачам освіти дізнатися про викладачів, допомогти виявити себе - адже під час занять для цього не вистачає часу. Спілкування можливе в комфортній домашній обстановці.

Блог-квест- це технологія, що заснована на інтеграції технологій Блогів і Веб- квестів. Зазначмо характерні особливості Блог-квесту, що відрізняють його від інших технологій, зокрема від методу проектів. Насамперед заздалегідь визначаються ресурси, в яких є інформація, котра необхідна для розв'язання проблеми. Блог-квест однозначно визначає порядок дій, що має виконати студент для одержання необхідного результату, обов'язковим складником цієї технології є перелік тих знань, умінь і навичок, яких можуть набути студенти після виконання даних Веб- квестів, що входять до цього Блог-квесту, однозначно визначено критерії оцінювання виконання завдань.

За інтерактивного навчання відбувається співнавчання, взаємонавчання

(колективне, групове, навчання у співпраці) де і здобувач освіти, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Викладач під час інтерактивного навчання виступає як організатор процесу навчання, консультант, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. Головними у процесі навчання є зв'язки між здобувачами освіти, їхня взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, здобувачі освіти беруть на себе відповідальність за результати навчання.

Нагромаджений вже сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо свідчить, що інтерактивні методи сприяють інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють здобувачам освіти: зробити засвоєння знань більш доступним; навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати; навчитись слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації та переживати їх; вчитись будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу; аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу; знаходити спільне розв'язання проблеми; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Крім того, використання інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею співробітництва тих, хто навчає і тих, хто навчається, вчить їх конструктивній взаємодії, сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, створює доброзичливу атмосферу.

Ми повинні усвідомлювати, що моментальному швидкому та ефективному застосуванню інтерактивних методів всіма викладачами ЗВО заважають певні труднощі. Насамперед, дослідження свідчать, що більшість викладачів не знають змісту самих методів, способів організації інтерактивної

взаємодії студентів. Цей інструментарій досі залишається новим і слабо дослідженим у вітчизняній дидактиці вищої школи і недостатньо застосовуваним у її практиці. Крім того, недостатньо проясненим є питання щодо того, як, яким чином відібрати потрібні для того чи іншого предмета інтерактивні методи і як «вписати» інтеракцію в традиційні для вищої школи форми заняття - лекції, семінари, практикуми.

Інтерактивна модель навчання передбачає застосування технологічного підходу і бачиться нами як застосування у навчанні сукупності інтерактивних технологій, загальною ознакою яких є принципи інтеракції: багатостороння комунікація, взаємодія і взаємонавчання студентів, кооперована навчальна діяльність з відповідними змінами у ролі і функціях як тих, хто навчається, так і викладачів. Така модель передбачає і особливе розуміння заняття у ЗВО як форми навчання, яке теж ґрунтується на технологічному підході. Тому вважаємо за доцільне пояснити деякі аспекти цього підходу [3, с.10-12].

Якщо дати визначення поняття інтерактивна технологія навчання, то це така організація навчального процесу, за якої неможлива пасивність здобувача освіти у колективному процесі навчального пізнання, заснованому на взаємодії всіх його учасників: або кожен із здобувачів освіти має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед малою групою та перед всією академічною групою завдання. Інтерактивні технології навчання включають в себе чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. На відміну від методик, інтерактивні навчальні технології не вибираються для виконання певних навчальних завдань, а самою своєю структурою визначають кінцевий результат. До того ж кожен з методів потребує від викладача чіткої покрокової, поетапної реалізації з обов'язковим прогнозуванням результатів навчання.

Інтерактивні технології навчання О. Пошетун, Л.Пироженко. поділили на

чотири групи: парне навчання (робота студента з викладачем чи однолітком один на один), фронтальне навчання, навчання у грі, навчання у дискусії.

Кооперативна (групова) навчальна діяльність - це форма (модель) організації навчання студентів у малих групах об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання викладач керує роботою кожного здобувача освіти опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Кооперативне навчання відкриває для здобувачів освіти можливості співпраці зі своїми ровесниками, дає змогу реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню особистостями вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь. Така модель легко й ефективно поєднується із традиційними формами та методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання [2, с. 16].

До групового (кооперативного) навчання можна віднести: роботу в парах, ротаційні трійки, роботу в малих групах. Під час роботи в парах можна виконувати такі вправи: обговорити завдання, короткий текст; взяти інтерв'ю, визначити ставлення (думку) партнера до даного питання, твердження і т.д.; зробити критичний аналіз роботи один одного; сформулювати підсумок виучуваної теми тощо. що передбачають одночасну спільну роботу всього колективу. Це і обговорення проблеми у загальному колі (її застосовують з іншими технологіями), і «Мікрофон» (надається можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, висловити свою думку чи позицію), і незакінчені речення, і «Мозковий штурм» (відома інтерактивна технологія колективного обговорення, широко використовується для прийняття кількох рішень з конкретної проблеми). До технологій навчання у грі відносяться імітації, рольові ігри, драматизація.

Учасники навчального процесу, за ігровою моделлю, перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Учасникам надають максимальну свободу інтелектуальної діяльності, що обмежується лише конкретними правилами гри. Здобувачі освіти самі обирають свою роль у грі; висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію,

шукають шляхи її розв'язання, покладаючи на себе відповідальність за обране рішення. Викладач в ігровій моделі виступає як: інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), суддя-рефері (коригування і поради стосовно розподілу ролей), тренер (підказки здобувачам освіти з метою прискорення проведення гри), головуючий, ведучий (організатор обговорення) [2, с.17].

Технології навчання у дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання, так як дискусія - широке публічне обговорення спірного питання [2, с. 48].

Дискусія сприяє розвитку критичного мислення, дає змогу визначити власну позицію, формує навички відстоювання своєї особистої думки, поглиблює знання з даної проблеми. Такі технології є досить цікавими для сучасного навчання.

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Їх перевагою є те, що ті, хто навчається засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння застосування, оцінка), збільшується в групах кількість здобувачів освіти, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Здобувачі освіти займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їх інтерес в одержанні знань. Значно підвищується особистісна роль викладача - він виступає як лідер, організатор.

Потрібно зазначити, що проектування і проведення заняття за інтерактивними технологіями вимагають, перш за все, компетентності в даних технологіях викладача, його вміння переглянути і перебудувати свою роботу.

Застосування інтерактивних технологій навчання у закладах вищої освіти залежить від певних умов:

- минулого і теперішнього досвіду здобувачів освіти і викладачів;
- наявності мотивації навчання;
- атмосфери комфорту і взаємоповаги;
- визначення цілей навчання;
- активного прилучення учасників до процесу навчання;
- врахування здібностей (темперамент, сприймання, спеціальність);

- учасники заняття керують навчальним процесом (погляд, ідея тощо);
- надання можливості самореалізації і самоконтролю учасникам навчального процесу.

Організація навчально-виховного процесу повинна відповідати місії та стратегічній меті ЗВО і орієнтуватися на запити держави та суспільства.

Девізом роботи ЗВО в галузі навчання і виховання повинна бути: «якість, якість і ще раз якість». Щоб забезпечити ефектність навчання і виховання здобувачів освіти керівник ЗВО повинен слідувати, передусім, пріоритетності гуманістичної парадигми, заохочувати впровадження в навчально-виховний процес сучасних методів і засобів, інтерактивних, проектних, експериментальних технологій тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Анненкова І. П. Основні тенденції розвитку системи управління якістю освіти у ЗВО / І. П. Анненкова // Актуальні проблеми і сучасні тенденції розвитку психології і педагогіки : зб. матеріалів XIV-ої Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, Лондон, 24 листопада- 28 листопада 2011 р.). Одеса, 2012. С. 28-32.
2. Боголіб Т. Специфіка управління структурою організації в інноваційному ЗВО / Т. Боголіб // Рідна школа. 2008. № 10. С. 16-19
3. Бутівченко С. В. Закономірності управлінської діяльності у сфері вищої освіти / С. В. Бутівченко // Нові технології навчання : наук.- метод. зб. К., 2010. Вип. 63, ч. 1. С. 10-15.
4. Збірник матеріалів з досвіду управлінської діяльності та методичної роботи до підсумкової колегії Міністерства освіти і науки. Чернівці: Букрек, 2007. 140 с.4
5. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : термінологічний словник / М.Ю. Кадемія. Львів : Вид-во "СПОЛОМ", 2009, 260 с.

6. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии / М.В. Кларин. Рига: НПЦ "Эксперимент", 1995. 176 с.

7. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: методология, цели и содержание, творчество : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений Ю.Г. Фокин. М. : Издательский центр "Академия", 2002. 224 с.

**ВИПАДОК ПЕРЕЛОМУ ОСНОВИ ЧЕРЕПА, УСКЛАДНЕНИЙ
ПОВІТРЯНОЮ ЕМБОЛІЄЮ**

Петрова Євгенія Сергіївна

Макаренко Дар'я Олександрівна

студентки 5 курсу 3 медичного факультету

Гарячий Євгеній Владиславович

асистент, к.мед.н

Кафедри екстреної та невідкладної медичної допомоги,

ортопедії та травматології

Харківський національний медичний університет

М. Харків, Україна

Ключові слова: перелом основи черепа, повітряна емболія, синдром церебральної сольової недостатності.

Актуальність. Перелом основи черепа є досить поширеною травмою серед постраждалих дорослого віку. Не дивлячись на різноманітні ускладнення, які виникають при цьому ушкодженні, ускладнення зі сторони серцево-судинної системи зустрічаються досить рідко. Так, повітряна емболія венозного русла після перелому основи черепа вважається рідкісним ускладненням, а повітря у венозній системі може призвести до судинної повітряної емболії, яка може бути загрозою для життя постраждалого.

Мета. Вивчити особливості перебігу клінічної картини перелому основи черепа, який був ускладнений повітряною емболією правого шлуночка серця та яремної вени.

Матеріали та методи. Дослідження було проведено шляхом вивчення та аналізу медичної картки стаціонарного хворого, а також даних рентгенографічного та комп'ютерного (СКТ) досліджень.

У приймальне відділення машиною швидкої медичної допомоги був доставлений 77-річний чоловік, який впав з висоти 1,5 м на потилицю. З його слів одразу після травми він міг самостійно пересуватися та не мав жодних скарг. Однак, поступово у нього розвинулася задишка та з'явилися скарги на відсутність рухів та оніміння у правій руці та нозі, з приводу чого була викликана бригада швидкої медичної допомоги.

Під час огляду: загальний стан постраждалого середнього ступеня тяжкості, хворий у свідомості, орієнтований у просторі, часі та у собі, життєві показники: ЧСС – 75 уд/хв, ЧД – 25/хв, АД – 130/80 мм рт. ст., знаходиться у вимушеному положенні - ортопное. Пред'являє скарги на біль у потиличній ділянці, задній частині шиї та задишку. З анамнезу життя відомо, що хворий страждає на нападopodobну фібриляцію передсердь, з приводу чого постійно приймає варфарин. Рухове та сенсорне обстеження кінцівок та тулуба не виявило жодних відхилень. Хворого було госпіталізовано до стаціонару.

Враховуючи скарги та механізм травми, задля діагностики пошкодження органів грудної клітини хворому була проведена рентгенограма грудної клітини та шийного відділу хребта, які не виявили жодних ознак їх травматичних ушкоджень. Враховуючи, що хворий отримав ЧМТ та мав скарги на задишку, була виконана СКТ голови та грудної клітини.

СКТ голови виявила травматичний субарахноїдальний крововилив у праву лобну ділянку. СКТ грудної клітини виявила наявність повітря у яремній вені і правому шлуночку.

На контрольній СКТ грудної клітини через 3 доби повітря в правому шлуночку відсутнє, його кількість у яремній вені зменшилася.

На контрольній СКТ грудної клітини через 4 доби після травми ознак судинної повітряної емболії виявлено не було, незважаючи на активізацію пацієнта, яка включала підняття голови на 3-ю добу, активізацію та самостійну ходьбу на 5-у добу після травми.

На 6-у добу після травми у хворого розвинувся синдром церебральної сольової недостатності (cerebral salt wasting syndrome).

Після тривалого лікування протягом 33 діб хворий був виписаний з стаціонару у задовільному стані.

Висновки. Даний клінічний випадок ілюструє нетипову клінічну картину перелому основи черепа у пацієнта похилого віку, а саме відсутність загально мозкових симптомів ураження мозку. Натомість приваляють симптоми, що вказують на повітряну емболію, яка ускладнила стан хворого. Також особливістю цього випадку є ускладнення субарахноїдального крововиливу у вигляді синдрому церебральної сольової недостатності.

Отже, завжди необхідно враховувати можливі ускладнення, а також виконувати необхідні обстеження задля вчасної їх діагностики та якнайшвидшого початку лікування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Anderson DR, Lube MW. Jugular venous air after basilar skull fracture. J Trauma. 2008;64:847.
2. Bartynski WS, Wang AM. Cavernous sinus air in a patient with basilar skull fracture: CT identification. J Comput Assist Tomogr. 1988;12:141–2.

МОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО НАПРЯМУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Півень Наталя Миколаївна

к.пед.н., доцент кафедри

української мови та слов'янської філології

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»,

м. Маріуполь, Україна

Анотація: Стаття присвячена проблемі підготовки студентів технічного напрямку в період дії коронавірусних карантинів. З'ясовано, що в цей час в Україні науково-педагогічні працівники вишів застосовують різні види навчання, серед яких – змішаний тип та дистанційне / онлайн-навчання. Матеріалом для дослідження став власний досвід роботи зі студентами технічного напрямку.

Ключові слова: дистанційне навчання, змішане навчання, Google Classroom, проблеми навчання студентів, мовна підготовка.

Говорячи про сучасну освіту, не можна обминути ціле коло понять, продиктованих часом, пандемією, а також заходами, спрямованими на покращення епідситуації як у світі в цілому, так і в кожній країні, місті. Зазначена ситуація триває вже другий рік, і саме на цей період припадає вивчення багатьох дисциплін загальноосвітнього рівня підготовки фахівців у вишах України, серед яких – мовна підготовка (іноземна мова й ділова українська, спрямована на опанування професійної мови).

Актуальність мовної підготовки майбутніх бакалаврів зростає також у зв'язку з подіями, що відбувалися в Україні за останній час. На сьогодні український випускник вишу входить у європейський простір і його завдання напрацювати такий кейс компетентностей, що буде включати не лише

вузькоспеціальні й професійні, а також комунікативні, психологічні, соціологічні компетентності тощо. Успішною може бути комунікація того випускника, яка дозволяє вільно оперувати мовним матеріалом, знати особливості тієї чи іншої культури комуніканта, уміти вести діалог, жваво реагувати на будь-які випадки співрозмовника, доводити свою точку зору та інше. Такі можливості дає вивчення мов – іноземних і, власне, державної (української). Що ж до вільного володіння й комунікування державною, то особливо актуальним це питання є для мешканців південно-східних регіонів України. Специфіка регіону полягає не тільки в тому, що значний відсоток населення цієї території є російськомовним (це склалося історично), а й негативними подіями, спричиненими війною на Донбасі, яка триває вже сім років. Сьогодні наш університет приймає до своїх лав у тому числі молодь із тимчасово непідконтрольних територій (українська мова у загальноосвітніх закладах так званих ЛДНР вивчається лише в об'ємі одного уроку (45 хвилин) на два тижні, тож можна впевнено визначити рівень знань і наявність умінь і навичок з цього предмета у таких випускників).

Наразі педагоги українських вишів працюють над пошуком нових методів і технологій навчання студентів. Наприклад, Коротун О.В. пропонує впроваджувати змішане навчання [1]. Слід зазначити, що термін «змішане навчання» має різне тлумачення серед науковців України: 1) «це цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі використання і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання при наявності самоконтролю студента за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання» [2]; 2) це «система викладання, яка поєднує очне, дистанційне і самонавчання, що включає взаємодію між суб'єктами навчання та інтерактивними джерелами інформації, яка відображає всі притаманні навчальному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання), функціонуючи в постійній взаємодії один з одним,

створюючи єдине ціле» [3].

На нашу точку зору, змішане навчання можливе лише за відсутності карантину, оскільки тільки тоді можливий очний варіант співпраці зі студентами. Ми вимушені були зупинитися на дистанційному, або онлайн-форматі навчання студентів. Для цього розробили спеціальний навчально-методичний кейс-пакет, розмістили його на платформі Google Play – Google Classroom (безкоштовний сервіс для закладів освіти та некомерційних організацій). Досвід показав, що як для викладачів, так і для студентів він є цілком доступним, зрозумілим. Створивши курс і приєднавши до нього студентів, з якими ви працюєте, можна розпочинати навчання. Ця платформа дозволяє педагогу завантажити все необхідне для проведення практичних занять і лекцій, створити журнал і відкрити до нього доступ не тільки для себе, а й для студентів (це є певним стимулом для молоді, яка спостерігає за власними результатами). Викладач може заздалегідь викласти самостійні роботи для поточного контролю, контрольні роботи, а відкрити доступ саме тоді, коли прийшов час перевірки знань, відповідно, і закрити доступ. Студенти не просто бачать завдання, вони чітко уявляють, скільки часу в них є для виконання цього виду роботи, які бали можна отримати, нарешті, чи не пропустили вони чогось, якщо не змогли відвідати заняття тощо. До речі, така платформа є зручною і для студентів, що приїхали з ТОТ, це дає їм певні психологічні свободи.

Отже, мовна підготовка студентів в умовах дистанційного навчання триває (попри всі складності карантинного періоду життя), молодь опановує предмет і, сподіваємося, буде конкурентоспроможною на ринку праці в сучасній Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коротун О. В. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти / О. В. Коротун // Інформаційні технології в освіті. – 2016. – Вип. 3. – С. 117-129. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2016_3_11

2. Кухаренко В.М. Змішане навчання. Вебінар. [Електронний ресурс] / М. В. Кухаренко // – Режим доступу: <http://www.wiziq.com/online-class/2190095-intel-blended>].

3. Никитина М.С. Теоретико-методологические аспекты исследования проблемы смешанного обучения / М.С. Никитина // В мире научных открытий. – 2012. № 1. – 167– 176 с.

УДК 378.018.43:004(477)

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА В ЧАС КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ

Процак Тетяна Василівна

к.мед.н., доцент кафедри анатомії людини

ім. М.Г. Туркевича

Забродська Ольга Сергіївна

студент

Буковинський державний медичний університет

Чернівці, Україна

Хованець Крістіна Русланівна

студент

Буковинський державний медичний університет

Чернівці, Україна

Резюме. Розвиток системи дистанційного навчання буде постійно вдосконалюватися разом із розвитком Інтернет-технологій і вдосконалення методів дистанційного навчання. У вирі модернізованих технологій молодь має змогу як вивчити сутність предмету на практичних заняттях, так і докладно вивчити специфіку обраного напрямку на гуртках і показати вже свої перші результати на міжвузівських олімпіадах та конференціях.

Саме дистанційне навчання надає студентам можливість реалізувати себе, підвищити результативність самостійної роботи, отримати велику кількість нових знань, а також розширює можливості для творчого самовираження та закріплення різноманітних професійних навичок. У свою чергу викладачам система дистанційного навчання дозволяє знаходити та реалізовувати новітні форми й методи навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, викладач, студент, освіта, медицина.

Вступ. Визначальними тенденціями розвитку світової освітньої системи стають поглиблення її фундаменталізації, посилення гуманістичної спрямованості, духовної та загальнокультурної складової освіти, формування у студентів системного підходу до аналізу складних технічних і соціальних ситуацій, стратегічного мислення, виховання соціальної та професіональної мобільності. Сьогодні, освіта як самоорганізована система, що пристосовується до постійних змін, реагуючи на виклики часу, вимагає переходу від традиційної освітньої моделі, що базується на пріоритеті простого засвоєння і відтворення інформації, до освітньої моделі як засобу всебічного розвитку та задоволення потреб особистості, коли освіта сприймається як товар, а не як державна або суспільна справа [1, с.56; 2, с.124].

Ще донедавна навчанню на відстані відводилося другорядне місце, проте сьогодні дистанційне навчання стало розглядатися як найефективніший засіб забезпечення безперервної освіти, що знайшло своє відбиття у формуванні цілеспрямованої державної освітньої політики України, закріпленої в законах України «Про вищу освіту» та «Про Національну програму інформатизації», Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні, «Положенні про дистанційне навчання» [5, с.36; 6, с.72].

Проблеми освіти, зокрема механізмів державного управління цією сферою, стали особливо актуальними на порозі третього тисячоліття, оскільки необхідність своєчасного реагування на виклики часу вимагає модернізації управління освітою. Освіта як основа соціального, політичного, економічного, духовного та культурного розвитку суспільства проголошена державним пріоритетом. Як державний і громадський інститут вона передбачає відповідальність держави і суспільства за стан її функціонування [11, с.11; 12, с.45].

Можна виділити декілька напрямків продуктивного навчання, зокрема, це створення мотивації студентів. Тобто, це вміння викладача зацікавити студента предметом чи темою, для подальшого поглиненого вивчення. Ще одними пусковими механізмами є створення умов для формування нових мотивацій;

забезпечення більшої відповідності організаційних форм і засобів навчання; інтенсифікація розумової роботи студентів за рахунок більш раціонального використання часу навчального заняття, інтенсифікації спілкування студента із викладачем й студентів між собою. Та постає питання: «Що вдіяти, коли немає можливості провести повноцінне заняття в межах аудиторії навчального закладу?». Саме зараз настав переломний момент в розвитку освітніх технологій. В даному випадку, можемо гадати, що в нагоді стає дистанційна форма навчання [3, с.51; 4, с.34].

Медична наука безумовно найпотрібніша галузь в нашому житті, і ні для кого не секрет, що вона одна із найскладніших. Саме тому, для того, щоб стати достойним знавцем своєї справи, потрібно витратити значну частку часу.

Moodle – представляє собою потужний програмний комплекс, який може використовуватися як для очного навчання так й для дистанційної форми навчання, а також для контролю та оцінки якості знань здобувачів вищої освіти. На платформі Moodle є можливість створювати електронні підручники, посібники, методичні рекомендації, тестові завдання різного рівня складності з урахуванням особливостей викладання конкретної дисципліни [7, с.100].

Згідно визначення МОН України дистанційна освіта – це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь який зручний час. Також підходи та рекомендації щодо електронної освіти містяться в аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень – «Формування єдиного відкритого освітньо-наукового простору України: оптимальне використання засобів забезпечення випереджального розвитку». Головні з них: забезпечення необхідного рівня підготовки викладачів і здобувачів вищої освіти, а також розробити стандарти професійних умінь і навичок для підготовки спеціалістів, що безпосередньо займатимуться впровадженням цифрових технологій у культурну та освітньо-наукову практику [8, с.40].

Розвиток світового ринку дистанційної форми навчання отримало величезний поштовх з розвитком інформаційних технологій і в першу чергу

комп'ютерних мереж, що дозволили охопити велику аудиторію слухачів в будь-якій точці світу [9, с.122; 10, с.115].

Варто сказати, що дистанційна форма навчання вирішила ряд проблем освіти. Насамперед це стосується зменшує кількість часу, необхідну для щоденних зборів та транспортування до місця локації закладу; оптимізує навчальні процеси під потреби кожного окремого студента, за рахунок чого, значно підвищується якість засвоєння матеріалу; не перешкоджає основному типу діяльності слухача (робота, хобі, мандрівки); у випадку захворювання студент має змогу навчатись дистанційно. Звичайно, це не увесь перелік переваг дистанційної форми навчання [13, с.43; 14, с.33].

Кожна форма навчання має свої недоліки, і дистанційне навчання не стало виключенням. Дистанційне навчання ніколи не замінить живого спілкування викладача та студента. Особливо дана проблема відчутна, коли назріває питання відпрацьовування практичних навичок в закладах освіти медичного спрямування. Важко не погодитись, що практичне навчання відіграє чи не головну роль у подальшій роботі медика. Також, викладач не може здійснити точну перевірку щодо того, чи саме та людина виконує надані їй завдання чи це робить за нього хтось інший [17, с.110]. Тому кінцевий контроль якості отриманих знань повинен проводитися на очній сесії, тобто з присутністю студента. Також однією з проблем є те, що не всі населені пункти мають хороший доступ до мережі Інтернет. При довготривалому дистанційному навчанні, студенти вже не можуть більш точно формулювати та висловлювати свої думки, а також здійснювати дискусійні обговорення. Також можливість дистанційного навчання в оптимальний для студента час може трансформуватися не на систематичне навчання, а на постійне відтермінування студентом виконання завдань, перекладання відповідальності на інших тощо. Відповідно до цього, дистанційне навчання вимагає надзвичайної самоорганізованості та вміння розподіляти свій час [18, с.108; 19, с.60].

Можна виділити декілька напрямків продуктивного навчання, зокрема, це створення мотивації студентів. Тобто, це вміння викладача зацікавити студента

предметом чи темою, для подальшого поглиненого вивчення. Ще одними пусковими механізмами є створення умов для формування нових мотивацій; забезпечення більшої відповідності організаційних форм і засобів навчання; інтенсифікація розумової роботи студентів за рахунок більш раціонального використання часу навчального заняття, інтенсифікації спілкування студента із викладачем й студентів між собою [20, с.78; 21, с.25]. Що стосується кожного окремого випадку, то необхідно застосовувати конкретний шлях подолання перешкод у навчальній сфері. Прийоми стимуляції й мотивації навчання дозволяють підвищити інтерес до навчання й усвідомленість засвоєння навчального матеріалу, що повинно позитивно відбитись на якості засвоєння знань. Існує нагальна потреба мотивувати студентів до навчання не лише оцінюванням на практичних заняттях, а й залученням до науково-дослідницької роботи, стимулюванням студентів до взяття участі в наукових конференціях та створенням предметних гуртків [22, с.25; 23, с.120].

Дистанційне навчання замінило не лише буденні практичні заняття, але й дозволило дистанційно пояснювати складний матеріал, проводити конференції та збори із будь-якої локації, що неодмінно можна визнати плюсом. Дистанційне навчання також надає студентам можливість реалізувати себе, підвищити результативність самостійної роботи, отримати велику кількість нових знань, а також розширює можливості для творчого самовираження та закріплення різноманітних професійних навичок. У свою чергу викладачам, система дистанційного навчання дозволяє знаходити та реалізовувати новітні форми й методи навчання [15, с.26; 16, с.37].

Враховуючи все вищезазначене, можна спрогнозувати такі основні тенденції розвитку системи дистанційного навчання, зокрема: збільшення кількості відкритих навчальних дистанційних масових курсів; створення різноманітних програм дистанційного навчання; поєднання переваг системи дистанційного навчання із очною формою навчання тощо.

Висновки. Таким чином, у вирі модернізованих технологій молодь має змогу як вивчити сутність предмету на практичних заняттях, так і докладно

вивчити специфіку обраного напрямку на гуртках і показати вже свої перші результати на міжвузівських олімпіадах та конференціях. Можна вважати, що новостворені технології значно полегшують освітній процес у сфері медицини та сприяють якісному відтворенню знань студента. Головною метою впровадження і розвитку системи дистанційного навчання є надання людству, яке знаходиться у різних регіонах країни рівноцінних освітніх можливостей, а також підвищення свого освітнього рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аріщенко АС. Стан розробленості проблеми інклюзивного навчання в Україні та США. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016;47:56-62.
2. Бабінець ЛС, Сопель О, Пашко К. Аналіз чинників розвитку наукового потенціалу в Тернопільському державному медичному університеті. Медична освіта. 2012;1:124-6.
3. Гусакова ІВ. Емпатія у сфері медичної освіти – діагностичні інструменти. Медична освіта. 2013;1:51-3.
4. Калиновська І. Характеристика змісту навчального студентського гуртка «Основи роботи психолога в інклюзивних навчальних закладах». Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2019;20:34-7.
5. Кульчинський ВЙ. Формування професіогенезу особистості студентів медичних вузів України. Медична освіта. 2012;1:36-9
6. Куцик РВ. Дискусійні питання щодо форми і змісту тестування як засобу контролю знань студентів у вищих навчальних закладах медичного профілю. Галицький лікарський вісник. 2012;19(3):72-6.
7. Лепшина С, Миндрул М, Тищенко Е, Обухова Н. Использование интерактивных методов обучения в самостоятельной аудиторной работе студентов медицинского университета. Туберкулез. Легеневы хвороби. ВІЛ-інфекція. 2012;3:100-5.
8. Муц ЛБ. Застосування педагогічних програмних засобів освіти в

навчальному процесі вищої школи. Медична освіта. 2013;1:40-2.

9. Скрипник ЛМ. Переваги та недоліки дистанційної освіти в медицині. Галицький лікарський вісник. 2012;19(4):122-4.

10. Стефанко СЛ. Застосування інтерактивних методів навчання у медичних навчальних закладах. Галицький лікарський вісник. 2013;1:115-6.

11. Чулак Л, Бас А, Шутурмінський В, Корчемний В. Медична освіта. 2011;1:11-4.

12. Шержукова ЛА. Рабочий семинар как инновационная форма обучения. Медицинская сестра. 2011;6:45-7.

13. Шостакович-Корецька Л, Маврутенков В, Чергінець А. Самонавчання як мотиваційна складова якісної освіти. Медична освіта. 2011;1:43-6.

14. Бажора ЮІ, Чернецька ОВ. Сучасні технології навчання. Одеський медичний журнал. 2010;4:33-7.

15. Гиббс Т, Химион ЛВ. Определение и значение непрерывного образования. Медицинское образование и профессиональное развитие. 2010;2:26-9.

16. Годлевский ЛС. Дистантное обучение в системе медицинского образования. Одеський медичний журнал. 2010;4:37-41.

17. Гончарова Н, Морозова О, Бессараб Г. Перспективи впровадження дистанційного навчання у вищі медичні навчальні заклади. Запорожский медицинский журнал. 2010;12(1):110-2.

18. Громов ОВ, Котелевский РА. Информационные технологии в образовательном процессе: проблемы, перспективы развития. Современная стоматология. 2010;5:108-10.

19. Кривіцька ВВ, Прищак МД. Технологія дистанційного навчання. Вінницький національний технічний університет. 2020:60-4.

20. Пастушенко ОА. Етапи реалізації дистанційного навчання. Le tendenze e modelli di sviluppo della ricerche scientifici. 2020;2:78-9.

21. Пастушенко ОА. Розвиток системи дистанційного навчання.

SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT. 2020;25:25-7.

22. Лавриненко Л. Освіта в реальності сьогодення – дистанційне навчання. Матеріали конференції МЦНД. 2020:25-28.

23. Довбиш НЄ, Петченко МВ. Сучасна роль викладача в системі дистанційного навчання. Наукові тренди постіндустріального суспільства. 2020;1:120-3.

**КАВАЛЕРИЯ НЕОФИЦИАЛЬНЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ
ОБРАЗОВАНИЙ АЗИИ И АФРИКИ
В ВОЕННЫХ КОНФЛИКТАХ 1975-1996 ГГ**

Поспелов Андрей Сергеевич

кандидат исторических наук, доцент,

заведующий кафедрой

общественных наук и языковой подготовки

Одесского международного медицинского университета

г. Одесса, Украина

Аннотация: в статье раскрываются некоторые вопросы организации и практической боевой деятельности кавалерийских и бронекавалерийских подразделений неофициальных (непризнанных и параллельных) государственных образований Азии и Африки. Анализируется их участие в военных конфликтах последней трети XX – начала XXI столетий, приводятся некоторые характеристики тактики применения.

Ключевые слова: кавалерийские части, бронекавалерийские подразделения, военные конфликты, непризнанные государственные образования, параллельные державы.

Последняя четверть XX столетия отмечена не только завершением Холодной войны, но и всплеском самых различных военных конфликтов во многих регионах Земного шара (за исключением Австралии и Океании). Причём отличительной их особенностью, стало участие в этих вооружённых столкновениях в качестве одной из противоборствующих сторон разнообразных военно-политических (повстанческо-партизанских и террористических) организаций и созданных ими неофициальных государственных образований.

Проблема изучения и анализа неофициальных государственных образований, в современной историографии набирает обороты. Причём если на Западе они получили общее наименование GREY ZONES – неконтролируемые или частично контролируемые территории, то в постсоветской историографии за ними закрепилось 2 понятия. 1-е – так называемые непризнанные государства. 2-е – «параллельные» или «подпольные» государственные либо полугосударственные образования.

В ряде работ автора данной статьи, была представлена классификация неофициальных государственных образований, с четким различием не двух, а трёх их групп: непризнанных, частично признанных и самое главное – параллельных государств [1, с. 151-152; 2, р. 21-23]. Последние, по мнению автора, являются наиболее живучими и приспособленными по своей организации и структуре именно к военным конфликтам разного порядка. Собственно, под параллельными государствами мы понимаем: определённые территории, населенные представителями преимущественно одной этнической группы, где конкретными военно-политическими организациями, ведущими постоянные (безпрерывные) и длительные по времени боевые действия против вооружённых сил стран, официально владеющими территориями, на которые претендует военно-политические организации (ВПО) созданы подпольные или полулегальные (параллельные, альтернативные) государственные структуры для максимальной мобилизации всех наличных, однако весьма ограниченных ресурсов с целью достижения победы в конкретном внутреннем конфликте [3, р. 71-81; 4, с. 261-269; 5, с. 243-245].

Совершенно естественно, что как непризнанные так и «параллельные» государственные образования должны иметь собственные вооружённые силы (возможно другие термины). Понятно, что таковые, если и создаются, то создаются в крайне тяжёлых условиях. При этом, рассчитывать на паритет с армиями официальных государств, с которыми воюют ВПО в техническом и материальном плане фактически никогда не приходится. Именно поэтому, в строительстве военных формирований неофициальных государственных

образований зачастую используются, в том числе и устаревшие методы. Касательно ВПО, которые не смогли создать своё государственное прикрытие, на первый план в оснащении их военных подразделений выходят имеющиеся в наличии средства.

В этой связи, кавалерия (конница), как альтернатива моторизованным и механизированным частям и соединениям регулярных армий различных государств, могла, является наиболее приемлемым выходом в плане создания мобильных боевых структур или подразделений для осуществления дальних оперативных рейдов. При этом, официально признанный анахронизм этого рода войск, вполне способен выявиться адекватным сложившимся тактическим и даже стратегическим условиям, при разумных и оперативно обоснованных формах её использования.

Задача выявления хотя бы примеров применения кавалерийских подразделений различными ВПО, не говоря уже об анализе их структур и концепции их использования в ходе военных конфликтов, является крайне сложной. Во-первых, база источников, исходящая от самих ВПО либо крайне скудна, либо абсолютно недоступна. Во-вторых, официальной информации от властей непризнанных, не говоря уже от руководства параллельных государств, касательно собственных вооружённых формирований крайне мало или нет совсем. Ввиду этого, исследователь вынужден опираться на материалы различных историографических и аналитических трудов. Естественно данный подход делает работу заранее ущербной. Однако, как это не парадоксально, он себя вполне оправдывает, так как позволяет создать, прежде всего, информационную картину проблемы, выявить, по крайней мере, зоны и периоды использования кавалерийских подразделений ВПО и в результате создать основу для концептуального исследования или одного из его составляющих по принципу «от идеи к факту». Кроме того, ряд периодических изданий и аналитических работ, в том числе и современных, по своей форме и информативности вполне могут являться источниками (например, знаменитые советские (российские) журналы «Зарубежное военное обозрение» и «Эхо

планеты»).

В современных регулярных армиях кавалерия используется в основном для церемониальных функций. Достаточно, например, вспомнить Церемониальный конный полк дворцовой кавалерии Королевской гвардии Великобритании [6, с. 4]. и/или кавалерийский полк Республиканской гвардии Французской Республики [7, с. 8]. Естественно никакие боевые функции на эти подразделения не возлагаются. Единственным исключением, может являться Королевская армия Марокко. Она, в настоящее время, сохраняет в своём боевом составе не только эскадрон королевской гвардии, но и имеет 2 кавалерийских батальона для действий в пустыне и 3 батальона верблюжьей кавалерии. Причём наличие именно таких, столь экстравагантных для начала XXI века регулярных частей диктуется исключительно практическими соображениями – с 1975 г. вооружённые силы Марокко вовлечены в войну на огромной по площади территории Западной Сахары с фронтом ПОЛИСАРИО (Фронт освобождение Сегиет-эль-Хамра и Рио-де-Оро) (с 1991 г. официально действует режим прекращения огня [8; 9, с. 5], однако в ноябре 2020 г. боевые действия в зоне данного военного конфликта возобновились вновь [10, 2-я страница обложки]).

Последний (Фронт ПОЛИСАРИО), является своего рода историческим преемником знаменитых повстанцев республики Риф, которые на протяжении 1924-1926 гг. вели тяжёлую войну с испанскими и французскими колонизаторами, причём в значительной степени на равных. При этом за прошедшие десятилетия, характер войны в Западной Сахаре практически не изменился. На основе сопоставления самой разнообразной информации по данному конфликту, мы можем сделать вывод, что основой стратегии и тактики проведения боевых операций подразделений ПОЛИСАРИО являются исторически выверенные дальние пустынные рейды – «гаази». Примерно до середины 1980-х гг. (фактически до победы бойцов ПОЛИСАРИО в конфликте с Алжиром), главной ударной силой западносахарцев были именно конные подразделения. Приученные с детства к длительному пребыванию в пустыне,

небольшие (силой до эскадрона) кавалерийские части ПОЛИСАРИО, оснащённые и укомплектованные всем для этих целей необходимым, могли неделями двигаться через пустыню, ради нанесения пусть одного, но чрезвычайно существенного удара по марокканским войскам.

Выглядели гаази следующим образом. Боевая группа западных сахарцев пересекала Алжиро – Сахарскую (Алжиро-Марокканскую) границу и выходила в открытую пустыню. Отдельный разведывательный отряд двигался далее, а группа ожидала от него информации в специально созданных для этих целях укрытиях «кааба» («кабаб»). Получив информацию от разведывательной группы, основные силы подразделения, участвовавшего в гаази выдвигались в район обнаружения противника, после чего атаковывали марокканцев. Далее эскадрон – или возвращался назад, или перемещался к иному объекту удара. Как правило, гаази были эффективными и проходили с незначительными потерями. Когда же группу сахарцев замечали с воздуха – её судьба зачастую складывалась трагично. [11, р. 19 – 22; 9, с. 7-9; 12, р. 86; 13].

С 1983 г. фронту ПОЛИСАРИО Алжир (а несколько ранее и Ливия) начали оказывать прямую военную помощь. В результате, подразделения фронта, высшей единицей которых явился полк, начали усиленно оснащаться автобронетанковой техникой. В результате, по своим характеристикам это уже были механизированные полки. Однако, как и их предшественники, форма действий полков ПОЛИСАРИО – «гаази» не изменилась. Учитывая также и то, что сами по себе дальние пустынные рейды фактически являлись разведкой боем или своего рода специальной операцией стандартных сил, то, согласно американским концепциям войн средней и низкой интенсивности, механизированные полки ПОЛИСАРИО (всего создано 7 – в каждом из оперативных районов фронта) следует считать бронекавалерийскими [14, с. 274-275].

Аналогичная ситуация в 1980-х гг. складывалась и в Сенегале. Здесь вооружённую борьбу против руководства страны вели отряды туарегов («голубых людей»). Сам конфликт имел значительно меньшую интенсивность

и напряжённость. Как результат и оснащённость туарегских подразделений по сравнению с частями фронта ПОЛИСАРИО, была ниже. Они вынуждены были довольствоваться в лучшем случае пикапами высокой проходимости, производства, к примеру, фирмы «Тойота». Однако характер действий подразделений туарегов практически полностью повторял таковые у ПОЛИСАРИО [14, с. 106-107].

До начала 1980-х гг. наиболее крупные кавалерийские подразделения входили в состав вооружённых сил КНР, причём как регулярной НОАК (3 кавалерийские дивизии), так и народного ополчения (отдельные кавалерийские полки) [15, с. 19; 16, с. 25]. Отрабатываемый на учениях характер применения этой конницы, соответствовал, прежде всего, элементам партизанской войны. Естественно, в ходе модернизации НОАК, такие «устаревшие» регулярные части оказались уже не нужны (тем паче, что и численность самой НОАК изрядно сокращалась). Однако, в 1970-е и в 1980-е гг. КНР передавало свой опыт организации и ведения партизанской войны своим идеологическим союзникам. Среди них «красные кхмеры» Камбоджи, «моджахеды» Афганистана и ангольские повстанцы ВПО УНИТА (Союз за полную независимость Анголы) Жонаса Савимби. Последний сумел создать, опираясь, в том числе, на помощь США и ЮАР чрезвычайно эффективные вооружённые силы уже параллельной державы Свободная земля Анголы. В этих суперсовременных боевых формированиях место коннице не нашлось, прежде всего, потому, что дальние рейды взяли на себя авиационные и механизированные подразделения ЮАР да войска специального назначения УНИТА (повстанцы ПОЛИСАРИО о подобной роскоши могли только мечтать – марокканская авиация и марокканские войска специального назначения не без успеха действовали против них). А вот на иных территориях, китайский опыт пригодился...

В середине 1988 г. на западные телеэкраны вышел наделавший много шуму художественный фильм «Рэмбо-3» или «Рымбо в Афганистане» [17]. Среди разнообразных по своему художественному исполнению сцен, в фильме

была показана массовая кавалерийская атака афганских моджахедов на советское танковое подразделение. Оставим сей пассаж на совести создателей фильма, но отметим, что конные подразделения в Афганистане моджахедами действительно применялись. Вот, правда, формы использования их были абсолютно иными.

Горный ландшафт Республики Афганистан, слаборазвитая дорожная инфраструктура, наличие огромных и практически не контролируемых официальным Кабулом территорий и невозможность ведения постоянного разведывательного мониторинга страны – всё это создавало идеальные условия для использования лошади в качестве транспортного средства противников Демократической Республики Афганистан (ДРА). Именно благодаря этим обстоятельствам, а также тому, что с глубокой древности караваны в Афганистане явление вполне обыденное, а сами моджахеды, по своему одеянию были практически неотличимы от местных жителей, караванная форма использования конных подразделений в этой стране получила в период 1979-1992 гг. массовое распространение. Караваны с оружием из Пакистана и Ирана для моджахедов – одна из особенностей войны в Афганистане [9, с. 55-58].

В Камбодже, из-за крайне пересечённого рельефа местности, наличия большого количества водных препятствий и серьёзного лесного покрова в виде джунглей, кавалерия как таковая также вынуждена была применяться, в основном не для боевых, а для обеспечивающих операций. Тем не менее, у «красных кхмеров» существовали свои небольшие разведывательные подразделения на лошадях, численностью до взвода каждый. При этом в транспортных структурах наряду с немногочисленными автомобилями, различными плавсредствами и вьючными животными использовались слоны [19, с 346; 20, с. 20]. Их количество в каждой дивизии «красных кхмеров» (которых имелось 6) не превышало нескольких особей (иногда доходило до десятка). Однако в данных физико-географических условиях именно слоны оказались весьма серьёзным подспорьем к мощи «красных кхмеров». С них

даже стреляли по вьетнамским самолётам из ПЗРК «Стрела-2М»! [21. р. 28].

Последний, по хронологии реально зафиксированный раз, на официальном уровне кавалерия в составе вооружённых сил неофициальных государственных образований появляется уже в пределах бывшего Советского Союза. Так, при создании вооружённых сил Чеченской республики Ичкерия, в составе президентской гвардии этого де-факто непризнанного государства, была сформирована кавалерийская рота. Однако никаких подробностей её участия в войне 1994-1996 гг. нам не известны [22]. Равно как и дальнейшие эпизоды формирования и боевого применения в военных конфликтах, вплоть до 2003 г. кавалерийских частей. То, что они были в разных армиях непризнанных или параллельных держав и реально принимали участие в разнообразных военных конфликтах, является задокументированным (по кадрам киносъёмки) фактом. Однако никаких подробностей, раскрывающих их организацию и реальные действия, равно как и их практические результаты, нам на сегодня не известны.

Таким образом, последняя четверть XX века (официально до 1996 г.) де-факто стала завершающим аккордом участия кавалерийских частей и подразделений на полях войн и сражений. Говорить о том, что кавалерия военно-политических организаций и неофициальных государственных образований сыграла значительную роль в их боевых операциях не приходится. Фактически ренессанс конных частей был вынужденным выходом из ситуации полной нехватки средств механизации боевых формирований ВПО и созданных ими непризнанных и параллельных государств. Как только эта проблема решалась, ввиду появления средств механизации вооружённой борьбы, что особенно заметно на примерах Фронта ПОЛИСАРИО и организации УНИТА – от кавалерии как рода боевых войск отказывались. Впрочем, судя по редким кадрам видео фиксации боевых действий в различных военных конфликтах на территории Азии и Африки после 1996 г., конные подразделения различных неофициальных государственных образований, пусть в минимальных количествах, все же сохранились. Только уже исключительно в качестве сил

тылового обеспечения.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Поспелов А.С. «Параллельные державы» и «непризнанные государства» последней трети XX века: сравнительная характеристика // Актуальные проблемы в изучении и преподавании общественно-гуманитарных наук (дисциплин). Материалы I (Первой) Международной научной конференции, 2-3 декабря 2010 г. - Витебск, Витебский филиал УО ФПБ "МИТСО", 2010.
2. Andrii Pospielov. Military Conflict in Eastern Ukraine and its Social and Political Dimensions // Logos Universality Mentality Education Novelty: Philosophy & Humanistic Sciences. - 2020, Volume 8, Issue 1.
3. Andrii Pospielov. Navy of military political organizations of Asia, Africa and Latin America in military conflicts 1956-2000. Formulation of the problem // Revista Militare. Studii de securitate și apărare (Moldova. Alexandr Cel Bun Military Akademia). – 2019. - № 2.
4. Поспелов А.С. Системотворення і бойовий досвід Української Повстанської Армії як аналіз існування державної структури без «паралельної держави» // Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2008. - № 14.
5. Поспелов А. «Паралельні держави» в міжнародних відносинах 1970-1990-х рр. // Шевченківська весна: Матеріали Міжнародної науково-практичної молодих вчених. – Вип. VI: у 2-х част. – Ч. 1. Історія / За заг. ред. проф. В.Ф. Колесника. – К., 2008.
6. Большакова М. Гвардия Королевы // Красная звезда, 1990. – 19 декабря.
7. Мишин М. Национальная жандармерия Франции // Зарубежное военное обозрение. – 1998. - №. 5.
8. Вьоръжени сили на Марокко. URL: voennivedomstva.Start.bg
9. Шаньков С., Щербань В. Военно-политическая обстановка в Западной Сахаре // Зарубежное военное обозрение. – 2001. - № 6.

10. Западная Сахара // Зарубежное военное обозрение. – 2021. - № 1.
11. Stalemate in the Sahara // The Middle East. – 2000. - № 300.
12. Gupta R. Sahazvi societe: Transtion resistanse and POLISARIO. – New Delhi, 1988.
13. Жирохов М. История BBC Марокко // Уголок неба. URL: <http://www.airwar.ru/history/af/marokko/marokko.html>
14. Арас Д. Четвёртая мировая война. Информационно-аналитический справочник по негосударственным военизированным системам. – М., 2003.
15. Буркут І. Військові традиції та сучасність. – Чернівці, 1998.
16. Чуприн К. Военная мощь поднебесной. – М., 2006.
17. Рэмбо III. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D1%8D%D0%BC%D0%B1%D0%BE_III
18. Марковский В., Мильяченко В. Афганистан: война разведчиков. – М., 2001.
19. Грант Н. Конфликты XX века. – М., 1992.
20. Kowalczyk A. Kambodza 75 – 95. – Warszawa, 1996.
21. Conboy K., Bowro K. The NVA and Viet Cong. – L., 1991.
22. Карпов И.Е., Плоткин Г.Л. Вооружённые силы Чеченской Республики Ичкерия. Боевое расписание чеченской армии, 1994 г. // Сержант. - № 2. URL: http://sergeant.genstab.ru/chech_02.htm

**ТРЕНИРОВОЧНЫЙ ПРОЦЕСС И ИТОГИ ВЫСТУПЛЕНИЯ
КИКБОКСЕРОВ НА ОТКРЫТОМ ТУРНИРЕ 2021 ГОДА**

Потеряхин А. А.

Магистр факультета физической культуры,
Белгородский государственный
национальный исследовательский университет

Тренер-преподаватель высшей
категории по кикбоксингу

МБУДО ДЮСШ №4

г. Белгород, Россия

Ковтун Е. Н.

МБУДО ДЮСШ №4

г. Белгород, Россия

Ковтун Е. В.

МБУДО ДЮСШ №4

г. Белгород, Россия

Козлова Ю. Н.

МБУДО ДЮСШ №4

г. Белгород, Россия

Аннотация. Целью работы является подготовка кикбоксеров на открытом турнире 2021 года. В качестве гипотезы исследования было выдвинуто предположение о том, что увеличение физической подготовки поможет спортсменам успешно выступить на турнире. Было проведен один учебно-тренировочный сбор и выявлен результат тренировочного процесса.

Ключевые слова: Кикбоксинг, физическая подготовка, открытый турнир.

Введение. Современный кикбоксинг представляет собой такой вид спорта, где используется боксерская техника рук и ударная техника ног тхэквондо [6, с. 43; 7, с. 15]. В настоящее время в нем выделяют следующие разделы: поинтфайтинг, лайт-контакт, кик-лайт, фулл-контакт, фулл-контакт с лоу-киком, К-1, музыкальные формы [9, с. 26; 10, с. 34]. В кикбоксинге могут органически сочетаться занятия в группах спортивного мастерства и группах здоровья [5, с. 22]. На уровне спорта высших достижений кикбоксерам необходимо комплексно использовать физическую, технико-тактическую и психологическую подготовку [1, с.4; 2, с. 4; 3, с. 2; 4, с. 6].

Специалисты отмечают, что современный кикбоксинг характеризуется значительной вариативностью действий технико-тактического мастерства и комплексным развитием основных физических качеств, которые имеют выраженный скоростно-силовой характер [8, с. 10]. Таким образом, исследование физической и технико-тактической подготовки кикбоксеров различной квалификации является актуальной проблемой.

Цель. Подготовка кикбоксеров к открытому турниру 2021 года.

Методы и организация исследования. В исследовании были использованы следующие методы: анализ литературных источников и педагогический эксперимент. Для оценки динамики изменений в процессе педагогического эксперимента было выступление на открытом турнире с 17 по 18 апреля 2021 года в г. Белгород.

Исследование проводилось на базе СОШ № 21 г. Белгород в спортивном зале кикбоксинга. В качестве испытуемых выступали спортсмены МБУДО ДЮСШ №4 г. Белгорода.

Тренировочный процесс проводился один раз за апрель 2021 года при подготовке к открытому турниру.

Учебно-тренировочные сборы прошли на техническую подготовку с 12 по 17 апреля 2021 (таблице 1).

Таблица 1

Тренировочный процесс физической подготовки

12.04.21	13.04.21	14.04.21	15.04.21	16.04.21	17.04.21	18.04.21
12 раундов + 12 раундов	11 раундов + 11 раундов	10 раундов + 10 раундов	9 раундов + 9 раундов	8 раундов + 8 раундов	7 раундов + 7 раундов	Турнир

Все упражнения проводились на протяжении одного и того же времени: 2 минуты с 30 сек перерывом.

Результаты и их обсуждение. Результаты выступления кикбоксеров на открытом турнире с 17 по 18 апреля 2021 года в г. Белгород, представлены в таблице 2:

Таблица 2

Результат открытого турнира с 17 по 18 апреля 2021 года

Медали	Поинтфайтинг	Лайт-контакт	Всего
Золото	6	9	15
Серебро	3	3	6
Бронза	2	3	5
Итого	11	15	26

Таким образом, увеличение физического потенциала кикбоксеров позволило с успехом выступить на открытом турнире 2021 года в г. Белгород и завоевать 15 золота, 6 серебра и 5 бронз.

Заключение Физическая подготовка в тренировке спортсменов высокого класса имеет приоритетное направление в учебно-тренировочном процессе. Одним из основных, в этой связи, является выявление «проблемных» зон подготовки кикбоксеров и целенаправленное воздействие на них, позволяет не только улучшить его физическое состояние, но и значительно повысить результативность соревновательной деятельности.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Воронин, И.Ю., Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Ближний бой и физическая подготовка: учеб.-метод. пособие [Текст] / Белгород: ООО «Эпицентр», 2018. – 64 с.

2. Воронин, И.Ю., Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Лайт-контакт: учеб.-метод. пособие [Текст] / Белгород: ООО «Эпицентр», 2018. – 56 с.
3. Воронин, И.Ю., Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Поинтфайтинг: учеб.-метод. пособие [Текст] / Белгород: ООО «Эпицентр», 2018. – 56 с.
4. Воронин, И.Ю., Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Техника для начинающих спортсменов: учеб.-метод. пособие [Текст] / Белгород: ООО «Эпицентр», 2018. – 56 с.
5. Воронин, И.Ю. Физическая подготовка кикбоксера в годовом цикле [Текст] / И.Ю. Воронин, А.А. Потеряхин. - Научный журнал «Дискурс» - 2017 - 11 (13). - 21-26 с.
6. Иванов, А.Л Кикбоксинг [Текст] / Киев: Книга-Сервис, Перун, 1995. – 312 с.
7. Клещев, В.Н. Кикбоксинг. Учебник для вузов [Текст] / М.: Академический проект, 2006. –228 с.
8. Потеряхин А.А. Кикбоксинг. Татами–дисциплины: учебно–методическое пособие / А.А. Потеряхин, В.Л. Кондаков, И.Ю. Воронин. – Белгород: ООО «Эпицентр», 2020. – 160 с.
9. Ashley, S. Kickboxing [Текст] / England: Lumina Press, 2011. – 139 p.
10. Falsoni, E. Kickboxing the phenomenology of a sport [Текст] / Milan: miolagrafiche s.r.l., 2011. – 205 p.

ПРАВОВА ДОПОМОГА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Рибалкін Андрій Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін

Слободян Вікторія Дмитрівна

студентка III курсу юридичного факультету
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан та перспективи розвитку правової допомоги в Україні. Визначено, що у вітчизняній юридичній практиці наявними є різночитання певних юридичних термінів із питань надання безоплатної правової допомоги та потреба удосконалення норм українського законодавства. Наразі в Україні звернення про надання правових послуг подаються повнолітніми особами, безпосередньо до центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно з урахуванням їх компетенції. Що стосується звернення про надання будь-якого виду правових послуг відносно дітей (до досягнення ними 18-річного віку), то вони надсилаються або подаються їх законними представниками.

Ключові слова: допомога, правова допомога, представник, адвокат, законодавство.

У Конституції України визначені не лише права і свободи громадян, але й механізми їх захисту. Серед них для України, як демократичної, соціальної і правової держави, вказане право людини на правову допомогу, яке є одним із основоположних конституційних прав кожної особи. Основною задачею

сьогодення стало утворення системи державних органів, які би викликали довіру громадян, розуміння, що становлення європейської моделі справедливого правосуддя має місце бути в умовах сучасності. Тому актуальним постає захист прав людини, підвищення правосвідомості та правопросвітництво як елемент спроможності соціально вразливих груп населення відстоювати свої права та законні інтереси.

Саме прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02 червня 2011 року № 3460-VI [2] стало важливим кроком у забезпеченні реалізації закріпленого ст.59 Конституції України права кожного на правничу допомогу, Концепції формування системи безоплатної правової допомоги в Україні за Указом Президента України від 09 червня 2006 р. № 509/2006 [3], а також міжнародних актів з питань захисту прав людини.

Варто згадати А. Патерсона, який – в інтерпретації М. Комбі (Malcolm M. Combe, 2012) – робить «дотримуючись більш ранньої згадки ролі професії в полегшенні доступу до правової системи в цілому, наголос на доступ до правосуддя. Беручи вузьке уявлення про цей термін і, таким чином, обійшовши ширші потенційні вигоди від доступу до правосуддя за рахунок спрощення закону в цілому, він розглядає «доступ до недорогої юридичної допомоги, що фінансується державою», яку британська аудиторія знає як юридичну допомогу» [6].

Дослідження Д. Чоудхарі (Dolly Choudhury, 2016) стосуються порівняльного аналізу забезпечення діяльності інституту безоплатної правової допомоги в Індії, Великобританії та Австралії [7]; Е. Джонсон (Johnson E., 2009) констатує наявність у національних системах країн ЄС моделі безоплатної правової допомоги «pro bono» (Франція, Німеччина, Угорщина, Уельс), контрактної моделі (Австрія, Англія, Норвегія, Нідерланди, Швеція, Франція), моделі «ex officio» (колишні соціалістичні країни Центральної та Східної Європи), змішаної моделі (Великобританія, Шотландія, Литва) [8].

Поряд із тим, у вітчизняній юридичній практиці наявними є різночитання певних юридичних термінів із питань надання безоплатної правової допомоги

та потреба удосконалення норм українського законодавства.

Зародження інституту безоплатної правової допомоги у відповідності до стандартів Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини ПАРЄ сьогодні розцінюється як один із основних інструментів покращення доступу до правосуддя. Разом із цим, 02.06.2016 року Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401–VIII [9], у ст.59 Конституції України категорія «правова» змінена на «професійну правничу» в редакції «кожен має право на професійну правничу допомогу», що викликало суперечки серед науковців і практиків. Мабуть, тут слід послатися на ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 січня 2017 р. № 5076–VI [10], яким передбачено, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги, зокрема, може бути договір про надання правової допомоги. Аналогічним чином термін «правова допомога» передбачений і в Законі України «Про безоплатну правову допомогу» та інших.

Таким чином, наявною є правова колізія, викликана неоднозначністю трактування цих термінів, і яка потребує на вирішення. Зокрема, на веб-сайті Вікіпедії правова́ (правнича, юридична) допомога – «це професійна діяльність юристів, спрямована на сприяння громадянам та юридичним особам у вирішенні питань, пов'язаних із реалізацією норм права, що виявляється у наданні правових (юридичних) послуг» [4].

Вважаємо, що заміна терміна «правова допомога» на «правнича допомога» переважно обумовлена стандартами української мови, які визначають, що прикметник, застосовуваний для позначення відповідного виду допомоги, походить від іменника, що позначає саму професію особи, яка надає таку допомогу. Іменником для позначення особи, яка надає послуги у сфері права (у юридичній сфері), є слово «правник». Отже, саме особи, що належать до правничої професії, надають професійну правничу допомогу.

Окрім того, терміни «правовий» – «правничий» – «правний» –

«юридичний» є родовидовими синонімами. Тим не менш, термінологія чинного законодавства, де вживається термін «правовий», принаймні до словосполучення «правова допомога», має бути негайно змінена на «правнича допомога».

Наразі в Україні звернення про надання правових послуг подаються повнолітніми особами, безпосередньо до центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно з урахуванням їх компетенції. Що стосується звернення про надання будь-якого виду правових послуг відносно дітей (до досягнення ними 18-річного віку), то вони надсилаються або подаються їх законними представниками. Зокрема, на законодавчому рівні закріплено строк розгляду заяв щодо надання безоплатної первинної правової допомоги, саме у разі надання послух строк складає 30 днів, а у разі прохання щодо надання правової інформації становить 15 днів з дня отримання звернення.

Щодо безоплатної вторинної правової допомоги, то це вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Цей вид правової допомоги включає: захист; здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру.

Зокрема, з січня 2013 року почали створюватися у всіх областях України регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, завданням яких є надання професійної правової допомоги особам під час затримань (адміністративних та кримінально-процесуальних). Громадяни нашої держави нарешті мають змогу отримати кваліфіковану юридичну допомогу.

Висновок. Насамкінець, зазначимо, що наша держава докладає достатньо зусиль для реалізації права особи на отримання безоплатної правової допомоги, спираючись на досвід зарубіжних країн. Безоплатна первинна правова допомога

включає такі види правових послуг: 1) надання правової інформації; 2) надання консультацій і роз'яснень з правових питань; 3) складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру); 4) надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. Така допомога надається кожній особі, тобто громадянам України, іноземцям, особам без громадянства, в тому числі біженцям, які перебувають під юрисдикцією України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460–VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
3. Про Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні: Указ Президента України від 09.06.2006 р. № 509/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509/2006>.
4. Наливайко В. С., Таращук О. В. Поняття та значення правової допомоги в Україні. Юриспруденція: теорія і практика. 2009. № 2 (52). С. 17–23.
5. Стаматіна М. В. Поняття та сутність безоплатної правової допомоги Україні. Право і безпека. 2012. № 3 (45). С. 135–139
6. Paterson, Alan. (2012). *Lawyers and the Public Good: Democracy in Action? (The Hamlyn Lectures)*, Cambridge: Cambridge University Press.
7. Dolly Choudhury. Concept of Free Legal Aid- a Comparative Analysis Free Legal Aid in India, United Kingdom and Australia. *International Journal of Law and Legal Jurisprudence Studies*: 2016. Volume 3. Issue 3. Retrieved from: http://ijlljs.in/wp-content/uploads/2016/07/cpl1_FINL.pdf.
8. Johnson E. Key Features of Twenty National legal Aid Programmers Delivering Effective legal Aid Services Across Diverse Communities? *ILAC Conference Wellington?* 1-3 April 2009. P. 119–138.

9. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.

10. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЮ «ДВОРИК» У МІСТІ ЧЕРНІВЦІ ЗА РАХУНОК ІННОВАЦІЙ

Рогова Наталія Володимирівна

к. т. н., доцент

Студентка

Мащенко А. О.

Полтавський університет економіки і торгівлі

Постановка проблеми. Інноваційна діяльність є однією з основних складових процесу забезпечення успішного функціонування готельно-ресторанного підприємства. Тому сучасні економічні умови вимагають інтенсивної інноваційної діяльності, ефективної організації досліджень і розробок, нововведень, зниження інноваційних ризиків, стратегічного управління в інноваційній діяльності кожного підприємства.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Одним із перспективних шляхів економічного зростання підприємств є їх інноваційний розвиток. Інноваційні перебудови на сучасному етапі розвитку суб'єктів господарювання можуть не лише забезпечити високі показники економічного розвитку, але й підвищити конкурентоспроможність сучасних підприємств. Дослідженням тенденцій розвитку туристичного бізнесу та його важливої складової готельного господарства - займалися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Р. А. Брайнер, О. П. Дурович, , Н. М. Кузнецова, Г. А. Папірян, Т. І. Ткаченко [3].

Формулювання мети. Метою статті є вивчення інноваційних систем прийому та розміщення гостей готелю «Дворик» у м. Чернівці.

Виклад основного матеріалу дослідження. У період світової економічної кризи конкурентоспроможними є підприємства й галузі, що активно впроваджують і використовують інноваційні технології. Упровадження

у виробництво новітніх досягнень науки й техніки набуває особливого значення у сучасній світовій економіці.

Готельний бізнес – один із базових і динамічних секторів туризму, що завжди безпосередньо впливає на нього. Він сприяє розвитку туристських потоків, інтернаціоналізації капіталу, перерозподілу доходів між країнами, росту зайнятості населення й, зрештою, його добробуту. Готельне господарство світу розвивається швидкими темпами, багато в чому завдяки впровадженню інновацій. Перспективним напрямом розвитку готельних послуг є створення готельних мереж. В Україні з її значним природним та історико-культурним потенціалом туристська інфраструктура, у тому числі й забезпеченість готелями, ще не задовольняє потреб туристів. Недостатньо впроваджено новітніх досягнень світу у сфері готельного бізнесу. Бізнес гостинності останнім часом значною мірою змінився в результаті впровадження інновацій.

Основними тенденціями його розвитку є [2]:

- 1) утворення міжнародних готельних ланцюгів;
- 2) поглиблення спеціалізації готельних закладів;
- 3) розвиток мережі малих підприємств;
- 4) введення комп'ютерних технологій.

Нині готельний бізнес характеризується диверсифікованістю своєї діяльності та креативним підходом. Швидко розвиваються нові технології будівництва будівель, з'являються нові сегменти ринку, що задовольняють різноманітний попит туристів. У конкурентній боротьбі між готелями чималого значення набуває незвичайність та унікальність готельних закладів. Важливою інновацією розвитку готельного господарства в Україні є поява міжнародних готельних операторів, які вважають туристський ринок України перспективним [1].

Готель «Дворик» – в Чернівцях готель найвищого рівня, розташований у самому серці історичної частини, де й досі присутній дух романтизму й божественна атмосфера старовинного міста. Готель є прекрасним місцем для відпочинку після прогулянки чи зустрічі з діловими партнерами. Це результат

прогресивного бачення, метою якого є створення справді виняткового сервісу, який підносить гостинність на новий рівень. Знаходиться «Дворик» у відреставрованій будівлі, що є історичною пам'яткою ЮНЕСКО. Це прекрасне місце для того, щоб зануритись в історію, культуру та розваги, які пропонує м. Чернівці.

Розглядаючи дане підприємство, можна сказати, що воно займає одне з передових місць серед всіх готелів України. Але, на мою думку, щоб готель працював ще краще, займав перші місця за різними критеріями та став головним конкурентом для інших готельних підприємств, потрібно запровадити деякі інноваційні технології, а саме:

- сенсорні екрани-навігатори. За допомогою такої інновації в готелі «Дворик» відвідувачі зможуть орієнтуватися на місцевості та у приміщенні;
- 38 цифрових вказівника, що розташовуватимуться біля конференц-залів, де на табло відображатиметься інформація про нерухомість в м. Чернівці, місцеві визначні пам'ятки, акції в режимі онлайн;
- кожен номер повинен мати екран з підключенням до внутрішнього готельного телебачення, яке транслюватиме однакові телеканали [4].

Висновки. У сучасних умовах інновації стають основним засобом збільшення прибутку суб'єктів господарювання за рахунок кращого задоволення ринкового попиту та зниження виробничих витрат, тобто можуть бути результатом конкурентної боротьби. Під інноваціями розуміють такі результати наукових досліджень і розробок, які здатні поліпшити технічні, економічні, споживчі характеристики наявної продукції, процесів, послуг або можуть стати основою створення нової.

Такі досягнення науки стають джерелом нового (додаткового) прибутку й можуть втілитись у самостійному товарі і маючи свою ринкову вартість. Інновації, у поєднанні із професійним менеджментом у сучасній світовій економіці, стають основою підвищення конкурентоспроможності продукції, способів або механізмів управління різними технологічними, економічними, соціальними процесами.

Отже, можна сказати, що саме ці інновації, зможуть покращити роботу готелю «Дворик». Саме такі технології роблять його кращим, більш приємним для розміщення і перебування гостей. Також приведені інновації дадуть змогу зекономити на деяких речах та робити підприємство більш конкурентоспроможним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кахович О. О. Інновації та управління інноваційним розвитком суб'єкта господарювання. – 2015 № 2.
2. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів : Монографія / П. С. Харів. – Тернопіль: “Економічна думка”, 2013. – 326 с.
3. Удосконалення діяльності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-referat.com>. – Назва з екрана.
4. Підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive>. – Назва з екрана.

РОЗРОБКИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОТЕЛЮ

Рогова Наталія Володимирівна

к.т.н., доцент

Сабов Олег Юрійович

Студент

Полтавського університету економіки і торгівлі

Анотація. Важливою складовою туристичної діяльності є готельне господарство. Розвиток вітчизняного та міжнародного туризму значною мірою пов'язується з рівнем матеріально-технічної бази, розгалуженістю та різноманітністю мережі, якістю обслуговування в готельному господарстві.

Саме підприємства готельного господарства виконують одну з основних функцій у сфері обслуговування туристів: забезпечують їх сучасним житлом і побутовими послугами.

В Україні готельний бізнес є одним з перспективних. Проте, щоб залишатися лідером на ринку готельних послуг, необхідно щодня втілювати в життя новинки ринку. На даний момент існує відносно новий інноваційний перспективний вид бізнесу – це вендінгові автомати. Дослідження показують, що за кордоном практично кожна п'ята покупка здійснюється через торговий автомат і це приносить великі прибутки.

Ключові слова: готельні інновації, готельні послуги, готельне господарство, інноваційна діяльність, готельна індустрія, готельний бізнес.

На сучасному етапі головним завданням для України є вихід на світовий ринок із наданням готельних послуг, які б відповідали світовим стандартам, зокрема, з використанням вендінг-бізнесу. В Україні з кожним днем стає все більше різноманітних вендінг-автоматів та зростають обсяги продаж через них

[4].

Перед власниками готелів стоїть основне завдання: залучити якомога більше гостей (здати максимальну кількість номерів). Вирішити це завдання не удаючись до нововведень майже неможливо. Боротьба за кожного гостя вимагає впровадження максимальної кількості інновацій, змін як в технологіях, так і в свідомості, поглядах на ведення бізнесу.

Усе це характеризує особливу актуальність і практичну значимість дослідження проблем упровадження технічних нововведень в готельно-ресторанних комплексах в умовах розвитку конкурентного середовища.

Аналіз наукових досліджень і публікацій показав, що у світовій економічній літературі відсутнє однозначне визначення терміну «інновації». Їх основними характеристиками виступають якісна новизна виробів, способів виробництва та технологій порівняно з попередніми, темп реалізації та динаміка циклу нововведення, його економічна ефективність, цілеспрямованість і соціальні наслідки. Тому, можна виділити два підходи до його визначення.

Згідно з першим інновація ототожнюється з новою технікою, технологією, промисловим виробництвом. Серед прихильників цього підходу багато відомих економістів, зокрема Б. Твісс, Б. Санто, Ю. Яковець, В. Хіпель, Х. Рігс та ін. [1].

Згідно з другим підходом інновації розглядаються як прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів, послуг, організаційно-технічних, соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного характеру. Тобто ця категорія властива інтелектуальній та виробничій практиці людини та являє собою діяльність, у процесі якої:

- формуються явища і нові продукти, послуги, які комерціалізуються в господарську діяльність;
- удосконалюються уже створені людиною об'єкти матеріальної сфери;
- розробляються методи, засоби, форми організаційного, економічного, соціального та юридичного характеру.

Прихильниками цього напряму є М. Портер, П. Друкер, Д. Тідд, Д. Бессант, К. Павітт, Ю. Морозов та ін. [1].

Технологічні інновації потрібні для того, щоб отримати переваги серед конкурентів шляхом постійного пошуку удосконалення свого бізнесу.

Конкурентну перевагу можна отримати, якщо правильно спрямовувати інноваційний процес.

У сучасний час стосовно технологічних інновацій діють поняття встановлені Керівництвом Осло, яке знайшло відображення в Міжнародних стандартах в статистиці науки, техніки і інновацій. Міжнародні стандарти в статистиці науки, техніки та інноваціях - це рекомендації міжнародних організацій в області статистики науки і інновацій, які забезпечують їх системний опис в умовах ринкової економіки. Відповідно цьому стандарту інновація - це кінцевий результат інноваційної діяльності, який отримав втілення в вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг.

Впровадження інноваційних технологій в готель має ефективно та надійно функціонувати й забезпечувати постійний розвиток підприємства, щоб воно було конкурентоспроможним серед аналогічних рекреаційних формувань країни та зарубіжжя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давлатов Н.П. Экологический отель -[Електронний ресурс] [ekotown.com.ua /news/YAK-dosyahty-enerhoefektnosty-hotellive/](http://ekotown.com.ua/news/YAK-dosyahty-enerhoefektnosty-hotellive/) - Назва з екрана – Дата звернення: 22.11.15.

2. Немковский К.И. Технические инновации в гостиничном хозяйстве./ К.И. Немковский //Журнал «Отель»-портал гостиничного бизнеса - №4.- с.34-35 [Електронний ресурс] prohotelia.cjm.ua/2009/10/экономим-воду-в-отеле- Назва з екрана – Дата звернення: 25.11.15.

**УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЮ У М. ЧЕРНІВЦІ ЗА
РАХУНОК ІННОВАЦІЙ**

Рогова Наталія Володимирівна

к.т.н., доцент

Хлюст Вероніка Олегівна

Студентка

Полтавського університету економіки і торгівлі

Анотація. Інноваційна діяльність є однією з основних складових процесу забезпечення успішного функціонування готельно-ресторанного підприємства.

Ключові слова: інноваційні технології, готельне господарство, інноваційний розвиток.

Тому сучасні економічні умови вимагають інтенсивної інноваційної діяльності, ефективної організації досліджень і розробок, нововведень, зниження інноваційних ризиків, стратегічного управління в інноваційній діяльності кожного підприємства.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Одним із перспективних шляхів економічного зростання підприємств є їх інноваційний розвиток. Інноваційні перебудови на сучасному етапі розвитку суб'єктів господарювання можуть не лише забезпечити високі показники економічного розвитку, але й підвищити конкурентоспроможність сучасних підприємств. Дослідженням тенденцій розвитку туристичного бізнесу та його важливої складової готельного господарства - займалися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Р. А. Брайнер, О. П. Дурович, , Н. М. Кузнецова, Г. А. Папірян, Т. І. Ткаченко [3].

Виклад основного матеріалу дослідження. Готельний бізнес – один із базових і динамічних секторів туризму, що завжди безпосередньо впливає на

нього. Він сприяє розвитку туристських потоків, інтернаціоналізації капіталу, перерозподілу доходів між країнами, росту зайнятості населення й, зрештою, його добробуту. Готельне господарство світу розвивається швидкими темпами, багато в чому завдяки впровадженню інновацій. Перспективним напрямом розвитку готельних послуг є створення готельних мереж. В Україні з її значним природним та історико-культурним потенціалом туристська інфраструктура, у тому числі й забезпеченість готелями, ще не задовольняє потреб туристів. Недостатньо впроваджено новітніх досягнень світу у сфері готельного бізнесу. Бізнес гостинності останнім часом значною мірою змінився в результаті впровадження інновацій.

Основними тенденціями його розвитку є [2]:

- 1) утворення міжнародних готельних ланцюгів;
- 2) поглиблення спеціалізації готельних закладів;
- 3) розвиток мережі малих підприємств;
- 4) введення комп'ютерних технологій.

Нині готельний бізнес характеризується диверсифікованістю своєї діяльності та креативним підходом. Швидко розвиваються нові технології будівництва будівель, з'являються нові сегменти ринку, що задовольняють різноманітний попит туристів. У конкурентній боротьбі між готелями чималого значення набуває незвичайність та унікальність готельних закладів. Важливою інновацією розвитку готельного господарства в Україні є поява міжнародних готельних операторів, які вважають туристський ринок України перспективним [1].

Розглядаючи підприємства у місті Чернівці, можна сказати, що вони займають одне з передових місць серед всіх готелів України. Але, на нашу думку, щоб готель працював ще краще, займав перші місця за різними критеріями та став головним конкурентом для інших готельних підприємств, потрібно запровадити деякі інноваційні технології, а саме:

- сенсорні екрани-навігатори. За допомогою такої інновації в готелях відвідувачі зможуть орієнтуватися на місцевості та у приміщенні;

- 38 цифрових вказівника, що розташовуватимуться біля конференц-залів, де на табло відображатиметься інформація про нерухомість в м. Чернівці, місцеві визначні пам'ятки, акції в режимі онлайн;

- кожен номер повинен мати екран з підключенням до внутрішнього готельного телебачення, яке транслюватиме однакові телеканали [3].

Висновки. У сучасних умовах інновації стають основним засобом збільшення прибутку суб'єктів господарювання за рахунок кращого задоволення ринкового попиту та зниження виробничих витрат, тобто можуть бути результатом конкурентної боротьби. Під інноваціями розуміють такі результати наукових досліджень і розробок, які здатні поліпшити технічні, економічні, споживчі характеристики наявної продукції, процесів, послуг або можуть стати основою створення нової.

Такі досягнення науки стають джерелом нового (додаткового) прибутку й можуть втілитись у самостійному товарі і маючи свою ринкову вартість.

Інновації, у поєднанні із професійним менеджментом у сучасній світовій економіці, стають основою підвищення конкурентоспроможності продукції, способів або механізмів управління різними технологічними, економічними, соціальними процесами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кахович О. О. Інновації та управління інноваційним розвитком суб'єкта господарювання. – 2017 № 2.

2. Удосконалення діяльності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-referat.com>. – Назва з екрана. – Дата звернення : 30.11.16.

4. Підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive>. – Назва з екрана. – Дата звернення : 01.12.16.

ОМОНІМІЯ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Савченко Ірина Степанівна

канд. філол. наук, доцент

Черкаський національний університет

ім. Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Анотація. У статті висвітлено питання про явище омонімії запозичених слів в українській мові, виділено та описано три типи омонімічних пар і рядів: 1) засвоєні від різних слів однієї мови; 2) запозичені з різних мов; 3) співзвучні з питомими словами української мови.

Ключові слова: лексична омонімія, запозичені слова, гомогенні омоніми, гетерогенні омоніми, фонетична та граматична адаптація.

Явище лексичної омонімії має тривалу історію вивчення, багату методологію дослідження, цінні наукові традиції (омоніми як лексичні одиниці привернули увагу мовознавців ще в XVI ст. – у добу пізнього середньовіччя). Левова частка наукових студій про явище омонімії належить працям тих дослідників (В. Абаєву, Р. Будагову, Л. Булаховському, В. Виноградову, К. Галкіній-Федорук, М. Задорожньому, М. Муравицькій, Л. Новікову та ін.), які розв'язували проблему розмежування багатозначних слів та гомогенних омонімів [див.: 1, с. 138–141].

Інтерес до явища омонімії, спричиненої розпадом полісемії, виявили не лише мовознавці: приклади гомогенних омонімічних пар і рядів зарясніли чи не в усіх навчальних посібниках для вищих навчальних закладів та в підручниках для шкіл, гімназій, ліцеїв, чим унеможливили якісне засвоєння цього складного і цікавого лексичного явища. Студенти та школярі заучують наведені приклади

(*коса*¹ «знаряддя», *коса*² «волосся», *коса*³ «мис»; *кран*¹ «будівельна машина», *кран*² «елемент сантехніки» тощо), але не завжди готові назвати причини появи омонімічних одиниць [2, с. 65–67; 3, с. 225–226].

Очевидно, більшу увагу варто приділити матеріалу про гетерогенні омоніми – ті ідентичні лексеми, які не мають ніякого зв'язку з полісемією, зокрема однозвучні запозичені слова. Тому мета статті – з'ясувати типи лексичної омонімії запозичених слів на матеріалі сучасних словникових слів іншомовного походження та етимологічних досліджень.

У словниковому складі української мови фіксують чимало прикладів омонімії гетерогенної (чи за терміном Л. М. Полюги – «випадкової») [4, с. 40], яка передбачає різне походження слів з фонетичною, орфографічною та граматичною дублетністю і не пов'язані з розпадом полісемії. Поява гетерогенних омонімів спричинена переважно історичними змінами у фонетичній системі української мови, дериваційними процесами, збігом у фонетичному звучанні іншомовних лексем.

Аналіз дібраного фактажу дозволяє констатувати, що запозичені слова-омоніми в українській лексиці є трьох типів: 1) ті, що засвоїлися з однієї мови, але від різних слів; 2) ті, що запозичилися з різних мов; 3) ті, що зазнали співзвуччя з питомими словами української мови.

Гетерогенні омоніми першого типу виникли внаслідок фонетичної адаптації різнокореневих лексем, засвоєних з однієї мови. Так, латинські слова *legatus* (від *lego* – «посилаю») та *legatum* «належне за заповітом» спричинили появу омонімічної пари *легат*¹ «посол – у Стародавньому Римі» і *легат*² «викладене в заповіті доручення спадкоємцю виплатити якійсь особі певну суму або передати їй певне майно» (1, с. 374) (українській мові не властиві кінцеві *-us* та *-um* латинського походження).

Низка омонімів цієї групи – запозичення із західноєвропейських мов, зокрема: 1) з німецької: *такса*¹ (від нім. *taxe*, що походить з лат. *taxo* – оцінюю) «стабільна розцінка» і *такса*² (від нім. *dachshund*: буквально – *dachs* – борсук і *hund* – пес) «порода мисливських собак, яких використовують для полювання

на лисиць і борсуків у норах» (1, с. 657); 2) з французької: *банкет*¹ (від фр. *banquet*) «урочистий обід або вечеря, що влаштовують на честь кого-небудь або на відзначення певної події» і *банкет*² (від фр. *banquette*) «1) невисокий земляний вал, що захищає залізничні виїмки від розмивання водою; 2) (військ.) насип для внутрішньої крутості високого брустверу, призначеного для стрільців» (1, с. 76), *бал*¹ (від фр. *bal* від *baller* – танцювати) «урочистий вечір із танцями під музику» і *бал*² (від фр. *balle* – м'яч, куля) «умовна одиниця оцінювання успіхів у спорті» (1, с. 74); 3) з англійської: *бокс*¹ (від англ. *boxing* від *box* – удар) «вид спорту, який являє собою врегульований правилами кулачний бій двох спортсменів у спеціальних рукавичках» і *бокс*² (від англ. *box* – коробка) «1) геометрична камера для роботи з радіоактивними речовинами; 2) окрема палата в лікарні для запобігання захворювання» (1, с. 86), *лівер*¹ (англ. *liver* – печінка) «печінка, легені, серце та інші їстівні нутрощі забитих тварин» і *лівер*² (англ. *lever* – важіль) «ручний пояс для перекачування рідини, пального тощо» (1, с. 380).

Проблема появи омонімічних лексем другого типу – фонетична адаптація лексичних запозичень з різних мов, як-от: *ліра*¹ (від гр. *lyra*) «струнний щипковий музичний інструмент» і *ліра*² (від іт. *lira*) «грошова одиниця Італії – до запровадження євро» (1, с. 385), *лама*¹ (ісп. *lama* від мови кечуа) «рід ссавців родини верблюдових» і *лама*² (тибет. *блама* – найвищий) «10 буддійський чернець у Тибеті, Монголії, Бурятії; 2) у калмиків – глава духовенства» (1, с. 370), *кала*¹ (від давньоінд.) «божество та уособлення часу – в індуїзмі» і *кала*² (від лат. *Calla*, пов'язана з *callainus* – блідо-зелений) «у квітникарстві – рослина виду зантедесхія з Південної Африки» (1, с. 279).

Групу екзотизмів у складі української лексики заповняють омоніми на зразок: *каймак*¹ (тюрк.) «вершки, зняті із пряженого молока» і *каймак*² (арабс.) «голова району в Лівані» (1, с. 278), *хедер*¹ (від англ. *header*, що пов'язане з *head* – зрізати верхівку) і *хедер*² (давньоєвр.) «єврейська релігійна початкова школа для хлопчиків» (1, с. 736). Наведені омонімічні екзотизми засвідчують частковий збіг граматичних форм: у родовому відмінку однини закінчення *-а*

мають омоніми *каймак*², *хедер*¹, флексія -у властива лексичним одиницям *каймак*¹, *хедер*².

Архаїчні компоненти омонімічних пар – свідчення взаємодії лексики активного і пасивного вжитку, що яскраво ілюструє приклад: *ас*¹ (лат. *as*) «(арх.) «грошова одиниця Стародавнього Риму» і *ас*² (фр. *as* – туз) «1) льотчик-винищувач вищого класу; 2) (перен.) майстер своєї справи» (1, с. 63).

Як вважає дослідниця А. П. Коваль, слово *ас* у французькій мові багатозначне, переносні його значення «богатир, багач, грошовита людина (у нас – “туз”)), «високопоставлена особа (у нас – “шишка”))» з’явилися ще в ХІХ ст. Пізніше шляхом метафоризації додалося ще кілька: «майстер повітряного бою» (у 1941 р.), «командир підводного човна, який захопив кілька суден противника», «майстер своєї справи». У французьку мову слово *ас* прийшло з латини (*as*, род. *assis*), де вживалося переважно в мові гравців, а в латинську мову проникло, очевидно, з мови етрусків. На думку філологині, від французів українці запозичили цю лексему через німецьку або польську мову [5, с. 190].

Тісні економічні, політичні та культурні контакти української держави з країнами Західної Європи впродовж кількох останніх століть поспіль стали підґрунтям для продуктивної мовної взаємодії, унаслідок якої виникли шляхи прямого чи опосередкованого запозичення омонімічні одиниці: *мур*¹ (від фр. *tir* – стрілянина) «приміщення для стрільби з ручної вогнепальної зброї» і *мур*² (від голл. *teer*) «(мор.) суміш зі смоли, каніфолі й сала» (1, с. 675), *гром*¹ (від фр. *grotte* – італ. *grotta* – печера) «невелика печера, що має склепінчасту стелю та широкий вхід» (1, с. 370), *порт*¹ (від фр. *port* – лат. *portus* – гавань, пристань) «ділянка берега з прилеглим водним простором для стоянки суден» і *порт*² (від англ. *port*) «отвір у борту судна для гарматних стволів – у старовинних військових суднах» (1, с. 545), *бар*¹ (від англ. *bar*) «1) невеличкий ресторанчик, у якому клієнтів обслуговують біля стійки; 2) шафа для напоїв» (1, с. 77).

Тричленні омонімічні ряди засвідчили набагато складніші взаємозв’язки між мовами, що належать до різних генетичних груп, як-от: *кава*¹ (від фарсі) «в іранській міфології – коваль, який став ватажком повстання» і *кава*² (від араб.

кагва) «тропічне дерево, з насіння якого виготовляють ароматний тонізуючий напій», *кава*³ (полінезійського походження) «п'яний напій з кореня дикого перцю – у народів Океанії» (1, с. 276), *гриф*¹ (від гр. *gryps*) «1) фантастична істота з головою орла і тулубом лева; 2) група хижих птахів ряду соколоподібних», *гриф*² (від нім. *griff* – рукоятка, ручка) «1) музична пластинка на верхній частині струнного смичкового інструмента; 2) стрижень спортивної штанги; 3) рукоятка шаблі», *гриф*³ (від фр. *griffer* – хапати кігтями; дряпати) «1) штемпельний відбиток власноручного підпису на паперах; 2) напис на документі чи виданні, що означає особливий порядок користування» (1, с. 157); *ліга*¹ (від фр. *ligue*, що походить від лат. *ligare* – зв'язувати) «спілка, товариство, асоціація, об'єднання окремих осіб, організацій або держав із суспільно-політичними цілями», *ліга*² (іт. *liga* – зв'язок) «(муз.) знак у вигляді дуги над нотами, який означає, що треба грати зв'язно, безвідривно», і *ліга*³ (від англ. *league* – зв'язок) «одиниця довжини Великобританії та США, що дорівнює 3 милям» (1, с. 380).

Гетерогенні омоніми третього типу виникли шляхом фонетичного уподібнення запозичених слів до слів питомих (корінних), найчастіше – праслов'янського походження. Так, омонім *біда*¹ «нещаслива пригода, що приносить страждання», – це лексична одиниця праслов'янського фонду (**běda*), *біда*² «двоколісний однокінний візок на одну або дві особи», – запозичення через польське посередництво з лат. *vīda* «парна запряжка», утвореного від основ *bis* «двічі» і *jūgum* «ярмо» (2, с. 192).

Спірною є етимологія омонімічної пари *куб*¹ «шестигранник» і *куб*² «великий казан, бак для перегонки або кип'ятіння рідини», перший член якої виник, можливо, через західноєвропейське посередництво (німецької, французької або англійської мов) від латинського слова *cubus* «грань, гральна кістка», яке має грецьке коріння, а другий його член зводять до праслов'янського **kubъ* «видовбана з дерева посудина» (3, III, с. 118). На думку Л. І. Нечволод, запозичення *куб* є багатозначною лексемою (шестигранник; третій степінь будь-якого числа; казан для кип'ятіння води) з латинським

корінням (походить від лат. *cubus*) (1, с. 361). Етимологиня Г. П. Циганенко заперечує іншомовне походження полісемантичної лексеми *куб* «шестигранник; вмістилище циліндричної форми для перегонки чи кип'ятіння рідини» і всі значення зводить до праслов'янського слова **kubъ* «видовбана з дерева посудина», яке має індоєвропейський корінь **ku-/*kou-* «бити, кувати, довбати» та суфікс *-в-* (4, с. 202). Таким чином, запозичені слова, фонетично і граматично адаптувавшись в українській мові, в окремих випадках спричинили появу явищ лексичної омонімії, зокрема тієї групи слів з орфоепічною, графічною та орфографічною дублетністю, яка засвідчена етимологічно.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Савченко І. Проблема розмежування багатозначних та омонімічних лексем // Південний архів. Філологічні науки: збірник наукових праць. Випуск Х. – Херсон: Атлант, 2001. – С. 138–141.
2. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін. – Київ: Знання, 2010. – 270 с.
3. Глазова О., Кузнецов Ю. Рідна мова: підручник для 5 класу; за ред. І. Вихованця. – Київ: Педагогічна преса, 2005. – 288 с.
4. Полюга Л. М. Омонімія і багатозначність слова // Українська мова і література в школі. – 1985. – №7. – С. 40–45.
5. Коваль А. П. Слово про слово. – Київ: Радянська школа, 1986. – 386.
6. Нечволод Л. І. Сучасний словник іншомовних слів. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2014. – 768 с.
7. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / [ред. кол.: О. С. Мельничук та ін.]. – Київ: Наукова думка, 1982. – Т. 1. – 631 с.
8. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / [ред. кол.: О. С. Мельничук та ін.]. – Київ: Наукова думка, 1989. – 552 с.
9. Цыганенко Г. П. Этимологический словарь русского языка. – 2-е изд., перераб. и доп. – Киев: Радянская школа, 1989. – 511 с.

ОПТИМИЗАЦИЯ КОМПЛЕКСНЫХ МЕТОДОВ ЛЕЧЕНИЯ БОЛЬНЫХ НЕВРАЛГИЕЙ ТРОЙНИЧНОГО НЕРВА

Садыкова Хуршида Кабуловна

к.м.н доцент

Бабохужаев Абдукаюм Срожиддинович

Магистрант

Ташкентский государственный стоматологический институт

Ташкент, Узбекистан

Аннотация: Распространенность невралгии тройничного нерва (НТН) достаточно велика и составляет до 30-50 больных на 100 000 населения, а заболеваемость по данным ВОЗ находится в пределах 2-4 человек на 100 000 населения. [5,7]. Интенсивность и внезапность появления болевого синдрома, повторяющийся характер приступов приводит к физическому и психическому истощению и дают основание считать невралгии тройничного нерва самым труднопереносимым заболеванием. [1,3,4].

Ключевые слова: тройничный нерв, радиочастотная абляция, комбинированный метод.

Цель: Оптимизировать результаты лечения больных с невралгией тройничного нерва с помощью чрескожной радиочастотной селективной ризотомии (ЧРСР) в комбинации с препаратом «Сертофен»

Материалы и методы: Анализуются результаты обследования 50 больных с патологией НТН. Пациенты были разделены на две группы. Основную группу составили 25 больных подвергшихся ЧРСР в комбинации с препаратом сертофен 25 мг, 3 раза в день по 1 таблетке, 7 дней, контрольную группу составили 25 больных получавшие ЧРСР без комбинации препарата. Пациенты были разделены по возрасту, по полу и вовлечением в процесс

ветвям тройничного нерва. Эффективность лечения оценивали по интенсивности болевого синдрома по визуальной аналоговой шкале (ВАШ – 100 мм)

Результаты: Хорошего результата в виде регресса болевого синдрома регистрировали в 1,5 раза чаще в группе с препаратом сертофен. Болевые пароксизмы прекратились у 50(100%) больных, Интенсивность боли снизилась по ВАШ через 7 дней у 35 больных (70%) у контрольной группы наблюдались рецидив боли 15(30%) больных.

Заключение: Проведенный анализ позволил обнаружить, что ЧРСР является безопасным, эффективным методом лечения НТН в комбинации с препаратом «сертофен». Для разработки персонифицированного алгоритма выбора того или иного метода хирургического вмешательства необходимы дальнейшие сравнительные исследования.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Ali, S. and Murat, S. (2010). Subarachnoid bleeding into the superior cerebellopontine cistern after radiofrequency trigeminal rhizotomy: case report. *Acta Neurochir.* 152, 561–562.
2. Bing, H., Ming, Y., Zhiying, F., Jianguo, G., Arzhang, Z., Michael, L., and Xiang, Q. (2014). CT-guided percutaneous infrazygomatic radiofrequency neurolysis through foramen rotundum to treat V2 trigeminal neuralgia. *Pain Med.* 15, 1418–1428.
3. Dessy, R.E. and Ho, K.Y. (2010). Treatment of trigeminal neuralgia: role of radiofrequency ablation. *J. Pain Res.* 3, 249–254.
4. Fang, L., Ying, S., Tao, W., Lan, M., Xiaotong, Y., and Nan, J. (2014a). 3D CT-guided pulsed radiofrequency treatment for trigeminal neuralgia. *Pain Pract.* 14, 16–21.
5. Fang, L., Tao, W., Jingjing, L., and Nan, J. (2014b). Comparison of high-voltage- with standard-voltage pulsed radiofrequency of Gasserian ganglion in the treatment of idiopathic trigeminal neuralgia. *Pain Pract.* 15, 595–603.

6. Girija, P.R., Hari, H.D., Parmod, K.B., and Vinay, G. (2009). Intracranial hemorrhage after percutaneous radiofrequency trigeminal rhizotomy. *Pain Pract.* 9, 82–84.
7. Huibin, Q., Jianxing, L., Guangyu, H., and Dianen, F. (2009). The treatment of first division idiopathic trigeminal neuralgia with radiofrequency thermocoagulation of the peripheral branches compared to conventional radiofrequency. *J. Clin. Neurosci.* 16, 1425–1429.

УДК 7.071.1

УДК 504.406 (556.338)

**ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОБ'ЄКТІВ
НАФТОГАЗОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ
НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ**

Семчук Ярослав Михайлович

д.т.н., професор

Лялюк-Вітер Галина Дмитрівна

к.б.н., доцент

Камасва Інесса Олегівна

к.т.н., доцент

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація: В даній статті коротко проаналізовано вплив об'єктів газонафтопромислового комплексу на довкілля. Адже зміна його компонентів, зокрема, ґрунтів, поверхневих і підземних вод, відбувається при розробці нафтових родовищ. Закцентовано увагу на тому, що забруднення навколишнього природного середовища в районах видобутку нафти і газу може бути і пластовими водами.

Джерелами забруднення на нафтопромислах є вихідні лінії, колектори, трубопроводи зовнішнього транспорту, установки попередньої переробки нафти, де допускаються втрати нафти та конденсату, мінералізованих вод та розсолів. При функціонуванні об'єктів газонафтопромислового комплексу, необхідно проводити певні заходи для недопущення забруднення довкілля та охорони його складових.

Ключові слова: довкілля, забруднення, газонафтопромисловий комплекс, нафта, нафтопродукти, конденсат, пластові води, підземні води, ареал.

Вплив діяльності об'єктів газонафтопромислового комплексу на навколишнє середовище, зокрема, нафти та нафтопродуктів, досліджувалося низкою вчених. Результати таких досліджень описано у наукових працях Я.М. Семчука та Р.М. Говдяка [1-3], Г.І. Рудька [4-5] та інших.

Як відомо, нафту, конденсат та природний газ добувають у складі суміші з пластовими водами, переважно з мінералізацією до 50 г/дм³ або розсолами з вищою мінералізацією. Вплив пластових вод на довкілля не дуже вивчений. Існує думка, що забруднення пластовими водами може змінювати стан екосистем більше, ніж нафта та нафтопродукти [6].

Захист підземних вод від забруднення є досить актуальним. Адже прісні підземні води піддаються впливу техногенних факторів. Зокрема, може бути попадання в них стічних вод, у результаті фільтрації з промислових басейнів (хвосто- і шламосховищ, накопичувачів, нафтопромислів тощо). Часто підземні води забруднюються складниками газодимових викидів промислових підприємств.

Забрудненню пластовими водами, крім поверхневих та підземних вод, піддаються ґрунти. Виділяють два види їх засолення: поверхнєве - при відмові трубопроводів, що транспортують вуглеводневі суміші з пластовими водами, та глибинне - через їх витік із експлуатаційних та нагнітальних свердловин.

Утворюються ареали забруднень при забрудненні водоносних горизонтів які з часом можуть збільшуватися в розмірах і захоплювати чисті природні води. Водозабори підземних вод, що діють, пришвидшують цей процес, особливо в зонах, де є вплив фільтрації з підвищеними швидкостями. Повністю ліквідувати утворені ареали забруднень і відновити якість підземних вод дуже складно, практично не можливо. Тому, часто застосовують заходи, спрямовані тільки на локалізацію забруднень і створення умов, які б унеможливили їх подальше розповсюдження у водоносних пластах. Не зважаючи на те, що ці заходи не є радикальними, але вони є необхідними та важливими, оскільки іде постійне зростання потреби у підземних водах, як джерела водопостачання.

Джерелами забруднення довкілля на нафтопромислах є вихідні лінії,

колектори, трубопроводи зовнішнього транспорту, установки попередньої переробки нафти, де допускаються втрати нафти та конденсату, мінералізованих вод та розсолів.

Забруднення довкілля пластовими водами у районах видобутку нафти і газу може відбуватися від різних джерел. Їх умовно поділяють на 3 групи: джерела, що постійно діють, джерела, що діють періодично та аварійні:

- джерела, що постійно діють - ставки додаткового відстоювання та шламонакопичувачів;

- джерела, що періодично діють - аварійні амбари, установки для підготовки нафти і води, насосні станції, дощові та снігові води, що переносять забруднювальні речовини з промислових майданчиків;

- аварійними джерелами є нафтогазоконденсатопроводи при їх відмовах, свердловини, які служать для захоронення попутно-промислових вод та підтримки пластового тиску.

Отже, під час функціонування об'єктів газонафтопромислового комплексу, необхідно проводити певні заходи для охорони підземних вод: вибір системи їх розробки, контроль та регулювання, впровадження ефективних методів підвищення нафтовіддачі.

Важливим є виявлення можливих джерел забруднення і передбачення необхідних заходів із запобігання поступлення забруднень у підземні води.

Перш за все, треба вивчити просторовий розвиток ареалу сольового забруднення та ступінь його небезпеки для навколишнього середовища та населення. Необхідно правильно визначити гідрогеологічні параметри для прогнозування розвитку ареалу забруднення з часом. Потрібно розробити організаційно-методичні положення при плануванні заходів з ліквідації забруднених вод та не допустити повторного забруднення. Обов'язково виробити критерії, для обмеження екологічно несприятливих видів господарської діяльності.

Таким чином, проблема забруднення підземних вод, а отже і навколишнього середовища від діяльності об'єктів газонафтопромислового

комплексу потребує не тільки профілактичних заходів, а спеціальних, що вимагає подальших наукових досліджень та напрацювань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Семчук Я.М. Дослідження проникності ґрунтів зони аерації при аварійних викидах нафтопродуктів / Я.М. Семчук, Р.М. Говдяк // Державний міжвідомчий науково-технічний збірник „Розвідка і розробка нафтових і газових свердловин”: Розробка та експлуатація нафтових і газових родовищ. - Випуск 34. - Івано-Франківськ, 1997. - С. 219-223.

2. Семчук Я.М. Прогнозні оцінки забруднення компонентів навколишнього середовища нафтопродуктами за допомогою показників екологічної безпеки / Я.М. Семчук, Р.М. Говдяк // Державний міжвідомчий науково-технічний збірник :розвідка і розробка нафтових і газових родовищ. Серія „Техногенна безпека”. - Випуск 37 (том 10). - Івано-Франківськ 2000. – С. 146-151.

3. Семчук Я.М. Дослідження особливості формування нафтового забруднення зони аерації на фізичній моделі. / Я.М. Семчук, Р.М. Говдяк // Державний міжвідомчий науково - технічний збірник “Розвідка і розробка нафтових і газових родовищ” Серія: Буріння нафтових і газових свердловин. Випуск 38. (том 2)-Івано-Франківськ, 2001- С.176-184.

4. Рудько Г.І., Шкіца Л.Є. Екологічна безпека та раціональне природокористування в межах гірничопромислових і нафтогазових комплексів: Монографія. – К.: “Нічлава”, 2001. – 508 с.

5. Рудько Г.І. Екологічна безпека навколишнього середовища України. Контури проблем / Г.І. Рудько, Б.Ю. Депутат // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності. 2003. – № 4 . – С.22-28.

6. Васильев А.Н., Журавель Н.Е. Организация гидрохимического мониторинга в условиях нефтегазоносного северо – восточной Украины – Харьков: Епограф, 2001. – 112 с.

ЮВІЛЕЙНІ ПОДІЇ, ПРИСВЯЧЕНІ 100-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНИЦІ ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ

Ситник Ірина Володимирівна

Аспірант

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Анотація: у статті аналізуються події, присвячені ювілейному дню народження Тетяни Нилівни Яблонської (1917–2005). Серед визначних подій, що знаменують видатну художницю, слід відзначити виставки, проведені в багатьох містах України з експозицією творів мисткині; документальні кінофільми та сюжети телебачення. Подію відзначено також випуском об'єктів нумізматики: монет, марок, а також відкриттям монументальної дошки Тетяни Яблонської за місцем проживання в Києві. Увага до ювілейної дати та ознаменування цієї події ще раз висвітлює творчий доробок художниці та підкреслює її вагомий внесок в українське образотворче мистецтво.

Ключові слова: українське образотворче мистецтво XX століття, живопис, Тетяна Яблонська, 100-річчя з дня народження, ювілейні події.

Ювілейні події, присвячені 100-річчю з дня народження художниці Тетяни Нилівни Яблонської, що відбувалися по всій Україні, заслуговують на додаткову увагу та висвітлення. Видатна творча особистість не тільки залишила нащадкам колосальну творчу спадщину, але й сприяла розвитку українського образотворчого мистецтва загалом.

Висвітлення подій в інтернет-просторі, а також телевізійні сюжети, кінофільми є актуальними джерелами інформації сьогодення з метою збереження пам'яті Тетяни Яблонської та поширенню свідчень про життєвий і творчий шлях мисткині у національному просторі та за його межами.

По всій Україні у 2017 році проводились виставки живопису Тетяни

Яблонської, присвячені 100-річному ювілею з нагоди дня народження художниці. Одеський художній музей і Хмельницький обласний художній музей презентували виставки з фондів; Дніпропетровський художній музей відкрив виставку «Тетяна Яблонська: думки, почуття, пошук...»; Полтавський художній музей – презентував експозицію «Тетяна Яблонська та класики українського живопису XX століття»; Запорізький обласний художній музей – «Епоха Тетяни Яблонської».

В Києві на честь мисткині у 2017 році відбулось чотири виставки: в Національному художньому музеї, Київському музеї російського мистецтва, Національному музеї літератури України і Центральному будинку художника [1].

У Національному художньому музеї України проведено виставку «І спогади, і мрії» за сприянням доньки мисткині художниці Гаяне Атаян. Куратором експозиції виступала відомий мистецтвознавець Оксана Баршинова. Виставка цікава тим, що представлено роботи художниці всіх періодів творчості: близько 100 творів живопису й графіки, а також матеріали з родинного архіву. У відкритті брали участь відомі діячі в галузі мистецтва, зокрема, голова Національної спілки художників України, професор НАОМА Володимир Андрійович Чепелик, президент Національної Академії мистецтв України Андрій Володимирович Чебикін.

Огляд цієї події висвітлювався в інтернет-просторі та в друкованих джерелах. Журнал «VOGUE» презентував відкриття виставки і відзначив вагомий внесок Гаяне Атаян і директора Національного художнього музею Юлії Литвинець у підготовці цієї важливої події. У журналі наведені світлини з експозиції творів різного періоду творчості, зокрема, «Перед стартом» (1947), «Насіння» (1969), «Життя продовжується» (1971) [3].

За матеріалами події на сайті НХМУ відзначено, що виставка «І спогади, і мрії» – це спроба відобразити напружений діалог художниці з класиками минулого й сучасності, сприйняття та переживання історії й сучасності в пейзажних та споглядальних сюжетних творах [2]. Автор огляду події Катерина

Лебедєва важливе місце в експозиції відвела полотну «Юність» (1969) з колекції музею, а роботу «Ясний вечір» (1982) відзначила як «хіт» експозиції [1].

Варто звернути увагу на огляд цієї події очима киянина в інтернет-журналі «Livejournal», що супроводжувався фотографіями творів у просторі експозиції. Серед виділених полотен, зокрема, «Автопортрет» (1945), «Над Дніпром» (1954), «Разом з батьком» (1962), «Перед стартом» (1947), «Лебеді» (1966), «Юність» (1969), «Тиша» (1975), «Зима в старому Києві» (1969), «Моє крісло» (1998). Думка пересічного глядача, який сорок років прожив у Києві, та не є фахівцем у царині мистецтва, але знає про ім'я Тетяни Яблонської з шкільних підручників за творами «Хліб» та «Ранок» варта уваги: «Всі роботи Тетяни Яблонської мені подобаються та зрозумілі. Є картини, що настільки зворушують, що хочеться зупинитися та передивлятися їх. Тетяна Яблонська це людина достойна поваги та пам'яті» [4].

Майже одночасно, з 14 по 27 лютого 2017 року, в Київському музеї російського мистецтва (у березні 2017 року рішенням Київської міської Ради музей перейменовано у Національний музей «Київська картинна галерея») експонувалось дванадцять робіт Тетяни Яблонської на виставці «Натхнення інколи приходить несподівано». За словами української дослідниці та мистецтвознавця Катерини Лебедевої, з музеєм Яблонську поєднували тісні дружні зв'язки й Тетяна Нилівна власноруч дарувала роботи музею впродовж 1994–2004 років [1]. Твори, представлені на виставці, демонструють повсякденне життя звичайних людей, побутові сцени, серед них: «Відпочинок» (1971), «Нові вікна» (1964), портрети членів сім'ї «Молода піаністка» (1974), де зображена молодша донька художниці Гаяне, автопортрети в домашній обстановці [5]. Музей висвітлив подію на своїй офіційній сторінці в фейсбуці. Поряд з переліком всіх її заслуг, зазначено світове визнання художниці – у 1997 році ЮНЕСКО визнав Тетяну Яблонську художницею року, а в 2000 році – Міжнародним біографічним центром у Кембриджі Тетяні Нилівні надано звання «Жінка року» [5].

Національний музей літератури України презентував до 100-річчя мисткині виставку «Лірика» з пейзажами художниці 80-х років. Твори відібрані з Дирекції художніх виставок України, куди роботи Тетяни Яблонської, придбані державною, почали надходити з 1945 року. Усього за ці роки через ДХВУ «пройшло» 262 твори Яблонської. З них 199 творів були передані державним музеям України. В колекції ДХВУ залишилось усього 24 твори, які й були представлені на виставці [1]. Одна з найбільш масштабних і цілісних презентацій творів живопису та графіки Тетяни Яблонської відбулась з 23 лютого по 12 березня 2017 року в Центральному будинку художника в Києві, на якій експонувалось понад 140 картин, створених до 2004 року. Окрема зала присвячена виключно пейзажам, «які занурюють у природу так сильно, неначе справді перебуваєш десь під відкритим небом...» [1].

Важливою подією у 2017 році стає виставка «Інша Тетяна Яблонська», за документами Національного архівного фонду України та архіву родини Тетяни Яблонської, що проходила з 1 березня до 1 квітня 2017 року, в зеленій залі ЦДАМЛМ України. Саме в межах цієї урочистої дати було презентовано пам'ятну монету «Тетяна Яблонська», випущену з нейзильбера масою 12,8 г, тиражем 25 тис. штук. На аверсі відображено стилізований фрагмент картини «Льон» (1977), на реверсі – портрет художниці з палітрою в руках. У презентації приймали участь представники Національного банку України, Державної архівної служби України, Національної спілки художників України, Національної академії мистецтв України, архівних та музейних установ [6].

Окрім виставок до ювілейної дати, в Києві урочисто відкрили меморіальну дошку за адресою провулок Мар'яненка, 14, де проживала Тетяна Яблонська. За словами міністра культури Євгена Нищука, постать художниці є унікальною для української культури, а її полотна живі, яскраві та сповненні життя. «Держава ж має зберігати та популяризувати імена та творчість таких геніїв, аби, натхненні ними, в Україні народжувалися нові видатні імена», - говорив міністр культури [7]. Але слід зазначити, що це майже єдиний факт уваги з боку держави в ювілейній події. Наразі, в Києві немає музею Тетяни

Яблонської, в якому була б нагода зібрати творчу спадщину цієї легендарної та масштабної для нашої країни художниці. Збереженням спадщини, висвітленням подій та публікаціями займається родина художниці, особисто Гаяне Атаян.

Неможливо оминати увагою такі цінні інформаційні джерела як фільмографія та сюжети телебачення. Зокрема, телеканал «Інтер» в передачі «Ранок» у 2007 році, в день святкування 100-річчя великої художниці, трансливав біографічний сюжет «Народна художниця: Тетяна Яблонська». В цьому стислому, але дуже важливому матеріалі мисткиня висвітлена як прижиттєвий класик та «бренд» українського образотворчого мистецтва. Зазначено той факт, що деякі люди приходять подивитись на картини художниці саме для отримання енергії з полотен як допомоги перед важливими подіями. В програмі Гаяне Атаян відзначає силу особистості та живопису великої талановитої художниці, всенародну любов до Тетяни Яблонської, що пройшла випробування часом [8].

У 2008 році Національна спілка кінематографістів України презентувала подію, яку неможливо оминати увагою, – вечір пам'яті Тетяни Яблонської в приміщенні музею-квартири Павла Тичини, із запрошенням родини мисткині та виступами мистецтвознавців [9]. Відбувся показ документальних кінострічок про художницю: режисера Лідії Островської «Тетяна Яблонська» (1971) і режисера Станіслава Сукненка «Тетяна Яблонська: натхнення самоти» (2008).

Завдяки мережі подій, організованих арт-музейним середовищем, висвітлених в інтернет-просторі, відзначених в нумізматиці, збережених у кіно- та фотодокументах – стає зрозумілим масштаб та значення творчої спадщини Тетяни Нилівни Яблонської. Ця мисткиня зрозуміла для всіх поколінь, художниця, чия творчість випробувана часом та визнана народною любов'ю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Катерина Лебедева «Яблонській 100 років, або Чотири в одному». 03.03.2017. ART Ukraine. URL: <https://artukraine.com.ua/a/yablonskiy-100-rokiv-abo-chotiri-v-odnomu/#.YCPikXwzaUk> (дата звернення 12.04.2021)

2. Перегляд виставки «І спогади, і мрії», 24.02.2017 – 23.04.2017, живопис, графіка, Тетяна Нилівна Яблонська. Куратор виставки Оксана Баршинова. Національний художній музей України : офіц. Веб-сайт. URL: <http://namu.kiev.ua/ua/exhibitions/archive/view.html&eid=256> (дата звернення 12.04.2021)
3. «Вернісаж до 100-річчя з дня народження Тетяни Яблонської. Журнал VOGUE: офіц. веб-сайт. URL: <https://vogue.ua/article/culture/art/verni-sazh-k-100-letiyu-so-dnya-rozhdeniya-tatyany-yablonskoy.html> (дата звернення 12.04.2021)
4. Виставка Тетяни Яблонської «І спогади, і мрії». До 100-річчя з дня народження. LiveJournal. URL : <https://newsparky.livejournal.com/1803842.html> (дата звернення 12.04.2021)
5. Виставка «Натхнення іноді приходить раптово», Тетяна Нилівна Яблонська, 14.02.2017 – 27.02.2017. Національний музей «Київська картинна галерея» : офіц. веб-сторінка в Фейсбук (дата звернення 12.04.2021).
6. Презентація пам'ятної монети «Тетяна Яблонська»
Національний банк України : офіційний веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/01032017-1700-prezentatsiya-pamyatnoyi-moneti-tetyana-yablonska>
7. У Києві відкрили меморіальну дошку видатній українській художниці Тетяні Яблонській. Міністерство культури України: офіційний Веб-сайт. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=24520490&cat_id=244913751 (дата звернення 12-02-21)
8. Народна художниця Тетяна Яблонська. Програма «Ранок», телеканал «Інтер», офіційний веб-сайт URL: https://inter.ua/ru/video/tatiyana_yablonskaya (дата звернення 11-02-21).
9. <https://drive.google.com/file/d/0BxbsHBDBvDBYY1VmamxpRk90VjA/view> (дата звернення 23-04-21)

ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ДИЗАЙНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВІДЕОІГОР

Слітюк Олена Олександрівна

к.т.н., доцент

Марченко Олексій Віталійович

студент

Київський національний університет

технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Анотація: В роботі представлені дослідження, пов'язані з розробкою принципів створення локацій у ігрових проектах. Було визначено основні типи ігрових та кіно оточень, проаналізовано психологічний вплив оточення на гравця та глядача, проаналізовано вікові категорії гравців, виявлено переваги та недоліки сюжетних ліній у ігровій індустрії.

Ключові слова: ігрове оточення, композиційний аналіз, візуальне сприйняття, цифрова графіка, сюжет.

Вступ. На сьогоднішній день відеоігри набувають все більшого попиту серед користувачів різноманітних платформ. Відеоігри є невіддільною частиною сучасної культури, будь це мобільна гра формату “три-в-ряд”, в якій потрібно складати предмети одного типу чи кольору в один ряд, чи це масова багатокористувацька онлайн-гра, у якій учасник відіграє свою невеличку роль за власного персонажа разом з іншими гравцями. Перелічувати ігри за жанрами можна доволі довго, але є одна річ, яка присутня у всіх іграх - дизайн навколишнього середовища в середині гри. За допомогою нього ігрові дизайнери та художники розповідають гравцеві історію локацій, у якій він знаходиться та доповнюють сюжет дрібними деталями, які буде не достатньо

розповісти закадровим голосом, чи текстом в середині гри. Як показав аналіз сучасних ігрових проєктів [1-3], компанії які створюють ігри, доволі часто залишають без належної уваги оточення гравця, позбавляючи крихітними деталями, які будуть вести по сюжетній лінії, даючи уявне право обрати той сюжетний шлях, який хоче гравець, а не гейм-дизайнер.

Постановка завдання. Метою даної роботи являється дослідження ігрового середовища як головного керівника сюжетом. Особлива увага приділена визначенню вимог до ігрового середовища, дослідженню вікових категорій гравців, виявленню типів сюжетних ліній у ігровій індустрії та кіно, визначенню їх переваг та недоліків сюжетних ліній.

Результати дослідження та їх обговорення. Головним аспектом створення будь-якої гри являється сюжет, котрий створюється за допомогою зовнішніх факторів. Цими факторами являються сюжет описаний за допомогою діалогів між гравцем та NPC (неігровий персонаж або негравальний персонаж Non-Player Character; в комп'ютерних і настільних рольових іграх — персонаж, керований програмою або майстром, в останньому випадку іноді може називатися майстерним персонажем) та сюжет створений за допомогою навколишнього середовища. Саме за допомогою навколишнього середовища ігровий дизайнер може направити гравця до місця, яке необхідно відвідати, щоб продовжити лінію сюжету, або ж вказати гравцеві на елементи ігрового процесу, які допоможуть йому у подальшій грі. Цими елементами може бути будь-що, чи то автомобіль, чи якась іграшка, чи так звані вибухонебезпечні червоні бочки (з металу або дерева). Ці елементи можуть допомогти гравцеві подолати якусь перешкоду, щоб пройти далі рівнем, або подолати ворогів. Актуальною ж проблемою, є визначення чинників та помилок, які спотворюють враження гравця від ігрового процесу та відштовхують від гри цілком. Використання більшої кількості пропсів та декалей у ігровому оточенні, дозволить створювати композиції та ігровий процес не лише естетично досконалими та гармонійними, а й такими, що відповідатимуть ігровій тематиці і вимогам поставленими замовником у повному змісті. Для цього потрібно буде

більше часу, але результат буде вдвічі кращим. Потрібно розуміти, що ігровий сюжет - це історія заради гри, гравець відіграє роль, щоб мати нагоду прийняти пряму участь у історії. Сюжет гри не може існувати окремо від ігрового процесу, не може бути з ним не пов'язаний, не може розроблятися окремо від усього іншого. Сюжет - це така ж ігрова механіка, як і бої в грі, або елементи управління [2]. Роллю сюжету в грі визначається його значимість в ігровому процесі. Він може займати маленький простір і перебувати в повному підпорядкуванні ігровому процесу, і бути однією з шестерень великого і складного механізму гри, а може займати провідну роль, тоді відносини ігрового процесу і сюжету будуть скоріше схожі на партнерські стосунки, де сюжет підтримує ігровий процес, а ігровий процес підтримує сюжет.

У іграх різні способи побудови сюжету, серед яких можна виділити три основні, це послідовний сюжет, нелінійний сюжет і самостійний сюжет.

Послідовний сюжет, це сюжет, який ставить перед гравцем ряд послідовних ігрових завдань. Кожна вирішена задача дозволяє гравцеві просунутися вперед, до наступної ігрової ситуації, і так далі (рис. 1). До переваг послідовного сюжету можна віднести простоту реалізації. Такий сюжет підходить практично до будь-якої гри і виконує велику частину функцій, які покладаються на сюжетну складову з точки зору геймдизайну. Шанс помилитися буде не значним, а робота для підтримки сюжету ігровим процесом потрібна мінімальна [3].

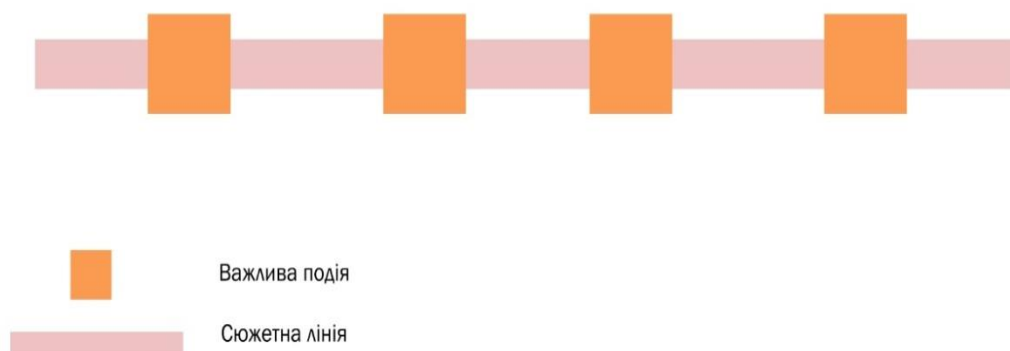

Рис.1. Послідовний сюжет

Наступний тип сюжету це послідовний сюжет з ілюзією вибору, коли у гравця в рамках однієї ігрової ситуації є можливість зробити вибір, який, тим не менш, не впливає на підсумкову сюжетну розв'язку сценарію (рис. 2).

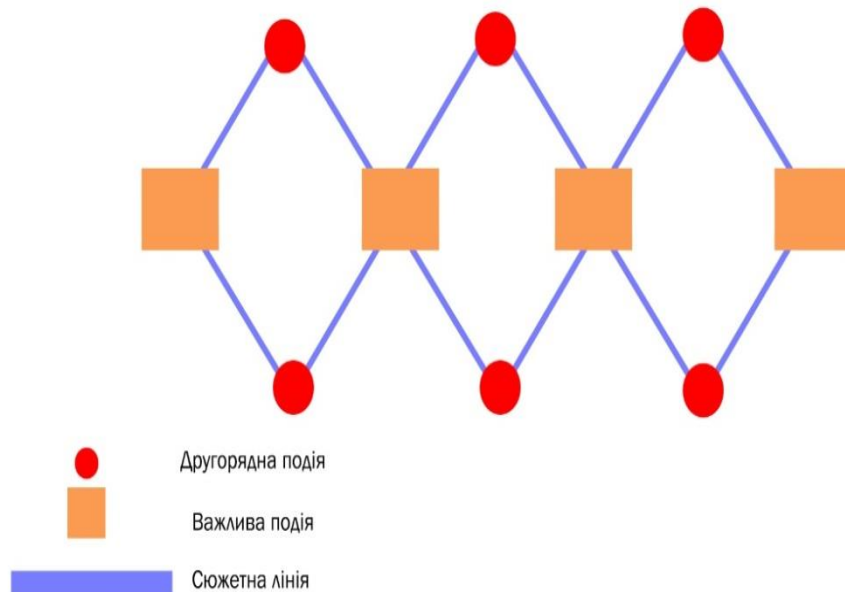

Рис.2. Послідовний сюжет з ілюзією вибору

Нелінійний сюжет - це вид сюжету, в якому гравець, потрапляючи в ігрову ситуацію має кілька варіантів вирішення ігрової задачі, кожен з яких призводить до відмінного від інших результату (рис. 3). Гравець може отримувати різні бонуси, змінювати глобальні аспекти ігрового світу, або навіть зайти в глухий кут прийнявши те чи інше рішення [4].

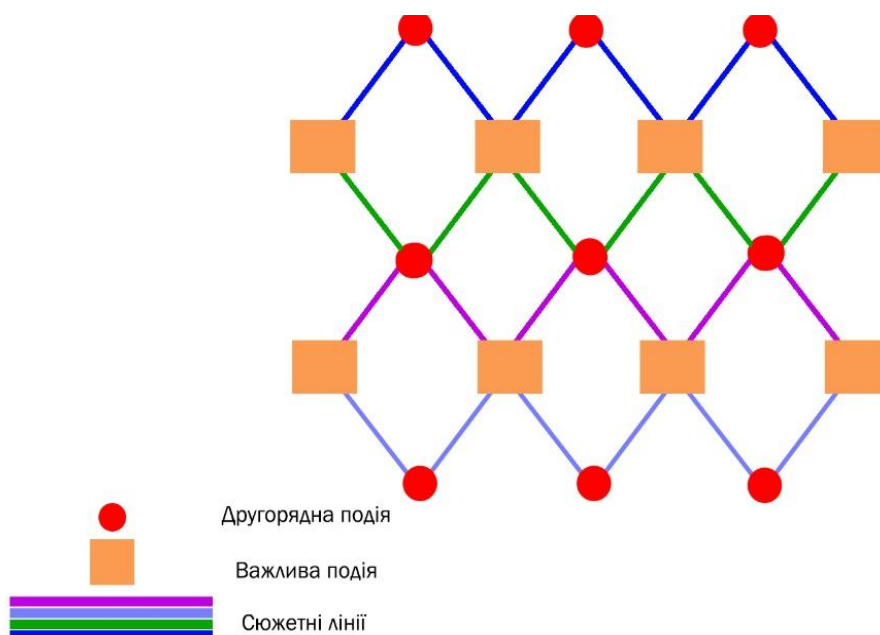

Рис.3. Нелінійний сюжет

Самостійний сюжет - сюжет, при якому в грі існує певний набір механізмів, якими гравець може користуватися для того, щоб створювати історію самостійно. За великим рахунком це пісочниця, обмежена певним набором правил, в рамках яких гравець може гратися як завгодно. Тобто, на відміну від двох попередніх видів сюжету, де події запрограмовані і описані розробником, в самостійному сюжеті гравець або сам створює події, які події для нього створюються іншими гравцями, які події генеруються випадково грою, а можливо і що всі ці способи будуть працювати разом [5].

В принципі такий метод складно віднести до сюжету, адже сюжет як такий відсутній, проте, набір можливих сценаріїв відомий розробнику, що дозволяє зрозуміти який ігровий досвід в підсумку отримає гравець. Яскраві представники такого типу сюжетів - це серія Sims, Minecraft, Arma, або будь-яка гра з елементами / подіями які випадково генеруються.

До плюсів даного виду сюжетів можна віднести те, що гравець сам моделює власний ігровий досвід роблячи його максимально цікавим і цінним для себе. Події що генеруються випадково, вносять елемент добротного хаосу і несподіванки в гру. Проте, реалізація такого виду сюжету вимагає дуже сильного геймдизайну, щоб гра не перетворилася в набір непослідовних повторюваних подій, які швидко набриднуть гравцеві.

Повертаючись до теми вікової різниці у ігровій аудиторії, або ж ігровим сленгом просто “community”, можна зазначити, що середній вік гравців складає 35 років. З них 56%- чоловічої статі, 44% - жіночої. Гравці молодші 18 років – 26%, 50 років і старші – 27%. Головними ігровими апаратами являються ПК(62%), ігрова консоль(56%) і смартфони (35% і швидко зростає).

Так як у ігровій аудиторії немає конкретних вікових обмежень, було обрано за основу гравців групу від 12 років до 50 років. З 12 років гравець вже цілісно розуміє поставлену розробниками гри перед ним задачу, вміє обмірковувати ті або інші вчинки та аналізувати їх результат. З цього віку вже можна ставити перед гравцем складні задачі, такі як вибір вчинку, який йому потрібно зробити, щоб пройти далі по сюжету, та від цього вчинку буде

залежати подальший сюжет.

Якщо змінюється сюжет, то й навколишнє середовище також зобов'язане змінюватись. Цим по більшій мірі й нехтують ігрові компанії, роблячи більший акцент на ігровому процесі й механіці гри. Це звичайно важлива частина розробки гри, але й ігрове оточення відіграє не малу роль у створенні сюжету.

Для аналізу сприйняття будь-яких об'єктів та їх співвідношення між собою та між композицією загалом, пропонується використовувати правил золотого перетину зі сторони погляду гравця, або глядача.

В результаті прових досліджень було розроблено алгоритм для покрокового плану створення ігрового оточення за допомогою композиції та деталей для ігрового оточення, таких як "пропси" та "декалі" (іншими словами - різного виду елементи як: бочки, гілки, знаки, пластини, елементи декору, тощо), що є основою методу створення комп'ютерної композиції та аналізу предметного середовища з характеристикою елементів екстер'єру та інтер'єру у композиції також.

Повнота занурення користувача у ігровий процес багато в чому залежить від детального опрацювання ігрового оточення. Щоб створити ілюзію великого, вражаючого і реалістичного світу, дизайнери рівнів використовують найрізноманітніші елементи структурної геометрії, простіше кажучи "пропси" і "декали". Створення деталей ігрового оточення - не менш важливе завдання, ніж дизайн рівнів, написання сценарію, звуку і коду.

Пропси у ігровій індустрії - це свого роду бутафорія, що дозволяє гравцеві відчувати атмосферу і оцінити обстановку в навколишньому світі. Всі пропси поділяються на три основні типи:

великі - автомобілі, дерева, огорожі, павільйони;

середні - ліхтарі, сміттєві контейнери, рекламні банери, вулична та домашні меблі;

малі - крихітні деталі екстер'єру та інтер'єру (книги, камені, трава, листя).

Тому композиція прикрашається в першу чергу за допомогою пропсів та декалей і доповнити композицію можна також за допомогою цих не значних

але таких цінних елементів.

Таким чином, головними елементами у сюжетній лінії повинні бути деталі з якими може контактувати гравець на пряму щоб рухати сюжетом та зануритись у атмосферу.

За приклад можна взяти гру-шутер про апокаліпсис, та локацію у грі де гравець міг би відчувати увесь страх та біль який перенесли люди опинившись у цій ситуації, художник може зробити локацію з перевернутих автобусів, літака, що впав біля тунелю повністю знеструмленого, локація була б уся у зарослях й таких елементах як, валізи, сумки, одяг, деталі різних видів, дорожні знаки, які ледь тримаються провисаючи під своєю вагою. І людина побачивши усе це, зразу почне генерувати собі у голові хронологію подій.

Також нами було розроблено методи аналізу предметного середовища за допомогою комп'ютерних технологій безпосередньо в ігровому просторі і удосконалено поняття моделі візуального сприйняття предметного середовища гравцем та 3Д художниками, що дає змогу об'єктивно визначати візуальні та практичні характеристики ігрового оточення.

Висновки. В результаті проведених досліджень, було визначено принципи дизайн-проектування локацій у ігрових проектах. Було визначено основні типи ігрових та кіно оточень, проаналізовано психологічний вплив оточення на гравця та глядача, проаналізовано вікові категорії гравців, виявлено переваги та недоліки сюжетних ліній у ігровій індустрії.

В роботі було запропоновано використання дрібної деталізації ігрового оточення та більшої кількості елементів оточення, з якими може контактувати гравець, що дасть можливість дізнатись більше про сюжет, про світ гри не за допомогою тексту, а за допомогою візуальних ефектів, та навіть великих деталей у оточенні гравця.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Джессі Шелл. Геймдизайн. Как создать игру, в которую будут играть все.-2019 102с.

2. Шрейер Дж. Кровь, пот и пиксели. Обратная сторона индустрии видеоигр. 2017 285с.
3. Ендрю Роллінгз, Дейв Морріс. Проектирование и архитектура игр. 2006 735с.
4. Булгакова, Т.В. Комп'ютерний дизайн предметного середовища на основі моделювання візуального сприйняття. Дис. канд. технічних наук : 05.01.03. Київ. 2018. 221 с.
5. Кузнецова І. О. Моделювання візуального сприйняття об'єктів дизайну, декоративно-прикладного і образотворчого мистецтва. Автореф. дисс. д-ра техн. наук. Київ. 2006.

УДК УДК: 616.24-002.5-036.1-06:616.9-022

**ТУБЕРКУЛЬОЗ ТА COVID-19 – ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ ТА
ВИКЛИК МАЙБУТНЬОГО**

Смілянська Майя Володимирівна

к.мед.наук, ст.наук.співроб.

Перемот Світлана Дмитрівна

к.мед.наук, ст.наук.співроб.

співробітники

лабораторія імунореабілітології

ДУ «Інститут мікробіології та імунології ім. І.І.Мечникова

Національної академії медичних наук України»;

Кузік Людмила Олегівна,

Директор ХВП

ДУ «Лабораторний центр на залізничному

транспорті МОЗ України»

Анотація: В умовах зростаючої пандемії COVID-19 фахівці закликають не забувати про пандемію туберкульозу, яка в даний час як і раніше є основною причиною смертності від інфекційних захворювань. Клінічні та епідеміологічні наслідки взаємодії COVID-19 з туберкульозом до кінця ще невідомі, та вже зараз можна припустити, що таке поєднання двох пандемій нестиме загрозу людству і у майбутньому.

Ключові слова: туберкульоз, COVID-19, епідеміологія, дві пандемії.

Людство зіштовхнулося з безпрецедентним збігом двох пандемій. Саме поняття пандемії означає надвелику епідемію, яка характеризується поширенням захворювання на території багатьох країн світу, охоплює цілі континенти або увесь світ. І туберкульоз, і COVID-19 - це пандемії, які демонструють постійну стійку передачу інфекції в спільнотах на різних

континентах. Туберкульоз багато разів набирав масштабів пандемії за останні три століття, тоді як з пандемією COVID-19 людство стикнулося вперше. Чверть населення світу є інфікованою, і в період з 2020 по 2021 рік за прогнозами захворіє 10 мільйонів чоловік, у 3 мільйонів осіб не буде вставлений діагноз і як наслідок, їм не буде надана медична допомога, а більше 1 мільйона осіб - захворіють та помруть. Це пандемія не COVID-19, а туберкульозу. Постала нагальна потреба порівняти пандемії COVID-19 та туберкульозу, щоб переконатися, що, зосереджуючи увагу на першому, ми не забуваємо про друге. Дійсно, жодна країна не вільна від туберкульозу, і, скоріше за все, незабаром така сама ситуація станеться з COVID-19 [1].

Існує безліч проблем, які COVID-19 створив для боротьби з туберкульозом: кинув виклик системам охорони здоров'я, обмежив надання основних медичних послуг в багатьох розвинених країнах. Практично вся інфраструктура системи охорони здоров'я, від діагностичних інструментів до медичного персоналу, спрямована в сторону COVID-19, поза увагою лишилися численні конкуруючі захворювання включно із туберкульозом. Доступ до медичного обслуговування став обмежений через перебої в роботі транспорту, обмеження пересування, скорочення годин роботи, брак персоналу, страх та з інших причин. Скорочений доступ до медичного обслуговування призвів до збільшення числа пізніх прогресуючих форм туберкульозу, які характеризуються несприятливим прогнозом щодо лікування, з високим ризиком смерті. Згідно з прогнозами, пандемія COVID-19 призведе до збільшення смертності від туберкульозу у всьому світі щонайменше на 20 % протягом наступних 5 років [2].

За оцінками організації «Stop - туберкульоз», за останні 12 місяців глобальний прогрес в боротьбі з туберкульозом відсунувся на 12 років назад. Наразі ми вже не прямуємо по шляху до ліквідації туберкульозу. Виконано менше половини фінансових зобов'язань, затверджених на Нараді ООН з туберкульозу в 2018 році. Проте, в результаті пандемії COVID-19, досягнення цілей Стратегії ВООЗ по боротьбі з туберкульозом потребують додаткового

фінансування в розмірі приблизно 15 мільярдів доларів США на рік. У країнах з високим тягарем туберкульозу, на які припадає 60 % випадків туберкульозу в світі, діагностика і лікування туберкульозу знизилися на 23 %, що становить 1 мільйон пропущених випадків на рік. Щоб уникнути подальшого зростання захворюваності та смертності, терміново необхідні узгоджені світовою медичною спільнотою ефективні стратегії для пом'якшення впливу COVID-19 на туберкульоз [3] .

Зазначимо, що між двома пандеміями існує багато спільного, незважаючи на те, що одна пандемія викликана бактерією, а інша - вірусом. Обидва збудники є причиною серйозних інфекційних захворювань з високими показниками смертності в усьому світі. Так у структурі смертності за 2018 рік, туберкульоз було визнано основною причиною летальних наслідків інфекційних захворювань в усьому світі і за статистичними даними в результаті різних форм туберкульозу померло 1,2 мільйона чоловік. Основними проявами і COVID-19, і туберкульозу є респіраторні симптоми. Діагностика і лікування людей з туберкульозом та туберкульозом з коінфекцією цілком ймовірно, будуть значно ускладнені під час пандемії COVID-19. Люди похилого віку і люди із супутніми захворюваннями мають підвищений ризик розвитку важкого перебігу захворювання і несприятливих наслідків при обох захворюваннях. Серед дітей менше поширення COVID-19, тоді як у 2018 році понад 1,1 мільйона дітей захворіли на туберкульоз, з них 200 000 померли. Для туберкульозу властиві значні гендерні розбіжності, які характеризуються непропорційно високим показником поширення серед чоловіків у порівнянні з жінками. Проаналізовані попередні дані показують, що від COVID-19 також вмирає більше чоловіків, причиною чого можуть бути як імунологічні відмінності за ознакою статі, так і вплив інших факторів, зокрема - поширеність паління [5] .

Під час пандемії COVID-19 апарати GeneXpert, які призначені для діагностики туберкульозу, були в переважній більшості перепрофільовані для тестування на SARS-CoV-2. Це спричинило до зниження можливості ранньої

діагностики латентного туберкульозу та тестування на резистентність до лікарських засобів. Переважна більшість випадків захворювання і смертей від туберкульозу реєструється в країнах із середнім і низьким рівнем доходів, тоді як в країнах з високим доходом - відповідні показники значно нижчі. На противагу, епіцентром COVID-19 стали економічно розвинені країни Європи та США. COVID-19 мобілізував більше глобальних ресурсів і людських сил за рік, ніж туберкульоз за десятиліття.

У період поєднання двох серйозних пандемій мають бути задіяні нові важелі подолання існуючої розрізненості та розпорошеності в лабораторній діагностиці інфекційних захворювань. Необхідно розробити вдосконалені мультиплексні платформи для одночасного тестування декількох пріоритетних захворювань. Виявлення випадків туберкульозу та COVID-19 і тестування серед людей із респіраторними симптомами або з супутніми захворюваннями повинні стати рентабельними та підготувати системи охорони здоров'я, надавши їм властивості швидкого реагування на можливі виклики інфекційної загрози в майбутньому.

Пандемія COVID-19 продемонструвала, що наукове співтовариство за потреби може проявити політичну волю, а державні структури знайти додаткове величезне фінансування. В результаті великомасштабних адаптивних рандомізованих досліджень в короткі строки були отримані докази щодо нових ефективних методів лікування COVID-19. В той же час, розробка нових ліків від туберкульозу гальмувалася на протязі десятиліть. Що стосується профілактики, то лише протягом одного року після початку пандемії були розроблені та впроваджуються декілька вакцин проти COVID-19. Натомість, вакцині БЦЖ вже сто років, вона не є ефективною для дорослих, а існуючий асортимент протитуберкульозних вакцин залишається досить обмеженим. Використання ж налагодженої інфраструктури, інвестицій, ланцюжка поставок і досвіду впровадження вакцин проти COVID-19 розкривають нові можливості для майбутніх програм вакцинації від туберкульозу. Крім того, новітня технологія мРНК, яка використовується для розробки вакцин проти COVID-

19, повинна бути використана в вакцинології для досліджень із спрямованням на подолання інших тяжких інфекцій, включаючи туберкульоз.

В умовах зростаючої пандемії COVID-19 фахівці закликають не забувати про пандемію туберкульозу, яка в даний час як і раніше є основною причиною смертності від інфекційних захворювань. Нагальною потребою сьогодення є збільшення фінансування досліджень для поліпшення діагностики, розробки нових вакцин, ефективних терапевтичних засобів, новаторських заходів профілактики туберкульозу.

Клінічні та епідеміологічні наслідки взаємодії COVID-19 з туберкульозом до кінця ще невідомі, та вже зараз можна припустити, що таке поєднання двох пандемій нестиме загрозу людству і у майбутньому. Наприклад, передача туберкульозу може зрости через посилення респіраторних симптомів, пов'язаних з COVID-19, або знизитися через самоізоляцію і карантинні заходи по COVID-19. Зростає розуміння того, що мільйони людей, які лікувалися від сухот і мають досить тривалий процес ушкодження легень, ймовірно, будуть схильні до вищого ризику важкого захворювання із смертельними наслідками від COVID-19. Через надмірне навантаження на систему охорони здоров'я, що поглиблюється COVID-19, люди з туберкульозом вимушено зіткнуться з обмеженим доступом до діагностичних та лікувальних послуг, що також може призвести до несприятливих наслідків.

У 2021 році давній заклик фтизіатрів усього світу не забувати про туберкульоз звучить важливіше і актуальніше, ніж будь-коли: одна людина помирає від туберкульозу кожні 20 секунд. Відлік іде [6] .

Необхідно не лише різко збільшити, а що не менш важливо - постійно підтримувати інвестиції в системи охорони здоров'я та науку, лобіювати уряди і політиків, щоб туберкульоз, а також COVID-19 залишалися в центрі уваги глобального порядку денного. Ці дві пандемії, стара і нова, нагадують нам про необхідність консолідації зусиль всієї світової спільноти задля майбутнього. Людство має проявляти ініціативу і далекоглядність у боротьбі із інфекціями, планувати наперед і не втрачати пильності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Партнерство "Остановить туберкулез" 12 месяцев COVID-19 устранили 12-летний прогресс в глобальной борьбе с туберкулезом. http://www.stoptb.org/news/stories/2021/ns21_011.html
2. Малик А.А. Сафдар Н Чандир С и другие. Борьба с туберкулезом и лечение в эпоху COVID-19. План политики здравоохранения. 2020; 35: 1130-1132.
3. Hogan AB Джewelл БЛ Шеррард-Смит Э и другие. Потенциальное влияние пандемии COVID-19 на ВИЧ, туберкулез и малярию в странах с низким и средним доходом: модельное исследование. Ланцет Glob Health. 2020; 8: e1132-41.
4. Вингфилд Т Cuevas LE Макферсон П Миллингтон К.А. Сквайр SB Борьба с двумя пандемиями: призыв во Всемирный день борьбы с туберкулезом. Ланцет Респир Мед. 2020; 8: 536-538.
5. Хан MD Rego S Раджал Дж. Б. и другие. Снижение воздействия COVID-19 на услуги по лечению туберкулеза и ВИЧ: перекрестный опрос 669 специалистов здравоохранения в 64 странах с низким и средним уровнем доходов. PLoS One. 2021; DOI: 10.1371.
6. ВОЗ Глобальный доклад о туберкулезе 2020. Всемирная организация здравоохранения, Женева, 2020 г.

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗГЛЯДУ СПРАВ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДІ УКРАЇНИ

Смоляр Алла Володимирівна

студентка II курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Наливайко Лариса Романівна,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Анотація. У статті досліджено особливості розгляду справ у Конституційному Суді України, а також проаналізовано їх ефективність. Визначено, що конституційне правосуддя є невід'ємною частиною демократичної організації влади. Органи конституційної юрисдикції відіграють значну роль у реалізації принципу верховенства права, забезпеченні конституційних прав і свобод людини та громадянина, збереженні конституційного ладу.

Ключові слова: суд, правосуддя, Конституційний Суд України, форми звернення до суду, ефективність.

Сучасний період державотворення і правотворення в Україні демонструє активізацію діяльності інституцій громадянського суспільства, органів і посадових осіб публічної влади, а також викликає інтерес населення і міжнародної спільноти. Одним з таких органів є Конституційний Суд України, який вирішує питання про відповідність Конституції України, законів України

та інших актів, у передбачених випадках здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Основного Закону України. До того ж, конституційне правосуддя є невід'ємною частиною демократичної організації влади. Органи конституційної юрисдикції відіграють значну роль у реалізації принципу верховенства права, забезпеченні конституційних прав і свобод людини та громадянина, збереженні конституційного ладу.

Дослідження різних аспектів функціонування Конституційного Суду України здійснено у працях Ю. Бауліна, Ю. Барабаша, А. Головіна, С. Головатого, М. Гультая, М. Маркуш, О. Євсєєва, М. Козюбри, В. Колісника, А. Крусян, В. Лемака, П. Мартиненка, М. Мельника, О. Петришина, А. Селіванова, А. Стрижака, В. Шаповала, В. Шишкіна та ін. Однак, сьогодні актуальним залишається питання ефективності процедури розгляду справ Конституційним Судом України.

Процедура розгляду справ Конституційним Судом України визначена Законом «Про Конституційний Суд України», а саме розділом II «Конституційне провадження» і розділом III «Особливості конституційного провадження», а також Постановою Конституційного Суду «Про Регламент Конституційного Суду України» [2, с. 27]. Відповідно до цих актів, процедура розгляду справ передбачає створення спеціальної колегії яка займається розв'язанням питань про відкриття справ, які належать до конституційних подань так і до конституційних звернень.

Відповідно до ст. 147 Основного Закону України діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків [4]. Головна мета діяльності Суду полягає у забезпеченні через механізм конституційного контролю верховенства Конституції України, пріоритету прав і свобод людини і громадянина в усіх сферах суспільного та державного життя. Згідно зі статтею 148¹ Конституції України держава забезпечує фінансування та належні умови для діяльності

Конституційного Суду України

Діяльність органу конституційної юстиції щодо здійснення спеціалізованого конституційного контролю і офіційного тлумачення Конституції передбачає наявність спеціальної процедури розгляду відповідних справ. У законодавстві України є чітко визначений загальний порядок процедури розгляду справ Конституційним Судом, а також визначені основні властивості конституційного провадження щодо окремих категорій справ. Особливими характеристиками процедури розгляду справ КСУ є наступні: самостійне правове регулювання, предметом розгляду являються справи які відносяться до компетенції Суду, метою провадження слугує встановлення верховенства права, наявність виняткового суб'єкта звернення до Суду та особливою процедурою судового провадження.

Згідно з чинним законодавством, формами розгляду справ КСУ є усним слуханням, участь та заслуховування одразу усіх членів процесу та письмове слухання, яке характеризується аналізом усіх матеріалів та документів, що мають безпосереднє відношення до розгляду справи [1, с. 47]

Однією із проблем, яка характеризує неефективність процедури розгляду справ, є розгляд КСУ конституційних скарг. Вона полягає в невизначеності у строках розгляду скарг, критеріях прийнятності, відсутність змагального процесу тощо, вказує на екстраординарність такого механізму захисту людських прав [2, с. 28]. Для надання експертної допомоги при поданні конституційної скарги Конституційним Судом України було створено тимчасовий інститут спеціального радника. Але питання щодо належного функціонування у Суді інституту спеціального радника вимагає законодавчого врегулювання.

Такий інструмент захисту конституційних прав і свобод особи як конституційна скарга, продемонстрував непоодинокі випадки своєї неефективності; зокрема, як свідчать щорічні доповіді КСУ, достатньо великий відсоток відмов у прийнятті конституційних скарг здійснюється ще на етапі первинного контролю Секретаріатом КСУ [3]. Варто зазначити, що у 2019 році

КСУ виніс постанову у відмовленні у відкритті конституційного провадження у 270 справах за конституційною скаргою.

Отже, важливість та ефективність процедури розгляду справ Конституційним Судом є наслідком правового статусу КСУ як органа, що здійснює конституційний контроль. Коротко охарактеризувавши діяльність Суду та визначивши головні та вагомі проблеми, можна дійти висновку, що процедура розгляду справ КСУ потребує подальшого удосконалення та регламентування на законодавчому рівні, оскільки якісна нормативна урегульованість та дієвий механізм доступу до зазначеної судової інституції – запорука якісного розвитку демократичної, правової та соціальної держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коваль Т. В. Види конституційних проваджень в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. №. 1. С. 46-48.
2. Селіванов О. Порівняльний аналіз процедури розгляду справ у Конституційному Суді України та державах Європейського Союзу. Віче. 2015. №. 10. С. 26-31.
3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 року № 2136-VIII (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2017. № 35. Ст.376.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 30 (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2019. № 38. Ст. 160.

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОЇ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» КЛІЄНТІВ

Стукалова Катерина Сергіївна

Студентка

Міжрегіональної Академії

Управління Персоналом

Анотація Мета даної статті полягає у виявленні особливостей «Я-концепції» клієнтів та визначенні форм та методів діяльності психолога з її розвитку.

Актуальність даного питання полягає й в тому, що крім великого значення, сам феномен «Я-концепції», його вплив на реальні можливості та якість життя вивчені ще не остаточно, наукові дослідження тривають і потребують більш глибокого та детального розгляду, враховуючи як групові процеси так і суто-індивідуальні характеристик и особистості.

Аналіз наукових концепцій дозволив дійти висновку, що «Я-концепція» - це сукупність уявлень людини про саму себе, про те, якими якостями і характеристиками вона володіє. Концепція не передається спадково, не з'являється в одну мить, а виникає поступово, в процесі виховання, соціальної взаємодії, самопізнання, сплавляється з безліччю індивідуальних образів власного «Я» і надає людині відчуття самоідентифікації й приналежності.

Ключові слова: «Я-концепція», самосвідомість, самооцінка

Відкриття такого феномену, як образ власного «Я», ознаменувало собою прорив в психології ХХ ст. в області дослідження людського потенціалу. Поняття «Я-концепції» з'явилося в 1950-ті роки в руслі гуманістичної психології, представники якої прагнули до розгляду цілісного, унікального людського «Я». Беручи початок в зарубіжній психологічній літературі, в останні десятиліття ХХ ст. поняття «Я-концепція» увійшло не лише в

вітчизняні професійні психологічні кола, а також у бізнес сфери (PR, HR й інші), нішу особистісного розвитку та тренінгів зростання. І хоча в літературі донині немає єдиного трактування поняття «Я-концепції», найближчими за змістом є поняття: «самосвідомість» та «образ Я», що нерідко використовуються як синоніми. Разом з тим існує тенденція розглядати «Я-концепцію», на відміну від самоусвідомлення, як підсумковий результат, продукт процесів самосвідомості.

Наразі, тривають численні експерименти, глибинні дослідження, теоретичні розробки та публікації на дану тему. Виявлено, що концепція власного «Я» – це ключ до змін особистості та її поведінки. Більш того, саме «Я-концепція» визначає рамки можливостей людини - того, на що вона спроможна, а на що ні. Якщо «Я-концепція» індивіда суперечлива, містить взаємовиключні уявлення, негативно-забарвлені установки, то людина відчуває дискомфорт, невпевненість, неспроможна помічати та використовувати можливості для власного росту та самореалізації. В таких випадках, наукові відкриття, дозволяють використовувати інструментарій для зміни Я-концепції, створення нової реальності та усунення дискомфорту. Узгоджена та позитивна «Я-концепція» особистості дозволяє індивіду відчувати себе легко та впевнено, об'єктивно оцінювати реальність, досягати результатів та отримувати задоволення.

Велике значення має діяльність психолога з розвитку позитивної «Я-концепції» клієнтів, адже, природно, що усі люди відчувають потребу в позитивному самосприйнятті та позитивному відношенню до себе. Позитивну «Я-концепцію» можна прирівняти до самоповаги, відчуття власної гідності й цінності. Більш того, поведінка конкретної людини та інтерпретація її унікального життєвого досвіду, в значній мірі, підпорядкована саме «Я-концепції». Це означає, що відносно нейтральна ситуація може бути віднесена до «позитивної» або «негативної» лише на основі уявлень людини про себе. Робота з психологом, який вміє сприяти розвитку позитивної «Я-концепції», здатна - покращити самопочуття, надихнути на природній розвиток потенціалу

конкретної особистості та, як результат, - сприяти підвищенню рівня щастя та якості життя цілої низки людей.

До змісту «Я-концепції» належать уявлення індивіда про особистісні характеристики і здібності, про можливості взаємодії з іншими людьми та з оточуючим світом, ціннісні уявлення, пов'язані з об'єктом і діями, а також уявлення про цілі та ідеї, які можуть мати позитивну чи негативну спрямованість. Ця система становить основу вищої саморегуляції людини, на базі якої вона будує свої стосунки з оточуючим її світом та відношення до себе.

Більшість психологів дотримуються думки про те, що «Я-концепція» і «Я-образ» є продуктом діяльності самосвідомості і формується під впливом досвіду кожного індивіда, проте неоднаково підходять до визначення самих понять.

Термін «концепція», що в перекладі з латинської означає «розуміння», «система», вказує на певний спосіб розуміння, трактування будь-яких явищ, а «образ» розглядається як результат та ідеальна форма відображення предметів та явищ матеріального світу в свідомості людини. Звертання до змісту понять «концепція» та «образ» дає можливість зробити важливий висновок про те, що поняття «концепція», яке трактується як система, є значно ширшим і фундаментальнішим за поняття «образу», що вказує, зокрема, на самі уявлення.

Значною мірою «Я-концепція» неусвідомлювана, і лише надзвичайні обставини, наприклад життєва криза, вимагають від людини глибшого самоусвідомлення. Представники різних психотерапевтичних напрямів активно працюють із «Я-концепцією» клієнта як найважливішим змістовним компонентом його переживань, допомагаючи йому досягти більшої автентичності, самодостатності. Досліджуючи поняття «Я-концепції», варто зазначити, що підходи теоретичних шкіл різняться, тому нижче зазначимо найвагоміші з них. Першим з вчених, хто почав розроблювати проблематику «Я-концепції» був американський психолог У.Джеймс, який виділив подвійну природу особистості «Self»:

- об'єктивну емпіричну частину «Me», що буде усвідомлена;

- суб'єктивну частину «І», що буде оцінювати і усвідомлювати.

Це дві сторони одного цілого, які завжди існують узгоджено. Одна з них являє собою чистий досвід («І» як «Я»-усвідомлююче), а друга – зміст цього досвіду («Ме» як «Я»-об'єкт). На думку вченого, «Ме» охоплює все, що можна назвати «своїм». У цій області У. Джеймс виділяє чотири складові: духовне «Я», матеріальне «Я», соціальне «Я», тілесне або фізичне «Я».

«Я відчуваю - я мислю - я дію» - ця формула відображає структуру «Я-концепції». Здійснюючи вчинки, людина оцінює їх ефективність і моральну сторону, прислухається до того, як оцінюють її оточуючі люди, а підсумкова рефлексія над власними вчинками, почуттями і переконаннями дозволяє людині удосконалювати, розвивати свою «Я-концепцію». Людина починає бачити себе в новому світлі, в іншій перспективі, і цей погляд на саму себе змінюється протягом життя, проходячи певні закономірності і підкоряючись життєвим віковим циклам.

«Я-образ» - особистість у єдності всіх складових буття, відображена в самосвідомості як її основна складова, кінцеве уявлення про себе, результат роботи над пізнанням себе, формуванням ставлення до себе, осмисленням своєї ролі на кожному життєвому етапі. «Я-образ» є регулятивним механізмом психічного життя, мотиваційним ядром особистості.

«Я-образ» може мати високу або низьку стійкість на різних вікових етапах, у різних типів особистості. Коли в кризових ситуаціях виникає загроза стійкості «Я-образу», що людина переживає дуже важко - як втрату себе, зазвичай автоматично спрацьовують особистісні захисні механізми. Простота або складність «Я-образу» залежить від когнітивної складності особистості, її емоційної розвиненості. Він може бути також більш або менш суперечливим, що залежить від інтегрованості, зв'язності його компонентів.

Самооцінка - оцінка особистістю себе, своїх фізичних, інтелектуальних, емоційно-вольових, комунікаційних, етичних якостей, життєвих можливостей, ставлення до себе оточення і свого місця серед них.

В онтогенезі самооцінка формується спочатку на основі оцінок дитини

близьким оточенням. Із включенням у самосвідомість механізму рефлексії самооцінка дедалі більше уточнюється й удосконалюється в процесі самоаналізу з урахуванням власного досвіду, ставлення значущого оточення.

У.Джеймс запропонував формулу визначення самооцінки, що, безперечно, пов'язана з образом «Я»:

Справді, індивід може поліпшити уявлення про себе, або збільшуючи чисельник цього дробу, або зменшуючи її знаменник, оскільки для самооцінки важливо співвідношення цих показників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология: Учебник для студентов вузов. – М.: Академический Проект, 2001.
2. Аверин В.А. Психология личности: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999.
3. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. – М.: Прогресс 2015.
4. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды; в 2 т. – М.: Педагогика, 1990.
5. Анастаси А. Психологическое тестирование: – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2012.
6. Ануфриев А.Ф. Психологический диагноз: система основных понятий. –М., 1995.
7. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. –М.: Мозаика-Синтез, 2017.
8. Бернс Р., Развитие Я-концепции и воспитание /Пер. с англ.– М.: Мозаика-Синтез, 2018.
9. Блезер., Хайм Э., Рингер Х., Томман М. Проблемно-ориентированная психотерапия. Интегративный подход / пер. с нем. – М.: Независимая фирма "Класс", 2018.
10. Бодалев А.А., Столин В.В., Аванесов В.С. Общая психодиагностика

СПб.: Изд-во «Речь», 2000.

11. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М., 1968.
12. Божович Л.И. Проблемы формирования личности. Избранные труды. М.-Воронеж, 1995.
13. Бондаренко А.Ф. Введение в практическую психологию. – К., 1997.
14. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика. – Изд. 3-е, испр. и доп. – М.: Независимая фирма «Класс», 2001.

ЖЮЛЬ ВЕРН - ОДИН ИЗ ОСНОВОПОЛОЖНИКОВ МИРОВЫХ ФАНТАСТИЧЕСКИХ РОМАНОВ

Сувонкулов Бехзод

старший преподаватель кафедры
английского языка, Таджикский
педагогический институт в городе Пенджикент.
Пенджикент, Таджикистан

Аннотация: Один из основоположников мировых фантастических романов, известный французский писатель Жюль Верн открыл совершенно новый фронт своими произведениями, еще не изученными наукой, создав научную поэму, романс изобретательства. Современники называли его собрание «Чудесной энциклопедией географии». Но в наш век около 70% мифических открытий были сделаны в реальности писателя. Великий писатель своими произведениями 70-х годов прошлого века занял достойное место в мировой литературе.

Ключевые слова: Жюль Верн, фантастический жанр, роман, французский писатель.

Жюль Габриэль Верн родился 8 февраля 1828 года в старинном городе Нант на Луаре, одном из крупнейших портов Франции, из которого корабли отправлялись в разные далекие страны.

Отец Жюля Габриэля Верна, Пьер Верн, был юристом, у него был юридическая фирма, и его отец хотел, чтобы его сын продолжил свою работу. Романтический дух портового города побудил 11-летнюю Джули отвезти ее в Индию, и она хотела работать шерстью на лодке. Но тогда этого ему не дали, и будущий знаменитый писатель признался: «Я родился моряком и должен был стать моряком. Извините, я не решил делать это каждый день с юных лет».

Летом 1865 года Жюль Габриэль Верн получил письмо от своего друга,

известного французского писателя Жоржа Санд, издателя издательства Getset. Он писал, что с интересом читал романы Жюль Габриэля Верна. Он написал, что «Пять недель на воздушном шаре», «Путешествие на Землю», и ему нравилось проводить на дне моря больше времени, чем какое-либо другое занятие.

Жюль Верн, вне себя от радости и гордый тем, что его работа так же известна, как Жорж Санд, изобрел идеи, которые еще раз поразили его, и начал писать продолжение 80-тысячного подводного мира, но работал над ним два года. Он чувствовал, что это может быть его лучшая работа, идея была интересной, но Жюль Верн боялся сломать ее, то есть написать плохо. В 1868 г. окончательно возобновил работу над этой работой.

В июле этого года он купил свою первую лодку Michelle 1 и использовал ее в качестве бизнеса. Все моряки, несомненно, написаны в его романах. Какая чудесная поездка! Он знал, как интересно было бы писать рассказы на лодке.

В своих рассказах Жюль Верн, конечно, использовал то, что он читал о море, о том, что он видел и слышал. «80 000 километров под водой» - это удивительное приключение, из которого вы узнаете много нового о мире моря и его географии: океанах, рыбах, лодках и многом другом.

Работа имела успех сразу после публикации, а через несколько лет была переименована в Mystery Island.

Он также окончил юридический факультет в Париже, но больше никогда не работал в юридической фирме своего отца.

Он переключил свое внимание на другую работу. Это был театр и литература. Он оставался голодным и беспомощным в Париже, потому что его отец был против его работы. Он не отступил от избранного им пути. Песни к опере писали разные комедии и драмы, но их никто не мог прочитать. Главный интерес Жюль Верна привел его к Национальной библиотеке. Здесь Жюль Верн слушал различные научные лекции и программы и читал о своих интересах в области астрономии и географии. Он встретился с учеными и исследователями.

Жюлю Верну в этой поездке было 27 лет, он еще не ушел из театра.

Поэтому его отец настоял на том, чтобы Жюль Верн вернулся домой, и он хотел, чтобы его сын работал с ним. Жюль Верн ответил отцу: «Я не сомневаюсь в своем будущем. В возрасте 35 лет я займу почетное место в литературе». Жюль Верн был прав, когда сказал, что это настоящий успех. Жюль Верн опубликовал несколько сборников рассказов о море и географии. Он встретится с будущими писателями В. Гюго и А. Дюма. А. Дюма берет его под свое крыло и советует писать о богатых путешествиях по Франции.

Жюлю Верну было интересно писать о природе, флоре, фауне, народах и многих традициях. Он хочет совместить искусство и науку.

Жюль Верн написал свой первый роман в 1862 году «Пять недель на воздушном шаре». А. Дюма. Жюль рекомендует Верну познакомиться с Эцелем, редактором журнала «Образование и развлечения».

Жюль Верн также упомянул о новых источниках Нила, которые еще не идентифицированы.

Пять недель на воздушном шаре привлекли большое внимание, и критики увидели в романе новый жанр - жанр научной фантастики. Жюль Верн подписал с Etzel контракт, по которому Жюль Верн должен был писать по два тома в год. Так, литературные романы «Путешествие к центру света» (1864 г.), «Путешествие капитана Гаттерса» (1865 г.), «С Земли на Луну» (1865 г.) и «Вокруг Луны» (1870 г.). В этих работах автор рассматривает гравитационное притяжение Земли.

Если вы думаете, что эти романы - просто необоснованная информация, вы ошибаетесь, поэтому главным героем романа «С Земли на Луну» был соавтор, художник, фотограф Феликс Турнахель, Мишель Ардан Жюль Верн. Феликс был известен под прозвищем Надар. Феликсу очень нравились путешествия на воздушном шаре. Он собрал деньги на огромный воздушный шар и впервые полетел на нем 4 октября 1864 года.

После своего пятого романа «Дети капитана Гранта» (1868) Жюль Верн резюмировал все свои книги и назвал их «Удивительные приключения».

Дети капитана Гранта были первой книгой в трилогии, и трилогия также

охватила 80 000 миль Подводного мира (1870 г.) и Таинственный остров (1875 г.), суммируя пафос героев трилогии. Героями были не только туристы, но и всевозможные воины, жестокие националисты и рабы. В 1872 году Жюль Верн окончательно покинул Париж и поселился в городке Амьен, где признался: «Я люблю работать. Работа - потребность моей жизни. Когда я не работаю, мне кажется, что я не живу».

Жюль Верн работал с утра до вечера за своим столом. Согласно биографиям, Жюль Верн писал по полторы страницы в день. Это было бы 24 страницы этой книги, и добиться такого успеха очень сложно.

Его роман «80 дней вокруг света», написанный в 1872 году, принес ему известность. При написании этой работы Жюль Верн был вдохновлен статьей в журнале, в которой говорилось, что турист может путешествовать по миру за 80 дней, если он достаточно спокоен. Суэцкий канал, изобретенный в 1870 году, является аббревиатурой Индийского и Тихого морей.

По словам автора, следующий день можно спасти, используя географический парадокс из романа Эдгара Аллана По три воскресенья в неделю. Если 2 человека из Лондона или с запада на восток, 3 человека с востока на запад останутся вместе, неделя может быть три воскресенья, и когда они снова встретятся, знайте, что вчера было воскресенье для первого, воскресенье для второго и воскресенье для третьего. а сегодня воскресенье.

Слова Жюля Верна претворили в жизнь многие туристы, а американка Нелли Влей завершила свое кругосветное путешествие за 72 дня. Жюль Верн поздравил увлеченного путешественника телеграммой.

В 1878 году Жюль Верн написал свой знаменитый роман «Пятнадцатилетний капитан», который был антирасистским и антинационалистическим.

После Гражданской войны в США в 1960-х годах Верн продолжил тему антинационалистических и расистских идей в своем романе «Юг против Севера» (1887).

В день рождения Дж. Верна в 1885 году его поздравляли со всего мира.

Среди этих поздравлений было письмо от Гордона Бенетты, короля американской газеты. Он попросил Дж. Верна написать специальный роман для американских студентов - книгу о будущем Америки.

Верн выполнил эту просьбу, и работа была названа «День американского журналиста 21 века». В Америке не издается. Это интересно

Прогноз в Центральной полиции - столице долларовой империи, от которой пострадали и другие страны, даже находящиеся по ту сторону океана. Россия, Великий Китай, Великобритания и Франция были частично зависимы от Американской империи. Американским полушарием управлял Фрэнсис Беннетт.

Мировая известность пришла к Ж. Верну с появлением его первых работ. «5 недель на воздушном шаре» больше не издается. По словам Льва Толстого, «произведения Ж. Верна потрясающие. Я вырос на их чтении, но я читаю их с восхищением».

Лев Толстой снялся для детей в фильме Жюль Верна «72 дня вокруг света». Верн умер в 1905 году в Амьене. Сегодня его романы очень популярны и любимы во всем мире.

Один из основоположников мировых фантастических романов, известный французский писатель Ж. Верн открыл совершенно новый фронт своими произведениями, еще не изученными наукой, создав научную поэму, романс изобретательства. Современники называли его собрание «чудесной энциклопедией географии». Но в наш век около 70% мифических открытий были сделаны в реальности писателя. Великий писатель своими произведениями 70-х годов прошлого века занял достойное место в мировой литературе. В этот период романы Жюль Верна были переведены на ряд языков мира и стали читаться. Например, первый роман автора «Пять недель на воздушном шаре» был переведен на русский язык в 1864 году, через год после его первой публикации.

Современные мастера художественного выражения И.С. Тургенев, Л.Н. Великие писатели, такие как Толстой, Н.С. Лесков, А.М. Горький, также внесли

свой вклад в творчество Я. Верна хвалили.

Работа по переводу книг великих писателей на узбекский язык началась в нашем веке, а точнее в 40-х годах. Впервые первая книга авторского романа «Таинственный остров» была переведена на узбекский язык М. Исмоили и подарена юным читателям.

В 1947 году известный переводчик Малик Рахмон перевел на узбекский язык вторую книгу автора «Пятнадцатилетний капитан».

К 125-летию со дня рождения великого писателя в 1953 году многие книги автора переизданы на разных языках.

Известный переводчик С. Мухаммаджанов перевел одно из выдающихся произведений художника - роман «Дети капитана Гранта», состоящий из туристических рассказов, побуждающих молодых людей к мужеству и человечности, знаниям и воле.

В 1973 году мы смогли прочитать еще один роман Дж. Верна на нашем родном языке. Перевод С. Кароматова в романе «Восемьдесят тысяч километров под водой», находящийся на высшем уровне творчества писателя, отражает достижения науки, а также интерпретирует жизненную борьбу и прекрасный человеческий образ своего народа.

Наши талантливые переводчики много работали над переводом произведений известного писателя Ж. Верна на таджикский язык и добились ряда успехов.

В серии произведений, написанных до начала деятельности Дж. Верн пишет свою следующую книгу «Пятнадцатилетний капитан», в которой рассказывается о своих героях в южном полушарии, а также о жизни коренных народов колониальных стран, пострадавших от рабства.

Основное содержание романа сосредоточено на этой теме, в которой автор решительно выступает против расового угнетения. С первых страниц произведение завораживает читателя своим обаянием, любопытством, отвагой и благородством - юный капитан Дик Сэнд и негр Геркулес.

Эта книга Ж. Верна переводилась и издавалась несколько раз. Все копии

перевода принадлежат известному переводчику Малику Рахмону.

Перевод - это форма идейно-художественного выражения оригинала. Передать читателю идейное богатство оригинала, силу художественного воздействия и его уникальные особенности, стиль, перевод.

Переводчик известен только своим уникальным стилем перевода, красноречием, умением интерпретировать логику простыми, лаконичными и специализированными фразами в определенной области.

Переводчик - распространитель знаний. Мы видим это в переводах упомянутых выше писателей. Когда мы читаем их переводы, мы видим тот же период, тех же героев, те же условия. Мы забываем, что произведение, которое мы читаем, - это перевод, нам нравится читать оригинал. Это искусство перевода, сила, талант, прославившие его имя.

Наши переводчики считали перевод удивительным искусством перевода текста с одного языка на другой, а не сухим копированием, а важным научным и творческим делом. Это связано с тем, что работа переводчика оценивается и к нему предъявляются высокие требования. Перевод - высокохудожественное произведение. Даже если это творение, иногда это произведение требует больше исследований, чем первоначальный автор. Потому что автор волен писать в рамках того языка и литературы, которые он создает. С другой стороны, переводчик должен воспроизвести искусство, созданное на другом языке, на своем собственном языке и искать способы оживить некоторые особенности исходного языка на этом языке. Этот аспект вопроса зависит от мастерства переводчика.

По мнению известного переводчика Л. Соболева, нельзя механически подходить к переводу названия романа или рассказа, не понимая его. Наши переводчики всегда должны помнить о том, что название произведения - это не просто этикет, оно должно быть ясным и значимым в соответствии со стилем работы.

Известный русский писатель М. Горький хвалил Ж. Верна: Верн очень опасен. Если вы попытаетесь натянуть в нем нитку, вся ткань сядет. Вот почему

невозможно изменить Ж. Верна.

Мастер знаменитого жанра романов Ж. де Мопассан хвалил французский язык: «Французский язык, - писал Мопассан, - чист, как пресная вода, его никто не мутит, и он больше никогда не будет мутным». Наш язык прекрасен своей логикой, смыслом и остротой.

По мнению наших переводчиков, переводчик - это не механический переводчик, копирующий исходные буквы, а сознательный работник автора, вестник, излагающий его мысли новому читателю.

Переводчик, привыкший к дословному переводу, неминуемо съест. Самая сложная особенность художественного перевода для научного описания состоит в том, что важно понимать значение, тон-тон, образ-образ, юмор-юмор, а не слово в слово.

Главный переводчик книг Дж. Верна - М. Рахмон.

Например: скажем это предложение:

Originalda: «Le vent de nord - auest fraichissait a peu et le Pilgrim filait rapidement, raison de cent soixante milles en moyenne par vingt - quatre heures».

В этом небольшом предложении используются два числа. Даже таджикские переводчики, которые хотели уточнить содержание фразы «двадцать четыре часа в сутки», в своих переводах говорили:

В таджикском переводе 1954 года говорится: «Северо-восточный ветер усиливался. Плигримм проезжал в среднем сто восемьдесят миль каждый день.

Прежде всего, переводчик М. Рахмон сказал, что каждый перевод - это копия. Таким образом, «одна миля» (десять миль - это мера расстояния в море 1852 метра). Следовательно, «180 миль» в простой арифметике - это «333 мили 360 метров».

Известно, что при копировании произведения с одного языка на другой выражение специфических особенностей речи персонажей также в некоторой степени и требует от переводчика большой чуткости. Если переводчик немного об этом

Если их оставить неуправляемыми, они могут сбиться с пути и потерять

правильный путь. Например, диалог между молодым капитаном Диком Сандом и старым негром Томом важен в романе, в котором пассажиры сначала понимают, что они все еще находятся на континенте, где все еще продолжается ненавистная торговля рабами, известная как «Черная Африка». отображается время. Вот оригинальная версия этого диалога: «Это большой букет ног, который Дик посылает песни *tout disposer pour la coucher. Mais le vieux Tom, qui s agave lui de ces preparatifs, s arrêta tout à coup, s écriant:*

«Мистер Дик! *Voyez! Voyez!*

- Qu “y a-t-il, mon vieux Tom! *requirea Dick Sand, du ton calme d “un homme qui s”* участвовать в рекламе.

La ... la *fit Tom ... sur ces arbres des taches de sang! Et a terre ... des mutbres mutiles! ... «*

Дик Санд сделал ускорение против старого Тома.

«Тайцы, тайцы, тайцы, тайцы!» «Дит-иль».

Перевод М. Рахмона:

«Дик выбрал на ночь большое дерево. Старый Томп, следовавший за ним, внезапно остановился.

-Бубин! Он крикнул.

- Какие? Том? - вежливо спросил Дик, готовый к любой ситуации.

«Смотри, смотри, - сказал Том, - вот дерево ... кровавая баня ... есть озера на земле ...» Палуба Сэнд побежала под деревом, о котором сказал ему Том, и затем вернулся:

«Попробуй, Том!» никому не говори ...

он сказал.

Прежде чем начать диалог, давайте посмотрим, что говорит автор. В оригинальных переводах утверждения автора содержание согласовано, т.е. в обоих случаях они выбирают несколько больших деревьев, а не одно большое дерево. Против всех ужасов, также старается сохранять бдительность и спокойствие. Его речь полна слов ободрения.

В 1866 год прославился необычными событиями, которые еще не забыты.

Слухи об этих происшествиях привлекли внимание людей со всего мира, встревожили жителей портовых городов и взволновали моряков.

В том же году на нескольких кораблях люди видели в море что-то длинное и темное. Он обогнал кита по размеру и скорости и иногда разливал яркую нефть.

Некоторые люди, видевшие это существо собственными глазами, подсчитали, что его длина составляет двести футов по английски, но оно, безусловно, будет очень маленьким. Другие увеличили его длину до трех миль и ширину до одной мили.

В ночь на 25 марта 1867 года монреальско-моравский корабль врезался в скалу, на которой не было карты. Моравия, которая столкнулась с ветром и лоб в лоб с 400-сильным транспортным средством на скорости тринадцать узлов, была бы катастрофой как для корабля, так и для двухсот тридцати семи пассажиров и экипажа.

Столкновение произошло в пять утра. Охранники осмотрели дно океана. Однако ничего подозрительного они не почувствовали, кроме сильной волны, возникшей в результате удара мощного корабля.

Определив точные координаты места, Моравия продолжила свой путь. Моравская команда поинтересовалась, столкнулась ли лодка с подводной лодкой или корабль затонул.

По прибытии в порт было обнаружено, что моравский ярлык сломан.

Произведения Жюль Верна были переведены многими переводчиками и одновременно находятся в авангарде творчества писателя. Наши ученые-переводчики считали, что перевод «копирование» сухого текста с одного языка на другой не является изумительным искусством важной научной и творческой работы.

Это связано с высокой оценкой работы переводчика и предъявляемыми к нему высокими требованиями. Эти теоретические идеи также отражены в данной статье. Мы постарались перевести работы автора с учетом среды, времени, места и времени.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Абдуазизов А.А. Фонология и морфология узбекского языка.- Ташкент, 1992. Б - 5.6.
2. Большой университетский словарь XIX века. Париж, 1985.
3. Ганшина. Французско-русский словарь. М. Русский язык, 1983.
4. Петти Ларус. Энциклопедический словарь для вас. Париж. 1998.
5. Коллективная. Актуальные вопросы художественного перевода. Ташкент, Олз. „, Дом науки “Издательство 1997.
6. Куронов Д. Введение в литературоведение. Орипов А.А. Издательство «Национальное наследие». Т. 2004.
7. Малик Рахмон. Пятнадцатилетний капитан. - Ташкент: Издательство литературы и искусства, 1976.
8. Ж. Верн. 80 000 км под водой. Издательство литературы и искусства, 1973.
9. Рахмон.М. Дети капитана Гранта. - Ташкент: Озоданашр, 1957.

РЕКЛАМА НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ

Сухорабський Дмитро Костянтинович

Студент Інституту права

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Анотація: у статті розглянуті статистичні дані щодо вживання наркотичних засобів особами підліткового віку в Україні, виокремлені причини такої статистики, досліджені проблеми відсутності в українському законодавстві кримінальної або адміністративної відповідальності за рекламу та пропаганду наркотичних засобів, проаналізовані законопроекти, які передбачали запровадження кримінальної відповідальності за рекламу наркотичних засобів, висвітлено зарубіжний досвід запровадження відповідальності за рекламу наркотиків, а також висловлені пропозиції щодо удосконалення українського законодавства

Ключові слова: наркотичні засоби, реклама наркотичних засобів, запровадження кримінальної відповідальності, перспективи криміналізації

Питання ефективності протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів є одним з найактуальніших у світі. Про це свідчать не лише статистичні дані щодо зростаючої кількості осіб, які вживають наркотики без медичних показань, а й значна кількість міжнародно-правових актів, які забезпечують регулювання сфери обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів. Однією з причин посиленої уваги міжнародної спільноти до цієї проблеми є те, що вона стосується молоді.

Для запобігання поширенню наркоманії серед молоді Кабінетом

Міністрів України було прийнято розпорядження «Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року» від 28.08.2013 р. № 735-р. Окрім інших завдань, ця стратегія спрямована на профілактику наркоманії шляхом реалізації стратегій зниження рівня незаконного попиту на наркотики серед молоді, формування в неї життєвих навичок, уміння протистояти ризикам і загрозам, пов'язаним з наркотиками.

На жаль, в Україні дослідженням поширеності вживання наркотичних речовин серед населення у віковій категорії 15-64 років не приділяється належної уваги. Саме тому, Україна не має повного обсягу зведеної інформації з цього питання. Однак окремі кроки для вивчення поширеності вживання наркотиків серед певних категорій громадян все ж таки здійснюються. Так, в Україні з 1995 року на регулярній основі здійснюється опитування учнівської молоді в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» (далі – ESPAD). У 2019 році ESPAD проводило дослідження про споживання алкоголю, тютюну та наркотиків учнями у віці від 15 до 17 років. За результатами цього дослідження частка підлітків, які вживали наркотики хоча б один раз в житті які-небудь наркотичні речовини склала 18% [1, с. 8-9]. Таким чином, кожний п'ятий український підліток хоч б один раз у житті вживав наркотичні засоби.

Причиною цього явища можна вважати відносну доступність наркотичних засобів. На сьогоднішній день, не важко придбати наркотики завдяки великій кількості написів з посиланнями на Телеграм-канали, які продавці або їх посередники не приховуючись розміщують на фасадах будинків або на асфальті (у т.ч. біля закладів освіти). Такий спосіб є зручним для наркоділків, оскільки використання Інтернет-мережі ускладнює пеленгацію та своєчасне встановлення місцезнаходження збувальника наркотичних засобів та психотропних речовин працівниками правоохоронних органів, а також дає можливість підтримувати зв'язок з великою кількістю потенційних покупців, що значно збільшує кримінальні прибутки, порівняно з традиційними способами збуту [2, с. 268]. Однак у зв'язку з цим виникає раціональне

питання: а чи є ці написи з посиланнями рекламою наркотичних засобів? Для того, щоб відповісти на це питання, необхідно звернутися до ЗУ «Про рекламу». Відповідно до ст. 1 цього Закону рекламою є інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару. Отже, характерними ознаками реклами є: 1) це є інформацією про товар або особу; 2) ця інформація повинна бути розповсюджена у будь-якій формі; 3) ця інформація призначена сформувати або підтримати інтерес споживачів реклами до товару або особи. Виходячи з цих ознак, можна зробити висновок, що написи з посиланнями на Телеграм-канали є рекламою наркотичних засобів, оскільки ця реклама містить у собі інформацію про товар (наркотики), розповсюджена шляхом нанесення фарбою на асфальт або фасад будинку та спрямована на виникнення у споживача бажання ознайомитися з цим товаром. Таким чином, маємо проблему поширення наркотичних засобів завдяки інтернету та особливий вид реклами — рекламування наркотичних засобів.

Давидова М. М. у своїй статті визначає незаконне рекламування (пропаганду) наркотичних засобів як умисне поширення інформації будь-яким способом (публікації, телепередачі, програми, мережі Інтернет, які не призначені для медичних, фармацевтичних працівників, науковців) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, обіг яких заборонений на території України, спрямовані на широке коло осіб [2, с. 394]. Фахівці вважають рекламу і пропаганду наркотиків змістовно ширшими, ніж власне «схиляння до вживання наркотиків» [3, с. 36]. Фактично реклама наркотичних засобів визнається таким же суспільно небезпечним діянням як і схиляння до вживання наркотичних засобів. Однак на сьогоднішній день в українському законодавстві відсутня адміністративна чи кримінальна відповідальність за рекламу і пропаганду наркотиків. У цьому вбачається прогалина українського законодавства, адже відсутні реальні механізми протидії незаконному обігу наркотичних засобів через інтернет. Таким чином,

держава не виконує Стратегію, яка передбачає одним з основних напрямів діяльності правоохоронних органів щодо боротьби з незаконним обігом наркотиків впровадження нових технологій отримання інформації про факти незаконного обігу наркотиків, зокрема їх продаж через Інтернет. У нашому ж випадку немає необхідності у впровадженні нових технологій, достатньо просто вийти на вулицю.

Варто зазначити, що у минулому до Верховної Ради України були внесені законопроекти № 2784 від 17.01.2020 р. та № 10336 від 28.05.2019 р., які передбачали зміни до Кримінального кодексу України шляхом внесення статті 315-1, яка передбачала кримінальну відповідальність за рекламу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх прекурсорів, але жоден з цих законопроектів не знайшов підтримки у парламенті. Для вирішення проблеми реклами наркотиків вважаємо необхідним звернутися до законодавства зарубіжних країн. Зокрема, ст. 6.13 Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення передбачається адміністративна відповідальність за пропаганду наркотичних засобів, психотропних речовин або їх прекурсорів, рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини або їх прекурсори, нових потенційно небезпечних психоактивних речовин, що тягне за собою накладення штрафу.

Враховуючи вищезазначене, вважаємо доцільним запровадження кримінальної (або ж принаймні адміністративної відповідальності) за рекламу та пропаганду наркотичних засобів або психотропних речовин шляхом внесення відповідних змін до національного законодавства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2019 рік (за даними 2018 року). URL: <https://cmhmda.org.ua/report/dani-zvitu-za-2019-2020-roki/> (дата звернення: 20.04.2021)

2. Лащук О. В. Типові слідчі ситуації під час збуту наркотичних засобів та психотропних речовин із використанням Інтернет-мережі. *Вісник ЛДУВС ім.*

Е. О. Дідоренка. 2020. Вип. 3(91). С. 267-278.

3. Давидова М. М. Реклама та пропаганда наркотиків як схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Закарпатські правові читання: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 20-22 квітня 2017 року). Том 1. Ужгород, 2017. С. 393-397.*

4. Гузеева О. В. Склонение или пропаганда? *Законность. 2008. № 2. С. 35-37.*

УДК69:002;69.059

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ТЕСТУВАННЯ НЕЙРОННОЇ МЕРЕЖІ
СИСТЕМИ ДІАГНОСТИКИ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ БУДІВЕЛЬ**

Терентьєв Олександр Олександрович

професор, доктор технічних наук

Горбатюк Євгеній Володимирович

доцент, кандидат технічних наук

Дацун Олексій Олександрович

студент

Данилов Михайло Андрійович

студент

Київський національний університет

будівництва та архітектури

Київ, Україна

Анотація: У статті проаналізовані результати експерименту з моделювання автоматизованої системи діагностики технічного стану будівель та отримані результати, які дають можливість забезпечити ефективне навчання нейронної мережі, як потужного інструменту, для точної і надійної діагностики певних етапів експлуатації будівель в межах їх життєвого циклу.

Ключові слова: методи обстеження, аналіз причин пошкоджень, технічний стан.

Виявлення та аналіз причин руйнування будівельних конструкцій, розробка методів їх пошуку та оцінювання здійснюється в процесі технічної діагностики об'єктів будівництва.

Для технічної діагностики будівель необхідно структурно формалізувати опис та засоби контролю фактичних значень параметрів конструкцій

будівельних споруд і їх експлуатаційних якостей. З них можна виділити декілька найбільш загальних, які суттєво впливають на експлуатаційну придатність: міцність і стійкість будівельних конструкцій; теплозахисні властивості; герметичність, особливо будівельних конструкцій; звукоізоляцію; освітленість; вологість матеріалів будівельних конструкцій.

Перелік таких параметрів та їх нормативні або розрахункові значення для кожного типу будівельних конструкцій встановлюються проектом. Порівнюючи фактичне значення параметра, встановлене за експертною оцінкою, з нормативним, роблять висновок про експлуатаційної придатності конструкції і споруди в цілому. Потім приймається рішення про заходи з підтримки даного параметра на заданому нормами або розрахунковому рівні. В ході проведення технічної діагностики використовують наступні методи обстеження: візуальний, візуально-інструментальний, неруйнівний.

Для автоматизації процесів оціночної діяльності від збору інформації до прийняття рішення необхідна складна система збереження, підготовки, обробки даних. Архітектури інформаційної системи тестування нейронної мережі представлена на рис. 1.

Система передбачає наявність підсистеми збору статистичної інформації, обробки і розподілення даних для штучної нейронної мережі, ядро нейромережевого апроксиматора та додатки експертів-оцінювачів для управління. СУБД інформаційної системи має клієнт-серверну архітектуру для забезпечення роботи декількох експертів одночасно, представлено на рис. 2.

Підсистема підготовки щодо тестування має свій конфігуратор, де користувач може визначити кількість даних, які необхідно виділити для тестування нейронної мережі і для навчання. Робота підсистеми починається з вибору даних з бази даних за допомогою запиту, що конфігурується.

Вся схема роботи підсистеми підготовки інформації щодо тестування нейронної мережі зображена на рис. 3.

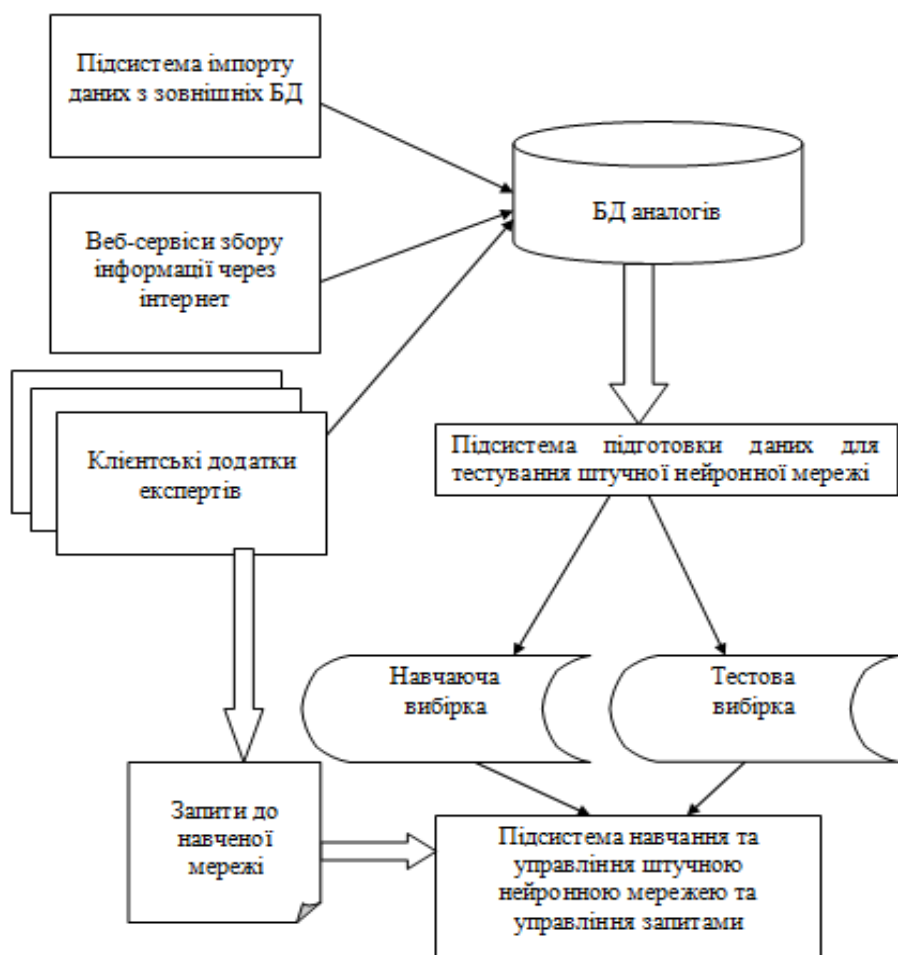

Рис. 1. Архітектура інформаційної системи тестування нейронної мережі

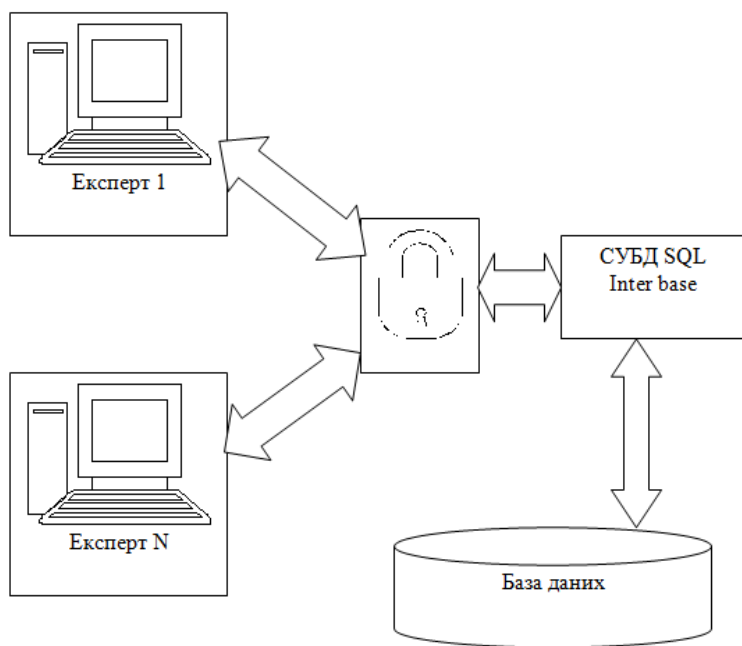

Рис. 2. Клієнт-серверна архітектура підсистеми збору інформації

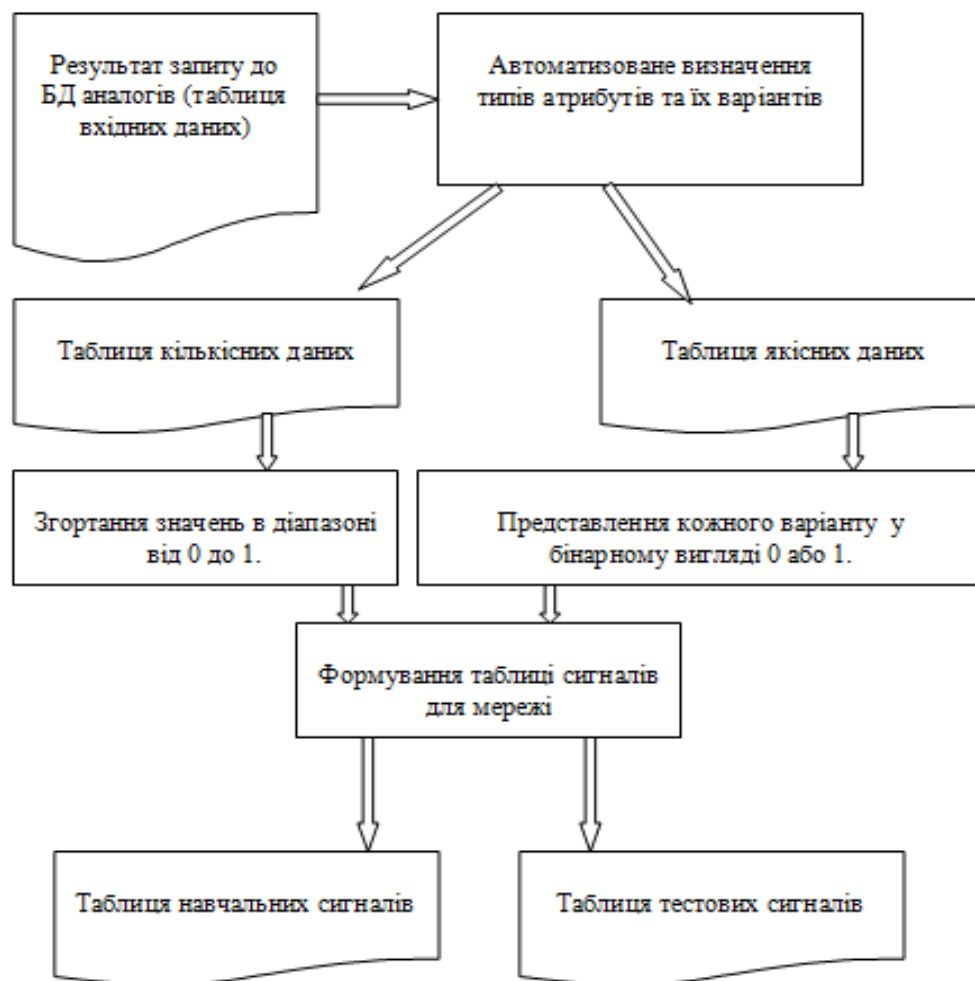

Рис. 3. Підсистема підготовки інформації щодо тестування нейронної мережі

Після отримання результатів запити дані надходять до модулю, що визначає типи атрибутів та їх варіанти даних. Потім дані, що мають числовий тип відокремлюються від даних, що мають текстовий тип. Оскільки мережа не може сприймати дані як текстовий тип, пропонується деталізувати таблицю нечислових даних, тобто кожен варіант представити як атрибут, що має значення тільки «0» або «1».

Дані що є чисельно вираженими теж потребують обробки. Так як на вхід сигмоїдального нейрона подаються сигнали тільки в межах від 0 до 1, то значення таких параметрів як площа, ціна необхідно перемасштабувати. Приклад зведення значень таких факторів зображений на рис. 4.

Перед обробкою

	S_TSH	S_TD	S_TV	S_TPWW	F_TP	F_CT	P_PV	P_PSH	P_PPP
	0	0	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0
►	0,05	0,05	1	0,05	0,05	0,05	1	0,05	0,05
	0,1	0,1	1,6	0,1	0,1	0,1	1,6	0,1	0,1
	0,125	0,125	1,9	0,125	0,125	0,125	1,9	0,125	0,125
	0,135	0,135	2	0,135	0,135	0,135	2	0,135	0,135

Після обробки

	S_TSH	S_TD	S_TV	S_TPWW	F_TP	F_CT	P_PV	P_PSH	P_PPP
►	0	0	0	0	0	0	0	0,016949152542...	0
	0,001666666666...	0,01	0,010011123470...	0,0005	0,0005	0,001666666666...	0,010011123470...	0	0,000625
	0,003333333333...	0,02	0,016685205784...	0,001	0,001	0,003333333333...	0,016685205784...	0,016949152542...	0,00125
	0,004166666666...	0,025	0,020022246941...	0,00125	0,00125	0,004166666666...	0,020022246941...	0,025423728813...	0,0015625
	0,004500000000...	0,027000000000...	0,0211124502002	0,00135	0,00135	0,004500000000...	0,0211124502002	0,020012550222...	0,001687500000...

Рис. 4. Приклад зведення числових значень в діапазон від 0 до 1

Задача апроксимації функцій штучною нейронною мережею складність яких завідома невідома, потребує прикладного програмного забезпечення з широкими можливостями конфігурації. Для цього була розроблена об'єктно-орієнтована модель мережі, що дозволяє легко управляти її параметрами (кількістю прошарків, нейронів в прошарках). Модель дозволяє слідкувати за кожним нейроном окремо і в разі необхідності змінювати його конфігурацію (тип функції активації, швидкість навчання, вхідні сигнали та зв'язки з іншими нейронами). Модель мережі зображено на рис. 5.

На рисунку 6 зображено основне вікно спостереження за мережею та її управління.

Інструментами управління і налаштуванням мережі є діалогові вікна для управління прошарками над нейронами в прошарках, а також відкритими для редагування властивостями. Вікно редагування властивостей прошарку зображено на рис. 7. Аналогічним є інструмент редагування властивостей штучних нейронів зображено на рис. 8.

Програмне забезпечення передбачає модульну структуру для підтримки можливості інтеграції окремих частин з іншими додатками. Також модульна структура полегшує подальше вдосконалення окремих частин без залежностей від інших. Схема модулів програмного забезпечення зображена на рис. 9.

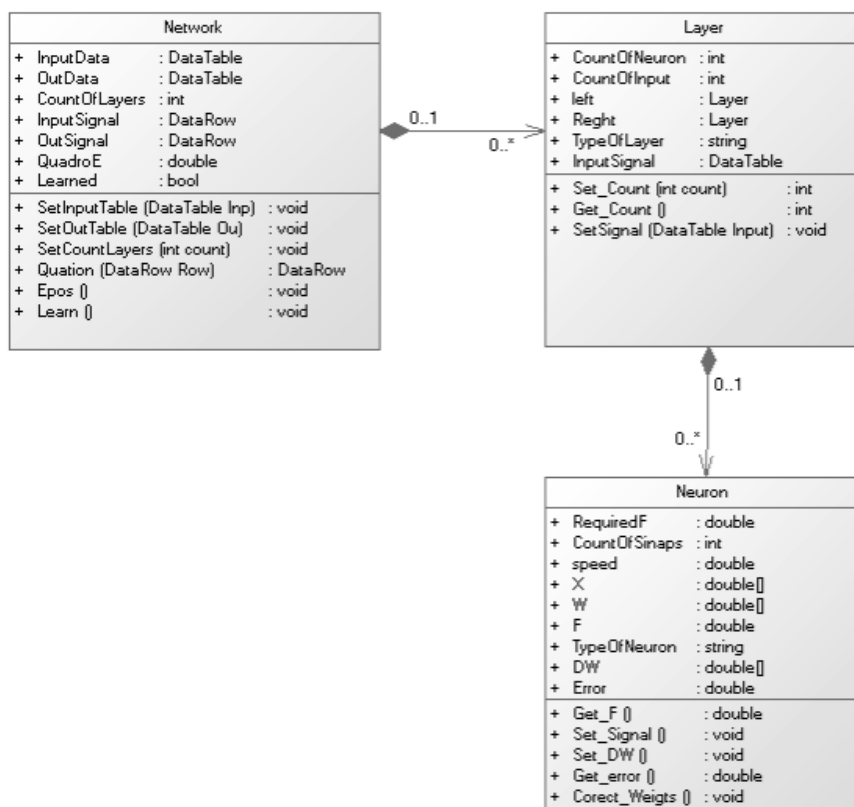

Рис. 5. Діаграма класів реалізації нейронної мережі

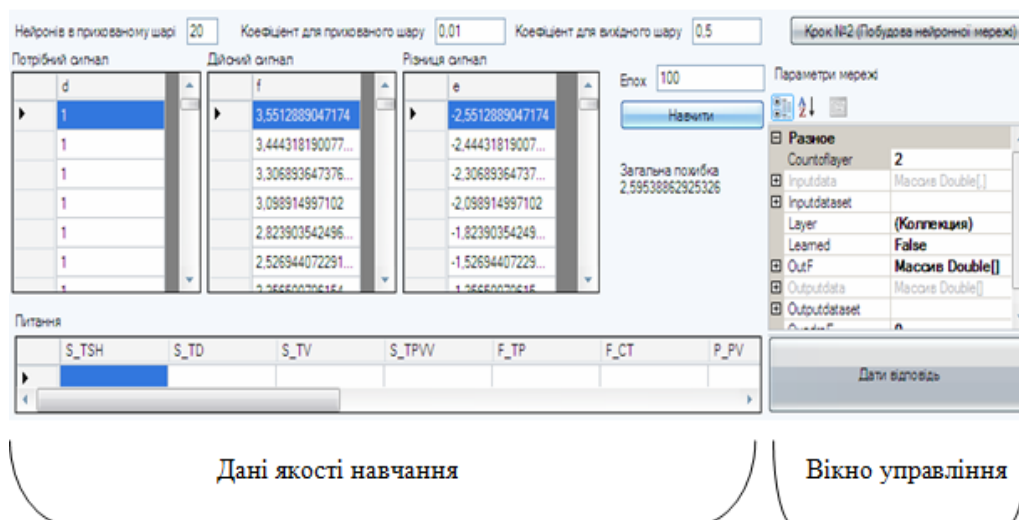

Рис. 6. Інтерфейс управління і спостереження за штучною нейронною мережею

NeuralNetwork – модуль реалізації штучної мережі. Містить в собі опис метаданих класу Network.

Layer – модуль реалізації колекції прошарків нейронів. Містить в собі опис метаданих класу Layer.

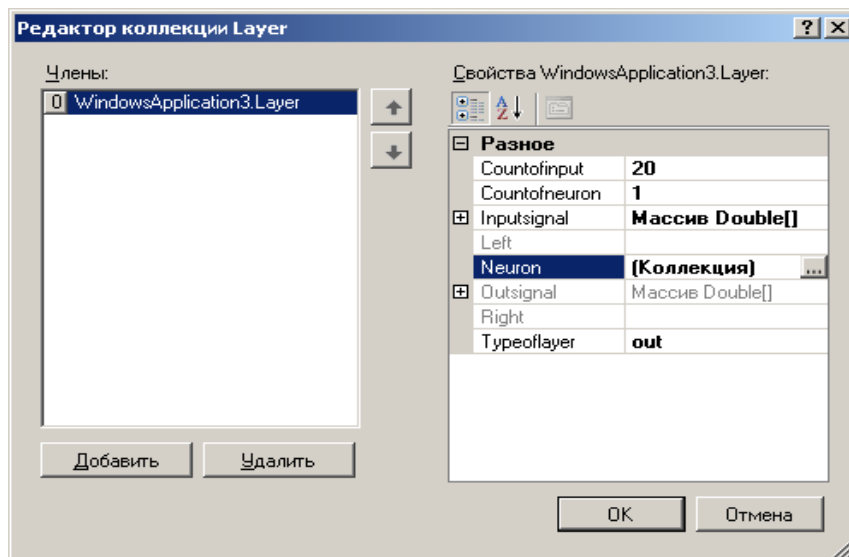

Рис. 7. Редактор прошарків

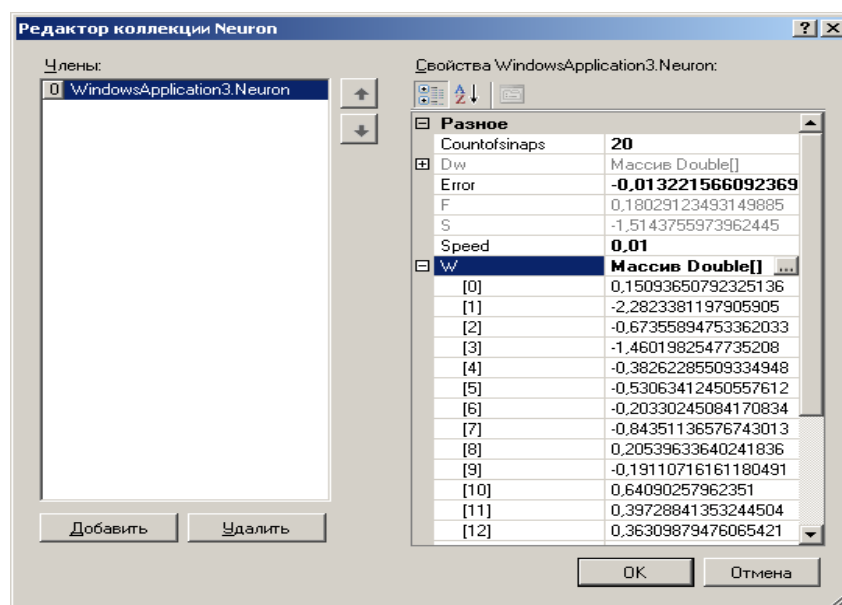

Рис. 8. Редактор штучних нейронів

Neuron – модуль реалізації колекції штучних нейронів. Містить в собі опис метаданих класу Neuron. ApplicationsForms – модуль інтерфейсної частини програмного забезпечення.

DataCorector – модуль реалізації підсистеми підготовки даних для навчання та тестування мережі.

DBConection – модуль підбору навчальної множини з'єднаний за базою даних. Має підтримку формування запитів до бази даних.

Даталогічна модель бази даних інформаційної системи представлена на

рис. 10.

На рисунку 11 представлений план проведення експериментального дослідження щодо тестування нейронної мережі.

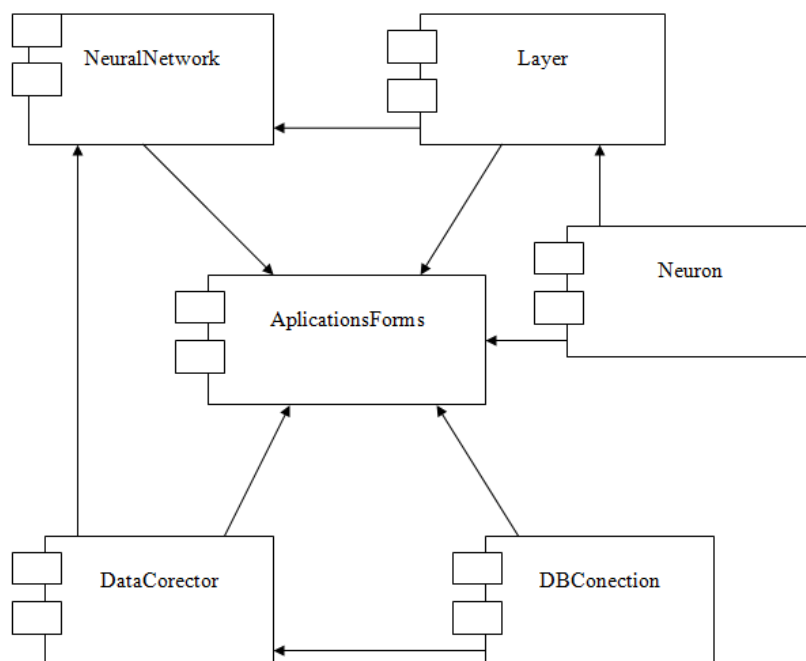

Рис. 9. Модулі програмного забезпечення нейронної мережі

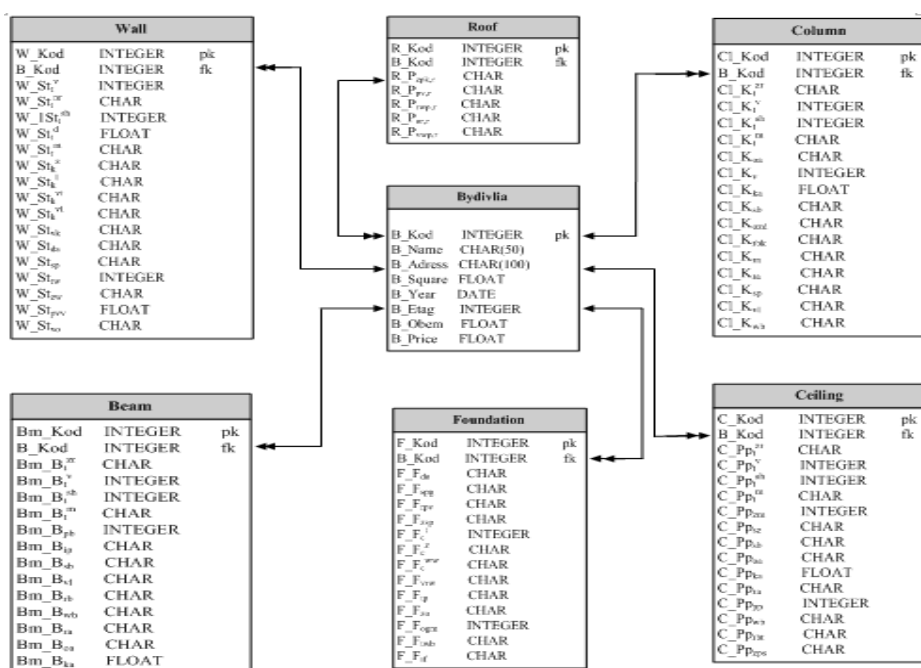

Рис. 10. Даталогічна модель бази даних інформаційної системи

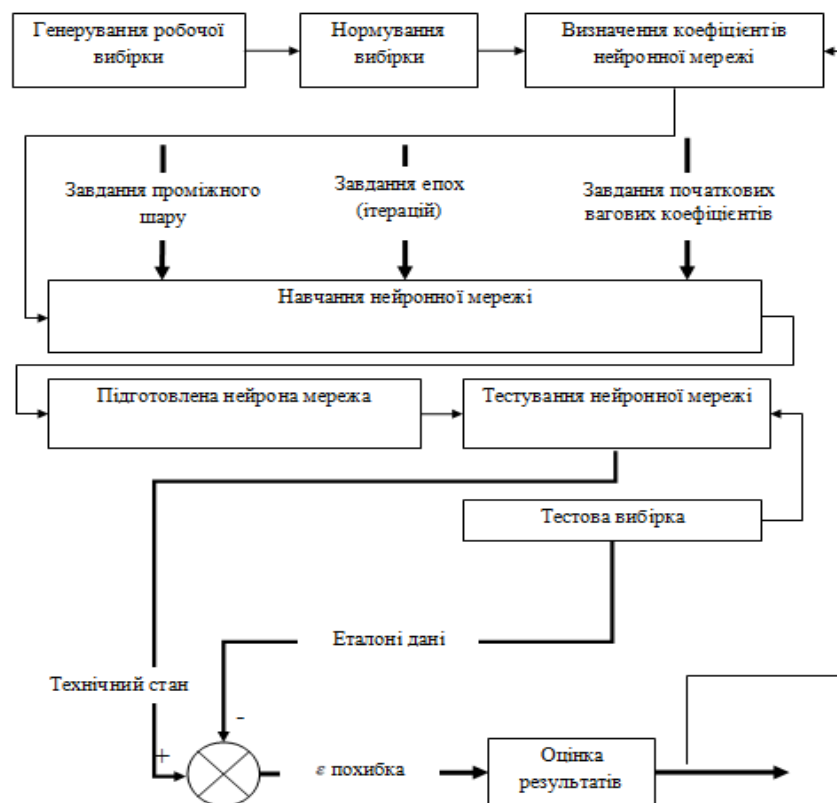

Рис. 11. План експериментального дослідження тестування нейронної мережі

Для тестування мережі потрібно використовувати свіжі статистичні дані, що зібрані з доступних інтернет-ресурсів. Для навчання штучної нейронної мережі вибірка повинна становити 220 прикладів, з яких 20 потрібно використовувати для тестування мережі, а 200 – для навчання. Вибірка для тестування мережі не входить в набір даних, що корегують синапатичні коефіцієнти. Тому саме вона і буде основним показником ефективності.

Проведене дослідження доводить потенційну ефективність використання нейронних мереж для інформаційної системи діагностики технічного стану будівель.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Olexander Terentyev, Olexander Poltorak. Development of models and methods for determining the physical deterioration of items for the task of diagnostics of technical condition of buildings and structures. Scientific Journal «ScienceRise» №8/2(25), August 2016. P. 14-19.

2. O.O. Terentyev, P.E. Grigorovskiy, A.A. Tugaj, O.V. Dubynka. Building a System of Diagnosis Technical Condition of Buildings on the Example of Floor Beams Using Methods of Fuzzy Sets. Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations, June 14, 2020. P. 729-739.

3. Oleksandr Terentyev, Svitlana Tsiutsiura, Tetyana Honcharenko, Tamara Lyashchenko. Multidimensional Space Structure for Adaptable Data Model. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-3, September 2019. P. 7753-7758. DOI:10.35940/ijrte.C6318.098319.

4. Evaluation methods of the results of the scientists' research activities based on citation analysis of publications / A. Biloshchytskyi, A. Kuchansky, Yu. Andrashko, S. Biloshchytska, O. Kuzka, O. Terentyev. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies ISSN 1729-3774 № 3/2 (87), March 2017. P. 4-10.

5. Terentyev O., Gorbatyuk I., Rusan I., Borodavka Y., Balina O. Building a system of diagnosis technical condition of buildings on the example of floor beams using methods of fuzzy sets. In collective monograph "Theoretical aspects of modern engineering". International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2020. 91-100. Available at: DOI-10.46299/isg.2020.MONO.TECH.III.

ЦІКАВІ ЗАДАЧКИ В БРАЗИЛЬСЬКОМУ СТИЛІ НА ТЕМУ «МОЛЬ. КІЛЬКІСТЬ РЕЧОВИНИ»

Ткач В. В.

Чернівецький національний університет
ім. Ю. Федьковича, Україна

Решетнікова Л. Ю.

Чернівецький міський ліцей №3
медичного профілю, Україна

Петрусяк Т. В.

Чернівецька музична школа №1, Україна

1. У 1819 році відомий німецький казкар Ернст Теодор Амадей Гофман написав повість-казку «Крихітка Цахес на прізвисько Циннобер». У ньому волею доброї чарівниці бридкий карлик Цахес перетворюється на людину, яка подобається основній масі оточуючих і перетворюється на знатну особу, однак легко викривається людьми мистецтва.

За сюжетом казки магічна сила Цахеса-Циннобера прихована у трьох вогняно-червоних волосинках на голові. Такий колір, так само як і значення прізвиська крихітки Цахеса (Zinnober) відноситься до Меркурій (II) сульфіді, відомого нам як кіновар.

Це найвідоміший мінерал Меркурію, який був відомим ще з часів Римської імперії і один із найвикористовуваних червоних природних неорганічних пігментів ще з тих часів.

Від іншої назви кіновару - «vermillion» походить і назва червоного кольору в деяких мовах (напр. порт. vermelho – червоний). Один моль кіновару складається із одного молю Меркурію та одного молю Сульфуру.

1.1. Запишіть емпіричну та структурну формули кіновару та знайдіть масові частки кожного із елементів в ньому

1.2. Щодо кіновару, вкажіть невірне твердження

а) Один моль кіновару містить стільки ж Сульфур, скільки один моль сульфатної кислоти

б) Масова частка Меркурію у кіновару більша за масову частку Сульфур

в) Масова частка Сульфур у кіновару відповідає дробові $\frac{32}{233}$

г) Масова частка Меркурію у кіновару відповідає дробові $\frac{202}{233}$

г) В складі кіновару обидва елементи є двовалентними

1.3. 300 г суміші амоній перренату та кіновару містять $\frac{67}{300}$ перренату за масою. Знайдіть кількості речовин обох солей

2. Якісною реакцією на йон Плюмбуму є взаємодія його солі із йодидною кислотою. В результаті утворюється осад яскраво жовтого кольору, відома як «свинцевий дощ». Ця сполука складається із одного атома Плюмбуму та двох атомів йоду

2.1. Запишіть емпіричну та структурну формули Плюмбум (II) йодиду, знайдіть його молярну масу.

2.2. Щодо Плюмбум (II) йодиду, вкажіть невірне твердження

а) Обидва елементи, що складають цю сполуку відносяться до елементів зі змінною валентністю

б) У Плюмбум (II) йодиді валентність Йоду дорівнює трьом

в) Масова частка Йоду у Плюмбум (II) йодиді більша за масову частку Плюмбуму

г) Масова частка Плюмбуму у Плюмбум (II) йодиді відповідає дробові $\frac{207}{461}$

г) Масова частка Йоду у Плюмбум (II) йодиді відповідає дробові $\frac{254}{461}$

2.3. Маса суміші кристалів Плюмбум (II) йодиду і Аргентум хлориду складає 500 г. Масова частка Аргентум нітрату складає 7,8 %. Знайдіть кількість речовини Плюмбум (II) йодиду у суміші.

3. Розгляньте фрагмент слів пісні «Мамина черешня» (муз. А. Горчинського, сл. М. Луківа)

Росте черешня в мамі на городі,
Стара-стара, а кожен рік цвіте,
Щоліта дітям ягодами годить,
Хоча вони й не дякують за те.
Щоліта дітям ягодами годить,
Хоча вони й не дякують за те.

Приспів:

Мамо, мамо, вічна і кохана,
Ви пробачте, що був неуважний,
Знаю, ви молилися за мене
Дні і ночі сива моя нене.

Варто сказати, що назва «черешня» походить від давньогрецької колонії Керасунт (нині м. Гіресун у Туреччині), де черешня вперше була окультурена. Надалі назва керасунтських плодів потрапила до більшості мов Європи (англ: cherry, нім. Kirsche, ісп. cerezo, порт. cereja, укр. Черешня, тур. kiraz).

Черешневий плід характеризується солодкою м'якоттю через присутність поліфенольних сполук. Кісточка, однак, є надзвичайно отруйною через наявність як неорганічних (ціаніди), так і органічних (нітрили, включаючи амігдалін) похідних ціанідної кислоти. Формула кислоти – HCN

3.1. Запишіть структурну формулу ціанідної кислоти, знайдіть її молярну масу та знайдіть масові частки кожного із елементів.

3.2. Щодо ціанідної кислоти, вкажіть невірне твердження

- а) Атоми елементів розміщені у ціанідній кислоті у порядку Гідроген – Карбон – Нітроген
- б) Атом Карбону у ціанідній кислоті двовалентний
- в) Валентність атома Нітрогену дорівнює трьом
- г) Масова частка Карбону у ціанідній кислоті відповідає дробові $\frac{4}{9}$

г) Масова частка Гідрогену у ціанідній кислоті відповідає одній третій у кубі

3.3. На протилежних шальках терезів в однакових посудинах знаходяться 1 моль металевого алюмінію та 1 моль ціанідної кислоти. Чи знаходяться терези у рівновазі?

БАГАТОРІЧНІ РОСЛИНИ ДЛЯ КОНТЕЙНЕРНОГО ОЗЕЛЕНЕННЯ

Туровцева Наталя Миколаївна

к.с.г.н., доцент

Мелітопольській державний педагогічний
університет імені Б. Хмельницького

Бредіхіна Юлія Леонідівна

к.с.г.н., доцент

Хортицька національна академія
Мелітопольській державний педагогічний
університет імені Б. Хмельницького

Красіна Наталія Олександрівна

Дмитренко Дмитро Олександрович

Студенти

Мелітопольській державний педагогічний
університет імені Б. Хмельницького, Україна

У статті розглянуто актуальність використання контейнерного озеленення у сучасному ландшафтному дизайні. Підібраний асортимент багаторічних рослин для степової зони півдня України забезпечить естетичність та декоративність контейнерної культури у міському середовищі.

Ключові слова: ландшафтний дизайн, контейнерне озеленення, багаторічні рослини, південь України

Контейнерне озеленення в останні роки стало одним з найпопулярніших напрямків у ландшафтному дизайні. Воно широко використовується в оформленні міського простору - вулиць, площ, скверів, парків тощо.

Контейнерні посадки це найбільш екологічний, естетичний і економічний вид озеленення [3]. Контейнерне озеленення дає можливість озеленити навіть

невеликий простір, а також можливість їх розміщення як за горизонталлю, так і за вертикаллю. Сьогодні існує величезний вибір контейнерів за формою, розміром, матеріалом (бетонні, металеві, дерев'яні, керамічні, пластикові, цегляні) та колірним рішенням. Вони можуть бути як стаціонарні, так і мобільні. Крім того, контейнер сам по собі може бути дуже декоративним (рис. 1). В останні роки в Європі дуже популярні багатоярусні контейнери (рис. 2).

Але, незважаючи на таку популярність, не завжди в наших містах контейнерне озеленення на досить естетичному і професійному рівнях.

У даний час в Україні в контейнерній культурі найчастіше використовують однорічні квіти (різні сорти петунії). Вони, безсумнівно, дають швидкий яскравий декоративний ефект, але декоративність таких квітників обмежена сезоном квітування літників: червень-серпень. Навесні і восени часто такі контейнери порожні і не забезпечують належної декоративності і комфорту. Більш тривалий декоративний ефект забезпечує вирощування в контейнерах багаторічних рослин [4].

У зв'язку з цим метою нашої роботи є підбір асортименту багаторічних рослин для контейнерного озеленення для Степової зони півдня України. Для цієї зони ми пропонуємо використовувати наступні багаторічні рослини: самшит дрібнолистковий, ломикамінь Арендса, ясколку Біберштейна, вівсяницю сизу.

Самшит дрібнолистковий (*Buxus microphylla* Sieb. et Zucc.) родина Самшитових (*Buxaceae*). Вічнозелений компактний кущ 1,0-1,5 м висотою [2]. *Buxus microphylla* 'Faulkner' має повільний ріст, приблизно 5 см в рік, ідеально формується. Листя: супротивні, шкірясті, яйцеподібні, відносно невеликі, довгі від 1,5 до 2,3 см і шириною 1,1 - 1,5 см, темно-зелені, блискучі. Коренева система стрижнева, глибока та добре розгалужена. Краще росте і розвивається при регулярному та помірному поливі. До ґрунту невимогливий, але краще росте на нейтральних або сильно вапняних, поживних, добре дренованих ґрунтах. *Buxus microphylla* 'Faulkner' - цінується за форму крони, морозостійкість та блискуче листя. Ідеально підходить для контейнерного

озеленення і для дизайну в класичному стилі, оскільки від природи має чітку, округлу форму. *Vuxus microphylla* 'Compacta' - дуже повільно зростаючий сорт, річний приріст якого 3 -5 сантиметрів у висоту і 3-5 сантиметрів завширшки. Листя овальної форми, шкірясті, яскраво-зеленого кольору, блискучі зверху і матові, трохи світліше знизу. Довжина листа 0,5-2,0 сантиметра, ширина до 1,0 сантиметра. Є морозостійким сортом і дуже легко відновлюється після формувальної обрізки крони. Підходить для контейнерного озеленення і набирає останнім часом популярність в мініатюрному топіарному мистецтві.

**Рис. 1. Оформлення кав'ярні
декоративними контейнерами
(Франція)**

**Рис. 2. Багатоярусні контейнери у
вертикальному озелененні
(Франція)**

Ясколка (*Cerastium* L.), родина Гвоздикові (*Caryophyllaceae*). Рід налічує понад 100 видів, поширених в помірних районах Європи, Азії і в Північній Америці.

Ясколка Біберштейна (*Cerastium biebersteinii* DC.) - багаторічна рослина, до 15-20 см заввишки (квітконоси). Стебла сланкі, сірі, густоопушені, як і листя, утворюють щільні подушки. Листки чергові, сидячі, лінійні або лінійно-довгасті, дрібні. Квітки 1,5 см в діаметрі, з білими пелюстками,

глибоко. Суцвіття -розлогий напівкошик 2,5 см в діаметрі. Цвіте в травні-червні, 25-30 днів. Плід - коробочка циліндрична, злегка вигнута [5]. В контейнерному озелененні може використовуватися в якості обрамлення високих рослин.

Ломикамінь Арендса (*Saxifraga x arendsii Engl*) вічнозелена багаторічна трав'яниста ґрунтопокривна рослина родини Ломикаменеві (*Saxifragaceae*) з розсіченим яскраво-зеленим з сріблястим відливом листям [1]. Існують сорти з забарвленням квіток від білих до червоних відтінків. Рослина не вимоглива до вологості.

Ломикамінь Арендса 'Peter Pan' - гібридний сорт, який вирізняється яскраво-рожевим забарвленням пелюсток. Висота рослини досягає 20 см. Листя щільні, яскраво-зеленого відтінку. Зацвітає в червні і продовжує до середини липня. Максимальна декоративність сорту - при посадці в півтіні.

Вівсяниця сиза (*Festuca glauca Will.*) або Костриця лучна багаторічний щільнокущовий злак родини Тонконогові (*Poaceae*) або злакові, формує компактні вертикально розлогі дернинки 37 - 55 см з висотою генеративних пагонів 26 - 46 см. Суцвіття - колосовидна волоть довжиною 6 - 10 см, протягом декоративного періоду змінює забарвлення від світло-зеленого до червоно-фіолетового. По мірі дозрівання зернівок суцвіття набуває золотистого відтінку. Листова пластинка поздовжньо згорнута, вузька, довжиною 4 - 6 см, шириною 0,1 см з характерним сизим відтінком. Напівверховий злак. Період колосіння і цвітіння - кінець травня-червень. Даний вид належить до групи зимостійких і посухостійких рослин: добре переносить низькі зимові температури і весняні заморозки, а також тривалі весняно-літні сухоты. Костриця сиза - це світлолюбна рослина, яке віддає перевагу відкритим просторам, може зростати при невеликому затіненні, однак при цьому недостатньо повно реалізує свої декоративні якості. Рослина не втрачає свій естетичний і декоративний ефект протягом усього року; в зимовий період зберігає привабливий вигляд за рахунок забарвлення листя і форми дернини.

Festuca glauca 'Blauglut' - це низькоросла вівсяниця, яка росте сферично в

ширину. 'Blauglut' не росте вище 30 см. Листя і колоски помітно блакитніші, ніж у інших блакитних трав. 'Blauglut' витривалий і вічнозелений, а тому є барвистим. *Festuca glauca* 'Blauglut' найкраще зростає в добре дренованому ґрунті, на повному сонці або півтіні. Цей сорт ідеально підходить для контейнерного озеленення.

Таким чином вище зазначений асортимент багаторічних рослин може використовуватися для контейнерного озеленення в умовах Степової зони півдня України (рис. 3).

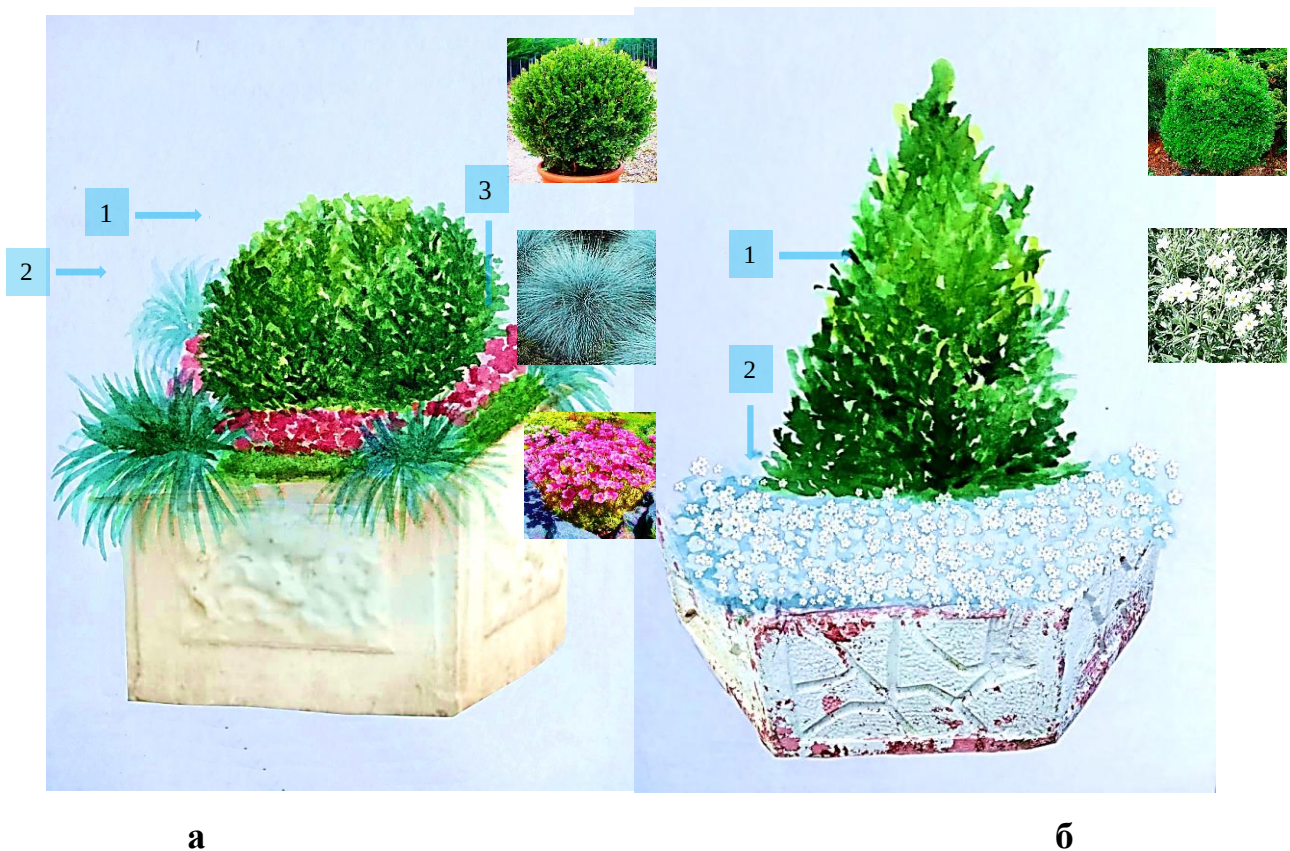

Рис. 3. Приклади композицій контейнерного озеленення з використанням багаторічних рослин

а) 1. *Buxus microphylla* 'Faulkner', 2. *Festuca glauca* 'Blauglut',
3. *Saxifraga x arendsii* Engl 'Peter Pan';

б) 1. *Buxus microphylla* 'Compacta', 2. *Cerastium biebersteinii* DC.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зильберварг И.Р. Ассортимент многолетних цветочных растений для сада в японском стиле в условиях Крыма // Учёные записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. – Серия: Биология, химия. – Т. 25 (64). – №4. – 2012. – С. 54-66.
2. Казанська Н. А. Інтродукційний потенціал листяних кущів для створення кам'янистих садів у Поліссі та Лісостепу України / Н. А. Казанська, С. І. Кузнецов, Р. Я. Вовк // Інтродукція рослин. – 2008. – № 3. – С. 98-104.
3. Карпиsonoва Р. А. Принципы подбора растений для городского контейнерного озеленения / Р. А. Карпиsonoва, И. А. Бондорина, А. В. Кабанов // Цветоводство: история, теория, практика: материалы VII международной научной конференции, Минск, 24–26 мая 2016 года / Центральный ботанический сад НАН Беларуси. – Минск: Конфидо, 2016. – С. 313-314.
4. Криворучко В.О. Підбір асортименту декоративних рослин для контейнерного озеленення міського простору / В.О. Криворучко, О.Г. Олешко // Інноваційні технології в агрономії, землеустрої, лісовому та садово-парковому господарстві. – Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів. – Біла Церква, 2020. – С. 30-31.
5. Чуб В.В. Многолетники для ландшафтного сада / В.В. Чуб. – М.: Эксмо, 2008. – 576 с.

**ВОССОЗДАНИЕ БОГОМ-ТВОРЦОМ – БОЖЬИХ ЦЕНТРОСОМ И
БОЖЬИХ ЯДЕР КЛЕТОК**

Тукан-Сколот Мария Георгиевна

Ведущий сотрудник БНИЦ РВБНТП

Видавская-Сколот Анна Георгиевна

к.мед.н, доцент

Одесский национальный медицинский университет

Глава БНИЦ РВБНТП

Видавская-Сколот Анна Олеговна

Зам. Главы БНИЦ РВБНТП,

город Одесса, Украина

Аннотация: в настоящей статье мы излагаем данные, полученные нами в процессе проведения прямых диалогов с Высшими представителями Высшего Духовного Разума и их Создателем и Главой – Богом-Творцом – о воссоздании Богом-Творцом у детей Божьих на Земле – Божьих Центросом и Божьих ядер клеток.

Ключевые слова: Божьи Центросомы и Божьи ядра клеток.

В процессе научно-технического сотрудничества учёных города-героя Одесса с Высшими представителями Высшего Духовного Разума были осуществлены значительные Божьи преобразования Божьих детей на Земле.

В частности, Бог-Творец в 2018 году заменил ядра клеток Божьих детей – на Божьи Центросомы [1, <https://www.youtube.com/watch?v=mbvojhB1UgQ>], а в апреле 2021 года Бог-Творец восстановил у Божьих детей Божьи ядра клеток.

До 2018 года у всех жителей на Земле были центросомы – это были, органеллы, созданные из Божьих Центросом дьявольщиной, бесовщиной, чертовщиной, сатанистами, демонами, прочими тварями и паразитами (ДБС-

паразитами). Центросомы осуществляли функции антенны – приёмников и распределителей нематериальных Божьих Потоків Благодати, обеспечивающие жизнедеятельность ДБС-паразитов за счёт Божьих нематериальных Потоків Благодати – это один из механизмов паразитирования [2, с 233-243].

ДБС-паразитам удалось преобразовать Божьи Центросомы в ДБС центросомы в первом веке нашей эры, после того, как они распяли воплощение сына Божьего – Бога нашей галактики Великого Вишну – Радомира, которого ДБС-паразиты-создатели религий на Земле называют – Иисусом Христом.

Ядра клеток были созданы ДБС-паразитами на базе Божьих ядер, которые содержали Божьи: хромосомы, ДНК и гены – приёмники, и распределители материальных Божьих Потоків Благодати. Именно ДНК и гены ДНК обеспечивали жизнедеятельность ДБС-паразитов (второй механизм паразитирования). Для значительного сокращения жизни Божьих детей ДБС-паразиты создали теломеразы. Это произошло совсем недавно, в 1873 году.

В 2018 году, когда мы, учёные Одессы, с помощью Бога-Творца очистили от ДБС-паразитов рукотворную, созданную нашими славными пращурами, пирамиду-гору Кайлаш, где находится один из 88 входов в Трою, а также очистили все входы в Трою и саму Трою, находящуюся на поверхности ядра Земли, восстановили над Троей Божьи термосветогенераторы, и вместе с тем, восстановили условия жизни на поверхности ядра Земли, что дало возможность вернуться в Трою жителям Солнца, нашим родственникам.

Великие посланцы Солнца начали помогать Божьим детям на Земле. Они восстановили Планетарный Божий компьютер Земли – усечённую верхушку пирамиды-горы Кайлаш (который был украден ДБС-паразитами) и создали все необходимые условия для пробуждения и развития Божьих детей, для многих Божьих преобразований, в частности, Бог-Творец преобразовал у детей Божьих Центросомы ДБС – в Божьи Центросомы – в такие, какими они были до первого века нашей эры.

В апреле 2021 года, когда мы с помощью Бога-Творца очистили НЭП (невидимые электронные плазмы) ДНК и генов ДНК от: информации ДБС-

паразитов, их дезинформации, программ, сущностей, существ, потоков, полей, сил, мыслеобразов, систем, комплексов и вирусов, а именно: обмана, зла, лжи, алчности, фальши, агрессии, ненависти, подлости, трусости, предательства, коррупции, зависти, деградации, невежества, хаоса, уныния, разложения, развращения, страданий, болезней, старения и смерти – у Бога-Творца появилась возможность восстановить у Божьих детей Божьи Ядра клеток такими, какими они были у детей Божьих до 1873 года.

Именно в 1873 ДБС-паразитам-рептилоидам-человекообразным (999 мерным) удалось взять в плен 888 вечно живых 888 мерных Божьих Асов (которые не позволяли ДБС-паразитам стать хозяевами Земли), а также им удалось полностью поработить детей Божьих.

Вечно живые Божьи Асы были усыплены и заточены ДБС-паразитами в катакомбы, которые находятся под городом Винница и связаны подземными ходами с одесскими катакомбами. Именно для этого 999 мерные ДБС-паразиты-рептилоиды-человекообразные в 1873 году (по призыву земных 99 и 9 мерных ДБС-паразитов-рептилоидов-человекообразных) прибыли на Землю из 999 мерной Вселенной, которую они украли у Бога-Творца. ДБС-паразиты-рептилоиды-человекообразные 99 мерные жили на Земле в Антверпене, а ДБС-паразиты-рептилоиды-человекообразные 9 мерные жили в 6 городах – в Амстердаме, Кембридже, Копенгагене, Брюсселе, Лихтенштейне, Монако.

Прибывшие на Землю 999 мерные ДБС-паразиты-рептилоиды-человекообразные, проживающие в Лондон-Сити, после усыпления и пленения вечно живых Божьих Асов – стали хозяевами Земли, стали управлять Землёй, нещадно эксплуатируя детей Божьих и уничтожая Землю.

ДБС-паразиты-рептилоиды-человекообразные 999 мерные, 99 и 9 мерные не были вечно живыми и не были бессмертными, а продлевали свою жизнь за счёт употребления в пищу детей Божьих – младенцев до двухлетнего возраста, предварительно подвергая их сексуальному насилию с сексуальными извращениями. Младенцев для сексуальных утех и пищи ими поставляли – ода тысяча сто одиннадцать (1111) Твоих детей-предателей, которые тоже были

ликвидированы 15.05.2021 г. Вышеуказанным ДБС-паразитам-рептилоидам-человекообразным нужны были постоянные войны для обеспечения себя пищей. С помощью поедания младенцев детей Божьих ДБС-паразиты-рептилоиды-человекообразные могли доживать до 666 лет. К ним относились: Виндзоры, Габсбурги, Романовы и все другие королевские династии (не Рюриковичи). Они вывозили с Земли золото, бриллианты и алмазы в свою Вселенную. Всё золото, бриллианты, алмазы Российской империи, Колчака, Советского Союза, Китая и многих других стран, как и всё золото Форт-Нокса и Федерального резервного банка Нью-Йорка вывезены и вывозились до 15 мая 2021 г. в их Вселенную. На самом деле на Земле золото, бриллианты и алмазы остались только в России благодаря Владимиру Владимировичу Путину и его соратникам, в других странах нет ни золота, ни алмазов, ни бриллиантов.

Вчера, 15.05.2021 года, мы, учёные города-героя Одесса, освободили с помощью Бога-Творца вечно живых 888 мерных Божьих Асов из винницких катакомб, ликвидировали 999, 99 и 9 мерных ДБС-паразитов-рептилоидов-человекообразных и, тем самым, освободили матушку Землю и детей Божьих от паразитирования.

После взятия в плен вечно живых Божьих Асов – управителей Земли, ДБС-паразитам удалось ликвидировать Божьи технологии – не разрушающие окружающую среду, в том числе, ликвидировать технологии получения атмосферного Божьего электричества в неограниченном количестве. ДБС-паразиты начали внедрять свои технократические технологии, которые разрушали Землю и Божьих детей и позволяли им паразитировать на Божьих созданиях и Божьих детях. Им удалось ликвидировать сияние Твоих Божьих детей, их Божьи: качества, свойства, силы, психику, сознание, подсознание, надсознание, память, коны. Процессы разрушения, распада, хаотизации, разъединения, десинхронизации, деградации на Земле резко ускорились, которые вели Землю, Солнечную систему, нашу галактику к превращению в «чёрную дыру». Продолжительность жизни у Божьих детей резко сократилась, появилось большое количество болезней, возбудителей болезней, в том числе,

вирусы и патогенные микроорганизмы, вирусно-бактерии. Вследствие короткой продолжительности жизни, Божьи дети не успевали передавать свои знания, умения, опыт будущим поколениям, что создавало почву для искажения и переписывания истории – трусов, предателей и подлецов (как, например, Суворова) превращали в героев для подражания, а истинных героев – очерняли и дискредитировали как, например, Иосифа Виссарионовича Сталина.

Но для полной победы ДБС-паразитов, необходимо было уничтожить полностью Россию и детей Божьих. С этой целью ДБС-паразиты развязывали непрерывную череду войн и начали Первую мировую войну, а затем осуществили государственный переворот в России, который назвали Великой Октябрьской социалистической революцией, в результате которой они захватили власть и уничтожили миллионы лучших детей Божьих. К счастью, Иосиф Виссарионович Сталин не позволил им полностью уничтожить Русь, а начал быстро возрождать Русь, тогда ДБС-паразитам пришлось начать Вторую мировую войну, в которой победил русский народ во главе И.В. Сталиным.

После Победы над фашистами и ДБС-паразитами И.В. Сталин начал борьбу с ДБС-паразитами внутри Советского Союза, он даже покусился на святая святых ДБС-паразитов – на ДБС врачей, начал «Дело врачей». Этого ДБС-паразиты не могли допустить и уничтожили И.В. Сталина их излюбленным способом – отравлением, для того, чтобы их не могли заподозрить и обвинить в злодействе. После смерти И.В. Сталина ДБС-паразиты переложили на него все свои преступления, а все Великие достижения русского народа и И.В. Сталина присвоили и присваивают себе («Крошка Цахес по прозвищу Циннобер» – Э.Т.А. Гофман). Из злодеев они себя превратили в жертву злодейства, а жертв злодейства, прежде всего, В.И. Сталина и русский народ превратили и продолжают превращать – в злодеев.

Они беспощадно начали красть, разворовывать технологии, научные открытия, богатства русского народа, искажать и переписывать историю и почти уничтожили Россию после расчленения СССР (в результате предательства элит). Но Великий Русский народ начал пробуждаться и к власти

привёл Владимира Владимировича Путина, которому вместе с соратниками ценой невероятных усилий удалось сделать невозможное – восстановить суверенитет России и бескровным путём победить ДБС-паразитов.

Сейчас наша задача состоит в том, чтобы очистить Землю от остатков ДБС-паразитов, от последствий их разрушительной и паразитической деятельности, восстановить Божьи науки и технологии, восстановить детей Божьих. Процесс восстановления Земли, детей Божьих, Божьих систем и технологий уже начался и бурно идёт.

Бог-Творец восстановил у детей Божьих – Божьи Ядра клеток и Божьи Центросомы такими, какими они были до их преобразования ДБС-паразитами.

Божьи Центросомы – это 88 мерные, вечно живые Божьи существа, это действующие мыслящие Божьи компьютеры (ДМБК) – имеют вид Солнца. В их состав входят 88 мерные:

1. Божьи Энергонно-простонные Потоки [3, с. 308-317]
2. Нематериальные Божьи зародыши невидимой элементарной плазмы Божьих позитивных программ, информации и энергии (Божьи зародыши НЭППИЭ) [4, с 235-245]
3. Потоки Божьих Мыслеобразов [3, с. 308-317]
4. Божьи мыслеобразные сущности
5. Божьи мыслеобразные существа
6. Божьи Потоки материальных Пирамидионов
7. Божьи Потоки ОЗ и ПЗ потоков ПЭ-КБПЭИ
8. Материальные Божьи зародыши невидимой электронной плазмы Божьих позитивных программ, информации и энергии (Божьи зародыши НЭППИЭ).

ДМ БК на базе Божьих Центросом – основные органеллы клеток, они содержат:

1. **Божьи Энергонно-простонные потоки** – в количестве – 888 единиц, состоящие из энергонов и простонов, которые содержат по 5 (пять) Божьих элементарных заряженных вращающихся сгустков информации,

энергии и программ (Божьих ЭЗВ СЭИ) восьми типов, а именно, носителей информации, энергии и программ Божьей: любви, радости, счастья, веры, творения и созидания, добра, силы, благодарности – по 11 (одиннадцать) каждого из 8 (восьми) типов.

2. Нематериальные Божьи зародыши НЭПППИЭ – в количестве 8 ед. – вечно живые первые нематериальные живые двуполые существа – четыре женского пола и четыре мужского пола. В их состав входят:

— по 3 (три) Божьих нематериальных Пирамидионных потоков – соответственно – женских и мужских сущностей;

— по 8 Божьих Мыслеобразных Потоков – по одному из каждого 8 типов – создателей, источников, генераторов, носителей, распространителей, распределителей, внедрителей Божьих: любви, или радости, или счастья, или веры, или творения и созидания, или добра, или силы, или благодарности.

3. Божьи Мыслеобразные потоки – 88 ед. – по 11 из каждого 8 типов.

4. Божьи мыслеобразные сущности – 88 ед. – по 11 из каждого 8 типов. Это вечно живые мыслеобразные сущности, в состав которых входят:

— по 8 (восемь) Божьих Мыслеобразных потоков – по одному из каждого 8 типов;

— по 8 Нематериальных Божьих зародышей НЭПППИЭ – по 4 женского и по 4 мужского пола.

5. Божьи мыслеобразные существа – 88 ед. – по 11 из каждого 8 типов. Это вечно живые мыслеобразные существа, в состав которых входят:

— по 8 (восемь) Божьих Мыслеобразных потоков – по одному из каждого восьми типов;

— по 8 вечно живых Материальных Пирамидионов – по 4 женского пола и по 4 мужского пола.

6. Божьи Потоки Материальных Пирамидионов – 88 ед. – состоят из восьми вечно живых Материальных Пирамидионов – 4 женского пола и 4 мужского пола.

Материальные Пирамидионы – вечно живые, электро-нейтральные, информационные материальные частицы в виде пирамиды, содержащие по 4 отрицательно заряженных свободных информационных электронов – концентраторов Божьих программ, информации и энергии (ОЗ СИЭ-КБПЭИ) – на вершинах пирамиды и по 4 и положительно заряженных СИЭ-КБПЭИ (ПЗ СИЭ-КБПЭИ) – внутри пирамиды – это наименьшие материальные живые существа.

7. Божьи Потоки ОЗ и ПЗ потоков ПЭ-КБПЭИ – в количестве 88 ед. Это замкнутые потоки, обрамляющие все компоненты Божьих Центросом и саму Божью Центросому, образующие своеобразную «оболочку» Божьих Центросом и их компонентов. Они содержат по 8 (восемь) ОЗ потоков ПЭ-КБПЭИ и по 8 (восемь) ПЗ потоков ПЭ-КБПЭИ.

— **ОЗ потоки ПЭ-КБПЭИ** – это отрицательно заряженные спиралевидные потоки со стержнем внутри спирали. Они содержат 23 ОЗ СИЭ-КБПЭИ и ПЗ СИЭ-КБПЭИ – по 12 ОЗ СИЭ-КБПЭИ, чередующихся с 11 ПЗ СИЭ-КБПЭИ, один «лишний» ОЗ СИЭ-КБПЭИ образует стержень, передвигаясь внутри спирали вперёд-назад.

— **ПЗ потоки ПЭ-КБПЭИ** – это положительно заряженные спиралевидные потоки со стержнем внутри спирали. Они содержат 27 ОЗ СИЭ-КБПЭИ и ПЗ СИЭ-КБПЭИ – по 13 ОЗ СИЭ-КБПЭИ, чередующихся с 14 ПЗ СИЭ-КБПЭИ, один «лишний» ПЗ СИЭ-КБПЭИ образует стержень, передвигаясь внутри спирали вперёд-назад.

8. Материальные Божьи зародыши НЭПППИЭ в количестве 8 ед. – это вечно живые двуполые живые существа. В их состав входят:

- 1) Нематериальные Божьи зародыши НЭПППИЭ – 88 ед.;
- 2) Божьи Материальные Пирамидионы – 88 ед. по 44 ед. – каждого пола;
- 3) Божьи Потоки ОЗ и ПЗ потоков ПЭ-КБПЭИ – 88 ед.;
- 4) Божьи Мыслеобразные Потоки – 88 ед.;
- 5) Божьи Мыслеобразные сущности – 88 ед.;
- 6) Божьи Мыслеобразные существа – 88 ед.;

7) Божьи мыслеобразные поля – 88 ед.;

8) Божьи виртуальные потоки – 88 ед.

С 15 мая 2021 года в ядерных клетках детей Божьих имеются и Божьи Центросомы, и Божьи ядра клеток, а точнее – ДМБК на их основе. Объём памяти каждой ДМБК на базе Центросомы – 888 888 ГБ, а каждой ДМБК на базе ядра клеток – 888 ТБ.

Строение ядер клеток хорошо известно современной науке.

ДМБК на базе Божьих ядер клеток – это 88 мерные живые существа, в их состав с 15 мая 2021 г. входят по 23 пары Божьих ДМБК на базе хромосом – без теломераз.

В состав ДМБК на базе хромосомы входят: одна особая Божья молекула дезоксирибонуклеиновой кислоты (ДНК), НЭП ДНК, НЭП каждого гена ДНК. Таким образом, Божья хромосома это – ДМБК на базе ДМБК на основе молекулы ДНК и ДМБК на основе генов ДНК.

Каждая молекула ДНК содержит 888 генов и их НЭП. Каждая ДМБК на основе ДНК сияет – является источником Божьих световых волн, потоков и полей видимого спектра.

Молекула ДНК имеет три НЭП, гены ДНК имеют одну НЭП.

В первой, внутренней НЭП молекулы ДНК переносятся – 88 сферических движущихся немыслящих Божьих компьютерных систем (сферических ДНМБК).

Сферические ДНМБК – это отрицательно заряженные, сферической формы движущиеся не мыслящие Божьи компьютерные системы, состоящие из двух ОЗ-КБПЭИ и одного ПЗ-КБПЭИ.

Во второй, средней НЭП молекулы ДНК переносятся – 88 положительно заряженных цепочных ДНМБК.

Цепочные ДНМБК – это линейные, движущиеся не мыслящие компьютерные системы – двух видов: положительно заряженные, состоящие из двух ПЗ СИЭ-КБПЭИ и одного ОЗ СИЭ-КБПЭИ; и отрицательно заряженные, состоящие из двух ОЗ СИЭ-КБПЭИ и одного ПЗ СИЭ-КБПЭИ.

В третьей, наружной НЭП молекулы ДНК переносятся 88 ОЗ-КБПЭИ и ПЗ-КБПЭИ – по 44 ОЗ потоков ПЭ-КБПЭИ и по 44 ПЗ потоков ПЭ-КБПЭИ.

В НЭП ДМБК генов ДНК переносятся – 8 цепочных ДНМБК двух видов:

- 4 положительно заряженных цепочных ДНМБК;
- 4 отрицательно заряженных цепочных ДНМБК.

Функции ДМБК на базе Божьих Центросом.

ДМБК на базе Божьих Центросом являются – создателями, источниками, генераторами, синтезаторами, комплектовщиками, распространителями и распределителями восьми Божьих Потоков:

- Божьих Энергонных потоков;
- Божьих Энергонно-простонных потоков;
- Нематериальных Божьих Потоков Благодати;
- Божьих Мыслеобразных потоков;
- Нематериальных Божьих Пирамидионных потоков;
- Материальных Божьих Пирамидионных потоков;
- Материальных Божьих Потоков Благодати;
- Божьих Потоков ОЗ и ПЗ потоков ПЭ-КБПЭИ.

Функции ДМБК на основе ДНК:

1. ДМБК на основе ДНК – это важнейшие элементы Божьей иммунной системы – они очищают клетки и их содержимое от «лишних», дефектных, негативных, ДБС-паразитических: молекул, органелл, ДМБК на базе молекул, ДМБК на базе органелл, ДНМБК и их потоков, полей, ОЗ и ПЗ СИЭ-КБПЭИ и их потоков, полей, а также от вирусов всех видов и типов (в том числе, молекулярных, ионных, атомарных, нематериальных и материальных), патогенных микроорганизмов, вирусо-бактерий, вредоносных, вредных веществ, ядов, перекисных соединений и свободных радикалов, недоокисленных продуктов обмена, промежуточных молекул и комплексов, сущностей и существ, их потоков и полей.

2. ДМБК на основе ДНК являются создателями, источниками, генераторами, синтезаторами, комплектовщиками, распространителями и

распределителями: Божьего света, Божьего тепла, Божьей энергии, Божьей информации, Божьих мыслящих программ, Божьей жизненной силы, Божьей психики, Божьего характера, Божьей воли, Божьего Кона, Божьей памяти, Божьего сознания, Божьего подсознания, Божьего надсознания, Божьей совести, Божьей преданности.

1) **Божий свет** – это потоки и поля Божьих электромагнитных волн светового спектра, состоящих из Божьих ЭЗВ СЭИ 8 типов – 24 видов.

2) **Божье тепло** – это пучки Божьих Энергонных Потоков [2, с 233-243] – 24 видов.

3) **Божья энергия** – это пучки Потоков Божьих Энергонов, содержащих по три ЭЗВ СЭИ восьми типов – всего 24 видов.

4) **Божья информация** – это сгустки информации Божьей: любви, радости, созидания, счастья, веры, силы, благодарности, добра.

5) **Божья жизненная сила** – это направленное движение Божьей энергии (см. вышеуказанное в 3).

6) **Божья психика** – это Божий образ мышления, это образ, метод и возможность Божьего познания, самопознания, самосовершенствования, саморазвития, самореанимации, самовозрождения, самореализации, самоисцеления.

7) **Божий характер** – это совокупность Божьих эмоций – любви, радости, счастья, вдохновения, очарования, сочувствия, спокойствия и терпения.

8) **Божья воля** – это направленное Божье намерение.

9) **Божий Кон** – это совокупность Божьих Правил.

10) **Божья совесть** – это совместное вещание с другими Божьими детьми.

3. Каждая ДМБК на основе ДНК имеет память – 8 ТБ, в ней хранится информация из прошлых жизней и из текущей жизни, которая определяет индивидуальные качества, свойства, формы, характер, строение, психику, этапы и возможности развития каждого человека.

На пятый день после зачатия вселяется Душа Аса, несущая одну половую хромосому (или Х или Y), начинается развитие эмбриона Раз, а затем плода Раз.

Раз – это Твоё дитё, только что родившееся – это начальный этап развития дитя Божьего – Аса, который длится до восьмилетнего возраста, в течение которого у него формируются все Божьи системы и органы, в том числе, Божья иммунная система. В этот период времени Раз приобретает Божий Ум.

Божий Ум – это совокупность приобретенных анализированных и систематизированных знаний. Раз умнеет всю жизнь. К восьми годам Раз становится – Людом (Людиной).

К 16 годам, в процессе приобретения Божьего Ума Люд (Людина) приобретает Разум становится Человеком разумным – Разумным существом.

Разум – это Высшая Божья сущность – занимает всё эфирное тело человека.

В процессе развития, к 28 годам, человек становится Асом. Ас отличается от человека количеством и качеством Ума и Разума. Асы получают 88 мерные Божьи Потоки, в том числе, Световые, Энргонно-простонные, Мыслеобразные...

Не Твои дети – человекоподобные, человекообразные, человекоподобные роботы, человекообразные роботы, роботы в образе человека и другие паразиты не имеют Разум и Божий Ум, а имеют суррогаты Разума и Ума.

Они рождаются суррогатами Раз, не имеют Душу, а имеют аналог Души, не имеют сущности и существа Души, а имеют их аналоги.

К 8 годам они становятся суррогатами – Люда (Людины), к 16 годам – суррогатами человека, а к 28 годам – суррогатами Асов.

Многие Божьи дети не дорастают до Асов, или до человека, или даже до Люда (Людины) останавливаются в своём развитии на уровне Раз или Люда.

На Земле на сегодняшний день имеются – всего 88 Асов, среди них – Видавская-Сколот Анна Георгиевна, Видавская-Сколот Анна Олеговна, Сафоненко-Сколот Антон Владимирович, Тукан-Сколот Мария Георгиевна,

Тукан-Сколот Екатерина Георгиевна, Путин Владимир Владимирович, Дональд Трамп Меланья Трамп и их сын, Лавров Сергей Викторович, Дадон Игорь Николаевич, Башар Асад, Нарендра Моди, Толстой Пётр Олегович, Яровая Ирина Анатольевна, Иванов Сергей Борисович, Нарышкин Сергей Евгеньевич, сын Муаммара Каддафи – Саиф аль-Ислам Каддафи, Милош Земан...

Суррогатов Разов – около 66% от всех не Твоих детей старше 8 лет, живущих на Земле. Многие из них – широко известны, например, Джо Байден, Камала Харрис, Хиллари Клинтон, Билл Клинтон, Джордж Буш младший, Барак Обама, Мишель Обама, Иван Ургант, Познер, Галкин, Басков, Пугачёва, Аллегрова, Лобода, Ксения Собчак, Геннадий Хазанов, Полина Гагарина, Владимир Зеленский, Пётр Порошенко, Юрий Луценко, Андрей Порубий, Степанов – министр здравоохранения Украины, Л. Кучма, Элтон Джон, Тимоти, Валдис Пельш, Орбакайте, Цискаридзе... У детей Божьих появилась возможность перейти в 88 измерение, для этого им необходимо приобрести 88 мерный Божий Ум и 88 мерный Разум – постоянно самосовершенствоваться.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ.

1. Академик В.Ю. Миронова / О тайне центросомы // 2015 г. - <https://www.youtube.com/watch?v=mbvojhB1UgQ>
2. Видавская А.Г., Видавская А.О. / Антиподы Божьих Потокaв // The 8th International scientific and practical conference “Science and education: problems, prospects and innovations” Kyoto, Japan.- 2021.- 866 p.
3. Видавская А.Г., Видавская А.О. / Виды, состав, носители, источники, предназначение Божьих Потокaв // The 8th International scientific and practical conference “World science: problems, prospects and innovations” (April 21-23, 2021) Perfect Publishing, Toronto, Canada.- 2021.- 927 p.
4. Видавская-Сколот А.О., Тукан-Сколот М.Г., Видавская-Сколот А.Г. / Божьи Протоцивилизации и Божьи Цивилизации // The 10th International scientific and practical conference “Fundamental and applied research in the modern world” Boston, USA.- 2021.- 778 p.

УДК 657 (082)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Фатальчук Андрій Віталійович

старший науковий співробітник,

Бойко Віталій Михайлович

Блінов Юрій Сергійович

Корчицький Володимир Васильович

Комарницький Ігор Андрійович

магістранти,

Національний університет оборони України

імені Івана Черняхівського

м. Київ, Україна

Анотація: Бухгалтерський облік військової частини повинен забезпечити облік активів, капіталу, доходів та видатків, зобов'язань та господарських операцій, а для полегшення рутинної бухгалтерської роботи за останні роки було створено велику кількість різних бухгалтерських програм. Проаналізовано шляхи вдосконалення актуальних проблем автоматизації бухгалтерського обліку у структурних підрозділах оборонних відомств (військових частинах та відповідних державних підприємствах).

Ключові слова: автоматизація, бухгалтерський облік, програмний продукт, фінансово-економічні процеси.

Вступ. Збройні Сили України на нинішньому етапі становлення та розвитку переживає досить важкі часи, які сповнені реформами оборонного відомства в державі та тяжкою воєнно-політичною обстановкою. На сучасному етапі важливим чинником успішності щодо обліку є автоматизація бухгалтерського обліку, яка повинна забезпечувати процес управління точною і

оперативною інформацією. Автоматизація обліку запасів, зокрема, значно полегшує облікові процедури, складання фінансової звітності військової частини, а також сприяє оптимальності та об'єктивності отриманих показників. У процесі своєї діяльності військова частина використовує певні матеріальні засоби, облік яких є основоположним фактором недопущення розкрадання майна та правильного прийняття управлінських рішень. Бухгалтерський облік є обов'язковим та основним видом обліку військової частини. Дані бухгалтерського обліку військової частини є остаточними. Уся облікова інформація служб забезпечення військової частини повинна відповідати даним бухгалтерського обліку. Відповідно до нормативно-правових документів, бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку [1]. Відповідно до Постанови, залишкова вартість військового майна визначається як вартість заміщення (відтворення) військового майна з урахуванням сукупного коефіцієнта зносу, знос визначається як добуток похідних коефіцієнтів умов зберігання, експлуатації та витрат ресурсів [2]. Наказ визначає залишкову вартість як різницю між первісною (переоціненою) вартістю необоротного активу і сумою його накопиченого зносу, знос, в свою чергу, дорівнює сумі амортизації об'єкта основних засобів з початку його корисного використання [3].

Метою даної роботи є виявлення шляхів удосконалення механізму автоматизація бухгалтерського обліку у військовій частині.

Матеріали і методи. Здійснення обліку фінансово-господарської діяльності підсобних господарств, гуртожитків, клубів, їдалень та інших структурних підрозділів військових частин забезпечується фінансовою службою тієї військової частини, у підпорядкуванні якої вони перебувають.

Результати та обговорення. У Збройних Силах бухгалтерському обліку підлягають усі активи: земля, військове майно, кошти, які закріплені за військовою частиною або перебувають у тимчасовому розпорядженні, а також

доходи, витрати та розрахунки [4].

У процесі становлення та розвитку держави України змінювався і законодавчо визначений порядок обліку та визначення вартості матеріальних засобів, деякі законодавчі документи змінювали один одного та скасовувались, інші в той же час оновлювались, редагувались, доповнювались новими термінами, порядками. Бухгалтерський облік у Збройних Силах України здійснюється фінансовими службами військових частин, військових комісаріатів, видів Збройних Сил України та оперативних командувань на підставі Бюджетного кодексу України, закону України про Державний бюджет України на відповідний рік, законів України від 16 липня 1999 року № 996-XIV “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, від 21 вересня 1999 року № 1075-XIV “Про правовий режим майна у Збройних Силах”, Положення про інвентаризацію військового майна у Збройних Силах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 травня 2000 року N 748, постанов Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 року № 1225 “Про затвердження Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах України”, від 25 липня 2000 року № 1171 “Про затвердження переліку видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам Збройних Сил” (зі змінами та доповненнями), Інструкції з інвентаризації матеріальних цінностей розрахунків та інших статей балансу бюджетних установ, затвердженої наказом Головного управління Державного казначейства України від 30 жовтня 1998 року № 90 і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 16 листопада 1998 року за № 728/3168, Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, затвердженого наказом Головного управління Державного казначейства України від 10 грудня 1999 року № 114 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 грудня 1999 року за № 890/4183 (зі змінами та доповненнями), форм карток, книг аналітичного обліку бюджетних установ та порядку їх складання, затверджених наказом Державного казначейства України

від 6 жовтня 2000 року № 100 і зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2000 року за № 747/4968 (зі змінами та доповненнями), Інструкції про кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку, для відображення основних господарських операцій бюджетних установ, затвердженої наказом Державного казначейства України від 10 липня 2000 року № 61 і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 14 серпня 2000 року за № 497/4718 (в редакції наказу Державного казначейства України від 14 лютого 2005 року №28, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 4 березня 2005 року за № 288/10568 (додаток 2 до наказу)), Інструкція з обліку необоротних активів бюджетних установ, затвердженої наказом Державного казначейства України від 17 липня 2000 року № 64 і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 31 липня 2000 року за № 459/4680 (в редакції наказу Державного казначейства України від 21 лютого 2005 року № 30, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15 березня 2005 року за № 300/10580), нормативно-правових актів Державного казначейства України, якими встановлено правила ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах та інших органах, яким надано право регулювання порядку організації і ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Бухгалтерський облік у військовій частині здійснюється фінансовою службою, яка є самостійним структурним підрозділом, безпосередньо підпорядкованим командирі військової частини. Для роботи фінансової служби виділяються окремі приміщення, обладнані меблями, інвентарем, електронно-обчислювальною технікою й іншим майном.

З метою упорядкування руху та своєчасного одержання для відображення у бухгалтерському обліку первинних документів наказом командира військової частини встановлюється та затверджується графік документообігу з питань бухгалтерського обліку, у якому зазначається дата створення або одержання документів від окремих структурних підрозділів та військових частин, підсобних господарств і дата прийняття їх на облік, передачі в обробку та до архіву.

Графік документообігу з питань бухгалтерського обліку в військовій частині повинен відображати оптимальну кількість підрозділів, через які проходить кожен первинний документ, виконавців, які це здійснюють, визначати мінімальний термін знаходження документа в підрозділі, сприяти поліпшенню облікової роботи, посиленню контрольних функцій бухгалтерського обліку, підвищенню рівня його механізації та автоматизації.

Контроль за дотриманням виконавцями графіка документообігу з питань бухгалтерського обліку в військовій частині здійснюється начальником фінансової служби.

Засоби єдиної системи автоматизації ведення бухгалтерського обліку відповідно до вимог чинного законодавства забезпечують:

- оформлення первинних платіжних та господарських документів з використанням зразків (шаблонів) форм цих документів;

- ведення обліку необоротних активів (з нарахуванням зносу), а також військового майна, продуктів харчування, малоцінних та швидкозношуваних предметів, медикаментів і перев'язувальних засобів тощо за місцями зберігання за матеріально відповідальними особами в кількісному та вартісному вираженні, використовуючи відповідні методи оцінки;

- ведення обліку надходження та використання коштів, взаємних розрахунків з дебіторами та кредиторами (підприємствами, установами, організаціями, підзвітними особами тощо), інших рахунків балансу за встановленими формами (меморіальними ордерами, книгами обліку господарських операцій, книгами, картками обліку касових і фактичних витрат, оборотними відомостями, "Журналом-головна" тощо);

- здійснення розрахунків з грошового забезпечення військовослужбовців, заробітної плати працівників, інших належних сум, що підлягають виплаті особовому складу;

- складання місячної, квартальної та річної фінансової звітності, у тому числі балансу;

- ведення та використання довідників (словників), що містять незмінювані

довідкові дані, які застосовуються у процесі роботи.

У базах даних звітної інформації накопичуються та зберігаються дані за звітний період або за необхідності за декілька звітних періодів, а неактуальні дані переносяться до архіву. Автоматизація ведення бухгалтерського обліку та складання звітності ґрунтується на єдиному взаємозв'язаному технологічному процесі обробки документації за всіма розділами обліку зі складанням балансу та звітності.

Головними завданнями бухгалтерського обліку є:

- формування повної й достовірної інформації про господарську діяльність та її результати й фінансово-майновий стан військової частини;

- запобігання негативним явищам у фінансово-господарській діяльності військової частини і виявлення внутрішньогосподарських резервів з метою їх мобілізації й ефективного використання;

- забезпечення систематичного контролю за ходом виконання кошторису військової частини, станом розрахунків з організаціями, установами, підприємствами, військовослужбовцями і працівниками, використанням матеріальних запасів і коштів та їх збереженням;

- сприяння поліпшенню фінансово-господарської діяльності військової частини та забезпечення її боєготовності й боєздатності.

Для полегшення рутинної бухгалтерської роботи за останні роки було створено велику кількість різних бухгалтерських програм. Здійснено порівняння побудови уніфікованого рішення забезпечення первинного обліку в структурних підрозділах оборонних відомств (військових частинах та відповідних державних підприємствах).

Бухгалтерський облік військової частини повинен забезпечити облік активів, капіталу, доходів та видатків, зобов'язань та господарських операцій за:

- балансовими та позабалансовими рахунками, передбаченими планом рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, затвердженим наказом Головного управління Державного казначейства України від 10 грудня 1999

року N 114 і зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 20 грудня 1999 року за N 890/4183;

- кодами програмної та економічної класифікації видатків Державного бюджету України відповідно до Роз'яснень щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та роз'яснень щодо застосування класифікації кредитування бюджету, затверджених наказом Державного казначейства України від 4 листопада 2004 року N 194 (зі змінами та доповненнями);

- загальним та спеціальним фондами;

- аналітичним обліком за статтями кошторису Міністерства оборони України;

- структурними підрозділами, а також прикріпленими на матеріальне та фінансове забезпечення військовими частинами та матеріально відповідальними особами.

Крім того, бухгалтерський облік повинен забезпечити облік касових та фактичних видатків Державного бюджету України.

Для автоматизації обліку військової частини необхідно мати програмний продукт, в якому необхідно встановити і налаштувати програму під потреби фінансової частини. Широкий функціонал такого програмного забезпечення дозволяє адаптувати його під будь-які цілі і персоналізувати виходячи з особливостей компанії. За допомогою програмного забезпечення начальник фінансової служби військової частини зможе “тримати руку на пульсі” і бути проінформованим про всі фінансово-економічні процеси у частині.

Висновки. За допомогою автоматизації можна оптимізувати роботу різних ділянок, а саме: грошове забезпечення, ведення банківських операцій, розрахунки з бюджетом, ведення обліку собівартості і загальних витрат, розрахунки з різними організаціями, ведення обліку матеріалів і товарів, різної продукції, поліпшення роботи з нематеріальними активами, тощо. Аналізуючи керівні документи можна дійти висновку, що вищезазначена постанова не була пристосована для цілей бухгалтерського обліку, а оперувала зовсім іншими поняттями і механізмами, в той же час, використовується в процесі діяльності

військової частини при організації списання військового майна, переведення майна з однієї категорії в іншу, а також інших випадках.

Із вищезазначеного варто відзначити, за такої ситуації створюється суттєвий ризик неправильного та недостовірного відображення інформації в обліку, помилкове визначення розміру збитків завданих державі у випадку настання таких, а як наслідок, недостовірне складання звітності установи, що загалом впливає на якість та об'єктивність прийняття управлінських рішень. Автоматизація бухгалтерського обліку виступає в якості гарантії в процесі ефективного управління фінансово-економічною діяльністю військової частини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні (Закон України). (2020). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#>
2. Про затвердження Методики визначення залишкової вартості майна Збройних Сил України та інших військових формувань (Постановаа КМУ) (1998). № 759. редакція від 23.08.2016. Вилучено з http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP980759.html
3. Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі (Наказ Міністерства фінансів України). (2010). № 1202. (2018). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#Text>
4. Наказ Міністерства оборони України “Про затвердження Інструкції з організації та ведення бухгалтерського обліку у Збройних Силах України” від 19.12.2014 № 905, редакція від 02.04.2018. Вилучено з <https://studfile.net/preview/2265825/>

ВПЛИВ ХАРЧУВАННЯ НА ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Фролова Дар'я Олександрівна

Дерюшева Катерина Сергіївна

здобувачі освітнього ступеня бакалавра

психолого-педагогічного факультету

Дехтярьова Олена Олександрівна

доцент кафедри природничих дисциплін,

кандидат біологічних наук

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна

академія» Харківської обласної ради

м. Харків, України

Анотація: Здоров'я нації є невід'ємною частиною суспільного багатства і ключовим ресурсом розвитку держави, а показники стану здоров'я населення - важливим критерієм розвитку суспільства.

Харчування населення є одним з провідних критеріїв якості життя, фактором, що визначає здоров'я нації. До числа пріоритетних завдань держави і суспільства в сучасній Україні відносяться поліпшення здоров'я населення і підвищення якості життя людей.

Харчування населення є одним з провідних критеріїв якості життя, фактором, що визначає здоров'я нації. Погіршення харчування в значній мірі обумовлює виникнення ряду хронічних неінфекційних захворювань. Тому останнім часом обґрунтовану тривогу фахівців викликає харчування здобувачів освіти [1, с. 70].

Ключові слова: спосіб життя, здоров'я, харчування, захворювання, здобувачі освіти.

Молодь нашого суспільства – це наше майбутнє, від якого залежить соціально-економічне благополуччя нашої країни і здоров'я населення в наступні роки. Мотивація до здорового способу життя серед студентства, формування у них високого поведінкового рівня по відношенню до свого способу життя є актуальним питанням сьогодення.

Особливо актуальною є проблема забезпечення високого рівня фізичного, морального і психічного здоров'я молоді різноманітними засобами. Адже якість здоров'я населення в останні роки має тенденцію до погіршення, що значною мірою зумовлюється нестабільністю суспільства, неповноцінним харчуванням, недостатньою медичною допомогою, забрудненням довкілля, зниженням життєвого рівня населення країни. Внаслідок цього спостерігається прогресуюча деградація здоров'я населення, зокрема студентів вищих навчальних закладів. Питання здорового харчування на теперішній час є досить поширеним, і позитивним є той факт, що здорове харчування зараз у моді, особливо серед здобувачів вищої освіти.

Мета роботи – проаналізувати шляхи здорового харчування здобувачів вищої освіти.

В Україні багато науковців досліджують сучасну проблему здорового харчування, зокрема: Гойчук А., Власов В., Денисенко Л., Смірнова І., Передерій В., Григоров Ю, (Н. Абаскалова, Э. Вайнер, С. Громбах, Г. Даніленко, С. Изаак, М. Индреев, В. Колбанов, Л. Сущенко, Е. Чепурних, та інші [2, с. 2- 3].

Сучасні дослідники (В. К. Бальсевич, Б. М. Бахмудов, И. И. Брехман, Э. Г. Булич, П. В. Бундзен, И. Бутенко, А.П. Видюк, М. Я. Виленский, С. В. Гончарук, А. А. Кавун, А. П. Кизько, А. Г. Кузьменко, В. П. Петленко, Г. А. Петросян, И.М. Трахтенберг, А.В, Чоговадзе) визначають, що більшість слухачів вищої школи не займаються формуванням свого здоров'я, оскільки це вимагає вольових зусиль, їх увага спрямована в основному на попередження порушень здоров'я та реабілітації втраченого [3, с. 56].

Огляд науково-методичної літератури засвідчив зростання інтересу

багатьох науковців до проблеми шкідливого харчування. Розвідка базується на наукових доробках українських і зарубіжних учених: І. Должанського, Т. Говорушко, Т. Кривенко, Я. Юрика, О. Яцунь та ін. Цінними у дослідженні проблематики здорового харчування молоді стали роботи: А. Дороніна, А. Жаринова, Л.Капрельянц, А. Кльонова, А. Покровського, В. Смоляр, А. Угольова, О. Філіппьева та ін [4, с. 72].

Незважаючи на покращення умов життя людини внаслідок розвитку цивілізації (скорочення частки важкої фізичної праці у зв'язку з автоматизацією і комп'ютеризацією), рівень здоров'я населення все-таки не покращується. Можна виділити основні причини цього явища: дієтичні та побутові деформації способу життя людини; екологічні та соціальні фактори; шкідливі звички, в т.ч. алкоголізм, куріння, наркоманія [5, с. 117].

В. Власов зазначає, що здорове харчування - це харчування, яке забезпечує ріст, нормальний розвиток і життєдіяльність людини, що сприяє зміцненню її здоров'я та профілактиці захворювань. У здоровому харчуванні Гойчук А. пропонує дотримуватись таких правил: дотримуватися режиму харчування; споживати різноманітну їжу, розмежовувати помірність повсякденного і святкового харчування; включати у свій раціон овочі та фрукти, бажано у свіжому вигляді, а також квашені овочі, не нехтувати рослинною олією; віддавати перевагу м'ясу, молоку і молочним продуктам невисокої жирності; використовувати молочнокислі продукти, включати в раціон рибу і морепродукти; використовувати в раціоні хліб із борошна грубого помелу, цільно-зерновий хліб; приймати полівітамінні препарати, особливо у весняний період, коли розвивається авітаміноз [5, с.120].

Дотримання правил здорового харчування в поєднанні з регулярними фізичними вправами, скорочує ризик хронічних захворювань і розладів у здобувачів вищої освіти, таких як ожиріння, серцево-судинні захворювання, діабет, підвищений тиск і рак.

Багато молодих людей не знають, як правильно харчуватися, і тим самим послаблюють свій імунітет, піддаючи організм небезпеці. Деякі свідомо не

надають сенсу правильному харчуванню. Але ж здорове харчування відіграє найважливішу роль в профілактиці і лікуванні багатьох захворювань, забезпечує зростання, життєдіяльність і розвиток людини [6, с. 29].

Таким чином, здорове харчування необхідне здобувачам освіти. Їжа, яку ми вживаємо є джерелом енергії, яку організм витрачає у процесі своєї життєдіяльності. Саме вона дозволяє нашим клітинам і тканинам оновлюватися. І чим більше здорове харчування людина собі забезпечує, тим швидше оновлюється її організм.

При дотриманні елементарних правил раціонального харчування можна уникнути низки проблем, які так чи інакше можуть проявитися на самопочутті людини. Постійне залучення до занять фізичною культурою та елементарне дотримання раціонального харчування можуть гарантувати людині будь-якого віку хороший стан здоров'я та гарного самопочуття.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дехтярьова О.О., Дехтярьова Ю.О., Пальчик О.О. Здоров'язбереження студентів як багатофакторна педагогічна проблема. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя, 2016. С. 70-76.

2. Гуліч М. П., Онопрієнко О.М. Харчування – вагомий фактор збереження здоров'я населення. Тези доп. наук.-практ. конф. «Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України» (до 120-річчя з дня народження академіка О. М. Марзєєва) м. Київ, 24-25 квітня 2003 р. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.health.gov.ua/Publ/conf.nsf/0/efa1b54347f228dec2256d95004e250e?OpenDocument>

3. Дехтярьова О.О., Каденко І.В. Валеологічна культура як ефективний засіб підвищення рівня здоров'я студентської молоді. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* / Запорізьк. обл. ін-т післядипл. пед. освіти. Запоріжжя, 2019. Вип. № 62. С. 55-59.

4. Гакман А. В. Рівень здоров'я і захворюваності студентів ВНЗ

гуманітарних спеціальностей / А. В. Гакман // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць. – 2016. – Випуск 19. – Том 1. – Вінниця: ТОВ «Планер». С. 71-78.

5. Міхеєнко О.І. Культура харчування як складова культури здоров'я людини (валеологічний аспект). Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. № 3. С. 116-121.

6. Принципи здорового харчування. Посібник для поліпшення якості роботи. – СІНДІ. Україна. Київ. 2001. 29 с.

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДУ МАКРО- ТА МІКРОЕЛЕМЕНТІВ
ЛІОФІЛЬНОГО ЕКСТРАКТУ**

З ЛИСТЯ ТА ЛРС *PLANTAGO ALTISSIMA L*

Хортецька Тая Володимирівна

Смойловська Галина Павлівна

к.фарм.н., доцент

Єренко Олена Костянтинівна

к.фарм.н., асистенти

Малюгіна Олена Олександрівна

к.фарм.н., ст. викладач

Запорізький державний медичний університет

м. Запоріжжя, Україна

Анотація: Застосування фітопрепаратів як засобів антиоксидантної, гепатопротекторної та кровоспинної дій є актуальною проблемою на теперішній час. Важливим аспектом застосування таких рослин є вміст есенціальних речовин - вітамінів, амінокислот, мінеральних речовин тощо. Метою нашої роботи було порівняльний аналіз вмісту макро- і мікроелементів у ліофільному екстракті та ЛРС подорожника найвищого (*Plantago altissima L.*). Методом ААС було досліджено елементний склад досліджуваних об'єктів. Встановлено вміст 15 елементів, з яких домінували за вмістом калій, кальцій, магній.

Ключові слова: *Plantago altissima L.*, ліофільний екстракт, листя, макроелементи, мікроелементи, ААС.

На даний час спостерігається підвищення забруднення біоценозів, що порушує взаємодію людини з природою та знижує адаптаційні можливості живих організмів. Ряд антропогенних забруднювачів навколишнього

середовища здатні накопичуватися в рослинній сировині: похідні аміаку, солі азотної кислоти, а також продукти їх відновлення (нітрати, нітрити, нітрозаміни), солі важких металів, радіонукліди, хлорорганічні сполуки, пестициди, інсектициди та ін. [1, с. 46]. Одним з життєво важливих елементів для розвитку і функціонування тварин та рослин, є азот, що входить до складу амінокислот, ферментів, гормонів.

Недостатнє надходження азоту викликає у рослин пригнічення росту, виражений хлороз та передчасне в'янення, у людини - розвиток захворювання квашиоркор, котре пов'язане з недостатньою присутністю білків в організмі. У той же час надмірне накопичення азотовмісних сполук в поверхневих та підземних водах, ґрунтах, продуктах рослинного та тваринного походження біоценозів призводить до порушення в них процесів саморегуляції і поступової деградації. До таких сполук відносять в першу чергу азотні добрива, продукти гниття органічних речовин, комунально-побутові відходи. У токсичних концентраціях вони є причиною як гострих, так і хронічних отруєнь. У разі надлишку нітратів швидкість фотосинтезу перевищує швидкість їх надходження і нітрати накопичуються в різних органах рослин. Крім надмірної кількості азотних добрив, накопичення нітратів у рослинній сировині сприяють дефіцит світла, висока температура і посуха, холодні періоди в процесі вегетації, постійне зволоження ґрунту, незбалансованість складу неорганічних елементів живлення, підвищення кількості гумусу, солей кальцію, застосування стимуляторів зростання [2, с. 83]. Вміст нітратів в овочевій продукції нормується. небезпечним є використання для харчових і лікарських цілей рослинної сировини з вмістом сполук азоту від 23,7 мг/кг [3, с. 158].

В організмі людини солі азотної кислоти сприяють утворенню метгемоглобіну, що приводить до гіпоксії та кисневого голодування тканин. Встановлено, що під дією бактеріальної мікрофлори кишківника нітрати відновлюються до нітритів і утворюють N-нітрозаміни, що проявляють виражену канцерогенну та мутагенну дію, що руйнують нерви і серцево-судинну систему [4]. Основна кількість нітратів надходять в організм людини з

продуктами рослинного походження. При використанні лікарських рослин та фітопрепаратів, які забруднені нітратами, їх ефект значно знижується, а в ряді випадків може бути негативним. Однак, достовірні відомості про накопичення даних сполук у рослинній сировині та фітопрепаратах в літературі практично відсутні, тому контроль за вмістом нітратів в рослинній сировині є актуальною проблемою науки та практики.

Нашу увагу привернуло ЛРС роду подорожник *Plantago L.*, які заготовляють у великих масштабах в природних біоценозах, а також активно культивують в спеціалізованих господарствах, у зв'язку з широким використанням їх у фітопрепаратах. У сучасній медицині відомі такі препарати подорожника як «Плантаглюцид», «Сік подорожника», «Ангіолак», «Гербіон», «Дефенорм», «Сироп подорожника від кашлю, Доктор Тайсс», «Мукофальк (апельсин)», «Ехінасал», «ГАСТРОКАЛМ», «КМ-Туссофіт», «Стоптусин Фіто» та ін. [5, с. 13].

Сімейство Подорожникові (*Plantaginaceae* Juss.) характеризується видовим різноманіттям, налічує 90 родів і понад 1700 видів. У Європі росте до 70 видів роду *Plantago L.*, на Україні та Росії ідентифіковано більше 20 [6, с. 50]. Рослинна сировина подорожника великого, подорожника ланцетного, подорожника яйцевидного є офіційними та включено до Фармакопеї країн Європейського союзу, Великобританії, США, Японії, України, Російської Федерації, Казахстану [7, с. 352].

Постійно проводяться дослідження складу рослинної сировини різних видів роду *Plantago L.* Встановлено накопичення полісахаридів, флавоноїдів, гідроксикоричних кислот, іридоїдів (аукубін та актеозід), каротиноїдів, вітамінів (С та К₁), дубильних речовин, макро- та мікроелементів. У той же час не проводилися дослідження з накопичення в рослинній сировині нітратів та їх похідних. Метою нашої роботи було проведення порівняльного аналізу вмісту макро- і мікроелементів у ліофільному екстракті та ЛРС подорожника найвищого (*Plantago altissima L.*). Рослинну сировину для визначення якісного та кількісного вмісту макро- і мікроелементів заготовляли в суху та ясну

погоду, при відсутності дощу впродовж трьох днів до заготівлі. Подрібнювали ножицями, а потім на вібромліні до порошкоподібного стану.

Для визначення елементного складу використовували метод ААС на приладі спектрограф ДФС – 8 – 3 (з атомізатором ІВС – 28). Дослідження якісного та визначення кількісного вмісту елементів проводили методом мінералізації зразків на кратерах графітових електродів у розряді дуги змінного струму $I = 16 \text{ А}$, $U = 220 \text{ В}$, $t = 1 \text{ хв}$. Спектри реєстрували на фотопластинках спектрографом ДФС – 8 – 3 із дифракційним штахетом (600 штр / мм) та системою освітлювання щілини. Вибір інтенсивності ліній в спектрах аналізованих зразків фіксували мікрофотометром МФ – 4.

Для фотометрування використовували наступні довжини хвиль у аналізованих зразках рослинної сировини та СЗ елементів (нм): Zn – 213,8; Cd – 227,8; Fe – 248,1; Mn – 278,4; Mg – 283,1; Ca – 421,6; B – 248,6; Al – 308,2; Sn – 287,2; Ni – 231,0; Co – 240,6; Se – 195,0; Ag – 327,2; Mo – 312,4; V – 317,6; Bi – 224,2; Pb – 284,4; Cu – 323,6; Cr – 358,8; Ca – 423,6.

Для проведення аналізів близько 5,0 г рослинної сировини (точна наважка) вносили до кварцового тиглю, змочували 20 мл 5 % розчину кислоти сульфатної, висушували в сушильній шафі при $t = 105^{\circ} \text{ С}$ до повного видалення парів розчинника. Тиглі вносили у холодну муфельну піч, за годину доводили до $t = 500^{\circ} \text{ С}$, охолоджували та зважували.

При проведенні холостого випробування додавали реагенти і розчинники в тих же кількостях і концентраціях, що і при аналізі зразків рослинної сировини. Експерименти проводили у шестиразовій повторності, перевіряли, щоб показання реєструючого приладу до аналізів мали початкове значення. Для одержання стандартних зразків використовували суміш солей та оксидів металів, які відповідали складу різнотрав'я. На 200,0 г основи були взяті наступні наважки х.ч. речовин (г): SiO_2 – 36,0; CaCO_3 – 40,0; MgO – 10,0; KH_2PO_4 – 50,0; KCL – 14,0; Na_2SO_4 – 50,0. Речовини попередньо ретельно змішували та прокалювали у кварцових тиглях у муфельній печі при $t=500^{\circ} \text{ С}$ на протязі 5 год. Для кожного визначеного неорганічного елементу за результатами аналізів

розраховували різницю затемнення ліній та фону. Потім будували калібрувальну криву залежності показників емісії розчинів порівняння від концентрації. Проводили розрахунок концентрації елементів у зразках рослинної сировини та ліофільному екстракті за побудованим калібрувальним графіком [8, с. 13]. Результати визначення макро- та мікроелементного складу у листі та ліофільному екстракті подорожника найвищого наведено у таблиці 1. Дані атомно-адсорбційної спектрометрії свідчили про наявність у листі та ЛЕ *Plantago altissima* L. 15 елементів.

Таблиця 1

Якісний склад та кількісний вміст макро- та мікроелементів у ліофільному екстракті з листя та ЛРС *Plantago altissima* L.

Хімічний елемент	Кількісний вміст, мг/г, ($\bar{x} \pm \Delta \bar{x}$), $\mu=6$	
	ЛЕ з листя <i>Plantago altissima</i> L.	ЛРС <i>Plantago altissima</i> L.
Fe	$1,30 \pm 0,12$	$0,013 \pm 0,950$
Si	$10,00 \pm 0,89$	$1,100 \pm 0,770$
P	$0,90 \pm 0,08$	$0,12 \pm 0,08$
Al	$0,76 \pm 0,05$	$0,07 \pm 0,05$
Mn	$0,41 \pm 0,03$	$0,043 \pm 0,030$
Mg	$8,10 \pm 0,77$	$0,86 \pm 0,01$
Pb	$<0,001$	$<0,001$
Ni	$<0,001$	$<0,001$
Mo	$<0,001$	$<0,001$
Ca	$12,11 \pm 1,02$	$12,90 \pm 0,98$
Cu	$<0,001$	$<0,001$
Zn	$0,01 \pm 0,001$	$0,001 \pm 0,001$
Na	$1,80 \pm 0,13$	$0,145 \pm 0,100$
K	$7,66 \pm 0,59$	$2,50 \pm 0,55$
Sr	$0,02 \pm 0,001$	$0,014 \pm 0,001$
Co	$<0,001$	$<0,001$
Cd	$<0,001$	$<0,001$
As	$<0,001$	$<0,001$
Hg	$<0,001$	$<0,001$

У найбільших концентраціях в ЛЕ з листя *Plantago altissima* L. були присутні (в мг/г) макро- та мікроелементи: Ca ($12,11 \pm 1,02$); Si ($10,00 \pm 0,89$); Mg ($8,10 \pm 0,77$); K ($7,66 \pm 0,59$). Відповідно для ЛРС *Plantago altissima* L. (в мг/100 г): Ca ($12,90 \pm 0,98$); Si ($1,100 \pm 0,770$); Mg ($0,86 \pm 0,01$); K ($2,50 \pm 0,55$).

У мінімальних концентраціях було встановлено присутність: Pb, Ni, Mo, Co, Cu, Cd, As, Hg.

Таким чином, встановлено, що до ЛЕ з листя *Plantago altissima* L. та ЛРС *Plantago altissima* L. переходять хімічні елементи, але як видно з результатів дослідження, що в ЛЕ переходить значна більшість елементів ніж в ЛРС *Plantago altissima* L.

Це, вірогідно, підвищує їх гемостатичну, гепатопротекторну та антиоксидантну активність, та можливе застосування для профілактики можливих порушень кальцієвого та калієвого обміну. Присутність Mn та Fe дозволяє передбачити позитивну дію ЛЕ на роботу серцево-судинної системи та обміну холестерину.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Arsenic, cadmium and lead in medicinal herbs and their fractionation / S. Arpadjan, G. Çelik, S. Taşkesen, Ş. Güçer. Food Chem. Toxicol. 2008. Vol. 46, N 8. P. 2871-2875.
2. Медико-екологічна проблема надходження нітратів в організм людини з питною водою та харчовими продуктами та шляхи її вирішення / Ю. Г. Бондаренко, І. В. Хоменко, Л. І. Білик, О. С. Джулай // Актуальные вопросы транспортной медицины. 2011. № 1 (23). С. 82-86.
3. Черниченко І. О., Литвиченко О. М., Соверткова Л. С. Канцерогени у продуктах харчування, оцінка небезпеки // Гігієна населених місць. 2013. Вип. 61. С. 156-163.
4. Ciacka K, Krasuska U, Staszek P, et al. Effect of Nitrogen Reactive Compounds on Aging in Seed. Frontiers in Plant Science. 2020 ;11:1011. DOI: 10.3389/fpls.2020.01011.
5. Samuelsen A.B. The traditional uses, chemical constituents and biological activities of *Plantago major* // Journal of Ethnopharmacology. 2000. V.71. P. 1-21.
6. Umar A. S., Iqbal M. Nitrate accumulation in plants, factors affecting the process and human health implications. A review. Agronomy for Sustainable

Development. 2007. Vol. 27, N 1. P. 45-57.

7. Adom MB, Taher M, Mutalabisin MF, et al. Chemical constituents and medical benefits of *Plantago major*. Biomedicine & Pharmacotherapy. 2017 Dec;96:348-360. DOI: 10.1016/j.biopha.2017.09.152.

8. Хортецька Т. В. Дослідження складу макро- та мікроелементів рослинної сировини *Plantago media* L. флори України / Т. В. Хортецька, Г. П. Смойловська, О. В. Мазулін // Актуальні питання фармац. і мед. науки та практики. – 2013. – № 1. – С. 12–14

**ВЫРАЖЕННОСТЬ СТРЕССОУСТОЙЧИВОСТИ И СТРЕССА У
ПОДРОСТКОВ-ВЫПУСКНИКОВ**

Хоменко Елена Николаевна,

кандидат биологических наук, доцент,
Днепропетровский национальный университет

им. Олесь Гончара,

Неханевич Олег Борисович,

доктор медицинских наук, профессор,
Днепропетровский государственный медицинский университет,

Симонова София Андреевна,

студентка
Днепропетровский государственный медицинский университет,
г. Днепр

Аннотация: На основании проведенного анкетирования и анализа вариабельности сердечного ритма установлено снижение стрессоустойчивости и повышение стресс-индекса у подростков выпускных классов, более выраженные среди учащихся лицеев - школ с повышенным уровнем обучения. Выяснено, что физическая активность способствует повышению сопротивляемости организма к действию стресс-факторов и снижению стресс-индекса.

Ключевые слова: подростки-выпускники, стрессоустойчивость, стресс, учебная нагрузка, физическая активность.

Актуальность. По данным исследователей, проблема стресса приобрела особую актуальность. Это обусловлено не только возросшим количеством стрессовых факторов, но и тем, что в условиях современного развития жизни на фоне сниженной физической активности (ФА) человек становится крайне

уязвимым к стрессу [1, 2, 3, 4].

Стрессовые факторы учебного процесса негативно сказываются на состоянии физического и психического здоровья школьников старших классов, особенно выпускников, приводят к росту психических и соматических заболеваний [5, 6, 7, 8, 9, 10]. Ученые свидетельствуют, что около 70% школьников, особенно в выпускных классах, нуждаются в психологической помощи и коррекции [3, 11].

Все большую актуальность приобретает диагностика признаков стресса у детей и подростков, ведь по литературным данным достаточно часто у них имеет место скрытый стресс. Для оценки уровня стресса человека применяется ряд методик (анкетирование, определение уровня кортизола и т.д.), но общепринятого стандарта не существует [7, 12, 13]. В настоящее время одним из самых перспективных методов диагностики стресса считают анализ вариабельности сердечного ритма (ВСР), базирующийся на показателях сердечно-сосудистой системы (ССС), которая одной из первых реагирует на колебания равновесия автономной нервной системы (АНС), активация симпатического отдела которой происходит на начальных стадиях развития стресс-реакции [14, 15].

На сегодняшний день исследований по изучению уровня стресса с помощью анализа ВСР среди подростков в зависимости от учебной нагрузки проведено не было.

Цель исследования: провести анализ уровня стрессоустойчивости и выраженности стресса (определение стресс-индекса по данным ВСР) среди подростков выпускных классов в зависимости от их учебной нагрузки

Материалы и методы. Исследование проведено в г. Днепр (Украина) с привлечением учащихся 11 классов средних общеобразовательных школ (СОШ) (I группа) и лицеев - специализированных школ с повышенным уровнем обучения (II группа), средний возраст которых составил $(16\ 08 \pm 0,2)$ лет.

К анонимному анкетированию, проведенному в учебный период, были привлечены 84 подростка г. Днепр (37 юношей и 47 девушек в возрасте 16-17

лет), из них 32 ученика СОШ (I группа) и 52 - учащиеся лицеев (II группа).

Уровень стрессоустойчивости изучали с помощью стандартизированного опросника «Устойчивость к стрессу», который включал 33 вопроса [16]. Согласно этой методике, количество баллов от 0 до 12 свидетельствовало о высоком уровне стрессоустойчивости, от 13 до 27 - умеренном, от 28 баллов и выше - низком уровне стрессоустойчивости.

Оценку ВСР, а именно определение симпато-вагального баланса HF / LF (определение вегетативного тонуса) и стресс-индекса (Stress index, SI), проводили по результатам PRECISE диагностики (облачная технология автоматизированной интерпретации ЭКГ). Показатели симпато-вагального баланса оценивали следующим образом: ваготония (до 0,9), эйтония (0,9-1,6), симпатикотония (более 1,6) определение стресс-индекса оценивали как норма (до 100), тревожность (100-400), болевой синдром (более 400).

Анализ основных компонентов учебного дня подростков (частота и продолжительность дополнительных занятий с репетиторами, школьной и внешкольной ФА, продолжительность и качество сна, время на гаджеты и т.д.), их антропометрические данные изучали по данным самостоятельно разработанной анкеты, включающей 24 вопроса.

Статистическая обработка данных проведена с использованием критериев Стьюдента, « χ^2 -квадрат» и с помощью корреляционного анализа по Р. Spearman.

Результаты и их обсуждение. Анализ ответов опросника «Устойчивость к стрессу» показал, что среди подростков I группы уровень стрессоустойчивости (СУ) в период максимального учебной нагрузки практически поровну распределялся между «высоким» и «умеренным» (53,1% и 40,6% соответственно), с максимальной частотой высокого уровня данного показателя среди юношей (66,7%), в то время, как резко сниженный уровень СУ был выявлен только у девушек, в 11,7% случаев.

Среди лицейстов частота резко сниженного уровня СУ была существенно выше, чем в первой группе ($p < 0,05$), и выявлена у каждого второго подростка,

причем у девушек в два раза чаще, чем у юношей (63,3% и 31,8 % соответственно, $p < 0,05$). Высокий уровень СУ обнаружено только у 11,5% лицеистов, что существенно меньше, чем в первой группе и группе сравнения ($p < 0,05$). Частота умеренно сниженного уровня СУ отмечена в среднем у трети подростков без существенной разницы по группам.

Следует отметить, что в качестве дополнительных факторов стресса, кроме указанных в анкете выпускники отметили: страх перед сдачей ВНО, выбор профессии, необходимость вступления в высшие учебные заведения, и тому подобное.

Анализ частоты различных видов тонуса АНС среди подростков, которые были обследованы, показал, что в первой группе преобладала частота ваготонии (55,6%) и эйтония (27,8%), с преобладанием последней у юношей, в то время, как более чем у половины выпускников лицеев (53,6%) выявлены симпатикотония (с преобладанием среди девушек), что существенно больше, чем в первой группе ($p < 0,05$). Таким образом, выше изложенные исследования продемонстрировали наличие у лицеистов активации симпатического отдела АНС, в отличие от учеников СОШ, у которых в среднем наблюдалась эйтония.

Анализ SI показал достоверное повышение его средних цифр у подростков-лицеистов - до $(115,73 \pm 12,26)$ в отличие от учеников СОШ, где значение стресс-индекса в среднем отмечались нормальными показателями - $(59,71 \pm 8,64)$ м / с. В целом, у большинства подростков I группы (77,8%) выявлены нормальные значения данного показателя ($p < 0,05$), и только в 22,2% - признаки тревожности, в то время, как более чем у половины лицеистов (53,6%) определены признаки тревожности ($p < 0,05$).

Следует отметить, что во время проведения исследования значительная часть подростков-лицеистов принимала ноотропные препараты или биодобавки психотропного действия. Это было установлено в процессе общения с родителями с целью объяснения результатов изучения ВСР. Данное обстоятельство позволяет предположить, что реальные показатели SI у лицеистов значительно выше приведенных. Определение точных данных

затруднено в связи с возможным нарушением этических норм.

Далее нами был проведен анализ уровня стрессоустойчивости в зависимости от тонуса АНС (рис.1). Выявлено, что наибольшая частота высокого уровня СУ обнаружена у подростков I группы: в 100,0% - эйтония, и в 80,0% - ваготония ($p < 0,05$), в то время, сниженный и резко сниженный уровень СУ обнаружен только при симпатикотонии (66,7% и 33,3%, соответственно). Среди лицеистов в период максимального учебной нагрузки при ваготонии распределение различных уровней стрессоустойчивости существенно не отличалось, при эйтонии также преобладала частота высокого уровня СУ, а при симпатикотонии преобладала частота резко сниженного уровня СУ (в 80,0%).

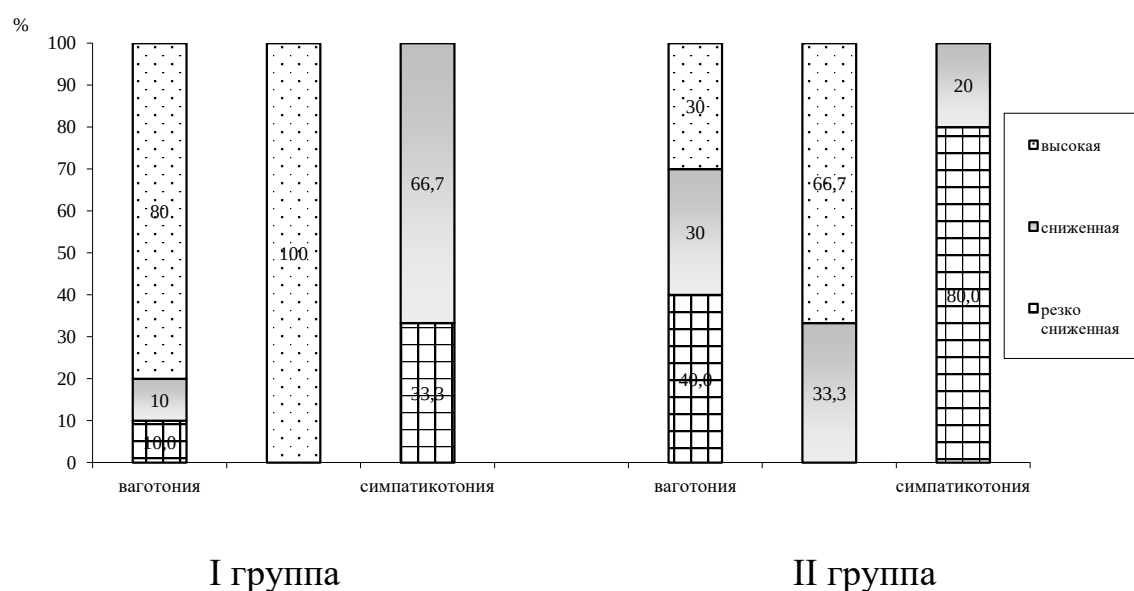

Рис. 1. Анализ уровня стрессоустойчивости в зависимости от тонуса автономной нервной системы у подростков-выпускников.

Для выяснения причин снижения стрессоустойчивости выпускников мы провели анализ основных составляющих их структуры дня.

Подавляющее большинство подростков г. Днепр, независимо от пола, посещает дополнительные внешкольные занятия у репетиторов с существенным преимуществом в группе лицеистов (78,1%, 94,2%, соответственно, в I и II группах). Продолжительность таких занятий от 2 до 14 часов в неделю и в среднем существенно больше в лицеистов: ($4,3 \pm 0,6$) часов в первой группе против ($6,3 \pm 0,8$) часов во II группе ($p < 0,05$). После школы

большинство выпускников м. Днепр занимается внешкольной ФА в различных спортивных центрах, с существенным преобладанием таких подростков в первой группе (87,5%) ($p < 0,05$).

По результатам анкетирования установлено, что, по сравнению с прошлым годом, ученики СОШ в подавляющем большинстве (90,6%) сохранили свой уровень ФА (некоторые даже повысили), в то время, как лицеисты вынуждены были резко снизить свою ФА преимущественно за счет высокой учебной нагрузки (только 1/5 из них имели свой прошлогодний уровень ФА, а более трети (36,5%) вовсе прекратили занятия ФА).

Нами выявлено существенное нарушение продолжительности и качества сна среди выпускников. Лидирующие позиции в этих изменениях также занимают лицеисты, сон которых длится в среднем ($6,43 \pm 0,21$) часа, что более, чем на час меньше, чем у выпускников I группы ($p < 0,05$). У учащихся лицеев значительно чаще ухудшается качество сна (им присущи: плохое засыпание, ночные пробуждения, чувство недостаточного сна).

Корреляционный анализ позволил выявить тесную взаимосвязь между уровнем стрессоустойчивости и нарушениями распорядка дня выпускников: уровень СУ снижался с уменьшением возраста учащихся ($r = 0,321$), их веса ($r = 0,513$), увеличением времени на занятия с репетиторами ($r = -0,658$) и ФА ($r = -0,507$), уменьшением часов сна ($r = 0,526$), с увеличением частоты ночных пробуждений ($r = -0,599$).

Выводы. Проведенное исследование свидетельствует о значительном повышении уровня стресса у подростков-выпускников, особенно с высоким уровнем учебной нагрузки, с одномоментным снижением уровня их стрессоустойчивости. Для своевременной диагностики этих состояний показано проведение анкетирования среди учащихся выпускных классов для выделения среди них лиц со сниженным уровнем стрессоустойчивости, которые требуют дальнейшего обследования, включая определения ВРС для определения стресс-индекса и симпато-вагального баланса, с целью своевременного выявления признаков стресса и проведения необходимой коррекции режима дня и учебы.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вершинина, С.В. Стресс у детей и подростков: причины и последствия, лечение и профилактика /С.В. Вершинина, О.В. Котова, И.В. Рябоконь.- 2014// <https://medi.ru/info/3059/>
2. Ляшенко, В.П. Особливості адаптаційних реакцій студентів з різним напрямом навчання та рівнем фізичної активності: монографія / В.П. Ляшенко, Г.С. Петров, І.М. Кофан, В.В. Мізін. - Дніпро: Ліра., 2018. - 212 с.
3. Малюшина, Ю.А. Особенности стрессоустойчивости в подростковом возрасте / Малюшина Ю.А. // Вестник Курганского государственного университета, 2018 [Електрон. ресурс].– Режим доступа: <file:///C:/Users/User/Downloads/osobennosti-stressoustoychivosti-v-podrostkovom-vozraste.pdf>
4. Norris R. The effects of physical activity and exercise training on psychological stress and well-being in an adolescent population /R. Norris, D. Carroll, R. Cochrane // J. Exerc. Rehabil. – 2018. – N 14 (3). –P. 361-366.
5. Выраженное стрессовое состояние подростков, 2016. [Електрон. ресурс].– Режим доступа: <https://childdevelop.ru/articles/psychology/1423/>
6. Kottaram, R. «Information overload», 2017: [Електрон. ресурс]. - Режим доступа: <https://www.slideshare.net/RasheedKottaram/information-overload-72796905>.
7. Marques, АН. Evaluation of stress systems by applying noninvasive methodologies: measurements of neuroimmune biomarkers in the sweat, heart rate variability and salivary cortisol [Текст] /Marques АН, Silverman MN, Sternberg EM// Neuroimmunomodulation. 2010; 17:205–8.
8. Oberle Kimberly, E. Stress contagion in the classroom? The link between classroom teacher burnout and morning cortisol in elementary school students / E.Oberle Kimberly, A. Schonert-Reichl // Social Science & Medicine. – 2016. –Vol. 159. – P. 30-37.
9. Pascoe, M.C. The impact of stress on students in secondary school and higher education / M.C. Pascoe, M.C. Michaela, S. E. Hetrick, A. G. Parker //

International journal of adolescence and youth – 2019 / [Электрон. ресурс].– Режим доступа: <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1596823>.

10. Rini Candra. Integrating Curriculum Based Relaxation Response to Stress Levels High School Students in Indonesia, 2019. [Электрон. ресурс].– Режим доступа: <https://ssrn.com/abstract=3395676>

11. Психическое здоровье подростков, 2019. [Электрон. ресурс].– Режим доступа: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>

12. Kim, H.G. Stress and Heart Rate Variability: A Meta-Analysis and Review of the Literature / H.G. Kim, E.J. Cheon, D.S. Bai // Psychiatry Investig. – 2018. N 15(3). –Р. 235-245. [Электрон. ресурс].– Режим доступа: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29486547>

13. Michels, N. Children's heart rate variability as stress indicator: association with reported stress and cortisol [Текст] /Michels N, Sioen I, Clays E// Biol Psychol. 2013;94:433–40.

14. PRECISE automated ECG interpretation. Caloformia 90291 United States. 2018. [Электрон. ресурс].– Режим доступа: www.precisecloud.online

15. Зайцева, О.И. Состояние и связь вегетативной нервной системы с психоэмоциональным статусом у школьников / О.И. Зайцева, Т.А. Колодяжная // Современные проблемы науки и образования. – 2016. – № 2. [Электрон. ресурс].– Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=24193>

16. Куприянова, Р.В. Психодиагностика стресса. Практикум / Р.В. Куприянова, Ю.М. Кузьмина. – Казань, 2012. -212 с.

**МЕТАФОРИ З КОМПОНЕНТОМ ХРОМАТИЗМОМ У
МОВОТВОРЧОСТІ В. ВИХОДЦЕВА**

Циганок Ірина Борисівна

к. філол. н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

м. Ізмаїл, Україна

Цю розвідку присвячено описові метафоричних структур з компонентом колоративом у поетичній творчості Валерія Виходцева. Виявлено колірні метафори різних структур, до складу яких входять найменування золотий, жовтий, білий, червоний, голубий, чорний, чорно-білий, черлений, сивий, ясний барвінковий, світлий тощо. Помічено, що метафоризація колоративів виникає під впливом їх оказіональної сполучуваності з означуваними словами.

Ключові слова: метафорологія, колоратив, метафора, розгорнута метафора, оказіональна метафора.

Одним із актуальних завдань сучасного мовознавства є вивчення мовотворчості регіональних митців українського слова. Серед них – поет В. Виходцев, родом із Савранщини, жив і працював у м. Кілії Одеської області. З 2000 р. – член Національної спілки письменників України. Його витончене відчуття слова, ліризм поетичного мовлення, глибинна змістовність поезій не залишаються поза увагою читачів.

Мова творів письменника, на думку Н. Сологуб, «це справді світ, де слово живе, діє, переконує, випромінює національний дух і прилучає до загальнолюдського вічного» [1, с. 113]. Загальновідомо, що метафори є чи не найпоказовішим засобом для розуміння світогляду поета. Як помітила Л. Кравець, між поезією та метафорою існує генетичний зв'язок... Адже засобом і результатом перетворення міфу на звичні форми свідомості стала

метафора. Її особливості, які також зумовлені специфікою людського мислення, багато в чому збігаються з особливостями поезії» [2, с. 66]. Сприйнятним у такому контексті є спостереження Н. Арутюнової, що «метафора – це передусім спосіб піймати індивідуальність конкретного предмета або явища, передати його неповторність» [3, с. 348].

Мета цієї розвідки полягає в описі колірних метафор у мовотворчості В. Виходцева, оскільки лінгвістичних студій про мову творів поета до сьогодні ще не здійснено.

Нашу увагу привернуло різноманіття метафоричних структур поета про рідний край, його прекрасну природу, До їх складу часто входять колірні найменування. Наприклад, білий (*Які дерева дивовижні У білі вкутались дими* [4, с. 43]); золотий (*Сповита в барвах золотих, Бентежно дихає у вир Ранкова музика трави* [4, с. 23]); жовтий (*Соняшники – жовті озерця* [4, с. 25]); червоний (*Ранок ходить червоним півнем* [4, с. 53]); чорно-білий (*На чорно-білих клавішах зими Грає вітер колискову пісню Сосновому лісу* [4, с. 66]); черлений (*А вже село підперезалось Черленим поясом полів* [4, с. 25]), голубий (*І тиша голуба озерна* [4, с. 60]; *І неба голубу хустину, Що сторочилась на дощі...* [4, с. 25]); барвінковий (*Барвінкові очі – барвінковий день По траві в долині райдужно іде* [4, с. 24]); світлий (*Світлий день у світлих росах – Світлі думи восени* [4, с. 66]) тощо.

Колірні метафори Виходцева переважно репрезентовані семантичним типом «неживому – живе», як-от: *Із смаглочолых димарів Вітри витягували пісню* [4, с. 32]; *Яка краса! Яка краса! Крізь ранок цідиться роса На сонне поле і луги, На мальовничі береги Савранки-річки, Сповита в барвах золотих, Бентежно дихає у вир Ранкова музика трави* [4, с. 23]; *Злітають хмарки із-за темного лісу. Отам, де дрімають весняні громи. Відкрила вже осінь строкату завісу – Будемо дивитись виставу зими* [4, с. 52]; *Не загояться ще рани Від села і до села. Посивіла дуже рано На курганах ковила* [4, с. 9].

На тропеїзації базується один зі способів оновлення стертих метафор. Зв'язок метафори з порівнянням виявляється не лише тоді, коли вони

відображають тотожний зміст, але й за умови, коли знаходяться в однотипних позиціях і виконують подібні функції. Під час розгортання тропа відправною позицією може слугувати як порівняння, так і метафора, порівняймо: *Осінній ліс – вогненний ліс* [4, с. 52]; *А над нами гуси білі – Наче стріли з лука* [4, с. 53].

Тож, за словами І. Бабій, «метафоризуюча роль колірної лексики розвивається під впливом незвичайної сполучуваності» [5, с. 11].

Як бачимо, метафори є одними із визначальних мовних засобів мовотворчості В. Виходцева, серед них колірні. Поет метафоризував хроматизми: золотий, жовтий, білий, червоний, голубий, чорний, чорно-білий, черлений, сивий, ясний, барвінковий, світлий; крім прикметників, на позначення кольору ативно використовував дієслова типу червоніти, жовтіти, посивіти та іменники на кшталт голубінь. Серед улюблених семантичних типів метафор – різновид «неживому – живе». Як свідчать приклади, значна частина тропів Виходцева має індивідуально-авторський характер. Серед них вирізняються розгорнуті структури (метафора + порівняння).

Перспективи подальших досліджень убачаємо в цілісному системному описові ідіостилю В. Виходцева завдяки залученню до аналізу інших мовних засобів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сологуб Н. М. Мовний світ Олеся Гончара. К.: Наукова думка, 1991. 140 с.
2. Кравець Л. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст. К.: Видавничий дім «Академія», 2012. 416 с. (Серія «Монограф»).
3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М.: Языки русской культуры. 1999. 896 с.
4. Виходцев В. Музика серця: вибрані твори. Ізмаїл: Ірбіс, 2019. 135 с.
5. Бабій І. М. Семантика, структура та стилістичні функції назв кольорів у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова. К., 1997. 21 с.

УДК 821.111

**ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНІ ФУНКЦІЇ ІНТЕР-ТА МЕТАТЕКСТУАЛЬНОСТІ В
РОМАНІ МАРГАРЕТ ЕТВУД
«СЛІПІЙ УБИВЦЯ»**

Чопенко Валерія Сергіївна

магістрантка

Київський університет

імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Анотація: У статті досліджується специфіка використання канадською письменницею Маргарет Етвуд інтер- та метатекстуальності у романі «Сліпий убивця». Розглядається явище інтертекстуальності та проводиться аналіз структури роману, що показує його складну композицію за рахунок трирівневої системи. Окрім того, розглядаються ідейно-естетичні функції цих елементів у романі, оскільки їх відсутність унеможлиблює повне розуміння ідейного посилу автора.

Ключові слова: інтертекстуальність, паратекстуальність, епфграф, заголовок, ремінісценція, алюзія, цитата.

Вступ. «За десять днів після закінчення війни моя сестра Лора з'їхала в машині з мосту». Саме так починається один із найпопулярніших романів Маргарет Етвуд «Сліпий убивця», який приніс його авторці першу нагороду Букерівською премією. Маргарет Етвуд – канадська письменниця, поетеса, літературна критикиня, феміністка та активістка захисту довкілля. Двічі лауреатка Букерівської премії та, безумовно, одна із найвідоміших постатей у царині постмодернізму. “The Times” назвав роман «Сліпий убивця» найкращим романом 2000 року та увів до переліку 100 кращих романів, написаних англійською з 1923 року. І справді, роман є блискучим прикладом оповідної

майстерності Етвуд та водночас, безмежно зворушливою і вражаючою історією про кохання.

Головною специфічною ознакою літератури постмодернізму є її гіперрецептивність - яскраво виражена схильність до рецепції будь-яких фактів із культурно-історичного дискурсу всього людства; передовсім і найактивніше - із творів світової літератури різних елементів їхньої форми і/або змісту: сюжетів, мотивів, образів, концепцій, жанрів, сцен, цитат тощо [1, с. 2]. Інтертекстуальність є однією з найпродуктивніших форм реалізації гіперрецептивності. Важко уявити, аби розглядуваний нами роман відомої постмодерністи не містив елементів інтертекстуальності. «Сліпий убивця» просякнутий різноманітною взаємодією між текстами, що, безперечно, робить його таким захоплюючим та ефектним.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше роман М. Етвуд «Сліпий убивця» розглядається з точки зору інтертекстуальності, а результати роботи можуть бути використані при подальших дослідженнях сучасної зарубіжної прози. **Актуальність** мотивується достатньою популярністю авторки та нестачею досліджень творів постмодернізму крізь призму інтертекстуальних відношень.

У статті поставлено за мету дослідити специфіку використання та ідейно-естетичні функції інтер- та метатекстуальності в романі Маргарет Етвуд «Сліпий убивця».

Мета дослідження передбачає виконання наступних завдань:

- Розглянути явище «інтертекстуальності»
- Дослідити структуру роману
- Виокремити елементи інтертекстуальності, паратекстуальності та встановити їх роль у творі

Предметом дослідження є міжтекстові співвідношення у романі «Сліпий убивця» М. Етвуд, а **об'єктом** – сам роман.

Виклад основного матеріалу

Теорія інтертекстуальності постає лінгвістичним напрямом, що активно

розвивається, а також однією з найактуальніших та важливих проблем літературознавства.

Безпосередньо поняття інтертекстуальності увів М. Бахтін, який у роботі «Проблема змісту, матеріалу й форми в словесній художній творчості» 1924 р. розглядав художній твір як «... місце перетину текстових площин, як діалог різного виду письма, – самого письменника, отримувача (або персонажа) і, нарешті, письма, створеного теперішнім або попереднім культурним контекстом» [2, с.63]. Однак сам термін виникає лише у 1967 році завдяки французькій постструктуралістці Юлії Крістевій. Дослідниця називає інтертекстуальністю ту текстуальну інтеракцію, що відбувається всередині окремого тексту. Для пізнавального суб'єкта інтертекстуальність – це поняття, яке буде ознакою того способу, яким текст прочитує історію і вписується в неї [3]. Праці Крістєвої стали поштовхом для подальших досліджень у сфері взаємодії текстів.

Категорія інтертекстуальності знайшла прихильників серед зарубіжних теоретиків (Річард Нич, Манфред Пфістер, Ульріх Броїх та ін.) В українському й російському літературознавстві ця категорія досліджена недостатньо [4, с.34]. Найбільш конструктивною в галузі інтертекстуальних пошуків вважається думка французького вченого ХХ століття Ролана Барта: «Кожен текст є інтертекстом; інші тексти присутні в ньому на різних рівнях у більш або менш упізнаваних формах: тексти попередньої культури та тексти оточуючої культури. Кожен текст становить собою нову тканину, зіткану зі старих цитат. Шматки культурних кодів, формул, ритмічних структур, фрагменти соціальних ідіом і т.д. - усі вони поглинені текстом і змішані в ньому, оскільки завжди до або навколо тексту існує мова. Як необхідна попередня умова для будь-якого тексту, інтертекстуальність не може зводитися до проблеми джерел і впливів, вона становить собою загальне поле анонімних формул, походження яких рідко можна виявити, несвідомих або автоматичних цитат, що подаються без лапок» [1].

Класифікацією інтертекстуальних зв'язків займалися такі дослідники, як

П.Х. Тороп [5], Ж. Женет [6] та Н.О. Фатєєва [7]. У цій роботі нас цікавитимуть дві перші категорії класифікації Ж. Женет, який у книзі «Палімпсести: Література другого ступеня» виділяє п'ять типів взаємодії текстів:

- інтертекстуальність як співприсутність в одному тексті двох або більше текстів (цитата, алюзія, плагіат тощо);
- паратекстуальність як відношення тексту до свого заголовка, післямови, епіграфа;
- метатекстуальність як коментуюче й часто критичне посилення на свій передтекст;
- гіпертекстуальність як осміювання або пародіювання одним текстом іншого;
- архітекстуальність, що може усвідомлюватися як жанровий зв'язок текстів [6].

Роман Маргарет Етвуд – своєрідні мемуари головної героїні, які вона пише для своєї онуки Сабріни. Розповідь ведеться від першої особи, Айріс Гріффен (у дівочтві – Чейз), 83-річної жінки, що переповідає нам історію кількох поколінь своєї родини, а також її сестри Лори, про загибель якої ми дізнаємося з перших рядків. У цьому ж епізоді ми одразу зустрічаємося із першим виявом інтертекстуальності у романі – образ мосту є алюзією до «Котячого ока», написаного Етвуд у 1988 році, а саме однієї з картин головної героїні – «Падаючі жінки» («Falling Women»). «На картині не було чоловіків, проте мова йшла про них, про той тип чоловіків, що підштовхують жінок до падіння. Я не приписувала їм жодних намірів... Вони були як каміння, стежка, усіяна гострим та слизьким камінням. Ти можеш обережно їх обходити, прокладаючи свій шлях, проте коли підслизнешся, впадеш і поріжешся – чи є сенс звинувачувати камінь?» [8, с. 286], - саме так авторка інтерпретує картину, що не може не створювати асоціації із сюжетними подіями розглядуваного нами роману.

Ще одним елементом інтертекстуальності, який нам подає автор, є білі рукавички на Лорі у момент падіння. «Білі рукавички – жест Понтія Пілата.

Вона вмивала руки від мене, від усіх нас» [9, с. 8]. За релігійними текстами Понтій Пілат обмивав руки перед тим, як принести жертву. Окрім того, це була традиція «на показ», що безумовно пояснює вчинок Лори. Однак чому та навіщо? Відповідь на це запитання авторка надає у кінці, підбурюючи інтерес лише натяком на початку – зошити Лори, які та залишила Айріс перед самогубством.

Композиція роману доволі незвичайна: протягом усього твору оповідь перебивається ретроспективними сценами, та, здавалося б, незрозумілими і не пов'язаними між собою вирізками з газет, статтями про світські події, некрологами Айріс, її чоловіка Річарда, доньки, золотки та інших, які лише згодом сплітаються у закономірний сюжет.

Далі у твір майстерно вплітається інший роман – «Сліпий убивця». Він був написаний самою Айріс і виданий під ім'ям загиблої Лори Чейз. Власне у цьому рукописі, написаному начебто Лорою, ми знайомимося із таємними зустрічами двох закоханих різних соціальних статусів. Авторка не називає їх імен, лише Він та Вона. Це були зустрічі Айріс із Алексом Томасом (давнім знайомим, можливо комуністом, у якого обидві сестри були закохані з юних літ). Саме з старшою сестрою, а не з Лорою, як читач міг хибно уявляти спочатку.

У Айріс було дві причини опублікувати роман під ім'ям сестри. Першою причиною Айріс було прагнення помститися своєму чоловікові, який насильно та обманом гвалтував Лору, організував їй аборт та відправив до психлікарні. Саме дізнається Айріс із зошитів Лори, саме це відкривається читачам лише у кінці та перевертає усі події шкереберть. Друга причина видання роману – увіковічнення Лори Чейз та спокута провини Айріс, оскільки вона несвідомо підштовхує Лору до самогубства, хибно вважаючи, що Лора завагітніла від Алекса і не знаючи правди про стосунки Річарда і Лори. У їх останню зустріч героїня повідомляє сестрі, про загибель Алекса на війні, а також що вони були коханцями. Наступного дня Лора з'їжджає з мосту.

Цей сюжетний поворот - мотивація того, що ім'я Айріс є алюзією-

антропонімом до давньоримської богині веселки та вісниці богів Іриди (Iris). За сюжетом «Енеїди» Вергілія, Дідона намагається скоїти самогубство після того, як коханий покинув її. Спроба виявилася невдалою і саме Ірида була послана Юноною звільнити героїню від мук:

701] Крилах із неба Іріда злітає, росиста, до сонця

702] Тисячі барв розсипає, і над головою спинившись —

703] «Жертву цю Діту несучи за наказом, тебе з цього тіла

704] Я увільняю», — так каже й правицею волос зриває;

705] Вийшло із тіла тепло, і з повітрям життя відлетіло.

Лора пішла на страшний, жертвний та благородний для себе вчинок — вона піддалася чоловікові Айріс через його обіцянки врятувати Алекса від уявного полону. Після божевільні дівчина вісім років провела у Галіфаксі лише з надією зустріти Алекса й повернулася до сестри з цією ж метою. Алекс Томас — «єдиний чоловік, який який коли-небудь цікавив Лору окрім батька й Бога» [9, с. 475] і який був її єдиним коханням та сенсом життя, хоч і завжди «існував для неї у іншому вимірі космосу» [9, с. 489].

Тут також варто звернути увагу на ім'я героїні. Ім'я Лори англійською звучить як Laura — Лаура. З одного боку воно є ремінісценцією до безсмертної героїні поета пізнього Ренесансу Петрарки. Однак у романі Етвуд одвічно закохана — сама Лаура. А з іншого — символом посмертної слави Лори Чейз за «її» роман, оскільки походить з латинського слова лавр (laurus). Більше того, авторка дає натяк звернутися до твору Овідія «Метаморфози», називаючи так один із розділів роману. У «Метаморфозах» алюзію знаходимо у легенді про Аполлона і Дафну. За легендою, Дафна перетворилася на лаврове дерево через переслідування її Аполлоном, що є відображенням історії Лаури та Чарльза Гріффена.

Окрім цього, елементом інтертекстуальності виступає будинок Чейзів, названий бабусею головних героїнь Авалоном. У міфології Авалон — це острів, куди відправився король Артур, відчувши скору загибель. Можливо саме тому, незважаючи на болісні спогади, туди повертається Лора після насильного

утримання лікарні. Будинок є важливою деталлю роману, величний у своєму задумі та просякнутий похмурим дитинством головних героїнь через ранню загибель матері й розчаруванням у житті їх батька.

До паратекстуальних елементів – проміжних текстових інстанцій між текстом і реальністю, які графічно відмежовані від тексту, та водночас семантично з ним пов'язані, вслід за Ж. Женеттом, відносяться заголовки та його еквіваленти (підзаголовки, епіграф тощо), передмови та післямови, які обрамляють власне твір [11, с. 281]. Заглиблюючись у роман, розуміємо виявлення паратекстуальності роману, зорема у епіграфі

«Уявіть собі монарха Ага-Мохаммед-хана, який наказує вбити чи осліпити все населення міста Керман без винятку. Його преторіанці енергійно беруться до роботи. Вишиковують містян, зносять голови дорослим, виколують очі дітям. [...] Згодом процесії сліпих дітей полишають місто. Деякі втрачають дорогу, блукають у пустелі й помирають від спраги. Інші доходять до поселень, [...] співаючи пісень про винищення мешканців Кермана.

Ришард Капусцінський» [9].

У сюжеті «Сліпого вбивці», виданого Айріс Алекс переповідає коханці вигадану ним історію про королівство Зікрон, де дітей приносили у жертву богам, а також змушували ткати смертельно красиві килими, від чого вони сліпли. Деякі з цих дітей згодом ставали убивцями, оскільки могли безчутно підкрадатися до жертви, однак один з таких сліпих вбивць закохується в жертвовну незайману діву, яку йому, як частину запланованого державного перевороту, відправили вбивати.

Таким чином Маргарет Етвуд створює потрібну структуру роману, вводячи роман у роман та описуючи вигадані давні події у «вторичному» романі.

Іншим елементом паратекстуальності стає заголовок. Тепер це не просто заголовок роману Маргарет Етвуд, а й заголовок роману Айріс Чейз. Важко визначитися що мала на увазі авторка, називаючи так твір. Хто є цим сліпим убивцею? Навряд чи це просто головний герой історії, вигаданої Алексом

Томасом. Можливо Алекс Томас і був сліпим убивцею, не помічаючи Лору та будучи причиною її фатального кохання. Або ж це міг бути Річард, який змарнував життя не лише головних героїнь, а й сім'ї Чейзів в цілому, не дотримавши угоди з їх батьком та спричинивши його банкруцтво й самогубство. Батько також фактично виявився сліпим убивцею, віддавши доньок під опіку безчесної людини. Проте найяскравіший образ сліпого убивці, що виникає після прочитання – це сама Айріс Чейз, яка несвідомо, випадково та на хвилі ревності зіштовхнула свою сестру з мосту. У будь-якому разі, у найкращих традиціях постмодернізму, заголовок викликає чимало питань для глибшого розуміння тексту.

Окрім наведених елементів інтертекстуальності, авторка рясно використовує цитування відомих авторів, як наприклад, у розділі «Сліпий убивця: Посланець» із Його уст чуємо рядки вірша Вільяма Вордсворта «Нарциси» - «...with the inner eye that is the bliss of solitude» (він бачить... духовним оком, що нам розрада – в самоті) [9, с. 120].

Окрім того, 83-річна Айріс, прочитавши написи на дверцятах у вбиральні кафе, прагне написати рядки Омара Хайяма

« Якщо в нас істина – іносказання,
Навіщо, серце, всі твої терзання?
Змирися з долею! Заради тебе
Не змінять небеса твого писання» [9, с. 413]

Цією цитатою, через свою героїню, що роздумує над мотивом та сенсом написів, авторка пояснює жагу людства вчинити щось, що матиме вплив, хоч і непрямої, але безповоротний та небезпеку таких дій.

А у розділі «Вогнище» словами Мільтона М. Етвуд розкриває непокоєння своєї героїні щодо назви ресторану «Вогнище»:

«Його Одвічна Сила
Жбурнула вниз із вічності Небес
Палати між огидних тих руїн.
бурхливий вогняний потік,

Що сірку безкінечно поглина» [9, с. 295]

Висновки

Отже, у ході дослідження виявлено, що Маргарет Етвуд досконало створює складну композицію роману, формуючи трирівневу систему. Окрім того, проведений аналіз довів наявність у романі Маргарет Етвуд «Сліпий убивця» таких засобів вираження інтертекстуальності, як алюзії, ремінісценції та цитати, а також елементів паратекстуальності, зокрема, епіграфів та заголовку.

Таким чином, використання цих елементів збагачує семантичне та естетичне сприйняття твору читачем та слугує ключем до розкриття психологічних особливостей героїв. Без поданих засобів вираження інтертекстуальності неможливо в повній мірі збагнути ідейний посил автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1- Ковбасенко, Ю. І. (2004). Література постмодернізму: По той бік різних боків. http://ae-lib.org.ua/texts/kovbasenko__postmodernism__ua.htm#_n_20
- 2- Бахтин, М. М. (1975). Формы времени и хронотопа в романе Очерки по исторической поэтике. Вопросы Литературы и Эстетики, 234–407.
- 3- Kristeva, J., & Mallarmé, S. (1974). *La révolution du langage poétique*. Éditions du Seuil.
- 4- Гринишина, І. І., & Марченко, Т. М. (2012). Інтертекстуальність та її роль в аналізі літературного твору. Філологічні Науки. Літературознавство., 31–35. <https://core.ac.uk/download/pdf/153581257.pdf>
- 5- Тороп, П. Х. (1981). Проблема интекста. Труды По Знаковым Системам XIV. Текст в Тексте. Ученые Записки Тартуского Госуниверситета., 567, 33–44.
- 6- Genette, G., Newman, C., & Doubinsky, C. (1997). *Palimpsests: Literature in the Second Degree (Stages)* (8th ed.). University of Nebraska Press.
- 7- Фатеева, Н. А. (2007). Интертекст в мире текстов: контрапункт интертекстуальности. М.: КомКнига., 282.

- 8- Atwood, M. (1998). *Cat's Eye*. Anchor.
- 9- Atwood, M. (2001). *The Blind Assassin: A Novel*, Cover may vary. Anchor.
- 10- Вергілій, П. М., & Передмова Кобів, Й., & Пер. Білик, М. (1972). *Енеїда*: пер. з лат. К. : Дніпро.
- 11- Сокол, М. О. (2011). Поняття паратексту та паратекстуальності в системі сучасного літературознавства. *Вісник Житомирського Державного Університету. Випуск 60. Філологічні Науки*, 218–221. http://eprints.zu.edu.ua/7436/1/60_49.pdf

РОЗВИТОК ІГРОВОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ПРОГУЛЯНОК

Шкарупа Наталія Сергіївна

Магістрантка,

Криворізький національний педагогічний університет

Коломоєць Таміла Григорівна

Кандидат соціологічних наук, доцент,

Криворізький національний педагогічний університет

Анотація: у даному дослідженні визначено можливості розвитку ігрової творчості дітей передшкільного віку під час прогулянок. Доведено позитивний вплив прогулянок на дитину, її розвиток, фізичні та біологічні процеси. Визначено, що ігрова діяльність дітей під час прогулянок з використанням прийомів спостереження, уваги, запам'ятовування, повторення тощо дозволяє розвивати творчі здібності дітей передшкільного віку.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, ігрова діяльність, розвиток, виховання, передшкільний вік.

Перебування дітей передшкільного віку на свіжому повітрі, на думку багатьох дослідників та практичних вихователів, має велике значення як для їх фізичного розвитку, так і формування багатьох інших навичок і компетентностей, зокрема, розвитку їх творчої активності. Тому прогулянку вважають найбільш важливим і одночасно доступним засобом для досягнення цього. Актуальність розвитку творчих здібностей під час прогулянки також підтверджується тим, що в цей час у дітей є можливість проводити ігрову рухливу діяльність, яка також стимулює дітей до пошуку нових способів взаємодії між собою, налагодження ефективних комунікацій, прояву неординарності та креативності у рольових іграх і ситуаціях. Навіть прості

рольові ігри у «доньки-матері», «водіїв та пасажирів», «магазин» на свіжому повітрі із використанням різних природних матеріалів та умов оточення (кущі, павільон, пеньки дерев, листочки, колеса, гойдалки тощо) виносять ігрову діяльність на якісно новий рівень.

Рухова та ігрова активність дітей є їх природною біологічною потребою, ступінь задоволення якої «визначає подальший структурний та функціональний розвиток їх організму» [1, с.208]. Свого часу Ю. Аркін також зазначав, що в оточуючому середовищі дитина має знаходити не тільки матеріал, але і джерело, яке б відкрило перед нею нові форми активності. А значну рухливість малюка дослідник називав «його природною стихією» [2, с.48].

Науковцями неодноразово доводився позитивний вплив прогулянок на дитину, особливо у ранньому та передшкільному віці, коли відбувається формування та становлення багатьох фізіологічних та психологічних процесів організму. Це пояснюється тим, що на прогулянці діти багато рухаються та грають, а рухи посилюють обмін речовин, кровообіг, газообмін, покращують апетит. Серед розвивальних впливів прогулянки на дитину можна відзначити те, що діти вчаться долати різні перешкоди, стають більш рухливими, спритними, сміливими, витривалими. У них виробляються рухові вміння і навички, зміцнюється м'язова система, підвищується життєвий тонус. Прогулянка також сприяє розумовому розвитку дітей, оскільки вони отримують багато нових вражень і знань про навколишній світ.

Значну роль та позитивний вплив на дитину на прогулянці відводиться рухомим іграм, що розвивають увагу, спритність та інші види активності. У них розвиваються основні рухи, знімається розумовий напруга від занять, виховуються моральні якості. При цьому важливо розуміти, що вибір гри має здійснюватися з урахуванням пори року, погоди та температури повітря. В більш холодну погоду краще вибирати ігри, що передбачають більшу рухливість, пов'язані з бігом, метанням, стрибками тощо. У сиру, дощову погоду (особливо навесні і восени) слід організувати малорухливі ігри, які не вимагають великого простору. Ігри зі стрибками, бігом, метанням, вправами в

рівновазі доцільно проводити у теплі весняні, літні та осінні дні.

Крім рухливих ігор і окремих вправ в основних рухах, на прогулянці доцільно також організовувати ігри, що розвивають творчість дітей у поєднанні з їх пізнавальною активністю. Це можуть бути колективні малювання та розмальовування на асфальті, збирання листочків різної форми та формування з них різних фігурок звіряток, складання фігурок із камінців, піску тощо.

При використанні таких ігор вихователь повинен слідувати педагогічним принципам:

- ігрова діяльність має спиратися на вже наявні у дітей знання, але містити елементи новизни, що стимулює пізнавальну активність;
- ігрові завдання мають бути достатньо важкі (трохи важче, ніж попередні завдання), але і в той же час доступні дітям;
- вихователь має поступово ускладнювати дидактичну задачу і ігрові дії;
- для отримання найкращого результату вихователь має конкретно і чітко пояснювати ігрові правила.

Досить поширеним способом стимулювання творчої активності під час прогулянки можна вважати різні дидактичні вправи. Вони можуть проводитися кілька разів протягом однієї прогулянки, кожен раз викликаючи нову цікавість у дітей. Дидактична вправа може вплітатися в хід спостереження: «Принеси жовтий листочок», «Склади коло із камінчиків», «Розклади камінчики за розміром», «Знайди дерево по листу», «Знайди дерево по опису» і т.д. Проводять їх з усією групою або з її частиною.

На прогулянках здійснюється робота і з розвитку мовлення дитини, що також позитивно впливає на розвиток творчої активності дітей передшкільного віку: розучування потішки або невеликого вірша, закріплення важкого для вимови звуку і т. п. Вихователь може згадати з дітьми слова і мелодію пісні, яку розучували на музичному занятті.

Під час самостійної ігрової діяльності на прогулянці діти відображають враження, отримані в процесі екскурсій, повсякденному житті, засвоюють знання про працю дорослих. Відбувається це в процесі сюжетно-рольових ігор.

Вихователь на ігровому майданчику заохочує ігри в сім'ю, магазин, лікарню, та ін. Він допомагає розвинути сюжет гри, підібрати або створити необхідний для неї матеріал. Інтерес до таких творчих ігор розвивається у дітей з 3-4 років. Розквіт рольової гри починається з 4-років і найвищого розвитку вона досягає в середині передшкільного віку (5-6 років), а потім поступово замінюється іграми з правилами, що виникають після семи років.

Важливо також відзначити, що формування творчої активності дітей передшкільного віку під час прогулянок не тільки позитивно впливає на їх фізичний розвиток, але і покращує результати педагогічного процесу. Діти починають активніше засвоювати ігровий матеріал та у процесі гри навчаються новому.

Регулярне проведення прогулянок за межами дошкільного закладу дозволяє значно підвищити руховий режим дошкільнят у цей день, покращити рухову підготовленість та дає дітям естетичне задоволення від спілкування з природою.

Отже, ігрова діяльність з розвитку творчих здібностей під час прогулянок має бути одним із важливих дидактичних та виховних засобів розвитку дітей передшкільного віку, що дозволить уміло використати час прогулянок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тітаренко С., Дихал Є. Засоби підвищення рухової активності у дітей старшого дошкільного віку в процесі проведення туристичних прогулянок. *Нова педагогічна думка*. 2013. № 4. С. 207-209.
2. Аркин Е. А. Ребенок в дошкольные годы. Под ред. А.В. Запорожца, В.В. Давыдова. Москва : Просвещение, 1968. 445 с.

МОДЕЛІ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Шмідт Валерій Євгенович

студент

Ліхоузова Тетяна Анатоліївна

к.т.н., доцент

Національний технічний університет України

"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Анотація. Розглянуто моделі, що можна використовувати для прогнозування доходів та витрат населення. Досліджено чотири різновиди моделей, побудованих за даними Державної служби статистики України по доходам та витратам населення різних регіонів за 2005 – 2019 роки, окреслено їх сфери використання.

Ключові слова: регресійні моделі, прогнозування, аналіз економіки.

Вступ. Макроекономічний стан населення – це сукупність макроекономічних показників, що охарактеризовують матеріальний стан сукупності людей, що постійно живуть у межах конкретно вказаної території. Такими показниками є: валовий внутрішній продукт, кількість зайнятих, рівень безробіття населення, сальдо зовнішньоторговельного балансу, середньомісячна номінальна заробітна плата, доходи та витрати населення тощо.

Для стабільної ситуації в державі дуже важливо регулярно виконувати збір інформації щодо макроекономічного стану, її обробку та аналіз, прогнозування макроекономічних показників та прийняття рішень щодо їх покращення.

Мета роботи. Запропонувати моделі для аналізу взаємозв'язків між показниками, які дозволять оцінити та прогнозувати макроекономічний стан населення України. Об'єктом дослідження є моделі прогнозування.

Матеріали та методи. Для роботи використано набір даних з сайту Державної служби статистики України про доходи [1] та витрати [2] населення різних регіонів України за 2005 – 2019 роки.

Таблиця 1.

Описова статистика даних

Доходи		Витрати	
count	4.200000e+02	count	4.200000e+02
mean	1.122676e+05	mean	1.077784e+05
std	3.416588e+05	std	3.344829e+05
min	0.000000e+00	min	0.000000e+00
25%	2.055300e+04	25%	1.788675e+04
50%	3.892150e+04	50%	3.644450e+04
75%	7.418625e+04	75%	7.441800e+04
max	3.744060e+06	max	3.756517e+06

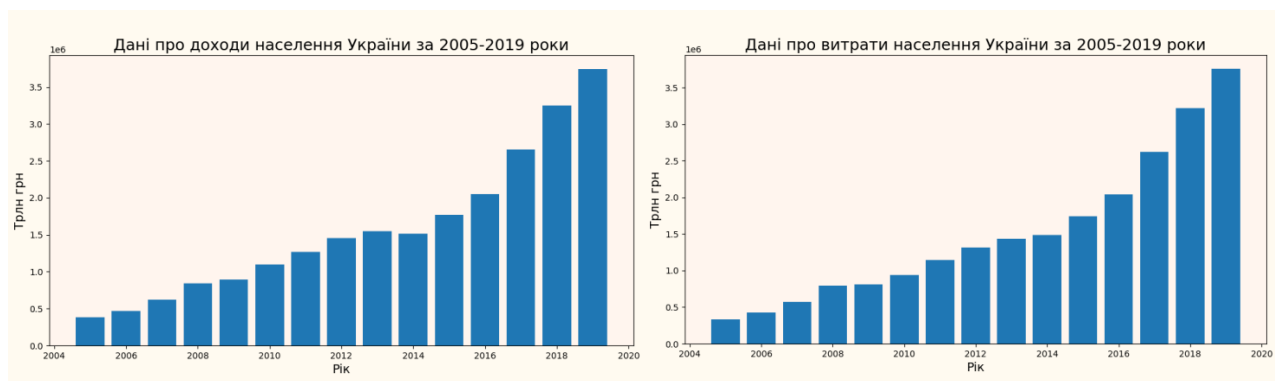

Рис. 1. Динаміка доходів та витрат населення України за 2005-2019 роки

Для підготовки даних для навчання моделей було оброблено невизначені значення (з 2014 року у датасеті дані про тимчасово окуповані території відсутні) – такі записи були прирівняні до нуля. Викиди відсутні.

Для оцінки якості моделей використано коефіцієнт детермінації (R^2) та середня абсолютна похибка (MAE).

Було сформовано та навчено моделі різної складності [3, 4] та для кожного варіанту моделі обчислено критерії якості. Результати наведено у

таблиці 2.

Таблиця 2.

Значення критеріїв якості для різних класів складності моделей

Лінійна регресія		Складність	Поліноміальна регресія		Випадковий ліс		Дерево прийняття рішень	
R^2	MAE		R^2	MAE	R^2	MAE	R^2	MAE
0,9	240885	1	0,9	240885,22	0,84	330934,9	0,73	428090,64
		2	0,96	159720,57	0,97	132673,4	0,94	206493,02
		3	0,99	85982,03	0,99	72119,6	0,99	80748,36
		4	0,99	85921,29	0,99	57485,83	0,99	15943,38
		5	0,99	85849,4	0,99	62990,04	0,99	2131

За даними таблиці було побудовано графіки залежності значень критеріїв від складності моделі для поліноміальної регресії (рис. 2), випадкового лісу (рис. 3) та дерева прийняття рішень (рис. 4).

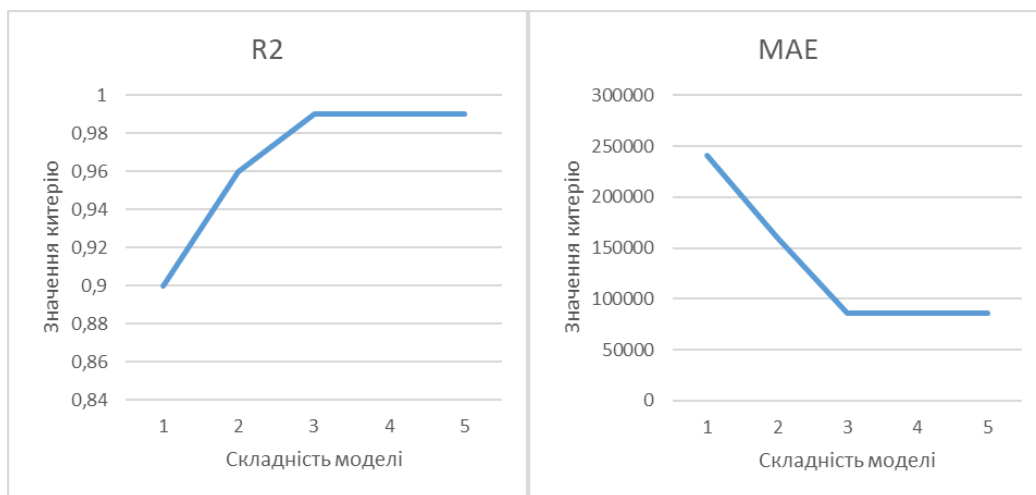

Рис. 2. Значення критеріїв для моделей поліноміальної регресії

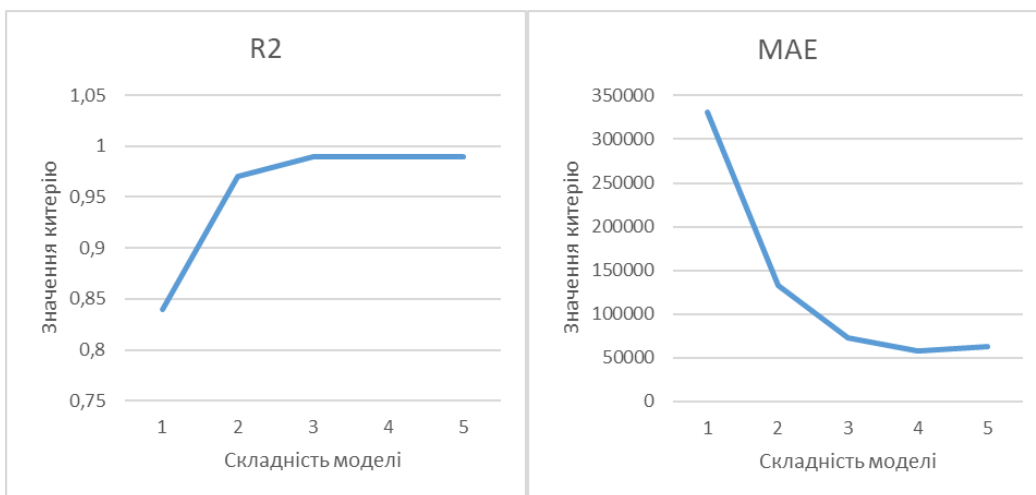

Рис. 3. Значення критеріїв для моделей випадкового лісу

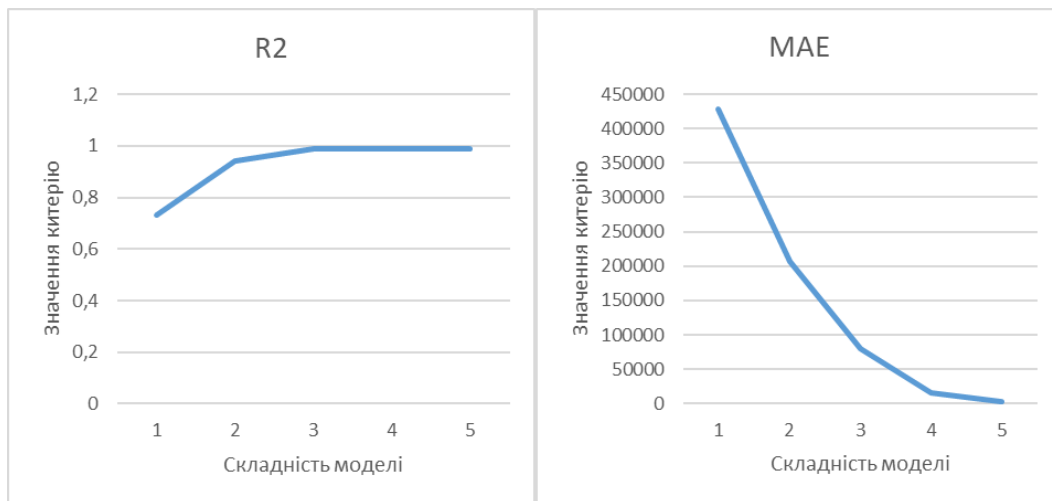

Рис. 4. Значення критеріїв для моделей дерева прийняття рішень

Згідно отриманих даних можна зробити висновки про оптимальний клас складності для кожного типу моделей: для поліноміальної регресії – третій степінь, оскільки далі точність моделі майже не зростає, в той час як зростає час навчання; для випадкового лісу максимальна глибина кожного дерева – чотири, оскільки далі модель перенавчається і точність падає; для дерева прийняття рішень максимальна глибина – п'ять, оскільки далі точність моделі майже не зростає, в той час як зростає час навчання.

У таблиці 3 наведено результати верифікації моделей.

Таблиця 3.

Результат верифікації моделей

Критерій	Лінійна регресія	Поліноміальна регресія	Випадковий ліс	Дерево прийняття рішень
R ²	0,9	0,99	0,99	0,99
MAE	240885	85982,03	62990,04	2131

Згідно критеріїв оцінки, якість лінійної регресії відносно низька, в той час як якість поліноміальної регресії, випадкового лісу та дерева прийняття рішень є досить високою. Однозначним лідером за якістю серед моделей є дерево прийняття рішень. Однак, точність цієї моделі є надлишковою в даних умовах. Крім того, на її обрахунок витрачається значно більше часу.

Результати. Найбільш доцільною із запропонованих моделей для опису даних про доходи населення України є поліноміальна регресія третього

ступеню. Вона є компромісом між точністю та часом. Якщо ж пріоритетом є точність, то кращою моделлю буде дерево прийняття рішень у модифікації регресора з максимальною глибиною 5.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доходи населення України за 2005-2019 роки [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/vidkryti_dani/vvp_rik
2. Витрати населення України за 2005-2019 роки [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/vidkryti_dani/vvp_rik
3. Бахрушин В.Є. Методи аналізу даних: навчальний посібник для студентів // Запоріжжя: КПУ, 2011 – 268 с.
4. Теорія імовірностей та математична статистика [Електронний ресурс]: підручник / Т.А. Ліхоузова. – Київ: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2018. Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/23168>

ТРАНСФОРМАЦИЯ РЫНКА ТРУДА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО КРИЗИСА

Шпак Инна Андреевна

старший преподаватель

Непочатова Анастасия Сергеевна

студент

Харьковский национальный университет

имени В. Н. Каразина

г. Харьков, Украина

Аннотация: Кризис XXI века, вызванный вспышкой COVID-19, оказал влияние на все сферы жизнедеятельности человека. В статье рассмотрены трансформационные процессы на рынке труда, под влиянием коронавирусной пандемии и цифровизации. Рассмотрена роль государства в условиях кризисных ситуаций.

Ключевые слова: кризис, пандемия, цифровизация, рынок труда, безработица, занятость, бедность, социальная политика.

Коронавирусная пандемия стала глобальным явлением, затрагивающим все страны мира. Начавшийся в марте 2020 года кризис стал катализатором резкого замедления экономического роста. Если раньше кризисы были вызваны преимущественно экономическими процессами, то в 2020 году «черным лебедем» стала пандемия COVID-19 [6]. Пандемия активизировала следующие негативные процессы в обществе: сокращение дохода и потеря его основного источника, снижение доступности приобретения базовых товаров, ухудшение социальной стабильности и рост криминализации социальной сферы. Перемены, которые происходят на рынке труда, являются серьезными и влекут неоднозначные последствия. Сокращение спроса на рабочую силу по многим

профессиям, рост количества безработных, изменение формата и условий занятости способствуют структурным изменениям на рынке труда [7].

В Украине и до кризиса наблюдался рост числа безработных, однако кризис усилил эту тенденцию. Несмотря на официальные статистические показатели уровня безработицы в стране, который демонстрирует лишь небольшой прирост числа безработных, реальное их количество существенно больше. Следует обратить внимание на то, что в Украине к официально безработным относятся люди, получившие данный статус в центре занятости.

Так, по прогнозам Института демографии и социальных исследований им. Птухи НАН Украины, уровень бедности в Украине среди работающего населения по итогам первого полугодия 2020 года составил 42,4%. По состоянию на 1 февраля 2021 года он вырос до 50% [5].

Так как уровень безработицы зависит от возможности населения осуществлять трудовую деятельность, наиболее подвержены риску сокращения работники сферы услуг (в частности, ресторанно-гостиничный и туристический бизнес), культуры и развлечений, пассажирских перевозок, дополнительного образования. По оценкам Всемирного совета по вопросам путешествий и туризма, пандемия, вызванная COVID-19, может стать причиной исчезновения порядка 50 миллионов рабочих мест в отрасли [2]. В целом, от карантинных мер более других пострадали низкоквалифицированные работники, поскольку они редко имеют возможность работать удаленно. Это означает, что карантинные мероприятия могут регрессивно воздействовать на распределение доходов населения. Менее уязвимыми в данных обстоятельствах оказались занятые в образовании, здравоохранении, коммунальных услугах. В условиях пандемии число безработных растет вследствие вынужденного сокращения рабочих мест в организациях, связанного с неспособностью выплачивать сотрудникам заработную плату, а также с невозможностью некоторых сотрудников осуществлять работу удаленно, возрастанием неформальной занятости. Многие сотрудники, несмотря на то, что не лишаются рабочих мест, также становятся более уязвимыми в связи с дальнейшей неопределенностью [1]. Кризис,

связанный с пандемией, является стимулом для ускорения цифровизации и диджитализации экономики, поскольку меры, которые принимаются для сдерживания распространения коронавируса, заставляют предприятия переносить свою деятельность в онлайн-режим. Однако, тенденции цифровизации осложняют положение экономически активного населения. Автоматизация некоторых видов деятельности позволяет работодателям сокращать количество сотрудников, что увеличивает количество безработных, в свою очередь, это приводит к растущей социальной несправедливости и исключенности, а также, нарушение принципов коллективной защиты труда. В Украине для поддержки населения и бизнеса власти осуществляют комплекс мер: увеличение пособий по безработице, приостановка уплаты имущественного налога предприятиям, предоставление единовременного пособия предпринимателям, доплаты медикам. Так, Фонд общеобязательного социального страхования Украины повысил минимальный размер пособия по безработице с 650 до 1000 грн в месяц на время действия карантина [3]. Для медработников и других работников, которые, непосредственно, заняты ликвидацией заболевания COVID-19, предусмотрен размер дополнительной оплаты в размере $\leq 300\%$ от зарплаты [4].

Как видим, возможности государства противостоять внешним потрясениям ограничиваются небольшим объемом социальных пособий и низким уровнем внутренних сбережений. Комбинация высокого уровня безработицы, распространения неформальной занятости и небольшого размера сбережений населения Украины говорит об уязвимости большей части населения в период кризиса. Исходя из вышеизложенного, необходима адаптация к современным условиям как самих работников, так и государственных механизмов регулирования рынка труда. Необходим пересмотр подходов основных аспектов и принципов социальной и экономической политики. Своевременное реагирование государства на кризисные ситуации поможет сгладить спады в экономике, а также сформировать превентивные меры для избежания возможных подобных

ситуаций в будущем.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України.
URL: <https://cpd.com.ua/vplyv-COVID-19-na-ekonomiku-Ukrainy.pdf> (дата обращения: 12.05.2021)
2. Концептуальная записка: COVID-19 и перестройка сектора туризма.
URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/policy_brief_covid-19_and_transforming_tourism_russian.pdf (дата обращения: 10.05.2021)
3. Минфин. Карантин. Минимальный размер пособия по безработице повысили в полтора раза. URL: <https://minfin.com.ua/2020/04/21/43961047/> (дата обращения: 12.05.2021)
4. Постанова КБУ від 24 квітня 2020 р. № 331 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення державних фінансових гарантій медичного обслуговування пацієнтів з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та належної оплати праці медичних та інших працівників, які надають медичну допомогу таким пацієнтам» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2020-%D0%BF#Text> (дата обращения: 12.05.2021)
5. Уровень бедности в Украине превышает 50% - демографы. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-society/3179055-uroven-bednosti-v-ukraine-prevysaet-50-demografy.html> (дата обращения: 10.05.2021)
6. «Черный лебедь в белой маске». Аналитический доклад НИУ ВШЭ к годовщине пандемии COVID-19. URL: <https://www.hse.ru/mirror/pubs/share/456528716.pdf> (дата обращения: 11.05.2021)
7. COVID-19 и мировая экономика. Спасти нельзя ликвидировать? URL: <https://kreston-gcg.com/wp-content/uploads/2020/04/Obzor-Posledstviya-pandemii.pdf> (дата обращения: 11.05.2021)

АНАЛІЗ СПОЖИВЧИХ ПЕРЕВАГ ПРИ ВИБОРІ β-АДРЕНОБЛОКАТОРІВ ПРИ ЛІКУВАННІ ГІПЕРТОНІЇ

Шостак Любов Генадіївна

к.е.н., доцент

Кошарна Анастасія Сергіївна

Студенти

Київський міжнародний університет

м.Київ, Україна

Анотація: У статті розглянуто існуючі напрацювання стосовно β-адреноблокаторів та їх популярності серед населення. Визначені найбільш вживані торгові найменування серед населення. Встановлено оптимальну вартість препарату із групи β-адреноблокаторів для населення.

Ключові слова: гіпертонія, антигіпертензивні лікарські препарати, β-адреноблокатори, респонденти, фармакотерапія.

Гіпертонія, артеріальна гіпертензія або підвищений кров'яний тиск – серйозний стан, що значно підвищує ризик розвитку захворювань серцево-судинної системи, головного мозку, нирок та інших хвороб. Згідно з оцінками ВОЗ, гіпертоніками є 1,13 мільярда людей у світі, з них більшість (дві третини) живе в країнах з низьким і середнім рівнем доходу. У 2015 р. гіпертонією страждав кожен четвертий чоловік і кожна п'ята жінка. Менше однієї п'ятої гіпертоніків контролюють свій стан. Тому гіпертонія – це біч нашого часу.

Велике значення в зі споживачами фармацевтичних товарів надається аналізу споживчої поведінки, вивчення переваг при виборі товару, факторів, що впливають на прийняття рішення про покупку. Знання в цій галузі дозволяють фахівцям аптек максимально задовольняти потреби населення в лікарських засобах та інших товарах аптечного асортименту, а також створювати умови

обслуговування клієнтів. Практичне впровадження результатів аналізу споживчих переваг дає можливість не тільки збільшити рентабельність продажів в аптечній організації, дозволяючи їй успішно функціонувати і розвиватися на ринку, але і значно підвищити якість надання фармацевтичної послуги, формування позитивного іміджу та лояльності клієнтів до аптеки [1].

Споживач розглядає лікарські засоби, перш за все як певний набір властивостей: ціна, лікарська форма, виробник, зовнішнє оформлення, реклама та ін. З усіх цих якостей покупці вважають актуальними для себе лише деякі з них. Уподобання споживача можуть ґрунтуватися на знаннях справжніх властивостей, власному досвіді, завдяки рекламі, за рекомендацією знайомих і друзів. Однак для споживачів основне значення мають в основному загальні характеристики товарів: функціональність; надійність; тривалість дії [2].

Дані характеристики формують у покупця споживчу цінність – сукупність споживчих властивостей товару.

Факторами, що формують оцінку лікарських засобів як товару, є: терапевтична ефективність, встановлена на підставі фармакологічних і клінічних випробувань; відповідністю якості лікарських засобів певним вимогам; безпеку; доступність [3].

Мета дослідження – визначити переваги та фактори впливу при виборі лікарських препаратів групи β-адреноблокаторів для лікування гіпертонії відвідувачами аптеки.

Матеріали та методи. Були використані такі методи дослідження: анкетування, спостереження, логістичний аналіз та групування.

З метою визначення споживчих нами було проведено соціологічне дослідження у формі заочного анкетування серед відвідувачів аптек. В анкетуванні взяли участь 100 респондентів, відвідувачами аптечного закладу, які звернулися в аптечну організацію за засобами для лікування гіпертонії, а саме β-адреноблокаторами.

Серед них 56 жінок та 44 чоловіки. Усі вони входять у віковий діапазон від 18 до 60 років і більше, були працюючими або пенсіонерами. Тут варто

зазначити, що більша частина, що мають гіпертонію, підпадають під категорії “від 45 до 60 років” та “60 років і більше”. Таких було 46 жінок і 38 чоловіків, що складає 82% жінок та 86% чоловіків від загальної кількості респондентів відповідно.

З них у 22 (48%) жінок та 10 (26%) чоловіків рівень доходів на 1 члена родини складав від 2000 до 4000 грн., у 24 (52%) жінок та 28 (74%) чоловіків – від 4000 до 8000 грн. відповідно. Анкета містила запитання, які дозволяли виявити важливі аспекти потреб відвідувачів аптеки.

Результати дослідження. В дослідженні аптеки були представлені 5 найменувань лікарських препаратів із групи β -адреноблокаторів для лікування гіпертонії.

До них відносилися: “Бісопролол-Тева 5 мг” (Бісопрололу геміфумарат), “Карведілол- Sandoz 12,5 мг” (Карведілол), “Небіволол- Sandoz 5 мг” (Небіволол), “Анаприлін- Здоров’я 10 мг” (Пропранолол), “Динорік- Дарниця 125 мг” (Атенолол та Хлорталідон у комбінації).

Було встановлено, що найбільш популярним лікарським препаратом був “Бісопролол-Тева” у дозуванні 5 мг. Ним цікавилися 18 жінок і 14 чоловіків, що складає 32% від усіх відвідувачів, 32% від усіх жінок та 32% від усіх чоловіків. Після нього був “Небіволол-Sandoz 5 мг” у дозуванні 5 мг. Ним цікавилися 12 жінок і 11 чоловіків, що складає 23% від усіх відвідувачів, 21,5% від усіх жінок та 25% від усіх чоловіків.

Далі розмістився “Карведілол-Sandoz 12,5мг” Ним цікавилися 10 жінок і 9 чоловіків, що складає 19% від усіх відвідувачів, 18% від усіх жінок та 20,4% від усіх чоловіків. Потім був “Динорік-Дарниця 125 мг”. Ним цікавилися 9 жінок і 6 чоловіків, що складає 15% від усіх відвідувачів, 16% від усіх жінок та 13,6% від усіх чоловіків.

І завершує перелік “Анаприлін-Здоров’я 10 мг”. Ним цікавилися 7 жінок і 4 чоловіків, що складає 11% від усіх відвідувачів, 12,5% від усіх жінок та 9% від усіх чоловіків. (рис. 1, 2)

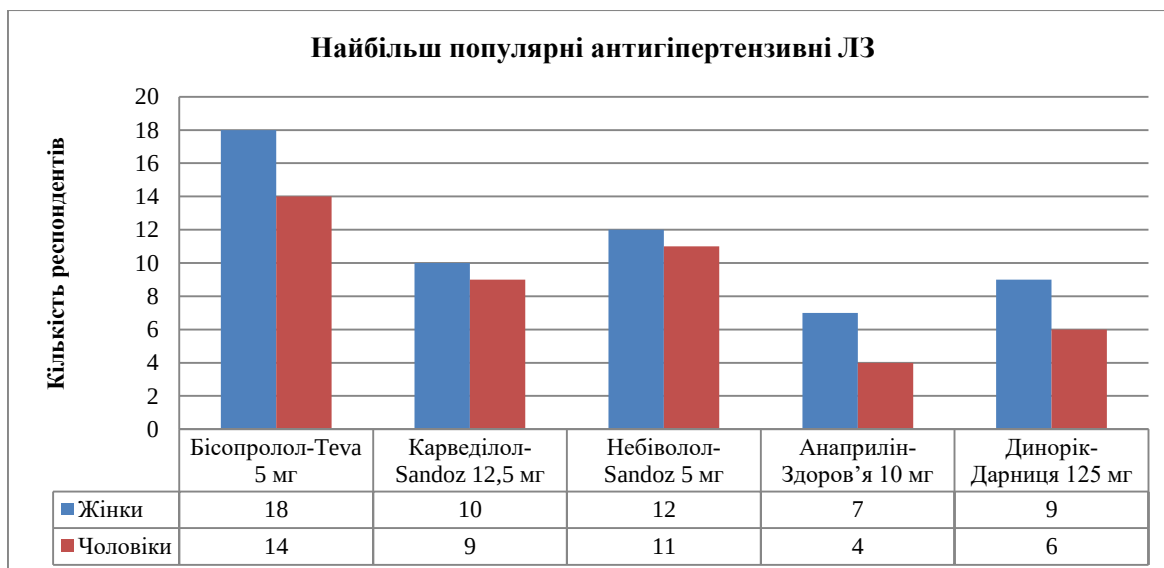

Рис. 1. Найбільш популярні антигіпертензивні ЛЗ

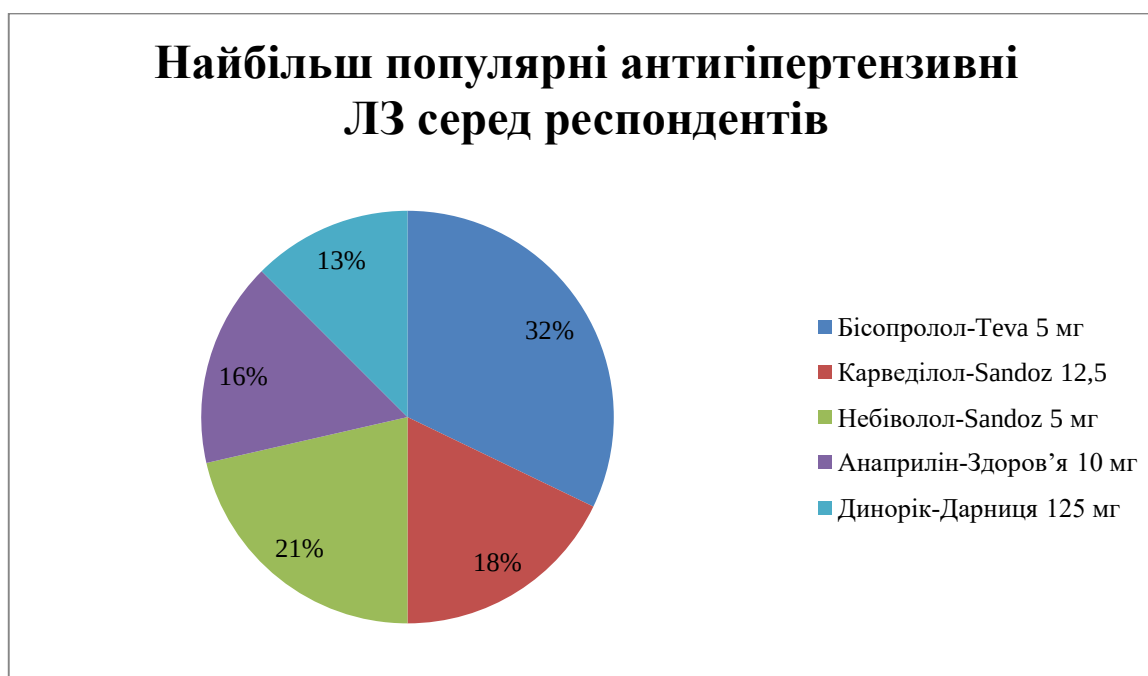

Рис. 2. Найбільш популярні антигіпертензивні ЛЗ серед респондентів

Також було встановлено, що наразі, здебільшого, не важливо імпортний чи вітчизняний препарат. При питанні “Чи віддаєте Ви перевагу якому-небудь виробнику” 54% респондентів відповіли, що виробник не має значення, інші 46% розподілилися між 5 виробниками як вітчизняними, так і зарубіжними. Це пов’язано з тим, що українські виробники притримуються вимог GMP при виробництві лікарських препаратів, що дає можливість не поступатися за якістю зарубіжним конкурентам (рис. 3).

Важливість виробника для респондентів

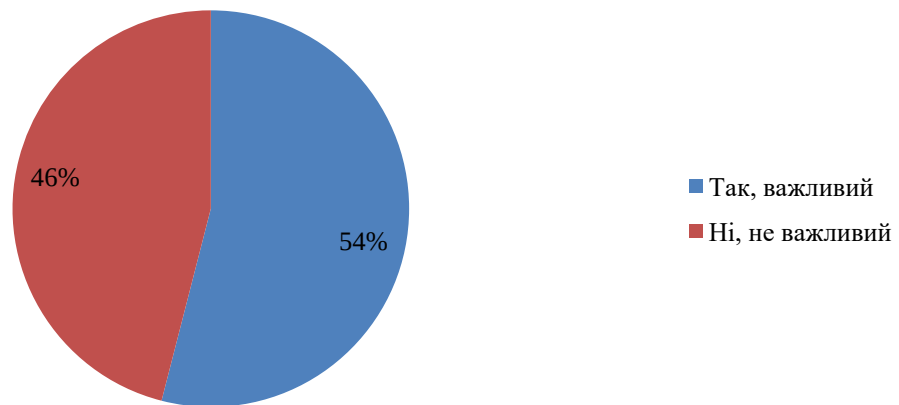

Рис. 3. Важливість виробника для респондентів

На жаль, це захворювання починає прогресувати з молодого віку. За даними анкетування респонденти, що мають дане захворювання відносяться до таких вікових категорій: 18-25 років – 6%, 25-35 років – 14%, 35-45 років – 20%, 45-60 років – 27%, від 60 років – 33% (рис. 4).

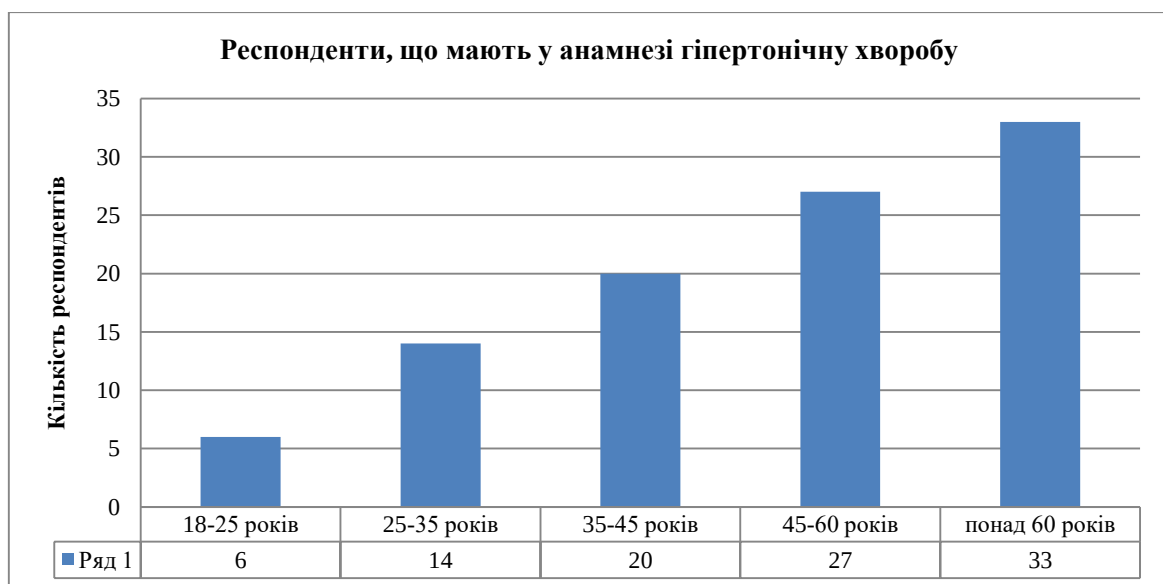

Рис. 4. Респонденти, що мають у анамнезі гіпертонічну хворобу

Встановлено, що при виборі лікарського препарату відвідувачі аптек керуються, здебільшого, ефективністю лікарського препарату, безпекою, ціною та зручністю дозування. Так, ефективність обрали 37% респондентів, безпеку – 18%, ціну – 20%, зручність дозування – 12%. Інші 13% припадають на лікарську форму, кількість препарату в упаковці, відомість препарату, тип

упаковки, виробника (вітчизняний / імпортований) та зовнішнє оформлення (рис. 5).

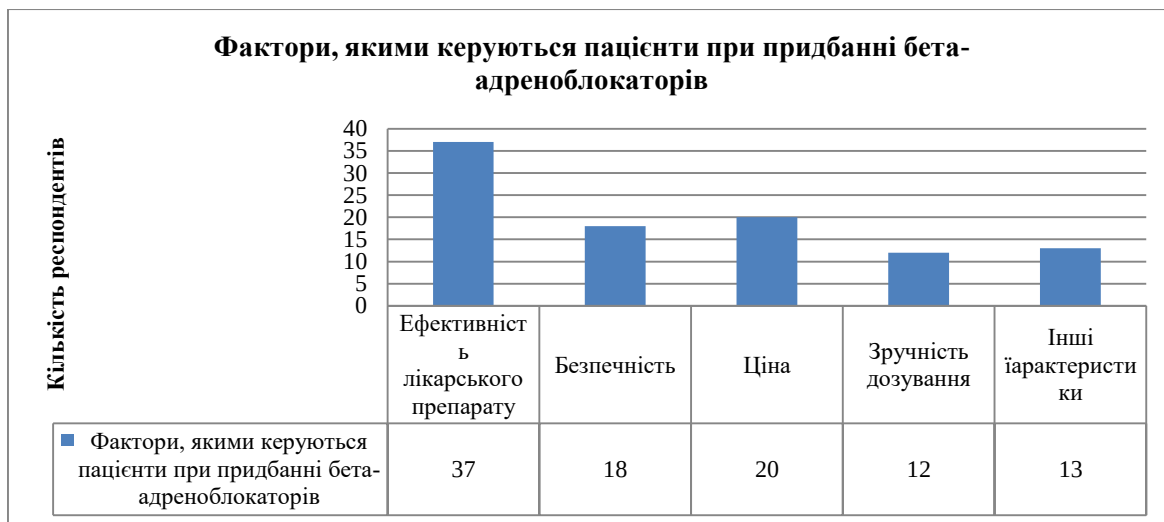

Рис. 5. Фактори, якими керуються пацієнти при придбанні бета-адреноблокаторів

Оптимальним ціновим діапазоном для препарату із групи β -адреноблокаторів за 1 упаковку є сума до 50 грн. для 36% респондентів, від 50 до 150 грн., – для 47% та від 150 грн. – для 17% респондентів відповідно.

Рис. 6. Оптимальна ціна за 1 уп. ЛП

При опитуванні також було встановлено, що більша частина респондентів вживає антигіпертензивні засоби із групи β -адреноблокаторів без призначення лікаря. Це може призвести до тяжких побічних ефектів, які потребують негайного втручання та надання кваліфікованої медичної допомоги (наприклад, пацієнтам, які хворі на бронхіальну астму не можна застосовувати

пропранолол, оскільки його побічним ефектом є бронхоспазм, який у випадку астматика може призвести до гибелі пацієнта). Загальна кількість пацієнтів, які не звертаються із консультацією щодо раціональної фармакотерапії до лікаря становить 56%. Це більше ніж половина з опитаних (рис. 7).

Рис. 7. “Чи звертаєтесь Ви із консультацією щодо раціональної фармакотерапії АГ?”

Висновки

1. Найбільш популярним лікарським препаратом був “Бісопролол-Тева” у дозуванні 5 мг. Ним цікавилися 18 жінок і 14 чоловіків, що складає 32% від усіх відвідувачів, 32% від усіх жінок та 32% від усіх чоловіків.

2. Наразі, здебільшого, для пацієнта не важливо імпортований чи вітчизняний препарат. Це пов’язано з тим, що українські виробники притримуються вимог GMP при виробництві лікарських препаратів, що дає можливість не поступатися за якістю зарубіжним конкурентам.

3. Найбільшого розповсюдження АГ набула у пацієнтів віком від 60 років.

4. При виборі лікарського препарату відвідувачі аптек керуються, здебільшого, ефективністю лікарського препарату, безпекою, ціною та зручністю дозування.

5. Оптимальним ціновим діапазоном для препарату із групи β -адреноблокаторів за 1 упаковку для більшості є сума від 50 до 150 грн.

6. Наразі можна сказати, що захворювання серцево-судинної системи займають домінуючу ланку з усіх захворювань, що розповсюджені як в усьому світі, так і в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Широкова И. С. Факторы и тенденции развития аптечных сетей. // Ремедиум. №2. 2011. С. 15-16.

2. Фармацевтический маркетинг / А.Ю. Юданов, Е.А. Вольская, А.А. Ишмухаметов, М.Н. Денисова. – М.: Издательство «Ремедиум». 2008. 601 с.

3. Глембоцкая Г. Т. Теория и практика фармацевтического менеджмента. Цикл лекций. – Москва: ММА, 2014. 118 с.

**ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИ ЕКОЛОГІЇ.
ЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ**

Юдіна Єлизавета Олександрівна

студент

Одеський державний екологічний університет

м. Одеса, Україна

Анотація: Всі живі організми, що населяють нашу планету, тісно пов'язані з навколишнім середовищем, залежать від середовища і відчують на собі його вплив. Особливості будови рослин і тварин, процесів їх життєдіяльності (зростання, розвитку, харчування, обміну речовин) формуються під впливом умов зовнішнього середовища. Це обумовлює можливість існування різноманітних форм організмів і самих різних способів їх життя.

Пізнання закономірностей взаємовідносин організмів і середовища необхідно для вирішення провідних проблем генетики, еволюційного вчення і систематики, вдосконалення природокористування, збереження і відтворення природних ресурсів. Закономірності існування живих організмів в природі, їх взаємозв'язку один з одним і навколишнім середовищем, організацію і функціонування різних спільнот, причини стійкості живих систем в різних умовах середовища вивчає екологія.

Ключові слова: екологія, об'єкт екології, задача екології, методи екології, екологічні фактори.

Екологія (грец. Oikos - житло, місцеперебування, logos - наука) - біологічна наука про взаємини між живими організмами і середовищем їхнього життя. Цей термін був запропонований в 1866 році німецьким зоологом Ернстом Геккелем. Становлення екології стало можливим після того, як були накопичені великі відомості про різноманіття живих організмів на Землі і

особливості їхнього способу життя в різних місцепроживання і виникло розуміння, що будова, функціонування і розвиток всіх живих істот, їх взаємини з середовищем існування підпорядковані певним закономірностям, які необхідно вивчати. [1, с. 1]

Об'єктами екології є переважно системи вище рівня організмів, тобто вивчення організації та функціонування надорганізмових систем: популяцій, біоценозів (спільнот), біогеоценозів (екосистем) і біосфери в цілому. Іншими словами, головним об'єктом вивчення в екології є екосистеми, тобто єдині природні комплекси, утворені живими організмами і середовищем існування.

Завдання екології змінюються в залежності від досліджуваного рівня організації живої матерії. Екологія популяції досліджує закономірності динаміки чисельності та структури популяцій, а також типи взаємодій (конкуренція, хижацтво) між популяціями різних видів. До завдань екології спільнот (біоценології) входить вивчення закономірностей організації різних спільнот або біоценозів, їх структури і функціонування (колообіг речовин і трансформація енергії в ланцюгах харчування). Головна ж теоретична і практична задача екології – розкрити загальні закономірності організації життя і на цій основі розробити принципи раціонального використання природних ресурсів в умовах все зростаючого впливу людини на біосферу. Взаємодія людського суспільства і природи стала однією з найважливіших проблем сучасності, оскільки положення, яке складається у відносинах людини з природою, часто стає критичним: вичерпуються запаси прісної води і корисних копалин (нафти, газу, кольорових металів та ін.), погіршується стан ґрунтів, водного та повітряного басейнів, відбувається опустелювання величезних територій, ускладнюється боротьба з хворобами і шкідниками с/г культур. Антропогенні зміни торкнулися практично всі екосистеми планети, газовий склад атмосфери, енергетичний баланс Землі. Це означає, що діяльність людини вступила в суперечність з природою, внаслідок чого в багатьох районах світу порушилася її динамічна рівновага.

Методи екології підрозділяються на польові (вивчення життя організмів і

їх спільнот в природних умовах, тобто тривале спостереження в природі за допомогою різної апаратури) і експериментальні (експерименти в стаціонарних лабораторіях, де є можливість не тільки варіювати, але і строго контролювати вплив на живі організми будь-яких чинників за заданою програмою). При цьому екологи оперують не тільки біологічними, а й сучасними фізичними і хімічними методами, використовують моделювання біологічних явищ, тобто відтворення в штучних екосистемах різних процесів, що відбуваються в живій природі. За допомогою моделювання можна вивчити поведінку будь-якої системи з метою оцінки можливих наслідків застосування різних стратегій і методів управління ресурсами, тобто для екологічного прогнозування.[1, с. 2]

Поєднання польових і експериментальних методів дослідження дозволяє екологу з'ясувати всі аспекти взаємин між живими організмами і численними факторами навколишнього середовища, що дозволить не тільки відновити динамічну рівновагу природи, а й керувати екосистемами.

Екологічні фактори – це елементи навколишнього середовища, які викликають у живих організмів і їх спільнот пристосувальні реакції (адаптації). За походженням і характером дії екологічні фактори підрозділяються на абіотичні (елементи неорганічної, або неживої, природи), біотичні (форми впливу живих істот один на одного) і антропогенні (всі форми діяльності людини, що впливають на живу природу).

Абіотичні фактори поділяють на фізичні або кліматичні (світло, температура повітря і води, вологість повітря і ґрунту, вітер), едафічні або ґрунтові (механічний склад ґрунтів, їх хімічні і фізичні властивості), топографічні або орографічні (особливості рельєфу місцевості), хімічні (солоність води, газовий склад води і повітря, рН ґрунту і води та ін.).

Біотичні фактори – різноманітні форми впливу одних організмів на життєдіяльність інших. При цьому одні організми можуть служити їжею для інших (напр., рослини -для тварин, жертва - для хижака), бути середовищем існування (напр., господар-для паразита), сприяти розмноженню і розселенню (наприклад, птахи і комахи-запилювачі - для квіткових рослин), надавати

механічні, хімічні та інші впливи.[1, с. 3] Антропогенні фактори – це всі форми діяльності людського суспільства, які змінюють природу як середовище проживання живих організмів або безпосередньо впливають на їхнє життя. Виділення антропогенних чинників в окрему групу зумовлено тим, що в нині доля рослинного покриву Землі і всіх нині існуючих видів організмів практично знаходиться в руках людського суспільства.

Більшість екологічних факторів – температура, вологість, вітер, наявність їжі, хижаки, паразити, конкуренти і т. Д. – відрізняються значною мінливістю в часі і просторі. Зміна факторів середовища спостерігається протягом року і доби, в залежності від припливів і відливів в океані, при бурях, зливах, при похолоданні або потепління клімату, заростанні водойм, постійному випасі худоби на одній і тій же ділянці і т. д. Один і той же фактор середовища має різне значення в житті організмів, що мешкають спільно. Наприклад, сольовий режим ґрунту грає першорядну роль при мінеральному живленні рослин, але байдужий для більшості наземних тварин. Інтенсивність освітлення і спектральний склад світла виключно важливі в житті фототрофних рослин, а в житті гетеротрофних організмів (грибів та водних тварин) світло не має помітного впливу на їх життєдіяльність.

Екологічні фактори діють на організми по-різному. Вони можуть виступати як подразники, що викликають пристосувальні зміни фізіологічних функцій; як обмежувачі, що зумовлюють неможливість існування тих чи інших організмів в даних умовах; як модифікатори, що визначають морфологічні та анатомічні зміни організмів.[1, с. 4]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лемезева Н. А. Конспект лекцій по спеціальному курсу «Екологія растений» для специальностей 1- 31 01 01 Биология (по направлениям) специализаций 1-31 01 01–02 Ботаника и 1–31 01 01 – 02 02 Ботаника – с. 1-4.